ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
MERCREDI
1er OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·213 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.213

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԿՑՈՐԴԸ ԱՐԿԱԾԻ ՊԱՏՃԱՌ

Ֆրանսայի Երևանի դեսպանատան թէքնիք հարցերու կցորդը Սեպտ· 13–ին ինքնաշարժով գարկած է երեւանցիի մը որ մահացած է: Դեսպանատունը Հայաստանի Արտաքին Գործոց նախարարութեան միջոցով յայտկնութիւն յայտնած է զոհին ընտանիքին: Տեղեկատուութիւնը («Ազգ», Սեպտ· 23) չի յայտներ մահացած Հայաստանցիին ինքնութիւնը, միայն կ'ըսէ թէ բազմազաւակ հայր էր: Ինչ կը վերաբերի արկածին մանրամասնութիւններուն, անուղղակի գաղափար մը ունենալ կարելի է Արտաքին Նախարարութեան մամուլի բանբերին ճեպազրոյցին կատարած նշումէն թէ «դիւանագիտական համարներով մեքենաների վարորդները պարտաւոր են յարգել երթեւեկի կանոնները»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Սեպտեմբեր 29/30)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԵԼԱՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ՞Ն

Ռուսաստանի Դումային մէջ աշխատանքի սկսած է այն յանձնաժողովը որուն նպատակն է նպաստել Հայաստանի միացումին Ռուսաստան – Բելառուս Միութեան: Սեպտեմբեր 25–ին Դուման որոշում քուէարկած է ուր կ'ըսուի թէ Ռուսաստանի խորհրդարանականները յարգելով Հայաստանի անկախութիւնը, անոր ժողովուրդին մշակոյթն ու պատմութիւնը եւ ձգտելով անտեսական, պաշտպանական, քաղաքական ընդհատածքը վերականդնելու, կը յայտարարեն որ լիովին օրաւիղ են Հայաստանի ժողովուրդին իրաւահաւասար Միութեան մէջ մտնելու հանրաքուէ պատրաստելու եւ կատարելու գործին. անոնք կը դիմեն Հայաստանի, Բելառուսի ժողովուրդներուն եւ Ռուսաստանցիներուն, կոչ ընելով որ միացնեն իրենց ջանքերը Հայաստանը Ռուսեւբելառուս Միութեան մէջ ընդգրկելու նպատակով:

*
**

ԽԱՉՔԱՐ
ԶՈՀՈՒԱԾ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սեպտեմբեր 27–ին հանդիսաւոր արարողութեամբ մը բացումը կատարուած է «Փիլիքական կուլտուրայի Ինսթիտուտ»ի քակը զետեղուած խաչքարին որով կը յաւերժանայ արցախեան մարտերուն զոհ գացած ուսանողներուն յիշատակը: Բացումը կատարած են հիմնարկին տնօրէնը Ռ· Գալոտեան եւ «Երկրապահ» Միութեան փոխ–նախագահ Ալ· Բագէեան: Խաչքարը – յուշարձանին հեղինակները են հայր ու որդի Սահակեան:

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Սեպտեմբեր 27–28–ին Արտաշատի մէջ տեղի ունեցած են թեթեւ մարմնամարզութեան մրցումներ: Հեռացատքի մէջ միջազգային արդիւնքներ ունեցած են Ա.Քլանթայի 5–րդ Արմէն Մարտիրոսեան (8,4 մեթր) եւ Մերուժան Սարգսեան (7,88 մեթր):

*
**

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ
ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ ՀԱՍՑԷԻՆ

Գերագոյն դատարանին «30+1» դատին նախագահ Դաւիթ Ափեհեանի դէմ պառնական նամակներ ղրկուած են, կարգ մը ամբաստանեալներու ստորագրութեամբ: Վերջին օրերուն հաշուեյարդարի սպառնալիքներ ըրած են նաեւ անծանօթներ: Նման մտադրութիւններ արտայայտուած են դատախազ Լ· Զարխիֆալաքեանի հասցէին ալ: Դատախազութիւնը յայտնած է որ նման յայտարարութիւններ լուրջ ճնշում են դատարանին ուրով կ'արժանանան օրէնքի համապատասխան վերաբերումի:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ալժերիոյ վերջին կատորածները վախի, սարսափի պղպջումները հասցուցած են բարձրագոյն աստիճանին: Հակառակ որ երկրին մամուլը կը փորձէ մեղմել այդ պղպջումները, չի կրնար արգելք ըլլալ սարսափի ընդհանուր երեւոյթի մը որ ծնունդ կու տայ ամէնէն վատթար նախատեսութիւններուն: Մէկը կը պնդէ թէ ոճրագործները այս կամ այն թաղին վրայ յարձակում պիտի գործեն. ուրիշ մը կ'ըսէ թէ պիտի խողխողուին բոլոր անոնք որոնք կառավարութեան կուսակցութեան ի նպաստ քուէարկած են:

Այս կացութեան առջեւ կառավարութիւնը անզօրացուծուած է· ոչ կրնայ հերքել պնդումները, ոչ ալ ճշմարտութիւնը յայտնել: Վախը, ահաբեկումը ընդհանուր են. ամէն մարդ կը վախնայ իր կեանքին, պատիւին, ստացուածքին համար: Երեկոյեան ժամը 20–ի լուրերը օրէ օր աւելի մեծ թիւով ունկնդիր կ'ունենան. մարդիկ կ'ուզեն աւելի լաւ տեղեկանալ վերջին պատահարներուն, դիտել նկարները, մինչ հեռատեսիլը ոչինչ կը հաղորդէ այդ մասին, իսկ կառավարութիւնը ամբողջական լռութիւն կը պահէ:

Մութին հետ, հեռաւոր արուարձաններու բնակիչները պահպանութեան համար կը դիմեն զօրանոցներ ու ոստիկանատուներ: Իսկ ապահովութեան ուժերը իրենց չէնքերուն չուրջը ապահովութեան պատեր կը բարձրացնեն, յարձակումներէ պաշտպանուելու համար: Թաղեր կան ուր մարդիկ ամէն տեսակի զէնքերով կը դինուին, ի տարկին իրենց կեանքը պահպանելու համար: Կան ընտանիքի հայրեր որոնք կը նախընտրեն հեռացնել իրենց աղջիկ զաւակները եւ ամուսնացնել, խուսափելու համար բռնաբարումներէ:

Որոշ թաղերու մէջ խումբեր կը կազմուին չէնքերու առջեւ, իրարմէ թարմ լուրեր առնելու, վերջին չշուկները փոխանցելու համար: Կը խօսին նաեւ պաշտպանուելու եւ յարձակումներու փորձելու լաւագոյն կերպերուն մասին: Անոնց կարծիքը այն է որ մահը աւելի տանելի կ'ըլլայ երբ միասնական ըլլայ: Տարաձայնութիւններ կան թէ ոճրագործները զինուորական, կամ ոստիկանական համազգեստ կ'ունենան, կատարեալ համարձակութեամբ կը գործեն ու կը վարուին այնպէս թէ ոստիկանութեան կամ բանակին կը պատկանին: Սակայն, ոչ ոք կրնայ յստակօրէն ըսել թէ ո՛վ են այդ մարդիկը: Եթէ հարցումին պատասխանը յայտնի ըլլայ, շատ բան պիտի փոխուի: Բայց այդ մասին հարցում ուզղելն իսկ ցոյց կու տայ թէ ամբաստանիչ հայեացքները դարձած չեն միայն խլամական զինեալ խումբերուն:

Վախի պղպջումը այնքան համատարած է որ կասկածոտ ակնարկներ կը հեռուէն անմիջապէս թաղի մը մէջ յայտնուած օտարականի մը, կամ ամէն անոնց որոնք քիչ մը անսովոր ընթացք ցոյց կու տան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ· ԺՈՍՓԷՆ, հեռատեսիլի Ա· կայանէն (Սեպտ· 29) արդարացուց իր պիտճէն եւ իր վարած քաղաքականութիւնը, ջանալով հանդարտեցնել միջին դասակարդերը, որոնք գլխաւոր տուժողներն են պիւտճէին նոր կարգադրութիւններէն: Կ'ըսէ թէ ընդհանուր չհաը նպաստ առած է: Ինչ կը վերաբերի աշխատանքի ժամերու նուազման, Ժոսփէն կը յայտարարէ որ անմիջապէս կիրարկելիք հարց մը չէ, Հոկտեմբեր 10–ին է որ իր կառավարութեան ընկերային առաջարկները պիտի ներկայացնէ չհաակից կողմերուն: Ի դէպ, զործաւորութիւնը կրկնեց որ բացարձակապէս դէմ է օրէնքի մը (լուսադաւոր) այդ մասին: Եթէ կառավարութիւնը անորոշութեան մէջ կը մնայ, զործաւորութիւնը վճռակամ է: Ալժերիոյ մասին, խոհեմ է իր արտայայտութեան մէջ: Կը չեշտէ որ մեծ դժուարութիւնն այն է որ չենք գիտեր թէ իսկապէս ինչ կ'անցնի կը զառնայ: Կը խորհի որ հարկ է չմոռնալ Ալժերիոյ Ֆրանսայեցիները եւ վիզայի դիւրութիւն չնորհել այն Ալժերացիներուն որոնք կը խորհին թէ իրենց կեանքը վտանգուած է: Վարչապետը անուղղակի քննադատեց նաեւ Ժոպ Շիրաքը յիշեցնելով Մ'թերանի խօսքը՝ «Արտասահմանէն երբեք պէտք չէ խօսիլ Ֆրանսական քաղաքականութեան մասին եւ մանաւանդ պէտք չէ քննադատել Ֆրանսայի կառավարութիւնը» (ակնարկ Շիրաքի քննադատութեանց, Մոսկուա):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՂԱՑԻՆ ԹՈՓԱԼ ընկերութիւնը համաձայնագիր մը ստորագրեց Իրանի հետ չհարկելու համար Ծոցի կազի պահեստները: Ունի 2 ընկերակիցներ՝ ռուսական կազպրոմը եւ Մալէյոյ Փեթրոնասը: Այս համաձայնագիրը դէմ է ամերիկեան Ամոթօ (ծերակուտականին անունով) օրէնքին որ կ'արգիլէ որեւէ ամերիկեան կամ օտար ընկերութեան 240 միլիոն ֆրանքէ աւելի ներդրումներ կատարել Իրան եւ Լիբիա, ահաբեկչական երկիրներ նկատուած, հակառակ պարագային պատիժներ կը կիրարկուին: Այս առթիւ, Թոթալի որոշումը եւ Ժոսփէն ճշդեցին թէ ամերիկեան օրէնքները Ամերիկայի կը վերաբերին եւ չեն կրնար ամբողջ աշխարհի համար ըլլալ:

ԳՈՐԲԱՉՈՎ որ Փարիզ կը գտնուի իր յուշերու հրատարակութեան առթիւ, Սեպտեմբեր 29–ին «Արուեստի եւ Գիր»ի հրամանատարի չքանչանին արժանացաւ արուեստներու եւ մշակոյթի ի նպաստ տարած իր գործունէութեան համար: Յանձնումը կատարեց Մշակոյթի նախկին նախարար եւ Ազգ· Ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահ՝ ձէք Լանկ: Հեռատեսիլէ եւ նաեւ Ֆիկարօ–ն տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Սեպտ· 30), նախկին զեկավարը կը քննադատէ Արեւմուտքը որ զօրավիգ է Ելցինի: Գորբաչով կ'ըսէ նաեւ թէ Գորբաչով չջնջուած չէ, նոր կը սկսի եւ այս իրողութիւնը ի զօրու է ոչ միայն իր հայրենակիցներուն համար այլեւ՝ արեւմտեան աշխարհին: Երբ Ռուհ· Միութիւնը հետացաւ բեմէն, արեւմտեան երկիրները կարծեցին որ աշխարհի տէրերն են: Բայց, դեռ հաշիւ պէտք է տան: Արեւմուտքը սխալ ճամբու մէջ է, խորհելով թէ չմամարտին յաղթականն է, կը սխալի նաեւ կարծելով թէ կրնայ ամբողջ աշխարհը արեւմտականացնել: Համաձայնագիրները ուղած էին համաշխարհային մոտէլ մը պարտադրել: Այդ պատրանքը ապրեցանք: Եթէ արեւմտեանները բան չեն հասկցած, մեղք իրենց: Իր գրքին մէջ, շատ խիստ է Ելցինի հասցէին ու լրագրողը հարց կու տայ·– «Իսկապէս ձեր աչքին "քանդի՞չ" մը, "քաու–պո՞յ" մը, "նենգամի՞տ" մըն է»: Ու Գորբաչով կը պատասխանէ·– «Այդ ամբողջն է եւ դեռ աւելի դէշը: Առանց խղճի բոլշեւիկ մըն է: Ոչինչ զինքը կը կեցնէ»:

ԱԶԳ· ՁԱԿԱՏԻ նախագահը՝ Ժ·–Մ· Լը Փէն «պայթակղեցուցիչ» կը գտնէ որ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Եկեղեցին ներողութիւն խնդրէ Հրեաներէն, գրաման շրջանի իր գրքին պատճառով: Աւելցուցած է·– «Բացարձակապէս անհասկնալի կը գտնեմ որ մարդիկ որոնք ծնած չէին այդ դէպքերու օրերուն, գան, պատմական ճշմարտութիւնը արհամարհելով, ներողութիւն խնդրեն»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ա–13 կառուցիկն վրայ, Ռուանի մօտ, շատ ծանր արկած մը պատահեցաւ Սեպտեմբեր 29–ին, մշուշի, բայց նաեւ արագութեան պատճառաւ: Բեռնակառքերու եւ կառքերու ուժգին բախումներու հետեւանքով 10 մեռեալ կար եւ 66 վիրաւորներ, որոնց 14–ը շատ ծանր վիճակի մէջ:

ՍՈՒՐԻԱ. զօրք եւ հրասայլեր համախմբած է Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանին վրայ: Այս ռազմախրթերը հետեւանքն կը նկատուին Թրքական բանակին ներխուժումին հիւսիսային Իրաք:

ԻՐԱՔԻ ԵՐԱԺԻՇՏ Մունիր Պաչիր որ ուժի վարպետը կը նկատուէր, սրտի սուր տագնապի մը զոհ գացած է Փէչտա ուր կը քնանկէր: 67 տարեկան Մ· Պաչիր ծնած էր Մուսուլ ասորի օրթոտոքս հօրմէ եւ քիւրտ մօրմէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

«Ռուսկայա Միսըլ» թերթը որ Փարիզի լոյս կը տեսնէ, «Վ· Սենտերով» ստորագրուած գրութեամբ մը անդրադարձած է ԼՂՀ–ի նախագահական ընտրութիւններուն: Այդ գրութենէն մասեր արտատպած է «Երեկոյեան Երեւան» Սեպտեմբեր 17–ի թիւով:

Լրագրողը Ղարաբաղցիներու հիւրասիրութեան նուիրուած տողերէ ետք կը գրէ զօրարաժնի մը պնդապետին հետ իրենց հանդիպումին մասին: Մէկը հարց կու տայ·

– Ինչպիսի՞ հրասայլեր ունիք:

– Տարբեր տեսակներու: Լա՛ւ հրասայլեր են:

– Որմէ՞ կը գնէք զանոնք:

– Ինչո՞ւ «գնենք», մենք զրամ չունինք· մեր զրացիները զանոնք ձրի կու տան մեզի: Այդ ամէնը որ կը տեսնէք, նուիրած են մեզի, ձգած են մարտերու ընթացքին: Կ'ուզէի մամուլի միջոցով շնորհակալութիւն յայտնել մեր զրացիներուն:

«Հոս ամէն բանէ յայտնի կը դառնայ որ անհրաժեշտ է այս ժողովուրդին հետ կռուիլ» կը գրէ Վ· Սենտերով: Ապա անդրադառնալով ընտրութիւններու ազդ եւ ժողովրդավարական բնոյթին որ չէ ուսեցաւ քառասուն դէմերու կողմէ, կ'աւելցնէ թէ այդ դէմերը սահմանին անցան զնդակներու կրակոցին տակ:

Ընդլով որ ընտրութեան դատապարտմամբ առիթ եղաւ Ռուսաստանի իշխանութեան որ իր քաղաքացիներուն կեանքին սպառնացող վտանգին արձագանգէ, լրագրողը կը թելադրէ· «Վրաստան գացէք Ռուսաստանցիներ: Հոն կը սիրեն մեծ երկրին բազաքացիները եւ կը հաւատան անոնց: Հոն հիասքանչ լեռներ կան եւ մաքուր օդ: Ձեզի հիանալի դարաքաղեաց օդի կը հրամցնեն ու ճնշելու լաւագոյն անկիւնը կու տան: Թերեւս ձեզի համար բիչ մը ամօթ կ'ըլլայ, բայց ատիկա մեծ դժբախտութիւն չէ»:

ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ՝ ՎԵՐՋԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ տարի մը առաջ՝ Օգոստոս 1996–ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. կ'այցելէր Արժանթին, եօթնօրեայ իր ելոյթներուն ընթացքին բազմիցս յիշեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, երջանկայիշատակ Սահակ Բ. Խապայեանի մէկ ուղերձը, որ մեր ուշադրութիւնը դրաւեց։ 1929–ին, իր մահէն տարի մը առաջ, Սիսէն աքսորեալ կաթողիկոսը կ'անդրադառնար Միջին Արեւելքէն սկսած նոր գաղթականի մը, որ 1928–30 թուականներուն հազարաւոր Հայեր կը մղէր դէպի Հարաւային Ամերիկա, գլխաւորաբար՝ Արժանթին եւ Ուրուկուայ։ Իրականութեան մէջ, 1920–ական թուականներու գաղթականութեան ալիքը ունեցած է իր բարձրակէտերը, որոնցմէ մէկը 1928–30–ին արձանագրուած է։

Դուրս եկաւ, որ պատգամը լոյս տեսած է Բարիզն Աբգ. Կիւլեսէրեանի (յետագային՝ Կիլիկիոյ Ամենայն Կաթողիկոս) «Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ» հատորին մէջ (Անթիլիաս, 1990, էջ 990–994)։ «Հայրական Խօսք» խորագիրը կը կրէ, այնքան հոյակապ՝ իր գեղեցկահիւս չարադրանքով, այնքան սրտառուչ՝ իր անզօր վրդովմունքով։ Դէպի ծայրագոյն Արեւմուտք տեղի ունեցող արտագաղթի մը կանուխ հակազդեցութիւնն է, ուր կը հակադրուի Հայրենի հողի մօտիկութիւնը եւ օտար երկրի անդարձ հեռաւորութիւնը։ Քանի մը հատուածներ կու տանք, որպէս ճաշակ.–

«ՅՈ՞ ԵՐԹԱՑԻՔ։

Ուխտաւորներու կարաւաննե՞ր էք, որ կ'երթան իրենց սիրելիներու շիրիմները պսակազարդելու եւ կարօտալի արտասուաց շիթերով եւ ցօղերով ոռոգելու։ Օտարութեան մէջ ուխտավայր չունիք։ օտարութեան մէջ հանգչող սիրելիներ չունիք։ Անոնք շատ մօտ են եւ դրկից։ Ինչո՞ւ արհամարհանքով կը թողլէք, ինչո՞ւ հեռաւորութեան փականքով ականջնին կը խցէք՝ չլսելու համար Միջագետաց եւ այլ անապատներու խորերէն միլիոնաւոր նահատակներու աղիողորմ աւաչը, չլսելու համար ընտանի դամբաններէ աղապատանքի հառաչը։ Մի՛ երթաք, մի՛ հեռանաք։ օտարին եւ թշնամիին կրունկը շատ կոխոտեց եւ փշրեց զմեզ։ փոշիացած մեր վիճակին մէջ միակ մխիթարութիւննիս էր մերձաւոր–հեռուէն լսել ձեր ոտնաձայնը, հոտոտել ձեր կրունկները, այսքա՞նն ալ շատ համարեցիք։

Ուրուկուայի, Փարակուայի, Պրազիլի եւ Արժանթինի անծայրածիր եւ գազաւաքնակ անապատները ի՞նչ կախարդանքով հմայեցին զձեզ որ ճակտի արդար վաստակնիդ անխիղճ բախտախնդիրներու ձեռքն ու գրպանները կը լեցնէիք եւ զձեզ ծովերու եւ Ովկէանիներու մահաշունչ կոհակներուն կը յանձնէիք։

(...)

Գոնէ, մեր բարուքանդ վանքերուն, հոյակապ եկեղեցիներուն եւ շքեղ տաճարներուն հպանցիկ բողոքի ահեղագոչ հողմերը եւ մելամոյշ գեփիւռները կը բերեն խնկաւէտ բոյրը ինկած բարերուն եւ մեր հայրերու ազօքի մրմունջները խոնարհած կամարներէն։ Ալ չեմ լսեր հայրենի լեռներուն եւ Դրախտի գետերուն սրտամորմոք ողջոյնները աւելի շուտ կը լսենք ի Սուրիա եւ ի Մեծն Լիբանան։

Այս ամէնուն երիթացած սրտով ու խղճով "մնաք բարի" ըսելով կը հոսիք գետի պէս համայնակուլ ծովին ծոցը. հոն ո՛չ եւս են ծաղկածին Եփրատ, Տիգրիս, Արաքս եւ հայրենի ուրիշ գետակներ։ ոչ եւս են անոյշ եւ կաթնահամ լուսաղբիւրներ։ անոնք ամէնը կլլուած, կորսուած են աղի ջրերու զանգուածին մէջ։

Մի՛ երթաք ի կորուստ, Զաւակներս։ ԽԱՉՆ ալ մօտ է ՀԱՑՆ ալ։ Քրիստոնէական կեանքով, զգաստ, պարկեշտ եւ եղբայրասէր կենցաղով, աշխատասէր եւ անկուն ոգւով՝ ԽԱՉԸ հաց, փառ եւ կեանք կ'ըլլայ։ Խենէ՛ք, շուայտ, պղերգ եւ այլամերժ հոգւով ՀԱՑԸ կ'ըլլայ խաչ, փուշ ու տատասկ, անէծք եւ մահ»։

Քառասուն տարի ետք՝ 1969–ին, լիբանահայ հրապարակագիր Ժիրայր Նայիրի ամբողջ հատոր մը նուիրեց Հարաւային Ամերիկայի Հայոց Թեմին՝ «Հայուն արեւմուտք» բնորոշ խորագիրով։

1929ին կ'երթային «ի կորուստ», 1969–ին «արեւմուտք»ի մէջ էին։

Գարեգին Ա. Կաթողիկոս, վկայակոչելով Սահակ Բ.ի ուղերձը, հակապատկեր մը կը գծէր անոր բովանդակութեան եւ եօթը տասնամեակ եռաք պարզուած պատկերին, ուր «ի կորուստ» գացողները, իր խօսքով, դիտցած էին «աշխարհագրական հեռաւորութիւնը եւ մշակութային օտարութիւնը նուաճել»։

Արդարեւ, ցաւակը մտիկ չէր ըրած հօր խօսքն ու գացած։

Հազարներ գացին ու կորսուեցան։

Հազարներ ալ գացին ու չկորսուեցան։

Այլապէս՝ ինչպէ՞ս պիտի ըրուէին այս տողերը։

Այլապէս՝ ինչպէ՞ս դոյութիւն պիտի ունենային որոշ կառոյցներով օժտուած գաղութներ Հարաւային Ամերիկայի մէջ։

Այլապէս՝ ինչպէ՞ս պիտի ունենայինք որոշ չափով հայախօս եւ հայկականութեան դիտակից երրորդ սերունդ մը։

Այս հարցականները չարելով, բացարձակապէս հեռու ենք վարդագոյն ակնոցներու գործածութենէն։ Հարաւային Ամերիկայի բոլոր գաղութները դոյտեւումի ծանր խնդիրներ եւ ունեցած են եւ ունի՛ն, ինչպէս գրած ենք բազմաթիւ անգամներ այս նոյն էջերէն։

Ահա՛ կը կարդանք Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթին մէկ հարցազրոյցը, կատարուած՝ լիբանահայ հանրային գործիչ, 1990–էն Մոնթեվիտէոյի ՀԲԸՄ–ի «Նուպարեան – Ալեք Մանուկեան» վարժարանի ընդհանուր տնօրէն Օհան Պոտրումեանի հետ։ Հետեւեալ հատուածը մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ.–

– Ի՞նչ հեռանկարներ ունիք գաղութին համար։

– Մեր կազմակերպութիւնները ամէն ձեւով կը փորձեն շարունակել իրենց առաքելութիւնը, բայց անկարելի է մեծ գազանին դէմ պայքարիլ։ Հայախօսութիւնը կը նուազի, հայկական դիմագիծը կը նահանջէ հակառակ տարուած բոլոր աշխատանքներուն։ Աստուած տայ որ ես սխալիմ, բայց սփիւռքի գերեզմանը կը սկսի Հարաւային Ամերիկայէն։ Արուեստի, մշակոյթի բոլոր միջոցառումները բաւարար չեն սթափեցնելու եւ խոր թրմբիրէն արթնցնելու։ Նպատակը հայապահպանում է, բայց ճակատագիրը՝ հայրենիքէն հեռաւորութիւնը դժուար պայմաններ կը ստեղծեն» («Զարթօնք», 1997 Յուլիս 12)։

«...Անկարելի է մեծ գազանին դէմ պայքարիլ...», «...հայկական դիմագիծը կը նահանջէ...», «...սփիւռքի գերեզմանը...», «...խոր թմբիրէն արթննալու...», «...ճակատագիրը՝ հայրենիքէն հեռաւորութիւնը...»։

Ձենք դիտեր, եթէ այս գազափարները Ուրուկուայի հայ գաղութէն տպաւորութի՞ւններ են, որոնք ընդհանրացուած, դրացի երկիրներու գաղութներուն ալ ուղղուած են, բայց մէկ բան յստակ է։ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց դամբարանը կարգացուած է։

Եօթանասունհերոսը՝ 70 տարուան ընթացքին։

Եւ սակայն, ինչպէս ըսած է Կալիլէօ Կալիլէյը հատատաքննութենէն դատապարտուելէ ետք, eppur si muove...

«Դեռ կը չարժի» Հարաւային Ամերիկայի Հայութիւնը, որովհետեւ խնդիրը ո՛չ «մեծ գազան»ն է, ո՛չ «նահանջը», ո՛չ «գերեզմանը«, ո՛չ «թմբիրը» եւ ոչ ալ «հեռաւորութիւնը»։

Մենք ենք մեր խնդիրը։

Եւ ո՛չ միայն Հարաւային Ամերիկայի մէջ։

Արդարեւ, ինչո՞ւ անկէ պարտադրաբար պիտի սկսի «Սփիւռքի գերեզմանը», երբ մխիթարեան ախտաճանաչումին փորձը կրնայ վերագրուիլ հայկական որեւէ գաղութի, ազխարհի չորս ծագերուն։

Երբ Սփիւռքն է ապագան, ինչպէս իրաւացիօրէն գրած է Խաչիկ Թէօլէօլեան («Յառաջ», 1997 Սեպտ. 5), հարցեր կրնանք տալ, առանց մենք մեզ ոչնչապաշտ սեպելու, այլ՝ իրապաշտ։

Ի՞նչ գործադրած ենք ներսի՛ «գաղափարներ»ը պահելու, այսինքն, մեր անվերջանալի պատակառումները կանխելու համար քովը ապրող Հայը Թշնամի չնկատելու... Թաքուն թէ անթաքոյց հայհոյելէ դատ։

Մտածանդ՝ ի՞նչ կը գործադրենք այսօր։

Ի՞նչ ծրագրած ենք ապագայի համար, ամէն տարի... «նահանջ տարի» հռչակելէ դատ։

Մտածանդ՝ ի՞նչ կը ծրագրենք այսօր։

Ի՞նչ ըրած ենք «ապակիէ տուփեր» կամ «լուռ հսկաներ» կառուցելէ եռաք, որպէսզի վաղը այդ չէնքերը չդառնան... մեր եղիպտական բուրգերը, այսինքն, մեր «գերեզմանը»։

Մտածանդ՝ ի՞նչ կ'ընենք այսօր։

Ի՞նչ մտածած ենք կանխելու համար «թմբիր»ը, երբ մեր ամբողջ կեանքը անցուցեր ենք սերունդներ օրօրելով... վազուան երազի թմրեցուցիչով, առանց ուզելու բաց աչքով տեսնել ա՛յդ օրուան ճշմարտութիւնը։

Մտածանդ՝ ի՞նչ կը մտածենք այսօր։

Ի՞նչ առաջարկած ենք կամրջելու համար «հեռաւորութիւնը», անկարելի փաստուած վերազարթի մը առասպելին տեղ... կարելի կեցութեան մը իրականութիւնը ապահովելու համար։

Մտածանդ՝ ի՞նչ կ'առաջարկենք այսօր։

ՄՏԱԾԵԼ, ԾՐԱԳՐԵԼ ու ԳՈՐԾԱԴՐԵԼ։

Մեր բառապաշարէն կարենալ ջնջելու համար պատանները, նահանջները, պերեզմանները, թմբիրները եւ հեռաւորութիւնները։

Դժուար, անկարելի համարուող գո՞րծ։ Հաւանաբար։

Բայց ձեռնածալ նստիլ ու համակերպիլ, աւելի դժուար ու աններելի գործ է։

Որովհետեւ, ինչպէս ըսած է պերմացի փիլիսոփայ Վիքթոր Ֆրանքլ (1905–1997), «ով որ ունի բան մը որուն ի խորհիր ապրիլ, կրնայ դիմանալ որեւէ "ինչպէս"ի»։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս–Այրէս

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԿՆՈՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ

Գիտէ՞ք ինչ ադուոր վտրձառութիւն է ծանօթանալ տարբեր երկիրներէ եկած, տարբեր մշակոյթով ու բարքերով մեծցած, բայց նոյն ժամանակներու մէջ ապրող կիներու, ըլլալ անոնց հետ, խօսիլ, պատմել, լսել եւ վտրձառութիւններու ամբողջ «բեռ»ով մը հարստացած վերադառնալ տուն... Այդ «բեռ»ը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ուրիշ կիներու աշխարհին մէջ զգալը, «միւս» կնոջ մտածումներուն կշռոյթով քալելը, միւսը ճանչնալը, ուրիշ կիներու հետ համերջնելը հասատտելը...

Այս տուիթը ստեղծող սքանչելի միջավայր մըն է երկու տարին անգամ մը գումարուող «Եւրոպայի կիներու ամառնային ակադեմիա»ն, որուն հատաքաղվայրը Զուիցերիոյ Ցիւրիխ քաղաքի Մանհեատրի չրջանին մէջ գտնուող Պոլտըրն ակադեմիան է, ուր Օգոստոս 9–էն 16 համախմբուեցանք հարիւրէ աւելի կիներ։ Անմիջապէս յայտնեմ, որ այս համագումարի կազմակերպիչներու չարքին է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Դաստիարակչական բաժանմունքի քարտուղար Թենի Փիլրի–Սիմոնեան, որ իրրեւ միջ–կրօնական երկխօսութեան հարցերու հմուտ եւ ծանօթ անձ, այս ակադեմիային ներս իր ներդրումը ունեցաւ՝ վարելով միջ–կրօնական համակեցութեան հարցերու նուիրուած աշխատանքի խմբակը։ Եւրոպայի տարբեր անկիւններէն եւ առաջին անդամ ըլլալով նաեւ Միջին Արեւելքէն եկած աւելի քան հարիւր կիներու չարքին էինք Սփիւռքի տարբեր չրջաններէ մէկտեղուած քանի մը Հայուհիներ՝ Թենի Փիլրի–Սիմոնեան, Մանուշակ Պօյաճեան, Եւա Պէրպէրեան, Տալիթա Քիւչիւքեան եւ Մելինէ Մանուսեան։

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ճամբով մեր մասնակցութիւնը այս ակադեմիային առիթ մը եղաւ ոչ միայն փորձառութիւններ քաղելու, այլեւ՝ մեր ժողովուրդին մասին խօսելու, սփիւռքահայ կնոջ մեր իրավիճակը ներկայացնելու։

Այս համագումարի թեման, հետեւեալն էր «Իմաստութեամբ, խոհեմութեամբ եւ դիմադրականութեամբ պայքարինք մարդկային նոր հատաքականութեան մը համար»։ Թէ՛ Արեւմտեան Եւրոպայէն (Զուիցերիա, Աւստրիա, Գերմանիա, Ֆրանսա), Թէ՛ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն (Ռումանիա, Հունգարիա, Բելառուս, Լիտուանիա, Ալպանիա եւլն.), եւ Թէ այլ չրջաններէ եկած ու քաղաքական, եկեղեցական, անտեսական եւ ընկերային տարբեր խաւերու կամ չրջաններու պատկանող հարիւրէ աւելի կիներ վերոյիշեալ թեման հիմնաւորող տարբեր նիւթեր ու դիտարկումներ լսեցին, հարցադրումներ բրին, իրենցմէ «տարբեր»ին մտահոգութիւններուն եւ ժխուարութիւններուն մասին հետեւելու առիթը ունեցան։

Դասախօսութիւնները, որոնք ներկայացուեցան իրենց նիւթին հմուտ եւ ծանօթ անձերու կողմէ, չմնացին լոկ դասախօս – ունկնդիր սահմաններուն մէջ։ Այդ նիւթերը քննարկուեցան աշխատանքի դանազան խմբակներու բաժնուած մասնակիցներու կողմէ։

Մթնակային աշխատանքներու առանձնեղմէ իւրաքանչիւրը առիթը ունեցաւ դիմք մտահոգող հարցերը քննարկումի նիւթ դարձնելու, եւ ի հարկին, օրուան դասախօսին դիմելով՝ հարցեր ներկայացնելու։

Գաղափար մը տալու համար ներկայացուած նիւթերու մասին, թուենք մանրմասնութեամբ քանի մը հատը՝

– Վայրազութեան զոհ կիներու հարցը աշխարհի ամբողջ տարածքին։

– Տնտեսական նոր համակարգերը եւ անոնց հետեւանքները։

– Այլ ցեղերու հանդէպ զգացուող անհանդուրժողութիւնը եւ անոր հետեւանքները։

Համագումարին հետաքրքրական ներկայութիւններ ունէինք իրրեւ դասախոսներ։ Յիշենք օրինակ տոքթ. Կրէթ Հայլըը (իրաւաբան, նախկին նախագահ Զուիցերական Խորհրդարանի), Արունա Կնատասըն (նախագահ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կնոջական Հարցերու Բաժանմունքին եւ որ չատ մօտէն կը հետեւի ամբողջ աշխարհի մէջ կիներու հանդէպ գործադրուող վայրագութեանց կանխարգիլման գծով տարուող աշխատանքներուն), փրոֆ. Սիւզան Շուն Թըը–Քլիման (քաղաքական – վիտակն, ծանօթ անուն Գերմանիոյ մէջ), փրոֆ. Իրինա Սիքլոմա (Լեհաստանէն, դասախօս Փրակայի համալսարանին), Նաթալիա Կորելոմա (Ռուսաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ) եւ իսլամ ֆեմինիսթ Ռիֆաթ Հասան, որ աստուածաբանութեան դասախօսուհի է ու նախագահ Կրօնական Ուսումնասիրութեանց Ծրագրին՝ Միացեալ – Նահանգներու Լուիսվիլի համալսարանին ներս եւ որ 1976–էն ի վեր կը մասնակցի քրիստոնեայ – իսլամ – հրեայ միջ–կրօնական երկխօսութեան։

Նման համախմբումներ, միայն կիներու մասնակցութեամբ ըլլան անոնք թէ ունենան երկտեւ ընոյթ, անկախ դասախոսութիւններու ճամբով ստացուած տեղեկութիւններէն կամ դիտելիքներէն, ա–

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՁԵՄԱՐԱՆԻ

Սեպտեմբեր 18 թուականը զարձաւ հոգեւոր պիտութեան եւ ուսման յիշարժան օր հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: 80 տարուան տիպողական ընդմիջումէ եաք հանդիսաւոր կերպով բացուեցաւ Ս. Էջմիածնի 125 տարուան Գէորգեան Ճեմարանը, հիմնուին նորոգուած չէնքով:

Իրիկունը ժամը 18ին Ճեմարանի մուտքին վրայ դրուած ժապաւէնը կտրուեցաւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի, Հայաստանի նախագահ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի եւ ամերիկահայ ազգային բարեբար՝ Գէորգ Ճոմնանեանի կողմէ: Հոգեւոր կեդրոնը նորոգուեցաւ Գէորգ Ճոմնանեանի նիւթական միջոցներով:

Հոն էին նաեւ վարչապետ Ռոպէր Քոչարեան, Սահմանադրական Դատարանի նախագահ՝ Գագիկ Ճարութիւնեան, Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահներ՝ Արա Սահակեան, Կարապետ Ռուբինեան, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք՝ Գարեգին Ա. Գալանճեան, հայաստանցի նախարարներ, երեսփոխաններ, հոգեւոր բարձրաստիճան անձեր:

Տէրունական աղօթքէն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան փառերգէն, ինչպէս նաեւ հոգեւոր — հայրենասիրական երգերու կատարումէն եաք ներկաները խօսք ուղղեց Ճեմարանի տեսուչ՝ Հայկազուն Ծ. Վրդ. Նաճառեան, որ հանդամանօրէն ներկայացուց պիտա — ուսումնական կեդրոնի կարեւորութիւնը Հայոց հոգեւոր կեանքին մէջ:

Խօսք առաւ նաեւ Հայց. Առաքելական եկեղեցիի Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ, Հայ Օգնութեան Հիմնադրամի նախագահ՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան, որուն հովանաւորութեամբ է որ վերանորոգուած է Գէորգեան Ճեմարանը:

Ճեմարանի բացումը օրհնուեցաւ Գարեգին Ա. Հայրապետի ձեռամբ, որ տըւաւ նաեւ իր պատգամը:

Իր ելոյթին մէջ Հայրապետը փառք տուաւ Հայ Ժողովուրդի վերածնունդին, Հայոց պետականութեան վերականգնման, որոնց արդիւնքներէն մէկն ալ պիտութեան այս նշանաւոր կեդրոնի վերակենդանացումն է, կեդրոն մը՝ որ լըռած էր 1917 թուականէն ի վեր: Ան մեծ նշանակութիւն տուաւ այս բացման ընթացքին Հայաստանի նախագահին, Ղարաբաղի նախագահին, Հայաստանի վարչապետին ներկայութեան եւ ուրախութեամբ արձանագրեց, որ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Արցախի միասնութեան կամքը կը գրսեւորուի ամէն առիթով: Կաթողիկոսը ըսաւ որ, որքան ատեն որ ինք ապրի, երբեք պիտի չդաժնըւի Ճեմարանէն, պիտի չդադրնակէ այդտեղ ուսուցչագործել, որպէսզի դաստիարակուին հոգեւորական նոր սերունդներ:

«Այս Ճեմարանը չէնք չէ, պատմութիւն չէ, յիշատակ չէ, այս Ճեմարանը առաքելութիւն է», ըսաւ Հայրապետը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըստ արժանւոյն գնահատեց բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Սիրվարդ Ճոմնանեանի այս մեծ նուիրատուութիւնը, հրապարակեց Գէորգ Ճոմնանեանի գնահատման իր կոնդակը, յայտնելով, որ այլեւս անոր որեւէ պարգեւ պիտի չդանձնէ, քանի որ ան ունի հայ եկեղեցիի բոլոր բարձր պարգեւները:

Ներկաները ջերմօրէն ողջունեցին նաեւ Ճեմարանի նախկին դասախօս, այժմ Հայաստանի նախագահ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը:

Նախագահը, իր ելոյթին մէջ, նշելով Գէորգեան Ճեմարանի դերը հայ ժողովուրդի պատմական ճակատագրին մէջ, այս արարողութիւնը նկատեց ո՛չ միայն դուռ եկեղեցական հոգեւոր ոճն, այլ նաեւ լայն մշակութային իւրաքանչիւրն: Ան ինչ որ կատարուած է Գէորգեան Ճեմարանի կողմէ մանաւանդ Հայաստանի տարածութեան վրայ, մինչեւ այսօր լրիւ չէ բացայայտուած, որովհետեւ Գէորգեան Ճեմարանը իրագործած է մեծ առաքելութիւններ, եղած է հոգեւորական դարբնոց, եղած է հայադիտութեան հզօր կեդրոն, եղած է հոգեւոր — դիտական կեդրոն համաշխարհային մակարդակով: Հայաստանի նախագահը յիշատակեց Գարեգին Ճոմնանեանի, Գալուստ Տէր-Մկրտիչեանը, Կոմիտասը, Երուանդ Տէր-Մինասեանը, Հրաչեայ Աճառեանը, Ստեփան Մալխասեանցը, Յակոբ Մանանդեանը, Մանուկ Աբեղեանը եւ տակաւին ուրիշ շատ ծանօթ անուններ: Նախագահը յայտնեց թէ Հայաստանի անկախացումէն յետոյ Հայ Առաքելական եկեղեցիի վերապրած զարթօնքին նոր արտայայտութիւնն է այս հաստատութիւնը: Այս հաստատութեան կողմէ ստեղծուած ատաններուն պահպանուեցան այսօրուան պիտական հաստատութիւններու մէջ, ինչպիսին են Մատենադարանը, Համալսարանը եւ Ազգային Գրադարանը, որոնք այս Ճեմարանին ուղղակի իրաւայաջորդներն էին: Նախագահը յոյս յայտնեց, որ Ճեմարանը չուտով կը վերագտնէ անցեալ զարավերջին եւ այս զարասկիզբի իր երբեմնի համբաւը եւ կը վերածուի բարձրագոյն հոգեւոր դպրոցի, Ճեմարանի՝ իր բուն «Ակադեմիա» իմաստով:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան մեծապէս գնահատեց ամերիկահայ Ճոմնանեան չորս եղբայրներու հայրենասիրական գործունէութիւնը, որոնցմէ մէկն է այս հաստատութիւնը: Ընդհանուր խանդավառութիւն ստեղծեց Հայաստանի նախագահին հետեւեալ խօսքը. «Ինծի վիճակած է բախտը դասաւանդելու այս հաստատութեան մէջ եւ ինչպէս վերեւ հաստատեցաւ ես ալ կ'ուզեմ յոյս յայտնել, որ նախագահի պաշտօնէ հեռանալէս անմիջապէս վերջ դարձեալ ինծի կը վիճակի Ճեմարանի մէջ դասաւանդելու պատիւը»:

Ճեմարանի բացման արարողութեան ատարին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը կազմակերպեց ընդունելութիւն:

Գէորգեան Ճեմարանը կառուցուած էր անցեալ զարուն Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ: Առաջին հիմնաքարը դրուած էր 1869 թուականի Մայիս 25–ին, Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի օծման 25–րդ տարեդարձի օրը: Ճեմարանի չէնքի ճարտարապետական աշխատանքները կատարուած են Պալեան ճարտարապետներու նշանաւոր ընտանիքէն՝ Սարգիս Պալեանի կողմէ: Բացումը տեղի ունեցած է 1874 Սեպտ. 28–ին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Գ.

Մարգար էֆէնաի իրազուխիւնը քանի մը բառով բացատրեց եւ աւելցուց:

– Վաղուան թերթին մէջ պզտիկ ազդու բան մը գրէ:

– Շատ աղէկ, Մարգար էֆէնաի:

– Բայց չմոռնաս, անպատճառ գրես, կը հասկնա՞ս կոր...:

– Ինչո՞ւ պիտի մոռնամ, քանի որ այսչափ կը փափաքիք, կը գրեմ, ես կ'ուզո՞ւմ քեզ վշտացնել... ազգական ենք նէ...

Մարգար էֆէնաի ժիլէին գրպանը խառնեց, ոսկի մը հանեց, տուաւ Նշանիկին եւ ըսաւ.

– Վաղն առաւտ թերթին մէջ տեսնելու եմ հա՛...

– Վատահ եղէք, հիմա կը գրեմ, կը յանձնեմ:

– Սանկ զօրլու, կծու բան մը:

– Փափաքածէդ աւելի, այդ մասին բան հոգ մի ընէք:

Եւ խմբագիրը հեռացաւ գոհ ու զուարթ տպաւորութեան ներքեւ:

Վաճառականը ինքն ալ գոհ էր այս հանդիպումէն.

– Այս գործն ալ տեսանք, մտածեց:

Դ.

Երեքշաբթի առաւտ, կէսօրին մօտ, Ք. Թաղին վոքրիկ հրապարակի սրճարանը լեցուած էր անգործ թաղեցիներով, որոնցմէ ոմանք թուղթ եւ ուրիշներ նարտ կը խաղային եւ մէկ քանիներ ալ սիկառէթ ծխելով օրուան քաղաքականութիւնը կը վերլուծէին, երբ ներս մտաւ վարժարանի երիտասարդ ուսուցիչը, պարոն Թորգոմ, ձեռքը թերթ մը բռնած, յուզուած, բարկացած կերպարանքով մը:

– Ա՛ս ի՞նչ խաղութիւն է, գոչեց սըրճարանին մէջտեղ կանգ առնելով ու լրագիրը ցոյց տալով:

– Ի՞նչ կայ, հարցուցին մէկ քանի հետաքրքիրներ:

– Չկարդացի՞ք, պոռաց ուսուցիչը:

– Մի՛սխա, կարդա նայինք, մտիկ ընենք, ձայնեց մէկը: Մեր Թաղի՞ն համար բան մը գրուած է:

– Ժամկոչին խնդիրը գրեր են, իրողութիւնը բոլորովին խեղաթիւրելով, գոչեց Թորգոմ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողդղար:

– Բարձրաձայն կարդա, մտիկ ընենք:

– Այնմիջապէս բողոքելու է այս գրածքին դէմ, չարունակեց ուսուցիչը, թերթը բանալով:

Եւ սկսաւ բարձրաձայն կարդալ.

«Ք. Թաղին մէջ այս միջոցիս մեծ յուզում մը կը տիրէ ժամկոչի խնդրի մը առթիւ: Տեղւոյն եկեղեցիին ժամկոչը կոչտ ու անկիրթ մարդ մը իր անքաղաքավար վարմունքովը վշտացուցած է տեղւոյն ծանօթ ընտանիքները, որոնք այլեւս եկեղեցի չեն յաճախեր, քանի մը չարաթէ ի վեր: Միւս կողմէ պատուոյ թաղեցիներ դիմում ըրած են: Թաղական Խորհրդի ատենապետը եւ իր մէկ քանի արբանեակները, չի գիտցուիր ի՞նչ մութ ու թաքուն հաշիւներով, կը յամտին ոտնակոխ ընել ժողովուրդին կամքը եւ ժամկոչը պահել իր պաշտօնին վրայ, յուզումի մատնելով Թաղը: Կը լսենք թէ Թաղական Խորհրդի մէկ քանի անդամները իրենց ատենապետին ընթացքէն գոյութեամբ հրաժարական տուած են: Կ'ըսուի նաեւ որ թաղեցիները հանրագրութիւն մը կը պատրաստեն մատուցանելու համար:

– Ասանկ սուտ կը գրուի՞, պոռաց Թորգոմ, ընդհերքցումը աւարտելով:

– Գրուածքը բնաւ սուտ չէ, դիտել տուաւ ներկաներէն մին, որ ապահովաբար Մարզպարեան կուսակցութեան կը պատկանէր:

– Ո՞ր Թաղականները հրաժարական տուած են, ո՞վ է հանրագրութիւնը պատրաստողը, պոռաց ուսուցիչը հեգհեգալ բորբոքելով:

– Ես այս առաւտ Մանուկ աղան տեսայ, ըսաւ որպիսի հրաժարի եթէ ժամկոչը չճամբուի:

– Պիտին ուրիշ՝ հրաժարեցաւը ուրիշ··

– Ճանըմ, ըլլալիքը առաջուընէ գրեր է, մի՛ երկնցներ:

– Ի՞նչ իրաւունք ունի Պօղոս էֆէնտիի նման անձ մը մասին ասանկ ծանր ու նախատական ակնարկութիւններ ընելու:

– Ան ալ թո՛ղ տեղը ծանր նստի··· չատ աղէկ կրնար ժամկոչը ճամբել:

– Ինչո՞ւ պիտի ճամբէ, քանի որ մարդը անմեղ է:

Եւ ահա ամբողջ սրճարանը մասնակցեցաւ վիճաբանութեան, վիճաբանութիւն, որ հետզհետէ սաստկացաւ կռիւի փոխուելու աստիճան:

(Շար. 17)

Տէր եւ Տիկին Ժան Էթեէմէզեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ալէն Էթեէմէզեան եւ զաւակները,

Տիկին Սիլվի Էթեէմէզեան եւ զաւակները

եւ ընտանեկան պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծհօր՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԷԹԵԷՄԷԶԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 29-ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 2, ժամը 15-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Մահազդ չատացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»-ը Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն եւ եղբօրը (Միացեալ-Նահանգներ):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՇԱՒԱԹՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Մշակ. Միութիւնը կը վերսկսի իր շաբաթօրեայ վարժարանը Շաբաթ, Հոկտ. 4-ին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթ օրերը, ժամը 14-էն 17, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կից սենեակներուն ու սրահին մէջ՝

13, rue du Perche, Paris 3ème

5-էն 12 տարեկան աշակերտներու համար:

Արձանագրուելու համար, հեռաձայնել՝ 01 44 59 23 50 *թիւին:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section d'Issy-les-Moulineaux organise un repas à l'intention des sympathisants et anciens élèves de l'Ecole arménienne, au Chalet de Vaupereux à Bièvres, le Dimanche 5 Octobre.

Un car partira de la Maison de la Culture, 45, rue de la Défense à 12 h 15, avec arrêt devant l'église apostolique arménienne à 12 h 30, 6, avenue Bourgain.

Les inscriptions seront prises par :
— *Alice* : 01 - 46 - 42 - 90 - 68;
— *Jacqueline* : 01 - 40 - 95 - 81 - 33;
— *Seta* : 01 - 46 - 45 - 11 - 15.

UGAB-LYON
grand bal d'automne

L'UGAB—Lyon organise
son GRAND BAL D'AUTOMNE
le Samedi 4 Octobre, à partir de 21h
dans les Salons
du Casino de Charbonnières
«Le Lyon Vert»— 200, ave du Casino

Soirée animée par les Orchestres
Daniel GIRAUD et *ARAX*

Vente des billets: 04 78 35 06 56
Réservations assurées jusqu'à 22h

— Tenue correcte exigée —
Prix d'entrée : 100 F.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ, Կիրակի

Նոյեմբեր 29 եւ 30

6ème Grande Braderie de Noël

-ՇԷՆ-ՓՐԱՆՍԱ-

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷԼ-ը Պ. Սիմոն Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Աւետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նէլլ Թիֆթիկեան, Պ. Միսաք Աւետեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Սէն-Փէրմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, առաւօտեան ժամը 11-ին, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, մեծմօր, զոքանչին եւ հարսին՝

ԱՏՐԻՆԷ ԱՒՏՕՃԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրելի բարեկամուհիին՝ Տիկին Մարգրիտ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ալեքսանեան 150 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

le Centre Culturel SAINT MESROB

EXPOSITION DES OEUVRES DE

Haroutioun YEKMALIAN

PAYSAGES URBAINS

(Technique mixte: aquarelle et graphisme à l'encre de Chine)

du 1er au 10 Octobre

Horaires de l'exposition :
En semaine: de 17h à 20h;
samedi 4 et dimanche 5 octobre:
de 15h à 20h.

Au Centre Culturel SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հիմնարկութեան տարեդարձն է:

Այս առթիւ ժամը 10·30-ին, Մայր Տաճարին մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ եւ մատաղ կ'օրհնուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու պատարագի Արեւշատութեան Մաղթանք կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող բարերարներուն եւ անոնց ընտանիքներուն արեւշատութեան համար:

Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցասէրն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ-Ի

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի եւ Մայր Տաճարի հանգուցեալ բարերարներուն համար:

Կը հրաւիրուին մեր եկեղեցւոյ բոլոր հոգեւոր զաւակները մասնակցելու՝ յիշատակի եւ յարգանքի այս արտայայտութիւններուն, աղօթքով մխանալու բարեբարիներու օրհնակին եւ իրենց բոլորանուէր մասնակցութեամբ ու նուիրատուութեամբ հոգածու դառնալ մեր Սուրբ եկեղեցւոյն բարգաւաճման:

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԲԱՐԵԲԱՐՆԵՐՆ ԵՆ.-

*Եկեղեցաչէն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեան, Արուսեակ Ազարեան, Համլեակ Ալեքսանեան, Զապէլ Ալթունեան, Արաքսի Ակոնեան, Մարիամ եւ որդի Գուրգէն Ակոնեան, Հայկ Ազապէկեան, Հրանդ Ազապէկեան, Վերթհայմ Ազապէկեան, Նոյեմի Ամպէրեան, Վահրամ Արսլանեան, Վիքթորիա Արսլանեան, Ժան-Փիէռ Անուանեան, Լէոնդին Անուանեան, Լիւսի Աչճեան, Եւփիմէ Աւետիսեան (Անտիլիս), Մարիամ եւ Յովհաննէս Բարսեղեան, Միհրան եւ Թագուհի Գալէզեան, Սեդրակ Գաւուճեան, Մայրանոյշ Գոբծուճեան, Արմենակ Գուլումճեան, Պերճ Գուլումճեան, Սրբուհի Զաքիկեան, Նշան եւ Հայկանոյշ Զէլվէյեան, Հայկ Զրուանդեան, Աթանասինէ Էղնայեան, Օննիկ Էթմէզճեան, Իրէն Էնկէլ-Գուլումեան, Յովհաննէս Ըչըլեան, Վարդան եւ Երանուհի Թիւթիւնճեան, Ասատուր Թորոսեան, Զարուհի Թորոսեան, Խաչիկ Թորոսեան, Յարութիւն Ժամկոչեան, Եսթեր Իչքալացեան, Վահագն Իչքալացեան, Ճէյմս եւ Ռոզա Խըտըրչահ, Բիւզանդ Խոտիկեան, Սիրվարդ Խուկանեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կակազեան, Անդրանիկ եւ Փայլիկ Կէնճեան, Վրոյր Հալէպլեան, Արմենակ Համբարձումեան, Գաբրիէլ Համբարձումեան, Աբրահամ Ղուկասեան, Վալանթէն Ղուկասեան, Անահիտ Ճիհանեան, Սարգիս-Մինաս Ճիհանեան, Յովհաննէս Մալեանց, Արմէն Մամիկ, Եսթեր Մամիկ-Գալամեան, Ռափայէլ Մարկոսեան, Արմինէ Մելիք-Գալէնեան, Միհրանոյշ Մեսրոպեան, Տիրուհի Միքայէլեան, Գառնիկ Մոմճեան, Զօհրապ Մուրատեան, Զարմայր եւ Վարդուհի Մուսայեան, Կարապետ Յակոբեան, Վարդանոյշ Յակոբեան, Սիմոն Յովնանեան, Վանուհի Յովնանեան, Պօղոս Նուպար Փաչա, Մարգրիտ Շմաւոնեան, Յարութիւն Որբերեան, Ռուբէն եւ Մարի Որբերեան, Մարգրիտ Ուզունեան, Յովնիկ Չիլինկիրեան, Ռոզա Պապըրճեան, Գաբրիէլ Պալապանեան, Արա Պարթեւեան, Եղուարդ Պապեան, Երուանդ Պարկիւճեան, Թամար Պարսիրօթ, Թագուհի Պետոյեան, Արմէն Պետրոսեան, Խաչատուր Պետրոսեան, Մելքոն Պետրոսեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Սոֆիա Պետրոսեան, Զապէլ Պէօճէքեան, Վահանոյշ Զրբաչեան, Զօհրապ Սանթուրճեան, Բարսեղ եւ Թագուհի Սարաֆեան, Յարութիւն Սեւոիկեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Լէա Սէրայտարեան, Թագէոս Սթաթեան, Հայկազ Սինանեան, Սիմոնն Տակառեան, Օհան Տակառեան, Մարսիլ Տակառեան, Բարսեղ եւ Ագնիւ Տամլամեան, Յակոբ եւ Մարիամ Տամլամեան, Մովսէս եւ Նարգուհի Տէմիրճեան, Մարի Ս. Տէտէյեան, Արաքսի Տէր-Մեսրոպեան, Թորգոմ Տէր-Մեսրոպեան, Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Տէր-Մեսրոպեան եւ Երէցկին Փերուզ Տէր-Մեսրոպեան, Յակոբ Տէր-Յակոբեան, Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, Բարսէղ Տէր-Սարգիսեան, Զաւէն Տէր-Սարգիսեան, Գրիգոր Փաթթուքեան, Ագնէն Փափազեան, Հերմին Քանթար, Սօֆի Ռօզ Քանճեան, Սեդրակ Քարեան, Մանիա Քոչարեան, Ստեփան Քոչարեան, Աշոտ Ֆրէնկեան, Սիրանոյշ Ա. Ֆրէնկեան, Մօրիս Օպէր, Ազատնի Թորոսեան, Սրբուհի Թորոսեան, Արամ Մարտիրոսեան, Անտրէ Յարութիւնեանց, Սեդրակ եւ Ալիս Յովսէփեան, Արա Սեդրեան, Մարգրիտ Փափազեան, Վերժին Մոմճեան, Մարիամ Տակառեան, Միհրան Եփրեմեան, Գառզուհի Զաքարեան, Վարդավառ Կէօվչէնեան, Փերուզ Յակոբեան, Մարի Պէկեան, Յուլինէ Պէրպէրեան, Նուբար Ֆրէնկեան, Սիրարփի Սանթուրճեան-Հալէպլեան, Յարութիւն Ֆիրէնկիւլեան, Ահարոն Հիւիւեան, Արեգնազ Հիւրէ, Գոհար Միլոփ, Սարգիս Միլոփ, Լուսիա Միխիլեան, Յարեթ Յարութիւնեան, Ժեռմէն Անուանեան-Աւետեան, Փիրայր Գարաճեան, Գրիգոր եւ Սաթենիկ Եափրաքարտաշեան, Յարութիւն Միւթէվէլեան, Սելմա Պաքմաշեան, Արմենուհի Ազատճանեանց եւ բժ. Նիկոլա Ազատճանեանց, Մարիամ Գաւուճեան, Օննիկ Թորոսեան, Քրիսթոֆ-Խաչիկ Խաչիկոֆ, Համազասպ-Կապրիէլ Մոմճեան, Յովհաննէս Միխիթեան, Միշէլ Սահակեան, Անահիտ Փասարմաճեան:

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՍ Ի ԿԵԱՆՍ ԵՂՈՂ ԲԱՐԵԲԱՐՆԵՐՆ ԵՆ.-

Անանուն բարերար մը, Աննիճա Ալեքսանեան, Մարի Ժամկոչեան, Միշէլ Ժամկոչեան, Նշան Ժամկոչեան, Արմենուհի Խոտիկեան, Պաարիկ Կէնճեան, Սոնիա Կէնճեան, Արշալոյս Միութվէլեան, Արաքսի Մուրատեան, Թագուհի Յարութիւնեան, Վահէ Զիլինկիրեան, Գէորգ Պապըրճեան, Անահիտ Թաֆայէլլ Պետոյեան, Գաբօլ-Անոյշ Պետոյեան, Խմմանիւէլլ-Ասաղիկ Պետոյեան, Միհրան – Սէսիլ Պետոյեան, Միշէլլ Պետոյեան - Քրէթիէն, Սարգիս Պետոյեան, Վարդգէս Տակառեան, Խոմէն Ղազերեան, Հայկանոյշ Մարմարգրիտ Ղազերեան, Արա եւ Հուրի Երեւանեան, Պարպարա Միլոփ, Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան, Սիլվա Սերոբեան, Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեան, Միքայէլ եւ Մատլէն Յակոբեան, Անուանեան-Աւետեան ընտանիք, Ալիս Իսրայէլեան:

73ème FOIRE INTERNATIONALE DE MARSEILLE

26 Septembre — 6 Octobre

présence du

PAVILLON ARMÉNIE

HALL 6

organisé et tenu
par la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture

journée officielle de l'Arménie

Vendredi 3 Octobre, en présence de :
— M. Vahan PAPAZIAN, *Ambassadeur de la République d'Arménie en France*
— *M. le Ministre* Raphaël BAGHOYAN
— M Henry ROUX-ALEZAIS, *Président de la C.C.J.M.P.*
— M. Boris HARUTYUNIAN, *Président de l'E.D.I.P.A.* (*Arménie*)
— M. Gaguik ASATRIAN, *Président d'Uniservice* (*Arménie*)
et des personnalités locales

Programme :

12h — Accueil de la délégation et des personnalités — Visite du Pavillon Arménie;

12h30— Signature d'un protocole entre la C. C. Franco-Arménienne et l'Agence Promotion Investissements Etrangers en Arménie (E.D.I.P.A.);

13h — Déjeûner officiel (sur réservation);

15h30— Rencontre avec les chefs d'entreprises au Palais des Arts
«*La Chambre de Commerce Franco-Arménienne et les investissements en Arménie*»;

18h30— Animation artistique — PAVILLON ARMENIE — HALL 6.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2
JEUDI
2 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագնա : Տար· 1·100 Ֆ· — վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·214 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.214

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Սեպտեմբեր 30–ին գործադրութեան դրաւ նախորդ տարի քուէարկուած օրէնքը կառքերու երթեւեկին վերաբերեալ, երբ օդի ապականութիւնը վտանգաւոր աստիճանի կը հասնի: Արդարեւ, Սեպտ. 30–ին, Փարիզի մէջ ապականութիւնը 3 աստիճանի հասած էր, ինչ որ անհանգիստացուցիչ է եւ նոյն օրը կառավարութիւնը գործադրելով օրէնքը, արգիլեց զոյգ թիւերով կառքերու երթեւեկը յաջորդ օրը, Հոկտ. 1–ին, Փարիզի եւ շրջակայքի 22 արուարձաններուն մէջ: Բացառութիւններ կային, անշուշտ, կարգ մը արհեստներու համար եւ այն պարագային երբ կառքին մէջ երեք հոգի կայ: Այս պայմանները չհրացնող զոյգ թիւով չորս նստող կառքերու տէրերը կրնան 900 Ֆր.ի տուգանքի ենթարկուիլ: Նոյն օրը, հանրային փոխադրութիւնները ձրի էին, ինչպէս նաեւ Փարիզի ցուցանիշը (75) կրող կառքերու կայքը մայրաքաղաքին մէջ: Դժգոհները չատ են, նաեւ քննադատող երեսփոխաններ, որոնք անցեալ տարի քուէարկած էին այն օրէնքը զոր ներկայացուցած էր աջը, բայց գործադրողը՝ ձախն է:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿԱԹՈՂԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻՆ իր ժողովականը ներկայացուց Հրեաներուն, Սեպտեմբեր 30–ին, Տրանսի, այսինքն տան ուր ճիշդ 57 տարի առաջ կը համախմբուէին Հրեաները մահուան արդելականները առաջնորդելու համար: Եկեղեցին չաւ կը յայտնէ որ Վիշիի օրով լուռ մնացած է: Հանդիսաւոր յայտարարութեան մէջ (զոր կարդաց Սէն–Տենի եպիսկոպոսը), Կաթողիկէ Եկեղեցին կը յայտարարէ որ ժամանակը եկած է իրեն համար իր իսկ պատմութիւնը քննադատական ընթերցումի ենթարկելու, ատոնց վարանելու ճանչնալու իր զաւակներուն գործած մեղքերը եւ ներում խնդրելու Աստուծմէ ու մարդոցմէ: Այս հանդիսութեան ներկայ էին կարդինալ Լիւստիժէ, Սիմոնն Վէյլ, Ռ. Պատէնթէր, բանիներ, եպիսկոպոսներ: Գրիֆֆի (Ֆըրանսայի հրէական հիմնարկներու ներկայացուցչական Մարհուրդ) նախագահը իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ նման մեայական մը, այնքան ուժգին, ցնցիչ պիտի չունենայ միայն ընդունելի վերապրողներուն եւ իրենց պատակներուն կողմէ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 19·600–ով յաւելում կրած է Ֆրանսայի մէջ, Օգոստոսին, ինչ որ 0,6% համեմատութիւն մը կը նշանակէ եւ ընդհանուր ձեւով 12,5%ի կը բարձացնէ գործազրկութեան համեմատութիւնը, մինչ վիճաբանութիւնները կը չարունակուին 35 ժամերու (վճարուած՝ 39) չուրջ: Պիւճէի հարցն ալ վէճի նիւթ է, որովհետեւ Ժոսփէն չկրցաւ համոզել, Սեպտեմբեր 29–ին հեռատեսիլէն ուսած իր բացատրութիւններուն ընթացքին, որ միջին դասակարգը չէ բուն զոհը: Արդէն նոյն օրը մինչ ինք 11 հարը կը նկատէր Ֆրանսայի միջին աշխատավարձքը, քիչ ետք, այլ կայանէ մը ծնեցուներու նախարարը՝ Սթրօսքահն 8·000 կը յայտարարէր միջին աշխատավարձքը: Կառավարութիւնը պէտք է լուծէ այս բոլոր առկախ հարցերը մինչեւ Հոկտեմբեր 10, որպէսզի մէկ նախատով նստի բանակցութիւններուն, աննպաստներու եւ գործատիրութեան հետ:

ՊՐԱՁԻԼԻՈՆի մէջ աշխատաւորական (Լապուր) իր կուսակցութեան համագումարին առջեւ, Լուլա Պլէը որ, հինգ ամիս ներու իշխանութենէն ետք միշտ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, դիւրին ճամբայ մը չընտրեց եւ չծածկեց որ ձեռք առնելիք բարենորոգումները խիստ պիտի ըլլան, բայց՝ անհրաժեշտ: Իր ելեւէջուր բարեփոխումը կը վերաբերի կրթական մարզին զոր կ'ուզէ հիմնովին փոխել, նիւթական աւելի լայն միջոցներ ալ տրամադրելով: Նոյն ծրագիրն ունի առողջապահական դեմնի վրայ, իր նպատակն է աշխարհի փարոններէն մէկուն վերածել Մեծն–Բրիտանիան:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ դեմոկրատ քաղաքապետը՝ Զ. Ձինճիչ որ այդ պաշտօնին գլուխը հասած էր երեք ամսուան ցոյցերու չորհիւ, պաշտօնանկ եղաւ իր նախկին փինակիցներուն կողմէ, համախմբուած մին պատակոտմին հետեւանքով: Երեք կուսակցութիւններու համախմբումը չտեւեց քանի քաղաքական ծրագիրը չունէին եւ տաղնապին բուն պնոյթին պատճառներն ալ չէին ուսումնասիրած լուծում գտնելու համար:

ՓՔՔ–ի 342 անդամներ սպաննուած են Թրքական բանակի հիւսիսային Իրաք ներխուժումէն ի վեր, ըստ Թրքական աղբիւրներու:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԸ

Զրօսապարտէզներու պատասխանատուները եւ Նիւ – Եորքի Էլիս կղզիին պաղթականութեան թանգարանին վարչութիւնը Սեպտեմբեր 30–ին որոշած են ընդունել Հայերու ցեղասպանութեան լուսանկարներուն կրկին տեղ տալ ցուցադրութեան մէջ: Յանօթի է որ այդ լուսանկարները «չափազանց դաժան» նկատուած ու այցելուներու հաւանական նրբազգացութեան մտահոգութեամբ մերժուած էին: Սեպտեմբեր 30–ին թանգարանին պատասխանատուներուն հետ հանդիպում մը ունեցած է հայկական պատուիրակութիւն մը, բաղկացած՝ ցուցադրութեան պատասխանատու Մարկարէթ Թելլեանն – Քիրքոսեթասէ եւ Հայկական Ազգային Կոմիտէին, եկեղեցական վարչութիւններու, մարզական, բարեսիրական կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ. հանդիպումին ատաթին որոշուած է լուսանկարները կրկին դնել ցուցադրահին մէջ: Ակնկ զատ տեղ պիտի տրուի այն բացատրականներուն եւ արձանագրութիւններուն որոնց մով կը չեշտուի կիրարկուածին ցեղասպանութիւն մը ըլլալու բնոյթը եւ Թուրքական կառավարութեան բացորոշ մտադրութիւնը՝ հայ բնակչութիւնը բնաջնջելու:

ԱՆԳԱՐԱ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ ԻՍՐԱՑԷԼԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Իսրայէլի Արտաքին նախարարութիւնը տակաւին երեք ու կէս ամիս առաջ Անգարայի մօտ նոր դեսպան նշանակած է պատմաբան ու արեւելագէտ Եհուտա Թոլեդանոն: Սակայն Թուրքը կառավարութիւնը մերժած է Թոլեդանոյին հաւատարմագիրը: Իսրայէլի մամուլը բազմիցս ակնարկած է, որ Անգարա անրազգալի անձ կը նկատէ զինանականը, որ զանազան դիտաժողովներուն մէջ յաճախակի կ'անդրադառնայ Հայերու ցեղասպանութեան:

Նշելի է սակայն, որ եհուտա Թոլեդանոյի վերջերս լոյս տեսած «Ակնարկ Օսմանեան Կայսրութեան Պատմութեան» երրայերէն գրքոյկին մէջ ոչ մէկ յիշատակում կայ ոչ միայն Ցեղասպանութեան, այլեւ Հայ անուան առհասարակ:

ՓԱՐԻԶ–ի 342 անդամներ սպաննուած են Թրքական բանակի հիւսիսային Իրաք ներխուժումէն ի վեր, ըստ Թրքական աղբիւրներու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՇԱՐԺԷՆՓՐԷՍ»

(Սեպտեմբեր 29 / Հոկտեմբեր 1)

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԴԻՊՈՒՀԱՒԱԿԻՒՆԸ Լ· ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԷՆ

Սեպտեմբեր 30–ին Վ· Մանուկեան ասուլիսով մը անդրադարձած է Լ· Տէր – Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26–ի ասուլիսին ունեցած ելոյթին ուր կարեւորագոյն նիւթը եղած էր Ղարաբաղը: Վ· Մանուկեան ըսելէ ետք թէ չատ բարդ կացութիւն ստեղծուած է Ղարաբաղի չուրջ եւ նախագահին կարգ մը յայտարարութիւնները ժողովուրդին համար խիստ վտանգաւոր են, չէ մերժած զազափարը թէ վերջնական եւ արդար լուծումի մը համար որոշ փոխզիջումներ անհրաժեշտ են. այսուհանդերձ, Լ· Տէր – Պետրոսեանի կեցուածքը որակած է «անճնաութիւն»: Ան ըսած է թէ նախագահին ը պատակն էր պարտուղական տրամադրութիւններ արտայայտելով ատոնց դէմ ժողովուրդին բացասական հակազդեցութիւնը ցոյց տալ արտաքին աշխարհին, բայց ատոր մէջ դիւանագիտական խաղէն աւելի կար «դաւաճանութիւն», քանի որ ատով սեփական ապահովութեան համար հարուած կը տրուէր Ղարաբաղի կամ Հայաստանի ժողովուրդին: Այդ կեցուածքը Վ· Մանուկեան նկատած է «պետական յանձնապարտութիւն» երբ ատով թանակցութիւններու ընթացքին Բաքու անպայման ստիպուի դիրք պիտի ցուցադրէ: Լ· Տէր – Պետրոսեանի ընթացքը ան նկատած է նաեւ կոչ մը, ուղղուած՝ միջազգային հանրութեան որ ճնշում բանեցնէ Հայաստանի վրայ, ինչ որ Ղարաբաղի եւ Հայաստանի ժողովուրդներուն մէջեւ սեպ խրելու նոր քայլ կը նշանակէ: Վ· Մանուկեան աւելացուցած է թէ Լ· Տէր – Պետրոսեան պարտուղական տրամադրութիւն ստեղծելու կոչեր սկսած էր ընել 1992 Թուականէն, խօսելով պատերազմին յաղթելու անկարելիութեան մասին, որմէ ետք սակայն յաղթանակներ արձանագրուեցան:

Ապա մանրամասն անդրադառնալով Լ· Տէր – Պետրոսեանի ասուլիսին կարեւոր այլ հարցերուն, Վ· Մանուկեան ըսած է թէ երկքաղաքացիութիւնը չի վնասեր բանակին հզօրացման, թէ ՀՁԴ–ն Սփիւռքի ամէնէն կազմակերպուած կառոյցն է եւ անոր անտեսումը կը վտանգէ Հայաստան – Սփիւռք բնականոն յարաբերութիւնները, եւայլն: Իր վարչապետութեան, 1992 – 93 Թուականներու իրագործումներուն հետ համեմատելով ներկան, – բանակի կազմաւորում, կանոնաւոր զօրակոչ, հիմնադրամի կազմակերպչական աշխատանք, եւայլն – Ա.ԺՄ–ի նախագահը ըսած է. «մեր պետութիւնն այժմ իր մէջ ներքին զարգացման ոչ մի սերմ չի պարունակում»:

*
**

ԵՐԵՒԱՆի ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆի ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր 29–ին քաղաքապետ Վ· Սիրադեղեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցած է աշխատանքի խորհրդակցական նիստ մը: Հոն քաղաքապետը տեղեկացուցած է նոր կատարուած նշանակումները· Մասիս Ա.ժ.պետն նշանակուած է քաղաքային տնտեսութեան, բարեկարգումի վարչութեան պետ. Վարդան Ցարութիւնեան՝ հողի, դոյքի եւ քաղաստրի, Սերգէյ Պօղոսեան՝ կրթութեան, Սահակ Զաքարեան՝ մշակոյթի, երիտասարդական հարցերու, Ռուբէն Նաւոյեան՝

(Շար·ը Դ· էջ)

COMMUNIQUE

L'UNESCO doit se désolidariser de l'héritage sanglant de l'Empire ottoman

Le Comité exécutif de l'UNESCO devra, lors de sa réunion du 6 au 17 octobre, statuer sur la demande du directeur général d'intégrer le 700e anniversaire de l'Empire ottoman au calendrier des manifestations commémoratives de l'organisation internationale. Un avis favorable du Comité exécutif se traduirait très probablement par la décision de l'UNESCO de s'associer à la célébration d'un empire dont la communauté internationale amnésique, ne devrait pas ignorer les crimes.

La FRA Dachnaktsoutioun tient à affirmer que l'organisation des Nations Unies pour l'éducation, les sciences et la culture ne peut s'associer, sans trahir ses valeurs universelles, aux festivités anniversaires d'un empire, tel l'Empire ottoman, dont l'existence a été jalonnée de destructions de ces valeurs, partout où il a imposé son ordre. De l'Europe à l'Afrique, en passant par le Moyen-Orient, cette période de 6 siècles de servitude des peuples constitue l'une des pages noires de l'histoire de l'humanité, tant par les atteintes à la dignité humaine que par les coups d'arrêt donnés à tout progrès scientifique et culturel; les civilisations slave, grecque, arabe, arménienne, kurde ont été démentelées, pillées, des peuples entiers ont sombré dans l'obscurantisme sous les coups de la barbarie.

L'idéal de paix de l'UNESCO se trouverait particulièrement malmené par cette association pour le moins insolite, car l'Empire ottoman s'est construit sur l'assassinat des peuples qu'il avait soumis quand ceux-ci refusaient sa politique d'assimilation forcée. C'est cet empire qui a inventé «l'impôt de sang» (le devchirmé) qui consistait à enlever par la force des enfants chrétiens pour les élever en janissaires, fanatisés et employés à l'occasion pour massacrer ces mêmes peuples soumis. L'Empire ottoman a inventé la notion de «solution finale» en organisant le génocide dû peuple arménien. Des survivants de ce génocide sont encore vivants à travers le monde; eux et leurs descendants ne peuvent admettre cet hommage de l'UNESCO à un Etat criminel.

Le Comité central de la FRA Dachnaktsoutioun appelle les communautés arménienne, grecque, bulgare, serbe, macédonienne, roumaine, albanaise, arabe, et tous leurs amis à réagir vigoureusement à cette tentative de réhabilitation de l'Etat sanguinaire dont leurs ancêtres ont subi l'oppression. Une telle tentative cache mal la volonté de renforcer les positions fragilisées de la Turquie dans la communauté internationale. La FRA attend notamment un «non» massif exprimé par la classe politique et les acteurs de la vie politique française, belge et néerlandaise. Elle fait appel aux gouvernements de la France, de la Belgique et des Pays-Bas, afin qu'ils incitent l'UNESCO à se désolidariser de l'héritage sanguinaire de l'Empire ottoman en demandant à la Turquie d'assumer sa part de responsabilité morale et matérielle dans le génocide du peuple arménien et la spoliation de ses terres et de ses biens.

FRA DACHNAKTSOUTIOUN
Comité Central
France — Belgique — Pays-Bas

Paris, le 25 Septembre

ՍՊԱՍՈՒՄՆԵՐԸ ՄԻՇՏ Ի ԶՈՒՐ ՁԵՆ

«Յառաջ»ի Սեպտեմբեր 24–ի թիւով արձագանգ տրուած էր անթացատրելի մահերու ծանրակչիռ պարագաներու ո– րոնց զոհերը երիտասարդներ էին: «Ազա– նութեան» ներքայացուած այդ պարագաները առընչուած էին բանակին ու մէկն ալ Գիւմրիի ատիկանական վար– չութեան: Այս վերջինը կը վերաբերէր 23 տարեկան Գալուստ Դիլանեանի որ Օգոստոս 11–ին առանց որեւէ բացատ– րութեան կամ պաշտօնական փաստա– թուղթի տունէն առնուած ու տարուած էր ներքին գործերու վարչութիւն: Ժամեր ետք հօրը ըսուած էր միայն թէ տղան ազազակութեամբ ամբաստանուած է ու վեց տարեկան երախայ մը կը կարծէ գին– քը ճանչցած ըլլալ որպէս այդ: Յաջորդ օրը յայտնուած էր թէ Գ. Դիլանեան մա– հացած է արդելափակուած վայրին մէջ: Ընտանիքը լուսանկարած էր երիտասար– դին դիակը որ խոշտանգումի հետքեր կը կրէր: Իսկ մարզպետ Ա. Գոմգեան խոստացած էր 2–3 օրէն ամէն բան պար– զաբանել: Երեւան, գլխաւոր դատախա– զութիւնն ալ հայր Դիլանեանի ապահո– վութիւն տուած էր որ անաչառ քննու– թիւն կը կատարուի:

Նոյն երեկոյեան «Արմէնփրէս»ի հա– ղորդումը թէեւ անաւարտ, բայց ըն– դարձակ տեղեկատուութիւն մը փոխան– ցեց այդ մասին: Ա. ուշադրաւ կէտը այն էր որ Գ. Դիլանեանի մահուան պարագան հոն «ինքնասպանութիւն» որակուած էր: Իսկ տեղեկատուութիւնն ալ, հակառակ որ նախաքննութիւնը աւարտած չէր, եզած էր նկատի առնելով «հասարակութեան և զանգուածային լրատուութեան միջոցնե– րի բուռն հետաքրքրութիւնը»: Այդ հե– տաքրքրութիւնը մղած է որ գլխաւոր դատախազին յանձնարարութեամբ, կա– րեւոր գործերու քննիչ Ա. Մարզարեան այս նիւթով զրոյց ունենայ «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հետ: Այսքանը առաջին կարեւոր տուեալ մըն է, նման ծանրակը– շիռ պատահարներու առթիւ պատկան իշխանութիւններու յաճախ ուղղուած ան– տարբերութեան ամբաստանութիւնը այս անգամ մէկզմի ձգելու համար:

Քննիչ Ա. Մարզարեան կու տայ Գ. Դիլանեանի ներքին գործերու Գ. բա– ժինը տարուելու պատճառաբանութիւ– նը: Նախորդ օրը Գիւմրիի բնակչուհի մը բողոք ներկայացուցած է որ իր տունէն երկու հոգի զոյգած են 32 կրամնոց ոս– կիէ չղթայ մը: Այդ գողութեան կաս– կածները կը կեդրոնանան Գ. Դիլանեանի վրայ, որովհետեւ ան ու հայրը երկու ա– միս առաջ 1200 տոլարի գնած են բողո– քարկու կնոջ ամուսնին ինքնաշարժը. եւ այդ առիթով բազմաթիւ անգամ գոնը– ւած անոնց տունը: Իսկ գողութեան յա– յտնուելէ օրը տան վեց տարեկան երախան բ– ացած է թէ ինք ճանչցած է գողերէն մէկը որ «ամեհայն հաւանականութեամբ եղել է Գ. Դիլանեանը»:

Հակառակ որ բողոքարկու կնոջ, անոր վեցամեայ տղուն եւ այլ անձերու հար– ցաքննութիւնը բաւարար ապացոյց չէ նկատուած Գ. Դիլանեանը ձերբակալե– լու, ան «առանց հիմքի տեղափոխուել է 4–րդ բաժին, ապօրինի կարգով գիշերը պահուել է այդ բաժնում, որտեղ նրա նը– կատմամբ ֆիզիկական բռնութիւն է գոր– ծադրուել»: Ապա, կրկին ապօրինաբար խուց մը նետուած է ուր իր չապիկը որ– պէս պարան գործածելով ան ինքզինքը կախած է:

Քննիչը կ'աւելցնէ որ խնդրին առըն– չութեամբ հարցաքննուած են Գիւմրիի ներքին գործերու բաժնի չորս պաշտօն– եաներ եւ անոնցմէ երկուքը բանտար– կուած: Ա. Մարզարեանի զրոյցը կ'ա– ւարտի այն համոզումով որ նախաքննու– թիւնը վերջ կը գտնէ օրէնքով նախատես– ուած երկու ամսուան ժամանակամիջո– ցին մէջ:

Կարդալէ ետք այս զրոյցին լրատու– ութիւնը, կը մնայ գլխաւոր հարցակա– նը որ այնպէս կը թուի թէ փակուած խնդիր է քննիչներուն համար: Ան կը վե– րաբերի Գ. Դիլանեանի մահուան պա– րագային: Ան սպանո՞ւած է, թէ անձ– նասպանութիւն գործած: «Ազդակ»ը որ հարցը ներկայացուցած էր զոհին ընտա– նեկան պարագաներուն տեսանկիւնէն, կը մատնէր սպանութեան պարագայի մը հա– մոզումը: Իսկ «Արմէնփրէս»ին հաղոր– դումը քննիչին ըսածներուն մասին, պա– տահարը առանց այլեւայլի կը ներկա– յացնէ որպէս անձնասպանութիւն: Այս երկրորդ վարկածը հիմնապէս կը ջնջէ ըս– պանութեան պատասխանատուութիւն մը. որքան ալ ծանր յանցանք ըլլայ խոշտան– գումը, ան ալ առանց մեղադրանքի լուրջ պատճառի, չի կրնար համեմատուիլ ըս– պանութեան հետ: Ու կարելի չէ տրա– մաբանութեան ճամբուն հետեւելով հարց ալ չտալ թէ ի՞նչու անձնասպան պիտի ըլ– լար Գ. Դիլանեան: Նոյնիսկ եթէ ստոյգ ըլլայ գողութեան վերագրումը, կրնա՞յ արդարացնել նման ծայրադոյն արարք մը: Ոսկիէ չղթայի մը գողութեան հա– մար մարդ ոչ մահուան կը դատապարտը– ւի Հայաստանի մէջ, ոչ ալ ձեռքը կը կտրեն: Մէկուկէս տարեկան զաւկի հայր մը կրնա՞յ այդքան քիչ բանի համար հը– րաժարիլ կեանքէն:

Տարօրինակ է որ քննիչը իր զրոյցին մէջ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է Գ. Դիլանեանի մահուան մասին ընտանի– քին տեսակէտին ալ: Ուրեմն, դատախա– զութիւնը հարցին հետաքննութիւնը ա– ռաջ կը տանի որպէս «անձնասպանու– թիւն» եւ ոչ «սպանութիւն»: Այս կէտը նոր դժդոհութիւններու առաջնորդէ հա– ւանօրէն, մանաւանդ երբ քննիչ Ա. Մար– զարեան հրապարակայնութեան մատհո– զութիւնը ցոյց կու տայ որպէս զրոյ– ցին զրդապատճառ:

Պէտք է սպասել յետագայ զարգացում– ներուն, ամբողջական արժեւորում մը կատարելու համար: Մանաւանդ որ դա– տախազութիւնը առնուազն փաստը տը– ւած է թէ անտարբեր չէ լրատուներու հետաքրքրութեան ու նաեւ իր վարկին: Նման կեցուածքներ բազմապատկուելու պարագային թերեւս անհրաժեշտ լուսա– բանութիւնները ունենան բանակին ա– ղընչուած տխուր պարագաներն ալ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԷ ՆՈՐ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Համայնավար վարչակարգերու փլու– զումէն եաք ստեղծուած միջազգային նոր կացութիւնը նոր բեւեռումներու պատ– ճառ դարձաւ, ինչպէս եւ զանոնք ու ա– նոնց հետեւանքները բնորոշելու մղեց դէտեր, պատմաբաններ, դիւանագէտներ եւ ուրիշներ: 1993–ին, ամերիկեան Ֆօ– բէյն Ըֆէրզ թերթին մէջ լոյս տեսած յօդուածով մը, «Քաղաքակրթութիւններու բախո՞ւմ» խորագիրին տակ, պատմաբան Սամուէլ Փ. Հանթինկթընը, Հարվարտի համալսարանէն, ուշագրաւ մօտեցում մը կը պարզէր որ յետոյ, ընդլայնուած ձեւի տակ, հատորով լոյս տեսաւ: Ասոր մասին յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Սերճօ Րոմանօ:

Ըստ Հանթինկթընի, պաղ պատերազ– մի աւարտէն եաք, պետութիւնները ձեր– բազատեցան դաղափարախօսական կամ քաղաքական պիտակաւորումներէն, ո– րոնցմով իւրաքանչիւրը ինքզինք կը բը– նորոշէր, ինչպէս եւ իր հակառակորդը: Վերջ դաւս դաղափարախօսութիւններու ժամանակաշրջանը եւ սկիզբ առաւ «քա– ղաքակրթութիւններ»ունը, որուն չնթաց– քին իւրաքանչիւր պետութիւն, ինքզինք եւ միջազգային բեմին վրայ իր տեղը բնորոշելու համար կը հիմնուի մշակու– թային կարգ մը արժէքներու վրայ, ինչ– պէս աւանդութիւն, կրօնք, լեզու, պատ– մութիւն, սովորոյթներ, կառոյցներու իւրայատկութիւն:

Հանթինկթընի յօդուածը կը թուէր ո– րոշ բանալիներ ընձեռել, բացատրելու համար այն ինչ որ տեղի կ'ունենար նախկին Եուկոսլաւիոյ, անցեալի Խորհ. Միութեան, Աֆղանիստանի եւ Միջին–Ա– րեւելքի մէջ: Ինչո՞ւ համար Սերպեր, մահմետականներ եւ Խրուաթներ պոս– նիոյ մէջ զիրար կը սպաննէին: Ինչո՞ւ Հայերը եւ Ազերիները Լեռնային Ղարա– բաղի մէջ իրարու դէմ կը ճակատէին: Ինչո՞ւ Ծոցի պատերազմը իսլամական աշխարհին վրդովումի համատարած հա– կազդեցութիւնը յառաջացուց: Ինչո՞ւ մահմետականներ եւ հինաւուներ կը չա– րունակէին Քաշմիրի լեռներուն մէջ ի– րարու դէմ կռուիլ: Նման հարցումներու Հանթինկթընը կը պատասխանէ թէ այդ պատերազմները ճշդրտօրէն «քաղաքա– կրթութիւններու ճակատում»ին նախա– տիպն են, մահասփիւռ այն իրադարձու– թիւններուն՝ զորս պատմութիւնը ապա– գային մեզի պիտի չնորհէ, յարաճուն կերպով:

Ըստ այս ըմբռնումին, պատերազմնե– րը պիտի ծագին երկդիմի տարածքները– չանդերու մէջ, ուր պատմութիւնը բազ– մամշակոյթ եւ բազմակրօն պետութիւն– ներ ստեղծած է: Այսպէս, Խորհ. Միու– թեան եւ Եուկոսլաւիոյ փուլ գալէն եաք, Եւրոպան կատարեալ օրինակն է Հան– թինկթընի պատկերումին համապատաս– խանող: Ֆրէյն Ըֆէրզի հրատարակած վոքր քարտէսը մեզի յիշել կու տայ որ Պալթեան Ծովէն մինչեւ Ադրիականը երկարող կեդրոնական Եւրոպայի նոր սահմանապիծը, Խորհ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ փուլգումէն եաք տեղ գը– տած, խորքին մէջ կը համապատասխա– նէ կայսերական եւ կրօնական վազեմի այն պատնէշին, որ Ժ.Դ. դարուն հոով– մէական–կերմանական Արեւմուտքը կը բաժնէր ռուսական կայսրութենէն (ուղ– զափառ եւ բիւզանդական քրիստոնէու– թիւն) և օսմանեան կայսրութենէն (մահ– մետական աշխարհ): Հետեւաբար, դիտ– նելու համար թէ ի՞նչ պիտի պատահի Իմ. դարուն, աչքերը պէտք է յառած պահել այդ եւ նոյնանման այլ սահմանա– գիծերու վրայ, որոնք կը յայտնուին երկրագունտի մշակութային – աշխար– հագրական նոր քարտէսին վրայ:

Հանթինկթընի յօդուածը մեծ հնչե– նութիւն դտաւ, ինչպէս եւ իրեն հակա– ռակ կարծիքներու նիւթ դարձաւ: Ան, քանի մը տարուան համար եւ կաճառա– յին լմաստով, հրապարակին վրայ տեղ դրաւեց այլ մօտեցումի մը կողքին, որ նոյնքան պարզ է եւ հետաքրքրաշարժ եւ որ կը պատկանի Ֆրէնսիս Ֆուքուեամա– յի, «պատմութեան վերջ»ին վերաբերող: Մինչ Ֆուքուեամա կը համարի որ պատ– մութեան տրամը երջանիկ կերպով ա– ւարտեցաւ Արեւմուտքի յաղթանակով եւ որ աշխարհը այլեւս «մէկ» է, Հանթինկ– թընն կը հաստատէ թէ նոր աշխարհը պա– տերազմի հին դաշտ մըն է մեծ քաղա– քակրթութիւններու միջեւ, որոնք յա– ւառ են եւ զորս կարելի չէ ընկճել:

Ս. Րոմանօ այս վիճարկումին ամենա– տարօրինակ մէկ երեւոյթը կը նմանցնէ դատի մը մէջ յարուցուած իւրայա– տուկ փոթորիկի մը, երեւոյթ՝ որ կը յատկանշէ կարգ մը բանասէրներու վե– րաբերմունքը դէպի գործելաձեւ մը, որ է՝ պատմաբանական իմաստասիրութիւն, որ առեղին որոշ ժողովրդականութիւն վա– յելած էր, նախքան պրական արտադրա– թիւններու կարգին անոր դասուիլը, իբր հետեւանք Օգուըստ Սփենկլերի («Ա– րեւմուտքի վերջալոյսը») եւ Արնոլտ Թօյնպիի («Պատմութիւն ուսումնասի–

(Մնացեալը յաջորդով)

րութիւն մը», 12 հատորով) վարպետօ– րէն ներկայացուած պատմական համա– պատկերներուն: Իտալիոյ մէջ, այս նիւ– թերուն չուրջ մինչեւ իսկ խորհրդարա– նական վիճարկում տեղի ունեցած էր երբ, 1913 Ապրիլ 20–ին, Ծերակոյտին մէջ ծերակուտական Պենետեթթօ Քրոչէ, սահուն եւ համոզիչ ճառով մը, փուչիկը վերածէր պատմաբանական իմաստասի– րութեան ամպիոն մը հաստատելու պա– զատարը: Այն ըմբռնումը թէ պատմու– թիւնը օրէնքի մը կը հետեւի, իբրեն հա– մար դրապաշտ եւ անհեթեթ յաւակնու– թիւն մը կը թուէր:

Սակայն ան, բացայայտօրէն, անհե– թեթ չի թուիր Հանթինկթընի համար: 1993–ի յօդուածը յետոյ դարձաւ 350 էջ– նոց հատոր մը, նոյն խորագիրը պահե– լով, բայց որմէ ջնջուեցաւ հարցման նը– շանը: Ինչ որ քանի մը տարի առաջ հար– ցականի ձեւով առաջադրուած էր, յետոյ կը դառնար հաստատական: Ընթերցողը աւելի լաւ համոզելու համար, հեղինա– կը կը բացատրէ թէ քաղաքակրթութիւն– ները (կարելի դասաւորման մը հիման վրայ), վեց, եօթը կամ ութն են. չինա– կանը կամ կոնֆիւսիականը, հնդկակա– նը կամ հինաւականը, արեւմտեանը, ուղղափառը, մահմետականը, ճափոնա– կանը, լատին–ամերիկեանը, ափրիկեա– նը: Ինչպէս բոլոր պատմաբանական ի– մաստասէրները, Հանթինկթընն կը համա– րի թէ քաղաքակրթութիւնները որպէս ապրող մարմիններ կը զործեն. կը ծը– նին, կ'աճին, կ'ուժեղնան, իրենց տի– րակալութիւնը կը տարածեն, իրենց տ– ժին բարձրագոյն կէտին կը հասնին, կը ժգունին եւ կը զալկանան: Քաղաքա– կրթութեան մը անկումը, հեղինակը կը չարունակէ, ընդհանրապէս կը սկսի երբ ան կը կարծէ հակառակորդին յաղթած ըլլալ եւ աշխարհը միացուցած:

Ասիկա պարագան է Արեւմուտքին: 1920–ին, առաջին Մեծ Պատերազմէն եւ օսմանեան Կայսրութեան մասնատումէն եաք, ան երկրագունտի տարածութեան 90 առ հարիւրին կ'իշխէր: 1910–ին աշ– խարհը, քաղաքականօրէն եւ անտեսա– կանօրէն, աւելի միացած էր քան այն ին– չ որ ցարդ պատմութեան ընթացքին տեղի ունեցած էր: Այն առեն, «քաղաքակըր– թութիւն» կը նշանակէր «արեւմտեան քաղաքակրթութիւն» եւ միջազգային կա– ռոյցներու կէսէն աւելին կը պակասեցնեն եւ այսպէս փաստը կու տան բացայայտ ար– համարհանքի մը՝ որ «մարքը վրայ տա– լու» պէս բան մըն է: Միւսները, մինչ այդ, իրենց իւրայատկութեան պիտակ– ցութիւնը ձեռք կը բերեն, կ'ուժեղանան, եւ զօրակոչի կ'անցնէին, իրարու օգնելու համար վտանգի պահերուն: Աֆղանս– կան – խորհրդային բախումի ընթացքին մահմետականները ձեռք երկարեցին Քա– պուլի իրենց եղբայրներուն: Պոսնիոյ կռիւներուն, ինչպէս եւ Լեռնային Ղա– րաբաղի, Թուրքիան եւ Իրանը զէտ լ– ան իրենց մահմետական եղբայրները պաշտպանելու համար Սերպերուն եւ Հայերուն դէմ:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕԾՈՒՄ ՊՈՍԹՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ ՆՈՐԱԿԱՌՈՑԵ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

ՋԵՒԱՄԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԺԸ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ–ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պոսթոնի եւ իր Շրջակայքի Հայ Կաթողիկէ համայնքին մեծ երազն էր որ իրականացաւ, Կիրակի, Սեպտ· 14–ին, երկու տարիէ աւելի ճիգէ եւ անվհատ աշխատանքէ ետք։ 1995 Յունիս 30–ին է որ կառուցուեցաւ հիմնարկէքը Համայնքին Ս· Խաչ եկեղեցիին, հայահոծ Ուստըրթաուն աւանի սահմանագիծ Պէլմոնթի դեղեցիկ մէկ թաղամասին մէջ։ Նուրջ հազար Հայեր, ամանք նոյնիսկ հեռուոր շրջաններէ, եկած էին ներկայ գտնուելու այս պատմական արարողութեան, մեծամասնութիւնը երէք ժամ առաջ մնալով եկեղեցիէն ներս եւ դուրս։

Այս առթիւ Պէյրութէն յատկապէս եկած էր Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք – Կաթողիկոս Յովհաննէս–Պետրոս ԺԸ· Գասպարեան, որ պատարագեց եւ կատարեց եկեղեցւոյ սիւներուն խաչերուն օծումը («Բայց մեզ, Տէր···»), ընկերակցութեամբ եւ ներկայութեամբ՝ Ամերիկայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ Յովհաննէս Եպիսկ· Տէրձակեանի, Արամ Վրդ· Ալվազեանի (Սուրիա), Ռափայէլ Վրդ· Մինասեանի (Կալիֆորնիա), Յովհաննէս Վրդ· Թերուզեանի (Լիբանան) եւ հովուապետ՝ Ռափայէլ Վրդ· Անտոնեանի։ Դասին մէջ ներկայ էին նաեւ Նիւ Յորքէն Մեսրոպ Աբգ· Աշճեան, Ուսթըրթաունի Ս· Յակոբ եւ Ս· Ստեփանոս Հայ Առաքելական եկեղեցիներու հովիւները, Մէլքիթ եւ այլ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ։ Պատուոյ պահակ կեցած էին Պոսթոնի Ասպետներու Եղբայրակցութեան անդամներ։

Իր քարոզին մէջ Յովհաննէս–Պետրոս Թ· վեր առաւ օրուան խորհուրդը· նոր հաստատուած եկեղեցին կը խորհրդանշէր Հայու ոգին· Հայը ուր որ երթար կը հանդիպէր իր եկեղեցին, որպէս ամենամեծ արտայայտութիւնը իր հաւատքին։ Ան այս՝ 1700 տարիներէ ի վեր։ Օծումով քարեղէն եկեղեցին դարձաւ սրբավայր մը, Աստուծոյ Տունը, ուր հաւատացեալը պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը հանդէպ իր Արարիչին։ Հոս է որ նաեւ երախան պիտի մկրտուի եւ զոյգեր պիտի ամուսնանան, քրիստոնէական, մշակութային եւ ազգային կրթութիւն տալով իրենց զաւակներուն։ Եկեղեցին կը կոչուի Ս· Խաչ, իսկ Խաչը հոմանիշն է Տառապանքին և մահուան, որ հաճելի չի թուիր մեր նիւթապաշտ աշխարհին։ Ս· Պօղոսի համաձայն, Խաչը զայթակղութիւն է Հրեաներուն, իսկ յիմարութիւն՝ անհաւատ անհատներուն համար, որովհետեւ Հրեաները կը սպասէին Մեսիային, որ զիրենք պիտի ազատագրէր Հռոմէացիներէն։ «Կառչեցէք խաչին որպէս փրկութեան միջոց եւ Աստուծոյ ուժը պիտի գանէք» եզրակացուց ան, ու ապա՝ անդլերէնով կրկնեց քարոզը։

Հայր Ռափայէլ Անտոնեան չնորհակալական եւ երախտագիտական զգացումնեը յայտնեց Կաթողիկոս–Պատրիարքին, անոր Հայրական ներկայութեան եւ հոգատարութեան համար, ու ապա մաղթեց որ իրականանայ Հայկական Եկեղեցւոյ միութիւնը, ինչպէս որ անոր երկու կողմերուն ներկայացուցիչները այդ օր միասնաբար ներկայ էին եկեղեցիին մէջ։

Նիւ–Ինգլլանդ Հայ Կաթողիկէները, մասնաւորաբար, արդար իրաւունքը ունէին այդ օր հպարտ ըլլալու իրենց չքեղ իրագործումով, որուն յաջողութեան մէջ ապահովաբար ամէն ոք իր բաժինը ունեցաւ։ Թող թոյլ տրուի, սակայն, նշելու գոնէ երէք անունները, որոնք իրենց հիմնական բաժինը ունեցան այս ընդհանուր յաջողութեան մէջ· Համայնքին ժողովրդապետը՝ Հայր Ռափայէլ, որուն համար հետապնդուած երազ մը դարձած էր եկեղեցւոյն կառուցումը, ճարտարապետ Երուանդ Նահիկեան, որ իր մասնագիտութեան մէջացուց իր ճիգերը, մարմին տալու համար հայկական ճարտարապետութեան աւանդական ոճով յարգացուած այս գեղեցիկ եկեղեցւոյն, բարերար եւ եկեղեցիին կնքահայր Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Մարկրիթ Ալթինիպեան։ Վերոյիշեալ զոյգին խոկապէս վեհանձն բարերարութեամբ է որ կարելի դարձաւ կառոյցին աւարտը։ Թերեւս անտեղի չըլլար նշել նաեւ որ բարերարները կը պատկանին Հայ Առաքելական եկեղեցւոյն, ինչ որ աւելի մեծ բարենիշ մը կը կազմէ իրենց համար։

Համալիրը կ'ընդգրկէ նաեւ վարդապետանոց մը, գրադարան, հաւաքասրահ մը, որ կոչուեցաւ բարեբար զոյգին անունով։

Նոյն օրը երեկոյեան տեղի ունեցաւ ճաշ մը, չուրջ 500 հոգիի ներկայութեան, որուն ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Պոսթոնի Հռոմէական Եկեղեցւոյ կարդինալ Պերնըրտ Լօ։

Ք·

ԿՈՉ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ԱՐԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՐԱՒՏԻՒՔԸ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇՈՂ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ սփիւռքի զոյատման ու վերապրումի պարագային վճռական դեր ունեցաւ արաբ ազնիւ ժողովուրդը։ 1915–ի Ցեղասպանութեան օրերուն, ըլլայ Սուրիոյ անապատի, ըլլայ դիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, եթէ Արաբը Հայու բերդարներուն ապաստան տուած չըլլար, հազիւ թէ վերապրողներ մնային Մեծ Եղեռնէն։

Համաշխարհային Ա· պատերազմի աւարտէն ետքն ալ, Տարեւան արաբ երկիրները տուն տուին հայ մնացորդացին, եւ պարզեւեցին քաղաքացիութիւն իր բոլոր իրաւասութիւններով։ Հայը վերապրեցաւ արաբական հողի վրայ, վայելելով ամէն թոյլատուութիւն։ Ան վերականգնեց իր մշակոյթն ու աւանդութիւնները։

Հիւսիսային Սուրիոյ մայրաքաղաք՝ Հալէպ, անցումի կեդրոնական կայանն էր դէպի անապատ քշուող հեծեհոծ կարաւաններուն համար։ Աւելի ուշ, Հալէպէն ցրուեցան դարձեալ աշխարհի չորս ծագերուն զաղթող հայ բազմութիւններ, որոնք այնուհետեւ կազմեցին ներկայ սփիւռքը։

Որպէս վերապրող ժողովուրդ, երախտագիտութեան ուշացած պարտք ունինք արար ազնիւ ժողովուրդին հանդէպ։ Նկատի առած այդ պարտաւորութիւնը, Սուրիոյ եւ Լիբանանի անցեալի եւ ներկայի հայութեան պատկանող ատորագրեալներս, հրապարակ կու գանք հետեւեալ առաջարկով։

Երեւանի հրապարակներէն մէկուն վրայ բարձրացնել

«Յուշարձան արաբ երախտիքի»՝ ի նշան երկու ժողովուրդներու յաւերժական բարեկամութեան։

Ուրախ ենք յայտնելու, որ այս ծրագիրը կը վայելէ Հայաստանի իշխանութիւններուն, մասնաւորաբար Երեւանի քաղաքապետարանի համակրութիւնը, որ յայտնած է իր պատրաստակամութիւնը աջակցելու այս ծրագրի իրագործման։

Կոչ կ'ընենք հայ կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն, հայրենակիցներուն անխտիր որ իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերեն այս ցուցարձանի կառուցման, որպէս հաւաքական արտայայտութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան։ Ամէն մէկ լումայ կ'ունենայ մեծ նշանակութիւն։

Վեր· Յովհաննէս Գաբեեան, նախագահ՝ Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Առետրաւաճառական Եկեղեցիներու Միութեան, Պետրոս Արք· Մարթաքեան, Առաջնորդ Բերիոյ Թեմի Կաթողիկէ Հայոց, Գնել Արք· Ձերեեան, Առաջնորդական տեղապահ, Դամասկոսի թեմի։

Արթինեան Սուրէն, Գարամանուկեան Շահէ (Հայաստան), Եագուպեան Գառնիկ, Թեմիզեան Գէորգ, Խարապեան Մայք, Ձեպեեան Ռոպէր, Մկրտիչեան Սարգիս, Շամամեան Մելքոն, Պալիոզեան Յովսէփ, Պօղոսեան Ռուբէն, Պօղոսեան Վարդգէս, Ռազմիկ Ատեփս, Սալաքեան Վարուժան, Տաբագեան Գրիգոր։

Սեպտեմբեր 1997

Ծանօթութիւններ· –

Հանդանակութիւնը Սուրիոյ մէջ կը կատարուի ըստ Դամասկոսի Նահանգապետութեան Գործադիր Թիւ· 735 որոշումին, 1997 Յունիս 24 թուակիրը։

Գումարները կը փոխանցուին· –

ՍՈՒՐԻՈՑ ՄԷՋ

ՀԲԸՄ Լուսթեան յատուկ հաշուին, հետեւեալ հասցէով·–

A G B U
Commercial Bank of Syria, Damascus,
Branch 4, Account N° 3040/111

Թղթակցութեան համար· –

Նամակի պարագային յիշել, որ թղթակցութիւնը կը վերաբերի «Արաբ Երախտիքի»ին։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ
A G B U
P.O.Box 3195, Damascus - Syria,
Tel. 4427317 — Fax. 4417291

ՀԱԼԷՊ
A G B U
P.O.Box 348 Aleppo - Syria,
Tel. 248930 — Fax. 758458

(Լիբանանի հասցէն եւ դրամատան հաշիւը յաջորդիւ)։

Դրամահաւաքի աւարտին պիտի հրատարակուին բոլոր ճուիրատու կազմակերպութիւններուն եւ անհատներուն անուններն ու ճուիրած գումարները։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

Դ·

Բարեբախտաբար կերակուրի ժամը հասաւ եւ ամէն մարդ անօթութենէ խթանուած մեկնեցաւ, ստամքի հրամայողական պահանջքին զոհելով ժամկոչ Վարդանի խնդիրը։

Եւ սակայն լրագրին հատուածը սրճարանական այս փոքրիկ յուզումին մէջ չսոմմանափակուեցաւ, այլ ընդհանուր խարանցում պատճառեց Թաղին մէջ եւ ընդդիմադիր հոսանքները աւելի լարեց իրարու դէմ։

Պօղոս էֆէնտի երբ կարդաց թերթը, տարափելի բարկութիւն մը զգաց։ Սլաքաց թերթին դէմ դատ բանալ, զրոյը պատժել տալու, եւայլն։ Բայց յետոյ, իր բարեկամներուն խորհուրդով, հրաժարեցաւ ծայրայեղ միջոցներէն եւ որոշեց զոհանալ հերքումով մը։

Մարզար էֆէնտի չատ զոհ մնաց գործածքէն ու դէմը ելլողին ըսաւ·

– Տեսա՞ք, ի՛նչպէս ապէկ մը լուացեր են Պօղոս էֆէնտին··· ես գրել տուի եւ տակաւին գրել պիտի տամ, ամէնը պիտի խայտառակեմ որ երթան սովրին··· Թող տեսնեն թէ ինծի հետ խնալը ինչ կը նշանակէ··· «Հէր դուշուն էքի էնմէդ»։

Բայց վաճառականին յաղթանակը երկար չտեւեց, որովհետեւ նոյն թերթը միւս օր, իր ազդային լուրերուն մէջ կը գրէր·

«Երէկ Ք· Թաղի ժամկոչի խնդրին մասին գրած էինք, բայց այժմ արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ մեր տեղեկութիւնները դիտմամբ չափազանցուած ու խեղաթիւրուած են։ Ժամկոչը պարտաճանաչ եւ պարկեշտ անձ մըն է որ հեզահամբոյր բնաւորութեամբ սիրելի դարձած է թաղեցիներուն, որոնք այս խնդրին մէջ բացարձակապէս համաձայն են Թաղական Խորհուրդին հետ, որուն անդամներէն ոչ ոք հրաժարած է մինչեւ հիմա։ Կ'երեւի որ խնդիրը ծագում առած է Թաղին ջրջ աղանիներէն մէկուն բռնած կամայական ընթացքէն»։

Այս հերքումը երկու ոսկի արժած էր Պօղոս էֆէնտիին, բայց ազդեցութիւնը չանթահարիչ եղաւ։

Մարզար էֆէնտի զղաց որ իր ու հակառակորդին միջեւ կռիւը սոսկալի պիտի ըլլար եւ թէ այլեւս համաձայնութեան ամէն միջոցները սպառած էին։

Իր առեւտրական գործերը գրեթէ եբեսի վրայ թողած՝ իր ամբողջ ուշադրութիւնը նուիրեց Թաղային պայքարին։

Նախ լուր ղրկեց ու իր տունը բերել տուաւ Ռափիկ աղան, որուն մէկ քանի գոհարեղէններ յանձնարարեց, մօտաւորապէս 150–160 ոսկիի ապրանք, որոնց–մէկ ոսկերիչը առնուազն 20–30 ոսկի կը յուսար չհիլ։

– Մօտերս աղդական մը ունինք, պիտի ամուսնացնենք, ըսաւ վաճառականը, եթէ դիս գոհ ձգես՝ փոխանակ ուրիշի դիմելու, պէտք եղածները քեզնէ կ'առնենք։

Վաճառականը բնաւ ակնարկութիւն չէր ըրած ժամկոչի խնդրին, սակայն Ռափիկ աղա կռահեց թէ այս յանկարծական բարեկամութեան ծայրը ո՛ւր կը նայի։

Մարզար էֆէնտի յետոյ գնաց գտաւ Սամիկեան հաճի Յակոբ աղան, Թաղական Խորհուրդի անդամ Միւսիւ Գարեգինին էֆէնտիին։

– Գիտե՞ս, հաճի աղա, չատ վչտացած եմ քեզի դէմ, ըսաւ։

Միւսիւ որ երբեք չէր յիշեր որեւէ կերպով վիրաւորած ըլլալ Մարզար էֆէնտին, այս խօսքերուն համար իր զարմանքը յայտնեց։

– Կը վայելէ՞ սա դրագրիդ ըրածը, դիտեց վաճառականը սրամտած չեչտով մը։

– Ո՞ր դրագրիթս···։

– Միւսիւ Գարեգինն է, ի՞նչ է···

– Զարմանալի բան, Գարեգինը ի՞նչ կրնայ ընել ձեզի դէմ, անիկա պարկեշտ, հաւատարիմ, ազնիւ բնութեամբ պաշտօնեայ մըն է, տասը տարիէ ի վեր քովս է եւ օր մը դժգոհութեան տեղի չէ տրուած։ Սխալած ըլլալու էք, Մարզար էֆէնտի։

– Սխալած չեմ, ես ըսածս գիտեմ, սա Գարեգինը մեր Թաղական Խորհուրդի անդամ է, մեր դէմը կը նստի։

– Այո գիտեմ որ Ք· Թաղը կը նստի, բայց Թաղական ըլլալը չէն գիտեր, է՛յ ի՞նչ կ'ըլլայ Թաղական ըլլալով···։

– Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ինծի դէմ կը դաւէ կոր, թշնամիներուս հետ մէկ է եղեր, դիս անպատուելու, նախատելու ելեր է, բայց ամէնուն ալ պիտի հասկցնեմ իմ ով ըլլալս···։

– Տէ՛ր Ողորմեա՛, գոչեց հաճի Յակոբ ազա թեւերը վեր բարձացնելով, բայց սա խնդիրը բայաւրէ տեսնեմ։

Մարզար էֆէնտի ոտիպուեցաւ ժամկոչ Վարդանի մէջտեղէն եւ անոր յաղորդող իրողութիւնները պատմել։

Ցետոյ աւելցուց·

– Կը վայելէ՞ որ քու պաշտօնեադ ինծի հանդէպ այսպիսի ընթացք մը բռնէ, եթէ իմ պաշտօնեաներէս մէկը ատանկ բան մը ըրած ըլլար քեզի հանդէպ, վայրկեան մը քովս չէի պահեր, կը վռնտէի, նոյնիսկ եթէ աչքիս լոյսը ըլլար։ Չէ, չիտակը հաճի ազա՛ չափազանց սիրտս յաւած է քեզի դէմ։

– Բայց Մարզար էֆէնտի, ես բանէ մը տեղեկութիւն չունէի, հիմա դուն պատմեցիր նէ այն ատեն իմացայ, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ գործին մէջը։

– Ադէ՛կ, հիմա իմացա՞ր ա, գոչեց վաճառականը, ի՛նչ պէտք է ընել նէ՝ ըրէ։

Ծերունին քիչ մը մտածեց եւ ըսաւ·

– Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ։

– Չեմ գիտեր, իմ պատիւս փրկելու համար ինչ որ պէտք է, ա՛ն պիտի ընես։

– Գարեգինը ,ինչպէս ըսի, իմ տասը տարուան պաշտօնեաս է եւ չատ զոհ եմ իրմէ, ինչպէ՞ս կրնամ ատանկ խնդրի մը համար զինքը ճամբել։

(Շար· 18)

(Շար. Ա. էջէն)

առեւտուրի եւ փոխադրութեան վարչութեան պետ, Վահան Յարութիւնեան արտաքին կապերու, իսկ Լիլիթ Մելքոնեան՝ լրատուութեան եւ հանդուիսեան հետ կապերու բաժնի պետ:

*
**

100 ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔԵՐՈՒՆ

Նոյեմբերեանի չորքանին երկրաշարժէն վնասուած կրթական չէնքերու նորոգութիւնը ճշդուած է որ կը կարօտի 2 միլիառ դրամի: Պետական պիւտճէէն 100 միլիոնի յատկացում մը եղած է Կողբ, Բերպատան, Դովեղ գիւղերուն դպրոցները վերականգնելու համար: Տրուած 10 միլիոնի կանխաւճարով սկսած են չէնքերու ամրացման աշխատանքները:

*
**

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԵՐ» ՍՈՉիի ՄԷՋ

Աւելի քան 80 խումբերու եւ մենակատարներու մասնակցութեամբ, Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Ա. Սմբատեանի ներկայութեան բացուած են Հայաստանի մշակոյթի օրերը, Սոչիի 2500 հոգինոց համերգասրահին մէջ, Սեպտեմբեր 28–ին: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են Նախարարը եւ Սոչիի փոխ – քաղաքապետը: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հարաւային Ռուսաստանի Թեմին առաջնորդ Եղնիկ Եպիսկոպոս Պետրոսեան ալ կարգացած է Գարեգին Ա.ի օրհնութեան պիրը:

*
**

ԱՒՈՂՋԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂով

Սեպտեմբեր 29–ին Երեւանի առողջապահութեան ազգային հիմնարկին մէջ բացուած է գիտաժողով մը, առողջապահական եւ բժշկական ապահովագրութեան հարցերուն նուիրուած: Ձեռնարկը արդիւնք է հայ-ֆրանսական գործակցութեան: Բացումը կատարած է Առողջապահութեան նախարար Գ. Ստամբոլցեան, իսկ Ֆրանսայի դեսպանը ողջոյնի խօսք ուղղած է ներկաներուն: Նախարարութեան, եւ Ֆրանսայի դեսպանատան հետ գիտաժողովին կազմակերպութեան մասնակցած է առողջապահութեան ազգ. հիմնարկը:

*
**

«ՀՐԱԶԴԱՆ» ԴԱՇՏԻՆ ՈՒ ՀԱՄԱԼԻՐԻՆ ՆՈՐ ՏԷՐԸ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեանի որոշումով, Հրազդան մարզաքաղաքը յանձնուած է Երեւանի քաղաքապետարանին, իսկ նոյնանուն մարզհամալիրը Մշակոյթի նախարարութեան որ գլխաւորդն է նաեւ մարզական ոլորտը: Մարզաքաղաքը նախապէս Ներքին գործերու եւ Ազգային Ապահովութեան, նախարարութեան, իսկ համալիրը՝ քաղաքապետարանին իրաւասութեան տակ էին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կ՚երթայ, Հոկտեմբեր 5–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի

ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՏ–Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ընտանիքին միանալու կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որոնք գնահատած են ողբացեալ արուեստագիտուհին:

Կ. Ս. Մ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Թարգմանչաց Տօնին առթիւ, Ազգային կեդրոնական վարժարանի Սաները ի Ֆրանսա (Կ.Ս.Մ.) հանդրած են Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ իշխանութենէն որ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարէ՝ իրենց վարժարանին բարեյիշատակ հիմնադիրներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, դաստիարակներուն ու սաներուն, նաեւ համայն Հայոց ննջեցեալ կըթական մշակներուն հոգւոյն պայծառութեան. յետ առաւօտեան պատարագի, Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 11–ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10–ին. ժամերգութիւնը կը վերջանայ ժամը 12–ին:

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ներկայ կը ծանուցանենք առ ի դիտութիւն՝ Հայոց մշակոյթի նուիրեալներուն, աշակերտ եւ ուսանող ընկերներուն, նաեւ համակիրներուն:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ,
Կ.Ս.Մ. Ի ՖՐԱՆՍԱ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

UGAB - PARIS

présente

LA CHORALE

KOGHTAN

dirigée par HAïG SARKISSIAN

le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30

En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Գ.Ան.–Տիկին Շ. Վահանեան 400 Ֆր.:

*
**

Սէն – Գլուի. – Ժապլին Քանարեան 400 Ֆր.:

*
**

Փարիզ.– Պ. Գ. Գալայճեան 100 Ֆր.:

*
**

Փարիզ.–Պ. Նուրհան Իփլիքճեան 100 Ֆր.:

*
**

Մարսէյլ. – Տիկին Ա. Պիւլկիւրեան 100 Ֆր.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section d'Issy-les-Moulineaux organise un repas à l'intention des sympathisants et anciens élèves de l'Ecole arménienne, au Chalet de Vaupereux à Bièvres, le Dimanche 5 Octobre.

Un car partira de la Maison de la Culture, 45, rue de la Défense à 12 h 15. avec arrêt devant l'église apostolique arménienne à 12 h 30, 6, avenue Bourgain.

Les inscriptions seront prises par :
— *Alice* : 01 - 46 - 42 - 90 - 68;
— *Jacqueline* : 01 - 40 - 95 - 81 - 33;
— *Seta* : 01 - 46 - 45 - 11 - 15.

*
**

Cérémonie de remise de médailles

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Archag Djamalian*» de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette association en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les membres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.

Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարի հիմնարկութեան տարեդարձն է:

Այս առթիւ ժամը 10·30–ին, Մայր Տաճարին մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ եւ մատաղ կ՚օրհնուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու պատարագի Արեւշատութեան Մաղթանք կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ ի վեհոն եղող բարեբարներուն եւ անոնց ընտանիքներուն արեւշատութեան համար:

Յաւարտ պատարագի Հոգեհանդիստ կը կատարուի եկեղեցաչէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ–Ի

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի եւ Մայր Տաճարի հանդուցեալ բարեբարներուն համար:

Կը հրաւիրուին մեր եկեղեցւոյ բոլոր հոգեւոր զաւակները մասնակցելու՝ յիշատակի եւ յարգանքի այս արտայայտութիւններուն, աղօթքով միանալու բարեբարներու օրհնակին եւ իրենց բոլորանուէր մասնակցութեամբ ու նուիրատուութեամբ հոգածու դառնալ մեր Սուրբ Եկեղեցւոյն բարգաւաճման:

UGAB-LYON
grand bal d'automne

L'UGAB—Lyon organise
son GRAND BAL D'AUTOMNE
le Samedi 4 Octobre, à partir de 21h
dans les Salons
du Casino de Charbonnières
«Le Lyon Vert»— 200, ave du Casino

Soirée animée par les Orchestres
Daniel GIRAUD et ARAX

Vente des billets: 04 78 35 06 56
Réservations assurées jusqu'à 22h

— Tenue correcte exigée —
Prix d'entrée : 100 F.

Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
RENTREE SCOLAIRE 1998

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
par sa Méthode Audiovisuelle
4 Octobre — 31 Janvier 1998 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h.
Eglise Arménienne — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Cours accéléré du 2e et du 3e niveau

par professeurs qualifiés : Le samedi de 12h à 14h.

L'ARMENIEN AU BAC PROGRAMME SPECIAL SUR 3 ANS

par professeurs qualifiés
1ère année — Apprentissage de la langue parlée et écrite, par méthode audiovisuelle;
2ème année — Etude des textes, vocabulaire, grammaire;
3ème année — Présentation de l'arménien au BAC comme LV1, LV2, Option : Etude des textes, thèmes et versions.
le Mardi et le Jeudi : 16h - 19h30.
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51 (après 20h).

73ème FOIRE INTERNATIONALE DE MARSEILLE

26 Septembre — 6 Octobre

présence du

PAVILLON ARMÉNIE

HALL 6

organisé et tenu
par la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture

journée officielle de l'Arménie

Vendredi 3 Octobre, en présence de :
— M. Vahan PAPAZIAN, *Ambassadeur de la République d'Arménie en France*
— *M. le Ministre* Raphaël BAGHOYAN
— M Henry ROUX-ALEZAIS, *Président de la C.C.J.M.P.*
— M. Boris HARUTYUNIAN, *Président de l'E.D.I.P.A.* (*Arménie*)
— M. Gaguik ASATRIAN, *Président d'Uniservice* (*Arménie*)
et des personnalités locales

Programme :

12h — Accueil de la délégation et des personnalités — Visite du Pavillon Arménie;

12h30— Signature d'un protocole entre la C. C. Franco-Arménienne et l'Agence Promotion Investissements Etrangers en Arménie (E.D.I.P.A.);

13h — Déjeûner officiel (sur réservation);

15h30— Rencontre avec les chefs d'entreprises au Palais des Arts «*La Chambre de Commerce Franco-Arménienne et les investissements en Arménie*»;

18h30— Animation artistique — PAVILLON ARMENIE — HALL 6.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3
VENDREDI
3 OCTOBRE
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽՈՐԾ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագնա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·215 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.215

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՍԻ ՊԵՏԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱԻ

Իսրայէլ ազատ արձակեց իր ամէնէն հանրածանօթ բանտարկեալը՝ Շէյխ Ահմետ Եասին, իսլամական շարժումի հոգեւոր առաջնորդը: Զգալի կերպով ակածացած, Ահմետ Եասին անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, Ամման, ուր արդէն դիմաւորուած էր Հիւսէյն թագաւորի կողմէ: Հիւսէյն, ապա, չնորհակալութիւն յայտնած է Նեթանիահուի որ ընդառաջ գացած էր իր դիմումին եւ հաւաստած է Իսրայէլի վարչապետը, որ նոյն ուղղութեամբ այլ քայլեր ալ առնէ: Ահմէտ Եասինի բանտարկութեան դատապարտած էր: Ութ տարի է բանտն է եւ կէս անդամալոյծ, կոյր, գրեթէ բոլորովին խուլ, ծանր վիճակի մէջ է, բայց թելքը ղուխին է եւ հակառակ անոր որ աւելի կը փափաց քանի կը խօսի, դեռ մեծ ազդեցութիւն ունի իր հիմնած Համաս շարժումին վրայ: 61 տարեկան, ծնած է Իսրայէլեան Աչքելոն գիւղը: Ծանրօրէն վիրաւորուած է մարզանքի ընթացքին եւ կորնցուցած սրունքներու գործածութիւնը: 1987–ին, 6 ուրիշ «եղբայր»ներու հետ կազմակերպ մը կը հրատարակէ «սիոնիստական թշնամիին» դէմ պայքարի հրաւէրով: 1988–ին կը հիմնէ Համասը (սկզբնատառերը արաբերէն՝ Իսլամական Դիմադրութեան Շարժումին են որ բառի վերածուած է այլեւս): 1989–ին ինքնիփատայի պետը ձկեանս բանտարկութեան դատապարտած է քաղաքական ըլլալուն համար առեւանգումը եւ զնդակահարումը Իսրայէլացի զինուորներու: Կ'ըսուի թէ ամիսներէ ի վեր, Եասին այնքան ծանր վիճակի մէջ էր այլեւս, որ աւելի վատառոյր դարճած էր բանտը քան՝ ազատ եւ Նեթանիահուի ազատ արձակեց այն վախով որ բանտր կը մեռնէր եւ հետեւանքները ծանր կ'ըլլային:

Հիւսէյնի եւ Նեթանիահուի միջեւ, Հոկտեմբեր 1–ին, բաւական սակարկութիւններ եղած են, եւ Յորդանանի թագաւորը կը չարունակէ կարեւոր դեր խաղալ, չուքի մէջ ձգելով Արաֆաթը: Իսրայէլեան ձայնասփիւռը կ'անդրադառնար այս սակարկութեան յայտնելով թէ փոխանակութիւն մը կատարուած է Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ: Գանատական անցագրով երկու «գործակալներ» բռնուեր էին Յորդանան եւ կրնան ամբաստանուիլ մահափորձի յանցանքով իսլամ պատասխանատուի մը դէմ՝ Խալէտ Մեչալ: Այս վերջինը յարձակման ենթարկուած էր Սեպտեմբեր 25–ին երբ գրասենեակէն կ'ելլէր: Երկու հոգի վրան նետուած կ'ըլլան խորհրդաւոր գործիքով մը եւ խոյս տուած: Մեչալ հիւանդանոցն է, չնչաութեան լուրջ հարցեր ունի եւ կ'ըսուի թէ թունաւորուած է: Այդ «Գանատացիներն» ալ Մոսատի գործակալներ կը նկատուին: Հիւսէյն չատ բարկացած է, եղբայրը Իսրայէլ ղրկած է սպառնալով որ կը խզէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ հեռաձայնով ալ խօսած է Գլինթընի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՒԱՆ ԵՒ ԱԶԵՐԻ մամուլի դրոճակալութիւնները լուր մը հաղորդեցին Սեպտեմբեր 30–ին, ըսե որուն երբ Ալիեւ ներկայացած էր Պապին, այս վերջինը ըսած կ'ըլլայ թէ Ղարաբաղ Ադրբեջանի մաս կը կազմէ: Այս տեղեկութեան աղբիւրութեամբ, անմիջապէս դիմեցինք Վատիկանի ձայնասփիւռի հայկական բաժնի պատասխանատուին, որ յետ սուզման, յայտնեց թէ նման ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է, հանդիպումը պաշտօնական բնոյթ ալ չունէր (այդ պարագային Վատիկանի մամուլի սպասարկութիւնը անմիջապէս ղեկոյց մը կը հրապարակէ) եւ Պապը ոչինչ ըսած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Մ. Եըլմազ Պոնի մէջ իր երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան դասը պաշտպանեց եւ այդ առընչութեամբ Գերմանիոյ՝ «պատմական օրէնքն եւ աւանդականօրէն բարեկամ» օժանդակութիւնը խնդրեց: Եըլմազ ըսած է որ Հոկտ. 10–ին երբ Սթրազպուրկ երթայ, պիտի կրկնէ իր դիմումը, նաեւ աւելի ուշ, Դեկտեմբերին Պոն, որպէսզի «վերջնական գնահատում» մը ըլլայ նախքան Լիւքսանպուրկի վեհաժողովը: Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Քինքէլ յիշեցուցած է սակայն Գերմանիոյ ընդդիմութիւնը մերձաւոր անդամակցութեան մը, ցորչափ մարդկային իրաւունց, քիւրտ փոքրամասնութեան եւ Կիպրոսի հարցերը լուծում չեն գտած:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Հոկտեմբեր 1–ին, ապականութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցները դրական արդիւնք տուին: Հակառակ յոռետես նախատեսութիւններու, ոչ մէկ խճողում կամ խուճապ ստեղծուեցաւ, ժողովուրդը յարգած ըլլալով զոյգ թիւով կառքերու չրջազայութեան արգելքը: Յաջորդ օրն իսկ բոլոր կառքերու չրջադայութիւնը ազատ էր, մթնոլորտը մաքրուած ըլլալով: Կառավարութիւնը սակայն նախորդ օրուան գործողութիւնը արդիւնաւէտ կը նկատէ եւ այդ առաջին փորձը կրնայ կրկնել ի պահանջեալ հարկին: Առաջին անգամ, Հոկտեմբեր 1–ին, ոստիկանութիւնը աստեղ, բայց 900 Ֆրանքի տուգանքը չվիրարկեց այն սակաւաթիւ վարորդներուն որոնք զոյգ թիւով արձանագրութիւն ունենալով հանդերձ, կը չրջագայէին:

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍ Բ. Պրազիլ մեկնեցաւ Հոկտեմբեր 2–ին, չորս օրուան այցելութեան մը համար: Քանի մը օր առաջ, ձեւով մը ասպարէզ կարդալով Պապին, «Աստուծոյ Ժողովը» Հռոգեզալատեան մեծադոյն եկեղեցին 500 հազար հոգի համախմբած էր Սան – Փաւլօ: Իր առաջին այցելութենէն 17 տարի ետք, Պապը պիտի նկատէ աւետարանչականներու հսկայ յառաջխաղացումը, անոնց թիւը 4,8 միլիոնէն գրեթէ 20 միլիոնի հասած է այսօր (բնակչութեան 15%–ը): Կաթոլիկ եկեղեցւոյ նահանջը կը բացատրեն անով որ «կրօնաւորները աւելի կը խորհին Յիսուսի արեան քան հանապազօրեայ հացին»:

Ո՛Վ ՀՐԴԵՀԵՑ ԻԶՄԻՐԸ

Թուրքերու անկախութեան պատերազմին 75–ամեակին առթիւ Միացեալ – Նահանգներու Գոնկրէսի յունական լոպին Յունաստանի զուարճեռ չանքերով աչխատանք կը տանի 1922 Սեպտեմբերին Իզմիր քաղաքին Թուրքերու կողմէ հրդեհուած եւ տեղացի Յոյներուն վաստրումը յիշատակելու համար: Գոնկրէսի կարգ մը անդամներ ալ նեցուկ են յունական այս գործունէութեան ու ստորագրութեան հաւաքի մը ձեռնարկած են հակաթուրք բանաձեւի մը ի նպաստ: Այդ բանաձեւը Թուրքիան պիտի մեղադրէ Փոքր Ասիոյ յոյն քնակչութեան բնաջնջումին, յունական դիւղերու աւերումին, մնացած Յոյները վտարելու եւ Իզմիրը հրդեհելու արարքներով: Անդարա ու Ուաչինկթընի Թրքական չրջանակները բանաձեւին արգելք ըլլալու նպատակով գործի անցած են, մեղադրանքները ժխտելու եւ ապացուցանելու համար թէ Իզմիրը հրդեհողները Յոյները եղած են...:

տիկանի ձայնասփիւռի հայկական բաժնի պատասխանատուին, որ յետ սուզման, յայտնեց թէ նման ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է, հանդիպումը պաշտօնական բնոյթ ալ չունէր (այդ պարագային Վատիկանի մամուլի սպասարկութիւնը անմիջապէս ղեկոյց մը կը հրապարակէ) եւ Պապը ոչինչ ըսած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26–ի մամուլի ասուլիսը որուն ընթացքին ան չէջատած էր Լեռնային Ղարաբաղէն պահանջուած դիմումներուն ընդառաջելու դաղափարը, Վ. Մանուկեանէն եաք հակազդեցութեան մղած է քաղաքական այլ դէմքեր եւս:

Հոկտեմբեր 1–ին մամուլի ասուլիսանքով այդ մասին արտայայտուած են Մոր-Հրդրաանի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Յ. Իգլեսեան եւ Հ.Յ.Դ.–ի Հայաստանի Գերագոյն մարմնի ներկայացուցիչ Ռ. Յակոբեան: Նոյն օրը այդ մասին յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած է «Ի պաշտպանութիւն Լ.Ղ.Հ.–ի» համաժողովին կազմկոմիտէն:

Յ. Իգլեսեանի ասուլիսը նուիրուած ըլլալով հանդերձ Հայաստանի Եւրոպական Մորհուրդին անդամակցութեան նկատմամբ, առընչուած է նաեւ նախագահին ասուլիսին Ղարաբաղի մասին լսածներուն. յանձնաժողովին նախագահը ըսած է թէ վտանգաւոր է բանակցութիւնները միակողմանի հակազդութեամբ մը – տարածքի ամբողջականութիւն եւ ժողովուրդի ինքնորոշում – քննարկել, քանի որ նման պարագաներու միշտ պարտաւորը կ'ըլլայ ինքնորոշումի իրաւունքի սկզբունքը: Ան ըսած է թէ Հայաստան կրնայ առաջին հանդրուանով մը ճանչնալ Ադրբեջանի տարածքի ամբողջականութիւնը, այլ հանդրուանով մըն ալ արձանագրել որ Լ.Ղ.Հ.–ի հարցը պէտք է լուծուի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքով, չէջատելով որ Հայաստան հողային նկրտումներ չունի Ադրբեջանի հանդէպ: Յ. Իգլեսեան հարկաւոր նկատած է նաեւ որ դարաբաղեան խնդրին քննարկումները տեղափոխուին Ազգ. Ժողով:

Նոյն օրուան Բ. ասուլիսով Ռ. Յակոբեան որպէս Հ.Յ.Դ.–ի տեսակէտը՝ «խնդրոյ առանգաւոր» դասած է Լ. Տէր – Պետրոսեանի ծանօթ արժեւորումները: Ըսած է թէ քաղաքական առումով սխալ է Արցախի պայքարը Հայաստանի անկախութեան հակադրել: Շեչտած է թէ այդ պայքարը չէ Հայաստանցիին ընկերային խնդիրներու կացութեան պատճառը, այլ այն 5 – 6 խմբակները որոնք կը կասեցնեն տնտեսական առաջընթացը: Այդ խմբակներուն համար «գոյութիւն չունին շրջափակումներ ու ծանր պայմաններ» ըսած է ան: Այդ վտանգաւոր նկատած է ժողովուրդը որպէս Ղարաբաղցիներ եւ Հայաստանցիներ զանազանելու կեցուածքը, քանի որ «ողջ հայ ժողովրդի ճակատագիրը կ որոշուում Արցախի ճակատագրով»: Ռ. Յակոբեան կը հաւատայ թէ ժողովուրդը պիտակից է յաղթելու համար դժուարութիւններու տակաւին հարկին, բայց ոչ այն պայմանով որ մաս մը տակէ օդուտ քաղէ իսկ մեծամասնութիւնը դժուարութիւններով ապրի:

Ինչ կը վերաբերի «Ի պաշտպանութիւն Լ.Ղ.Հ-ի» կազմկոմիտէին յայտարարութեան որով հանդէս եկած է նախագահ Արամ Սարգսեան, հոն կ'ըսուի թէ իշխանութիւնները Արցախի հարցին մէջ իրենց անհետեւողութեան ու անճարակութեան հետեւանք անյաջողութիւնը կը չահագործեն ներքաղաքական խնդիրներու լուծելու համար: Յայտարարութեամբ կը մերժուի Լ. Տէր – Պետրոսեանի մօտեցումը, այն առարկութեամբ որ Արցախի պարտութիւնը ոչ միայն հայութեան մնացեալ մասին լաւագոյն ապագայի մը երաչխիք չէ կրնար ըլլալ, այլեւ կը նշանակէ Հայաստանի հանրապետութեան կործանում: Կազմկոմիտէն «դատապարտելով բազմաթիւ դէմքերի պարտուողական յայտարարութիւնները եւ ժողովրդին ահաբեկելու փորձերը» կոչ կ'ուղղէ համահամրաժ, յանուն արցախեան ազատամարտի նուաճումներուն պահպանումին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 1/2)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ՄԱԿ–Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Սեպտեմբեր 30–ին, Հայաստանի Արտաքին նախարար Ալ· Արզումանեան ելոյթ ունեցած է ՄԱԿ–ի ազգայինովին առջեւ, որու 52–րդ նստաշրջանն է:

Նախարարը ներկայացնելէ եաք Հայաստանի անտեսական բարեփոխումներու դործընթացը եւ ողջունելէ վերջ «Զարգացման ծրագրի»ն ՄԱԿ–ի ազգայինովին կողմէ ընդունուիլը, անդրադարձած է Լեռնային Ղարաբաղի հարցին, չեչտը դնելով ազգերու ինքնորոչման իրաւունքին վրայ: Յաւ յայտնած է որ եռամեայ հրադադարի տեւողութեան բանակցութիւնները դրական որեւէ քայլի չեն յանգեցուցած, աւելցնելով թէ այդ ուղղութեամբ անհրաժեչտ են այնպիսի երաչխիքներ Ղարաբաղի բնակչութեան ազատութեան եւ ապահովութեան համար, որոնք կ'երաչխաւորեն անոր ֆիզիքական դոյութիւնն ու սեփական ճակատագրի եւ տարածքի անօրինումը: Ան ընդգծած է նաեւ որ Հայաստան կը մնայ յանձնառու բանակցութեանց որպէս աչխոյժ մասնակից եւ չեչտած է Լեռնային Ղարաբաղի ներգրաւման անհրաժեչտութիւնը քաղաքական կարգավիճակի բանակցութիւններուն մէջ: Նախարարը խօսած է սպառազինումներու վերահսկումի եւ ապաղինման խնդիրներուն մասին ալ, ապահովութիւն տալով որ Հայաստան կը յարդէ այդ մասին միջազգային պայմանագիրներով եւ համաձայնագրերով նախատեսուած պարտաւորութիւնները:

***

Սեպտ· 30–ին Ալ· Արզումանեան հանդիպում ունեցած է ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղար Քոֆի Անանի հետ: Նախարարին ելոյթին մէջ արձարձուած նիւթերու չուրջ ծաւալած դրոյցէն եաք Ալ· Արզումանեան Ք. Անանը հրաւիրած է Հայաստան:

ՄԱԿ–ի մօտ Հայաստանի մնայուն ներկայացուցչութեան մէջ ալ նախարարը ընդունած է ՀՅԴ Բիւրոյի անդամներ Կարօ Արմէնեանը եւ Մարիօ Նալբանդեանը:

***

ՀՅԴ–Ի ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հոկտեմբեր 1–ին, Արամ Պաչատրեան տուն– թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է ՀՅԴ Հայաստանի կառոյցի Գերագոյն մարմնի քաղաքական ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեանի եւ նոյն մարմնի անդամ, կազմակերպական հարցերով պատասխանատու Հրայր Կարապետեանի մամուլի ասուլիսը: Սկիզբէն իսկ նչուած է թէ ասուլիսը պատասխան մը չէր նախագահի ելոյթին, այլ Դաչնակցութեան դիրքորոչման պարզաբանումը՝ երկրին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան առընչուող չարք մը հարցերու նկատմամբ:

Նախ խօսք առած է Ռ. Յակոբեան, որ մեկնաբանած է վերջին ամիսներուն իչխանութեան ներկայացուցիչներուն հետ իրենց ունեցած բանակցութիւնները եւ անոնց մասին տարածուած լուրերը, ըսելով որ Ազգ· Համաձայնութեան Դաչինքին օրով նախատեսուած էր երկխօ–

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ...

Ա.

Ցիշատակներու ճամբով ապրումներու լման խուրձ մըն է, որ կը քակուի այս Սեպտեմբեր ամսուան երկրորդ տասնօրեակին, երբ չատերու նման ես ալ ընդառաջ կ'երթամ հաւաքի մը հրաւէրին, ի Գահիրէ:

Առաջին անգամ 1991–ին է, որ Թորոնթոյի մէջ, Գանատա, կը մէկտեղուին նախկին սաներ՝ ընթացաւարտներ առհասարակ, Գալուստեանէ եւ Նուպարեանէ, երկուքն ալ ազգային կրթական յարկեր, առաջինը Գահիրէ, երկրորդը Հելիոպոլիս, մերձ մայրաքաղաքին: Երկրորդ եւ երրորդ մէկտեղումները կ'արձանագրուին յոյժօրհնական կարգով Լոս–Անճելըս, Միացեալ–Նահանգներ եւ Սիտնէ, Աւստրալիա. այս վերջինը տակի երկու տարի առաջ, 1995–ին:

Հետեւաբար, այս անգամուանը, դասաւորումի կարգով կը հանդիսանայ չորրորդը եւ, ինչպէս բանիք տեղի կ'ունենայ Գահիրէ, մասնակի միջոցայ այլով նաեւ Աղեքսանդրիա, ուր կը գտնուի Պօղոսեան ազգային վարժարանը:

Հաւաքը կը կազմակերպուի Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեանց կարգադրութեամբ կեանքի կոչուած յանձնախումբի մը կողմէ: Հովանաւորութիւնը կը ստանձնէ Եգիպտահայոց հոգեւոր Առաջնորդ Զաւէն Արք. Զինեան:

Հրաւէրին կը պատասխանեն 14 երկիրներէ ժամանած 400 անձեր, երկու սեռէ:

Բնականաբար աւելցնելու է նաեւ տեղաբնակ այն ընթացաւարտները, որոնք կանոնաւոր կամ կիսով չափ կը մասնակցին այլազան ձեռնարկներու, իբրեւ «նոյն ընտանիքի անդամ», ինչպէս դիտել կու տայ մէկը ասոնցմէ:

Շուտով յայտնի կ'ըլլայ, թէ եկողներուն համար այս հանդիպումը հին, այլ հարազատ միջավայրի մը հետ հաղորդակցութիւն, հաղորդականութիւն ստեղծելու պատեհ առիթ է: Իր «արմատներ»ուն հետ կապ հաստատելու բնական ձգտում է: Ինքնաբուխ, ինքնեկ:

Որովհետեւ, անկասկած, եկուորներուն համար երէկը, –իմա՝ զարգացական օրերով սահմանուող անցեալը,– հրաւէրը կը կարդայ քաղցր յիշատակներու: Բոլորն ալ կապուած վայրերու, դէպքերու եւ, անշուշտ, դէմքերու: Զէ՞ որ տունէն դպրոց տանող սա անշուք փողոցն անգամ առանձի պահերու կը դառնայ պսպղուն, աչք չլացնող երթուղի, ապահովաբար «ոսկեման», ինչպէս պիտի ըսէր մեր լուսաւորեալ բնիկներէն քերթողը:

Ու դեռ մայրենիով տաքուկ բոյներու վերածուած սա դասարանները, ո՛ւր, հրաշագործ ճպոտի մը չարժումին կարծես ի պատասխան, ձեւ ու մարմին կ'առնեն եւ յամրաքայլ կը տողանցեն տասնամեակներ անընդմէջ հոգիներ ազնուացուցած, միտքեր հարստացուցած, նկարագիրներ կերտած սիրելի դէմքեր: Ոմանք ժպտերես, ոմանք կախերես, բայց բոլոր պարագաներուն ալ բծախնդիր, խրատատուպահանջ դաստիարակներ:

Նախօրօք ճշդուած ժամանակացոյցին հետեւելով, համախմբումին մասնակիցները հանդստաւէտ փոխադրականքերով կ'առաջնորդուին էլ–Կիզա կամ՝ Կիւէ, որ առանձին քաղաք ըլլալով հանդերձ, կարելի է զայն Գահիրէի մէկ հեռու–հեռաւոր ծայրամասը նկատել, Նեղոսի հիւսիսակողմը:

Հոս է, որ իրենց բարձրաբերձ դիրքով եւ վեհափառ տեսքով վեր կը խոյանան հանրածանօթ երեք մեծ բուրգերը, փարաւոններու դամբարանները, յայտնի անոնց անուններով, – Քէոփս, Միկերինոս եւ Քեփրէն: Ամէնէն բարձրը՝ չուրջ 150 մեթր եւ, միաժամանակ, ամէնէն ազդուն առաջինն է, այսինքն՝ Քէոփսինը: Եւ, ասիկա, իրաւամբ կը նկատուի մէկը աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն:

Տեղ մը կը կարդանք, թէ ասոր կառուցումին համար կ'օգտագործուի 2·600·000 քարաբեկոր (պլոք): Միջին ծանրութիւն՝ 2,5, իսկ ամէնէն մեծերը, կառոյցի ստորոտին գետեղուածները, դրեթէ 15 թոն: Ըստ մասնագիտական հաշիւներու, բուրգին ծանրութիւնը ճշդելու պարագային կ'ունենանք 6·500·000 թոն: Խարխինմակերեսը՝ հինգ հեկտար է: Եւայլն:

Եւ դեռ մտաբերել թուականը... Ք. Ա. 2700:

Հեռու չէ Սփինքսը. այս մէկն ալ արտակարգ տպաւորիչ իր լռակեաց, –յաւիտենական–, դիրքով եւ, յատկապէս ծաւալով (20 մեթր բարձրութիւն, 57 մ. երկարութիւն): Իր թաթերուն վրայ հանդչող առիւծի մարմնով եւ մարդու յայն գլուխով, – փարաւոնական ապահովաբար–, այս առասպելական կոթողը, հոս, կը ներկայացնէ արեւին համատարած լոյսը խորհրդանշող փարաւոնեան (չ)աստուածը:

ԳԱՀԻՐԷ. – Մեր տեսածին, լսածին եւ կարդացածին հետեւելով քանի մը հապճեպ նօթեր եղիպտոսի մայրաքաղաքին մասին:

Բնակչութիւնը՝ գիւղերէ քաղաք խուժող եւ հոն խռնուող բազմութիւններու վերածուելով, ինչպէս նաեւ տղաբերքի մեծ թիւին հետեւանքով, գլխապտոյտ պատճառող աճ կ'արձանագրէ տարիէ տարի: Կը բաւէ նկատի ունենալ, թէ 1976–ին պաշտօնական թիւ ներկայացուած հինգ միլիոնէ չատ քիչ աւելին, այսօր արդէն եռապատկուած պէտք է նկատել: Իսկ եթէ հաշուի առնենք մերձ չրջաններըը՝ համրանքը կը դառնայ ա՛լաւելի չմեհցուցիչ...:

Հիմնադրութեան թուականն է 969, Մասր ալ–Գահիրա (Յաղթական Եգիպտոս) անունով: Քաղաքին արդիականացման ուղին կը բանայ Մոհամմէտ Ալիի չառաւիղներէն Խտիւ(*) Իսմայէլ փաշա: Սուէզի չրանցքին բացումով (1869) փոթով կը հասկնայ, թէ ասով նոր դարաշրջան մը կը բացուի երկրին առջեւ: «Ափրիկէի մէջ չենք գտնուիր, այլ մաս կը կազմենք Եւրոպայի», կը յայտարարէ:

Երկրին քաղաքական, անտեսական, մշակութային գլխաւոր կեդրոնը հանդիսացող այս քաղաքը, փաստօրէն կը բաժնուի երկու մասի: Կայ հին պատմական բաժինը (արեւելեան–հարաւային գօտիներ) իր իւրայատուկ դիմագիծը ունեցող չէնքերով, առ հասարակ ցածլիկ տուներ, ծամածուռ նեղ անճուկ փողոցներ, արեւելեան գունաւորումով խայտաբղէտ չուկաներ, խանութներ, ուր մեծափառ չուքով կը բազմի նորին վեհափառութիւն սակարկութիւնը... խեղճութիւն, աղտեղութիւն եւ ձեռք կարկառելու սովորութի՛ւ... կ'ընթանան համաքայլ, համաչափ կշռոյթով:

Տիրական դերը կը գրաւէ Սալահ ալ–Տինի ԺԲ. դարու միջնաբերդը, իր ահռելի առիթող ամրակուռ պարիսպներով: Հոս վայելուչ տեսքով վեր կը խոյանայ Մոհամմէտ Ալիի չինած (ԺԹ. դարու առաջին կէսը) մզկիթը: Պոլսոյ Այա Սոֆիան յիշեցնող այս մահմետականաց ագօթատունը կը յատկանչուի իր զոյգ նրբակերտ բարձրակատար մինարէներով: Միջնաբերդէն ոչ չատ հեռու, միչտ Գահիրէի հին պատմական բաժնին մէջ, իրենց պերճ հասակները կը ցցեն բազմաթիւ մզկիթներ, ոմանք ճարտարապետական հայեացքով իսկական դոհարներ: Կ'այցելենք Իպն ալ–Թուլուն (879) ամրոցի տեսք պարզող, քառանկիւնի մզկիթը: Ճարտարապետական ըմբռնումով արտայայտութիւնը կը մնայ խիստ զուսպ: Ամէնուր համաչափ կշռոյթ՝ հարուստ զարդարանքով: Մինարէն՝ ինքնատիպ, քանի սանդուխները ըլլալով դուրսէն, մարդ զայն կը նմանցնէ լուսանկարներու մէջ տեսած բաբելոնեան աշտարակին: Ըստ եցոյց մեզի, թէ մզկիթը կը նկատուի Գահիրէի մահմետական կոթողներէն առաջինը: Այլոց չարքին հանրածանօթ ալ–Ազհարը, հիմնուած 972–ին, կը տարածուի մէկ հեկտարի վրայ: Հինգ ցցուն մինարէներով եւ 380 սիւներով զարդարուն մզկիթը իր յարակից բաժինով, աշխարհի ամէնէն հին համալսարանն է: Արդարեւ, դասաւանդութ մը կը չարունակուի, ահա, աւելի քան հազար տարիէ ի վեր անընդմէջ (գլխաւորաբար՝ մահմետական կրօնք):

Գահիրէի կեդրոնը, ան որ Թամախ անունով ծանօթ երկաթուղիի կայարանէն կ'երկարի մինչեւ Միտան էլ Թահիր, –Ազատութեան հրապարակ–, ընդգրկելով լայն տարածաշրջան մը, չատ բան կորսնցուցած է իր երբեմնի չքեղ վայլչէն: Արեւմուտքի կարգ մը մայրաքաղաքներու չարք մը յատկանիշներով իր դիմագիծը կազմած երէկը, այսօր, պարզօրէն, անփայլ պատկեր կը պարզէ, – անխնամ վիճակի մատնուած բազմայարկ աքանչելի չէնքեր. ասոնցմէ չատերու մուտքը հիւանդկախ մարդու հոգեվիճակը կը պարզէ. կան վերելակներ. չես հասկնար թէ ինչո՞ւ կը բանին. լայնահունչ, այլ սակայն թափթփած տեսքով պողոտաներ՝ յաճախ կիսաքանդ մայթերով, բանին իրական առումով ինքնաշարժի անկարգ, խառնակ երթեւեկ, փոշի եւ ապականած օդ (չո՛ւ ապրի նորին վսեմութիւն ինքնաշարժը, յատկապէս՝ վարձակառքը, թաքսին) ժիր մրջիւններու նման վխտացող խաժամուժ, անճաշակ հանրադղեր, աչք խոցող վերտառութիւններ, ժապաւէններու ծիծաղելի ծանուցումներ եւ այլն:

Խելացնոր տեսարան: Ժխտելու ապմուկ:

Այլ կայ սակայն մարդը, – ապնուահոգի Արաբը:

Տարբեր պատկերով կը ներկայանայ նորը՝ քաղաքին հիւսիս–արեւմտեան գօտին: Հոս արդէն արդիական չէնքեր, նոյնիսկ երկնաքեր, մաքուր, կոկիկ. կան չքեղ առանձնատուներ, լայն եւ լուսաւոր պողոտաներ՝ յարդարուն մայթերով, բարեկարգ հրապարակներ երբեմն չարքաւաններով, երբեմն արձան–կիսանդրիներով զարդարուն, վայելուչ տեսքով վաճառատուներ, ծառազարդ անկիւններ, պարտէզներ եւ այլն:

Կան, անշուշտ, թանգարաններ, որոնցմէ գլխաւորը, անկասկած, հին Եգիպտոսի պատմութեան ներկայացման սահմանուածն է, երկկարկանի, ընդարձակ շինութիւն մը: Այցելուն անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ բազմատարած չէնքը կը պարփակէ նախաքրիստոնէական հարամեակներուն հայող այլապէս չնքնատիպ, այլապէս արուեստագործ գանձեր: Հոս, արդարեւ, իր լման դիմագիծով երեւան կու գայ այսպէս կոչուած փարաւոնեան երկարաձիգ ժամանակաշրջանի եզակի հարստութիւնը: Աւելի ճիշդը՝ պեղուած եւ լոյս աշխարհ հանուած հարստութեան այսօրեղ ցուցադրութեան դրուածքը:

Ի տես պարզուածին, մարդ պարզապէս կը չմռի, կը մլտորի եւ, իր հիացումը արտայայտելու բառեր կը փնտռէ: (Ա–ա՛ղ, հիացիկ աչքը կը նկատէ նաեւ հնադիտական իրերը ներկայացնելու անճաշակ փութկոտութիւն, աճապարանք):

Թիչեցնենք, թէ ներկայացուածը ժամանակագրական կարգով կը հայի մ. թ. ա. 2700–2250–է մինչեւ 524–525 թուականը, թէեւ հոս ու հոն կան յունա – հռոմէական, ինչպէս նաեւ զպտի հնագիտական իրեր, 525–էն 30 երկարող, Ք.Ա.:

Թանգարանի հիմնադիրը կը նկատուի Ֆրանսացի հնագէտ Օկիւստ Մարիէթ (1821 – 1881) զերեզմանը արդէն կը գտնուի Թանգարանին չրջափակը:

*
**

Չեւով մը Գահիրէի բազկերակը կարելի է նկատել Խան ալ–Խալիլի մեծկակ չուկան: Արդարեւ, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ այցելուն դէմ յանդիման կու գայ կախարդական «աշխարհ»ի մը: Զնաչխարհիկ պիտի ըսէինք, եթէ չըլլային ասոր նմանները այլ հորիզոններու տակ ալ: Հոս պէտք չկայ հին աշխարհի լաբիւրինթոսները փնտռելու համակընկալու համար, թէ ի՞նչ կը նշանակէ եւ, հետեւաբար, ի՞նչ անուն պէտք է տալ այս ծուռումուռ փողոցներով, օձապտոյտ նեղլիկ անցքերով, քովէ քով երկարող ոլորմոլոր արահետներով կազմուած միջնադար հոտող չուկային: Ո՛ւր ամէն քայլափոխիդ դէմդ կը ցցուին հազարումէկ տեսակ ապրանքներով ծանրաբեռն խանութներ, կրպակներ, տաղաւարներ: Ո՛ւր կողք կողքի հրամայեցքի հրաւէրով քեզ կը դիմաւորեն պէսպէս համեմք եւ պէսպէս անուշահոտք. դեռ վարագոյր, ծածկոց, ծածկոյթ, շղարշ, քող, ձեռարուեստի տեսակ–տեսակ իրեր. ասոնց մէջ վայտեայ, թիթեղեայ, խեցեգործական, յատկապէս ջնարակած չինուածքներ, երբեմն արձան–կիսանդրիներով զարդարուն, վայելուչ տեսքով վաճառատուներ, ծառազարդ անկիւններ, պարտէզներ եւ այլն:

Կան, անշուշտ, թանգարաններ, որոնցմէ գլխաւորը, անկասկած, հին Եգիպտոսի պատմութեան ներկայացման սահմանուածն է, երկկարկանի, ընդարձակ շինութիւն մը: Այցելուն անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ բազմատարած չէնքը կը պարփակէ նախաքրիստոնէական հարամեակներուն հայող այլապէս չնքնատիպ, այլապէս արուեստագործ գանձեր: Հոս, արդարեւ, իր լման դիմագիծով երեւան կու գայ այսպէս կոչուած փարաւոնեան երկարաձիգ ժամանակաշրջանի եզակի հարստութիւնը: Աւելի ճիշդը՝ պեղուած եւ լոյս աշխարհ հանուած հարստութեան այսօրեղ ցուցադրութեան դրուածքը:

Ի տես պարզուածին, մարդ պարզապէս կը չմռի, կը մլտորի եւ, իր հիացումը արտայայտելու բառեր կը փնտռէ: (Ա–ա՛ղ, հիացիկ աչքը կը նկատէ նաեւ հնադիտական իրերը ներկայացնելու անճաշակ փութկոտութիւն, աճապարանք):

Թիչեցնենք, թէ ներկայացուածը ժամանակագրական կարգով կը հայի մ. թ. ա. 2700–2250–է մինչեւ 524–525 թուականը, թէեւ հոս ու հոն կան յունա – հռոմէական, ինչպէս նաեւ զպտի հնագիտական իրեր, 525–էն 30 երկարող, Ք.Ա.:

Թանգարանի հիմնադիրը կը նկատուի Ֆրանսացի հնագէտ Օկիւստ Մարիէթ (1821 – 1881) զերեզմանը արդէն կը գտնուի Թանգարանին չրջափակը:

*
**

Չեւով մը Գահիրէի բազկերակը կարելի է նկատել Խան ալ–Խալիլի մեծկակ չուկան: Արդարեւ, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ այցելուն դէմ յանդիման կու գայ կախարդական «աշխարհ»ի մը: Զնաչխարհիկ պիտի ըսէինք, եթէ չըլլային ասոր նմանները այլ հորիզոններու տակ ալ: Հոս պէտք չկայ հին աշխարհի լաբիւրինթոսները փնտռելու համակընկալու համար, թէ ի՞նչ կը նշանակէ եւ, հետեւաբար, ի՞նչ անուն պէտք է տալ այս ծուռումուռ փողոցներով, օձապտոյտ նեղլիկ անցքերով, քովէ քով երկարող ոլորմոլոր արահետներով կազմուած միջնադար հոտող չուկային: Ո՛ւր ամէն քայլափոխիդ դէմդ կը ցցուին հազարումէկ տեսակ ապրանքներով ծանրաբեռն խանութներ, կրպակներ, տաղաւարներ: Ո՛ւր կողք կողքի հրամայեցքի հրաւէրով քեզ կը դիմաւորեն պէսպէս համեմք եւ պէսպէս անուշահոտք. դեռ վարագոյր, ծածկոց, ծածկոյթ, շղարշ, քող, ձեռարուեստի տեսակ–տեսակ իրեր. ասոնց մէջ վայտեայ, թիթեղեայ, խեցեգործական, յատկապէս ջնարակած չինուածքներ, երբեմն արձան–կիսանդրիներով զարդարուն, վայելուչ տեսքով վաճառատուներ, ծառազարդ անկիւններ, պարտէզներ եւ այլն:

Իւրայատուկ «աշխարհ» մը անկասկած, որ հակառակ իր ազմկարար, անկարգ, հրմշկոտ, փոշոտ տեսքին, քեզ երկար ժամանակ իր հմայքին տակ կը պահէ: Շատ հաւանաբար իր միանգամայն դիւթիչ, թովիչ, հրապուրիչ երեսներուն չնորհիւ:

Արեւելքի կախարդանքը:

(Մեղք որ պրօսայիքութիւն կոչուածը, ինչպէս այլուր, հոս ալ իր վարակը ցանելով, իր աւերը կը գործէ, բնակիչները վերածելով արուեստականի):

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Խեդիվ.– Պարսկերէն մեծազօր թագաւոր: Պատուի տիտղոս, որ կրում էին Եգիպտոսի փոխարքաները 1845 թուից սկսած: Խեդիվները աւելաւորապէս ենթակայում էին սուլթաններին. բայց իրօք անկախ էին: (Ստ. Մալխասեանց, «Հայերէն բացատրական բառարան»): Ի դէպ, Իսմայիլ փաշա այս տիտղոսը կապահովէ շնորհիւ Նուպար Նուպարեանի կատարած աշխատանքին, սուլթան Ապտուլ Ազիզի մօտ, 1863–ին: Առ ի վարձատրութիւն, Իսմայիլ փաշա Նուպարեանի կը շնորհէ փաշա պատուանունը: Այսպէս՝ Նուպար փաշա Նուպարեան:

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԷ ՆՈՐ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Ինչպէս քաղաքական – իմաստասիրական բոլոր ուշագրաւ մեկնաբանութիւնները եւ մօտեցումները, այս մէկն ալ դէմ յանդիման կը գտնուի կարգ մը զարտուղութիւններու, բացառութիւններու եւ «խանգարող» առարկութիւններու: Այսպէս, ի՞նչ ձեւի քաղաքակրթութեան մաս կը կազմէ Մեքսիքան: Թուրքիան ո՞ւր պէտք է դնեն՝ Մահմետական՞ն աշխարհին մէջ թէ Եւրոպայի: Եւ Ամերիկան. ան եւրոպակա՞ն թէ ասիական երկիր մը պէտք է նկատուի: Իսկ Ռուսիան եւրոպակա՞ն է թէ եւրասիական: Հանթինկթընի չանաչեր իրողութիւնը թէ աւտորալական իշխող դասին մէկ մասը ասիականը ընտրած է եւ թէ մեքսիքականը, թրքականը եւ ռուսականը պիտի ուզին իրենց երկիրները Արեւմուտքի ծիրին մէջ տեսնել: Բայց ան լռելեայն համոզուած է որ փորձը պիտի ձախողի եւ թէ «խառնուրդ»ները, ինչպէս Ուկրանիան (իր արեւմտեան մասով ունիաթ եւ կաթոլիկ, մինչ արեւելեանով ուղղափառ), երկուքի բաժնուելու վտանգին ենթակայ են: Քաղաքակրթութիւնը, ինչպէս արիւնը, չի խրթին եւ ի վերջոյ, մեծ որոշումներու տեն, ան պետութիւններուն քաղաքականութիւնը կը ճշդորոշէ: Քանի մը բացառութիւններէ զատ, տնտեսական դըրխաւոր կազմակերպութիւնները նոյն քաղաքակրթութեան պատկանող երկիրներու միջեւ կը կազմուին:

Այս ճշմարտութիւնները չեն բաւեր Հանթինկթընի, որ կը համարի թէ այն տեն երբ ԱՄՆ Իրաքի դէմ Ծոցի պատերազմը արձակեցին, մահմետական աշխարհը զօրաչարժի անցաւ արեւմտեան աշխարհակալութիւնը դատապարտելով: Իրողութիւնը թէ Իրաք փորձէը արար եղբայր երկիր մը ճմլել եւ թէ, միւս կողմէ, «արեւմտեան» համախմբումը բաղկացած ըլլար, ի մէջ այլոց, Սաուտ Արաբիայէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Փաքիստանէն եւ Թուրքիայէն, իրեն նուազ կարեւոր կը թուին քան տակաւին իրեր, 525–էն 30 երկարող, Ք.Ա.:

Թանգարանի հիմնադիրը կը նկատուի Ֆրանսացի հնագէտ Օկիւստ Մարիէթ (1821 – 1881) զերեզմանը արդէն կը գտնուի Թանգարանին չրջափակը:

*
**

Չեւով մը Գահիրէի բազկերակը կարելի է նկատել Խան ալ–Խալիլի մեծկակ չուկան: Արդարեւ, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ այցելուն դէմ յանդիման կու գայ կախարդական «աշխարհ»ի մը: Զնաչխարհիկ պիտի ըսէինք, եթէ չըլլային ասոր նմանները այլ հորիզոններու տակ ալ: Հոս պէտք չկայ հին աշխարհի լաբիւրինթոսները փնտռելու համակընկալու համար, թէ ի՞նչ կը նշանակէ եւ, հետեւաբար, ի՞նչ անուն պէտք է տալ այս ծուռումուռ փողոցներով, օձապտոյտ նեղլիկ անցքերով, քովէ քով երկարող ոլորմոլոր արահետներով կազմուած միջնադար հոտող չուկային: Ո՛ւր ամէն քայլափոխիդ դէմդ կը ցցուին հազարումէկ տեսակ ապրանքներով ծանրաբեռն խանութներ, կրպակներ, տաղաւարներ: Ո՛ւր կողք կողքի հրամայեցքի հրաւէրով քեզ կը դիմաւորեն պէսպէս համեմք եւ պէսպէս անուշահոտք. դեռ վարագոյր, ծածկոց, ծածկոյթ, շղարշ, քող, ձեռարուեստի տեսակ–տեսակ իրեր. ասոնց մէջ վայտեայ, թիթեղեայ, խեցեգործական, յատկապէս ջնարակած չինուածքներ, երբեմն արձան–կիսանդրիներով զարդարուն, վայելուչ տեսքով վաճառատուներ, ծառազարդ անկիւններ, պարտէզներ եւ այլն:

Իւրայատուկ «աշխարհ» մը անկասկած, որ հակառակ իր ազմկարար, անկարգ, հրմշկոտ, փոշոտ տեսքին, քեզ երկար ժամանակ իր հմայքին տակ կը պահէ: Շատ հաւանաբար իր միանգամայն դիւթիչ, թովիչ, հրապուրիչ երեսներուն չնորհիւ:

Արեւելքի կախարդանքը:

(Մեղք որ պրօսայիքութիւն կոչուածը, ինչպէս այլուր, հոս ալ իր վարակը ցանելով, իր աւերը կը գործէ, բնակիչները վերածելով արուեստականի):

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

խամական լոգունգները, կարգ մը մասնագիտական եւ ամատուական չարժումներու կողմէ չեփորուած։

Հանթինկթընի մօտեցումը ներկայացնել եաք, Ս. Բոմանօ կը զրէ թէ ան գինք չի համոզեր, երեք պատճառներու համար։ Նախ կը նկատէ թէ մշակութային զործօնը կարեւոր է մինչեւ այն աստեղ այլ հանգամանքներ, քաղաքական եւ տնտեսական, զոյն չեն զերազանցեր։ Նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ, պոսնիական կռիւի ընթացքին, ԱՄՆ–ը եւ Գերմանիան, իսկութեամբ, մահմետական ճամբան մաս կազմեցին Թուրքերու եւ Իրանցիներու կոզքին։ Այսօր Միացեալ Նահանգները թշնամի են Իրանի, բայց կ'ընդունին որ, իրենց շահարեր բացատրելու համար, կոսպեան քարիւղ փոխադրող մեծ խողովակաշարը Իրանեան հողամասէն անցնի։ Նաեւ չափ, ինչպէս արեւը, չի խարեր եւ պատգաններ կան ուր աշխարհագաղափարները եւ աշխարհատնտեսական տուեալները ծանր կը կշռեն միջազգային յարաբերութիւններուն վրայ, աւելի քան կրօնքը։

Երկրորդ պատճառը, որուն Ս. Բոմանօ կանդրադառնայ, այն է թէ ներկայի կարգ մը բախումները (օրինակ Իրլանտականն ու պասքեանը) նուազ արիւնալի չեն քան սահմանային բախումները տարբեր քաղաքակրթութիւններու միջեւ եւ թէ անոնց միջեւ սահմանազծային չրջանները, վտանգի ենթակայ չեն անպայման։ Հոնկ–Քոնկ արձեւդ քաղաք մըն է, կիսը չինական եւ կէսը արեւմտեան։ Ոչ մէկը կրնայ վստահ ըլլալ որ ան, Չինաստանի միանալէն եաք, պիտի յաջողի նախապէս սահմանազծային ըլլալու իր ինքնութիւնը պահել։ Բայց աշխարհի անտեսական բոլոր չուկաները, երեւութապէս, դրաներ կ'ընդունին։ Նոյնը կարելի է ըսել արեւմտեան երկիրներու մէջ գտնուղ մահմետական համայնքներու մասին։ Հանթինկթընի կողմէ դիտուած, անոնք ցեղային լարում կը յառաջացընեն։ Այլ անկիւնէ առնուած, անոնք կրնան փոխադարձ հանդուրժողութեան ժամանակաչրջան մը աւետել։

Երրորդ կէտը քաղաքականն է։ Հասկը պատմաբանական այլ լմաւտասչրներու, Հանթինկթընը իր աշխատասիրութիւնը դրած է երկրի մը համար (նամ՝ ԱՄՆ), որ մեծ ախորժակ ունի պատմաքաղաքական մեծ ուրուագծումներու։ Հակառակը Սփենկլըրի եւ Թոյնպիի, ինք չի սահմանափակուիր դիտարգական պատկերազրութիւններով։ Ամերիկայի այլ քաղաքագէտներու պէս, ինք գերը կը տեսնձնէ իր երկրին ներկայացընելու աշխարհի պատկեր մը, որմէ ան կարենայ ապագային ուղղութեամբ զորձելու գիծ մը որդեգրել։ Այսպէս, համայնավարութեան մահէն եաք, այլ նիւթ մը անհրաժեշտ է որ չարժման մզէ հանրային կարծիքը, Ծերակոյտի վիճարկումները հրահրէ, ամերիկեան քաղաքականութեան մեծ ընտրանքերը հունաւորէ, զինեալ ուժերու արդիականացման անհրաժեշտ ծախքերը արդարացնէ։ Այս մօտեցումով, քաղաքակրթութիւններու բախումը կրնայ պատերազմը փոխարինել եւ, օրինակ, մինչեւ Ռուսիոյ սահմանները ՕԹԱՆ–ի ընդարձակումը արդարացնել ու, աւելի պարզ կերպով, ամերիկեան նաւատորմին ներկայութիւնը՝ Միջերկրականին մէջ։

Նոր ձեւի պատերազմի մը հարցը նկատի առած, Ս. Բոմանօ կ'եղրափակէ թէ ինք պիտի չուզէ որ պատմաբանական իմաստասիրութիւնը ամերիկեան քաղաքականութեան վերջին դաղանի զինքը ըլլայ։

***

Իսկ Ֆուքուեամա, Հանթինկթընի գծով իր հետ եղած հարցազրոյցի մը մէջ կ'առարկէ թէ պաղ պատերազմէն եաք, փոխանակ քաղաքակրթութիւններու բախումին, կայ մեծ բաժանում մը. մէկ կողմէ ժողովրդավարական երկիրները եւ միւս կողմէ բոլոր միւսները ու կ'աւելցնէ թէ Հանթինկթընի հարցը այժմ զործող համարկումի հոլովոյթը չհասկընալն է։ Ֆուքուեամայի համար, մեծ կապ կայ զարգացումին եւ ժողովրդավարութեան եւ խաղաղութեան միջեւ։ Այս կը նշանակէ թէ որքան ազատական – ժողովրդավարական չրջանները ընդլայնին, անոնք աւելի կը վերածուին խաղաղ չրջաններու։

Սակայն Ֆուքուեամա համաձայն է Հանթինկթընի, այն բանով որ մշակութային տարբերութիւնները հեռզհետէ աւելի կշռոք կը ներկայացնեն։ Բայց կ'առարկէ թէ անոր զծած եղրերը չատ ընդարձակ են եւ միշտ չէ որ անոնք իրօրէն են։ Նոյնպէս, քաղաքակրթութեան մը պատկանելու դիտակցութեան մասնակումը գնահատելի կը գտնէ մահմետականներու պարագային։ Սակայն մինչեւ իսկ Եւրոպան նկատի առած, կարելի չէ ըսել որ Արեւմուտքը բոլորին համար նոյնն է։ Շէոթը իր զապաթնակէտին կը հասնի երբ Հանթինկթընը ընդհանուր ձեւով կը խօսի ասիական արժէքներու մասին, բայց չըսեր եթէ ճափոնն ու Գորէան այդ նոյն քաղաքակրթութեան ծիրին մէջ կ'ընդգրկէ։ Իր առաջարկած բնօրինակը չի նպաստեր նոյնիսկ պատկերելու իրական այն ձգտումները որոնք մեր պատմութիւնը կը կերտեն, անոնք որոնք դոյութիւն ունին մշակութային նոյն չրջածիրի մը մաս կազմող տարբերութիւններուն մէջ։ Եթէ Հանթինկթընի հետեւինք, ինչպէ՞ս պէտք է բացատրել Հութուներու եւ Թուցիներու ընդհարումը կամ Իրան – Իրաք պատերազմը։

Սակայն, այն հարցումին թէ ինք վերլուծման ի՞նչ բանալի կ'առաջարկէ քաղաքակրթութիւններու հարցին որպէս այլընտրանք, Ֆուքուեամա կը պատասխանէ թէ «պլոք»ներու ժամանակաչրջանէն եաք, կայ նաեւ երեւոյթը թէ քաղաքական մարզին մէջ դեռ ի գործու է ազդեցութիւնը, որ կը չարունակէ իշխանութիւնը ունենալ տուրքեր հաստատելու, դէնքեր արտադրելու, ի վերջոյ իր քաղաքացիներուն տպատան ճշդորոշելու։ Եւ միջազգային յարաբերութիւններու բնոյթը այժմ բախումինը չէ այլ՝ մրցակցութեան. ԱՄՆ եւ Ճափոն ամէն օր իրարու տապարէզ կը կարդան տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ, սակայն առանց որ իրարու դէմ պատերազմի ելլեն։ Ձիշդ այս տուեալները անտեսելով, Հանթինկթընի վերլուծումը վտանգաւոր եզրակացութիւններու կը յանգի որոնցմէ՝ այն մէկը որ ճիշդ կը դտնէ Ասիոյ զարգացումը Չինաստանի հակակչռին տակ անցնելը, կամ այն թէ Արեւմուտքը պէտք է խրտւածներուն զօրավիզ կանգնի ընդդէմ պոսնիացի մահմետականներուն, բան մը որ Ֆուքուեամա բարոյապէս անընդունելի կը գտնէ, որուան ըլլալով որ խօսքը կը վերաբերի զործուած յարձակումի մը ենթակայ զոհերուն։

Հանթինկթընը կ'արձարձէ նաեւ Արեւմուտքի տնտեսական եւ բարոյական անկումը։ Սակայն Ֆուքուեամա կը մատնանչէ թէ տնտեսական այս անկումը դիտարկուած է, քանի որ ամերիկեան տնտեսութիւնը չատ լաւ կացութեան մէջ է, մինչ հարաւ–ասիականը, որ պէտք է յաղթէր, տեղայլի մէջ է։ Ինչ կը վերաբերի բարոյական անկումին, Ֆուքուեամա կը խորհի որ Հանթինկթընի իրաւունք ունի եւ թէ այս վերջնոյն գիրքն իսկ անոր մէկ ախտանչանն է…։

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

(Քաղուած՝ «Փաւորամա»էն)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՆԻՒ–ԵՈՐՔի մէջ մահացած է, Սեպտեմբեր 20–ին, ծանօթ վիպագրած Վահագն Նիկողոսեան, 87 տարեկանին։ Անդամ էր ամերիկեան ու միջազգային վիպագրծներու եւ չուրթակի կազմակերպութիւններու։ Ծնած 1910–ին Պոլիս, 1929 հասած էր Փարիզ, ապա 1958–ին փոխադրուած Նիւ–Եորք։ Տասնամեակ մը եաք Մէնհէթընի մէջ. բացած էր չուրթակի իր արհեստանոցը որուն յաճախորդներէն էին աշխարհահռչակ բազմաթիւ արուեստագէտներ, ինչպէս՝ Ժ. Թիպօ, Փ. Գազալս, Զ. Ֆրանչէսգաթի, Շթէյրն, Ե. Մէնուհին, եւլն.։ Ցուզարկաւորութիւնը կատարուած է տեղւոյն Ս. Վարդան տաճարին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԿՐՕՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Վեց տարիներէ ի վեր Կրօնոպլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը կը ձեռնարկէ Հայաստանի անկախութեան տօնի հանդիսութեան։ Այս տարի ան տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 20–ին, Մշակոյթի Տան «Ժան Մարանճեան» սրահին մէջ, պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ բազմաթիւ հանդիսականներու ներկայութեամբ։

Մշակոյթի Տան նորընտիր նախագահ Կրեկուար Ադամեան, իր բարի գալստեան խօսքին ետք արտայայտուեցաւ Հայաստանի ներկայ դժուար կացութեան մասին։ Ապա խօսք առին Ռիչար Գազընաւ, քաղաքապետարանի ներկայացուցիչ Ժան–Ֆիլիփ Մօթ, Էշիրոլի քաղաքապետը Ժիլպէր Պիէսի եւ Տիտիէ Միկօ։ Անոնք անդրադարձան արտաքին նիւթական ներդրումներու միջոցով Հայաստանի տնտեսութիւնը զարգացնելու անհրաժեշտութեան։

Այնուհետեւ, Մշակոյթի Տան «Երեւան» երգչախումբը երգեց հայկական փառերգը եւ հայրենասիրական երկու այլ երգեր՝ «Երեւան էրերույնի» եւ «Ազգ փառապանծ»։ դաշնակով կ'ընկերանար տիկին Օլկա Մխիթարեան։ Խումբը արժանացաւ ներկաներու գնահատանքին։ Ցետոյ, «Նազան» պարախումբը, գլխաւորութեամբ՝ Ցասմիկ Անտոնեանի, ներկայացուց տոհմային երկու պարեր՝ «Իլիկներ» եւ «Կռունկներ»։

Հանդիսութիւնը խանդավառութեամբ չարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր, տիսք–ժոքէ Արմէնի ճոխ նուագներով։

ՇԱՒԻՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

CD REÇUS

KOTCHNAK
ԿՈՉՆԱԿ
Chants populaires arméniens

Virginia Pattie-Kerovpyan (chant);
Rouben Harutiunian (chant et târ);
Aram Kerovpyan (kanoun);
Madjid Khaladj (dap et tombak).

AB SUN - Distribution Media 7, Nanterre

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Դ.

– Ձամբելու պէտք չկայ· կը կանչես, ականջին կը քաչես, կը հասկցնես որ ինծի հետ «օղրաչմիչ» չըլլայ։ Ինք ո՞վ է որ ինծի դլուխ կը բռնէ կոր… իբեն պէս թաղականները ես իմ քովս «ուշախ» տէի կը դործածեմ։

– Քեզի բան մը ըսե՞մ, պատասխանեց հաճի Յակոբ աղա, մէկ միջոց մը կայ այս խնդիրը վերջացնելու։ Գարեգինը կը կանչեմ եւ կ'ըսեմ որ թաղականութենէն հրաժարականը տայ, քաչուի։

– Կա՛մ թող քաչուի եւ կամ թող Պօղոս էֆէնտիին հետ չմիանայ։ Ինչո՞ւ փոխանակ Մանուկ աղային կողմը բռնելու, կ'ելլէ, Պօղոս էֆէնտիին հետ կ'ըլլայ։

– Լաւ· անհոդ եղիր, այս մասին ես հիմա իբեն կը խօսիմ։

Մարզար էֆէնտի իր նպատակին հասած էր, ինքն ալ արդէն անկէ աւելի բան մը չէր պահանջեր հաճի աղայէն, ուստի ոտքի ելաւ եւ դոհունակ դէմքով մը մեկնեցաւ։

Ծերունի վաճառականը մինակ մնալուն պէս իր քով կանչեց Գարեգինը։

– Նատ՛, քեզի խօսելիք ունիմ, բաւլուրջ դէմքով մը իր պաչտօնեային։

Գարեգին որ իմացած էր Մարզար էֆէնտիին այցելութիւնը, նախազգացում ունեցաւ թէ խնդիրը ժամկոչ Վարդանի միջադէպին չուրջ կը դառնար։

– Դուն թաղակա՞ն ես եղեր, հարցուց ծերունը։

– Ա՛յո՛, պատասխանեց Գարեգին ժըպտելով։

– Ուրիչ «տէրտ» չունե՞ս, զացեր այդ տեսակ գործերու մէջ մտեր ես։

– Ի՞նչ ընեմ, թաղեցին բացարձակ մեծամասնութեամբ զիս թաղական ընտրեց, չէի կրնար մերժել։

– Քեզի խորհուրդ մը պիտի տամ, էյ չպիտի ըսես։

– Հրամմեցէք։

– Ա՛ռ թաղականութենէն պիտի հրաժարիս։

– Ինչո՞ւ համար, զոչեց Գարեգին թեթեւ մը կարմրելով։

– Խաթերիս համար, ըսաւ վաճառականը։

– Ձեր խաթերի համար պատրաստ եմ ամէն բան ընելու, պատասխանեց պաչտօնեան, բայց չեմ կրնար արժանապատուութիւնս զոհել։

– Արժանապատուութիւնդ զոհելիք ի՞նչ կայ ատոր մէջ։

– Որովհետեւ գիտեմ որ ձեր խաթերի համար հրաժարած չպիտի ըլլամ թաղականութենէն, այլ Մարզար էֆէնտի Սասունեանի պահանջումին վրայ։

– Վա՞յ, ուրեմն զուչակեցիր թէ ինչո՛ւ համար հրաժարէ կ'ըսեմ կոր։

– Մարզար էֆէնտիին մեկնելէն անմիջապէս առանձնութեամբ զիս թաղական ընտրեցին, ինքն ալ արդէն անկէ աւելի բան մը չէր պահանջեր հաճի աղայէն, ուստի ոտքի ելաւ եւ դոհունակ դէմքով մը մեկնեցաւ։

Ծերունի վաճառականը մինակ մնալուն պէս իր քով կանչեց Գարեգինը։

– Նատ՛, քեզի խօսելիք ունիմ, բաւլուրջ դէմքով մը իր պաչտօնեային։

Գարեգին որ իմացած էր Մարզար էֆէնտիին այցելութիւնը, նախազգացում ունեցաւ թէ խնդիրը ժամկոչ Վարդանի միջադէպին չուրջ կը դառնար։

– Դուն թաղակա՞ն ես եղեր, հարցուց ծերունը։

– Ա՛յո՛, պատասխանեց Գարեգին ժըպտելով։

– Ուրիչ «տէրտ» չունե՞ս, զացեր այդ տեսակ գործերու մէջ մտեր ես։

– Ի՞նչ ընեմ, թաղեցին բացարձակ մեծամասնութեամբ զիս թաղական ընտրեց, չէի կրնար մերժել։

– Քեզի խորհուրդ մը պիտի տամ, էյ չպիտի ըսես։

– Հրամմեցէք։

– Ա՛ռ թաղականութենէն պիտի հրաժարիս։

– Ինչո՞ւ համար, զոչեց Գարեգին թեթեւ մը կարմրելով։

– Խաթերիս համար, ըսաւ վաճառականը։

– Ձեր խաթերի համար պատրաստ եմ ամէն բան ընելու, պատասխանեց պաչտօնեան, բայց չեմ կրնար արժանապատուութիւնս զոհել։

– Արժանապատուութիւնդ զոհելիք ի՞նչ կայ ատոր մէջ։

– Որովհետեւ գիտեմ որ ձեր խաթերի համար հրաժարած չպիտի ըլլամ թաղականութենէն, այլ Մարզար էֆէնտի Սասունեանի պահանջումին վրայ։

– Վա՞յ, ուրեմն զուչակեցիր թէ ինչո՛ւ համար հրաժարէ կ'ըսեմ կոր։

– Մարզար էֆէնտիին մեկնելէն անմիջապէս առանձնութեամբ զիս թաղական ընտրեցին, ինքն ալ արդէն անկէ աւելի բան մը չէր պահանջեր հաճի աղայէն, ուստի ոտքի ելաւ եւ դոհունակ դէմքով մը մեկնեցաւ։

Չապէս եաքը վիս կանչել ու այս առաջարկութիւնդ ընելէդ զուչակեցի։

– Դիտե՞ս որ քեզի դէմ չատ բարկացած է։

– Դիտեմ, պատասխանեց Գարեգին պաղարեամբ։

– Առանկ մարդու մը թշնամութիւնը իր վրայ հրաւիրելը աղէկ բան չէ։

– Ես իրեն դէմ որեւէ հակառակութիւն չունիմ։ Անմեղ մարդ մը կայ զոր ճամբել կ'ուզեն զործի մը համար, որուն մէջ յանցանք մը չունի։ Այս կէտը քննած ատուգած եմ… իմ խիղճս չի ներեր առանկ անիրաւութիւն մը ընել։

– Աղէկ ա՛, զոչեց ծերունը, քանի որ խիղճդ չի ներեր, հրաժարէ՛, քաչուէ զործին մէջէն։

– Այդ վատութիւնն ալ չեմ կրնար ընել։

– Ուրեմն ի՞նչ ընել որոչած ես։

– Թաղական պիտի մնամ եւ մինչեւ եաքը պիտի աչխատիմ ժամկոչը պաչտպանել, ըսաւ Գարեգին վճռաբար։

– Բայց, տղաս դուն աղէկ գիտես որ ես ի՞նչ յարաբերութիւններ ունիմ Մարզար էֆէնտիին հետ եւ թէ չեմ ուզեր իբեն հետ ուրուիլ։

– Զարմանալի՛ բան, դուք խնդրին մէջ բնաւ բաժին չունիք, ինչո՞ւ համար ձեզի դէմ բարկանայ։

– Ինք այդպէս չըսեր կոր, ընդհակառակն, ըսաւ որ չատ վչտացած է ինծի դէմ իմ պաչտօնեայիս իբեն հանդէպ բռնած թշնամական ընթացքին համար։ Նոյնիսկ հասկցուց որ դոհ պիտի մնար եթէ քեզ ճամբու դնէի։

– Դուք ի՞նչ պատասխանեցիք։

– Ըսի որ ես քենէ դժդոհանալու բան մը չեմ ունեցած տասը տարիէ ի վեր, հետեւաբար առանկ խնդրի մը համար չեմ կրնար քենէ բաժնուիլ։

– Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Գարեգին։

– Բայց ի վերջաբէն խոստացայ քեզի խորհուրդ տալ որ կա՛մ թաղականութենէդ հրաժարիս եւ կամ դնդէ Մարզար էֆէնտիի կամքը կատարես։

– Այսինքն խղճիս դէ՞մ գործեմ։

– Հրաժարէ՛ էֆէնտիմ։

– Եթէ այս խնդիրը ըլլար, ձեզի հաճոյք մը պատճառելու համար կը հրաժարէի, բայց հիմա անկարելի է, արժանապատուութիւնս չի ներեր որ հրաժարիմ։

– Ուրեմն կը մերժե՞ս իմ խորհուրդիս հետեւիլ։

– Ցաւօք սրտի, ուրիչ կերպ չեմ կրնար ընել։

– Այն ատեն ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ Մարզար էֆէնտիին… զիս չատ դժուար կացութեան մը մէջ կը դնես կոր։

– Կը ցաւիմ որ ուրիչ կերպ չպիտի կրնամ վարուիլ։ Ես միչտ պատիւս ու արժանապատուութիւնս ամէն բանէ վեր դասած եմ։

– Միւսիւ Գարեգին, դուն սա բոնած ընթացքիդ հետեւանքներուն վրայ չես մտածեր կոր։

– Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք… բայց անկեղծօրէն ձեզի յայտնեմ որ եթէ այնքան կը վախնաք Մարզար էֆէնտիի բարկութենէն, կրնաք իր կամքը կատարել եւ ես որեւէ տրտունջ չպիտի յայտնեմ։

– Ի՞նչ ըսել կ'ուզես…

– Ըսել կ'ուզեմ որ կրնաք զիս ճամբու դնել։

(Շար· 19)

(Շար. Ա. էջէն)

սութիւն ունենալ իշխանութեան մարմին– ներուն հետ եւ այդ չջայլիծին մէջ է որ տեղի ունեցած են չփումները, պահելով հանդերձ ՀՅԴ–ի 6–7 տարի առաջ որդեդրած՝ անկախ Հայաստանի բարգաւաճման ակզբունքներու հաւատարիմ դիրք։ Ակնարկած է նաեւ որոշ կուսակցութիւն– ներու, որոնք նման չփումներէ եաք կը դառնան իշխանութեան կցորդը։ Անդրադառնալով «Իրաւունք» չաթաթաթեր– թի որոշ հրապարակումներուն, կոչ ըրած է որպէսզի վերլուծութիւններուն մէջ պահպանուին ճիշդ գնահատականնե– րը։ Հերքելով կուսակցութեան մէջ պա– տահարմի պարագաներու մասին չշուկ– նները, Ռ. Յակոբեան չեչտած է կուսակ– ցութեան Գերագոյն մարմնին եւ չարքե– րուն միաձնականութիւնը։ Ինչ կը վերա– բերի ՀՅԴ–ի գործունէութեան վերսկը– ումին, ան յայտնած է թէ փակումը դուռ քաղաքական վճիռ էր եւ քաղաքական ո– րոշումով ալ պէտք է տեղի ունենայ օրի– նականացումը։ Հրայր Կարապետեան ալ աւելցուցած է թէ այդ ուղղութեամբ ի– րենք վերցուցած են իրաւական այն բոլոր խոչընդոտները, որոնք մատնանչուած էին իշխանութեան կողմէ։

Ռ. Յակոբեան ըսած է նաեւ թէ Հան– րապետութեան մէջ ներկայիս պարտա– դրուած կայունութիւն մը կը տիրէ եւ ան չենած չէ քաղաքական առողջ չար– ժումներու, ինչ որ պարագան էր 96–ին։ Աւելցուցած է նաեւ թէ իշխանութիւննե– րը, սկսելով Արցախի հարցէն, պէտք է ճշդեն թէ կ'ուզե՞ն պետութիւնը միաս– նարար զարգացնել, թէ միաձնականու– թիւնը սին խօսք է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ,
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ւ Ո Ն Շ Ա Ն Թ–ի
ժամանակակից երեք թատերականեր

● **Ուրիշի համար**

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տուն
17, Rue Bleue, Paris 9e

● **Ձամբուն վրայ**

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին
Ալեք Մանուկեան Մշակ· Կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● **Ես–ի Մարդը**

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին
Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

Մայրի Տիկին Մարի Փէտանթօղլու եւ ընտանեկան պարագաները յաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուս– նոյն եւ աղգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՓԷՏԱՆԹՕՂԼՈՒԻ

մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 1–ին, 102 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4, ժամը 10–ին Փա– րիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Թ'Ուէնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահադրդ ղրկուած չըլլալով ներ– կայս ընդունիլ իրրեւ այդ։

«ՅԱՌԱՋ» · – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Փէտանթօղլուի։

ՀՈՂԹԱՆ

UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

le Centre Culturel
SAINT MESROB
●
EXPOSITION DES OEUVRES DE
Haroutioun YEKMALIAN
PAYSAGES URBAINS
(Technique mixte: aquarelle et graphisme à l'encre de Chine)
du 1er au 10 Octobre

Horaires de l'exposition :
En semaine: de 17h à 20h;
samedi 4 et dimanche 5 octobre: de 15h à 20h.
Au Centre Culturel
SAINT MESROB
10ᵉbis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
— Entrée libre —

GRAND DINER DANSANT

organisé par
l'UMAF-PARIS
au profit
d'une centrale d'oxygène médical pour le Karabagh
animé par l'Orchestre «*GAïDZAG*»

le Samedi 22 Novembre à 20 heures

dans les Salons de l'Hôtel «Méridien»
— 81, Boulevard Gouvion Saint-Cyr, Paris 17e

Réservations : Tél.: 01 43 68 42 04 / 01 43 96 06 45.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարի հիմ– նարկութեան տարեդարձն է։

Այս առթիւ ժամը 10·30–ին, Մայր Տա– ճարին մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ եւ մատաղ կ'օրհնուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու պատարագի Արեւշատու– թեան Մաղթանք կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող բարերարներուն եւ անոնց ընտանիքներուն արեւշատու– թեան համար։

Յաւարտ պատարագի Հոգեհանդիստ կը կատարուի եկեղեցաչէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ–ի

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի եւ Մայր Տաճա– րի հանդուցեալ բարերարներուն համար։

Կը հրաւիրուին մեր Եկեղեցւոյ բոլոր հոգեւոր զաւակները մասնակցելու՝ յի– շատակի եւ յարգանքի այս արարողու– թիւններուն, աղօթքով միանալու բարե– բարներու օրինակին եւ իրենց բոլորա– նուէր մասնակցութեամբ ու նուիրա– տուութեամբ հոգածու դառնալ մեր Սուրբ Եկեղեցւոյն բարգաւաճման։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section d'Issy-les-Moulineaux organise un repas à l'intention des sympathisants et anciens élèves de l'Ecole arménienne, au Chalet de Vaupereux à Bièvres, le Dimanche 5 Octobre.

Un car partira de la Maison de la Culture, 45, rue de la Défense à 12 h 15, avec arrêt devant l'église apostolique arménienne à 12 h 30, 6, avenue Bourgain.

Les inscriptions seront prises par :
— *Alice* : 01 - 46 - 42 - 90 - 68;
— *Jacqueline* : 01 - 40 - 95 - 81 - 33;
— *Seta* : 01 - 46 - 45 - 11 - 15.

*
**

Cérémonie de remise de médailles

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Archag Djamalian*» de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette association en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les membres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.

Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

● Եւա Ախ
● Վազգէն Պարոնեան
● Հրսարքօս
● Ռոպէր Քէօսէեան
● Սօնիա Քէօսէեան
● Ժան Մ'Էսթիքեան
● Ժանն Մէսչեան
● Իրէն Օհանեան–Ժիւլիէն
● Ռօպէր
● Մթաամուլեան

Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30–ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ՇԱՐԱԿԱՆԱՅ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30–ին

Կ'երգեն՝
● Անի Եըլմազեան
● Գարմէն Զիլինկիրեան
● Նուպարիկ Տէր–Միհրանեան
● Մուրատ Մէրէմէթլի

Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի
● Սաթենիկ Խուրտոյեան (*Ա. Ջուխակ*)
● Անիա Սթարքսեւա (*Բ. Ջուխակ*)
● Արի Եըլմազեան (*Ալթօ*)
● Նիւոլա Միւնօզ (*Թաւ Ջուխակ*)

Յայտարիր · – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Խորենացի – Սահակ Զորափորեցի

Կ'արտասանեն՝
● Արթօ Պեճնեան
● Հիլտա Թուրաչ
● Մարթա Պասմաճեան
● Ատրինէ Աւագեան
● Լիլիկ Գալէմճեան
● Մարի Ալեքսանտրեան

Յայտարիր · – Դ. Վարուժան – Յ. Շիրազ – Վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Յ. Բահպակեան

Մուտքը պիտի ըլլայ ազատ։

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4
SAMEDI
4 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·216 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.216

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԳՈՐԲԱՉՈՎՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ մըն է արդէն որ Գորբաչով եւ կինը փարիզ են, նախկին զեկավարին ցուցերու Ֆրանսերէն թարգմանութեան հրատարակման առթիւ։ Վըտէթի վերածուած, Գորբաչով հոս հոն զիրք կը ձօնէ եւ յայտարարութիւններ կ'ընէ։ Անցեալ 30-ին, Սորպոնի գոլոթէն եաք, ճաշած է ճէք Լանկի հետ, ապա մամուլի ասուլիս մը տուած, իրիկունն ալ ուրիշ ճաշ մը Միջազգային Ցարաբերութեանց Հիմնարկը, մինչեւ կինը խաղալիքներ կը գնէր թոռներուն համար։

«Լիպերասիոն» (Հոկտեմբեր 2) դիտել կուտայ որ եթէ կը սիրէ խօսիլ իր մասին, սա ժլատ է յայտնութիւններ ընելու պատին վրայ։ Հարց կը տրուի երեն 1991ի գնալէ փորձին մասին, կը խուսափի· — Պահներ կան զորս երբեք պիտի չըսեմ, թէ այդ դէպքին մասին եւ թէ այն հաղորդութեան զոր նախատեսած էի Ռեկընի տաղերու պատերազմին»։ Նուազ ժլատ է երբ հարցը կը վերաբերի Ելցինի «քանդիչ եւ անկայուն» երեւոյթին եւ որու իշխանութիւնը կրնայ՝ «ողբերգութեան մը առաջնորդել որու ծաւալին մասին ոչ ոք գաղափար ունի»։

Կարօտցած է Միթերանը («միասին երգեինք»), կը նախանձի Սախարովին («Թող չըսուի ինձի որ ինձմէ աւելին բան վարչակարգը փոխելու համար»), դժգոհ է Շիրաքէն եւ Ժոսփէնէն («իրենց ուղտ ուր փարիզ կուգամ, պատասխան չունեցայ»)։ «Լիպերասիոն»ի թղթակիցը կ'եզրակացնէ. — «Գորբաչով առանձին պիտի ըլլար աշխարհի մէջ, եթէ չունենար Պապը որպէս բարեկամ»։

Կալըռի Լաֆայէթի մէջ, Ռայիսա Գորբաչով ալ պատասխանած է հարցումներու («Ֆիկարօ», Հոկտեմբեր 2)։ Համալսարանի նախկին դասատու, երբ դիրքը կը փոխէ նախագահին կնոջ դիրքին հետ, անփոյթ է, որովհետեւ իրմէ առաջ «Երկրի առաջին տիկին երբեք չէր եղած», աղարտողական ոչ մէկ անձեռն կար, ոչ մէկ խորհրդատու եւ Ռ. Գորբաչով դարձած է սա իր զգացումներուն։ «Շնորհիւ ամուսինիս է» կ'ըսէ, «որ կրօնքի ազատութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Հիմա այլեւս չէք վախնար եկեղեցի երթալով»։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (230) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ֆալէխոսոֆոպի արուեստագէտի մը օրագրէն — ԳՐ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Նկարիչը՝ որ կը սիրէր մարդը, բաղաքը եւ մեքենան — ՇԱՀԱՐԱՋ

Ֆ. Լէժէի եւ Ա. Կոբբիի հանդիպումը — Ա.Լ. ՊԷՐՃԻՒԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժ. Փ. Շըվէնըման «անպատասխանատու» ո՞րակեց այն 1300 անձերը (մտաւորական եւ արուեստագէտ) որոնք դիմումնագիր մը ստորագրած են պահանջելով որ բոլոր անոնք որոնք անկանոն վիճակի մէջ են (առանց թուղթի, ինչպէս որակուած են) կանոնաւոր թուղթեր ստանան, առանց խորութեան։ Շըվէնըման չատ խիստ ոճով արտայայտուած է, չեչտելով.— «Անպատասխանատուներ որոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ կը ստորագրեն։ Երբ դիմացս ափրիկեան երկիրներու խօսակիցներ ունիմ, չատ լաւ կը հասկնան, ուրեմն կը խորհիմ որ Ֆրանսայի երեւելի մտաւորականներն ալ կրնան հասկընալ»։ Նամակին մէջ, արուեստագէտներն ու մտաւորականները դժգոհ են որ 90 հազար դիմումի վրայ, միայն 1200–ը դրական հետեւանք ունեցած են եւ կը բողոքեն «ահաւոր անհամեմատութեան» պատճառաւ։ Մարդկային իրաւանց յանձնախումբն ալ կ'ուզէ որ կառավարութիւնը վերաքննութեան ենթարկէ իր կարգադրութիւնը եւ 31 առաջարկներ կը ներկայացնէ։ Ժոսփէնի համար այս պաղթողներու հարցը իսկական մղձաւանջ մըն է։ Այն կարծիքը կայ որ եթէ բոլոր անհատներ կացութիւնները կանոնաւորուին, Ազգ. Ճակատին հացին խուղ կը քաշուի։

ՊԱՊԸ դէպի Պրազիլ թռչող իր օդանաւին մէջ յայտարարութիւն մը ըրած է որ, ըստ մամուլին, կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Այրղարեւ Յովհ.— Պօղոս Բ. ըսած է՝ «Ողջակիզումը յատակ բան մըն է, բայց, պէտք չէ մոռնալ որ աշխարհի մէջ ուրիշ ողջակիզումներ ալ եղան եւ պէտք չէ մոռնալ այդ մութ ողջակիզումներն ալ»։ Ռիոյի մէջ, Պապը ողջունած է նաեւ «կարմրամորթ ժողովուրդները որոնք այս հողերուն վրայ կ'ապրէին գաղթականերէն առաջ»։

ԹՈՒՐՔԻԱ կը պատրաստուի Քրիստոսի ծննդեան 2000–ամեակին նուաւելագոյն բաժին մը ստանալ, զարկ տալով զբօսաշրջութեան գործունէութեան։ Այս առիթով Թուրքիա կը շեշտէ երեք մեծ կրօնքներու պատկանող սրբատեղիներու տէր երկիր մը ըլլալու իր բնոյթին վրայ։ Այդ սրբատեղիներուն յատուկ քարէտներ կը հրատարակուին բազմաթիւ լեզուներով։ Պաշտօնապէս Թուրքիա հրաւիրուած է Պապն ալ։

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՅ նախագահը՝ Լուկաշէնկօ ստիպուեցաւ ընդել այն այցելութիւնը զոր պիտի կատարէր ռուսական Եարոսլաւ եւ Լիպեցկ քաղաքները, երկու քաղաքներու օդակայաններն ալ մերժած ըլլալով պինք ընդունել։ Մոսկուա այս ձեւով կ'ուզէ ճնշում բանեցնել որպէսզի ազատ արձակուի ռուսական հեռատեսիլի այն լրագրողը որ երկու ամիս է բանտարկուած է Մինսկ։ Ելցինի համար Լուկաշէնկօ «անբաղձալի անձ» կը նկատուի ցորչափ լրագրողը ազատ չարձակուիր։

ՖՐԱՆՔՖԻՏԱԼԱԿԱՆ հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Շանպէրի, բարձր մակարդակի վրայ եւ այս առթիւ Շիրաք, Ժոսփէն եւ Վէտրին յայտնեցին Իտալիոյ վարչապետին որ Ֆրանսա պիտի փակէ Վենետիկի իր հիւպատոսարանը։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻԻՆ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ ԴՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Թուրքիա անդամ մը եւս թիրախ եղած է իր դրացիներէն Իրանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի դժգոհութիւններուն։ Իրանի Հանրապետութեան նախագահը ելոյթի մը ընթացքին ըսած է թէ Պարսից ծոցի ապահովութիւնը երկու սպառնալիքի տակ է. առաջինը չըլլային մէջ ամերիկեան ուժերու ներկայութիւնն է, երկրորդը՝ Թուրքիա–Իսրայէլեան ամերիկեան ռազմափորձերը որոնք տեղի կ'ունենան Նոյեմբերին։

Հոկտեմբեր 1–ին Պոլսոյ մէջ գումարուած Ջուրի վերահսկողութեան ժողովին Թուրքիա նոր ջուրի վէճ մը յղած է Յունաստանի դէմ։ Ան յիշեցնելով պնդումները թէ մօտ ժամանակէն Ջուրը Միջին–Արեւելքի մէջ պատերազմի պատճառ պիտի ըլլայ, գրած է թէ ատոր առաջքը առնելու համար հարկ է չըլլային երկիրներու միջեւ փոխադարձ յարգանքի վրայ հիմնուած գործակցութիւն մը որ նպատակ ունենայ Ջուրի պաշարներու հաւասար բաշխումը։ Թղթաւորը թելադրած է որ Ջուրը կռուխանձար ըլլալէ դադրի Սուրիոյ, Իրաքի եւ Թուրքիոյ միջեւ ու Եփրատի Ջուրերուն հաւասար օգտագործումին համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուի։

Նոյն վերահսկողովին Իրաքի պատուիրակութիւնն ալ զեկուցագիր մը բաժնելով ուշադրութիւն հրաւիրած է բաժնելով ցին։ Հոն ըսուած է որ Թուրքիա վերջերս կառուցած ջրամբարներով ու հարաւային Անատոլուի բարգաւաճման իր ծրագրով Եփրատէն չատ մեծ քանակութեամբ Ջուր վար կը դնէ, ինչ որ սպառնալիք է Սուրիոյ եւ Իրաքի ժողովուրդներուն։

Ամէն տարի, պիւտճէի պարտադրանքները կը ստիպեն Ֆրանսան որ հիւպատոսարաններ փակէ, ուրիշներ բանալու համար ըստ աշխարհագրական յեղաշրջումի։ 1998–ին, Պէրլինի Ֆրանսայի նոր դեսպանատան կառուցման աշխատանքները պիտի սկսին եւ Արտաքին նախարարութիւնը պէտք է հաւասարակշռէ իր պիւտճէն։

ՍՓՈՐԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ (Գլինիք տիւ Սփոր) վերաբուժական գործողութեան ենթարկուած աւելի քան 4000 հիւանդներ, 1988–էն 1993, կրնան վարակուած ըլլալ մանրէէ մը որ ոսկորի հիւծախտ կը պատճառէ։ Աւելի քան 30 հոգի վարակուած են եւ հարցը գաղթակղութեան բնոյթ առաւ Հոկտեմբեր 2–ին, երբ պարզուեցաւ որ 1989–ին իսկ բուժարանը տեղեակ էր որ Ջուրը կը կրէր այդ մանրէն եւ պէտք եղած միջոցները ձեռք չէ առած։ Սեպտեմբեր 11–ին, բուժարանին տնօրէնութիւնը կը յայտնէր որ ըստ «իր հաշիւներուն» 600 նախկին հիւանդներ որոնք կոնակի գործողութիւններու ենթարկուած են պէտք է քննութիւն կատարել տան, այսօր կը պարզուի որ ծունկի գործողութիւններ ալ պէտք է նկատի առնել եւ վտանգուած հիւանդներու թիւը աւելի քան 4000 է։ Միքօ–Պաքթէրիում Կլենոփի մանրէն կը դտնուէր վիրաբուժական գործիքներու մաքրութեան համար գործածուած Ջուրի շրջանառութեան մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 2 / 3)

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Ռումանիոյ ծերակոյտէն պատուիրակութիւն մը զոր կը գլխաւորէ նախագահ Բեդրէ Ռոման, Ազգային ժողովի նախագահ Բ. Աւրաքցեանի հետ հանդիպում ունենալէ եաք Հոկտեմբեր 1–ին այցելած է Էջմիածին։ Գարեգին Ա.ի հետ հանդիպումին չեչտուած է երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն յետպայ սերտացման երկկողմանի փափաքը։

Հոկտեմբեր 2–ին ալ նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան ընդունած է ռումանական պատուիրակութիւնը, Ծերակոյտի նախագահ Բ. Ռոմանի գլխաւորութեամբ։ Հանդիպումին քննուած են սեփականաշնորհման, արդիւնաբերական կապերու վերականգնումին, փոխադրութեան համագործակցութեան առընչուած հարցեր։

Նոյն օրը պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է վարչապետ Ռ. Քոչարեանի հետ ալ, օրակարգի վրայ ունենալով միջպետական ու միջկառավարական պայմանագրեր։

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Պատասխանելով հարցումներու, Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանը Մ. Լըկըա «անմամպ յարաբերութիւններ» որակած է հայեւֆրանսական յարաբերութիւնները։ Ըսած է որ պէտք է զարդանան անտեսական կապերը եւ Ֆրանսացիները աւելի պէտք է ներդրումներ ընեն հայկական չուկային։ Խօսելով Մինսկի խումբի երեք նախագահներուն Երեւանեան վերջին հանդիպումին մասին որ տեղի ունեցած է Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատունը, Մ. Լըկըա չեչտած է անոնց համատեղ աշխատութեան յաջողութիւնը։ Աւելցուցած է նաեւ թէ որքան ալ ճկուն ըլլան միջնորդական այդ ջանքերը ու անխափան, խնդիրին լուծումը կախում ունի

(Շար·ը Դ· էջ)

ՓՈՒՆԳՊՈԼ

ԱՐԱՐԱՏ — ՔՈՓԷՆՀԱԿ՝ 0 — 2

Եւրոպայի Բաժակակիրներու Բաժակի զոտան մրցումներու չարքին, Հոկտեմբեր 2–ին, Արարատ իր դաշտին վրայ դարձի մրցումը կը խաղար Քոփէնհակի դէմ։ Երթի մրցումէն եաք (3 — 0) այս անգամ եւս պարտուած է Երեւանի հայկական ակումբը։ Առաջին կիսախաղին 0 — 0 արդիւնքը տեւած է խաղին դժեթէ մինչեւ վերջաւորութիւնը, երբ սակայն 87–րդ եւ 89–րդ վայրկեաններուն Դանիացիները իրենց նշանակած երկու կէտերով այս անգամ եւս յաղթական հեռացած են դաշտէն։

Այսպէսով Արարատ դուրս կը մնայ մրցաշարքէն, մինչ դանիական խումբը կը մասնակցի 8–րդ աւարտականներուն։

Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ

Սեպտեմբեր 15–ին, մամուլի ասուլիսով մը, նախագահէն պվխաւոր խորհրդական եւ Արտաքին փոխ – նախարար Ժ. Լիպարիտեան յայտնեց թէ կը հրաժարի այս պաշտօններէն: Աւելցուց թէ այս որոշումը կընայ անակնկալ ըլլալ մամուլի մարդոց մեծ մասին, բայց ինք ամիսներ առաջ իր մտադրութիւնը յայտնած է նախագահին: Ժ. Լիպարիտեանի յայտարարութիւններէն եաք ասուլիսին սրահը եկած էր նախագահը, յայտնելու համար թէ անոր մեկնումը մեծ կորուստ էր թէ՛ իր եւ թէ պետութեան կառոյցներուն համար: Ըսած էր որ առաջարկած է ՄԱԿ–ի Հայաստանի, ներկայացուցիչի պաշտօնը, բայց տակաւին վերջնական պատասխան չէր ստացած: Ինչպէս հրաժարականին լուրին հետ հաղորդուեցաւ, անոր պատճառը զուտ անձնական – ընտանեկան է: Նախագահին խորհրդականը ըսած էր թէ ժամանակը եկած է իրեն համար ընտանիքին մօտենալու: Այս առթիւ պէտք է յիշել որ Ժ. Լիպարտեան Հայաստանի անկախութենէն եաք հոն պաշտօնի կոչուած քանի մը սփիւռքահայերէն մէկն էր որ մնաց ամէնէն երկար ժամանակով: Նախապէս ինք կը գլխաւորէր «Զօրեան» հիմնարկը որուն նաեւ հիմնադիրներէն էր: Անկախ Հայաստանի արտաքին գործերու նօթնամեայ քաղաքականութեան մէջ ան գործունէութիւն տարած էր յատկապէս Թուրքիոյ եւ արեւմուտքին հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ:

Բնական է որ նման հրաժարական մը որմէ կը բացատրուի քաղաքական ամէն աղդակ ու կը բացատրուի միայն ընտանեկան կամ անձնական պարտաղրանքներով, մեկնաբանութիւններու ճոխ տարբերակումի մը դուռ բացաւ հայաստանեան մամուլին մէջ: Զարմանալի չէ տեսնել որ ընդդիմութեան մամուլը կը մերժէ որեւէ դրական բան նշմարել Ժ. Լիպարիտեանի նօթնամեայ աշխատանքին մէջ. նաեւ գրեթէ ամբողջովին մէկդի դնելով տրուած պատճառաբանութիւնը, հրաժարականին առընչութեամբ կը մատնանշէ քաղաքական աղդակներ:

Այս չրջանակի թերթերէն «Այժմ»ը (Սեպտեմբեր 17 – 23) յատակօրէն արտայայտած է համոզումը, դրելով. «չնայած նա զուտ ընտանեկան պատճառաբանութիւններ բերաց, բայց ի պաշտօնէ հանրապետութեան գլխաւոր բաղաֆագէտի տուն – դարձն առանց բաղաքական պատճառների չի կարող լինել»: Իրենք հարցուցած են թէ արարքը կապ ունի՞ Ռուսաստանի հետ վերջերս կնքուած պայմանագրին հետ եւ ժխտական պատասխան ստացած:

Հրաժարականին քաղաքական բնոյթին վստահ է «Իրաւունք»ը (Սեպտեմբեր 19–25): Առիկա կը յայտնուի Ցովհ. Գալաճեանի խորագիրէն իսկ: Իսկ գրութեան մէջ կը տրուի հետեւեալ տրամաբանութիւնը, առընչուած՝ նորէն ռուսական պայմանագրին: Անով, կ'ըսուի թէ ամբողջ դարճած է Լիպարիտեան գործիչը, քանի որ ան ծանօթ է որպէս արեւմտամէտ քաղաքականութիւն վարող, իսկ յիշեալ պայմանագրով երկու երկիրները նովին գործով դարճած են ռազմավարական գործընկերներ: Հրաժարականին առիթ տեսնելով Մոսկուայի թելադրանքը, իր դիրքը խորհրդականին մեկնումը դժուար հանդրուան կը համարուի նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի համար: Քաղաքական բնոյթի այս տողերէն եաք ծանր դատապարտումի արտայայտութիւններ ունի գրութիւնը ուր կ'ըսուի օրինակ՝ «այս երկիրը, այս հողն ու ջուրը խորթ էին նրա համար եւ մարմնացումն էին ոչ թէ հայրենիքի, այլ ժամանակաւոր մի կացարանի որտեղ մի բանի տարի պետք է փորձարկուէր "աշխարհի ճոր կարգեր"ի եւ ամերիկահաճոյ "դիւանագիտութեան" մոտէրը»: Ինչպէս այլուր, հոս եւս Ժ. Լիպարիտեանի պարագան կը հակադրուի Րաֆֆի Ցովհաննէսեանի օրինակին որ ընտանիքով փոխադրուած է Երեւան ու յամառ ջիմումներ կը ներկայացնէ հայկական քաղաքացիութիւն ստանալու համար:

Սեպտեմբեր 18–ի «Հայոց աշխարհ»ը աւելի կը ծանրանայ Ժ. Լիպարիտեանի նօթնամեայ գործունէութեան արժեւորումին վրայ: Այդ արժեւորումը ժխտական է անոր վարած բոլոր պաշտօններուն ալ պարագային: Ոչ արեւմուտքէն ցանկալի ներդրումները կրցաւ ստանալ, ոչ Արցախի հարցին մէջ նպաստաւոր կամ չէզոք կեցուածք մը եւ ոչ ալ հայ-թուրքական յարաբերութիւնները փափաքելի կարգաւորումը ունեցան: Այս թերթը եւս հրաժարականին որպէս քաղաքական պատճառ ցոյց կուտայ ռուսամէտ դարգացումները, աւելցնելով նաեւ թէ «չի բացառուում որ Լիպարիտեան լուրջ հակասութիւններ ունեցաւ Հայաստանի իշխանութեան ոլորտի տարբեր խմբաւորումների կամ Արցախի ղեկավարութեան հետ»:

Ընդդիմութեան ճակատէն «Մոլորակ»ը (Սեպտեմբեր 17) լուրը քանի մը տողով տալէ եաք փոխանակ քաղաքական վերլուծումներու, պրպտումներու, խմբած է կարգ մը հակադրեցութիւններ: Անոյշ Մելքոնեան ըսելով թէ ճշմարտութեան մասին փղոցը կը խօսին, եւած է հոն, տպաւորութիւններ քաղելու: Պէ՞տք է զարմանալ որ երիտասարդ խօսակիցներ կ'ունենայ որոնք չեն դիտեր թէ ո՛վ է Ժ. Լիպարիտեան: Գիտցողներէն մէկը կը վճռէ. «ժողովուրդին հէչ պէտք չեկաւ»: Ցաջորդը աւելի խիստ է. «...մէկն էլ պակասեց: Ինչքան Լեւոնին բիչ խոչընդոտներ տրուղներ լինեն, էնքան ժողովրդին օգուտ կը լինի»: Ուրիշ մը կը տուստ կը նկատէ անոր մեկնումը: Անդին մէկը կուտայ իր մեկնաբանութիւնը. «մի գուցէ հասկացաւ որ էլ յոյս չունի Ղարաբաղը փրկելու եւ աւելի լաւ է բանի շուտ է՝ փախչի – փրկուի: Էդ խո՞ւոր յիշեց ընտանիքի մասին»: Նոյն էջին վրայ տեղ գտած է նիւթին մասին Պ. Հայրիկեանի կարծիքը. ան մարդկային տեսակէտէն հասկնալի կը նկատէ հրաժարականը, բայց կը համեմատէ «հայրենիքից հրաժարուել»ու հետ զոյն կոչելով մեծ խայտառակութիւն: Թերթը քաղաքական ընդդիմադիր գործիչէն եաք քաղած է պաչտօնակատարի մըն ալ մտածումները. Ազգային Ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահը Ցովհ. Իգիթեան մեծ կորուստ կը նկատէ հրաժարականը, հոն քաղաքական պատճառ չտեսնելով: Կ'ըսէ նաեւ թէ դժուար է յաջորդութեան խնդրին կարգաւորումը: Ինչ կը վերաբերի Ժ. Լիպարիտեանի Հայաստանի քաղաքացի չըլլալու մասնչումին, Ց. Իգիթեան կը պատասխանէ ինք էր իսկ նկատած թէ ան այլ երկրի քաղաքացի էր:

Անցնելով միւս ճակատին, «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը (Սեպտեմբեր 23) Սուրէն Համբարձումեանի գրիչով լայնօրէն կ'անդրադառնայ «Ժ. Լիպարիտեան»՝ քաղաքացի եւ պետական գործիչ»ին: Քաղաքացիութեան վէճերուն յարութիւնը հակադրող, Ժ. Լիպարիտեանի անձին մէջ Հայը, կազմաւորուած մարդը, դիտնականը, ղեկավարը տեսնող, բաւական դգացական ու «ազդայնչ» տոնով երկար գրութիւն մըն է: Գրուածքի երկար պարբերութիւններէ եաք կը չեշտուին Լիպարիտեանի յաղթութիւնները. ան պատմութենէն խրատուած, առողջ աչխարհընկալումի, պատրանքներէ ղերծ լաւատեսութեան տէր գործիչն է. ներքնապէս յաղթահարած է «Հայի «ճակատագրական» հաչմուռածութեան արտերեւոյթը» եւ «դէպի աշխարհը բացուած Հայի կերպարն է» եւայլն: Կ'ըսուի տակաւին թէ անոր պաչտօնավարութեան չրջանին Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը եղած է խիստ հաւասարակչռուած: Այդ նոյն չրջանէն կը յիշուին հրաղադարին չարունակութիւնը, լայն վարկերու ստացումը, Մխաթեալ – Նահանգներու օժանդակութիւնը, եւայլն:

Շատ աւելի ուչագրաւ ու մանաւանդ առարկայական մօտեցում կը մատնէ «Առաւօտ»ը (Սեպտեմբեր 16) որ հարցը կը դիտէ վտխարինութեան անկիւնէն: Քաղաքական դիծին «ռուսամէտ» ուղղութիւնը ամբողջական բացատրութիւն չի համարուիր: Առոր հետ կը նչուի թէ Հայաստանի ներկայ կառավարութիւնը կը ղեկավարուի ԼՂՀ նախկին նախագահէն որ Ղարաբաղի հարցին մէջ կրնայ տեսակէտներ ունենալ որոնք համընթաց չեն Հայաստանի մչակած սկզբունքներուն հետ: Կը յիչուին Ժ. Լիպարիտեանի անցեալի հակասութիւնները Դաւիթ Շահնազարեանի, Րաֆֆի Յովհաննէսեանի եւ Վահան Փափազեանի հետ, որոնք թէեւ սկզբունքի ու դաղափարականի հանդամանք չունէին: Թերթը կ'ընդգծէ թէ նոյնիսկ դինք չատ չսիրողները կ'ընդունէին թէ նախագահի խորհրդականը բաւական հմուտ ու արհեստավարժ դիւանագէտ է: Իսկ իրեն հատատարագոր յաջորդ ճարել, դիւրին պիտի չըլլայ Լ. Տէր–Պետրոսեանի համար: Հոս եւս կը կրկնուի թէ անոր խորհրդականութեան տարիներուն Հայաստան յաջողած է արտաքին քաղաքական բարդացումներէ եւ լարուած իրավիճակներէ խուսափիլ:

Մէկդի ձգելով ժխտականներուն եւ դրականներուն չափազանցուած մասերը, Ժ. Լիպարիտեանի եօթնամեայ գործունէութենէն կը չեչտուի նախ աչխարհին բացուած, քաղաքական ճապկումներու պահանջած մտաւոր կարողութեան ու կարգացման տէր դիւանագէտի տիպարը. յատկանիչներ որոնք քիչ – չատ ծանօթ պայմաններուն մէջ մեծ իմաստ ունէին Հայաստանի համար: Այս կարողականութեան հետ, տարուած քաղաքականութեան արժեւորումը չի կրնար ամբողջական համարուիլ Ժ. Լիպարիտեանի գործունէութեամբ. պէտք չէ մոռնալ որ ինչպէս քանիցս ըսուած եւ գրուած ալ է, Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան բնագաւառը առընչուած էր ուղղակի նախագահին որ կ'որոչէր գլխաւոր ուղղութիւնները: Այլ հարց որ այդ մարզի որոչումներուն համար համախոհութիւնը դժուար չէր նախագահին ու խորհրդականին միջեւ: Այս պարագան ամէնէն աւելի յայտնուեցաւ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու մարզին մէջ. անցեալը պատմութեան, կամ պատմաբաններուն ձգելու տեսակէտը որ մինչեւ այսօր չօչափելի արդիւնք ալ չտուաւ, սփիւռքեան չրջանակներէ Ժ. Լիպարիտեանի ուղղուած գլխաւոր քննադատութիւններուն առիթ եղաւ, յատկապէս նկատի առած՝ ցեղասպանութեան պատասխանատուութեան եւ ուսումնասիրութեան «Զօրեան» կեդրոնի հիմնադիր ու վարիչի անոր հանդամանքը: Բայց անչուչտ, այդ հանդամանքը չէր որ պիտի առաջնորդէր անկախ ու Թուրքիոյ սահմանակից, Ա–դըրբէջանի հակառակորդ Հայաստանի նախագահի խորհրդականին ու Արտաքին գործ – նախարարին գործունէութիւնը:

Հրաժարականին յաջորդած չրջանը լեցընող մեկնաբանութիւններն ու հարցականները չատ հաւանական չեն ըներ յոդնութեան, ընտանեկան պարտաղրանքի նման անձնական պատճառներու «առանձնութիւն» մը: Իսկ գրեթէ բոլոր կողմերէն ներկայացուած ռուսական գործօնը կըրնա՞յ ծանրութեան միակ կեդրոնը ըլլալ: Ուչագրաւ է Ժ. Լիպարիտեանի հրաժարականէն առաջ նախագահին մամուլի ասուլիսին ալ ուր ան Ղարաբաղի հետ միասին մեթոտի, մօտեցումի տարակարծութեան մասին խօսելով հանդերձ, Սահմանակերտի իչխանութեան գլխաւոր դէմքերուն՝ նախագահ Ա. Ղուկասեանի, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Պապայեանի տեղի չտալու, տարած քներէ չնահանջելու վճռակամութեան գրեթէ բոլորովին ներհակ մօտեցում մը ցուցաբերեց: Իսկ Ղարաբաղի նիւթը յայտնի է որ առընչուած է անմիջական երրեակէն զատ Ռուսաստանի ու լայն չափով նաեւ արեւմտեան գործօններու: Ժ. Լիպարիտեանի հրաժարականին անձնական դրդապատճառներուն հետ, Հայաստանի քաղաքական ներկայի բարդ փոխյարաբերութիւններու եւ աղդեցութիւններու ցանցը, թերեւս նաեւ իչխանութեան վերին չերքանակին մէջ համակրանքներու, տեղ – տեղ անոնց բացակայութեան երեւոյթը գանազան համեմատութիւններով նկատառելի ազդակներ են: Նաեւ հրաժարեալին փոխարինումի գործը առաւելադոյն չափով դժուարացնող պարագաներ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՑԷԼ – ՉԵՐՄՈՒԿ ՉՈՒԳՈՐԴ ՓԱՂԱՔՆԵՐ

Սեպտեմբեր 30–ի մեր թիւով հաղորդած էինք զուգադրութիւնը Սէն – Ռաֆայէլի եւ Չերմուկի (ոչ՝ Իջեւան, ինչպէս գրուած էր թիւրիմացութեամբ) որ տեղի ունեցաւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ, Սեպտեմբեր 27–ին եւ 28–ին յաչորդական հանդիսութիւններով:

Այս զուգորդութեան որոչումը հետեւանք էր յանձնառութեան մը զոր ստանձնած էր Սէն – Ռաֆայէլի քաղաքապետը՝ Ժորժ Ժինէսթա Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի այցելութեան առթեն: Որոչումը իրագործութիւն դարձաւ շնորհիւ ԺԻՄԱ–ի տեղական ներկայացուցիչ Ազդրանիկ Զաքարեանի եւ Ազգասիրական Միութեան ներկայացուցիչ, Հայկ. Հոմի անօրէնուհի Տիկին Կարապետեանի միացեալ չանքերուն:

Շաբաթ առաւօտ, ժամը 11–ին Սէն – Ռաֆայէլի քաղաքապետարանին մէջ տեղի կ'ունենար պաչտօնական արարողութիւնը: Հայկական պատուիրակութիւնը կը բաղկանար հետեւեալ անձերէ. – Աչտ. Արսէնեան, Չերմուկի քաղաքապետ, տոքթր Ստեփան Աւագեան, կնոջ, Արամ Արսէնեան, Չերմուկի առեւտուրի ներկայացուցիչ, Պանդուխտ Մանուկեան, Վայոց Ձորի մարզպետ, որոնց միացած էր Փարիզի հիւպատոսը Տիկին Սողոմոնեան: Պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ քաղաքապետարանը Georges Ginesta–ի (Maire de Saint-Raphaël) կողմէ, չրջապատուած իր կցորդներէն եւ ի ներկայութեան René-Georges Laurin–ի (Sénateur, Vice-Président du Conseil Général), պ. պէրպէրեանի (չրջանային խորհրդական) եւ տեղւոյն անձնաւորութիւններուն: Հոն էին նաեւ Ազգասախնամի եւ ԺԻՄԱ–ի ներկայացուցիչները եւ չրջանի հայ կազմակերպութեանց պատասխանատուներ:

Պ. Ժ. Ժինէսթա հիւրերը ընդունեցաւ չերմ ուղերձով մը ուր հակիրճ պատմականն ըրաւ Հայաստանի եւ Ֆրանսայի դարաւոր բարեկամութեան, յիչելով որ վերջին թագաւորին՝ Լէոն Լուսինեան որու յուչատախտակը Սէն – Տընիի եկեղեցին է, Փուաթուի Ֆրանսացի աղնուական մըն էր: Շեչտեց Ֆրանսայի հայ դաղութին օրինակելի ընթացքը, գաղութ որու բազմաթիւ անդամները քաղաքացիի իրենց պարտականութիւնը կատարելէն զատ, իրենց արեան գնով: Ոգեկոչեց Մխիթար Մանուկեանը, որ հերոս մը եղաւ, նչելով իր կնոջ ուղղած նամակին վերջին տողը: Խօսեցաւ Հայաստանի մասին, պատկանելի երկիր, բայց երիտասարդ ժողովրդավարութիւն ձեռբակտած խորհրդային լուծէն, որ անկախ կը յառաջդիմէ դժուար պայմաններու մէջ: Մաղթեց որ այս երկիրը, վերջը իր տարածքով եւ մեծ իր պատմութեամբ մեծ պետութեանց չարքին մտնէ: Համոզուած է որ այս զուգորդութիւնը, որ սրտերու միութիւն մըն է, վկայութիւնը ընդհանրապէս Հայաստանի եւ ի մասնաւորի Չերմուկի հանդէպ եղած հետաքրքրութեան, թոյլ կուտայ երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան ամրապնդումը:

Խօսք կ'առնէ Հայաստանի հիւպատոսը՝ Տիկին Սողոմոնեան որ յանուն դեսպանին (Երեւան մեկնած) կ'ողջունէ այս զուգորդութեան կազմակերպիչները: Կ'ոգեկոչէ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի դարաւոր բարեկամութիւնը որ իր արմատներն ունի երկու երկիրներու հասարակաց պատմութեան եւ մարդկային արժանիքներուն մէջ: Եւ այդ բարեկամութիւնը զարգացաւ չնորհիւ ծագումով Հայ Ֆրանսացիներու ներկայութեան եւ եռանդին: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ամրապնդուեցան այն օրէն երբ Հայաստան անկախ դարձաւ: Իր ուղերձին վերջաւորութեան, Տիկին Սողոմոնեան մաղթեց որ այս զուգորդութիւնը երկար տեւէ, նման ջուրին որ կը հոսի եւ թէ Չերմուկի ջուրը իր ճամբան գտնէ դէպի Ս. Ռաֆայէլի այս սքանչելի քաղաքը: Ապա, Չերմուկի քաղաքապետը կ'արտայայտէ այն պատիւը զոր ինք եւ պատուիրակութիւնը կը զգան ստորագրելով զուգոր-

դութեան համաձայնագրերը. ընորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Ժինէսթայի իր ընդունելութեան համար եւ կը մաղթէ որ այս համաձայնագրերը ծրագիր եւ մարդութիւն չմնան այլ յանգին չօչափելի արդիւնքներու, բոլոր մակարդակներու վրայ. — մշակութային, գիտարուեստական, առեւտրական, գրօսաշրջիկան: Հուսկ, վայոց Զորի մարզպետը՝ Տոքթոր Պ. Մանուկեան վերջին խօսքը կ'ուղղանէ յիշելով Ֆրանսայի եւ Հայաստանի բարեկամութեան եւ եղբայրութեան կապերը եւ այն հետաքրքրութիւնը զոր ֆրանսա միշտ ցոյց տուած է Հայերու նկատմամբ: Կ'անդրադառնայ երկրաշարժի առեն Ֆրանսայի օժանդակութեան եւ կ'ըսէ թէ դիպուածի արդիւնքի չէր եթէ Հայաստանի առաջին դեսպանատունը Ֆրանսայի դեսպանատունը եղաւ եւ եւրոպայի առաջին հայկական դեսպանատունն ալ Ֆրանսայի դեսպանատունն էր:

Վար կեդրոնի երդչախումբը՝ Էմիէլէ Կ'երգէ Մարսէյէզը, ապա Հայաստանի փառերգը, ազատութիւն ներկանները:

Կը տորագրուի համաձայնագիրը, որու ֆրանսերէն բնագիրը կը հրատարակենք, բացատրաբար, առ ի հետաքրքրութիւն. —

SERMENT DE JUMELAGE

Nous, Georges Ginesta et Achot Arsenian
Maires de Saint-Raphaël et Djermouk

Librement désignés par le suffrage de nos concitoyens,
Certains de répondre aux aspirations profondes et aux besoins réels de nos populations,
Sachant que la civilisation occidentale a trouvé son berceau dans nos anciennes "communes" et que l'esprit de liberté s'est d'abord inscrit dans les franchises qu'elles surent conquérir,
Considérant que l'œuvre de l'histoire doit se poursuivre dans un monde élargi, mais que ce monde ne sera vraiment humain que dans la mesure où les hommes vivront libres dans des cités libres,

En ce jour,
nous prenons l'engagement solennel

de maintenir des liens permanents entre les municipalités de nos communes, de favoriser en tous les domaines les échanges entre leurs habitants pour développer, par une meilleure compréhension mutuelle, le sentiment vivant de la fraternité européenne,

de conjuguer nos efforts afin d'aider dans la pleine mesure de nos moyens au succès de cette nécessaire entreprise de paix et de prospérité :
l'unité européenne

Fait à Saint-Raphaël, le 27 Septembre 1997
Ա. ԱՐՍԷՆԵԱՆ — *G. GINESTA*

Ֆրանսերէն ընթերցումը կը կատարէ զուգորդութեան Կոմիտէի նախագահը՝ Տիկին Տրվիէօ, հայերէնը՝ Անդրանիկ Զաքարեան: Աբարտզութեան աւարտին հայկական պատուիրակութիւնը զեղեցիկ նուէր մը կուտայ՝ որսիդաքարէ: Կը յաջորդին զինեճօն մը, եւ ընդունելութիւն մը հայկական հանդատեան տան պարտէզին մէջ, հոծ բազմութեան մը եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու ներկայութեան: Օրուան հանդիսութիւնները կը փակուին քաղաքապետին տուած պաշտօնական ճաշով:

Սեպտեմբեր 28, Կիրակի առաւօտ, հայկական պատուիրակութիւնը այցելութիւն մը կուտայ Նիսի Պարսամեան հայմալիրը, ուր բարի գալուստի խօսքեր կ'արտասանեն Պ.Պ. Ա.Ժաէրմանեան, Խաչանեան եւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շահքարեան:

Երեկոյեան ժամը 18—ին, Սէն—Ռաֆայէլի Նոթր — Տամ ըը լա Վիքթուար մայր տաճարին մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզ Տարօն Եպիսկոպոս ձէրէճեան, երգեցողութիւնն ալ կը կատարէ Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբը դեկավարութեամբ Խաչիկ Երզնկեանի: Այս արարողութիւնը խորապէս կը տպաւորէ ներկայ հաւատարկութիւնը, մանաւանդ Ֆրանսացի, ծէսին հանդիսաւորութեամբ եւ պատարագի երգեցողութեան անթերի կատարումով:

Զուգորդութեան այս հանդիսութիւնները կը փակուին ժամը 20—ին Փալէ տէ Կոնկրէ տրուած մեծ ընդունելութիւնով մը:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՏՈՄԻՆԻՔ ՍՓՐՕՍ-ՔԱՀՆ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸՆԿԱՅ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ, ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28—ին, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնակատարութեան ներկայ եղող հարիւրաւոր հաւատացեալներուն եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներուն համար օրուան ուրախութիւնը բացառիկ հանդամանք առաւ երբ Շարլ Ազնաւուր հանդիսատեսարանէն ներս մուտք գործեց կառավարութեան Տնտեսութեան նախարար Տոմինիք Սթրօս — Քահն: Նախարարին կ'ընկերանային խորհրդական Փօլ Լակրէքա, Սարսէլի քաղաքապետ Փուփոնի, Արնուվիլ—լէ—Կոնէսթի քաղաքապետ Գլօտ Պիժէլ, Արնուվիլի ատենապետ Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան, պատմաբան Օննիկ Ժամկոչեան, Սարսէլի քաղաքապետարանի խորհրդական Պ. Խաչիկ Խաչիկեան: Սրահին մէջ, Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Աբգ.ի կողքին էին ազգային դէմքեր եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ:

Նախարարին բարի գալուստ մաղթեց Օննիկ Ժամկոչեան, յիշելով անձնական եւ հայ ազգի հանդէպ իր բարեկամութիւնը անցեալին լաւագոյնս ցուցաբերած անձ մը ընդունելու առթած գոհունակութիւնը եւ նշեց այս այցելութեան աննախընթաց հանդամանքը Ֆրանսահայութեան համար: Օննիկ Ժամկոչեան նշեց թէ մնալով հանդերձ լաւագոյն քաղաքացիներ Ֆրանսայի Հանրապետութեան, Հայերը ունին պարտաւորութիւններ, բարոյական եւ պատմական զոյգ տեսանկիւններէ դիտուած.—

— Ապրիլեան ցեղասպանութեան ճանաչումը որ Սփիւռքահայութեան ժառանգն է եւ որը մոռացութեան տալու որեւէ փորձ դատաճանութիւն է ազգին հանդէպ,

— Ղարաբաղը որ կը պատկանի հայ անցեալին, հայ մշակոյթին եւ պատմութեան եւ դատաճանութիւն է որեւէ ղիջում Ղարաբաղի հողային իրաւունքներէն,

— Հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդումը եւ պահպանումը Ֆրանսայի մէջ:

Իր պատասխան խօսքին մէջ նախարարը նշեց իր այցելութեան բարեկամական հանդամանքը եւ իր անվերապահ համակրանքը եւ բարեկամութիւնը հայ ազգին հանդէպ: Յիշեց թէ ինք միշտ չի նիչ գործակցութիւն ունեցած է Արնուվիլի Հայութեան հետ, նաեւ Հայաստանի պետական աւազանիին հետ, անցեալին:

Տոմինիք Սթրօս—Քահն նշեց թէ ինք մօտէն կը հետեւի Ղարաբաղի հարցին, ուր կ'ընդհարին Հայոց իրաւունքները եւ տնտեսական այլ նկատողութիւններ: Նախարարը յիշեց Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ նշեց աւելի քան երբեք ցեղասպաններու դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը: Ներկանկրը յուզումով եւ գոհունակութեամբ հետեւեցաւ նախարարին խօսքերուն:

Օրուան հանդիսութիւնը չարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Խօսք առին կարգաւ Արնուվիլի քաղաքապետը՝ Գլօտ Պիժէլ, Պ. Ժիլբայը Դատաւորեան, որ զնահատեց Մեսրոպ Ա. Քահանային գործունէութիւնը եւ չինարար ոգին, Պ. Գեղամ Թորոսեան յանուն Կրօնական Ընկերակցութեան: Վերջին խօսքը ըրաւ Առաջնորդը որ օրհնեց ներկաները եւ իմաստալից եզրյթով մը վերլուծեց օրուան խորհուրդը:

Կը մաղթենք որ անձնական անկեղծ բարեկամութեան մը պատուղը եղող նախարարական այս անսպասելի այցելութիւնը ունենայ չինարար եւ արդիւնաբեր վաղորդայններ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՕՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Լէնինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 20—ին, նշուած է Հայաստանի Անկախութեան վերականգնման օրը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ «Բարգէն Սիւնի» կոմիտէի: Նախ քան ոճնախքմբութիւնը, Արիզոնա նահանգի Ֆենիքս քաղաքէն եկած 9 նորագիրներ երգում կատարելով միացած են Հ. Յ. Դ. շարքերուն: Նորագիրներուն կնքահայրը՝ Ստեփան Գապամաեան, չեչուած է «Դաշնակցական մեռնելու կարեւորութիւնը»: Ոճնքառած է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Աբօ Պողիկեան: Տօնախմբութեան ընթացքին բանախոսած է Շարլ Լուսարարեան: Ապա տեղի ունեցած է խրախճանքը:

ՆԱՐԵԿԱՑԻՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտեմբեր 17—ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Գրիգոր Նարեկացիի գործերուն: Բացումը կատարած է Նարեկ Ա. Քհնյ. Շրիպեան: Դասախոսած է տոքթոր Սրբուհի Հայրապետեան ներկայացնելով Նարեկացիի կեանքն ու գործը, չեչուը դնելով «Մատեան Ողբերգութեան»ի վրայ: Ճայտագրի երկրորդ բաժնին, Աննահիտ Հալէպի մեկնաբանած է Նարեկացիէն տաղեր: Հանդէս եկած է նաեւ եկեղեցւոյ դպրաց դասը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՈՒՋԱՎԱՑԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 18—ին, տեղի ունեցած է դասախոսական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Նիւթ՝ «Ռումանահայութեան Անին՝ Սուչաւայի հայ գաղութը եւ անոր ուխտավայր Ս. Հաճկատարի վանքը»: Բացումը կատարելով Մանուկ Քրպլեան ներկայացուցած է օրուան դասախոսը՝ ռումանահայ գաղութի պատմութեան մասնագէտ տոքթ. Սուրէն Գոլանճեան, հեղինակ՝ հայագիտական բազմաթիւ յօդուածներու, աշխատակից «Էնցմիածին» ամսագրի եւ պարբերաբերուած «Մեսրոպ Մաշտոց» չքանչանով: Դասախոսը ներկայացուցած է Սուչաւայի (առաջին անգամ յիշատակուած 1388 թուականին) գաղութի ծագման եւ զարգացման պատմութիւնը, Ռումանիոյ կեանքին մէջ գաղութին խաղացած դերն ու նշանակութիւնը, վկայաբերելով գիտական վաստաթուղթեր եւ ուսումնասիրութիւններ:

Ռումանիոյ հայկական գաղութը հնագոյններէն է, ուր Հայերը բնակութիւն հաստատած են յատկապէս Անիի եւ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան անկումէն ետք: Ժդ. դարուն Ռումանիոյ կարգ մը վայրերու մէջ Հայերը կառուցանած են եկեղեցիներ, ունեցած են իրենց թեմը, զոր հրովարտակով հաստատած է Ալեքսանդր Բարեպաշտը:

Սուչաւան, որ կը գտնուի Ռումանիոյ հիւսիս—արեւելքը, ԺԴ. — ԺԶ. դարերուն եղած է Մոլդովական իշխանութեան մայրաքաղաքը: Հայերը վայելած են առանձնաշնորհումներ եւ մասնակցած են երկրի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքին: Տնտեսական մարդին մէջ Հայերը նպաստած են առեւտուրի զարգացման (կաշեզործութիւն, գինի, համեմներ, մետաքս), կապելով Սեւեւելքը Արեւմուտքի հետ: Քաղաքական ասպարէզին մէջ Հայերը ունեցած են կարեւոր ներդրում, տալով դիւանագէտներ, կառուցանած են բերդեր ու ամրոցներ, մասնակցած են Թուրքերու դէմ մղուող պայքարին:

Սուչաւայի հայկական գաղութը տրած է նաեւ բանաստեղծներ, ինչպէս՝ Մինաս Թոխաթեցին եւ Վրթանէս Առլնեցին, ինչպէս նաեւ հոչակաւոր արուեստագէտներ: Հայերը կառուցանած են վանքեր, եկեղեցիներ, որոնցմէ Ս. Հաճկատարը (1512) ուխտատեղի է, ուր հանդրուանեց Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակելու 1700—ամեակին նուիրուած համահայկական առաջին ուխտագնացութիւնը, այս տարուան Օգոստոսին:

Երեկոյթի ընթացքին, ուխտագնացութեան մասնակցած Արա Պալթազար ցուցադրած է լուսապատկերներ, որոնք կը ներկայացնէին Ս. Հաճկատարի վանքը՝ որուն գանգակը բերուած է Տաթեւի վանքէն, Ջամկայի վանքը, հայ մշակոյթի տունը իր գանձարանով եւայլն: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեան:

⁂

ՁԱՐԵՆՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100—ԱՄԵԱԿԸ ՍԱՆ—ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՑԻ ՄԷՋ

Սան—Ֆրանսիսքոյի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 14—ին, նշուած է Զարենցի ծննդեան 100—ամեակը, Համազգայինի կազմակերպութեամբ: Բացումը կատարած է Յարութ Այդըզ: Բանախօսած է Մարօ Մատոյեան—Աբաճեան, անդրադառնալով բանաստեղծին առաջին գործերուն, մասնաւորելով Մեծարենցի ու Տէրեանի ազդեցութիւնը: Ապա, վերլուծումներու ենթարկած է եւ բիւրեղացած Զարենցը, անոր հոգեկան վերիվայրումները: Բանախօսութեան առընթեր արտասանուած են քերթուածներ Զարենցէն:

⁂

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ «ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ» ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մոնթեբելլոյի «Մեսրոպեան» ազգ. վարժարան այցելած է առաջնորդ Մուշեղ եպիսկ. Մարտիրոսեան, ընկերակցութեամբ Ազգային Վարչութեան առենապետ Վաչէ Մատէոսեանի եւ առաջնորդի օգնական Գրիգոր Վրդ. Զիֆթճեանի: Վարժարանի սրահին մէջ հաւաքուած աշակերտներուն առջեւ խօսք առած է տեսուչը՝ Դաւիթ Ղուկասեան, նշելով որ «Մեսրոպեան»ը այժմ իր սեփական չէնքին մէջ կը շարունակէ իր առաքելութիւնը: Ազգային Վարչութեան առենապետն ու Առաջնորդը գնահատած են տնօրէնին եւ ուսուցիչներուն նուիրումը, վեր առնելով դպրոցին կրթական նուաճումները:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՇԱՐԱԿՆՈՑ»Ի ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Գանձասար» աստուածաբանական կեդրոնը նախաձեռնած է «Շարակնոց»ի գիտական հրատարակութեան որ կը լրանայ մինչեւ 2001, վեց հատորով, հայ եկեղեցւոյ 1700—ամեայ պատմութեան մէջ առաջին անգամ եւրոպական նոթագրութեամբ: Աշրէն լոյս տեսած է առաջին հատորը:

⁂

ՇԱՐԱԿՆՈՑԻ «ՄՈՍԿՈՒԱ» ՍՐԱՀԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՇԱՐԱԿՆԱՐԻ ԱՆԴԱՄ

Երեւանի «Մոսկուա» սրահը անդամ դարձած է «Եւրոպական չարժանկար» միջազգային կազմակերպութեան: Այդ անդամակցութեան պայմանն է որ ցուցադրուած ժապաւէններու 40%—ը կազմեն եւրոպական գործեր: Որպէս այդ կազմակերպութեան անդամ, սրահը անհրաժեշտ սարքաւորում եւ նոր ժապաւէններ ու տարեկան երկու անդամ դրամական օգնութիւն պիտի ստանայ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԿԱՄԱՐ ՎԵՐԱԾԱՆՈՒՄՆԵՐ

Ջօնուած՝
Հալէպի Քարէն Եփփէ Ձեմարանի 50—ամեակին եւ Միհաս Թէօլէօլեանի յիշատակին

Հեղինակ՝ ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՈՒՔՃԵԱՆ

Կողքի նկար՝ Արշակ «Ղօղանջ»

Փարիզ, 1997

(Շար. Ա. էջէն)

հակամարտող կողմերէն. իսկ նախագահ–ներուն ըրածը միայն օդնել է անոնց:

*
**

ԿԵՂԾ ՏՈԼԱՐՆԵՐ

Սեպտեմբեր 30–ին Գաւառի մէջ կեղծ թղթադրամներ ունենալու կասկածով քննութեան առնուած են երկու հոգի. ա–նոնց մօտ գտնուած են կեղծ տոլարները: Հսկողութեան տակ առնուած են նաեւ ա–նոնց մեղսակիցները:

*
**

ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ ԾԵՐԱՆՈՑ ԱՅՑԵԼԱԾ

Տարեցներու միջազգային օրուան առ–թիւ Հոկտեմբեր 1–ին վարչապետ Ռ. Քո–չարեան եւ ընկերային ապահովութեան նախարարուհին այցելած են Նորքի ծե–րանոցը: Հաստատութիւնը որուն բնակիչ–ներուն մեծամասնութիւնը գաղթական–ներ են, ջերմօրէն դիմաւորած են հիւ–րերը:

*
**

ՁԱՏՐԱԿ

Այս օրերուն Երեւանի մէջ տեղի ու–նեցած է ճաարակի համաշխարհային ախոյեանութիւնը՝ մինչեւ 16 եւ 18 տա–րեկան աղջիկներու եւ տղոց: «Մոսկուա» կինոթատրոնը ուր տեղի կ'ունենար մրցա–շարքը, Սեպտեմբեր 30–ին այցելած են նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան, վարչա–պետ Ռ. Քոչարեան, Երեւանի քաղաքա–պետ Վ. Սիրադեղեան եւ Մշակոյթի, Մարզանքի ու Երիտասարդութեան նա–խարար Ա. Սմբատեան:

Հայ պատանիներէն Լեւոն Արոնեան եւ Լիլիթ Մկրտչեան չհասած են արծա–թէ մետալները: Հոկտ. 2–ի երեկոյեան հանդիսաւոր արարողութեամբ փակու–մը կատարուած է ճաարակի այս հա–մաշխարհային հաւաքոյթին:

*
**

Երեւանի «Երեւան–Դինամօ» ճաարակի ակումբը յաջող ելոյթ ունեցած է Երե–ւան վերջ գտած Եւրոպայի ախոյեաննե–րու բաժակի խմբային մրցաշարքին ըղա–ման խաղերուն, որոնց կը մասնակցէին ութ խումբեր: Անոնցմէ միայն յաղթա–կանը իրաւունք կը ստանար մրցաշարքը չարունակելու եւ հայ վարպետներ՝ Վա–ղիմիր Յակոբեան, Ռաֆայէլ Վահանեան, Սմբատ Լպուտեան, Արտաշէս Մինասեան, Աշոտ Անաստասեան եւ Արշակ Պետ–րոսեան յաջողած են իրականացնել այդ գրաւը: Աւարտական խաղին անոնք ընդ–դէմ 2,5–ի 3,5 կէտով յաղթած են Իս–րայէլի ախոյեաններուն:

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

ԴԻՄՈՒԻ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Իսի–լէ–Մուլինոյի նորակառոյց Թարգ–մանչաց վարժարանս իր դռները բացած է 4 Սեպտեմբեր 1997–ին: Ներկայիս 27 ա–շակերտներ կը յաճախեն վարժարան, այսինքն 10 աշակերտ աւելի՝ քան անց–եալ տարի: Այս երկրորդ տարեշրջա–նին դասարան մը եւս բացուած է եւ այժմ մանկապարտէզի շրջանը ամբողջացած է երեք դասարաններով: Պաշտօնի կոչուած է նաեւ նոր ուսուցչուհի մը, որ պիտի ղեկավարէ մանկապարտէզի երրորդ դասա–րանի աշակերտներուն: Ֆրանսերէն լե–զու սորվեցնելով, որպէսզի հինգ տա–րեկան եղող աշակերտները երբ յառա–ջիկայ տարի անցնին նախակրթարանի ա–ռաջին դասարանը (պատրաստական դա–սարան, ՍԷ–ՓԷ), լաւագոյնս դիմագրաւեն դասաւանդութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան Ֆրանսայի Կրթական նախարարութեան պետական ծրագրին համաձայն: Արձանագրութիւնները միշտ կը չարունակուին եւ տարուան ընթացքին աշակերտներուն թիւը վստահաբար պի–տի աւելնայ: Ամէն տարի դասարանի մը յաւելումով Թարգմանչաց Վարժարանը պիտի կարողանայ լրացնել Լիսէի չըր–ջանը:

Սակայն վարժարանս դեռ չատ կարիք–ներ ունի, որոնց լրացման համար կը կարօտի մեր ժողովուրդի նիւթական ա–ջակցութեան: Երեք յարկանի Թարգ–մանչաց Վարժարանը յետ եղեռնեան չրջանի միա՛կ հայկական վարժարանն է Ֆրանսական հողի վրայ, որ պետական չափանիշներու համաձայն հիմքէն սկըս–եալ կառուցուած է՝ ժողովուրդի օժան–դակութեամբ: Սակայն կառուցելը բա–ւական չէ: Անհրաժեշտ է հոգալ անոր գործունէութեան ծախքերը, ստեղծել նիւթական յարմարութիւններ, որպէսզի ան կարողանայ իրագործել իր մանկա–վարժական առաքելութիւնը: Ցետագային, երբ վարժարանը անցնի կառավարական հոգատարութեան տակ, այսինքն՝ դառ–նայ սու fոնքրա, այն ատեն պիտի թե–թեւնայ անչուշտ նիւթական հոգը: Մինչ այդ, բոլոր անոնք որոնք կը հաւատան հայ լեզուի եւ հայկական մշակոյթի դա–սաւանդման կարեւորութեան, ապագայ հայ սերունդի պատրաստութեան, պէտք է օրաւիղ կանգնին մեր վարժարանին, մանաւանդ այս առաջին տարիներուն, երբ կարիքները չատ են:

Ա՛ւ այդ, կը դիմենք մեր ժողովուրդին, որ պիտի արտաբուխ տայ՝ երբ գործը լուրջ է եւ վստահութեան արժանի:

Կը խնդրուի նուիրատուութիւնները ու–ղարկել չէքով, դպրոցի հասցէին. –
Association
de l'Ecole TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes,
92130 Issy-les-Moulineaux.

Կանխայայտ չնորհակալութիւն նուի–րատուներուն, որոնց անունները պիտի հրատարակուին:

Վարչութեան
Ատենապետ՝
ՏՈՔԹ. ՎԻԳԷՆ
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Տնօրէնուհի՝
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–
ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը

Չեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«ՇԷՆ» Ընկերակցութիւն

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Հոգ եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայա–ցընեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

L'ECOLE ARMENIENNE
TARKMANTCHATZ D'ISSY
organise

1) cours intensif d'arménien

pour les enfants francophones de 8 à 13 ans

les Mercredi matin de 9h à 12h

L'enseignement sera dispensé par la mé-thode audiovisuelle de Mme *Hilda Kal-fayan-Panossian.*

En une année scolaire les élèves seront capables de parler, lire et écrire arménien.

Ces cours débuteront le Mercredi, 1er Octobre à l'Ecole.

2) préparation au baccalauréat

Niveau pré-bac: les Mardi et les Jeudi de 16h à 17h30
Niveau bac: les Mardi et les Jeudi de 17h30 à 19h.
L'enseignement sera assuré par *M. M. Atamian*
Les cours débuteront le 16 Septembre

Pour tous ces cours
Renseignements et inscriptions :
ECOLE TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes,
92130 Issy-les-Moulineaux;
Tél. : 01 46 45 60 55 (de 10h à 16h).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Մէն – Ժեւրմի եւ Շրջակայից Սուրբ Մահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՛ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ Եկեղեցւոյ Հիմնութեան 67–րդ եւ անուանակոչութեան 64–րդ տա–րեդարձը:

Հոկտեմբեր 12, կիրակի օր:

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսա–ւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ հոգի–ներուն համար Եկեղեցւոյ դժբաւոր հիմ–նադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգեւոր հովիւներուն – սարկաւագներուն – բարեբարներուն – հիմնադիր եւ Հիմնա–դիր Յանձնախումբի Թաղական Խոր–հուրդոյ անդամներուն – Օժանդակ Տիկ–նանց Միութեան անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյա–պէս եւ ֆիզիքապէս աստարած են Եկե–ղեցւոյ հիմնութեան եւ որոնք այսօր աս–յուէս բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քա–րոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին օրհնութիւնը Մատա–ղի եւ ապա հոգեհանդիստ:

Արարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ «պինե–ձօն» Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի թաղիս եւ Շրջակայքի հա–յութենէն որ խումբերամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը Թաղիս ննջեցեալներուն:

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզող–ները կրնան դիմել Թաղականութեան:

le Centre Culturel
SAINT MESROB

EXPOSITION DES OEUVRES DE
Haroutioun YEKMALIAN
PAYSAGES URBAINS
(Technique mixte: aquarelle et graphisme à l'encre de Chine)

du 1er au 10 Octobre

Horaires de l'exposition :
En semaine: de 17h à 20h;

Au Centre Culturel
SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Cérémonie de remise de médailles

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Archag Djamalian*» de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette associa-tion en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les mem-bres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.

Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.

*
**

Cours d'arménien

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **Astrig** d'Arnou-ville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcel-les / Villiers-le-Bel informe qu'elle don-nera, à nouveau cette année, des cours d'arménien pour adultes plus BAC.

Pour tous renseignements, contacter: Chaké TOPALIAN — 01 39 85 93 40.

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

1997 – 1998

Միօրեայ Վարժարանի դասըն–թացքները կը վերսկսին Հոկտեմ–բեր 4, ժամը 14·30–ին.

– Հայերէն լեզու,
– Պահպանողական բնագիտութեան պատ–րաստութիւն,
– երգ,
– Պար,
– Թատրոն:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ու–նենան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 27, ժա–մը 14–էն 18:

U G A B — 118, rue de Courcelles
75017 PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26.

ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5
DIMANCHE
5 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 230

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·217 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.217

ԲԱԼԷՏՈՍՔՈՓ

արուեստագէտի մը օրագրեն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Լոճառնիս, Օգոստոս 16

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՆԿԱՊ ՆՕԹԵՐ

Լոճառնիս: Լճին հիւսիսային կողմը՝ խորը թաղուած փոքր քաղաք՝ չուրջ սասնհինգ հազար բնակիչներով: Ամառ՝ կրկնապատիկը: Հպարտ է իր անունը կրող պատմական դաշնագրով ու համաշխարհային չարժանկարի փառատօնով:

Առաջինը չյարդուեցաւ երբեք, մինչ երկրորդը հասատատ է, ու ամէն տարի Օգոստոսի սկիզբը տեղի կ'ունենայ: 50րդ իր տարեդարձը տօնուեցաւ օրերս վայելչութեան: Մանիւորէին այս տուր քիթը նուազ սիրուն է քան իտալական Սթրէզայի եզերը, իր կղզիներով, բայց կանանչ պարտէզներուն մէջ տաքուկ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Հանդարտ արձակուրդի վայրն է: Լիճը լազուարթ մակերես մը չունի այս ափին: Եթէ ուշադիր ըլլաք սակայն գրասենեակներուն ճգած իւղի հետքերուն՝ որոնք փրփրուտ պղպջակներով օդակ-օդակ կու գան երբեմն ճակատդ համբուրելու, կարելի է լողալ· հովուտ օդով իսկ ալիքները խելօք կը մնան: Դիմացի բարձրակէտ լեռներուն խոնարհ ամպերն են ճերմակցուցած զազաթները: Չիւնապատ կը կարծես: Քաղաքը չրջապատուած է լեռներով: Եւ երբ ամպ գոռայ, ուժով ու երկար կը գոռայ: Շատ ալ անձրեւեց այս տարի: Ա՛յդ էր կ'երեւի չուրջիններուս զժգոհութեան պատճառը:

–«Վերջին անգամն է՝ մէյ մ'ալ չենք գար հոս» լսեցի յաճախ:

Մենք որ տասնեօթը արձակուրդներ ունինք անցուցած այս գիւղաքաղաքը: Ինչո՞ւ գանգատիլ: Արձակուրդը արձակուրդ է: Լաւ օդը կ'աղուորցնէ՝ գէշն ալ կարելի չէ՞ օգտագործել: Կարդալ, ղալ, քալել, թուղթ մրոտել, չարժանկարի փառատօնին հետեւիլ: Ինչ որ ըլլի: Պիտի կարենա՞յի աւարտել, յետոյ, միասին բերած գիրքերուս ընթերցումը: Տեսնել բազմաթիւ ֆիլմեր, մին մասնաւորապէս սրտաչարժ: Աթոմ Եղոյեանի «Երանաւէտ վազորդայնները»:

Գիրքերս գժուար մարսելի էին:

Բոլորովին անհրաժեշտ թուեցան ինծի սակայն ընթերցումէն եզք: Նոր հրատարակութիւններ:

Երկուքը՝ Գաալ Փուիէրի դարուս յատկանշական դէպքերուն առընչուած, երրորդը՝ մերօրեայ արդի արուեստը բնութագրող, չորրորդը պատմաբան Սթէֆըն Ազումնանիրութիւնը՝ իշխանութեանց եւ գիտութիւններու միջեւ զրահոյ նուազ առանցքին վերաբերեալ, իսկ վերջինը՝ Գրիգոր Պըլտեանի «Սեմեր»ը: Առաջին չորսը բոլոր զրատուներէն կարելի է ապահովել, մինչ վերջինը նախ պէտք էր փնտռել ու գտնել: Որովհետեւ հայերէն գիրք է: Սակաւաթիւ տպաքանակով: Փնտռտուք որ հաճոյք է, քանի կը սրէ հետաքրքրութիւնը: Կարդացի «Սեմեր»ը չատ արագ: Հինգ ժամէն: Առաջին էջերէն իսկ այնպէս թրծուեցայ թէ կարենալ լաւագոյնս ըմբռնելու համար իր նորարար ոճին հրամայքն ու խոովքը, պարտիմ յուզումս չարունակելի դարձնել արագ ընթերցումով: Ցոգնեցուցիչ էր երբեմն, յաճախակի գործածած բարբառային իր տարբերականերով ու ժամանակի հոլովոյթին ստէպ ետ-առաջ մոզորումով:

Սրամիտ խաղ մը որ սակայն իր սրբատոյդ եղերական բնոյթով հետզհետէ աւելի կը խորացնէր բացուած հոգեկան վէրքերը: Գոյն եւ երաժշտութիւն ալ ըներելով արձակի մը, որ տեղ տեղ զմայլելի արեւմտահայերէնի մը կը վերածուէր:

Ցոլքեր՝ Եղիա, Զրաքեան թէ Օշականի բնութագրած մեր զրական անղաստանէն, ստեղծելով ներաշխարհ մը տեսակարար՝ չարունակական հայ գրողին մօտ դարուս երկայնքին:

Վէրքեր, որ կ'ըսեմ՝ Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած իր հերոսուհիներուն կը վերաբերին: Բայց մեր ալ վէրքերն էին անոնք: Զայնը ներքին՝ յաճախ Սփիւռքահայուն ձայնն է: Վիրաւորեալ:

Բոլոր անոնց որոնք սեմեր են կոխկրտած: Ցօչոտուած: Հոս ու հոն: Ազուոր դիրք՝ զետեղել դասականներուն կողքին:

Լոճառնիս, Օգոստոս 18

ՆԱՐԻՆԷ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ԱՆԶԻՋՈՂ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Լսեցէ՛ք այս ձայնապնակը:

Պայծառ, խորունկ, դուռնադէզ մեկնաբանութիւն մը որ հաւատք նաեւ կ'ներթադրէ: Պախի երգչախմբի գործերն են խնդրոյ առարկայ իր այս վերջին խաղացեալ ձայնապնակին ամբողջ տեւողութեան, որուած՝ վերին իմացական ու զգացական պարփակումով:

Ցանկը գործերուն ընտրուած, կ'ընդգրկէ երգահանին ամենածանօթներէն մէկքանին: Նաեւ նուագ ծանօթներ: Բոլորն ալ սակայն խոր յուզումով առլցեալ: Ըլլան անոնք կրօնական չունչով, թէ մեղեդիական այլ ստեղծագործութիւններ: Միշտ հոգեկան թռիչքով մը զեղուն:

Ցայտնի է թէ Նարինէ Սիմոնեանի համար որեւէ գաղտնիք չունի Պախի երգչախումբի ընդհանուր երգացանկը, այնքան հարազատօրէն մեկնաբանուած են տարբեր չրջաններու երկերը, պահանջուած իւրայատուկ մթնոլորտ ստեղծելով:

Գործեր որոնց մեկնաբանութիւնները չեն դիտեր բաւարարուիլ արհեստավարժին ճպարարութեամբն միայն: Հարկ է տալ զանոնք գոյութենական անսահման ապրումով: Ա՛յդ է որ յաջողած է զգացնել մեզի Նարինէ Սիմոնեանի անձիզող արուեստը զուսպ եւ եթերային միանգամայն: Ապահովելով կատարեալ երաժշտական խնդոյք մը ամբողջովին Պախի նուիրուած, խորհրդաւոր իր պարզութեան մէջ:

Աչխարհահռչակ երիտասարդ մեր երգեհոնահարուհին է ան որ իր անխոնջ ջանքերով հասած ըլլալ կը թուի մեծերու յատուկ ամպիոնին:

Փարիզ, Օգոստոս 24

ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐԸ

Ցաճախ պարզեւատրուած է Եղոյեան իր մարզասէր ժապաւէններով Լոքառնոյի համաշխարհային փառատօնին:

Սիրուած ու յարգուած ալ է՛ նաեւ, թէ ժողովուրդէն, եւ, ցանցառ երեւոյթ, վարանամիտ քննադատական կազմէն: Այս տարի ներկայ չէր· զրկած էր սակայն իր վերջին ֆիլմը: «Երանաւէտ վազորդայնները»:

Ցուսալիը անուն որ սակայն հազիւ կ'արձագանայ՝ դուցէ ժապաւէնին վերջաւորութեան մօտ:

Քանի նիւթ ունի մեր ապրած կեանքին նեխիչ մթնոլորտը: Պատմութիւնն է փոքրաթիւ համայնքի մը, որ երթեւեկի եղերական արկածի մը ընթացքին կորսընցուցած է զրեթէ իր երիտասարդ սերունդին բոլոր տղաքը: Պատահարը համայնքային առօրեային կ'ղողթը խանգարած է իր մահուան տեսիլքով: Ու դատապարտած՝ ժողովուրդը ապրելու յանկարծաթաթախ անորոշ կացութիւն մը: Երբ արկածին պատասխանատուները ներն ալ առարկայօրէն բոլորովին չեն լուսաբանուած:

Կը հասնի փառատօնը որ կու գայ օգտագործել կացութիւնը: Իր խոկ ներքին հոգեկան վրդովումը փոխադրելով ապրուած կացութեան սահմաններուն ներքեւ· դանուելով զուգահեռ նմանօրինակ տագնապի մը մէջ: Կորսնցուցած է կապը ինք եւս իր աղջկան հետ, թափառականութեան, թմրեցուցիչներով մոլորեալ, որ հեռու կ'ապրի: Դժոխային կացութիւն իրեն համար, պատասխանատուութեան հզօր զգացումի մը ենթակայ:

Ուրիկ կողմնակալ իր միջամտութիւնները հասարակութեան մօտ: Վարմունքն իր, միայն ու միայն անհասկացողութիւն ու ուժդնութիւն կը սրսկէ, յառաջացնելով պառակտում:

Աթոմ Եղոյեան վարպետօրէն կը չանայ մեզի ներկայացնել իր արուեստով կեանքին ամէնէն սաստիկ երեւոյթները, զանոնք հաւատարապէս ցոյց տալով իրրեւ տիպ կարելիութիւններ: Անողոք պատահարներու նմոյշներ, որոնցմէ հարկ է ձերբազատիլ եթէ կ'ուզենք տոկալ ամէն կարգի դժբախտութեանց:

Երեւակայել նոյնիսկ պահնք, հասկընալ ու ըմբռնելու համար իրականին մէջ մեր արհաւիրքին բուն ակերը: Դիւթական չունչ մը կը ծածանի ընթացքին:

Հեռու դիւրազարմ թեթեւակի ֆիլմերէն, կայտառ ոճով արուած դեղեցիկ նոր ժապաւէն մը եւս:

Տեսանք զայն չուրջ տասը հազար չարժանկարի սիրահարներու ընկերակցութեամբ Լոքառնոյի բացօթեայ կեդրոնական հրապարակին վրայ:

Բացառաբար այդ դիշեր անձրեւ չեղաւ:

Երբ Փարիզ հասնի, վերատեսնել վճռքր սրահի մը մտերմութեան մէջ Աթոմ Եղոյեանի նոր հորիզոններ թեքել տուող վրդովիչ իր այս նոր գործը: Գնահատուած Գաննի փառատօնին արժանանալով դատական կազմի մրցանակին: Ազնեցիկ ճնշիչ խաղարկութիւն:

Փարիզ, Սեպտեմբեր 21
Թէաթր տէ Շան զ'Ելիզէ

ՊՈՒՈՑԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ

Կիրակի առաւօտ: Կանուխ պէտք է տեղւոյն վրայ հասնիլ, երկար չսպասելու համար տոմսակ գնելու արարողութեան: Կարելի չէ առաջուց ապահովել: Իրաւ երաժշտասէրներով է որ կը լեցուի սրահը այդ ժամուն: Օ՛հ, հինգ ալ հայեր: Գիտեմ թէ վեցերորդը բեմին վրայ պիտի ըլլայ: Եղանակին առաջին համերգն էր: Փառահեղ: Ցայտապիրը ծանր թուեցաւ ինծ երբ սրահ մտայ: Շոսթաքովիչի երկրորդ եւ երրորդ քառեակները միայն: Երեք ամիսներէ ի վեր, առաջին Ջուլթակի դերը վստահուած է Ռուբէն Ահարոնեանի:

Մեծապէս ուրախալի: Ցիսուն տարու այս անուանի քառեակին կը ներմուծուի աչխոյժ նոր ուժ, առանց անոր միատարր հնչականութեան ղոյզն չափով արդելք ըլլալու:

Ունեցանք առաջ ապացոյցը այս առաւօտ:

Հակառակ անոր որ Շոսթաքովիչի այս երկու սկզբնական չրջանի քառեակներուն մէջ ունէր Ահարոնեան յաճախ մենակատարի բաժիններ:

Անառարկելի ապացոյցը ցուցաբերեցան. քառեակի երեք անդամներուն ըրած ճչզրիտ ընտրութեան:

Անհնարն արհեստավարժութիւնը՝ միանալով երաժշտական յուզական իր դրոշմին տուաւ հիանալի արդիւնք, քանի մենակատարը դիտցաւ ընդլուծուիլ նաեւ Պոռոտին քառեակի երաշխի հնչականութեան ոլորտներուն մէջ: Մեղք որ չճայնագրուեցաւ այս անկրկնելի համերգը: Ցոտնկայս ծափահարութեան արժանի՝ երբ քառեակը իրր կրկնութիւն «էլէժի» մըն ալ հրամցուց՝ դարձեալ Շոսթաքովիչէ: Երբ այսպէս կը մեկնաբանուի քսաներորդ դարու լաւագոյն երգահաններէն մին, ստեղծագործ վառ ընթերականութեան տէր, մերթ ընդ մերթ սրամիտ, եղերական թէ մեղեդիական խորհուրդ չունչով, կը հասնի դասական կատարներու: Մարդկային սիրոյ ու տառապանքի բուռն արտայայտութեամբ, որոնք տրուեցան անապակ տաղանդով մը զեղուն:

Այո՛, փառահեղ նուագ՝ վերակենդանացնող համերգ:

Փարիզ, Սեպտեմբեր 24

ՄԱՐԻՆ

Պոլիս: Տասնամեայ հասակիս երբ հետաքրքիր տիկիններ հարց կու տային նրբագէն ես՝ «դաշնակահա՞ր պիտի ըլլաս»՝ մտածող, «չեմ դիտեր» կը պատասխանէի խեղդուկ ձայնով: Իսկ ներքնապէս՝ «կ'ըլլայի՝ եթէ ունենայի Մարիին մատները» կը խորհէի: Օրինակելի մեծ ընկերուհիս էր ա՛ն որ հիանալիօրէն կը պատկերացնէր ինծի համար ստեղնաշարի արուեստին կարելիութիւնները:

Արձակուրդէ վերադարձ՝ լրագրի սիւնակներէն կ'իմանամ որ ոչ եւս է: Արկածահար:

Ազնիւ սրտի տէր, կարող ուսուցչուհի, Մարի Իւթթատ ունէր հեզասահ նրուագ, հաղորդիչ դրոշմով: Իր որդեգրած մեկնաբանութեամբ, մեղեդին նախադասելու իւրայատուկ կերպով, կը պարտադրէր եռանդուն նուագ մը պարզօրէն առանց պճնանքի: Այսօր պիտի յիշենք դինքը: Իսկ վա՞ղը: Զկան երմէ ձայնապնակներ: Տխուր լուրը ձեւով մը յիշեցուց նաեւ ինծի թէ նմանօրինակ ուրիշ կորուստներ ունինք, զրեթէ մոռցուած՝ հայ դեղարուեստի անդաստանէն ներս:

Հատ մը նշանակալից՝ արժանի լրջօրէն յիշուելու օրերս, որպէսզի մոռացումի չենթարկուի իր որակաւոր վաստակը հայ երաժշտութեան: Կորսնցուցինք դինքը երեսուն տարիներ առաջ: Անունն էր Գոհարիկ Ղազարոսեան: Երիտասարդ աւիւնով՝ համուռ, խոնարհ, փորձառու, խանդավառ երաժիշտ հոգի մը:

ՆԿԱՐԻՉԸ՝ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷՐ ՄԱՐԴԸ, ՔԱՂԱՔԸ ԵՒ ՄԵՔԵՆԱՆ

Բոլոր վոլթիչ պիտակաւորումներէն անդին, Ֆերնան Լէժէի (1881–1955) վաքը ինքզինք կը պարտադրէ 20–րդ դարու արուեստին մէջ՝ գլխաւորաբար իր կերպառական յատկանիշներուն եւ նորարար բնոյթին համար: Կուռ կառոյցով ուժգին գործեր, որոնք կոթողային նկարչութիւն մը ունին, նոյնիսկ երբ փոքր չափերով իրագործուած են: Վառ գոյները, տարածուն ձեւերը եւ ձեւաչերտերը, միաբանդ լայն մակերեսները, ուռուցիկ ծաւալները, դիծերուն եւ համադրումներուն անմիջականութիւնը, անսասան ներկայութիւն մը կու տան իր երկերուն: Լէժէ մեր դարու այն վարպետներէն է, որուն երկնումին մէջ կերպարային ու վերացականը իրարու հետ այնքան բնական կերպով կը զոյակցին, որովհետեւ ինք կերպառական ներդաշնակ յարաբերումներ կը ստեղծէ մեկնելով միաժամանակ թէ՛ վերացականէն եւ թէ՛ չօչափելի իրականութենէն:

Լէժէ կառուցանող նկարիչ մըն է եւ, եթէ կայ արուեստագէտ մը, որ իր ըրածին հասցուցած ըլլայ Փօլ Սէզանի երկրաչափական ձեւերու եւ ծաւալներու յղացքը, այն ալ ինքն է: Սէզան մասամբ իրագործած էր իր գաղափարները եւ, ասոր դիտակից, ինքզինք նկատի ունեցած էր միայն որպէս ուղեցոյց մը, վստահ ըլլալով թէ իրմէ ետք այլ սերունդ մը պիտի գործադրէր զանոնք, ընդլայնէր եւ դէպի ուրիշ հորիզոններու տանէր: Քանի մը երիտասարդներու վիճակուեցաւ այս առաքելութիւնը, որոնցմով կազմը–եցաւ խորանարդապաշտ չարժումը:

Եթէ ժորժ Պրաք եւ Փապլօ Փիքասօ հիմը դրին խորանարդապաշտութեան, Լէժէ զայն առաջին որդեգրողներէն կը հանդիսանայ, չուտով չարժման դէմքեաւոր չորս ներկայացուցիչներէն մին դառնալով՝ Պրաքի, Փիքասոյի եւ Խուան Կրիի կողքին: Ուրեմն, ինք «դուբս»էն եկող մըն է դէպի խորանարդապաշտութիւն, որուն իր ընկալումը, իր աշխատանքին բնական ընթացակարգէն չի ծներ: Սակայն, իր յղացողական կարողութեան բերմամբ, Լէժէ պարզ հետեւորդ մը չի դառնար եւ կինիքը զոր կը դրոշմէ խորանարդապաշտ նկարչութեան, զերազանցօրէն իւրայատուկ է, որպէս համահաւասար նուաճում մը՝ Պրաքի եւ Փիքասոյի:

***

Լէժէ իր ծննդավայր Նորմանտիէն փարիզ կ'անցնի 1900–ին, երբ տասնըվեց տարեկան է: Նախապէս, Արժանթանի մէջ, ուր նծած էր, իր ուսումը առած էր տեղւոյն զոլէճը, ապա՝ Թէնչլրէյի կրօնական վարժարանը, անկէ ետք հետեւելով ճարտարապետական դասընթացքներու, Գան: Երբ Փարիզ կու գայ, իր նպատակը ճարտարապետական իր կազմաւորման կատարելագործումն է ու կ'աշխատի, որպէս գծող, ճարտարապետի մը մօտ: Սակայն, եռուն քաղաքին, յատկապէս ասոր դեղարուեստական մթնոլորտին իր վրայ գործած զօրաւոր ազդեցութեան տակ, կ'եզրակացնէ թէ նըկարչութիւնն է որուն պէտք է նուիրուի: Այսպէս, 1903–ին սկսեալ, արուեստանոց մը կը բաժնէ իր մանկութեան բարեկամին, Անարէ Մառի հետ, նոյն ատեն չարունակելով ճարտարապետական դծագրողի եւ լուսանկարներ սրբագրողի աշխատանքները, նիւթականի պատճառով:

Այս չրջանին, Լէժէ կ'ընդունուի փարիզի Ցարդարական Արուեստներու Վարժարանը, մինչ կը մերժուի Գեղարուեստից Վարժարանէն: Սակայն, նկարչական դասընթացքներու կը հետեւի նախ տպաւորապաշտութեան կատաղի թըշնամի՝ կանոնապաշտ Ժան Լէոն Ժերոմի ատեն, այլ ուսուցիչի մը, Կապրիէլ Ֆերրիէի մօտ եւ կը յաճախէ ազատէմի Ժիւլիէնը: Այսպէս, իր դեղարուեստական առաջին պատրաստութիւնը այլազան բնոյթ կ'ունենայ: Սակայն Լէժէ կը կատարէ արագ զառում մը, քանի որ 1904 – 1905–ի գործերը (ինչպէս «Ինքնանկար»ը, «Մօրս պարահդը»ն եւ իր ընտանեկան պարագաներէն ծերունիի մը դիմանկարը) ցոյց կու տան թէ ինք ընարած է տպաւորապաշտ եւ յետ–տպաւորապաշտ ուղղութիւնները, անջատ վրձնահարուածներու եւ գունապաշտութեան կիրարկումով:

Բայց, չատ չանցած, տեղի կ'ունենայ 1907–ի ցնցումը, որու բովէն կ'անցնին յառաջապահ երիտասարդ այն նկարիչները, որոնք պիտի կազմեն խորանարդապաշտ չարժումը, կամ այդ ուղղութեամբ գործեն: Այս ցնցումը կը յառաջանայ Սէզանի նուիրուած յետնահայեացքէն: Յատկապէս Լէժէի պարագային, իր հարտարապետական պատրաստութիւնը նկատի առած, Սէզանի անմիջական ազդեցութիւնը կը դառնայ տեւական: Անդի Մաթիսի, Փիքասոյի եւ այլոց նման, Սէզանի հսկայական դերին անդրադառնալով, Լէժէ աւելի ուշ կը գրէ. «Սէզան, մեր բոլորին վարպետը... Մեր բոլոր արդիապաշտներուն: Երբեմն ես ինծի հարց կու տամ թէ առանց իրեն ի՞նչ եղած պիտի ըլլար ներկայ ոգին: Երկար շրջան մը, մտքիս մէջ իր աշխատանքը ունենալով գործեցի: Երբեմ զիս չէր լքեր. կանգ չէի առներ զայն վերայայտնաբերելէ: Սէզան ինծի սորվեցուց ձեւերու եւ ծաւալներու սէրը, զիս մղեց գծային կազմին վրայ կեդրոնանալու: Այն ատեն նախազգացի թէ գծագրութիւնը պէտք է չոր ըլլայ, առանց որեւէ զգացականութեան»:

Ինչ որ խիստ յատկանչական է Լէժէի պարագային, այն իրողութիւնն է թէ ինք միշտ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ իր նախկին աշխատանքը, երբ նոր ուղղութիւն մը կ'որդեգրէ: Այսպէս, մեծ մասով փճացուցած է 1902–էն 1908 երկարող տարիներու իր գործերը: Ուստի, երբ Սէզանը կը յայտնաբերէ, նոյն խնդրակումը կ'ընէ իր տպաւորապաշտ «մեղեդիական» չրջանին, որովհետեւ իրեն համար, ինչպէս կ'ըսէ, «այս պայքարը եւ այս անխնայ փոփոխութիւնը անհրաժեշտ էին իմ նկարներուս: Զգացած էի որ մեղեդիական շրջանը իր աւարտին հասած էր»: Լէժէ նոյն դիրքորոշումը պիտի ունենայ Սէզանի չունչով իր տոգորուած չրջանին հանդէպ: Այս գծով, իր աշակերտներուն կը մատնանչէ. «Այստեղ աշխատելու եկած էք ձեր որոշումով: Մի վախնաք իմ ազդեցութիւնս կրելէ:

Բոլորս ալ այս հանգրուանէն անցած ենք: Ոչինչ երկիմէէն կ'իյնայ եւ ոչ մէկը հաճար կը ծնի: Անմնապէս Սէզանի ազդեցութիւնը կրեցի: Ցետոյ, օր մը, իրեն ըսի կը բաւէ: Ձեզի կը մնայ նոյնը ընել եւ ըսել՝ Լէժէն կը բաւէ...»:

Բայց Լէժէ երբեք չկարողացաւ լրիւ դուրս գալ Սէզանի ազդեցութենէն, կիրարկելով, մինչեւ վերջ, ծաւալներու, ձեւերու եւ տեսադաշտերու պատկերում մը որ իր մնայուն տուրքը կու տայ էքսկ վարպետին: Ապրարեւ, իր արուեստը եղաւ այլազան ազդեցութիւններու համախմբում մը՝ իւրայատկօրէն անճնակատացուած եւ վերայղացուած, ուր խորանարդապաշտ ոգին միշտ ներկայ կը մնայ:

***

Սէզանի յայտնաբերումէն ետք, դէպի խորանարդապաշտութիւն Լէժէի ընթացքը կը հետեւի Պրաքի, Փիքասոյի, Անդրէ Տըրէնի, Բռաուլ Տիւֆիի (այս վերջին երկուքը չուտով չեզած՝ առանց մուտք գործելու ամբողջական խորանարդապաշտութենէն ներս) անցած ուղիներուն որ է՝ իրականութենէն վերցուած նիւթերուն երկրաչափականացումը՝ զըլխաւորաբար անկիւնաւոր ձեւերու օգտագործումով: Այս ծիրին մէջ կ'իյնան Լէժէի «Կամուրջը»ն (1909 – 1910) եւ «Կարող կինը»ն (1910): Սակայն, 1909–ին նկարուած «Սէզանին վրայ պողպատեայ ծաւալները եւ ձեւերը ցցելու, անոնց վըրայ սահեցնելու այնիսկ վճիտ եւ առողջ լոյս մը»:

Լէժէ իր հայեացքին ծիրը կ'ընդլայնէ, կ'անձնականացնէ եւ յղացքի իր մաղէն կ'անցընէ դուրսէն եկող այն բոլոր տուեալները, վերամշակելի, որոնք նոր դոյացութիւն կը ստանան: Այսպէս, նոյն չրջանին (1909–էն 1912), կ'որդեգրէ թէ՛ խորանարդապաշտ ուղղահայեաց տարածք – միջոցը եւ թէ՛ դէմ առ դէմ, դէպի խորը գացողը, որ հեռակէտային դասական դրոյթը կը ներկայացնէ, առանց զայն էապէս կիջարկելու: Այս վերջին դործարկումը տեղ կը գտնէ «Անտառի մէջ մերկեր» (1909–1910) եղակի եւ ծաւալուն պատառին մէջ, որ իր կառոյցով ուչէլլոյական կարգ մը նկարներ կը յիշեցնէ, ինչպէս եւ մաքսատան պաշտօնեայ Անրի Ռուսոյի անտառային, նախնական բնոյթի երկերը: Այստեղ, ինչպէս «Կարող կինը»ի պարագային, Լէժէ կը կիրարկէ նկարչական սէզանեան ոճը, ներկանիւթի հիւթեղ, մածուցիկ օգտագործմամբ, ինչպէս եւ սեւ չրջագիծերու չնչումով: Սակայն, այլ պատառներու մէջ որդեգրելով խորանարդապաշտ կտրատումներու յղացքը, սեւ չրջագիծերը հետզհետէ աւելի տեղ կը գրաւեն իր մօտ: Աստնք աննախընթաց ձեւով տիրական կը դառնան 1913–ին սկսուած այն տիպի աշխատանքներով, որոնք մաս կը կազմեն հակադրուած ձեւերու դրոյթով իրագործուածներու չարքին: Այս նոր պատառներով, Լէժէ միւս խոշոր ներդրումը կ'ընէ ներկայ դարու գեղարուեստական ժառանգութեան մէջ, ինքզինք կը դնէ ամենէն առաջադէմ նկարիչներուն շարքին եւ կը սկսի ունենալ ետեւորդներ, որոնք կը տարածեն իր ոճը եւ ձեւերու լեզուն:

Պղպատեայ ծաւալներու, խողովակներու կամ գլաններու կերպառական յայտնաբերումով, Լէժէի նկարչութիւնը բազմատարածական խորանարդապաշտութեան ոճով (դէթ այն ինչ որ իր մօտ անկէ մնացած էր) իր վերջին իրագործումները կու տայ, «Ծխամորճով գինուոր»ը (1916) եւ «Թղթախաղը» (1917) պատառներով: Առաջինին մէջ, Լէժէ կը չարունակէ նախապատերազմեան չրջանի ձեւերն ու ծաւալները սահմանող սեւ չրջագիծերու դրոյթը, մինչ երկրորդին պարագային, զանոնք կը լքէ եւ կ'որդեգրէ առուերալոյսի դասական պատկերացում մը, ծաւալներուն եռատարածականութիւնը ներկայացնող: Թուղթ ծխախոտ պիտակները, որպէս կախազարդ զինուորականները, որպէս կոշոյց, զարճած են պողպատեայ ձեւերու համոյթ մը, որոնց չարժիլը պատկերացնելով, կարծէք կը լսենք յառաջացող դնդզնդոցը: Այսպէս մեքենան, չարժուն մը, մեքենական աշխարհը (ապագայապաշտներուն կողմէ այնքան փառաբանուած), մուտք կը գործեն Լէժէի արուեստ, դիմաւ դիմի իմիզիմիս, կը սիրեմ այն ինչ որ, ընդհանուր ըմբռնումով, պատերազմի վիճակ կը կոչուի, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կեանքը՝ արագացած կշռոյթով: Խորքին մէջ, Լէժէ հաւատարիմ կը մնայ ինքնիրեն: Ուժականութիւնն է զինք հըմայողը: Երբ ան ընկալուի որպէս այլ ըլլայ ողբերգական, ըլլայ հրճուալի վիճակներու մէջ, անկախ անոնց հակադելու անձի մը էնթակայական կեցուածքէն:

*Պղպատեայ ծաւալներու, խողովակներու կամ գլաններու կերպառական յայտնաբերումով, Լէժէի նկարչութիւնը բազմատարածական խորանարդապաշտութեան ոճով (դէթ այն ինչ որ իր մօտ անկէ մնացած էր) իր վերջին իրագործումները կու տայ, «Ծխամորճով գինուոր»ը (1916) եւ «Թղթախաղը» (1917) պատառներով: Առաջինին մէջ, Լէժէ կը չարունակէ նախապատերազմեան չրջանի ձեւերն ու ծաւալները սահմանող սեւ չրջագիծերու դրոյթը, մինչ երկրորդին պարագային, զանոնք կը լքէ եւ կ'որդեգրէ առուերալոյսի դասական պատկերացում մը, ծաւալներուն եռատարածականութիւնը ներկայացնող: Թուղթ ծխախոտ պիտակները, որպէս կախազարդ զինուորականները, որպէս կոշոյց, զարճած են պողպատեայ ձեւերու համոյթ մը, որոնց չարժիլը պատկերացնելով, կարծէք կը լսենք յառաջացող դնդզնդոցը: Այսպէս մեքենան, չարժուն մը, մեքենական աշխարհը (ապագայապաշտներուն կողմէ այնքան փառաբանուած), մուտք կը գործեն Լէժէի արուես-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՏԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՄԸ ՀԱՐԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ցավոք–սրտով պետք է ասել, որ մեր ժամանակների հայ գրականության մեջ, հատկապես արձակ ստեղծագործությունների մեջ, մեծ տեղ են գրավում կենցաղային, ընտանեկան, հոգեբանական այնպիսի խնդիրներ, որոնք ոչ միայն չեն հուզում ընթերցողին, այլև ձանձրացնում են նրան, քանի որ հեղինակները ոչ միայն չեն կարողանում ընթերցողի առջև դնել ժամանակի ու հասարակության հրատապ հարցերը, այլև ոչ մի կերպ չեն կարողանում հետաքրքրական ձևով ներկայացնել իրենց հերոսների անձնական կյանքի դրվագները։ Ինչո՞ւ է այդպես։ Ինչո՞ւ մեր գրողները, որոնք ունեն ինչպես կյանքի, այնպես էլ գրական բավարար փորձ, չեն կարողանում ստեղծել ինչ–որ մի հետաքրքրական, ուշագրավ բան։ Ինչո՞ւ նրանց ստեղծագործությունները ոչ միայն չեն հետաքրքրում ընթերցողին, այլև ձանձրացնում են նրան։ Ինչո՞ւ ընթերցողը ստիպված է լինում ինքնուրույն ուղղել հեղինակի սխալները, ինքնուրույն լրացնել նրա ստեղծագործության մեջ եղած բացերը։ Ինչո՞ւ ընթերցողը ստիպված է լինում ինքնուրույն գտնել հեղինակի ստեղծագործության գաղափարական ուղղությունը։

Ահա այս հարցերի շուրջ է ուզում խոսել մեր ընթերցողների հետ գրականագետ Ռուբեն Ղազարյանը։

**

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուսումնասիրում կյանքը, այլև ընդհանրապես չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ուսումնասիրել կյանքը, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

**

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

**

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

Ռուբեն Ղազարյանի կարծիքով, ժամանակակից հայ գրողների ստեղծագործությունների մեծ մասի թերությունները հիմնականում պայմանավորված են նրանով, որ նրանք ոչ միայն չեն ուզում իմանալ կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ապրել կյանքով։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ապրել կյանքով, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի մասին, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի համար, այլև չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն։ Նրանք ոչ միայն չեն ուզում ստեղծագործել կյանքի հանուն կյանքի։

ՖԷՐՆԱՆ ԼԷԺԷԻ ԵՒ ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ըլլալով Փօլ Սէզանի երկու տարօրինակ նուիրեալները, Ֆէրնան Լէժէի եւ Արշիլ Կորքիի հանդիպումը կարծէք բնական հոլովոյթի մը արդիւնքն ըլլայ: Սակայն կը պատահի առեն մը՝ երբ երկու արուեստագէտներ նկարչական տարբեր ուղղութիւններու մէջ կը դտնուին: Բայց կայ Սէզանի հանդէպ հաստատակաց եւ անվերապահ մեծարումը, զիրար միացնող:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ 1943–ին: Հաւանաբար Լէժէ քիչ բան դիտէր չատ սեղմ չրջանակի մը մէջ ճանչցուած Կորքիի եւ անոր արուեստին մասին: Բայց Կորքի չատ աւելի ծանօթ էր Ֆրանսացի վարպետին, 1920–ական տարիներէն սկսեալ, երբ հրատարակութիւններու միջոցաւ մօտէն կը հետեւէր եւրոպական եւ յատկապէս Փարիզի գեղարուեստական անցուդարձերուն, արդի արուեստի հոլովոյթին ու նուաճումներուն: Ասոր առընթեր, կար ձան Տ. Կրէհմի եւ Սթիւըրթ Տէյվիսի հետ իր բարեկամութիւնը, նոյն տասնամեակի վերջերուն սկսած, զորս Կորքի ճանչցած էր Եւրոպայէն անոնց վերադարձին եւ որոնք, Փարիզ իրենց դտնուելու չրջանին, ծանօթացած էին մեծ թիւով յառաջադէմ արուեստագէտներու: Երեքը այնքան յաճախակի միասին կ'ըլլային, որուն համար իրենց խումբը ստացած էր «երեք հրացանակիրներ» որակումը:

Տէյվիս, իր անձնական ցուցահանդէսին առթիւ, վաւերաքած էր որ Կորքին ըլլայ իր մասին գրուածը: Գրութիւնը գրուատումն է արդի արուեստին, որուն մէջ Կորքի Լէժէն կը նկատէ, Փապլօ Փիքասոյի, Վասիլի Քանտինսկիի եւ Տէյվիսի կողքին, «մեր դարու հսկայ նկարիչներէն մին»(1): Ասիկա առաջին վաստակի վկայութիւնն է, որով Կորքի իր դիրքը կը յայտնէ Լէժէի նկատմամբ:

1931–ին տեղի կ'ունենայ Լէժէի նուիրուած դծանկարչական առաջին ցուցահանդէսը Նիւ–Եորքի մէջ: Կ'ենթադրուի որ Կորքի զայն անպայման տեսած ըլլայ: Նոյն չրջանի իր որդեգրած դծելակերպը, մեւանի եւ գրիչի օգտագործումով, ցոյց կու տայ ոչ միայն Փիքասոյի, այլ նաեւ Լէժէի ուրոյն ազդեցութիւնը: Կորքիի մօտ ասիկա չատ աւելի ցայտուն կը դառնայ, նոյն տասնամեակի կէսերուն, Նուարքի օդակայանի որմնանկարներուն իրագործումով, մանաւանդ այն պատառաներով, որոնք Լէժէի քաղաքային այլակերտուած եւ վերացականացած տեսարանները կը յիշեցնեն:

1930–ական տարիներուն, Լէժէի Ամերիկա կատարած երեք ճամբորդութիւնները կարճատեւ եղած էին: Զորրորդը եւ վերջինը (1940–էն 1945), նախկիններէն տարբեր բնոյթ կը ղգենու ոչ միայն որպէս տեւողութիւն այլ՝ որովհետեւ այս անգամ ան Ամերիկա եղած էր որպէս ապաստան երկիր մը, երկրորդ Մեծ Պատերազմին պատճառով, Եւրոպայէն խոյս տալով, երբ նկատի առնենք որ ինք ալ կը դտնուէր Նացիներու սեւ ցանկին վրայ: Նկատելի է թիւը եւրոպացի այն յառաջադէմ արուեստագէտներուն եւ մշակոյթի մարդոց որոնք Լէժէի նման, անցած էին Ատլանտեանի արեւմտեան ափը եւ յատկապէս Նիւ–Եորք: Այսպէս, կազմուած էր աքսորեալ արուեստագէտներու հաւաքականութիւն մը որ, թէ՛ դրական եւ թէ՛ բացասական ձեւով ընդունուեցաւ տեղւոյն գեղարուեստական միջավայրէն ներս: Սակայն ասիկա առիթ մը եղաւ որ հանդիպումներ կազմակերպուին եւ չփումներ տեղի ունենան տեղացի եւ եւրոպացի արուեստագէտներուն միջեւ, որոնցմէ՝ Լէժէ – Կորքի հանդիպումը:

Ասոր մասին կայ խօսուն վկայութիւն մը Մէյրի Պըրլիւքի կողմէ, որ կը դրէ թէ 1943–ին, Փեթրուարի երեկոյ մը, ժամը 9–ին, Կորքիի արուեստանոցին մէջ հրաւիրեալները կը սպասեն Ֆէրնան Լէժէի ժամանումին, որ կ'ուշանայ: Երբ կը հասնի, «Արշիլ Կորքի –նիհար, լարուած, մեղմ ձայնով եւ թովիչ խնդուքով– յուզումով զեղուն կը թուի: Ֆէրնան Լէժէ իր արուեստանոցին մէջն է: Ֆէրնան Լէժէ իր հիւրն է: ... Ֆրանսացի մեծ արուեստագէտը Կորքիի խոհանոցը մտաւ: Ան ֆրանսական ձեւով սթէյքեր կը պատրաստէ: Լէժէ համբաւաւոր է խոհանոցային իր ձիրքերուն համար: ... Ընթրիքը հրամցուած եւ ճաշակուած է: Այժմ ուշ գիշեր է: ... Լէժէ կը խօսի: Ան միայն ֆրանսերէն կը խօսի: ... "Հիմա եթէ տրամադրութիւն չունիք ձեր ընկերները ինծի ցոյց տալու, մի տաք: Արուեստագէտի մը սիրտը իր արուեստին կը պատկանի եւ միշտ չէ որ անձ մը իր սիրտը կը բանայ: Բայց պիտի ուզէի որ էկնըս ինծի ամէն ինչ պատմէ Արշիլի մանկութեան մասին: Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ բան զինք նկարչութեան մղեց":

«...Էկնըս սկսաւ իր ամուսնոյն մեղմ, խոր եւ ազդու խօսքերը թարգմանել:

«"Կը յիշեմ երբ հինգ տարեկան էի: Այն տարին երբ առաջին անգամ ըլլալով սկսայ խօսիլ: Մայրս եւ ես եկեղեցի կ'երթայինք: Կը հասնինք: Պահ մը գիս թողուց նկարի մը առջեւ: Ձերմակ հրեշտակներ: Եւ սեւ հրեշտակներ: Բոլոր սեւ հրեշտակները դժոխք կ'երթային: Ես ինծի ճայեցայ: Ես ալ սեւ եմ: Կը նշանակէ թէ ինծի համար Արքայութիւն չկայ: Մանուկի մը սիրտը նման բան չընդունիր: Եւ ես հոն եւ այն ատեն որոշեցի աշխարհին ապացուցանել որ սեւ հրեշտակ մը նաեւ կրնայ լաւ ըլլալ, պէտք է լաւ ըլլայ եւ կ'ուզէ իր ներքին լաւութիւնը ամբողջ աշխարհին տալ, սեւ եւ ձերմակ աշխարհին"»(2):

Զինք պիտի թէ Լէժէ ի՞նչ ձեւով ընկալեց Կորքիի այս խօսքերը որոնք, իրենց փոխաբերականութեամբ, երկար կը պատմեն Կորքիի ներաշխարհին մասին, բարկին եւ չարին, կեանքին, մահուան եւ անյայտին իր դէմ յանդիման դտնուելուն մասին, զորս դիմագրաւելու համար առանձին կը զգայ ինքզինք, մանկութենէն իսկ: Անապահովութեան զգացում մը որ զինք երբեք չլքեց ու Կորքի իր կեանքը աւարտեց առանձին:

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԼԻՃԻՒԼԵԱՆ

---

(1) Arshile GORKY : «Stuart Davis», *Creative Art*, September 1931.
Յիշատակուած հետեւեալ հրատարակութեան մէջ·
Ethel K. SCHWABACHER : «Arshile Gorky», *Published for The Whitney Museum of American Art by The Macmillan Company*, New York, 1957, p. 45.

(2) Mary BURLIUK : «Arshile Gorky», *Color and Rhyme*, v. 19, 1949, p. 1-2.
Յիշատակուած Նուապախրքի մօտ, էջ 102, 104:

ծաւալները ցցող սուսերումով իրագործած: Լէժէ այս գաղափարը կ'ունենայ 1942–ին, Նիւ–Եորք, Պրոտուէյի վրայ նշմարելով՝ չարժուն եւ գունաւոր լոյսերու անցքը կամ անոնց բոպէական երեւումը ամէն ինչի վրայ, փողոցները, մուքին մէջ: Կը վկայէ· «Մէկու մը հետ կը խօսէի, դէմքը կապոյտ էր, բանի մը երկվայրկեան յետոյ՝ դեղին կը դառնար···: Գլուխս կը բարձրացընէի, տուներուն կը նայէի: Ամէնիմ ալ կօսուած էին գոյնի երիզներով»: Այս տիպի դործերուն դծով կ'աւելցնէ թէ ինք «գոյնը ձեւէն կը ձերբազատէ, գայն լայն տարածութիւններով տեղադրելով, առանց որ ան իրին շրջագիծով սահմանուի· այսպէս՝ ան իր լրիւ գօրութիւնը կը պահէ· գիծը նաեւ»: Սակայն, այս առթիւ եւս, Լէժէ կ'անդիտանայ (արդեօ՞ք ան նոյնց ծանօթ չէր) յատկապէս Փիքասոյի յետ – խորանարդապաչտ այն իրագործումները, ինչպէս 1926–ի «Նկարիչն ու իր բնորդուհին», անկէ մէկ–երկու տարի եաք նկարուած «Կերպար»ը (երկուքն ալ Փիքասօ թանգարան, Փարիզ) եւ այլ երկեր, որոնց մէջ Սպանոյին նոյնանման լուծում կիրարկած էր ինչ որ, իր կարգին, կը սերի խորանարդապաչտ կերպաձեներու չրջանէն, գիծին եւ ձեւին իրարմէ անջատումով:

*
**

Ամերիկայէն վերադարձին, Լէժէ անդամ կը դառնայ Համայնավար կուսակցութեան: Ժողովրդային խաւերուն հանդէպ իր սէրը, փարիզեան իր առաջին տարիներէն երեւան եկած, կենդանի կը մնայ եւ առաջին Մեծ Պատերազմի տարիները, ճակատ անցուած, իր մօտ աւելի կը զօրացնեն զայն երբ, այդ խաւէն եկող պարզ զինուորներու հետ կը բաժնէ կեանքի դառն պայմանները, պատերազմին դաժանութեան ենթակայ: 1920–ական թուականներու սկիզբնեբուն Համայնավար կուսակցութեան հիմնադրութիւնը, 1936–ի ժողովրդային ճակատը, բանուորական յաղթանակները, Ամերիկայի մէջ յառաջդիմական չարժումներու աշխուժութիւնը, որոնց հետ չփման մէջ կը մտնէ եւ՝ երկրորդ Մեծ Պատերազմին առընչուող այլ պարադաներ, Լէժէի մէջ կը կազմաւորեն եւ կ'ամրապնդեն զգաչփարապաչտ լմբըռնում մը, զոր իր ձեւով կ'արտայայտէ իր գործերուն մէջ, յաճախ բանուորը առնելով որպէս նիւթ: Սակայն, դեղարուեստական իր ուժեղ անհատականութիւնը եւ արդիականութեան իր նուիրումը, արդեօք կ'ըլլան որ ինք իյնայ պատկերային այն ճապաղութեան մէջ, որ կոչուեցաւ ընկերային իրապաչտութիւն:

Այն ինչ որ Լէժէ կ'ուզէ իրագործել, նոր–իրապաչտութիւն մըն է, ուր ներկայացուած նիւթը պէտք է ենթարկուի ներկային, արդիականութենէն ծնող կերպառական մեկնաբանման: Այսպէս, ծրնունդ կ'առնեն չարքեր առօրեան ներկայացնող, իր այլազան դերակատարներով, ինչպէս նուագածուներ, լարախաղացներ, հեծիկ քշողներ, արճակուղի ելած անձեր, որմնադիր – կառուցողներ, տողանցողներ, եւլն·:

Սակայն, Լէժէի արուեստին այս երեսակը ամէնէն խնդրայարոյցը կը մնայ: Կայ որ ատո՛ր մէջ կը տեսնէ Լէժէի արժանիքը՝ որպէս արդի նկարչութեան վարպետներէն մին, մինչ ուրիչներ արհամարհական կերպով կը վարուին անոր հետ: Իսկ Անտրէ Մալրոյի համար «Լէժէ միակ հանճարն էր որ կարողացաւ աշխատանքի պատկերները ներմուծել իսկական նկարչութեան մէջ»:

Իր վերջին տասնամեակի կերպարային դործերով, Լէժէ կը ներկայանայ որպէս նոր Անրի Ռուսօ մը, կերպարային իր պարզաբանութեամբ եւ ներկայացման պարզունակութեամբ, թէկուզ ոճապաչտ: Առնցմով ինք կը վերադառնայ աւանդական տարածք – միջոցի օգտագործման, ուր տեսարանը մեղի կը հրամցուի դասական եռատարածականութեամբ, իրարու չղորզող տեսողական բնական մակարդակներով: Նկարելակերպին եւ սեւ չրջագիծերուն դիտումնաւոր անխնամութիւնը նախնականութեան չունչ մը կու տան երկերուն: Կարծէք այս բոլորով Լէժէ ուզէ իր լրիւ ազատութիւնը հաստատել եւ նոյն առեն մերժումը՝ «դեղեցիկ ճաչակ»ին: Բայց անոնց կը պակսին նախկին չրջաններու կերպառական խոչանքները: Անոնց մէջ բնանիւթն է որ կարծէք ինքզինքը Լէժէին կը պարտադրէ, հակառակը նախորդ չրջաններուն երբ ան, ենթարկուելով նկարչին ձեւային եւ ծաւալային չղացքին, նոր կաւոյցով ու կերպարանքով մեղի կը ներկայանար: Իր մահէն քանի մը տարի առաջ, Լէժէ ըսած էր· «Ուզեցի դէպի պարզութիւն վերադարձ մը հաստատել, ուղիղ բնոյթ ունեցող արուեստով, բոլորին կողմէ հասկնալի, առանց նրբութիւններու: Կը կարծեմ թէ այս է ապագան եւ կ'ուզէի տեսնել որ երիտասարդները այդ ճանապարհով կ'ընթանան»:

Սակայն Լէժէ անմիջական հետեւորդ չունեցաւ: Գոնուեցան չրջան մը իրմէ ազդեցութիւն կրողներ, ինչպէս Ժան Հելիոն եւ Արշիլ Կորքի, 1930–ական տարիներուն: Շուրջ երեք տասնամեակ յետոյ, Փոփ Արթ–ի արուեստագէտներէն ոմանք իրենց տուրքը տուին Լէժէի, ինչպէս Ռոյ Լիխթընչթայն եւ Ճէյմս Ռոզընքուիսթ: Իսկ 1980–ական տարիներուն, նոր – պատկերայնութեան կամ ազատ – պատկերայնութեան նկարիչներէն ոմանք կերակերին սեւ չրջապիծեր եւ նկարներ, որոնք աւելի կամ նուազ չափով կը յիշեցնեն Լէժէի վերջին չրջանի պատկերայնութիւնը:

Այսօր Լէժէի արուեստը ի՞նչ կը թելադրէ մեղի: Առիթով մը մատնանչած էր թէ «Գոյութիւն ունի քաց ընկարչութիւն մը եւ գոց ընկարչութիւն մը: Ռըճուար, օրինակ, գոց ընկարիչ մըն է, Սեզան, ընդհակառակը, բաց է: Մեզ կը մղէ միշտ այլ բաներ գտնելու»:

Գուցէ Լէժէ երկու պարադաներն ալ կը համախմբէ:

ՇԱՀԱՐԱԶ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
MARDI
7 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·218 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.218

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Օսմանեան 700ամեակը, իրէսքօ-ն եւ Մենք

Հայկական շրջանակներու վրդովում պատճառած է այն դիմումը որով Անգարա հրաւիրած է ԻՐԷՍՔՕ–ն մասնակցելու Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակի նշումներուն: Կ'իմանանք թէ յայտնուած վրդովմունքէ ճայնակից են Պուլկարներ, Յոյներ, Կիպրացիներ ալ որոնց պատմութեան մէջ, չատ ուրիշ ժողովուրդներու նման, նոյն կայսրութեան հպատակութեան շրջան մը կայ արձանագրուած:

Անգարայի հրաւէրին լուրը հրապարակում պտնելէն ի վեր ընդվզումի, բողոքի հակազդեցութիւնները կ'ուղղուին կազմակերպութեան որպէսզի չընդառաջէ իր կոչումին ամբողջովին ներհակ այդ նախձեռնութեան: Ինչ կը վերաբերի հայաստանին ու Սփիւռքին պաշտօնական ու ոչ պաշտօնական հասցէներով բազմաթիւ դիմումներ ղրկուեցան արդէն. զանոնք ղլխաւորեց Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը, ապա հետեւեցան կուսակցութիւններ, կազմակերպութիւններ, եւայլն: Արդարեւ, առանց նկատի առնելու քովընտի ազգակներ, դժուար է իրարու առընչել գըլխաւորաբար ժողովուրդներու մշակութային ժառանգութիւնը պահպանելու կոչումին տէր ԻՐԷՍՔՕ–ն եւ Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակը: Ճիշդ է որ մշակոյթի անգնահատելի հարստութիւն մը կայ որ աշխարհին կը ներկայանայ այդ կայսրութեան պիտակով ու հիւսում կը պատճառէ. բայց ոչ ԻՐԷՍՔՕ–ն, ոչ ալ ուրիշը պէտք ունին հայկական, յունական կամ այլ յիշեցումներու թէ այդ ժառանգութեան մէջ օսմանեան մեծագոյն դերը զայն կերտողներուն հարազատ ինքնութիւնը ուրանալու արարքը եղած է:

Բայց կան քովընտի ազգակները, քաղաքական չատ թափանցիկ դաւադրումով. ինչպէս մարդասիրական, մշակութային, ընկերային նպատակներու տէր միջազգային չատ այլ կազմակերպութիւններ, ԻՐԷՍՔՕ եւս զերծ չէ անոնց տիրակալութենէն. իսկ Անգարայի հրաւէրը մշակութային, ընկերայինին լարերով բուն այս թիրախին հասնելու նպատակը կը հետապնդէ: Կեղեքուած, ճնշումի ենթարկուած ժողովուրդներու «օսմանեան» քաղցրը այսքան տարի որպէս զբօսաշրջութեան հարուստ դրամագլուխ չհամարկուելէ ետք, այսօր ալ պէտք է ծառայէ Անգարայի քաղաքական չահերուն: Ի հաշիւ միջազգային իր վարկանիշին, Անգարա այնքան անհրաժեշտութեամբ պէտք ունի այդ նեցուկին որ կը մոռնայ այդ նոյն՝ օսմանեան անցեալը ուրանալու, մերժելու իր կեցուածքը, օրինակ՝ Հայերու ցեղասպանութեան առընչութեամբ: Կեցուածք զոր բանաձեւած, կրկնած է ամէն անգամ երբ պէտք եղած է, քաղաքական կամ պատմութեան ուսումնասիրութեան բեմերուն վրայ:

Թէ ո՛ւր կը յանգին այս ճակումները եւ թէ ինչ դեր կրնան խաղալ անոնց հակազդեցութիւնները, չատ դժուար չէ կռահել. մանաւանդ որ ԻՐԷՍՔՕ–ի տնօրէն Ֆ· Մայորի Սոֆիայի մէջ ունեցած արտայայտութիւնները մեծ յոյսեր չեն ներշնչեր բողոքարկուներու. ան ըսած է այս հարցով իրեն դիմողներու թէ պիտի փորձէ այնպէս ընել որ իր ղեկաւարած կազմակերպութիւնը կայսրութեան մշակութային ժառանգութեան արժեւորումով մասնակցի նշումներուն: Բաւական թափանցիկ է ակնարկութիւնը. ԻՐԷՍՔՕ նոյնքան վարպետ ճակումով մը կը չըրջանցէ քաղաքական, պատմական, իրաւական դաշտերը, անոնց հետ այդ մարդկութեան առընչութեամբ ներկայացուած բողոքները, ընդվզումը, զայրոյթը, դատնութիւնն ու մնացեալ մանրուքն ալ ու օրինակ՝ ուղերձով մը, սրահով մը, կամ քանի մը տոլարով կրնայ մասնակցիլ մշակոյթի մը վառարանումին. առիկա ոչինչով յանձնառու կ'ընէ զինք որեւէ բանի, բայց կը բաւէ Անգարայի վարկին բարելաւումին:

Ֆ· Մայորի խուսափողական պատասխանէն թելադրուած այս ենթադրութեամբ՝ Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակին մեր բաժինը չի կրնար բողոքի հակազդեցութիւններով սահմանափակուիլ: Պէտք է մատնել, ծրագրել յետագայ հանդրուաններ: Աչքամարհելի ճեռքբերում պիտի չըլլայ օրինակ՝ նշումին պատասխանատու երկրի մշակութային ժառանգութեան մէջ դերերու ճիշդ բաշխում մը կարենալ ապահովել, կամ Հայ դատի յետագայ վտուներուն յաջողիլ չհարկել Օսմանեան անցեալին տէր ներկայանալու Անգարայի ներկայ փափաքը:

Ա· Թ·

(Շար·ը Դ· էջ)

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ 700-ԱՄԵԱԿ

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՒ ԻՆՉ ԿԸՍԷ Ֆ· ՄԱՅՈՐ

Հ·Յ·Դ·–ի գեկոյցէն եաք սոսրեւ կը հրատարակենք ՌԱԿ–ի եւ Ապրիլեան Յանձնախումբի հաղորդագրութիւնները: Յիշենք որ նոյնիմաստ բովանդակութեամբ նամակ մըն ալ Համազգայինը ղրկած է ԻՐԷՍՔՕ–է: Պարզ է որ չենք կրնար հրատարակել եղած բոլոր բողոքները: Նշենք սակայն, որ Սեպտ· 10–էն 13 Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած է սեմինար մը ԻՐԷՍՔՕ–ի հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ նուիրուած անկախ եւ բազմազան լրատուական միջոցներու ամրապնդման, որու ներկայ եղած է տնօրէնը՝ Ֆէտէրիքօ Մայոր: Այդ առթիւ, Պուլկարիոյ թրակիական ընկերութիւններու Միութիւնը եւ պուլկարահայ համայնքը, Արտաքին Նախարարութեան միջոցով դիմած են Մայորի որ ընդունի երկու համայնքներու ներկայացուցիչները, որոնք կ'ուզեն արտայայտել իրենց ընդդիմութիւնը Օսմանեան Կայսրութեան 700–ամեակի տօնակատարութեան: Պ· Մայոր, հակառակ անոր որ միայն 24 ժամ մնացած է Սոֆիա, ընդունած է պուլկարահայ համայնքի ներկայացուցիչ՝ Սոֆիայի համալրիչ Խորհուրդի քարտուղարը՝ կարօ Հայրապետեան («Երեւան» թերթի խմբագիրը): Ան յայտնած է Պուլկարահայութեան վրդովումը եւ ներկայացուցած ծանօթ պատճառները: Ֆ· Մայոր հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է:

«Մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցայ ձեր ըսածին եւ արձանագրեցի: Այս բոլոր մտահոգութիւնները պիտի փոխանցեմ կազմակերպութեան այնպիսի ձեւով մը որ այդ տօնակատարութիւնը ըլլայ բացարձակապէս ներքեւ: Միաժամանակ ընդգծուի որ ԻՐԷՍՔՕ չի կրնար միանալ Օսմանեան կայսրութեան վերաբերող բոլոր այն ներկայացուցչութիւններուն որոնց մասին դուք խօսեցաք: Այնպէս որ Օսմանեան կայսրութեան հիմնադրման տօնակատարութիւնը ըլլայ բացարձակապէս ներքեւ: Ես ինքս ալ պիտի ներկայանամ Սոֆիա, ուր պիտի ունենամ հանդիպում մը Պուլկարիոյ Ազգային Ժողովի Նախագահին հետ: Ես ինքս ալ պիտի ունենամ հանդիպում մը Պուլկարիոյ Ազգային Ժողովի Նախագահին հետ: Ես ինքս ալ պիտի ունենամ հանդիպում մը Պուլկարիոյ Ազգային Ժողովի Նախագահին հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՑ չաթթաւերջը անգամ մը եւս արիւնալի եղած է: Ուրբաթէն Շաբաթ (Հոկտեմբեր 3 / 4) լուսնալիք դիշերը Պլիտայի մէջ 12 բնակիչներ սպաննուած են, 87 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: 89 հոգի ալ սպաննուած են Մեհէալլէ չրջանին մէջ, հուսկ, Հոկտեմբեր 5–ին, Պլիտայի մօտ 12–էն 15 տարեկան 12 աշակերտներ մոթթուած են, երբ դիրենք վոխադրող հանրակառքը թակարդ մը ինկած է: Սպաննուած է նաեւ վարորդը: Մեհեալներու թիւը աւելի քան 110 է չաբաթաւերջին համար, մինչ ԺԻՍ–ն հրադադար հռչակած էր: Զարդը ահաւոր վայրադութեամբ կը կատարուի, Մեհէալի մօտ, օրինակ Հոկտեմբեր 2–էն 3 մկ նոյն ընտանիքի 13 անդամները մոթթուած են, բազկացած 6 մանուկներէ, չորս կիներէ եւ վերջ այրերէ: Հոկտեմբեր 5–ին, նախկին նախարար՝ Ռ· Պատէնթէր «մարդկութեան դէմ ոճիր» որակեց Ալժերիոյ սպանութիւնները:

ՍՊԻՏԱԿԱՄՈՐԹ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՅՐԵՐ հսկայ համախմբում մը ըրին Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4–ին Ուաշինկթընի մէջ փրկելու համար բարոյական կարգուկանոնը: Նշանաբանն էր՝ Փրոմայզ Քիփըրզ, այսինքն՝ Խոստումի երաշխաւորներ: Ասոնք իրենց մեղայականը կը ներկայացնէին Ատաուծոյ անցեալի մեղքերուն համար: Եւ կը խոստանային աւելի լաւ ամուսիններ եւ աւելի լաւ հայրեր ըլլալ: Կիները տուն մնացած էին, համախմբումը, որ կրօնական մեծագոյն հաւաքը կը նկատուի Միացեալ – Նահանգներու, նախաձեռնութիւնն է կազմակերպութեան պետին՝ Պիլ Մքգլաթլէ, որու նպատակն է «այր մարդիկը եկեղեցիին բերել» որովհետեւ հոն գացողներու 75%–ը կիներ են: Փ· Ք·–ն ոչ աղանդ է ոչ ալ կազմակերպութիւն, այլ՝ չարժում մը ծնունդ առած բողոքական եկեղեցիներուն ծոցը: Կիները կը գտնեն որ իրենց դէմ չարժում մըն է: Ըստ ոմանց չարժումը արտայայտութիւնն է բարոյական անհատական տագնապի մը, ինչպէս կը նկատէ նաեւ Ժագ Ամալրիք «Լիպերասիոն»ի իր խմբագրականին մէջ (Հոկտեմբեր 6): Ուաշինկթընի համախմբումին ընթացքին, մօտ մէկ միլիոն այրեր 6 ժամ երգած են, իրենց մեղքերը խոստովանած եւ ծնրադիր աղօթած:

ՀԱՐՒԻՆԵՐՈՒ (Ալժերացիներ որոնք կռուեցան Ֆրանսական բանակին մէջ եւ ստիպուեցան Ֆրանսա դաղթել անկախութեան հռչակումէն եաք) վեց զաւակներ 28–էն 38 տարեկան 7–րդ չաբաթն ըլլով կը չարունակեն իրենց հացադուլը էնվալիտի հարթավայրին վրայ: Ասոնք ամբողջական կարգադրութիւն մը կը պահանջեն հարքիներու հարցին համար եւ ոչ պարագայ առ պարագայ լուծումներ: Հարքիները կը գտնեն որ 35 տարիէ ի վեր խտրական վերաբերումի արժանացած են:

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՑԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 4–ին, Սպանիոյ Խուան Գարլոս թագաւորին կրտսեր աղջիկը՝ Գրիսթինա, 32 տարեկան, ամուսնացաւ հանդ – պոլի ախոյեանի՝ Ինաքի Ուրտանկարինի հետ, 29 տարեկան: Ամուսնութիւն մը որ սիրոյ յաղթանակ մը կը նկատուի, ճիշդ է որ, Սպանիոյ արքունիքը չատ սիրուած է իր ժողովուրդին, չի նմանիր Մեծն – Բրիտանիոյ արքունիքին եւ թագաւորն ալ 83% ժողովրդականութիւն կը վայելէր վերջին հարցախոյզին մէջ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԻՏԱԼԻԱ, Ափրայի չըրջանը, կրկին ցնցումներու թատերաբեմ եղած է Հոկտեմբեր 5–ին: Շուրջ 100 ցնցումներու ամէնէն զօրաւորը 4,3 եղած է Ռիխթէրի վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 3 / 6)

Դ· ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ ՊԱՀԸ ՅԱՐՄԱՐ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԼՂՀ–Ի ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ

Երեսփոխան Դ· Շահնազարեան որ եղած է նախագահի խորհրդական, Ազահովութեան Ազգային վարչութեան պետ, Հոկտեմբեր 2–ին հեռատեսիլի ելոյթով մը անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին առընչուած Լ· Տէր – Պետրոսեանի ասուլիսին: Ան անհասկնալի համարած է որ Հայաստան խօսի տարածքներէ նահանջելու մասին երբ զանոնք ազատագրողը Ղարաբաղցիները եղած են: Աւելցուցած է որ Հայաստանի համար յարմար պահն է ԼՂՀ–ն ճանչնալու:

*
**

ԲԱՔՈՒԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

Բաքուի դժդոհութիւնը անգամ մը եւս արտայայտեցաւ հայեւռուսական վերջին պայմանագրին հանդէպ, Ազրբէյճանի Արտաքին նախարարը Հոկտեմբեր 2–ին Ռուսաստանի դեսպանին յանձնած է իր նախարարութեան բողոքագիրը: Ծանօթ է որ Բաքու միշտ ռազմական, դինամիթերքի եւ ռազմագիտական գործակցութեան հեռանկար կը տեսնէ այդ պայմանագրին մէջ:

*
**

ՋԱԼԱԽԻԻ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒԻՒՆ

Նախագահի օդնական Թ· Բասիլիա Ջալախի չրջանը տուած այցելութեան ընթացքին յայտնած է թէ չրջանի բնակչութեան ընկերային – կենցաղային պայմանները բարելաւելու նախագիծեր կը պատրաստուին: Սամցխէ – Ջալախի չորս չրջանին մէջ արդէն լուծուած են խմելու ջուրի խնդիրները, վերանորոգուած են ճամբաները:

*
**

Ա· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Մշակոյթի նախարարութեան եւ Երեւանի երաժշտանոցին նախաձեռնութեամբ Հոկտեմբեր 19–ին տեղի կ'ունենայ երիտասարդ դաշնակահարներու եւ ջութակահարներու Ա· Խաչատրեան առաջին հանրապետական մրցոյթը: Նախատեսուած է 6–ական մրցանակ, լաւագոյն նուագողներուն համար: Ջութակահարներու յանձնաժողովին նախագահը եղաւարդ Թադեւոսեանն է, դաշնակահարներունը՝ Սվետլանա Նաւասարդեանը:

Սպանիոյ արքունիքը չատ սիրուած է իր ժողովուրդին, չի նմանիր Մեծն – Բրիտանիոյ արքունիքին եւ թագաւորն ալ 83% ժողովրդականութիւն կը վայելէր վերջին հարցախոյզին մէջ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԻՏԱԼԻԱ, Ափրայի չըրջանը, կրկին ցնցումներու թատերաբեմ եղած է Հոկտեմբեր 5–ին: Շուրջ 100 ցնցումներու ամէնէն զօրաւորը 4,3 եղած է Ռիխթէրի վրայ:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ...

Բ.

ՆՈԹԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ: Մեր այցելութեան ընթացքին քիչ – շատ կը հետաքրքրուինք զաղութին ազգային ներքին կեանքով: Գիտէինք, թէ անցեալին եգիպտահայ զաղութը, իր ազգային կազմակերպ կառոյցով, օրինակելի պատկեր կը պարզէր ամբողջ զաղթաշխարհի մէջ: Ազգային Սահմանադրութեան ոգիով առաջնորդուող այս զաղութին մէջ, ուր վեհապետի իրաւունքով կ'ի՛նկնէր ժողովուրդը, երկփեղկումի հարց չէր եղած, թէեւ միշտ ալ դոյութիւն ունեցած էին, – եւ այսօր ալ դեռ կան, – ազգային, ընկերային, քաղաքական հակոտնեայ տեսակէտներ ունեցող հատուածները: Հոս միշտ ալ ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ սկզբունքը ի զօրու դարձած էր ամենայն բծախնդրութեամբ: Ի ջերջոյ ժողովրդավարութիւնը իբրեւ վարդապետութեան եւ ասկէ բխող կարգն ու կանոնը, հաւատոյ հանդանակ զարձած էր ընդմիշտ:

Այսօր եւս զաղութը իր զոյգ կեդրոններով՝ Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, ունի իր առանձին Թեմական Ժողովները: Ասոնք կ'ընտրուին ութ տարին անգամ մը (անդամներուն կէսը վիճակով կը փոխարինուի 4 տարին մէկ) չրջանի քուէարկելու իրաւունք ունեցող ազգայիններու կողմէ (*): Ամէն մէկը կր յանձնաձէ իր չրջանը եւ, հետեւաբար, համարաւոր է ասոր: Մյացեալ նիստեր ալ կը գումարեն քննելու համար ընդհանուր զաղութին հետ աղերս ունեցող հարցեր: Կայ երկու Առաջնորդարան, մայրաքաղաքինը նկատելով աթոռանիստ: Թեմականէն կը ընխին քաղաքական եւ այլ ժողովները ու խորհուրդները:

Գահիրէի մէջ ունինք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, փառահեղ կառոյց մը, նմանօրինակ Էջմիածնի Մայր Տաճարի. (կ'ըսեն իրաւամբ, թէ Փարուքի հայրը՝ Ֆուատ Թագաւոր, երբ առիթը ներկայնար, կը հրամայէր վարորդին դանդաղ ընթանալ, որպէսզի վայելէ մեծավայել կաթողիկէին ճարտարապետական դեղեցկութիւնը): Հիմնադրութեան թուականը, – նկատի կ'առնենք օծումի տարին, – 1928:

Աւոր կողքին, մեր ազգային ճարտարապետութեան յատկանիշները պարզող ընդարձակ Առաջնորդարանը, կառուցուած է 1929–ին: Պէտք է ըսել, թէ այս երկյարկանի չէնքը իր արտաքին տեսքով եւ ներքին դասաւորումով ու յարդարանքով, չքեղ ապարանքի մը պատկերը կը պարզէ: Եկեղեցի եւ Առաջնորդարան չրջանակուած են լայնատարած պարտէզով, մէջտեղը՝ կոկիկ աղբիւր մը:

Օգտուելով առիթէն կ'այցելենք Առաջնորդարանի վարի յարկի Թորգոմեան Ազգային Մատենադարանը: Փարիզի Նուպարեանին հաղիւ կէս տարածութիւնը ունեցող այս մէկը կեանքի կը կոչուի 1939–ին: Կը մկրտուի այդ օրերուն վախճանած Թորգոմ Աբգ. Գուշակեան Պատրիարքի անունով: Կարգ ու կանոնի կը մտնէ 1960–ական թուականներուն, շնորհիւ գրադարանապետ ողբացեալ Արտաշէս Գարագաշեանի (յետագային նոյն պաշտօնը կը վարէ Փարիզ, Նուպարեան Մատենադարան):

Այժմու գրադարանապետը՝ մեկնաբանի Ասպետ Արթինեան կ'ըսէ, թէ պիրքերու թիւը վեց հազար է, երկու հազար ալ կը գտնուի պահեստի սենեակներու մէջ: Կը նկատենք չարք մը կարեւոր հաւաքածոներ, ինչպէս «Նոր Լուր», «Արեւելք», «Ազատամարտ – Ճակատամարտ», բոլորն ալ Պոլիս հրատարակուած, Պոսթընի «Հայրենիք» ամսագիրը, Ռ.Ա.Կ.–ի «Պայքար» օրաթերթի, Հայաստանի «Կոչնակ» (Մ. Ն.) «Լուսաբեր – Յուսաբեր» (Եգիպտոս) եւ դեռ հնատիպ արժէքաւոր գիրքեր 1730 – 1737 – 1810 թուականներու եւ այլ: Ի դէպ, հաւաքածոներէն ո՛չ մէկը ամբողջական է:

Ընթերցո՞ղ կայ: Քանի մը հոգի, յաճախ ուսումնասիրութիւններու համար:

Գրադարանապետը կը մտածէ առաւել կարգ ու կանոնի, ինչպէս նաեւ պահեստի գիրքերը լոյս աշխարհ հանելու մասին:

Բակին մէջ կը նշմարենք առանձին փոքր չէնք մը, հիմնուած 1991–ին: Անունը՝ Մատենադարան Մարկոսեան – Պայծառ Յակոբեան: Անդին՝ Աբգարեան Ազգային դարմանատունը. նաւակատիքը՝ 1928:

***

ՀԱՄԲԱՆԸ: Կարուկ ըսենք, թէ անկարելի է հարիւր առ հարիւրի հաշուով ճշդիւտ թիւերը ներկայացնել: Ո՛չ հոս, ո՛չ որքան դիտենք այլուր, վիճակագրական ընոյթի մարզահամարներ կազմակերպուած են: (Զենք խօսիր մանանակի փորձերու մասին, միշտ կիսատ մնացած): Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառներով: Պատասխանը ծանօթ է: Ուրեմն, հոս խօսքը ենթադրեալ համրանքի մասին է: Ասոնք, վեր ի վերոյ սահմանները կը չափչփեն: Այսքան եւ ո՛չ աւելի:

Եգիպտոսի մէջ հինէն ի վեր զոյութիւն ունեցած է հայ համայնք մը: Մեծ կամ փոքր, յաճախ կարեւոր, եզակի դեր ըստանձնելով երկրին ներքին կեանքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Կան յիշատակութիւններ: Առաց չատ մանրամասնութեանց մէջ մանելու, զոհանանք քիչով եւ արձանագրենք (**):

Մատթէոս Ուռհայեցի իր «Ժամանակագրութիւն» աշխատութեան մէջ կը հաստատէ, թէ ԺԱ. դարուն վերջերը Հայերու թիւը Եգիպտոս 30·000 է: Նոյն թիւը կ'արձանագրուի հայկական հին ձեռագիրի մը մէջ, – եւ էր յայսմ ժամանակ (իմա՝ ԺԱ. – ԺԲ. դարեր) յազգէն Հայոց յԵգիպտոս ԼՈ (30·000):

Այլ տեղ մը Եգիպտահայոց թիւ ցոյց կը տրուի, Համաչխարհային Ա. պատերազմի նախօրեակին, 12·000: «Այսօր 12·000 կը կարծուի Հայերու, Հայ կաթոլիկներու եւ Հայ Աւետարանականներու ընդհանուր թիւը: Ասոնցմէ կէսէն աւելին Գահիրէի, շուրջ 4·000–ը Աղեքսանդրիոյ եւ մնացեալն ալ ուրիշ բաղաքներու եւ գիւղերու մէջ կը բնակին» (Եգիպտահայ Տարեցոյց, 1914, Ս. Պարթեւեան):

Մինչեւ վերջին տասնամեակները թիւը խօսք կ'ըլլայ 30 – 35 հազարի մասին, մօտ 20·000–ը Գահիրէ, կէսն ալ Աղեքսանդրիա: Երբեմն սահմանակից Սուդանն ալ նկատի առնելով, Հայերու թիւ ցոյց կը տրուի 40·000:

Վերջին տասնամեակներուն թիւը արտասովոր չափով կը նօսրանայ: Գլխաւորաբար երկրին քաղաքական իրադարձութիւնները (յիշենք 1952–ի յեղափոխութիւնը, Փարուքի գահընկեցութիւնը, ի զործ զրուած արաբական ղիմադիծով ազգային քաղաքականութիւնը), ինչպէս նաեւ արտաքին ազդակներ, կը մկրատեն թիւը: Այժմու պատկերը տխուր է, քանի զաղութին համրանքը ակնոր մարդու տեսք կը պարզէ ... ափսո՛ս ...:

***

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ: Ժամանակացոյցին հետեւելով կ'այցելենք վերոյիշեալ կրթարանը: Կը բաւէ ըսել, թէ ասիկա Գահիրէի մեր զաղութին ողնաշարանը կը նկատուի Հայերէի զաստիարակութեան մարզին մէջ, իր հիմնադրութեան օրէն սկսեալ: Արդարեւ, հոս, այս յարկին տակ, իրերայաջորդ սերունդներ կր ստանան էականը հոգեմտաւոր սնունդի ճամբով, – Հայ Ոգին, ուրեմն անսահման սէր՝ հանդէպ հայրենիքի, ոսկեղինիքի, պատմութեան, մշակոյթին: Ասոնք՝ բարոյական ազնիւ կեցուածք: Իմացական լայն հորիզոն:

Կը հիմնուի 1854–ին: Բարերարն է եւ դիպատհայ անուանի դէմքերէն Կարապետ աղա Հանըմեան, առաւել ծանօթ Գալուստ(եան) ազգանունով: (Հայրը քահանայ ըլլալով, Տէր – Գալուստ անուանողներ ալ կ'ըլլան): Ծնունդով Վանեցի, 1802, կը մեռնի Գահիրէ, 1864–ին: Կենսագրական էջի մը մէջ կը կարդանք, թէ անոր փափաքով վարժարանը կր կոչուի Խորէնեան, քերթողահայր Մովսէս Խորենացիի անունով: Վարժարանին զըլխաւոր չէնքը (մանչերու եւ աղջկանց առանձին բաժիններ՝ 3203 քառակուսի մեթր ընդարձակ հողամասի վրայ) կը շինէ Պօղոս փաշա Նուպար, քանի կարապետ աղա Գալուստի կառուցանած վարժարանը կէս դարու գործածութենէ ետք հինցած՝ փոքր կուգայ տղոց յարաճուն թաղմութեան: Բացումը կը կատարուի 1907–ին եւ ազգային իշխանութեանց ուրոչումով կը մկրտուի Գալուստեան: Յաւօք, 1978–ին, Գահիրէն Հելիոպոլսոյ միացնող կամուրջի շինութեան առթիւ, քաղաքապետութիւնը կը քանդէ վարժարանը: Կը մնայ միայն մանկապարտէզի

ԱՅՆՁԱՐ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Արեւը ժամադրուած է պեքասյի հովիտին ու զաշտային ընդարձակ տարածութիւնը ծածկած բարերեր հողին հետ: Դաշտավայրին մէկ մեծ մասը՝ արեւով օծուած հողատարածքը հայկական աւանդն է, Այնճար, որ մօտ 38 տարիներէ ի վեր եղած է ապաստանը ձեռակէտ Մուսայէն զաղթած Հայու բեկորներուն:

Այսօր Այնճար վերածուած է պատուականն զիւղաւանի մը, հարուստ բուսակատնութեամբ, զալարագեղութեամբ: Զըբաուատ այս հողատարածքը հարուստ է ցանքերով:

Հող, արեւ ուշուր. ահա երեք կարեւոր ու անհրաժեշտ տուեալներ, որոնք կ'արդիւնաւորեն հողը, որոնց կը խառնուի մշակին քրտինքը: Առանց այս քրտինքին, առանց հողը զգուշ ու չոյող մշակին ափերուն, զաշտերը, պարտէզները, ածուներն ու ծմակները պիտի մերժէին պտղաւորուիլ, զալարիլ:

Սեպտեմբեր է. մրգառատ եղանակ: Մշակը արժանի է իր վարձքին: Գարնան հերկուած հողը, ցանուած սերմերը պատասխանած են մշակին ջանքերուն, յարդանքին եւ զուրգուրանքին: Մրգատունկներ, բանջարանոցներ, ածուները կը ժըպտին, որովհետեւ ծաղկած են, պտղաւորուած: Հոն, ուր մշակին ոտքերը չեն կոխած, անոր քրտինքը չէ կաթած օրհնութեան նման, մնացած են ամուլ, ցամաք, անպտուղ, ընդհանուր զալար տեսարանին վրայ տեղ – տեղ նշմարուած այս «չորացումը», թէեւ որոշ տրամութիւն մը կը յառաջացնէ, բայց, միւս կողմէ, կը զոհանաս տեսնդուած արդիւնքով:

Արդէն հասունցած են խնձորն ու տանձը, կեռասի, սալորի, ծիրանի, դեղձի ու թուզի եղանակը անցած է: Նայուածքները կեդրոնացած են խնձորենիներուն վրայ, իսկ բերքին առատութիւնը մշակը կրնայ կշռել միայն իր վայելուն բերքուն «նժարով»:

Այնճարի բարերեր հողին վկայութիւնը կարմիր լոլիկներն ու պղպեղներն են: Կանայք լծուած են լոլիկի ու պղպեղի հիւթով ռուպ պատրաստելու աշխատանքին: Կը հիանան հողին ու արեւին դուռնաւորած; արեան գոյն ստացած բանջար – պտուղներուն: Այսքան հարազատ կարմիր: Ինչ հրաշագեղ իրողութիւն: Այս ամէնը հողն է տուած, սա սեւ կամ կարմիր, դորշ կամ սրճադոյն հողը, որուն իւրաքանչիւր խաւին ներքեւ բարիք մը կը չնչէ:

Գիւղն ամբողջ եռուզեռի մէջ է. Սեպտեմբերը հաշուեյարդարի ամիսն է. եթէ քրտինք – ներդրումը տրամադրուած է անհաչիւ, անսակարկ, փոխադարձ բարիքը յայտնուած է օրհնաձիր անսահմանութեամբ: Ու վա՛յ անոր, որ մնացած է մեկուսի, լքած է հող ու արտ, տուն ու պարտէզ: Հողը արհամարհողը կը զըրկուի կարմիր բերքին բարիքէն:

Հողը զանձատուն է. զայն կը շահես քրտինքով, փոխարժէք հունձքը կը վերադառնայ ափերուդ՝ բազմապատկուած:

Հողը կը սիրէ իրեն ժպտողները: Հողը կ'ատէ իրեն «ծուռ նայողները»:

Գիւղ մը՝ համով ու համեղ, բոլոր քիմքերը զոհացնող: Մինչեւ խակ կը վնտռուի կծու պղպեղը, որպէսզի համեմը ըլլայ ամբողջական, կատարեալ:

Սեպտեմբերին տիրապետող գոյնը կարմիրն է. խնձոր, լոլիկ, պղպեղ: Կանաչը չուք է միայն այսօր՝ տերեւային տարողութեամբ, սաղարթային տարօրով:

Իւրաքանչիւր տունէ ներս կը մտնէ հիւթը արեւին, հողին ու ջուրին, օդին ու հովին, բիւրեղացած թանձրութեամբ ու մերթ հեղուկի հեղութեամբ, բուրմնաւէտ ու բարի: Կարծես յագեցած ես բոյրէն իսկ. հոդը անօթի չի ձգեր ոեւէ մէկը...

Տնամերձ հողն անդամ, բակին չուրջը, կը յորդի համ ու բոյրով: Ծաղկատան է իւրաքանչիւր բնակարան: Վարդենիները ծաղկած են նոյնիսկ Սեպտեմբերին. մօտալուտ աշունը կը պատրաստուի ողջոյնի իր ոսկի խօսքը պատգամելու: Աբեւը կը դժուարանայ հրաժեշտ առնելու: Ան կը յամենայ համբերութեամբ՝ մինչեւ որ արեւածագիներն ու կորեկները խոնարհին իրենց պլուխները, պատնան արեւմուտք, քնանալու զացող մանկան մը քմայքով...

Սեպտեմբերին դժուարութեան մատնուածները թերեւս կ'ըլլան ... մեղուները, որոնք այլեւս ծաղիկներ դժուար կը դտնեն, բայց չեն յուսահատիր, կը մտնեն քաղցրեղէն ու ռուպ պատրաստող-ներու անդաստանները, իրենց հաչիւը կը կատարեն ու անպայման կը վերադառնան փեթակ «դինուելու» մեղուները եւ «թագուհին» զոհացնելու:

Հողին հետ մտերմութիւն մը, անկեղծ ու նուիրեալ բարեկամութիւն մը կը պահպանուի հրաչքին համով, դեղեցիկին քաղցրութեամբ: Երանելի են անոնք, որ ըմբռնած են հողին խմաստութիւնը, հաւատարիմ մնացած են անոր սկզբունքներուն: Հողը աւանդապահ է, ինչպէս ինքը՝ կեանքը: Հող ու արեւ չեն հետեւիր նորաձեւութեան, նոր օրէնքներուն. անոնք հաւատարիմ կը մնան իրենց ծագումին, ծնունդին, ու կը հրաւիրեն աշխարհը՝ հետեւելու իրենց անխախտ օրէնքին: Համակարգչային դրութիւնը ոչ մէկ զործ ունի հող յղացքին հետ: Հողը կը ճանչնայ միայն ՄԱՐԴԸ: Ու մարդն է տէրը հողին: Հողը զարար ու ծաղկուն կը մնայ մարդերով, որոնք կը վայելեն բարիքը՝ տանակոխուած այս զանձին:

Հողը սիրեց մեր ժողովուրդը ամէն տեղ, նաեւ հոս, սա չերտ մը տարածութեան վրայ, որ կը կոչուի Այնճար, երբեմն «Այն Էլ Ժար» այսինքն՝ «կուժի աղբիւրը»:

Գեղեցիկ է Այնճարը Սեպտեմբերին: Գեղեցիկ է Այնճարը զարնան, ամրան ու աշնան: Հիւրասէր է Այնճարը նաեւ ձմրան, որովհետեւ Լիբանանի «Արեւը ապատութիւն է, իսկ ձիւնը՝ սէր»:

Գիւղ չէ սա, աւան մըն է զարար, մշակոյթի ու կրթութեան ոստան, պարտէզը միացած է զպրոցին, եկեղեցիին, ակումբին: Բնութիւնը կը չնչէ հոս առանձին բնականութեամբ: Պահպանենք սա օրհնեալ «Աւանդութիւնը», կանայ ժառանգութիւնը, թիկունք կանգնելով մշակին, բանուորին, այդին զարար պահողին, որպէսզի համայնական սա պարտէզն ու անդաստանը մնան միշտ կանաչ: Ամէնէն զաղջ զրոյցը հողին հետ խօսող լեզուն կը ստեղծէ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ»
Սեպտեմբեր 18

այժմու չէնքը: Ընդարձակ դասարանները վայտրմերով երկուքի բաժնելով, աշակերտութիւնը հոն կը վերադրուի:

Վարժարանը 1974–էն ցայսօր ունի միջնակարգի եւ երկրորդականի բաժիններ: Ընդամէնը 50 աշակերտ: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանի տնօրէնն է Սիմոն Զամքէրթէեան:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ: Եւրոպական լեզուներու տեղական եգիպտական հաղորդումներու չարքին իր նկատելի տեղը կը զրաւէ բոլորին ծանօթ հայկական ռատիօժամը: Ամէնօրեայ կանոնաւոր ձայնասփռում՝ ժամը 4–էն 5, յ. մ.: Պետութեան սիրայօժար կարդադրութեամբ եւ անոր յանձնաձումով զործող այս ռատիօժամը կը ներկայանայ այլազան յայտագիրով: Դասականի կողքին արար եւ հայ երաժշտութիւն, զրական ընոյթի զրոյցներ, որոնց չարքին դիրքերու վերլուծում, հեղինակներու ներկայացում, մանկական, կնոջական եւ այլ բաժիններ: Գործը կը վարէ հինգ հոգինոց վարչութիւն մը գլխաւորութեամբ Տիկին Այտա Տէօվլէթեանի: Աբձանագրենք հաղորդավարներու անունները, – Տիկին Սօնա Պայրամեան, Պ.Պ. Վարուժան Գազանճեան, Գրիգոր Մարգարեան, Յակոբ Բամպուքճեան:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) – Ընտրելու իրաւունք ունին 21–ը թուականոխած անձինք, երկու սեռէ: Պայմանն է, որ երկու տարի եգիպտոս ապրած եւ վճարած ըլլան ազգային տուրքը: Ընտրելի կը նկատուին 30 անց թեկնածուները:

(**) – Հետաքրքրուողներուն կը թելադրենք կարդալ եգիպտահայ բանասէր ողբացեալ Արշակ Ալպօյաճեանի, նախկին Պէրպէրեանցի եւ կեդրոնականցի, «Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան եւ Հայերը» գիրքը, 1960, տպ. Գահիրէ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Իչխանուհի Տայանայի մահով բրիտանական արքունիքին կրած ցնցումները քաղաքական լուրջ փոփոխութիւններու առնաձայնով կը չարունակուին։ Լոնտոնի «Օպզըրվըր» չաբաթաթերթը կը նախատեսէ նորութիւններու, առողջացման լուրջ հոլովոյթ մը որուն ամէնէն որոշիչ տարրը եղաւ առ այժմ Սկովտիոյ ինքնավարութեան հանրաքուէն։ Իսկ չարունակութիւնը, ըստ թերթին, կրնայ յանգիլ մինչեւ իսկ «Մեծն Բրիտանիոյ դաշնակցային կառավարութիւն» ձեւին, հակառակ որ երկիրը ծանօթ է իր պահպանողական դարաւոր ընթացքով։ Ճիշդ է որ աշխատաւորական նորարարները այդքան չէին ճգտած, բայց անդամ մը որ չարժումը սկիզբ առած է, կրնայ դիւրութեամբ վրիպիլ հակակշիռէ։

Փոփոխութիւններու առաջին չրջանակը, կը սպասուի որ արքունի դերդաստանը ըլլայ։ Բազմութիւնները կ'ուզեն որ անոր անդամները իրենց վերապահ կեցուածքը փոխարինեն արկածամահ իչխանուհիին սրտառուչ վերաբերումին օրինակով. կամ գահաժառանգ իչխանը մէկդի ձգէ ընկերական սովորութիւնը ու փոխանակ պինուորական ծառայութեան նուիրուած տարիներ կորսնցնելու, աչխատի հօրը տիմնած հիմնարկութեան մէջ, կամ բժչկական ուսում առնայ։

Իչխանուհիին մահուամբ յայտնուած վշտակցութեան անսահման ալիքը, համառօտ ամէն բանի, ուղղուած չէր միապետութեան վարչաձեւին դէմ։ Այսուհանդերձ, Սկովտիոյ հանրաքուէն որ պիտի առաջնորդէ սեփական խորհրդարան ունենալու հանդրուանին, յաջորդ ութսնեւսան չրջանը։ «Օպզըրվըր» անկարելի չի նկատեր որ անգլիական մեծ քաղաքներն ու չրջաններն ալ դիմեն ատոնց օրինակին։ Փոփոխութիւններ կը խմորուին Հիւսիսային Իրլանտայի մէջ ալ։ Այս ընթացքով հաւանական կը նկատի որ երկիրը ինքնաւար ազգերու եւ չրջաններու ամբողջութեան մը վերածուի, սահմանափակ իչխանութեան տէր Մորչրդարանի մը վերին հսկողութեան ենթակայ. այդ Մորհրդարանը պիտի փոխարինէ կեդրոնը որուն այսօր սիրական դիմքերն են դէպի ծերութիւն դիմող թագուհի մը եւ զանգուածներէ չսիրուած Շառլ մը։

Շատ մը հարցականներ կը հետեւին այս նախատեսութեան. ամէնէն կարեւորը մատնանչումն է թէ նման կառոյց մը պէտք է զօրաւոր կեդրոն մը ունենայ. ան պէտք է կարող ըլլայ կեդրոնախոյս զանազան ուժերը զսպելու որպէսզի ամբողջութիւնը քայքայումի չդիմէ։ Նաեւ անհրաժեչտ է այս հոլովոյթին մէջ կրկին նկատի ունենալ թագաւորութեան սահմանադրական դերը։ Ամէնէն առողջ ձեւը կը համարուի արքունի դերդաստանին ձգել արարողակարգի պարտականութիւնները եւ ընտրել նախագահ մը որ իրաւարարի դեր կատարէ տեղային խորհրդարաններու մէջ ու ի հարկին հաչտարար միջնորդ ըլլայ հաւանական վէճերու, հակամարտութիւններու։

Անցեալին այս կարգի մտածումներ հանրապետական խմբակի մը ցնորքը կը նկատուէին. իսկ անոնք հանրային կարծիքին մէջ որեւէ մեծամասնութիւն չունէին։ Սակայն, վերջին չրջանի պատահարները ոչ միայն լայն տեղ բացին, այլեւ մղեցին երէւակայութիւնները բանեցնելու։ Ճիշդ է որ այսօր տակաւին քաղաքական ոչ մէկ ղէմք պիտի յանդգնի թագուհիները վերցնել ու վիճարկումի նիւթ ընել նման տեսակէտներ. բայց սըխալ է կարծել որ դէպքերը օր մը իրենք պիտի չպարտադրեն, հնչեցնելով պահը երբ ընտրանքները անխուսափելի պիտի ըլլան։

ՔԱՂՀԱՆ

ԴԱՂԹԻԹ ԳԱՂԹԻՔ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 20 – 21–ին տեղի ունեցած է Գանատայի Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհանուր վարիչ մարմնի կազմակերպութեամբ «Պատանեկանի վարիչներ պատրաստելու» սեմինարը։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած են չրջանի պատանեկան վարիչներ եւ ՀՅԴ. – ԳԵՄ անդամներ, թիւով 40։ Սեմինարին հետեւողները ունկնդրած են դասախարակչական նիւթեր զոր ներկայացուցած են Էրիք Չիլինկիրեան, Սիմոն Հասըրճեան, Մարգար Շարապխանեան։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ ՀՕՄ–ի ամէնօրեայ վարժարանը այցելած է Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան Սուրիոյ ներկայացուցիչ – անդամ Նուպար Մելիքեան։

դուհի մը եւ զանգուածներէ չսիրուած Շառլ մը։

Շատ մը հարցականներ կը հետեւին այս նախատեսութեան. ամէնէն կարեւորը մատնանչումն է թէ նման կառոյց մը պէտք է զօրաւոր կեդրոն մը ունենայ. ան պէտք է կարող ըլլայ կեդրոնախոյս զանազան ուժերը զսպելու որպէսզի ամբողջութիւնը քայքայումի չդիմէ։ Նաեւ անհրաժեչտ է այս հոլովոյթին մէջ կրկին նկատի ունենալ թագաւորութեան սահմանադրական դերը։ Ամէնէն առողջ ձեւը կը համարուի արքունի դերդաստանին ձգել արարողակարգի պարտականութիւնները եւ ընտրել նախագահ մը որ իրաւարարի դեր կատարէ տեղային խորհրդարաններու մէջ ու ի հարկին հաչտարար միջնորդ ըլլայ հաւանական վէճերու, հակամարտութիւններու։

Անցեալին այս կարգի մտածումներ հանրապետական խմբակի մը ցնորքը կը նկատուէին. իսկ անոնք հանրային կարծիքին մէջ որեւէ մեծամասնութիւն չունէին։ Սակայն, վերջին չրջանի պատահարները ոչ միայն լայն տեղ բացին, այլեւ մղեցին երէւակայութիւնները բանեցնելու։ Ճիշդ է որ այսօր տակաւին քաղաքական ոչ մէկ ղէմք պիտի յանդգնի թագուհիները վերցնել ու վիճարկումի նիւթ ընել նման տեսակէտներ. բայց սըխալ է կարծել որ դէպքերը օր մը իրենք պիտի չպարտադրեն, հնչեցնելով պահը երբ ընտրանքները անխուսափելի պիտի ըլլան։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՓԱՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻՆ

Պայրընի թիւ 12 հասցէին, ուր 1941 – 1994 տարիներուն ապրած ու ստեղծագործած է արուեստաբան, դրականագէտ ակադեմիկոս Ռուբէն Զարեան, Սեպտ. 30–ին բացուած է անոր յուչաքարը։ Բացումը վերածուած է ոգեկոչման օրուան. այս առթիւ Ռ. Զարեանի վաստակին մասին խօսած են իր ընկերները, նախկին ուսանողներն ու բարեկամները՝ Լեւոն Հախվերդեան, Հրանտ Թամրազեան, Վլադիմիր Բարխուդարեան, Երուանդ Ղազանչեան, Անահիտ Սահինեան եւ ուրիչներ։

***

ՆՈՐ ՋՐԱԳԻԾ

Վայոց Ձորի մարզի Արենի գիւղին մէջ, Սեպտ. 28–ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մասնակցութեամբ, տեղի ունեցած է 5 քմ.նոց նոր ջրագիծին բացման արարողութիւնը։

Գիւղին բնակչութեան ստուար մէկ հատուածը ըմպելի ջուրով ապահովող եւ բնակելի նոր տարածքներու կարելիութիւն ստեղծող այս կառուցումը իրագործուած է Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ ԱՄՆ–ու Արեւելեան Թեմի Հայ Օգնութեան Ֆոնտի միջոցներով, որու դիւղատնտեսական առաջին ծրագիրը չէ ասիկա։

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՈՆԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ 110 ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Երեւանի կոնեակի գործատունը հիմնուած է ձեռամբ Ներսէս Թայիրեանի, 1887 թուականին։ Սեպտեմբեր 29–ին, վարչապետին, կառավարութեան անդամներուն, երեսփոխաններուն, Հայաստան պաշտօնավարող օտար դեսպաններուն, մարզպետներուն մասնակցութեամբ նշուած է գործատան 110–րդ տարեդարձը։ Հրաւիրուած էին նաեւ Ռուսաստանի, Վրաստանի, Ուկրանիոյ, Բելառուսիոյ, Գիրկզիստանի գինիի եւ կոնեակի ծաղօթ գործատուներու ներկայացուցիչներ։

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան բարձր դնահատելով Երեւանի կոնեակի գործատան յաջողութիւնները, կառավարութեան անունով չնորհակալագիր մը յանձնած է ձեռնարկին տնօրէնութեան։

Խօսելով գործատան գործունէութեան մասին տնօրէն Ալպէռ Հերոյեան ըսած է թէ կոնեակ կ'արտածեն Ռուսաստան, Բելառուսիա, Ուկրանիա, ԱՄՆ, Գերմանիա, Իսրայէլ, յատկապէս նաեւ՝ Չինաստան եւ Ճափոն։ 1500 աչխատաւոր ունեցող այս գործատունը մինչ անցեալ տարի ունեցած է 230 հազար տեքալիթր արտադրութիւն, այս տարի կը սպասուի որ այդ քանակը հասնի 350 հազար տեքալիթրի։

Տնտեսական զուգահեռաբար կազմակերպուած կոնեակի միջազգային մրցումին ալ ներկայացուած են 28 նմոյչներ։

***

Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Շարժանկարի աչխարհահռչակ վարպետ Ռուբէն Մամուլեանի ծննդեան 100–ամեակին առթիւ կազմակերպուած է իր ժապաւէններու փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4 – 10, Երեւանի Կինոյի Տան մէջ։

Փառատօնի ծրագրին մէջ ընդգրկուած 10 ֆիլմերէն ութը երբեք չեն ցուցադրուած Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Ֆիլմերու ցուցադրութեան կ'ընկերանայ այս առթիւ Ամերիկայէն յատկապէս հրաւիրուած տոքթ. Տիգրան Գուլումճեանի դասախօսութիւնները։

***

«ՄՈՄԻԿ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 27–ին, Ստեփանակերտի երիտասարդութեան Պալատին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Քրիստոնէական Մշակոյթի «Մոմիկ» Միութեան եւ ԼՂՀ Մշակոյթի Վարչութեան նախաձեռնած ցուցահանդէսին բացումը։ Ցուցադրուած են 26 արուեստագէտներու հոգեւոր թեմաներով ստեղծուած չուրջ 60 գործեր՝ դեղանկար, կրաֆիք եւ մանրանկար։

Մշակոյթի Վարչութեան նախագահ Արմէն Սարգսեանի բացման խօսքէն ետք, Ս. Էջմիածնի քրիստոնէութեան դաստիարակութեան եւ քարոզչութեան կեդրոնի տնօրէն Վազգէն Վրդ. Միրզախանեան փոխանցած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին օրհնութիւնը։ Բացումին ներկայ եղած են ԼՂՀ փոխ–վարչապետ Ժիրայր Պօղոսեան եւ կառավարութեան անդամներ։ Ցուցահանդէսի տեւողութեան ելոյթներ ունեցած է Ս. Էջմիածնի Քրիստոնէական դաստիարակութեան եւ քարոզչութեան կեդրոնի պատանի ջութակահարներու համոյթը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Դ.

Վաճառականը դժգոհ դէմքով մը սիկառէթ մը վառեց եւ սկսաւ ծխել, պահ մը երկու խօսակիցներու միջեւ լռութիւն տիրեց։

Երկուքն ալ յուզուած էին փոխանակուած խօսքերէն։ Հաճի Յակոբ աղա երբէք այս ասպիճան ընդվզմութիւն մը չէր ապասեր իր պաշտօնեային կողմէ։ Իսկ Գարեգին միտքէն չէր անցուցած որ Մարգար էֆէնտիի այցելութիւնը այս աստիճան ծայրայեղութեան պիտի մղէր թնդիրը։

Ի վերջոյ ծերունին ըսաւ.

– Հիմակուհիմա գնա՛ գործիդ նայէ՛... այս միջոցիս յուզուած կ'երեւաս կոր, իրաւու խօսք չենք հասկնար կոր։ Լրջօրէն ու պաղարիւնով մտածէ՛, այն ատեն կերեւս դաղափարդ փոխես։

Գարեգին ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ։

Հաճի Յակոբ աղայի վաճառատունը, երկայնահասակ ու խարտեաշ երիտասարդին էր Հաճի Յակոբ աղայի դրագիրը, որ կերդոնական վարժարանի մէջ ուսումը քիչ ատրամած՝ բաւական զարգացում ունէր, մանաւանդ որ դպրոցը ձգելէ ետքն ալ ինքնուրոյն ուզած էր կատարելագործել սորվածները։

Աղքատ ընտանիքի զաւակ, դպրոցէն ելլելէն ետքը կորսնցուցած էր ծնողքը եւ ստիպուած էր, տակաւին պատանի, իր օրուան հացը ճարելու աչխատիլ։

Շուտով համեստ գործ մը գտած էր յանձնակատարի մը քով, որ քանի մը տարի դինք աչխատցուցած էր չնչին ամսականով մը։

Ի վերջոյ Գարեգին յաջողած էր մրտնել Հաճի Յակոբ աղայի վաճառատունը, ուր իր պարկեչտութեան, ուչիմութեան ու աչխատասիրութեան չնորհիւ կամաց–կամաց յառաջացեր էր որ այժմ 18 ոսկի ամսական կը ստանար, ինչ որ նախանձելի գիրք մը ըսել էր հայ վաճառականի քով։

Երիտասարդ գրագիրը իր նիւթական կացութիւնը այսպէս բարւոքելէ ետքը, ուզած էր ամուսնանալ, տուն տեղ կազմել, մանաւանդ որ ծնողքներ չէին պակսեր ասանկ «չնորհքով» երիտասարդի մը աղջիկ տալու համար։

Գարեգին չուտով գտաւ իր փնտռածը՝ զարգացած մանկամարդ ու գեղանի աղջիկ մը, որուն հայրը ոսկերիչ էր։

Մեր պատմութիւնը սկսած առեն Գարեգին նչանուած էր երեք ամիսէ ի վեր ու քանի մը ամիսէն հարսնիքը պիտի կատարուէր։

Երկու նչանածնները անկեղծ սիրով մը կապուած էին իրարու հետ ու երիտասարդ պաշտօնեան չարաթը քանի մը անգամ կ'երթար իր նչանածը տեսնելու, որ գաւառդիւղ կը բնակէր։

Երիտասարդը, իր էֆէնտիին քովէն մեկնելով՝ երբոր վերադարձաւ իր գրասեղանին գլուխը՝ սարսափելի կերպով գրգռուած էր։ Մարգար էֆէնտիի կատարած դիմումը հրէշային բան մը կը թուէր իրեն։

– Ի՞նչ կը խորհէր, հացիս սպառնալ, որպէսզի խղճիս հակառա՞կ գործեմ, ասկէ աւելի անարգ բան մը կարելի՞ է մտածել։ Որովհետեւ ինք հարուստ է պէտք է որ իր կամքը կատարուի ոչ թէ միայն իր տանը կամ գրասենեակին մէջ, այլ նաեւ իր բնակած թաղին մէջ... ի՜նչ մեծամտութիւն, ի՜նչ ծայրայեղ ամբարտաւանութիւն։ Բայց իրեն ցոյց պիտի տամ որ ես իրմէ չեմ վախնար եւ թէ պէտք չեմ զգար իր ոսկիներուն առջեւ խոնարհելու։ Այդ մարդը կ'երեւայ որ պնակալէզ չղոքորթներէ չրջապատուած է ու ամէն մարդ անոնց վրայէն կը դատէ...։

Գարեգին չանաց իր գործով պարապիլ, դրիչը ձեռք առաւ, առեւտրական նամակի մը պատասխանելու համար, բայց հազիւ թէ տող մը գրած՝ տեսաւ որ պիտի չկարնար չարունակել, յուզումը տակաւին չէր հանդարտած։ Միտքը հակառակ իր կամքին՝ Մարգար էֆէնտիով կը զբաղէր։ Կը խորհէր աւելի բուռն թափով մը նեռուիլ պայքարին մէջ։ Մինչեւ հիմա ժամկոչին խնդիրը նկատած էր անկարեւոր դէպք մը եւ եթէ Պօղոս էֆէնտիի ձայնակցած էր եւ ընդվզմացած՝ վարդանի ճամբուելուն՝ պարզապէս աղքատ ու անմեղ մարդ մը հարուստին քմահաճոյքին չզոհելու համար էր։ Բայց հիմա խնդիրը կը փոխուէր, դրեթէ անձնական կը դառնար։ Ուղղակի դինքը կը դրգռէին, անլուր, ստորնացուցիչ պահանջումներ ընելով։

– Ո՛չ պիտի հրաժարիմ եւ ո՛չ ալ տեղի պիտի տամ, վճռեց, այլ ընդհակառակն, մինչեւ վերջ պիտի պաչտպանեմ Վարդան աղբարը, նոյնիսկ եթէ Պօղոս էֆէնտին տեղի տայ. պիտի պաչտպանեմ թէ Թաղական Խորհուրդին մէջ եւ թէ անկէ դուրս, ինչ միջոցներով որ կրնամ...։

Այս որոչումը դինքը հանդարտեցուց, անցաւ գրասեղանին առջեւ եւ մէկ քանի նամակներ գրեց։

Իրիկուան դէմ եկան իրեն իմացուցին թէ էֆէնտին դինքը տեսնել կ'ուզէր։

Գարեգին փութաց իր մեծաւորին քով։

– Խօսածներուս մասին մտածեցի՞ր, ի՞նչ որոչում տուիր, հարցուց Հաճի Սաղան։

– Այո՛, երկարօրէն մտածեցի, պատասխանեց գրագիրը։

– Հրաժարական կու տա՞ս կոր։

– Չէ՛։

– Ուրեմն թաղական պիտի մնաս եւ Մարգար էֆէնտիին կողմը պիտի բռնես։

– Չէ՛, պատասխանեց Գարեգին՝ բայց հաստատ ձայնով մը։

– Ուրեմն ի՞նչ է միտքդ։

– Թաղական պիտի մնամ եւ ժամկոչը պիտի պաչտպանեմ։

Ծերունին իր պաշտօնեային երեսը նայեցաւ յանդիմանական ձեւով մը։

– Կը ցաւիմ որ ըսաւ, այս պղտիկ խընդիրս կը մեծցնես։

(Շար. 20)

MARSEILLE

MAIRIE DES 13e ET 14e ARRONDISSEMENTS
Bastide St-Joseph — 72, rue Paul Coxe, 13014 MARSEILLE

JOURNÉES ARMÉNIENNES

du 7 au 18 Octobre

— **EXPOSITION PHOTOGRAPHIQUE—«Mémoire arménienne»**
Vernissage Mardi 7 Octobre à 19 heures, en présence de :
Alain Decamps, Maire du Secteur;
Garo Hovsépian, Conseiller Municipal, Maire Adjoint;
Berdj Garabédian, Adjoint d'Arrondissement.

— **SOIREE CINEMA—«Nostalgie»** de F. Dovlatian
Mercredi 8 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

— **SOIREE ARTISTIQUE**
Chorale «Karoun», Direction J. Yilmazian
Ensemble Instrumental «Keram»
Chorale «Sahak-Mesrop», Direction Kh. Yilmazian.
Vendredi 10 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

— **DINER AVEC ANIMATION MUSICALE**
Samedi 11 Octobre à partir de 20 heures. —P.A.F. 100 F.—

— **SOIREE CINEMA—«Les habitants du Palais Royal»**
Film de E. Sarxian
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

(Շար. Ա. էջէն)

թեան պարագային միայն մշակութային երեւոյթները նշուին: Այլ խօսքով տօնակատարութեան առարկայ ըլլան միայն կայսրութեան ներդրումները մշակոյթի բնագաւառին մէջ» (*«Երեւան»*, *Սեպտ.* 18):

*
**

Comité du 24 Avril 1915

COMMUNIQUE

Le Comité du 24 Avril 1915, qui est l'émanation des principales institutions et organisations arméniennes de France, s'indigne et proteste vivement contre une proposition d'intégrer au calendrier des manifestations commémoratives de l'UNESCO le 700e anniversaire de l'Empire ottoman. Le Comité exécutif de l'UNESCO devrait très prochainement prendre sa décision.

Il semble inconcevable qu'une organisation telle que l'UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) fondée en 1946 pour protéger les libertés humaines et développer la culture, puisse s'associer aux cérémonies commémoratives d'un empire barbare et criminel.

Tout au long de son histoire, l'Empire ottoman n'a fait que piller, démanteler, massacrer des peuples qui étaient sous son joug. Albanais, Arabes, Arméniens, Assyro-Chaldéens, Bulgares, Kurdes, Roumains, Serbes, etc... ont tous fait la triste expérience des siècles d'obscurantisme et de barbarie.

Le peuple arménien a particulièrement souffert sous le joug de cet empire. Les massacres permanents de la population en Grande Arménie ont abouti, pendant la première guerre mondiale, au génocide de 1915 qui fit 1 500 000 victimes.

Nous appelons les représentants de la culture, de la science et de la classe politique française, ainsi que tous les représentants des peuples qui furent opprimés à réagir vigoureusement afin de désolidariser l'UNESCO de la commémoration du 700e anniversaire de l'Empire ottoman.

Nous sommes persuadés que la Turquie devra reconnaître et assumer tôt ou tard, sans amertume, les pages noires de son histoire.

LE COMITE DU 24 AVRIL 1915

Paris, le 2 Octobre 1997

ADL

COMMUNIQUE

Les autorités turques ont décidé de commémorer prochainement, à l'UNESCO, le 700e anniversaire de la fondation de l'Empire Ottoman de 1299. L'UNESCO devrait prochainement prendre sa décision à ce sujet.

L'ADL-Ramkavar, au nom de son Comité Régional Européen, s'insurge contre cette association de l'UNESCO à participer à la commémoration d'un empire criminel, qui va dans le sens opposé de sa vocation initiale qui est celle de la défense des valeurs humaines universelles (libertés, science, culture etc.). L'Empire ottoman a, tout au long des siècles, démentelé, massacré, humilié les peuples qu'elle avait asservis.

C'est ce même empire qui a massacré le peuple arménien et qui a commis, au début de ce siècle, le crime de génocide le plus odieux que l'histoire de l'humanité n'avait connu jusque là.

L'ADL-Ramkavar fait appel à toutes les personnes sensibles des valeurs humaines, à tous les représentants des peuples qui ont été opprimés par l'Empire ottoman, à toute la classe politique française et aux dirigeants actuels de la France, pour qu'ils fassent suffisamment pression et obtiennent de l'UNESCO qu'elle se désolidarise de cette commémoration.

LE COMITE REGIONAL
EUROPEEN DE L'ADL

le 3 Octobre 1997

ԳՈՒՔԱԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Վաթանի Հայ Մարզականը 1 – 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Լիլի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Ակիմ 4–րդ դիրքի վրայ է 23 կէտով: Գլուխն է Լորիան 25 կէտով, 22–րդ եւ վերջին է Լը Ման 9 կէտով:

*
**

Փարիզեան Շրջանի հայկ. խումբերէն Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս, Հոկտ. 5–ին, վէնէնի մէջ 3–3 արդիւնք մը արձանագրեց տեղւոյն Գրիմալին դէմ, մինչ հայկ. խումբին պահեստիները 4 – 3 յաղթեցին իրենց մրցակիցներուն:

Հ.Մ.Մ ալ մարզական տարեշրջանի իր առաջին ելոյթին, Սեպտ. 28–ին 4 – 2 պարտութեան մատնել էր Ամիքալ 13 ակումբը, այս վերջնոյն դաշտին վրայ, Հոկտեմբեր 5–ին 0–0 հաւասար արդիւնք մը արձանագրած է իր դաշտին վրայ ընդդէմ Կոտասիէնի, որու հետ ներկայիս վեց կէտով կը գլխաւորէ դասաւորումը:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն – Ժերմէ եւ Շրջակայից Սուրբ Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պատուոյ կը հրաւիրէ Ձեզի թէ՛ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ Եկեղեցւոյ Հինութեան 67–րդ եւ անուանակոչութեան 64–րդ տարեդարձը:

Հոկտեմբեր 12, Կիրակի օր:

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ հոգիներուն համար Եկեղեցւոյ դժբաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգեւոր հովիւներուն – սարկաւագներուն – բարերարներուն – հիմնադիր եւ Հինութեան Ցանճնախումբի Թաղական Խորհուրդոյ անդամներուն – Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս առատաձեռն են Եկեղեցւոյ Հինութեան եւ որոնք այսօր առատաձեռն բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐԲ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա հոգեհանգիստ:

Արարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ «ղինեձօն» Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի թաղիս եւ Շրջակայքի հայութենէն որ խուռներամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը թաղիս ննջեցեալներուն:

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել Թաղականութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖ. – Ցոլակ Տէր – Ցարութիւնեան 1000 Ֆր.:

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«Ճէն» Ընկերակցութիւն

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Հոգ եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ 1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

le Centre Culturel SAINT MESROB

EXPOSITION DES OEUVRES DE

Haroutioun YEKMALIAN

PAYSAGES URBAINS

(Technique mixte: aquarelle et graphisme à l'encre de Chine)

du 1er au 10 Octobre

Horaires de l'exposition :
En semaine: de 17h à 20h;
Au Centre Culturel SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge

— Entrée libre —

ՔՈՂԹԱՆ

UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE

KOGHTAN

dirigée par HAïG SARKISSIAN

le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30

En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

L'ECOLE ARMENIENNE
TARKMANTCHATZ D'ISSY
organise

1) cours intensif d'arménien

pour les enfants francophones de 8 à 13 ans

les Mercredi matin de 9h à 12h

L'enseignement sera dispensé par la méthode audiovisuelle de Mme *Hilda Kalfayan-Panossian.*

En une année scolaire les élèves seront capables de parler, lire et écrire arménien.

Ces cours débuteront le Mercredi, 1er Octobre à l'Ecole.

2) préparation au baccalauréat

Niveau pré-bac: les Mardi et les Jeudi de 16h à 17h30
Niveau bac: les Mardi et les Jeudi de 17h30 à 19h.
L'enseignement sera assuré par *M. M. Atamian*

Les cours débuteront le 16 Septembre

Pour tous ces cours
Renseignements et inscriptions :
ECOLE TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes,
92130 Issy-les-Moulineaux;
Tél. : 01 46 45 60 55 (de 10h à 16h).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Cérémonie de remise de médailles

La Croix Bleue des Arméniens de France, section *«Archag Djamalian»* de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette association en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les membres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.

Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.

*
**

Cours d'arménien

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **Astrig** d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel informe qu'elle donnera, à nouveau cette année, des cours d'arménien pour adultes plus BAC.

Pour tous renseignements, contacter: Chaké TOPALIAN — 01 39 85 93 40.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 8

MERCREDI

8 OCTOBRE

1997

LE NUMERO : 5,00 F.

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.43.00.06.70

C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·

Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)

1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՅՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·219

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.219

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը պատրաստուի Հոկտեմբեր 10-ի հանդիպումին, զոր ծանրութեան եւ Սենեքքանէրուն հետ, որու օրակարգը ընկերային հարցերն են: Հարկ է հաշտեցնել ընտրապայքարի խոստումները եւ անտեսական իրատեսութիւնը: 35 ժամերու հարցն ալ ամէնէն փշոտ կէտն է: Ժոսփէն եւ Սթրօս-Քահն չեզոքացին թէ հակառնտեսական է, բայց, սենեքքանները կասկած կը մնան իրենց տեսակէտին վրայ: Այս ճակատագրական թուականէն առաջ, Հոկտեմբեր 8-ին, զործադուլի չարժումներ կան երկաթուղիի եւ փոխադրական այլ միջոցներու (ԽՒ-Ա-Թէ-Փէ) մէջ, ինչ որ անգամ մը եւս դժուարութիւններ կը ստեղծէ աշխատաւոր դասակարգին:

ՇԷՅԻ ԵԱՒԻՆ Գազա վերադարձաւ Հոկտեմբեր 6-ին եւ արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան Պաղեստինցիներու եւ մասնաւոր Համասի անդամներուն կողմէ: Թանօթ է որ իր ազատ արձակումը հետեւանք էր իսրայէլցի երկու զործակալներու հետ վոխանակման զործողութեան մը Յորդանանի եւ Իսրայէլի միջեւ: Արաֆաթ ներկայ չէր եղած դինք ընդունելու համար, այդ պարտականութիւնը թողլով իր կնոջ: Համասի համար մեծ յաղթանակ է Մոսատի (Իսրայէլի գաղտնի ապատարկուիչին) ձախողութիւնը Ամման, որու չը նորհիւ ողջ մնացած է նաեւ իրենց «եղբայրը» Խալէտ Մէշալ: Եասին ոչ մէկ դիմում կ'ընէ սակայն իր ազատ արձակման վոխարէն, զնդհակառակն պայքարի նոր կոչ ալ ըրաւ չեչտելով՝ «հրաշագործ չըլլար ցորչափ կը տեւէ գրաւումը»: Միւս կողմէ, ամերիկեան ճնշումի տակ, Հոկտեմբեր 7-ին վերսկսան Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու խօսակցութիւնները:

ԱԼՃԵՐԻՈՑ ջարդերը 24 ժամ իսկ դադար չեն արձանագրեր եւ չարաթավերջի 110-է աւելի մեռեալներուն վրայ, Հոկտեմբեր 6-ին 47 մեռեալ եւս աւելցած էր: Առնցմէ 30-ը ապաննուած պլիտայի մօտ գիւղի մը մէջ, միւսներն ալ մորթուած են Ա.Յն — Տեֆլայի չէջանը եւ Սայտայի մօտ: Կ'ըսուի նաեւ թէ ոճիրները զործողներն ալ ապաննուած են ապահովութեան ուժերու կողմէ, առնըւազն 16 ալգերիոններու մարդասպաններն են:

ՍԵՐԳԻՈՑ նախագահական ընտրութիւններու Բ. չրջանին (Հոկտեմբեր 5) մասնակցողներու թիւը բաւարար եղած չըլլալով (անհրաժեշտ է 50%, եղած է հազիւ 49%) նոր ընտրութիւն մը տեղի պիտի ունենայ, այս մէկը չեզեալ համաձայնով: Այս Բ. չրջանին ալ Միլոսեւիչի «մարդը»՝ Զորան Լիլիչ Բ. դիրքի վրայ կը հանէը, առաջին տեղը ձգելով ծայրայեղ ազ թեկնածուին՝ Սեսելժի:

ԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ հարցը կը չարունակէ սուր բանավէճի նիւթ ըլլալ Ֆրանսայի մէջ եւ մասնաւորականներու կոչին (բոլոր պարապանները կանոնաւորելու) ի պատասխան «հակակոչ» մը հրապարակ եկած է ուր այլ մասնաւորականներ, որոնց մէջ Սէն Ֆինքէլքրաւթ, կի Քոք, Էմմանուէլ Թոտ եւ ուրիշներ կ'ուզեն առաջքն առնել ծայրայեղութեանց եւ ամբոխավարութեանէ դուրս ելլել: Այս կոչն ալ լոյս տեսած է «Լիպերասիոն»ի Հոկտեմբեր 7-ի թիւին մէջ եւ նոյն օրուան «Ֆիկարօ»ի մէջ ալ Սէն Ֆինքէլքրաւթ իր դիրքը կը բացատրէ, չեչտելով «առանց սահմանափակումի աշխարհ մը մարդկային բնակավայր մը չըլլար այլեւս»:

ՀԱՐԻՒՆԵՐՈՒ վեց զաւակներ որոնք 7 շաբաթ է հացադուլի դիմած էին ինչպէս լսեցինք հրապարակը, վերջ տուին իրենց չարժումին, ընդունուելէ ետք Մարթին Օպրիի կողմէ, որ որոշ խոստումներ կատարած է: Շարժումին բաները կը խորհի որ խաղի եկած են նախարարութեան կողմէ եւ միշա կ'ակնկալէ որ «վարչապետը քաջութիւնն ունենայ ներողութիւն խնդրելու հարքիներէն»:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ՝ Սթանլէ Փրիւզինըրի չնորհուեցաւ բժշկութեան Նոպէլ մրցանակը փրիոններու վրայ (որ «խենթ կովերու» հիւանդութիւնը պատճառեց) իր տարած աշխատանքներուն համար: Այդ փրիոնները որոնք ոչ վիրուս են, ոչ ալ մանրէ, պէտք է բացատրութիւններ հայթայթեն Ալցհայմըրի եւ Փրէօցֆելտ — Ժաղոպ հիւանդութիւններուն մասին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԱՐՋԱԳԱՆԳԸ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ

Սեպտեմբեր 26-ի մամուլի ասուլիսին Ղարաբաղի հարցին մասին Հայաստանի նախագահին արտայայտութիւնները ղրկան արժեւորում դուած են Թրքական «Ճումհուրիյէթ» եւ «Ռատիքալ» թերթերուն կողմէ:

Առաջինը Լ. Տէր — Պետրոսեանը իրատես զեկավար կը նկատէ, աւելցնելով որ ան պիտի թէ Հայաստան որքան կարօտ է Թուրքիոյ, եւքը ունենալու համար դէպի Արեւմուտք: Երեւան, կ'ըսէ, հասկցած է որ պիտի չկարենայ բնականոն յարաբերութիւն հաստատել Թուրքիոյ հետ, այնքան առեն որ կը տեւէ Ղարաբաղի կնճիռը եւ Ազրբեջանի հողերուն 20%-ը վերադարձուած չէ: Աւելին. դժուար է յուսալ որ քարիւղատարը անցնի Հայաստանէն, այնքան ժամանակ որ խաղաղութիւնը հաստատուած չէ: Եւ հակառակ Թուստստանի հետ Հայաստանի ստորագրած 25 տարեան զործակցութեան պայմանագրին, թերթը կ'ըսէ թէ Լ. Տէր — Պետրոսեան այնքան ալ զոհ չէ ատկէ եւ ներ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները մանրն բնականոն ընթացքի մէջ, Հայաստան պիտի տկարացնէ իր կապերը Մոսկուայի հետ:

Այս առթիւ, որպէս ապացոյց Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բնականոնացընելու Լ. Տէր — Պետրոսեանի փափաքին, կը յիշուի Հայաստանի Սահմանադրութեան մէջ ցեղասպանութեան առնչուած յօդուածի մը տեղ տալու անոր մերժումը եւ «Թուրքիոյ թշնամի» ՀՑԴ-ի զործունէութեան զրած արդելքը:

Թերթը յիշեցնելով թէ ԼՂՀ-ի նոր նախագահը Ա. Ղուկասեան ջերմ կողմնակիցն է անկախութեան, կ'ըսէ թէ այսուհանդերձ, չի կրնար երկար առեն դիմադրել Հայաստանի, Ռուսաստանի եւ Միացեալ — Նահանգներու ճնշումներուն:

Երեւան — Անգարա մերձեցումի մը պարագային, կ'ենթադրուի թէ վերջ պիտի գտնեն Միացեալ — Նահանգներու հայկական լոպիին հակաթուրք զործունէութիւնները:

Իսկ «Ռատիքալ»ը կը նշէ ակներեւ այն տարբերութիւնները որ կան Լ. Տէր — Պետրոսեանի եւ Հայաստանի Արտաքին զործերու նախարար Ալ. Արզումանեանի վերջին արտայայտութիւններուն միջեւ: Այս վերջինը ՄԱԿ-ի բեմէն պահանջած էր որ Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը ճանաչուի գոնէ, այդ իրաւունքը նկատելով մարդկային իրաւունքներու անբաժանելի մասը: Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր — Պետրոսեանի կեցուածքի անակնկալ փոփոխութեան, թերթը զայն կը վերագրէ «միջազգային ճնշումի»ին:

ԱՍԱՏՈՒՐ՝ ԱՆԶԿՈՏ ԵՐԿՐԱՉԱՓԸ

Որքան ալեվիտարար է հաստատել՝ այս նոյն օրերուն երբ արդի արուեստի համաչխարհային ոճնավաճառն տաղաւարները հեռու են հրապուրիչ ըլլալէ՝ հայ նկարիչի մը հեղամբոյնջ երգին քաշողական ուժը:

Նեղ է արահետը ուրկէ պիտի կարենայ անցնիլ արուեստագէտը՝ երբեմն նոր միջոցներ որոնելով՝ տանելու համար մեզ իրեն հետ: Հոն ուր հասնիլ կ'ուզէ:

Ուղեւորութենէն եաք իր տեսիլքը զուցէ «մերը» ըլլայ: Բիւրեղացնելով մեր հոգիին մէջ ալ իր սիրարուխ թէ զրգռիչ յուզումները:

Ասատուր ամէն մէկ աշխատութիւն կուտայ իր ներաշխարհին յատուկ համապատկերը:

Անձկոտ, անսասանօրէն հաւատարիմ իր տեսիլքին, կարծես հոգիդ ըրած ըլլար միջոց — ժամանակի վերացականութեան մը թրթռացումներուն ենթակայ:

Հո՛ն, ուրբար չեն անտեսել երջանկութիւնն ու վիշտը: Նկարիչը՝ աշխարհը պայթումներու է ենթարկած: Ուր մարդիկ կը նոյնանան ժամանակի ընթացքին մէջ գիծերու ու արատներու միջոցաւ հիանալի կերպընկալ համադրութիւններու ընդմէջէն:

Միջոցը, չափը, ձեւը, գիծը, զոյնը՝ իրենց ընորոշիչ յատկութիւններով կը յանձնուին Ասատուրի նորարար սուր երեւակայութեան քմահաճ ճոխութեան:

Արդիւնքը հրաչալի է:

Այս իր նոր ցուցահանդէսը անվիճելի ապացոյցը կը բերէ ո՛չ միայն իր լիութեան հասած տաղանդին, այլ, նա՛եւ իր լուսաւոր տեսիլքին մեծ չափերով իրագործած իւղանկարներուն մէջ, որոնք ջրանկարներէն կը տարբերին իրենց տարածական խաչաձեւումներով, ստեղծագործութեան բերելով բնատիպ ճեւակերտութիւն:

Բազմիցս տեսնուելու արժանի ցուցահանդէս մինչեւ Հոկտեմբեր վերջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ, Հոկտեմբեր 6

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՐՄՊՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 6/7)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆ
Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

Պատասխանելով «Արմպնփրէս»ի թղթակիցին հարցումներուն Փարիզի դեսպան Վ. Փափազեան խօսած է Երեւոյթի Խորհուրդի Հայաստանի անդամակցութեան, անոր վեհաժողովին հայաստանեան մասնակցութեան եւ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի այդ առիթով նաեւ Փարիզ այցին ու հանդիպումներուն մասին:

Վ. Փափազեան հաւանական կը նկատէ որ Հայաստան Խորհուրդին անդամակցի յառաջիկայ Դեկտեմբերին, կամ Ապրիլին, կովկասեան միւս երկիրներուն հետ: Այդ նոյն Խորհուրդի Հոկտեմբեր 10 — 11-ի վեհաժողովին, Սթրազպուրկ, նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան որ պիտի զլխաւորէ հայաստանեան պատուիրակութիւնը, կ'ակնկալուի որ հանդիպումներ ունենայ չորք մը երկիրներու զեկավարներուն հետ:

Անկէ պատուիրակութիւնը պիտի անցնի Փարիզ ուր նախագահը հանդիպում կ'ունենայ Ժ. Շիրաքի, Լ. Ժոսփէնի, Ազգային ժողովի նախագահին եւ Սրտակիցներ Գործերու նախարարին հետ: Այս բոլորին կարեւորութիւնը կը բացատրուի հայ-Ֆրանսական յարաբերութիւններու իւրայատուկ բնոյթով: «Եւրոպական Պետութիւնների շարքում Ֆրանսան մեզ համար առանձնաշնորհեալ դիրք է գրաւում եւ մեր առաջնակարգ գործընկերներից մէկն է» ըսած է դեսպանը:

Կը սպասուի որ Փարիզի հանդիպումներուն քննարկուին զարաբաղեան հարցը, անտեսական մարզի կարեւոր նիւթեր. կարծիքներ ալ կը փոխանակուին միջազգային քաղաքական անցքերու առընչութեամբ:

*
**

«ՀԱՅԳ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՆՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐԸ՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ԴԱՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 3-ին տեղի ունեցած է ՀՀՇ-ի վարչութեան նիստ. զանազան հարցերու քննարկման չարքին իր պաշտօնէն հեռացուած է «Հայգ» պաշտօնաթերթի զլխաւոր խմբագիր Յասմիկ Պոտոսեան եւ տեղը նչանակուած է Վարդգէս Դաւթեան: Ան բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու է, եւ 1993-էն մաս կազմած է նախագահական աշխատակազմին:

Ըստ ՀՀՇ-ի կանոնադրութեան, այս որոշումները պէտք է հաստատուին կուսակցութեան հանրապետական խորհուրդին կողմէ: Մինչ այդ թերթին խմբագրութեան եւ հրատարակութեան պարտականութիւնները կը ստանձնէ փոխխմբագիր Արա Գալոյեան:

*
**

ՅԻՇԵԼՈՎ ՌԱԶՄԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԸ

Երեւանի «Ողիմպիական Հերթափոխի Ուսումնարան»ին մէջ տեղի ունեցած հայ վաստակաւոր մարզիչ Ռազմիկ Կարապետեանի յիշատակին նուիրուած մրցաչարքը աւարտած է: Անոր կը մասնակցէին երկրին եօթը մարզերէն 155 պատանի ըմբիշներ: Իրենց դասակարգերուն մէջ Ա. տեղերը խլած են Սուրէն Մարկոսեան (34 քկ.) եւ Վարդան Գեղամեան (57 քկ.) Գառնիէն, Գիւմբեցիներ՝ Արթիւր Սարեան (42 քկ.), Արտակ Մկրտչեան (48 քկ.), Դաւիթ Պապոյեան (63 քկ.), Յովհաննէս Մկրտչեան (69 քկ.) եւ Արա Կարապետեան (70 քկ.), Երեւանցիներ՝ Արթիւր Համբարձումեան (45 քկ.), Մհեր Բազրատունի (83 քկ.), Արմէն Բեգինեան (95 քկ.) եւ մարտունեցի Լեւոն Յակոբեան (52 քկ.):

*
**

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ 65-ԱՄԵԱԿԸ

Աշտարակ արժանաւոր կերպով նչած է հանդուցեալ հրապարակախօս Վարդգէս Պետրոսեանի ծննդեան 65-ամեակը: Քաղաքապետարանին նախաձեռնութեամբ եւ միջոցներով, Աշտարակի դեղեզմանատան մէջ բացուած է գրողի շիրմաքարը, օծման արարողութեամբ,

(Շար.ը Դ· էջ)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Հայաստանի քաղաքական կեանքը իրե-րայաջորդ ուշադրաւ զարգացումներ արձանագրեց վերջին օրերուն: Նախ ա-նակնկալ մը ստեղծուեցաւ նախագահի դվխաւոր խորհրդական ու Ազգային ա-ռաջին փոխ – նախարար Ժիրայր Լիպա-րիտեանի հրաժարականով: Ապա, տասը օր ետք լրատուները տեղեկացուցին նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի նոյն-պէս անակնկալ մամուլի ասուլիսը. անա-կընկալ, յատկապէս Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումին մասին յայտնուած մօ-տեցումով:

Այս մօտեցումը որքան անակնկալ, նոյնքան ժխուար մեկնաբանելի է, նկատի առած՝ ժամանակը եւ դէպքերու ընթաց-քը: Լ. Տէրը Պետրոսեան հանդէս եկած էր դրեթէ ամբողջովին իւրացուցած թը-ւելով միջազգային միջնորդ խմբակին քանիցս առաջարկած լուծումի ձեւը որ ամէն անգամուն առանց այլեւայլի մեր-ժուեցաւ իշխողին բուն սիրոյ՝ Ստեփա-նակերտի կողմէ: Նախագահը համա-ձայնութիւն կ'արտայայտէր հանդիպա-ւանային լուծումին, անկախութեան կամ Հայաստանի կցումի ղարաբաղեան անդի-ջող պնդումները իրատեսութենէ զուրկ ու նաեւ անպատեհ նկատելով Հայաստա-նի բարգաւաճումին: Այս կարգի կեց-ուածք մը առաջին ակնարկով որպէս ան-հրաժեշտութիւն չէր ներկայանար չրջանի մը երբ կը տեւէ հրադադարը ու բանակ-ցութիւնները կ'ընթանան նոյն միջնոր-կութեամբ: Միւս կողմէ, ինչ կը վերա-բերի հայկական ներքին չրջանակին, ա-սուլիսը կը յաջորդէ Ստեփանակերտէն կա-տարուած վերջին յայտարարութիւննե-րուն որոնք ուղղակի հակադիր բեւե-ռէն կը մեկնէին: Տակաւին միտքերու մէջ թարմ են արտայայտութիւնները ԼՂՀ-ի նոր նախագահին ու Պաշտպանութեան նախարարին որոնք հայկական եւ ռու-սական մամուլի յաջորդական հարցազր-ոյցներով, աւելի քան երբեք վճռակամ յայտնուեցան տեղի չտալու, բան չզի-ջելու: Ա. Ղուկասեան եւ Ս. Բաբայեան քին ու կրկնեցին թէ ղարաբաղեան զօր-քերու հակակշռին ենթարկուած չրջանն-երէ նահանջ, զաղթականներու միակող-մանի վերադարձ եւ մանաւանդ Բաքուի ուղղահայեաց ենթակայութիւն խնդրոյ առարկայ իսկ չի կրնար ըլլալ. աւելցու-ցին թէ դիտակից են պատերազմին վե-րստին բռնկելու հաւանականութեան, տակայն պատրաստ են ամէն բանի: Անոնք ժխտեցին Երեւանի հետ լուրջ տարակար-ծութիւններու վարկածներն ալ, ապահո-վութիւն տալով որ ոչ մէկ հիմ ունին Ղա-րաբաղին «ծախուած» ըլլալուն մասին ասկէ – անկէ եկած պնդումները:

Այսքան բացորոշ կեցուածքի մը բացա-յայտ հակադրութեամբ Լ. Տէրը – Պետ-րոսեանի արտայայտութիւնները աղրիւր են բազմաթիւ հարցականներու: Ի՞նչ բան մղած է վերջը անակնկալ այդ ելոյթին: Ո՞վ է, կամ ո՞վքեր են անոր բուն թիրախ-ները: Նկատի առած որ Ա. Ղուկասեանի եւ Ս. Բաբայեանի կատարելապէս համա-խոհ Ռ. Քոչարեան մը այսօր Հայաստանի վարչապետ է ու այդ անցքով կեցուածք փոխելու ամենափոքր նշոյլ իսկ չէ տը-ւած, պէ՞տք է ենթադրել նախագահ – վարչապետ հակադրութիւն մըն ալ. դոնէ այս հարցով: Ղարաբաղի բանակցութիւն-ներուն Հայաստանի մնայուն ներկայա-ցուցիչ Ժ. Լիպարիտեանի մեկնումը դեր մը ունի՞ նախագահին վճռական այս ա-նակնկալ կեցուածքին մէջ:

Հայաստանի քաղաքական չրջանակէն այս մասին առաջին հակազդեցութիւնը ունեցաւ (դոնէ Սփիւռք հասածով) ընդ-դիմադիր ճակատէն Վազգէն Մանուկ-եան: Ան իր կարգին մամուլի ասուլիս մը սարքելով անդրադարձաւ Լ. Տէր – Պետ-րոսեանի տեսակէտներուն, բնականաբար քննադատական ծանրագոյն արժեւորու-մով: Ըսաւ թէ չժխտելով հանդերձ վտ-խագարձաբար կատարուելիք զինուած-րու կարեւորութիւնը, չափազանցուած ու անընդունելի կը նկատէ նախագահին կեցուածքը: Զայն որակեց «անձնա-տուութիւն»: Ապա վերադառնալով երեւոյթին դրդապատճառը, հոն տեսաւ նպատակը՝ պարտուողական արամադրութիւն ստեղ-ծելով ժողովուրդին մօտ զղջոքի, մեր-ժումի հակազդեցութիւն յառաջ բերելու: Ասուլիսին տեղեկատուութեան մէջ յայտ-նուած չէր սակայն թէ ենթադրուած այդ հակազդեցութիւնը ի՛նչ պարագաներու մէջ օգտագործելի ազդակ կը նկատէր ԱԺՄ-ի նախագահը: Ճիշդ էր անոր նը-չումը թէ պարտուողականութեան առա-ջին արամադրութիւնը չէր ներկայինը Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ յայտնը-ւած: Ճիշդ է նաեւ ենթադրութիւնը թէ նախագահին կեցուածքը լաւ ընդունելու-թիւն պիտի գտնէ Բաքուի կողմէ որ չատ հաւանօրէն յետագայ բանակցութիւն-ներուն աւելի անտեղեակ դիրքերէ յայտնուի: Այս պարագաները Վ. Մա-նուկեանի չուտով մէկզի դնել ստուած են քաղաքական մօտեցումի դիծը ու ան կ'արտայայտուի «դաւաճանութեան» նը-ման վերագրումներով:

Այսուհանդերձ, մէկզի ձգելով վեց տարուան մէջ մէկ – երկու բացառութիւն, առարկայական մօտեցումով մը կարելի չէ պնդել որ Հայաստանի հանրապետու-թեան նախագահը յանկարծական պոռթ-կումներու, ելոյթներու մարդն է: Ընդ-հակառակն. վեց տարուան անոր պաշտօ-նավարութիւնը բազմաթիւ անդամներ փաստը տուած է թէ մեկնակէտի ու ար-դիւնքի յարաբերութիւնները ամենայն բծախնդրութեամբ ուսումնասիրող մէկն է ու յեղաստեղծականը իր գործելակեր-պին մաս չի կազմեր:

Մէկզի ձգելով նոյնպէս «դաւաճանու-թեան» «անձնատուութեան» որակում-ներ որոնք քաղաքական վերլուծումը կը չեղեն դէպի զգացականը, որպէս ամ-բողջական բաւարարող բացատրութիւն չի հանդիսանար Վ. Մանուկեանի տուածն ալ թէ Լ. Տէր – Պետրոսեանի նպատակը ժողովուրդին բացասական հակազդեցու-թիւնը ունենալ եղած է: Հետեւաբար, աւելորդ չէ փորձել այլ տրամաբանու-թիւն գտնել:

Իրագործելով հայկական կողմերէն մին-չեւ այսօր մերժելի նկատուած ու մեր-ժուած տեսակէտները, կամ այլպէս երե-ւելով, Հայաստանի հանրապետութեան նախագահը ամէն բանէ առաջ յստակ դի-ծով մը անջատած է Երեւանն ու Ստե-փանակերտը: Իր ըսածին հետքերով՝ Երեւանի համար ոչ միայն կարելի միակ լուծումը ԼՂՀ-ի ճանաչումը, անկախու-թիւնը չէ, այլ նաեւ անպատեհութիւն չկայ միջազգային հանրութեան ու բա-զուի պնդումները ընդունելու մէջ: Վի-ճակ մը ուր Ստեփանակերտ ամբողջովին առանձին կը մնայ իր վճռակամութեան եւ նպատակներուն հետ: Որքան ալ զար-մանալի ըլլայ հաստատումը ու ծանրա-կշիռ, չատ դիւրին մեկնաբանութիւն է այս մէկը որ չի փակեր հարցականներու չարանը: Արդեօք, այդ բոլորը յանձն առ-նելով Լ. Տէր – Պետրոսեան վճռական քայլ մը չէ՞ որ կը փորձէ, Երեւանը կեր-պով մը դուրս հանելով հայկական ընդ-հանուր ճակատէն, մղելու որ դիմացի կողմը բանակցելու, սակարկելու, վիճար-կումներու համար պարտաւորուի կոմ ընդունելու Ստեփանակերտը: Բան մը ո-րուն սկիզբէն ի վեր հետամուտ է Ղարա-բաղի իշխանութիւնը բայց որմէ Բաքու միչտ խուսափած է, խօսակից առնելով Երեւանը:

Ի վերջոյ, դաղտնիք չէ որ Բաքուի քարիւղի քաղաքականութեան աչխուժա-ցումէն ի վեր, ճնշումը մեծցած է հարցը կարելի արագութեամբ լուծումի մը յան-դեցնելու համար: Եւ այնքան ատեն որ կոմմերը ուղղակի կամ անուղղակի կըրկ-նէին նոյն տեսակէտները, կարելի չէր չօշափելի արդիւնք ունենալ: Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի միջամտութիւնը այդ միօ-րինակութեան մէջ բաւական սուր բեկում մը կը հանդիսանայ որուն բուն արժեւո-րումը պիտի տայ բանակցութիւններու յետագայ ընթացքը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԻՐ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ՝ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՎ

Սփիւռքի մէջ հայ դպրոցի մը դոյու-թիւնը կ'ենթադրէ անհատական զոհողու-թիւններու չարք մը եւ՝ մեծ խանդավա-ռութիւն անոնց մօտ՝ որոնք ձեռնարկած են հաստատութեան ծնունդին եւ որոչած են աչխատիլ անոր ծաղկումին համար:

Բնականաբար, այդ է պարագան նաեւ Լիոնի Մարգարեան – Փափազեան Ամէ-նօրեայ Վարժարանին՝ որ նոր տարեչրը-ջան մը սկսաւ, Սեպտեմբերին, հարիւր չորս երկսեռ աչակերտութեամբ:

Կը յիչուի որ, անցեալ Յունուարին, Ա-մէնայն Հայոց Կաթողիկոսը, Ֆրանսա իր կատարած այցելութեան ընթացքին, նա-խապահեց նոր չէնքի մը բացման հանդի-սութեան՝ որուն ներկայ էին տեղւոյն քաղաքական անձնաւորութիւններէն ո-մանք եւ պաղութին այն մասը՝ որ կը մը-նայ հաւատարիմ իր անցեալին եւ չի վա-րանիր իր նկարագրական աչակերտութիւնը թե-րելու հայապահպանման ճիգերու:

***

Գրած ենք արդէն որ Լիոնի Մարգար-եան – Փափազեան վարժարանին նոր չէն-քը, երեք յարկանի, կից Ս. Յակոբ Եկե-ղեցւոյ, Արմենի վողոց, ունի դպրոցի մը անհրաժեչտ բոլոր յարմարութիւնները եւ կը պարփակէ մանկապարտէզէն սկը-սեալ նախակրթարանի բոլոր դասարան-ները: Հայկական դպրոցը աւարտող աչա-կերտը կրնայ մտնել ուղղակի Ֆրանսա-կան քոլէճ, չարունակելու համար իր ընդհանուր ուսումը, եթէ կրնայ՝ մինչեւ պաքալորէայի քննութիւն եւ համալսա-րան:

Մարգարեան – Փափազեան վարժարա-նէն անցած աչակերտին ունեցած դիմաւոր առաւելութիւնը այն է որ, երբ մտնէ տե-ղական քոլէճ մը, մտերմացած է հայե-րէն լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ կը-ղձքին հետ: Եւ ատոնք, եթէ ըղձօրէն նկատի առնուին, մաս կը կազմեն աչա-կերտին ընդհանուր զարգացման:

Տեղին է թերեւս չեչտել թէ հայ մչա-կոյթը ունեցած է արժէք եւ կը չարու-նակէ ունենալ համաչխարհային մակար-դակի վրայ եւ թէ հայերէնը «միջազգա-յին» լեզու մըն է, օգտակար դանազան պարագաներու տակ: Երկրագունտին վը-րայ բազմաթիւ են երկիրները՝ ուր նո-րեկ հայ մը, անցարդ, զբօսաչրջիկ, ան-տեղեակ տեղւոյն լեզուին, կրնայ դտնել հայրենակից մը եւ ինքզինքը հասկցնել հայերէնով: Կը բաւէ բանալ հեռաձայնի դիրքը եւ փնտռել «ան» մը:

***

Երբ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան պաչտօնի կոչուեցաւ Լիոնի մէջ ուր, 1980 Մարտէն ի վեր, կը գործէ իբրեւ Ռոն – Ալփ Շրջանի Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ – աւելի պարզ՝ իբրեւ Առաջնորդ – քաղաքը չունէր ամէ-նօրեայ հայկական դպրոց: Կար Հայկազ-եան միօրեայ կամ երկօրեայ դպրոցը, դասընթացքներ՝ ուր լիոնահայ երախա-ներ – չափահասներ ալ – քիչ չատ հայե-րէն սորված են: Տարիներու ընթացքին տասնեակ մը անձնուէր ուսուցչուհիներ չունչ հատցուցած են այդ նպատակին համար: Հայկազեան վարժարանը կը չա-րունակէ գործել: Դասընթացքները տեղի կ'ունենան կանոնաւորաբար Շաբաթ օրերը, Հոկտեմբեր 1–էն ի վեր ժամը 9–էն 12 եւ 14–էն 16: Հետեւողները կըր-նան ճաչել, կէս օրին, տեղւոյն վրայ:

Նորվան Եպիսկոպոս չէր կրնար սակայն դոհանալ միօրեայ դասընթացքներով: Լիոնի մէջ ամէնօրեայ հայկական վարժա-րան մը անհրաժեշտ էր: Աչխատեցաւ ան-խոնջ այդ ուղղութեամբ: Մարգարեան ամոլին մէկ կարեւոր նուէրը եւ յետագա-յին Տիկին Արփինէ Մարգարեանի չարա-հեւ աչակցութիւնը դիւրացուցին, մա-սամբ, Եպիսկոպոսին ջանքերը:

Ազգային Միութեան վարչութիւնն ալ, Պր. Ռոպէր Տօնիկեանի նախագահութեան տակ, փերաւ իր լայն աչակցութիւնը, ոչ միայն իր գործնական աչխատանքով, այլ նաեւ իր անդամներուն նիւթական օժան-դակութեամբը:

Ձեռնարկը քաջալերուեցաւ նաեւ Գա-լուստ Կիւլպէնկեան եւ Լէա – Նաթալեան Պիւլլիւքեան Հիմնարկներուն եւ Հայաս-կան Հիմնադրամին ու Լիոնի Հայ Տիկ-նանց Միութեան կողմէ: Ու 1988–էն ի վեր կը գործէ ամէնօրեայ այս վարժարանը, սկիզբը՝ մանկապարտէզի քանի մը պըղ-տիկներով, իսկ այժմ՝ ամէն տարի բազ-մանալով, աւելի քան հարիւր աչակերտ-ներով, երկսեռ: Տակաւին տեղ կայ ու-րիշներու ալ...

***

Ինչպէ՞ս կը գործէ Մարգարեան – Փա-փազեան վարժարանը:

Ունի վարիչ մարմին մը՝ Organisme de Gestion des Ecoles Arméniennes որուն նախագահն է ազնիւ Ֆրանսացի մը, Գ. Իվ Ռուսէլ:

Այդ մարմինն է որ կը կառավարէ դպը-րոցը, վարչական գետնի վրայ, Ազգա-յին Միութեան եւ Նորվան Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան եւ հոգածութեան ներ-քեւ:

Կայ Յնդոգայ Միութիւն մը որուն նախա-գահն է Պր. Ժաք Ատամեան. կը բերէ օգ-տակար աչակցութիւն մը դպրոցին կեան-քին, անոր գոյատեւմանը:

Կրկնենք՝ Մարգարեան – Փափազեան վարժարանը աւարտող աչակերտը կընայ մտնել, առանց քննութեան, Ֆրանսական քոլէճ մը: Դպրոցին յայտարերը նոյնն է ինչ որ պետութիւնը կը պարտադրէ այդ կարգի տեղական (Ֆրանսական) դպրոց-ներուն համար: Առաւել՝ մեր տղաները ու աղջիկները կը սորվին հայերէն կար-դալ – գրել ու կը մտերմանան հայկական մչակոյթին հետ: Իրենց կը մնայ, յետա-գային, աւելի զարգանալ այդ ճիւղին մէջ:

Հայերէնի դասընթացքները կը վարեն Օր. Լուսին Պչաքճեան եւ Տիկին Խօժէնի Նահապետեան: Կ'օգնեն անոնց՝ Տիկին-ներ Նոյեմի Գասպարեան, Հռիփսիմէ Փաչապէզեան, Նուարդ Տէօնէր:

Ֆրանսացի ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ-ու թիւը հինգ է: Տնօրէնուհիի պաշտօնը յանձնուած է Տիկին Ֆրանսուազ Տըպէի:

Ֆրանսացի ուսուցիչ – ուսուցչուհիները կը նչանակուին պետութեան կողմէ: Այս վերջինը, աւելի որոշ չրջանային Աք-ադեմիին կը վճարէ երեք ուսուցչուհիներու թոշակը:

***

Մարգարեան – Փափազեան վարժարանը վճարովի է. տարեկան դումար մը, հա-մեստ՝ եթէ նկատի ունենանք որ անոր մէջն է փոխադրութեան ծախքը – կայ հանրակառքի սպասարկութիւն – եւ նաեւ՝ կէս օրուան ճաչը: Մինչեւ հիմա չէ մեր-ժուած որեւէ արձանագրութիւն, եթէ աչակերտին ծնողքը իսկապէս անկարող է վճարելու:

Անչուչտ, տնտեսական գետնի վրայ ան-հրաժեչտ են նաեւ դուրսէն ըրամական նուէրներ. անհրաժեշտ է դպրոցասէր ան-ձերու աչակցութիւնը հաւաստարկելու համար վարժարանին պիւտճէին:

Բայց Լիոնի Ազգային Միութեան եւ դպրոցին կեանքով հետաքրքրուողներուն դվխաւոր հոգը, ներկայիս, վարժարանին տարեկան պիւտճէէն աւելի, չէնքին շի-նութեան տոքիւ փոխ առնուած դումարն է՝ որուն մէկ մասը չէ վճարուած տակա-ւին:

Տակոսը բեռ մըն է՝ որ անհրաժեշտ է հետզհետէ թեթեւցնել: Այդ ուղղու-թեամբ կ'աչխատի Ազգային Միութեան վարչութիւնը:

Վարչութիւնը կը յուսայ գտնել նոր օժանդակութիւններ ոչ միայն Ռոն – Ալփ Շրջանէն, այլ նաեւ աւելի հեռուն-էն, նոյն իսկ Ֆրանսայէն դուրս:

Հայերէնը լեզուի ուսուցումը՝ որ կրնայ ամբողջական ըլլալ միայն հայկական ամէնօրեայ վարժարանի մը մէջ, սրտի մօտիկ նպատակ մըն է, կը կարծենք, ամէն դիտակից Հայու համար:

Օգնել այդ նպատակին իրագործման՝ պարտականութիւն մըն է – եւ հաճոյք ալ – երբ կարելի է:

ՎԱԶԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԻՐԱՒԱԲԱՆԻ ՄԸ ՊԱՐՍԱՒԻՋ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆՊԱՏԻԺ ՄՆԱԼՈՒ ՀԵՏԵԻԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Միջազգային իրաւաբանութեան աշխարհահռչակ մասնագէտ փրոֆ. Պասիուն, որ մանկամարդ Քրէական Ցանցանքներու Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի տնօրէնն է եւ կը դասաւանդէ Շիքագոյի Տէ փաուլ համալսարանին մէջ, կրկին ապարդիւնք իջած է նոր երկասիրութեամբ մը ուր կը չեզոքէ բացարձակ անհրաժեշտութիւնը Միջազգային Մնայուն Քրէական դատարանի մը ստեղծման: Հարիւրաւոր համալսարանի հրատարակած Մարդկային Իրաւունքներ (Harvard Human Rights Journal) ակադեմական պարբերաթերթին մէջ յօդուած իր այդ երկասիրութեան մէջ Պասիունի կ'անդրադառնայ այն ահաւոր հետեւանքներուն որով մարդկութիւնը պատուհասուեցաւ երբ մեծ տէրութիւնները քաղաքական հաշիւներէ տարուած ցանց առին արդարադատական սկզբունքները եւ անպատիժ թողուցին Հայոց դէմ կիրարկուած ցեղասպանութեան մեղսակիցները:

Փրոֆ. Պասիունի նման եզրակացութեան մը յանգած էր վեց տարի առաջ պատրաստած իր մէկ ուրիշ ուսումնասիրութեան մէջ, որ հրատարակուեցաւ Ինդիանա համալսարանի յօդուածած Միջազգային եւ Բազդատական Օրէնքներու տիրոյթին նուիրուած պարբերաթերթին մէջ (Indiana International and Comparative Law Review). Հոն ականատուր իրաւաբանը դառնալի չէ՜ր ած է այն կէտը, որ Աթաթուրքը, բայց յատկապէս Ամերիկան, յատուկ դերի մը վճարեցին Բ. աշխարհամարտի պատճառած արհաւիրքներու կապակցութեամբ երբ անոնք «վարանեցան դատական հետապնդումի ենթարկելու հայկական ցեղասպանութիւնը, որ մարդկութեան դէմ ոճիր մըն էր»:

Այս բոլոր տեսութիւնները եւ եզրակացութիւնները մանրամասնօրէն բացատրուած են փրոֆ. Պասիունի գլուխ դրած հանդիսացող համալսարփակ հատորին մէջ Մարդկութեան դէմ ոճիրներու ներքացումը միջազգային իրական օրէնսդրութեան մէջ (Crimes Against Humanity in International Criminal Law): Այդ դիրքին ինչպէս եւ իր միւս բոլոր երկասիրութիւններուն մէջ փրոֆ. Պասիունի դրեթէ ամբողջութեամբ կը յենու փրոֆ. Վահագն Տաւրեանի գործերուն վրայ, բայց յատկապէս Տաւրեանի Yale Journal of Internatonal Law-ի մէջ հրատարակած այն ուսումնասիրութեան, ուր հայկական ցեղասպանութիւնը քննութեան բովէ կ'անցուի իբրեւ ազդային եւ միջազգային օրէնքի հարց: Անդրադառնալով այս գործին կարեւորութեան Պասիունի իր դիրքին մէջ հետեւեալ արժեւորումը կ'ընէ: «Յարդ հրատարակուած բոլոր հակառական եւ իրարու անյարիր գործերուն մէջ, ներառեալ չատ մը թրքական հրատարակութիւններ, որոնք կը ժխտեն, կ'արդարացնեն կամ կը բացատրեն եղելութիւնները, Տաւրեանի ուսումնասիրութիւնը իրաւաբանական տեսակէտէ ամէնէն համոզիչն է եւ, որքան որ այդ եղելութիւնները վիճելի դարձած են, պատմագիտականօրէն ամենաճշդրիտը»:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆԷՆ

Էջմիածնի մէջ լոյս տեսած են երկու նոր հատորներ. Ռ. Սեւակի «Երկեր»ը եւ Պիոն Յակոբեանի «Խաչատուր Աբովեանի կենսագրութեան առեղծուածները»: Առաջինը Անթիլիաս լոյս տեսած ըլլալով հանդերձ կարեւոր նկատուած է Հայաստանի ընթերցող հասարակութեան համար, յատկապէս երիտասարդ սերունդին: Հրատարակութիւնը կատարուած է Ռ. Սեւակի ծննդեան 110-ամեակին եւ մահուան 80-ամեակին առթիւ, Փրանսահայ Յովհ. Չիլինկիրեանի մեկենասութեամբ: Բ. հատորը հրատարակուած է Գարեգին Ա.ի հովանաւորութեամբ:

*
**

ՀՆԶԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի Ազգային Գրադարանին մէջ բացուած է Հնչակեան Կուսակցութեան 110-ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս: Ներկայացուած են 1887-ին Կուսակցութեան հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր լոյս տեսած բազմաթիւ գիրքեր, պարբերականներ, յօդուածներ եւ այլ նիւթեր, որոնք կը գծեն Կուսակցութեան անցած ուղին: Հոն, անցեալին կազմակերպուած է նաեւ Համակովար Ազատական Կուսակցութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը, իսկ յաջորդը կը նուիրուի՝ ՀՅԴ-ին:

Ցուցասրահին տնօրէնը, «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հետ զրոյցի ընթացքին չէ ծածկած իր զարմանքը ի տես այն երեւոյթին թէ, ցուցահանդէսի բացման արարողութեան հնչակեան կուսակցութեան ոչ մէկ ներկայացուցիչ ներկայ եղած է, հակառակ անոր որ նախապէս հրաւիրուած էին...:

*
**

ԵՐԵՒԱՆ – ԳԱՀԻՐԷ ՕԴԱՑԻՆ ՈՒՂՂԱԿԻ ԳԻՇԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբեր 2-ին, Գահիրէի մէջ, Հայաստանի քաղաքացիական օդուժի ղեկավար Վարչութեան տնօրէն Վ. Մնացականեան եւ Եգիպտոսի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան Եղուարդ Նալբանդեան հանդիպում ունեցած են Եգիպտոսի քաղաքային օդուժի Վարչութեան տնօրէն Ասթ էլ Թաթթահ Մուհամմէտ Կաոյի հետ: Տեսակցութեան ընթացքին քննարկուած են քաղաքային օդուժի բնագաւառին մէջ երկու երկիրներու համագործակցութեան, ինչպէս նաեւ Երեւանի եւ Գահիրէի միջեւ օդային ուղղակի դիծի մը հաստատման առընչուող հարցեր:

*
**

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՄԱՐՏ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԼԻՏԵԱՆ

Հրատարակութիւն՝ Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակ, թիւ 29

Անթիլիաս, Լիբանան 1997

ՈՉԽԱՐՆԵՐԸ՝ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆ

Ցուլիսին մէկ տարեկան եղաւ Տոլին որ համաներումի (գլոճած) արդիւնք աշխարհ բերուած առաջին պտուղն է: Զայն ստեղծողները արդէն կ'աշխատին զայն չահաբեր միջոցի մը վերածելու նպատակով: Սկովտական այն դիտաշխատանոցը ուր կենդանին ստեղծուեցաւ, պետական հետազօտական կեդրոնի մը դործակցութեամբ կը ջանայ համասերուած թէքնիքը ծառայեցնել մարդկային առողջութեան: Ծրագիրը կը նախատեսէ ոչխարներու ծիներուն վրայ հարկաւոր պատչաճեցումները կատարելով անոնց կաթին մէջ ունենալ մարդկային մարմնին անհրաժեշտ բնասպիտաններ (փրոթէին): Ներկայիս կան արդէն աւելի քան 300 ոչխարներ որոնց ամէն մէկը մարդկային ծին մը կը կրէ, ինչ որ անոնց կաթին մէջ մարդկային բնասպիտի արտադրութեան դրդապատճառ կ'ըլլայ: Մարդկային ծիները կը ներարկուին մաքինեներու սաղմէն առնուած բջիջներու եւ անոնք յետոյ կը դնեղուին ձուիկին մէջ:

Այս աշխատանքին նուիրուած դիտնականներու առաջին մտահոգութիւններէն է հէմոֆիլիի հիւանդութիւնը: Անոր զարմանումին հարկաւոր բնասպիտը ներարկուած ոչխարներու սերունդ մը ծնած պիտի ըլլայ յառաջիկայ գարնան եւ դեղերը հրապարակ պիտի ելլեն 2000 թուականէն սկսեալ:

Ինչ կը վերաբերի Տոլիին օրինակով մարդիկը համասերելու հարցին, այդ յաջողութեան ակը գիտնականները ընդունելով հանդերձ թէ սկզբունքով ատիկա կարելի կը նկատուի, չեն կարծեր որ անմիջապէս դիւրութեամբ գործադրելի ըլլայ: Անոնք ակնարկելով հազարդացանին վրայ 200 հազար տոլարի փոխարէն մարդ արարածը համասերելու առաջարկին, կ'ըսեն թէ խարեբայ չղոքթրներ են ատիկա բնազնները: Գլխաւոր պատճառը այն է որ աշխարհի վրայ միայն 20 դիտական խումբեր կան որոնք նման բարդ ու փափուկ գործողութիւն մը կրնան յաջողցնել:

Ծիներու վրայ կատարուած պատչաճեցումներով, վաղը կամ միւս օր դիտութիւնը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ ոչխարներու ամբողջ հօտեր որոնք վերածուած պիտի ըլլան կենդանի դեղանիւթերու գործատուներու, ի սպաս մարդկային առողջութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Դ.

– Ձեզի համար թերեւս պզտիկ ըլլայ, բայց ինծի համար չատ մեծ է: Եւ յետոյ ձեր խնդիրը չէ որ կը մերժեմ կոր, այլ Մարզար էֆէնտիի հրամանը:

– Ուզածիդ պէս ըրէ՛, դոչեց ծերունին պռնգեղած եւ դաւազանը առնելով հեռացաւ պրասենեակէն:

Գարեգին տխրութեամբ նայեցաւ վաճառականին եռեւէն որ կը հեռանար:

– Մարդը վշտացուցի, մտածեց եւ այս մտածումը սրտի սեղմում պատճառեց իրեն:

Արդարեւ երիտասարդը անկեղծօրէն կապուած էր իր մեծաւորին, որ միշտ բարեացակամութիւն ցոյց տուած էր իրեն հանդէպ: Ցաւը տարիէ ի վեր չէր պատահած երբեք որ իրարու հետ անհամաձայնութիւն մը ունենային կամ իրարմէ դժգոհ մնալու պատճառ մը ըլլար:

Ինք կանոնաւորութեամբ ու հաւատարմութեամբ իր գործը կը կատարէր եւ շահի Ցակոբ ապան ալ վինքը առաւօրէն կը վարձատրէր: Մեծաւորը նոյնիսկ խոստացած էր Գարեգինի կնքահայրը ըլլալ եւ ամուսնութեանը առթիւ կարեւոր յաւելում մը ընել անոր ամսականին վրայ:

Բոլոր այս պարագաները վերյիշելով՝ երիտասարդը հոգեկան տառապանքի մը կը մատնուէր եւ կը ջանար միջոց մը գտնել ծերունիին սիրտը առնելու համար:

Հետեւեալ եւ յաջորդ օրերը վաճառականը որեւէ նոր ակնարկութիւն չըրաւ Գարեգինին, միայն թէ երիտասարդին այնպէս թուեցաւ որ իր մեծաւորը առաջուան սիրալիր մտերմութիւնը ցոյց չէր տար իրեն հանդէպ: Ինքն ալ չուզեց խօսք բանալ եւ թողուց որ դէպքերը իրենց քնական ընթացքին հետեւին:

Թաղին մէջ իրարանցումը կը չարունակուէր, մանաւանդ Պայքար լսարանի եւ Շանթ Ակումբի անդամները գործի վրայ էին:

Մարզար էֆէնտի ընկեր կայծունին տուն հրաւիրած էր, գոված էր թաղին մտաւորական երիտասարդութեան ջանքերը եւ իր համակրութիւնը յայտնած էր Պայքար լսարանին: Ցետոյ անոր նիւթական վիճակի մասին տեղեկութիւններ հարցուցած էր:

– Նիւթական վիճակնիս փայլուն չէ, հաստատած էր ընկեր կայծունի, գործատարար մեր հասոյթները ծախքերուն չեն բաւեր կոր:

– Էյ, ինչպէս կ'ընէք կոր:

– Ի՛նչ ընենք, պարտք կ'ընենք կոր հիմակ ու հիմա:

– Որչա՞փ պարտք ունիք:

– Վեր ի վերոյ քսանըհինգ ոսկիի չափ:

– Բաւական բան է ։։. ճար մը չէ՞ք դտներ կոր այդ պարտքը վճարելու համար:

– Վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու միտք ունինք:

– Վիճակահանութիւնը երկար բան է, թատերական ներկայացում մը կազմակերպեցէք, մէկ անգամէն մեծիկ գումար մը ձեռքերնիդ կ'անցնի:

– Աղէկ, բայց տոմսակները տեղաւորելը չատ գժուար է:

– Դուք ներկայացումը կազմակերպեցէ՛ք տոմսակները սպառելու հոգը ես վրաս կ'առնեմ:

– Այն տեսն գործը կը դիւրանայ եւ անմիջապէս կրնանք ներկայացման պատրաստութեան սկսիլ:

Կայծունի խորին շնորհակալութիւն յայտներ էր Մարզար էֆէնտիին իրենց հանդէպ ցոյց տուած համակրութեան համար:

– Ես ձեր կուսակցութիւնը չատ կը սիրեմ, ըսաւ՝ լուրջ, բանիերուն մարդիկներ չատ կան ձեր մէջ ... հոս ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ կայ, Շանթ Ակումբ է, ի՞նչ է, անոնք գիւղպէ մարդիկներ են:

– Մենք դրանց հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ ենք, յայտարարեց ընկեր կայծունի խորին արհամարհութեան չեշտով մը:

Ընկեր կայծունի թէեւ Պոլսեցի՝ բայց կուսակցական ըլլալէն ի վեր ռուսահայ ասացուածքները կը գործածէր, յաճախ իր ուղղախաւութիւնը չեչտելու համար:

– Իրաւունք ունիք, բոլորն ալ դատարկապորտներ են, երես տալիք մարդեր չեն ... առանց դլուխը Սուաերեանցն է եղեր:

– Երեւի այդպէս է:

– Ինտո՞ր մարդ է:

– Մի բախտախնդիր արարած, մի խաչագող...

– Բայց լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ կոր:

– Մէկ քանի խօսքեր գոց ըրած է միշտ անոնք կը կրկնէ. հոեստորական կարողութիւն չունի:

– Այդ ապուշները ինծի դէ՞մ են գիրեր:

– Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ... նրանք կը փորձեն պզտոր ձուրի մէջ ձուկ որսալ...

– Դո՞ւք աւելի բարմաթիւ էք թէ անոնք:

– Ի հարկէ մենք, թաղին ամբողջ մտաւորականութիւնը մեր կողմն է:

– Ինծի ալ անանկ կու գայ կոր: Դուք ժամ առաջ սա թատերական ներկայացումը կազմակերպեցէ՛ք, ես յանձն կ'առնեմ տոմսակները սպառելու եւ առնւազն 40 – 50 ոսկի ձեզի զուտ շահ մը ապահովելու:

Այս հեռատեսակերը բոլորովին չգայուց ընկեր կայծունին որ չէր գիտեր ինչպէս յայտնէր իր շնորհակալիքը:

– Դուք սա ժամկոչին խնդրին մէջ ինծի միացէ՛ք, յայտարարեց Մարզար էֆէնտի, ատով լաւագոյն շնորհակալութիւնը յայտնած կ'ըլլաք: Աւելի զատ, միայն թատերական ներկայացումով գոհ չպիտի ըլլամ, դեռ ուրիշ գիտաւորութիւններ ալ ունիմ ձեր լսարանի մասին, բայց յետոյ... նախ ժամկոչին խնդիրը լմննայ, թաղը հանդարտի, այն ատեն երկարօրէն կը տեսնուինք:

– Ժամկոչի հարցը մեզի համար սկզբունքային խնդիր է եւ պէտք է պայքար մղենք մինչեւ եռքը...

– Պրաւօ՛, դոչեց Մարզար էֆէնտի, չատ չիտակ կը խօսին, ճիշդ ինծի համար ալ սկզբունքի խնդիր է ասիկա եւ անոր համար մէջ մտած եմ, եթէ ոչ ո՛ւմ կը դրաշի խմպել ժամկոչով մը, ո՛չ իմ գիրքս, ո՛չ ալ իմ ժամանակս կը ներէ:

(Շար. 21)

(Շար. Ա. Էջէն)

որուն մասնակցած են գործընկերները, հարազատները, բարեկամները, ծանօթ մտաւորականներ, իր ստեղծագործութեանց երկրպագուները: Ապա, անոնք այցելած են քաղաքին գրադարանը, որ կոչուած է Վարդգէս Պետրոսեան: Աշատարակի Մշակոյթի Տան մէջ ալ գրական – գեղարուեստական ձեռնարկ մը կազմակերպուած է, ուր հիւրերը՝ Սիլվա Կապուտիկեան, Արեւշատ Աւագեան, Մարկօ Ղուկասեան եւ ուրիշներ, յուշեր պատմած են Վ. Պետրոսեանի մասին:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՔՆՆԱՐԿԱԾ ԿԱՐԳԱԽՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հոկտեմբեր 4–ին, նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան եւ Ա. Ղուկասեան հանդիպում ունեցած ու քննարկած են Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ներկայի փուլին վերաբերող խնդիրները: Հանդիպումին մասնակցած են վարչապետ Ռ. Քոչարեան եւ Արտաքին Գործերու նախարար Ա. Արզումանեան:

*
**

ՀԱՅԵԻՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՄԱԳԱՅՆԱԴՐԵՐ

Փարիզի դեսպան Վ. Փափազեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է որ վերջին վեց–եօթը ամիսներու ընթացքին հայ–ֆրանսական տնտեսական յարաբերութիւններու զնապատառին մէջ կնքուած են կարեւոր երկու համաձայնագրեր: Անոնցմէ առաջինը կը վերաբերի «Թոմսոն»ի հետ կնքուածին, ըստ որու ֆրանսական ծանօթ ընկերութիւնը կ'իրագործէ «Զուարթնոց» օդակայանի թռիչքներու հսկումին վերաբերող սարքաւորումներու փոխարինումը եւ նորոգութեան աշխատանքները: Դեսպանը նշած է որ այս ծրագրին անհրաժեշտ դրամարին մէկ մասը որպէս նուէր կը տրամադրէ Ֆրանսայի կառավարութիւնը, իսկ մնացեալը կը վճարուի վարկի ձեւով:

Իսկ միւս կարեւոր ծրագիրը կը վերաբերի «Ալթաթէլ»ի մասնակցութեան՝ Հայաստանի մէջ հեռաձայնային ցանցի արդիականացման ու վերանորոգման աշխատանքներուն: Այս մասին դեռ կը տարուին բանակցութիւններ:

*
**

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՆՏԻՆ 95ՐԴ ԹՈՒՉՔԸ

Միացեալ Հայկական Փոնտին օգնանուով Սեպտեմբեր 28–ին Երեւան հասած է 6,8 միլիոն տոլարի մարդասիրական ապրանք որ կը բաղկանայ դեղօրայքէ, բժշկական գործիքներէ: Գումարին վեց միլիոնը հանգանակուած է Փոնտին միջոցով, իսկ մնացեալը կը կազմեն ամերիկահայ եւ ամերիկեան կազմակերպութիւններու նուիրատուութիւնները:

Փոնտին 95–րդ օգնանաւը եղած է առիկա, իսկ օժանդակութեան ընդհանուր գումարը հասած է 200 միլիոն տոլարի:

*
**

ՍՈՉիի ՀԱՅԱՍՏԱՆեԱՆ ՕՐԵՐը ԱՒԱՐՏԱԾ

Հոկտեմբեր 4–ին բարեկամութեան մեծ համերգով մը աւարտած են Սոչիի Հայաստանի մշակոյթի օրերը: Հայաստանէն ծանօթ երաժշտախումբերուն, պարախումբերուն եւ մենեղուներուն հետ հանդէս եկած են տեղական խումբեր ու մենակատարներ: Փակումին ներկայ գտնուած են Սոչիի քաղաքային ժողովին նախագահը, հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Հոկտեմբեր 5–ին հայազգի խումբերը վերադարձած են Երեւան:

*
**

ՎԱՆԱՁՈՐԻ ԶՐՄՈՒՂԻՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Վանաձորի ըմպելի ջուր մատակարարող զոման կայանին եւ քաղաքին քանի մը ջրատարներուն սպասարկող անձնակազմերը Հոկտեմբեր 4–ին գործադուլ յայտարարած են եւ դադրեցուցած Լոռիի մարզկեդրոնի ջուրի մատակարարումը: Ասոր որպէս հետեւանք, քաղաքին բնակչութեան 40%–ը զրկուած է ըմպելի ջուրէն:

Գործադուլներուն որպէս պատճառ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան Մարի Իւսքատի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 500 Ֆր. կը նուիրեն Իւմանիթին եւ 500 Ֆր. Կաթ. Առաջ Անիէս–Պուա–Գոլոմպի մասնաճիւղին: (Տառնալ՝ «Ցառաջ»էն):

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն – Ժերմի եւ Շըջակայից Սուրբ Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՛ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ Եկեղեցւոյ հինգերեքտասանեան 67–րդ եւ անուանակոչութեան 64–րդ տարեդարձը:

Հոկտեմբեր 12, կիրակի օր:

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիսաւոր հոգիներուն համար Եկեղեցւոյ պլխաւոր հիմնադիր եւ քարերար, երջանկայիշատակ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՓԵԱՆի

հոգեւոր հովիւներուն – սարկաւագներուն – քարերարներուն – հիմնադիր եւ Շինութեան Յանձնախումբի Թաղական Խորհուրդի անդամներուն – Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս աատարած են Եկեղեցւոյ շինութեան եւ որոնք այսօր առյաչխատ բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա հոգեհանդիսատ:

Արարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ «դինեձօն» Եկեղեցւոյ վերջ սրահին մէջ:

Կը խնդրուի թաղիս եւ Շրջակայքի հայութենէն որ խուռներամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը թաղիս ննջեցեալներուն:

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել թաղականութեան:

Solidarité Protestante
France Arménie

vous invite au magnifique

CONCERT
DE
L'ATELIER KOMITAS

(venu spécialement de Suisse)
direction: **Sirvart Kazandjian**

en l'église Réformée du Luxembourg
58, rue Madame, Paris 6ème

le Mercredi 15 Octobre à 20h45

Programme :
Musiques liturgiques et folkloriques arméniennes,
et la Missa Criolla

Collecte au profit de nos œuvres en Arménie

(Renseignements:
Pasteur Samuel Sahagian
Tél. : 01 47 35 30 23).

գոյց կը տրուի քաղաքին ունեցած պարտքը ՀԷՋանային Ջրմուղին, որ կը հասնի 40 միլիոն դրամի: Այս մասին քաղաքապետարանին տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի որ քաղաքին բնակիչները ընդհանրապէս կանոնաւորաբար կը կատարեն վճարումները, սակայն քաղաքին մէջ գործող ձեռնարկութիւններու պարտքան նոյնը չէ եւ այս վերջիններուն անպարտաճանաչութեան զոհ են այսօր մօտ 70 հազար հոգի:

*
**

ԱՐԶՈՒՏ ԳԻՒՂԻՆ ՆՈՐ ԶՐԱՏԱՐ

Հոկտեմբեր 3–ին Լոռիի Արջուտ գիւղին մէջ գործածութեան դրուած է հինգ քմ.նոց նոր ջրատարը որ 760 մնտեսութենէն 250–ին ըմպելի ջուր կը մատակարարէ: Աշխատանքը կատարուած է Հայ Օգնութեան Խաչի Հայաստանի կառոյցին միջոցներով:

Կ. Ս. Մ.
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Թարգմանչաց Տօնին առթիւ, Ազգային Կեդրոնական Վարժարանի Սաներն ի Ֆրանսա (Կ.Ս.Մ.) խնդրած են Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Եկեղեցւոյ իշխանութենէն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարէ՝ իրենց վարժարանին բարեյիշատակ հիմնադիրներուն, խնամակալներուն, անօրէններուն, դաստիարակներուն ու սաներուն, նաեւ համայն Հայոց ննջեցեալ կըթական մշակներուն հոգւոյն պայծառութեան. յետ առաւօտեան պատարագի, Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 11–ին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10–ին. ժամերգութիւնը կը վերջանայ ժամը 12–ին:

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Ներկայս կը ծանուցանենք առ ի գիտութիւն՝ Հայոց մշակոյթի նուիրեալներուն, աշակերտ եւ ուսանողներուն, նաեւ համակիրներուն:

ՎԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ,
Կ.Ս.Մ. Ի ՖՐԱՆՍԱ

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Ուխտի օրն է: Այս առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա՝ կ'օրհնուի մատաղ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը 10.30–ին:

Մատաղի օրհնութիւն ժամը 11.45–ին:

Պատարագէ ետք կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւորականներու եւ բարերարներու հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ իր ուխտը վերանորոգելու:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 11
Տօն է Սրբոց Թարգմանչաց
Վարդապետացն՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի,
Մովսիսի Քերթողիից
Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփայից
Գրիգորի Նարեկացւոյ
եւ Ներսիսի Կլայեցւոյ

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ իւրաքանչիւր Գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՁԵԱՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12,

Ե. Կիրակի Զկնի Սրբոյ Խաչին

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագը կը մատուցանէ՝ (Մխայեալ – Նահանգնեցէն՝)

ԳԱՌՆԻԿ Ա. ՔՀՆԳ. ՀԱՒԱՃԵԱՆ

INFORMATIONS

LE TEMPS DES LIVRES
A MARSEILLE
(Histoire et Histoires)
Palais des Congrès, Parc Chanot
Dimanche 12 Octobre
PETIT DEJEUNER
LITTERAIRE
à 10 heures :
MEMOIRES DIVISEES — MEMOIRES PARTAGEES
Avec **Thierry Fabre,** responsable de la rédaction française de «Rives»,
Dimitri Nicolaïdis, historien;
Anahide Ter-Minassian, historienne, maître de conférence à l'Université de Paris 1, Panthéon Sorbonne, auteur de «Histoires croisées» et «La Question arménienne» (Editions Parenthèses), «La République d'Arménie» (Editions Complexe);
Jean Boutier
Animé par **Maëtte Chantrel,** Société Megaliths.
Organisé par l'association «Libraires à Marseille».

MARSEILLE

MAIRIE DES 13e ET 14e ARRONDISSEMENTS
Bastide St-Joseph — 72, rue Paul Coxe, 13014 MARSEILLE

JOURNÉES ARMÉNIENNES
du 7 au 18 Octobre

— EXPOSITION PHOTOGRAPHIQUE—«Mémoire arménienne»

— **SOIREE CINEMA**—«Nostalgie» de F. Dovlatian
Mercredi 8 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

— **SOIREE ARTISTIQUE**
Chorale «Karoun», Direction J. Yilmazian
Ensemble Instrumental «Keram»
Chorale «Sahak-Mesrop», Direction Kh. Yilmazian.
Vendredi 10 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

— **DINER AVEC ANIMATION MUSICALE**
Samedi 11 Octobre à partir de 20 heures. —P.A.F. 100 F.—

— **SOIREE CINEMA**—«Les habitants du Palais Royal»
Film de E. Sarxian
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9
JEUDI
9 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·220 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.220

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՓԱՓՈՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօրիս Փափոնի դատավարութիւնը ցայուեցաւ Զորեքշաբթի Հոկտ· 8–ին Պորտոյի ոճրային առեանին առջեւ։ 87 տարեկան, Փափոն ամբաստանուած է «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի համար։ 1942–էն 44, Փափոն ընդհանուր քարտուղար էր Ժիրոնդի նահանգապետարանը, երբ Ֆրանսա նացիական լուծի տակ էր, եւ գործօն մասնակցութիւն բերած է, ըստ ամբաստանութեան, 1600 Հրեաներու տեղահանութեան Մերինեաքի պաղպակայանէն դէպի Տրանսի, ապա՝ Աուշվից։ Անկէ եւս սակայն, աղատագրման, փափոն գործակից մը չէ նկատուած եւ եղած է յաջորդաբար բազմաթիւ կառավարութիւններու նախարար, Տը Կոլէն թիւքար տ'Էսթէն, պատուոյ լեգէոնի հրամանատար է, Դիմադրութեան կամաւոր մարտիկ, ոստիկանապետ եւայլն, եւայլն։ Իրեն համար, այս դատավարութիւնը խեղկատակութիւն մըն է որ չի վայելեր իրաւական պետութեան մը։ Իր փաստաբանը կը խոստովանի որ քանի կարելի չէ որեւէ բան ընել մոլեռանդութեան, հալածանքի եւ ատելութեան մեխանիք խուժումներուն դէմ, կը մնայ յստակ որ «վոր Ֆրանսան» ինքզինքին գայ եւ ինք ալ կարենայ դէմ առ դէմ դնուիլ անկախ եւ անկողմնակալ արդարադատութեան մը հետ։ 57 տարի ետք, պարզ է, վկաները մեռած են։ Կան սակայն, հակոտնեայ երկու տեսակէտներ։ Փէթէնի նախարարներէն՝ Ֆրանսուա Լըհիտէօ կը պնդէ որ մասնաչալը գործակցութեան չատ սահմանափակ տեսիլք մը ունէր, կ'ոգեկոչէ փէթէն – Ջրչիլ համաձայնագիրը, որ մանրամասնօրէն չորս յանձնառութիւններ կը պահանջէր եւ որոնք գործադրուած են մինչեւ 1942 Նոյեմբեր։ Փիէր Սիւրօ, պատասխանատու դիմադրական չարժումին դրաւեալ գօտիին մէջ, կ'ըսէ թէ Վիչիի ծունկի կուգար Գերմանացիներուն առեւ։ Հրեաներու փաստաբանը՝ Գլարսֆելտ որ տասնամեակներէ ի վեր կը հալածէ այն Գերմանները որոնք հակաբերնայ գործունէութիւն ունեցած են, կը պնդէ որ բոլոր նահանգապետները, բացի մէկէ, հրեայ ձերբակալած են։ Փափոն արդարադատութեան յանձնուեցաւ Հոկտեմբեր 7–ին, Պորտօ, բանտարկուեցաւ անմիջապէս։ Դատավարութեան սկիզբին իր փաստաբանը իր ազատ մնալը պիտի պահանջէր, նաեւ տարիքի եւ առողջական պատճառներով։ Դատավարութիւնը երկու ու կէս ամիս պիտի տեւէ, 1981–ին է որ «Գանար Անշէնէ» կը յայտարերէր Փափոնի անցեալը, դատական հարցաքննութիւնը 17 տարի տեւած է։

ԵԱՆ ՓԻԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԾԱԼՔԵՐԸ

կօտէն եւ Լէոթար դատարան կը դիմեն

Վարի երեսփոխանուհի՝ Եան Փիայի սպանութեան պարագաները նոր փուլի մէջ մտան եւ կը թուի որ դայթակղութիւնը մեծ է, նոյնիսկ եթէ մեղադրուած անձերը խոր վրդովումով կ'արտայայտուին եւ անհնարկութեան դատի կը դիմեն։

Եան Փիա կը սպաննուէր 1994 Մարտ 25–ին Հիէռ, երկու անձերու կողմէ որոնք մոթոներու վրայ կ'անցնէին քովէն։ Անկէ ի վեր վարկածները չեն պակասած ինչ կը վերաբերի այդ ոճիրին զրպարտաճառներուն։ Արդարադատութիւնն ալ կը մեղադրուի որ չատ հապճեպ կերպով կատարած է հարցաքննութիւնը, բարձի թողի ըրած կարգ մը վկայութիւններ եւ յանգած այն եզրակացութեան որ ոճիրը «հրահանգած» էր պատի մը տէրը, որովհետեւ ե· փիա կ'ուզէր որ Հիէռի պատասխանատուները 3–ին։ Աւելի հող չհած էր այլ վարկած մը ըստ որուն ե· փիա երեւան հանած էր որ կալուածային չատ մեծ գործողութիւն մը կը պատրաստուի ղինուորական նախկին ռազմագաչտերու վրայ և ուրեմն սպանութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի, մինչեւ իսկ պետական մասշտաբի վրայ կատարուած է։ 1996–ին է որ «Գանար – Անշէնէ» ցնցիչ յայտնութիւններ կ'ընէր, ապա երկու լրագրողներ, մէկը երկիծաթերթին աշխատակից, հետաքննութեան կը դիմէին եւ հանդտեան կոչուած զօրավարէ մը ծանրակչիռ մեղադրանքներու կը տեղեկանային։ Զօրավարը անունը չի տար անշուշտ, բայց կուտայ ծածկանունները երկու նախկին նախարարներու որոնք հրահանդած կ'ըլլան սպանութիւնը։ Այդ ծածկանունները գործածուած են այն հատորին մէջ, զոր երկու լրագրողները հրապարակ հանեցին քանի մը օր առաջ՝ Անգորնէ եւ Թրոթիներ եւ որոնց ինքնութիւնը գաղտնի չմնաց անշուշտ եւ Հոկտեմբեր 7–ին հարցը ծեծուեցաւ նաեւ Ազգային Ժողովի մէջ, քանի այդ ծածկանուններուն տակին են՝ Մարսէյլի քաղաքապետ, նախկին նախարար, ՓՄՔԱ–ի (Փրովանս – Ալփ – Գոթ տ'Ազիւր) նախագահ Ժան – Գլօտ կօտէն եւ Պաշտպանութեան նախկին նախարար, Իւ – Տի – Էթ–ի նախագահ Ֆր· Լէոթար։

Այս երկուքն ալ խոր ընդվզումով արտայայտուեցան հեռատեսիլի Ա· եւ Բ· կայաններէն Հոկտեմբեր 7–ին։ Ինդրոյ առարկայ է գիրքը որու խորագիրն է՝ «L'Affaire Yann Piat, les assassins au cœur du pouvoir» եւ որու մէջ կը տրուին գօրավարին յայտնութիւնները։ Ան կ'ըսէ թէ հարկ եղած փաստաթուղթերն ունի որոնք կը հաստատեն մաֆիոզական կապերը Անգորնէի (Ֆր· Լէոթար)։ Այս վերջինը կ'ըսէ թէ ամէն ինչ սուտ է, զրպարտութիւն է եւ դայթակղեցուցիչ է եւ ատիպողական դատարանի պիտի դիմէ (ռէֆէրէ), նոյնը կ'ընէ Ժ· Գ· Կօտէն որ չատ խիստ ոճ կը գործածէ այդ «երկրորդական վախարածիներու» հասցէին որոնց բոլոր ըսածները սուտ են եւ ներկայացուած պատմութիւնն ալ՝ չինծու։

Հարցը Ազգային Ժողովին կը բերէր Ֆր· Պայրու, պահանջելով նախարարապետէն որ քննութիւնը վերսկսի եւ թէ ոչ մէկ «Պաշտպանութեան (իմա պետական) գաղտնիք» արգելք ըլլայ բոլոր հետաքննութեանց։ Ժոսփէն չի հաւկնար թէ ինչո՞ւ իրեն եւ իր կառավարութեան դիմում կ'ըլլայ քանի որ իշխանութեան գլուխ չէին 1994–ին։ Կը խոստանայ սակայն որ կառավարութիւնը պիտի օժանդակէ որպէսզի ամէն ինչ լուսաբանուի։

Այս գիրքը իր ղրկացունց յայտնութիւններով հրապարակ կ'ելլէ մարդասպանութեան համար քննութեան տակ առնուած եօթը անձերուն դատավարութեան նախօրեակին։ Այս պատճառով ալ, Եան Փիայի կրտսեր աղջիկը իր փաստաբանին միջոցաւ յաւելեալ քննութիւն պահանջած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ ԵՒ ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ հանդիսում մը ունեցան Հոկտեմբեր 7–էն 8 լուսնալիք դիշերը, ինչ որ չէր պատահած ութ ամիսէ ի վեր։ Ոչ մէկ յայտարա-

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 7 / 8)

ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հոկտեմբեր 7–ին, Ստեփանակերտի Ազգ· Ժողովի նիստերու դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեանի մամուլի ասուլիսը, որուն մասնակցած են նաեւ Հայաստանէն լրագրողներ։

Երկման արարողութենէն յետոյ անցած ամսուան մը ընթացքին կատարած աշխատանքներն ու պատահած իրադարձութիւնները յիշելէ ետք Ա· Ղուկասեան անոնց մէջէն վեր առած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման գործընթացը, ի մասնաւորի համանախագահներուն տարած քաշքշուքն այցելութիւնը։

Մեղադրելէ ետք Ալիեւը՝ համանախագահներու առաջարկներուն մէջ գաղտնապահութիւն պահանջող նախապիտները դրեթէ հանրային դարձնելուն համար, չեչտած է թէ ԼՂՀ ստիպուած էր անհամաձայնութիւն յայտնել ներկայացուած առաջարկներուն որոշ մէկ մասին, ինչ որ յառաջ բերաւ ԼՂՀ–ի ոչ կառուցողական ըլլալու մասին միտումներ։ Ան աւելցուցած է թէ իրենք միշտ մերժած են ամէն բան սեւ կամ ճերմակ տեսնելու մօտեցումը, հաւատալով միջին եղրի պատշաճութեան։ «Երբեմ, չեչտած է ան, բանակցային գործընթացի ողջ ժամանակամիջոցում, ԼՂՀ ղեկավարութիւնը միջնորդներից, Ադրբեջանից, նոյնիսկ Հայաստանի ներկայացուցիչներից չի պահանջել ճնշարկել ԼՂՀ անկախութեան հարցը»։ Անմիջապէս աւելցուցած է թէ թէկուզ ատոր համար ԼՂՀ ունի իրաւական լուրջ փաստարկներ։ «Մենք, այն ելակէտին ենք, որ եթէ ճնշարկուի անկախութիւնն իր մաքուր տեսքով, ապա քնականաբար, ճնշարկուելու մի առանձին բան չըկայ, բանի որ մենք ունենք այդ անկախութիւնը։ Եթէ մենք պատրաստ ենք խնդրի լուծման գործընթացին ու միացել ենք դրան, ապա դա նշանակում է, որ պատրաստ ենք ճնշարկել տարատեսակ նրբերանգներ, չպնդել բացառապէս սեւ ու սպիտակ գոյների վրայ» բացատրած է Ա· Ղուկասեան։

Միեւնոյն ժամանակ ԼՂՀ–ի նախագահը բացարձակապէս մերժած է ԼՂՀ–ի կարգավիճակը Ադրբեջանի կազմին մէջ նախատեսող առաջարկները քննարկել։ Ինչ կը վերաբերի դրաւեալ հողերը վերադարձնելու հարցին, ան ըսած է թէ իրենք երբեք չեն արտայայտուած զանոնք յաւերժօրէն պահելու մասին, բայց Լաչինի պարագային, մինչ Ադրբեջանցիները խօսքը չեն ըներ դրաւեալ հայկ· հողերը վերադարձնելու մտադրութեան մը։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԱՐԵԼՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂՑիՆԵՐՈՒ ՀԵՏ՝ ՈՐՊԷՍ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑիՆԵՐ

Ադրբեջանի արտաքին քաղաքականութեան պետական խորհրդական Վաֆա Գիւլիզադէ Թուրան գործակալութեան տուած հարցազրոյցի մը առեն ըսած է· «Մենք միշտ ըսած ենք որ պատրաստ ենք բանակութիւններ վարելու Ղարաբաղի Հայերուն հետ։ Սակայն մենք կրնանք բանակցութիւնները վարել միայն յստակ պայմաններով։ Մենք կրնանք բանակցիլ անոնց հետ միայն այն հարցին չուրջ, թէ ինչպիսի ինքնավարութիւն կրնայ ունենալ Ղարաբաղը Ադրբեջանի կազմին մէջ։ Այդ կը նշանակէ թէ Հայերը պէտք է ընդունին Լիզպոնի վերաժողովին սկզբունքները որպէս կարգաւորման հիմք։ Մենք մտադիր չենք անոնց հետ քննարկելու անկախութեան խնդիրը։ Այսպէսով, Բաքու կը բանակցի Ղարաբաղի ներկայացուցիչներու հետ որպէս Հանրապետութեան ապստամբ քաղաքացիներ»։

***

ԿՐԿԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՆ ՄԻԶԱԴԵՊ

Հոկտեմբեր 7–ին կէսօրէ ետք ազդրեքնական ուժեր կրակած են Իջեւանի Սեւքար բնակավայրին պաշտպանական դիրքերուն ուղղութեամբ։ Հայկական պինեալ ուժերը դիմած են պատասխան գործողութիւններու։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԷՁԵՎիԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Թուրքիոյ փոխ – վարչապետ Պ· Էճեվիթ Լոնտոնի «Ալ Ուաաք» չաբաթաթերթին տրուած հարցազրոյցի մը ընթացքին խոսած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն մասին, ըսելով որ Թուրքիա կը փափաքի յարաբերութիւններ զարգացնել Հայաստանի հետ, բայց Հայաստան կը կարօտի իր յարաբերութիւնները զարգացնելու Թուրքիոյ հետ։ Ապա առընչուելով Ղարաբաղի հարցին, կըրկնած է Հայերու կողմէ գրաւուած տարբեքնական հողերու թեզը, եւ կրկնած նաեւ խնդիրը կարգաւորելու իր առաջարկը որ կը կայանայ հողի փոխանակումի մը մէջ։ Հայաստանի հարաւը իր կարծիքով ազդրեքնական հող է որ Ստալինի կողմէ Հայաստանի կցուած է, արգիլելով Ադրբեջանի ու Նախիջեւանի ուղղակի կապը։ Նաեւ Թուրքիոյ առջեւ փակած է միջին Ասիոյ ճամբան։ Այդ կտորը պէտք է Ադրբեջանի տրուի փոխարէն Ղարաբաղի հայաչատ չրջաններուն Հայաստանի կցումին։

Թուրք դեկավարը խօսած է Ռուսաստանէն Հայաստանի, Կիպրոսի, Սուրիոյ, Իրանի դինամթերք տրուած ըլլալու պնդումներուն մասին։ Ըսած է թէ Մոսկուա կը չանայ օրմոտաքս չրջապատի մը մէջ փակել Թուրքիան, Թիկունք կանգնելով Պոնիոյ, Պալքանեան Թերակղզիին, Կովկասի եւ Հարաւային Կիպրոսի։

Գիւլիզադէ Թուրան գործակալութեան տուած հարցազրոյցի մը առեն ըսած է· «Մենք միշտ ըսած ենք որ պատրաստ ենք բանակութիւններ վարելու Ղարաբաղի Հայերուն հետ։ Սակայն մենք կրնանք բանակցութիւնները վարել միայն յստակ պայմաններով։ Մենք կրնանք բանակցիլ անոնց հետ միայն այն հարցին չուրջ, թէ ինչպիսի ինքնավարութիւն կրնայ ունենալ Ղարաբաղը Ադրբեջանի կազմին մէջ։ Այդ կը նշանակէ թէ Հայերը պէտք է ընդունին Լիզպոնի վերաժողովին սկզբունքները որպէս կարգաւորման հիմք։ Մենք մտադիր չենք անոնց հետ քննարկելու անկախութեան խնդիրը։ Այսպէսով, Բաքու կը բանակցի Ղարաբաղի ներկայացուցիչներու հետ որպէս Հանրապետութեան ապստամբ քաղաքացիներ»։

***

ԿՐԿԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՆ ՄԻԶԱԴԵՊ

Հոկտեմբեր 7–ին կէսօրէ ետք ազդրեքնական ուժեր կրակած են Իջեւանի Սեւքար բնակավայրին պաշտպանական դիրքերուն ուղղութեամբ։ Հայկական պինեալ ուժերը դիմած են պատասխան գործողութիւններու։

թրքական ընկերութիւնը չաբաթը երկուքի բարձրացուցած է հանրակառքերուն թիւը, կրկնապատկուած պահանջը դիմադրաւելու համար։

ՖՐԱՆՍԱԳԻ ոստիկաններու Ազգ· սենտիքայի մէկ պատուիրակութիւնը «Հրեայ նահատակին յուշարձանին» առջեւ (Փարիզի) ներողութիւն խնդրեց Հրեաներէն ոստիկաններու բերած մասնակցութեան համար 1942–ին, Հրեաներու հաւաքման գործողութեան։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ...

Գ.

Առիթը պատեհ է: Ազատ ժամերուդ կրնաս փնտռել ու գտնել պարմանի տա-բինեերուդ խանդակաթ պահերէն ոմանք: Կրնաս նկարել լուսաւոր դէմքեր: Կրնաս կեանքի կռչել, հոգ չէ թէ միշտ յիշողու-թեանց ճամբով, ոգեւոր դրուագներ: Եւ, երբեմն նոյնիսկ այնպիսիներ, որոնց վեր-ջը յուսահատութեան մչուշով մթագատ, մռայլ պահեր կը սաեղծեն, սիրտ խոցող պատկեր կը պարզեն: Ի՜նչ փոյթ, չէ՞ որ բոլորն ալ մաս կը կազմեն կեանքիդ մէկ փարթամ շրջանին:

Այսպէս խորհրդածելով եւ, անձնատուր խանդավառ տրամադրութիւններու, ա-ռաջին իսկ առիթով կ'այցելենք «Ցուսա-բեր»: Ձիշդ պիտի ըլլար ըսել մեր ե-բեմնի երկրորդ «տունը» (*), քանի ա-սիկա ութ յարկանի բարձրադիր արդիա-կան կառոյց մը ըլլալէ աւելի մեղի պէս կրակ ու բոց տղոց համար կը դառնայ հոգեղէն արժէքներու, մտաւոր զինեալք-ներու տարածման եւ պահպանման մի-րակուռ ամրոց:

Աղէ – հայրենիք հասկացողութիւննե-րով պարտադիր:

Շէնքին սեվեկանատէրը կ'ըլլայ համա-նուն մշակութային ընկերակցութիւնը, հիմնուած 1945–ին, Գահիրէէնակ եւ Ա-ղեքսանդրիանակ 18 ծանօթ ազգային-ներու կողմէ: Հրապարակուած ծրագիրը կ'ընդգծէ առաջադրութիւնները,– ստանձ-նել «Ցուսաբեր»ի հրատարակութիւնը եւ ապահովել գայն, աւելի ճոխացնելով: Հիմնել Հայ Մշակոյթի Տուն մը Գահի-րէի մէջ ... օժտուած «Ցուսաբեր»ի հա-մար արդիական տպարանով եւ խմբա-գրատունով ... Ընդարձակ չքեղ սրահ մը 800 – 1000 հոգիի համար հաւաքոյթնե-րու, թատերական ներկայացումներու եւ այլ ազգային մեծ հանդիսութիւններու ... Ցարակից սենեակներ տրամադրելի ազգօգուտ եւ հայ մշակոյթին ու համայն-քին նուիրուած միութիւններու եւ կազ-մակերպութեանց եւ այլք:

Շքեղ չէնքը վեր կը խոյանայ 1950–ին: Ութ յարկանի է, ունի խանութներ եւ չորս ժամանակակից յարկաբաժիններ, բոլորն ալ եկամուտի մնայուն աղբիւր: Եւ դեռ աքանչելի թատերասրահ մը՝ ութէն հա-զար հանդիսատեսի համար, Նաւասարդ սրահ՝ դասախօսական երեկոյթներու, ինչպէս նաեւ ընկերական հանդիպումնե-րու յարմար, յարակից սենեակներ, գը-րադարան Փալանճեան անունով. վերջա-պէս գրասենեակներ Հայ Կարմիր Խաչի, Համազգայինի:

Կարելի չէ մոռնալ «Ցուսաբեր»ի «Դա-լար Տանիք»ը: Այսօրուան պէս կը յիշենք, թէ գրեթէ ամէն օր, մանաւանդ չաբաթա-վերջերուն, երեկոյեան ժամերուն, հո՛ս, այստեղ, ընտանեկան բոյներ կը սեղ-ծուէին, սրտամօտ, սրտայոյզ: Պայծառ երկնակամարի տակ զարմած տարեցներ ընդհանրապէս նարտախաղով կը զբա-ղէին, անդին կը վխտային աղ – ճախ ցատկոտող, վազվզող լամուկներ. յաճախ հեչա երաժշտութիւնն ալ ականջդ կը չո-յէր: Հոս – հոն խմբական զրոյցներ, սիր-ոէ սիրտ խօսակցութիւն (նիւթը՝ առ-հասարակ ազգային հարցեր, կուսակցա-կան խնդիրներ, դասախօսական ընոյթի մեկնաբանութիւններ):

Եթէ Թիֆլիս Թումանեանի օրօք ունէր իր Վերնատունը, ապա մենք ալ ունէինք մեր «Ցուսաբեր»ը, իր Նաւասարդ սրա-հով, զրադարանով, թատերասրահով եւ «Դալար Տանիք»ով եւ, մանաւանդ, իր ժողովրդական դանդուածով:

Այսպէս էր մեր մօտիկ անցեալը: Իսկ այսօ՞ր:

Երէկը յիշող մարդուն սիրտը բզիկ – բզիկ կ'ըլլայ, երբ կը տեսնէ իր աչքին առջեւ պարզուած այժմու ողբալի պատ-կերը, չէնքին ներսովը թէ դուրսովը: Ցաւագին, խղճալի, ազեկտուր ... հա-մարժէք, նոյնիսկ ածականներ որքան կ'ուզես չարչ ... բոլորն ալ կը պատշա-ճին տեսածիդ ...

Երեւակայութեամբ ա՛լ աւելի փայլփը-լուն զարճած պատուանդան մըն է, որ փշուր փշուր կ'ըլլայ ... աւա՛ղ:

Կը մխիթարուինք, երբ կը լսենք մեր խօսակիցին վճռական հաստատումը,– վերով վարով կը նորոգուի, արդէն աչ-խատանք կը տարուի:

***

ՅՈՒՍԱՒԵՐ: Անտարբեր, անկարեկիր տրամադրութեամբ չէ, որ կ'այցելենք խմբագրատուն: Ի վերջոյ այս թերթը մեր պատանեկութեան եւ թարմ երիտասար-դութեան տարիներուն եղած է մեր հա-նապազօրեայ սնուցիչ «հացը», առանց ո-րուն շատ բան պակասած պիտի ըլլար մեր (հասկնանք՝ սերունդ) հայակերտումի հոլովվոյթին մէջ: Իրօ՛ք, այս թերթը մեզի համար դարձած է մեր նախնեաց պատմութեան, մեր ազգային մշակոյթի, մեր հայաչխարհի ծանօթացման Այբու-նարանը: Դարձած է անդեղլի զաղափար-ներ, հասատատուն տեսութիւններ հրապա-րակ գնող եւ զանոնք կռանող կռատուները: Եղած է դրօշակիր հաւատամքի: Նաեւ մեր լեզուին մաքրութեան վրայ հսկող մըշ-տարթուն պահակը Նեղոսի ափերուն:

Ասոր կողքին համանուն ամսաթերթը,– աւա՛ղ, այս մէկը որ կը սկսի լոյս տես-նել 1944–ին, երկար կեանք չունենար եւ, որքան դիտենք, կը գոյատեւէ հինգ – վեց տարի, թերեւս՝ աւելի,–: Ցամենայն դէպս, ամսաթերթը իր գրական էջերով, գրաղատական սիւնակներով, նշմարնե-րով եւ ուսումնասիրութիւններով, կա-րեւոր չափով կը ձեւաւորէ մեր գեղագի-տական – գրական հայեացքները:

Այսքանը մտաբերելով պարտինք հաս-տատել, թէ օրաթերթը այսօր չատ բան կորսնցուցած է իր երբեմնի կշռէն: Վիհը խոր է:

Խմբագիրն է՝ Զաւէն Լիւլոզեան:

ԱՐԵՒ: Եգիպտահայ համուռլի զոյգ սիւ-ներէն մէկը: Առիթէն օգտուելով կ'այցե-լենք նաեւ հոս: Երկար ժամանակ հետե-ւած ըլլալով թերթին, կրնանք առանց վարանումի հաստատել, թէ անոր էջերուն մէջ կողք կողքի համաչափ կեցած են հայ-րենիք – սիւրեք, իրենց նուաճումներով եւ հնհնուքներով: Ազգային – հանրային առօրեայ թէ ընդհանրական հարցերու արծարծումը եւ տեսակէտներու ներկա-յացումը, բնականաբար, եղած է համա-պատասխան պաշտօնաթերթի մը (ՌԱԿ) առաջադրութեանց: Զեն անտեսուած լեզ-ուականն ու գրականը:

Դժբախտաբար, իրրեւ բովանդակու-թիւն, խոր խորհրատ մը նկատելի կը մնայ երէկուան եւ այսօրուան Արեւնե-րուն միջեւ:

Խմբագիրն է՝ Յովհաննէս Տէր – Պետ-րոսեան:

– Սիրայօժար կարդադրութեամբ կ'այ-ցելենք «Գեղարուեստասիրաց»ը: Ճաշա-կով յարդարուած սրահ, քովընտի մեծ-կակ սենեակ, իրրեւ հանդիստի անկիւն ծառայող բացօթեայ փոքր դարատափ (թերաս): «Արեւ»ի չէնքին մէջ, Ռ.Ա.Կ.ի կեդրոնատեղի:

– Իմացանք, թէ Գահիրէ լոյս կը տես-նէ 1948–էն ցայսօր «Ջահակիր» չաբաթա-թերթը, պաշտօնաթերթ Հնչակեան կու-սակցութեան:

Խմբագիրն է՝ Մ. Պալայեան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) – Առջինեկը, ան որ մեր աղուամազ բուսած պատանեկան տարիներուն հան-դիպեցաւ, «Նաւասարդ» ակումբն էր, Քանթարաթ Էլ Տեֆֆայի վրայ: Անհրա-պոյր համալիրի մը նոյնքան անհրապոյր չորս թեւերէն մին: Հոն կեդրոնացած էին «Ցուսաբեր»ի խմբագրատունը, ժողո-վատեղիներու ծառայող բանի մը սեն-եակ, հատ մը որ կը նկատուէր գրադա-րան, «Ազատամարտ»ներու եւ «Հորիզոն»-ներու հաւաքածոներով, միջին ծաւալով սրահ՝ փոքր բեմով, աւելի լսարան, բան հանդիսութեանց վայր: Վարը՝ տպարա-նը, գրաշարներ, մամուլ, տատարկղներ: Խմբագրատան մէջ կը տեսնէիր մեծարելի դէմքեր, – Բենիամին Թաշեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Լիպարիտ Նազարեանց, Հովի սենեակը Գաբրիէլ Լազեան, իսկ առանձին՝ վահան Նաւասարդեան: Նոր-ջաց մըն ալ որդին՝ Բէգլարը:

Ժ. Մ.

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԵՆ 8-100

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

ՍԵՐԻԿ ԴԱԼԹԵԱՆ

Տպագրում ենք յայտնի հասարակական ու պետական գործիչ, արուեստագէտ Սե-րիկ Դալթեանի (1893 – 1978) յուշերը Ե-ղիշէ Չարենցի մասին, որ խմբագրու-թեանը սիրով տրամադրել են նրա զա-ւակները՝ Ներիկ Ներսէսի Դալթեանը եւ Վիլէն Յովհաննէսի Վարդանեանը:

(«Նոր Դար», թիւ 3/4, 1997)

***

1921 թուականի ամրանը կենակոմը ինձ Դիլիջանից կանչեց, որ ուղարկի էջմիածին, որպէս գաւառային Լուս-բաժնի վարիչ: Եկայ Երեւան, ներկայա-ցայ Լուսժողկոմ Աչոտ Յովհաննիսեա-նին.

– Սերիկ, – ասացի:

Աչոտ Յովհաննիսեանը սեղանից կըս-րեց հայեացքը եւ զարմացած ինձ նա-յեց:

– Դուք կի՞ն էք, – հարցրեց:

Ես էլ զարմացած պատասխանեցի:

– Այո՛... կին եմ:

– Իսկ ես կարծում էի, որ դուք տղա-մարդ էք:

– Ինչո՞ւ:

– Դուք այնպիսի ազրեսիւ դերեր էք տալիս, այնպիսի պահանջներ էք մեզ ներկայացնում...

– Ինչո՞ւ, կինը չի՞ կարող պահանջ-ներ ներկայացնել, երբ աշխատում է եւ ձեռքի տակ ոչինչ չկայ:

Այսպէս խօսեցինք· ասացի՝ ժժդհ եմ որ ամառը ինձ կտրեցին իմ աշխատան-քից եւ ուղարկում են բոլորովին անծա-նօթ մի գաւառ՝ էջմիածին...

– Ես մեղք չունեմ, ես ձեզ չէի ան-հանգստացնի, կենակոմն է պահանջում:

Ցետոյ ասաց՝

– Գիտէ՞ք ինչ, դուք մի քանի ժամա-նակ մնացէք այստեղ, Չարենցից ընդու-նէք արուեստի բաժինը, դիմողների պա-հանջները քննէք...

Չարենցի «դրասենեակը» գտնւում էր Լուսժողկոմի աշխատասենեակի դիմացի մեծ ընդունարանի մի անկիւնում:

Մի մեծ հատ ոտքերով լայն սեղան էր, վրան Գիւրճեանի պատրաստած Շա-խապինի եւ Մաքսիմ Կորքու կիսանդրինե-րը, մէկը՝ սեղանի մի ծայրին, երկրոր-դը՝ միւս ծայրին: Դրանց արանքում, փայտեայ նեղ ամանի մէջ, կար փռչոտ-ուած թանաքաման՝ թանաքի չորացած հետքերով: Գրիչ, մատիտ չկար: Մի ա-թոռ էր դրուած, սեղանի դարակները փակուած չէին, դատարկ էին, թղթի կը-տոր էլ չկար: Սեղանի չուրջը եւ ընդու-նարանում խմբուած էին Թիֆլիսից, Բա-քուից, Մոսկուայից եւ այլ վայրերից ե-կած արտիստներ, երաժիշտներ, նկա-րիչներ, դերասաններ եւ արուեստի այլ աշխատողներ, որոնց մեծ քաղաքների հաղուստը աչքի էր ընկնում աղքատ ե-րեւանում:

Փնտռեցի Չարենցին: Ցետոյ: Դիմե-ցի ներկաներին՝

– Չարենցին չէ՞ք տեսել:

– Չարենցին չատ դժուար է բռնել,– ասաց մի հասակաւոր մարդ:

Եւ նորից անցայ Լուսժողկոմի կապե-նէտը:

– Չարենցը չկայ: Ի՞նչ պէտք է անեմ ես:

Աչոտը նայեց ինձ եւ մի քանի թերթ թուղթ ու մատիտ տալով, – ասաց.

– Մնդրում եմ, – այդ մասնագէտներին դուրսգրէք, բերէք ես տտորագրեմ, դրասենեակը նրանց անհրաժեշտ տեղե-կանք կը տայ, որ հաց ստանան, այլ կերպ նրանք հացից կը զրկուեն: Մենք Չարեն-ցին կը գտնենք:

Ես վերցրեցի թղթերը, եկայ «արուես-տի բաժնի» սեղանի մօտ:

Նստածը վեր կացաւ եւ աթոռը ինձ առաջարկեց: Ես նայեցի բոլորին ու հարցրեցի՝ ի՞նչ մասնագիտութեան մար-դիկ են:

Մէկը մօտեցաւ ու ասաց՝ մենք դերա-սաններ ենք, երաժիշտներ, նկարիչներ եւ արուեստի այլ բնագաւառի մարդիկ. ե-կել ենք Երեւան աշխատելու... հարկա-ւոր է հացի հարցը լուծել...

– Ես ձեզ հիմա կը ցուցակագրեմ, եւ դուք հաց ստանալու տեղեկանք կը ստա-նաք: Խնդրում եմ, առաջ գան նկարիչ-ները:

Զգուեցի՝ ինչո՞ւ, սկսեցի նկարիչնե-րից: Ցուցակագրեցի նկարիչներին ա-ռանձին թերթի վրայ: Երբ աւարտեցի, տարայ Լուսժողկոմը ստորագրեց եւ ա-սաց, թէ դրասենեակում ում պէտք է տալ: Եկայ յանձնեցի մէկին, ուղարկե-ցի դրասենեակ: Նկարիչները նրա յետե-ւից դուրս եկան:

– Հիմա խնդրեմ երաժիշտները մօտե-նան:

– Գիտի, որ դերասանները մեծ համ-բերութեան տէր են, – կատակեց մէկը անկիւնից, – իսկ երաժիշտները նեղվա-յին են:

Այսպէս բոլորին ցուցակագրեցի: Նրանք հեռացան ընդունարանից: Մնացին անո-րոշ մասնագիտութեան տէր մարդիկ, դրանց էլ ցուցակագրեցի:

Երբ բոլորը հեռացան, մնացի մենակ: Կանգնեցի, չոյեցի Շալիապինի դէմքը, Մաքսիմ Կորքուն. ձեռքով սրբեցի փո-շին ու մտածեցի, որ Չարենցը երեւի դեղեցիկը սիրող մարդ է:

Պատին, աթոռի եռեւը, կարդացի՝ «Արուեստի բաժին» – Թուղթը մեխով փակցուած էր պատին:

Միամիտ ու ծիծաղելի էր, բայց այդ-տեղից էր սկսւում նոր խորհրդային ար-ուեստը:

Մի քանի ժամ էր անցել, բայց Չա-րենցին չէին կարողացել գտնել: Եկայ Աչոտ Յովհաննիսեանի մօտ:

– Բոլորին ցուցակագրեցի, Չարենցը չկայ, ի՞նչ անեմ:

Ուշադիր նայեց ինձ եւ ասաց.

– Ա՛յժմ էլ ոչ ոք չի գայ· առաւօտեան կը գան: Դուք այժմ ազատ էք, խնդրում եմ, առաւօտեան գաք:

Էլի մօտեցայ «Արուեստի բաժնին», չատ փոքրիկ թղթի վրայ գրեցի՝ «Չա-րենց, չատ յանձնիր գործերը: Սերիկ»:

Առաւօտեան չուտ եկայ Լուսժողկո-մատ, գարձեալ մարդիկ էին հաւաքուել եւ նայում էին «Արուեստի բաժնի» դա-տարկ աթոռին:

Երբ մօտեցայ եւ սեղանի գարակներից մէկում պահած թղթերս հանեցի, թա-նաքամանի տակ մի թուղթ ընկաւ աչքիս:

Երեւի սպասողները կարդացել էին այդ թուղթը, իսկոյն ինձ չրջապատեցին. ես կարդացի՝

«Տրիւլեա Սերիկին»

Երկու քառեակներ էին միմեանց տակ գրուած եւ ստորագրուած՝

Ե. Չարենց:

Մէկը ձեռքիցս վերցրեց, սկսեց բարձ-րաձայն կարդալ: Այդ էր արուեստի բաժ-նի վարիչ Չարենցի գործերի յանձնումը:

Չարենցը չկար, ես անցայ նոր ցուցակ-ներին: Այդպէս մի քանի օր տեւեց եւ մի օր ինքը Չարենցը ներս խուժեց՝

– Լա՞ւն էր տրիոլետը,– հարցրեց, – բաւարարուած էք, թ հարկէ:

– Լաւն էր, բայց գործերը ո՞ւր են, կամ գուցէ դուք չարունակելու էք աշ-խատել, ես էջմիածին պէտք է դնամ:

– Ի՞նչ գործ. դե՛հ էդ էր ըմմէնը:

Ծանօթացանք: Շուտով ես անցայ աշ-խատանքի էջմիածնի գաւառում: Ցաճախ գալիս էի Երեւան եւ համարեա միշտ հանդիպում Չարենցին: Երեւանը փոքր է. տարբեր ժողովներում տեսնում էի մեր բոլոր ընկերներին: Երբեմն Չա-րենցը արագ բեմ էր բարձրանում, անց-նում այս ծայրից այն ծայրը, մի բա-նաստեղծութիւն արտասանում եւ բուռն ծափերի տակ անհետանում:

1923 թուականին Մոսկուայում ըն-տանիքով ապրում էինք նախկին Լազար-եան ճեմարանի շէնքում. ոչ միայն ա-

մէն օր, այլ օրական մի քանի անգամ հանդիպում էի Զարենցին. նա դալիս էր ամուսնուս՝ Ներսիկ Ստեփանեանի մօտ, եւ այդ չատ տարբեր մարդիկ, տարբեր քա՛ փիլիքապէս, թէ՛ ողջ էութեամբ, ամենամտերիմ ու քնքոյշ ընկերներ էին: Ներսիկը չատ բարձր էր դասում Զարենցի ստեղծագործութիւնները, իսկ նրա տարբեր արարքների վրայ նայում էր մտերմի արանքից:

Ես ընդունում էի Զարենցի մեծ տաղանդը, եւ դուցէ հէնց այդ էր պատճառը, որ նրան յաճախ նկատողութիւն էի անում: Մենք երբեմն ընդհարում էինք: Եւ այդպէս մինչեւ վերջ, մինչեւ 1937 թուականը մենք մերթ հաչտ բարեկամներ էինք, մերթ կռուած, նեղացած, հեռացած միմեանցից: Ես չատ լաւ գիտէի, որ ոչ ոք էլ չի սիրում, երբ իր բացասական արարքները բացէ ի բաց ասում ես երեսին: Գիտէի նաեւ, որ Զարենցը այդ հարցերում աւելի նրբազգած է, աւելի նեարդային, բայց ինձ զսպել չէի կարող, եւ նրանից իմանում էի նրա հակահատարական որեւէ արարքի մասին, հանդիպելիս անպատման ասում էի նրան: Նա յաճախ լռում էր ու փախչում: Ինձ թուում էր, թէ ամաչում է. ես ուրախանում էի կարծելով, թէ իմ մանկավարժական մեթոդը ճիշդ է:

Յետոյ էլի հանդիպում էինք, հաչտ ու մտերիմ խօսում... մինչեւ նոր ընդհարում:

***

Մոսկուայում, մեր բնակարանում նստած, դրուցում ենք: Զարենցը պատմում է իր պատանեկան տարիներից, ոգեւորուած խօսում Ռուսաց դրականութեան, դրողների մասին:

– Զարենց, ասում եմ ես, – երբեք չեմ մտածել, որ դու դիմնագիա ես ուսումնասիրել:

– Ինչո՞ւ, նման չե՞մ դիմնագիստի, – դէմքը թեքած հարցնում է նա հայեացքն ուղղելով ինձ:

– Չ՛, չ՛...

– Գիտես ի՞նչ դիմնագիա էր Կարսի դիմնագիան...

– Դու կարսեցի՞ ես, հարցնում եմ:

– Հէ՛րը, – ասում է Զարենցը, իրեն յատուկ չեշտով:

Այդ բացատրութիւնը յետոյ չատ անգամ եմ լսել Զարենցից երբ նա պնդում էր իր ինչ–որ մտքի ճշմարտութիւնը: Փոխում է Զարենցի դէմքը, ինչ–որ քնքոյշ ապրումներ են նշմարւում, փայլում են աչքերը: Սիրով, ոգեւորութեամբ նկարագրում է Կարս քաղաքի հին մասը, նոր փողոցները, գետի վրայի կամուրջը, այգին, Սադը:

– Գիտե՞ս ի՛նչ ամրոց է, հսկայ, անառիկ, հէրը...

– Հիմա կա՞յ...

– Կայ, քանդուա՛ծ, ամրոցը կը դիմադ նա՞ը այդքան կռիւներին, այդքան թշնամիներին, – Զարենցը խոր հոգոց է քաշում, – Կարսը Հայաստանի փառքն է եղել: Գիտե՞ս ինչ ժողովուրդ է...

– Իսկ հիմա ո՞ւր է այդ ժողովուրդը:

– Ո՞ւր է, – լռում է Զարենցը ու տըխուր վշտով չէնջում, – ո՞ւր է. ցրուել է, փախել է, հեռացել իր երկրից... լաւ ժողովուրդ էր՝ աչխատող, առողջ, ընդունակ... ի՞նչ անէին մարդիկ... խաբեցին, խաբեցին կարսեցիներին, խաբեցին:

Զարենցը սեղմել է բռունցները, դէմքը մթագնել է: Ես նկատում եմ, որ նրա ձեռքերը փոքր են, չլուա, լռել ենք: Որպէսզի ցրեմ նրա ծանր տրամադրութիւնը, ես կամաց ասում եմ՝

– Ուրեմն Կարսն անմահացաւ:

– Ինչը՞ կա, – ոտքի կանգնելով ու չերչելով իմ կողմը՝ բացագանչում է Զարենցը...

– Որ Եղիչէ Զարենցը ծնուեց Կարս քաղքում, – ասում եմ ես կէս լուրջ, կէս կատակ:

– Ծի՛ծաղու՞մ ես, – բարկացած հարցնում է դէմքը թեքած, ճակատն ասոլ ինձ է դալիս:

– Չէ՛, չէ՛ Զարե՛նց, անկեղծ եմ ասում: Ես քեզ որպէս բանաստեղծ չատ բարձր եմ դասում:

– Ի՞նչ:

– Իսկ երբ յիմար բաներ ես անում, չատ բարկանում եմ, բարկանում եմ, որ Զարենց բանաստեղծին չես յարգում, նրան վնասում ես...

Նայում է լրջացած.

– Հա՞, – բարկացած հարցնում է:

– Հա՛, – ասում եմ չեշտով:

– Ուրեմն ոչինչ չես հասկանում, – ասում է յանկարծ տխրելով եւ արագ դուրս է դալիս սենեակից:

(Շար. 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ
ԱՄՍԱԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թիւ 3, ամառ 1997

Պէյրութ, Լիբանան

ՎԼԱՏԻՎՈՍՏՈԿԻ ՆԱԻԵՐՈՒ ՄԱՀԱՍՏԱՆԸ

Վլատիվոստոկի նաւահանգիստէն քանի մը մղոն անդին, ծոցի մը մէջ Խորհրդային Միութեան Խաղաղականի ռազմական նաւատորմը լքուած է իր ճակատագրին: Երկուան վտանգը այսօր քնապահական մղձաւանջի մը վերածուած է նոր Ռուսաստանին համար որ չունի միջոցները պղպջաձ, էլեկտրոնիկ եւ հիւլէական թէքնոլոժիկ այդ հրէշը կանգուն պահելու: Ընդծովեայի նախկին հրամանատար մը կ'ըսէ թէ նաւատորմը երկրին հետ ողբերգական նոյն վիճակին մէջ կը գտնուի: Ծովակալ մը քաւական յոռետեսութեամբ արտայայտուած է, ըսելով որ եթէ անմիջապէս միջոցներ ձեռք չառնուին հինգ տարիէն բան մը փրկել կարելի պիտի չըլլայ: Արդէն նաւերու 20%–ը ոչ մէկ նորոգութեան հանդուրժելու չափ փճացած է: Մնացեալ նաւերն ալ չատ անգամ նոյնիսկ վառելանիւթ չեն ունենար իրենց գտնուած տեղէն ուրիչ տեղ երթալու համար:

Անոնք կը մնան Վլատիվոստոկի ծոցին մէջ, ծով թափելով հազարաւոր թոն ռումբ, ական եւ ամէն տեսակ զինամթերք: Այդ ձեւով Խաղաղականը աստիճանաբար կը վերածուի վտանգաւոր ապրանոցի մը: Մանաւանդ որ Խորհրդային Միութիւնը քնապահական ոչ մէկ մտահոգութեան տէր ու ամբողջ երեսուն տարի ռուսական նաւեր իրրեւ թէ մաքրելու համար Խաղաղականը հիւլէական ընդծովեաններու հոն թափած չողագործօն թափօնները կը տանէին քիչ մը անդին, լեցընելու համար ճափոնական ծովը: Թոքիոյի կրկնակի բողոքներով երբ միջազգային դայթակղութիւն մը ծագեցաւ, Մոսկուա յայտնեց թէ այդ գործողութեան վերջ տրուած էր. այսուհանդերձ, չատեր չհաւատացին ըսուածին:

Վլատիվոստոկի միւս կողմը Զատմայի ծոցին մէջ ալ 1985–ին հիւլէական ընդծովեայ մը պայթումի ատենին գազանի պահուած է իշխանութիւններէ: Այդ նաւուն մնացորդները այսօր եւս կը մնան ծոցին յատակը: Կայ նաեւ ծայրագոյն արեւելքի ռուսական Ոսկեղջիւրը ուր ալիքներուն հետ կ'օրօրուին չողագործօն հեղուկով լեցուն լքուած նաւեր: Ծոցին մուտքին 1970–ական թուականներէն ի վեր ընկղմած մնացած է հիւլէական ընդծովեայ մը:

Վլատիվոստոկի դրասենեակին մէջ ծովակալ Դանիլեանն որ պետն է Խաղաղականի նաւատորմին քիմիական պաշտպանութեան բաժնին, մտահոգ է: Բայց կը ջանայ ինքն իրեն ապահովութիւն ներշնչել, ըսելով որ բարեբախտաբար, ծանր արկած մը պատահած չէ չրջանին մէջ: Այսուհանդերձ, ապագան մռայլ է. երբ նաւ մը չի ծխար, կը դադրի նաւ ըլլալէ. կը մեռնի, կ'ըսէ: Ան դիտակից է վտանգին. այնքան ատեն որ չողագործօն հեղուկ կայ լքուած նաւերուն վրայ, անոնք մեծ վտանգ կը ներկայացնեն: Մանաւանդ որ ծովուն ջուրը կը ժանգոտէ նաւերը, կը մաշեցնէ եւ ի վերջոյ անկարելի չէ որ հիւլէական մասնիկներ անցնին ծոցի ջուրերուն: Պէտք է ժամ առաջ միջոցներ ձեռք առնել: Երբ յատկապէս մասնագէտներ կը կրկնեն որ բոլոր այդ ընդծովեաները կարողական Չեռնոբիլներ են: Եւ ի տես վտանգին մեծութեան ու ռուսական միջոցներու չգոյութեան, ճափոնացիներն են որ սկսած են թափօններու վերադործածութեան ծիրուն գործատուն մը կառուցանել, Խաղաղականի ռուսական ափերուն վրայ:

Պալչոյ Քամէն 42 հազար բնակիչներով բնակավայր մըն է ովկիանոսին ափին վրայ, Վլատիվոստոկի դիմացը: Օտարականներու մուտքը արտօնուած չէ հոն: Գերեզմանատան մէջ շիրմաքարերը առանձին, բաւական գոն կը պատմեն. ծընընդեան ու մահուան թուականներով յաճախ 30 – 40 տարուան կեանքեր միայն կը պարփակուին: Այդ վայրին բնակիչները կը զբաղէին միայն հիւլէական ընդծովեաներու արտադրիչներուն մաքրութեամբ: Աչխատանք որ կարուկ կերպով կը կրճատէ կեանքի տեւողութիւնը: Կանխահաս խորհրդաւոր մահերուն մասին հետաքննութիւն բանալու բոլոր դիմումները ապարդիւն մնացած են: Գործաւորները դատապարտուած կը զգան իրենք զիրենք այսօր: Անցեալին, չողագործօն հեղուկներու պարպումին զիրենք կը հեռացնէին. ներկայիս միչտ տեղւոյն վրայ են ու միչտ ենթակայ՝ չողավարակման վտանգին:

Գործատան արհեստակցական միութեան պատասխանատու կինը զայրոյթով կ'անդրադառնայ կացութեան. կ'ըսէ թէ բանուորները անօթի են. ամբողջ տարին կտոր մը հացով ու քանի մը դեռնախընձորով կ'ապրին: Ձմեռը ոչ ջեռուցում կայ, ոչ ալ հիւանդանոցները դեղօրայք կը ստանան: Երախաները կաչի ու ոսկոր մնացած են. երեւոյթ որ ճամբաներու չրջանը կը յիչեցնէ: Ու անոնք ընդհանուր անտարբերութեան մէջ կը նետուին ովկիանոսի այդ նոյն ջուրերը որոնց մէջ խրած մնացած են հիւլէական ընդծովեաները իրենց չողապործօն պահեստներով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Դ.

Մինչ Մարգար էֆէնտի այսպէս պայքար լարանը լքեն կ'ապահովէր, անդին Ծօղոս էֆէնտի ճաչի կը հրաւիրէր Շանթ Ակումբի նախագահ ընկեր Սուսերեանցը:

– Շատ հաւնեցայ Կիրակի օրը ձեր բըռնած դիրքը, ըսաւ Շաղիկի ամուսինը Ակումբի նախագահին դինիի գաւաթը լեցընելով: Շնորհակը ըսեմ, ես դեռ մօտէն դաղափար չունէի ձեր կուսակցութեան վրայ, այս ակումբը չատ՞նց կազմուած է:

– Մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր, պատասխանեց Սուսերեանց:

– Բայց տեղերնիդ չատ պզտիկ է կարծեմ:

– Ի՞նչ ընենք, մեր նիւթական պայմանները չեն ներեր աւելի մեծ տեղ մը վարձելու:

– Սա մեր մեծ սրճարանը չվարձէ՞ք:

– Ո՞ր ձեր սրճարանը, Ծօղոս էֆէնտի:

– «Ձանըմ» եկեղեցապատկան սրճարանը:

– Բայց անիկա բռնուած է:

– Քանի մը օրէն պայմանաժամը կը լրանայ, եթէ կ'ուզէք պայմանագրութիւնը չենք նորոգեր եւ ձեզի կուտանք, տակավին իրաւունքը չէ:

– Այո՛, բայց անոր վարձքը սուղ ըլլալու է:

– Ամսական տասներկու մէճիտ:

– Մենք այդքան դումար չենք կրնար վճարել, մեր հիմակուան տեղին վեց մէճիտ կուտանք կոր:

– Ձանըմ», դուք բռնեցէք տէ՝ Աստուած ողորմած է, բան մը կ'ընենք:

– Արդէն ակումբը պարտք ունի, տասնեակ ծանր բեռան մը ներքեւ չի կրնար մռնել:

– Որչա՞փ պարտք ունիք:

– Տասնըհինգ ոսկիի չափ:

– Մեծ բան մը չէ, ըսաւ Ծօղոս էֆէնտի:

– Մեզի համար չատ մեծ բան է, պատասխանեց Սուսերեանց:

– Ես ձեզի ի նպաստ վրճակահանութիւն մը կը կազմակերպեմ եւ ո՛չ թէ միայն պարտքերնիդ կը վճարեմ, այլ սըրճարանին տալիք մէկ տարեկան վարձքերնիդ ալ կը հանեմ:

– Ծօղոս էֆէնտի, եթէ այդպիսի բան մը ընէք մեր Ակումբին պատուոյ անդամ կ'արձանագրենք ձեզի:

– Ես ինչ որ կ'ըսեմ կ'ընեմ, ես արդէն չատ համակրած եմ ձեր կուսակցութեան, որովհետեւ կը տեսնեմ որ ամէնքդ ալ չբնորհքով մարդիկ էք:

– Թաղին ամբողջ մտաւոր երիտասարդութիւնը մեր չուրջը բոլորուած է, պատասխանեց Սուսերեանց համեստօրէն:

– Ան միւռնէրը պարզապէս սրիկաներ են ... Պայքար լարան է ի՛նչ է:

– Մենք երբեք կապակցութիւն չունինք անոնց հետ եւ չենք ալ ուզեր ունենալ:

– Շատ ապէկ կ'ընէք:

– Անոնք արդէն գոյութեան իրաւունք չունին:

– Շատ ճիշդ է: Ամպլըները ելեր Թագային Խորհրդին դէմ կը կռուին ... իրենց պիտի հասկցնեմ:

– Զարժեր այդ մարդոց հետ զբաղիլ, ըսաւ ընկեր Սուսերեանց արհամարհոտ չեչտով մը:

– Դուք տեսա՛ք, ի՛նչ լաւ դիրք բռնեցինք այս ժամկոչի խնդրի մէջ:

– Մենք սկզբունքով կը գործենք միչտ, մինչդեռ անոնք անձնական չահերէ կը տարուին, բացատրեց Սուսերեանց:

Ծօղոս էֆէնտի կրկին խօսք բացաւ վիճակահանութեան մասին եւ յանձնարարեց որ խակոյն գործի սկսին, յետոյ խոստացաւ արճարանի վարձակալին հետ պայմանագրութիւնը չվերանորոգել եւ չէնքը ամսական 200 ղրուչի տալ Շանթ ակումբին:

Ի փոխարէն ընկեր Սուսերեանց խոստացաւ թէւ ու թիկունք ըլլալ Ծօղոս էֆէնտիի, իր բոլոր գործօն չարքերով:

Մենք ձեր կողքին կեցած ենք, մի՛ վախնաք ըսաւ:

– Կեցցէ՛ք, գոչեց վճռատականը ուրախութեամբ:

Ե.

– Հոս նստեցուէ՛ք՝ դնա՛ մէյ մը նայէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ կոր:

Այս խօսքերը կ'ուղղէր Տիկին Սաթեն իր ամուսնոյն Կիրակի առտու. մինչ Մարգար էֆէնտի, իր սովորութեան համեմատ, բազմոցին վրայ երկնցած, առուտուրի թերթ մը կը կարդար:

Իր կնոջ այս կէս յանդիմանական հրաւէրին պատասխանեց ամենայն հանդարտութեամբ.

– Ես երթալ նայելու պէտք չունիմ, իմ տեղս հոն չէ:

– Կը վախնաս կոր, անոր համար ծակը մտեր նստեր ես:

– Ես իմ բոլոր պատրաստութիւններս տեսած եմ, հիմա հանգարտութեամբ պղինձին կը սպասեմ ... զօրավարները պատերազմին մէջ չեն մտնար, հեռուէն կը կառավարեն:

– Թեզի պէս զօրավար ըլլալէն առաջ՝ «հալերնիս եաման» է, պատասխանեց կինը արհամարհական ժպիտով մը:

– Քիչ մըն ալ համբերէ, կ'իմանաս...:

– Նստած տեղերնիս ի՛նչ պիտի իմանանք:

– «Ձանըմ» երկար մի՛ ըներ, ես ամէն բան կարդադրած եմ, Մխրտիչ էֆէնտին ու Մանուկ աղան պիտի գան, լուր պիտի բերեն: Քիչ մը համբերէ:

– Երկու չարաթ է կը համբերեմ կոր, ալ բաւական չէ՞ ... ամէն մարդ վրանիս կը խնդայ կոր, «խապա՞ր» ես «աճապա»:

– Մենք ալ ետքը ամէնուն վրայ ապէկ պիտի խնդանք...:

Տիկին Սաթեն առանց պատասխանելու, բարկութեան չարժումով մը դուրս ելաւ սենեակէն:

Մարգար էֆէնտի թեթեւացումի հառաչանք մը արձակեց եւ սկսաւ չարունակել իր ընթերցումը:

Իր յաղթանակին վրայ վստահ էր: Ռափիկ ագան չհաճ էին իրենց կողմը: Գարեգին ապահովաբար չէզոք պիտի մնար կամ թերեւս հրաժարէր իսկ: Այսպէս ուրեմն Ծօղոս էֆէնտի առանձին կը մնար երեք թաղականներու դէմ՝ որոնք նոյն օրը պիտի պահանջէին ժամկոչին անմիջական արտաքսումը:

(Շար. 22)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. – Պր. Գէորգ Սաչեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր բարեկամին՝ Նորայր Թորիկեանի (Անգլիա):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տիկին Զապէլ Գուլումճեան կը նուիրէ 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարեպաշտման Հայկ Սեմերճեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱՒԱՓՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Ուխտի օրն է: Այս առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա՝ կ'օրհնուի մաղադ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Մատաղի օրհնութիւնն ժամը 11·45–ին:

Պատարագէ ետք կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւորականներու եւ բարերարներու հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ իր ուխտը վերանորոգելու:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն – Ժերմի եւ Շըլճակայից Սուրբ Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ Եկեղեցւոյ Հինութեան 67–րդ եւ անուանակոչութեան 64–րդ տարեդարձը:

Հոկտեմբեր 12, Կիրակի օր:

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ հոգիներուն համար Եկեղեցւոյ դժխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՖԵԱՆԻ

հոգեւոր հովիւներուն – սարկաւագներուն – բարերարներուն – հիմնադիր եւ Հինութեան Յանձնախումբի Թաղական Խորհուրդոյ անդամներուն – Օժանդակ Տիկնանց Մխիթեան անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս աստարած են Եկեղեցւոյ Հինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա հոգեհանգիստ:

Արարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ «Հինեաճոն» Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի Թաղիս եւ Շըլճակայքի հայութենէն որ խուռներամ ներկայութեամբ յարդէ նուիրական յիշատակը Թաղիս ննջեցեալներուն:

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել Թաղականութեան:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 11

Տօն է Սրբոց Թարգմանչաց
Վարդապետացն՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի,
Մովսէսի Քերթողին
Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային
Գրիգորի Նարեկացւոյն
եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ իւրաքանչիւր Գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12,

Ե. կիրակի Ձկնի Սրբոյ Խաչին

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագը կը մատուցանէ՝ (Միացեալ – Նահանգներէն՝)

ԳԱՌՆԻԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

le Centre Culturel
SAINT MESROB

EXPOSITION DES OEUVRES DE
Haroutioun YEKMALIAN
PAYSAGES URBAINS
(Technique mixte: aquarelle et graphisme à l'encre de Chine)

du 1er au 10 Octobre

Horaires de l'exposition :
En semaine: de 17h à 20h;

Au Centre Culturel
SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Cérémonie de remise de médailles

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Archag Djamalian*» de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette association en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les membres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.

Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.

*
**

Cours d'arménien

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **Astrig** d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel informe qu'elle donnera, à nouveau cette année, des cours d'arménien pour adultes plus BAC.

Pour tous renseignements, contacter: Chaké TOPALIAN — 01 39 85 93 40.

*
**

SOIREE DANSANTE

La Croix Bleue des Arméniens de France, la FRA Nor Seround et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan
organisent
le Samedi 18 Octobre à partir de 20h30
UNE GRANDE SOIREE DANSANTE
avec l'*Orchestre G A ï D Z A G*
Buffet oriental
Salle des fêtes de Livry-Gargan
place François Mitterrand (RN 3)

Réservations aux :
01 43 85 90 12 ou 01 43 83 87 68.

MARSEILLE
MAIRIE DES 13e ET 14e ARRONDISSEMENTS
Bastide St-Joseph — 72, rue Paul Coxe, 13014 MARSEILLE

JOURNÉES ARMÉNIENNES
du 7 au 18 Octobre

— **EXPOSITION PHOTOGRAPHIQUE—«M é m o i r e a r m é n i e n n e»**

— **SOIREE ARTISTIQUE**
Chorale «K a r o u n», Direction J. Yilmazian
Ensemble Instrumental «K e r a m»
Chorale «S a h a k - M e s r o p», Direction Kh. Yilmazian.
Vendredi 10 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

— **DINER AVEC ANIMATION MUSICALE**
Samedi 11 Octobre à partir de 20 heures. —P.A.F. 100 F.—

— **SOIREE CINEMA—«L e s h a b i t a n t s d u P a l a i s R o y a l»**
Film de E. Sarxian
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

GRAND DINER DANSANT

organisé par
l'UMAF-PARIS
au profit
d'une centrale d'oxygène médical pour le Karabagh
animé par l'Orchestre «*GAïDZAG*»

le Samedi 22 Novembre à 20 heures

dans les Salons de l'Hôtel «Méridien»
— 81, Boulevard Gouvion Saint-Cyr, Paris 17e

Réservations : Tél.: 01 43 68 42 04
Fax : 01 43 96 06 45.

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

- *Եւա Ախս*
- *Վազգէն Պարոնեան*
- *Հրաչեայ*
- *Ռոպէր Քէօսէեան*
- *Սօնիա Քէօսէեան*
- *Ժան Մէսիքեան*
- *Ժանն Մէսչեան*
- *Իրէն Օհանեան–Ժիւլիէն*
- *Ռօպէր*
- *Ամթապմուլեան*

Բացումը՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30–ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակութային Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ՇԱՐԱԿԱՆԱՅ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30–ին

Կ'երգեն՝

- *Անի Ելմազեան*
- *Գարմէն Ջիլինկիրեան*
- *Նուպարիկ Տէր–Միհրանեան*
- *Մուրատ Մերէմէքլի*

Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի

- *Սաթենիկ Խուրտոյեան (Ա. Ջութակ)*
- *Անինա Սթարթսեւա (Բ. Ջութակ)*
- *Արի Ելմազեան (Ալթօ)*
- *Նիւոլա Միւնօզ (Թաւ Ջութակ)*

Յայտարիր. – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Քերթող – Սահակ Ջորափորեցի

Կ'արտասանեն՝

- *Արթօ Պեճճեան*
- *Հիլտա Թուրաչ*
- *Մարթա Պասմաճեան*
- *Ասպիճէ Աւագեան*
- *Լիլիկ Գալէմճեան*
- *Մարի-Ալեքսանտրեան*

Յայտարիր. – Դ. Վարուժան – Ց. Շիրազ – Վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Ց. Բամպակեան

Մուտքը պատ[illegible]

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10
VENDREDI
10 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀՅՐԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·221 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.221

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԱՆ ՓԻԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ԴԱՐՁԱՒ

ԼԷՕԹԱՐԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆ Է ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Անդրէ Ռուժոյլ («Գանատ»ի լրագրող) եւ ժան — Միշէլ Վերնի զիրքը Եան Փիայի սպանութեան ծալքերուն վերաբերեալ հարցը փոխադրած է պետական մակարդակի վրայ, բայց եւ այնպէս հարցականները կը մնան եւ հատորին զգայացունց յայտնութիւնները չեն լուսաբանած ամէն բան: «Լիպերասիոն»ի մէջ (Հոկտ. 9) Լօրան Ժոֆրէն, իր խմբագրականին մէջ, կ'ըսէ թէ «Լիպերասիոն» հրատարակած պիտի չըլլար հատորին երկու հեղինակներուն քննութիւնը որ կ'ամբաստանէ երկու նախարարները, պարզապէս որովհետեւ ներկայացուած տարօրինակ պատմութիւնը, անբեւեւակայելի մանրամասնութիւններով մէկ թերութիւն մը ունի՝ ոչ մէկ փաստի վրայ հիմնուած է: Կայ միայն մէկ վկայութիւն անանուն դինուորականի մը տեղեկութիւնները: Հատորին հեղինակները, եթէ այդ տեղեկութիւնները սուտ էին, զո՞հ են թէ մեղսակից: «Մոնտ»ի մէջ, Փիէռ Ժորժ իրաւացի կերպով դիտել կուտայ թէ ամբաստանութիւնը սարսափելի է եթէ հիմնուած է, նոյնքան սարսափելի եթէ չէ հիմնուած: եթէ երկու լրագրողներուն ըսածները ճիշդ են, ինչ որ ցարդ չէ հաստատուած, քաղաքական ամբողջ աշխարհն է որ անոնց յնդումի մը պիտի ենթարկուի Ֆրանսական ժամանակակից պատմութեան մէջ: Իսկ եթէ երկու լրագրողները վիպական կառոյց մը ստուած են պարպուզի մը կամ այլ մութ աղբիւրներու տեղեկութիւններուն, խաղի դալով, ամբողջ մետիաթիֆ աշխարհն է որ ամբաստանութեան տակ կ'անցնի:

Սափտղական դատարանին առջեւ, Հոկտեմբեր 10–ին, մէթր Փաթրիք Տէվէճեանն է որ կը պաշտպանէ Ֆր. Լէոթարը եւ այս առթիւ արտայայտուելով Էօրտի մէկ կայանէն (Հոկտեմբեր 9, ժամը 8·20), ան, բաւ ոչ իր ընտրութիւնը որպէս փաստաբան (Էմ – Փէ – Էմ է) ցոյց կուտայ որ ընդդիմութիւնը մէկ ճակատ է (Լէոթար իր – Տէ – Էֆ–ի նախագահն է) եւ թէ ընդդիմութիւնը ներքին հաշուեյարդարի մը չէ դիմած:

Արդարեւ, վարկածները չատ են, քանի հարցումը նոյնն է նման պարագաներու՝ «որո՞ւ կը նպաստէ»: Փ. Տէվէճեան նկատել կուտայ որ պիրքին երկու հեղինակները անցեալին աշխատած են համայնավար թերթերու մէջ («Իւմանիթէ», «Լա Լիպերթէ»), մինչ հատորին ոճը ծայրայեղ ազի կը մօտենայ եւ բան իրեն, առաջին առթիւ, Ազգային ճակատը կը նպաստուորուի ընտրութիւններու առեն (Լէոթար թեկնածու էր յաջորդելու համար Կոտէնի ՓԱՔԱ–ի ղեկավը): Կը հաստատէ որ պետական հարց է, որովհետեւ եթէ բանաձեները ճիշդ են (ինք բոլորովին չենծու կը պնդէ), կը նշանակէ որ ժողովրդավարութեան մէջ չենք այլեւս, քանի որ նախարարական մակարդակի վրայ կարելի է երեւոյթներ մը սպանութիւնը հրահանգել, իսկ եթէ ճիշդ չեն, կրկին խնդրոյ առարկայ է ժողովրդավարութիւնը քանի որ առանց փաստի պետութիւնը անկայունացնելու փորձ կ'ըլլայ: Փ. Տէվէճեանի համար բանակին ալ պատիւը արատաւորուած է եւ ուրախ է որ Պաշտպանութեան նախարարը քննութիւն բացած է: Կը փնտռուի այն անանուն «զօրավարը» որ այդ լուրերը հայթայթած է:

Սափտղական դատարանին առջեւ Լէոթար անուանարկութեան դատի դիմած է հեղինակներուն եւ հրատարակիչին՝ Ֆլամարիոնի դէմ, կը պահանջէ իրեն վերաբերող էջերուն ջնջումը եւ հատորին հրապարակէն քաշուիլը մինչեւ այդ:

Փաթրիք Տէվէճեան, որ «օրուան մարդը» դարճած է հարցազրոյց մըն ալ տուած է «Ֆիկարո»յի (Հոկտեմբեր 9) ուր կ'ըսէ թէ, ամէն պարագայի մէջ, գործը ծանօթ վնասը անդարմանելի է: Արտայայտութեան ազատութեան մէջ նման վատթարացած բարքերով է որ ազդերը կ'ոչընչանան:

Կօտէն նաեւ դատի կը դիմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆԻ դատավարութիւնը բացուեցաւ Հոկտեմբեր 8–ին եւ անմիջապէս իր փաստաբանը ազատ արձակումը պահանջեց, առողջական պատճառներով: 87 տարեկան, Փափոն սրտի երրեակ կամբլոմի ենթարկուած է 1996–ին եւ ըստ փաստաբանին կրնայ մահանալ բանտին խուցին մէջ: Առեանը երկու բժիշկ նշանակեց որոնց կը մնայ վճռել: Վիճակով նշանակուեցան դատակազմի 9 անդամները՝ 5 այր, 4 կին, որոնց մեծամասնութիւնը 35 տարեկան իսկ չկայ: Փափոն նոյնիսկ եթէ վատառողջ է, ոչերն է իր մտային բոլոր կարողութիւններուն եւ խօսք առնելով ալ յայտարարած է.– «ամբողջ կեանքս Օրէնքին ծառայած եմ, այսօր չէ որ պիտի դաւաճանեմ անոր»:

ՓՈՂՈՑԻ «ՌԵՎԷՐՊԻՐ» թերթին անօրէնը՝ Ժ. Մաթիս 20·000 Ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ Փարիզի վերաքննիչ առեանին կողմէ ցեղապաշտ առելութիւն սերմանած ըլլալու յանցանքով: Ճօդուա–ծի մը մէջ նուիրուած նոտարական մարզի դոհերուն, կ'ըսէր թէ անհրաժեշտ է պիտնալ թէ «ի՞նչ է համեմատութիւնը Հրեաներու եւ ազատ որմնադիրներու» որոնք կը գրաւեն քաղաքական եւ անտեսական աշխարհը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓՐԱՆՍԱ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

ՆԱԽ՝ ՍՓՐԱԶՊՈՒՐԿ, ԱՊԱ՝ ՓԱՐԻԶ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան Ֆրանսա կը ժամանէ եւ առաջին առթիւ, Հոկտեմբեր 11–ին եւ 12–ին կը մասնակցի Սթրազպուրկի մէջ, Եւրոպայի Խորհուրդին վեհաժողովին: Իրեն կ'ընկերանան Ազգային Ժողովի նախագահ Ալիք Ազգալեան, Տըն–մեւոնական եւ Եմմական նախարար՝ Արմէն Դարբինեան եւ այլ պաշտօնատարներ:

Ապա, նախագահը կ'անցնի Փարիզ, ուր Հոկտեմբեր 13–էն 15 նախատեսուած են պաշտօնական հանդիպումներ, նախագահ Ժ. Շիրաքի, նախարարապետ՝ Լ. Ժոսփէնի, Ծերակոյտի նախագահ Ռ. Մոնորի, Ազգային Ժողովի նախագահ Լօրան Ֆապիուսի եւ Արտաքին նախարար Հիւպէր Վետրինի հետ: Հոկտեմբեր 14–ին, Սորպոնի մէջ, նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի կը շնորհուի Տոքթոր Հոնորիս Գաուզայի կոչումը:

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Հոկտեմբեր 8/9)

ԼԵԶՈՒԻՆ ՕՐԷՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Հոկտեմբեր 7–ին Ազգային Ժողովը առաջին ընթերցումով եւ միաձայն ընդունած է օրինագիծ մը որ կը վերաբերի հայերէնին որպէս պետական լեզու կիրարկութեան: Օրինակ, տուգանքի պիտի ենթարկուին պետական այն ձեռնարկութիւնները, հիմնարկները որոնք իրենց գործաւարութեան մէջ այլ լեզու կը գործածեն, կամ կնիքները, գրոշմները, թղթատարական ծանուցումները չեն ձեւակերպեր հայերէնով: Օրինագիծը կը վերաբերի նաեւ պաշտօնատարներու, սպասարկողներու հայերէնի իմացութեան: Օրէնքին կիրարկումը գրուած է լեզուի պետական տեսչութեան վրայ:

***

ՌՈՒՍ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 7–ին Բաքուի մէջ աւելի քան եօթը ժամուան հանդիպում մը ունեցած են Ռուսաստանի Արտաքին Գործոց նախարարը Եւգենի Պրիմակով եւ Ադրբեջանի նախագահը Հ. Ալիեւ: Նախարարը անկէ եւս վերազարձած է Մոսկուա: Կատարուած յայտարարութիւններէն յայտնի եղած է որ քննարկուած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման նիւթը, գայն Լիզպոնի վեհաժողովին սկզբունքներով եւ Մինսկի խումբին նախագահներուն առաջարկներուն հիմերով լուծելու պարագան:

Պրիմակովի այցը Բաքուի քաղաքական մեկնաբաններուն կողմէ կը նկատուի հայեւռուս վերջին պայմանագրով ստեղծուած ադրբեջանական վերապահութիւնը յաղթահարելու քայլ մը:

***

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԲԻՇՔԵԿ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Ռ. Ռոչարեանի ղեկաւորած Հայաստանի կառավարական պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 8–ին մեկնած է Բիշքեկ, ուր տեղի կ'ունենար ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու կառավարութեանց պետերու խորհուրդի հերթական նիստը: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար, Օպերատիւ հարցերու նախարար Շահէն Գարամանուկեան, Պաշտպանութեան նախարար Վաղգէն Սարգսեան, Արտաքին փոխ–նախարար Սերգէյ Մանասարեան, ՀԱՊ–ի կանոնադրական մարմիններու մօտ Հայաստանի մշտնայուն ներկայացուցիչ Սպարտակ Կոստանեան, ՀԱՊ–ի մօտ Հայաստանի մնտեսական մշտնյուն ներկայացուցիչ Սուրէն Սահակեան:

Նստաշրջանին օրակարգը կ'ընդգրկէր 17 հարցեր, որոնք ընդհանրապէս կը վերաբերին անտեսութեան, դիւզատնտեսութեան, փոխադրութեան, պաշտպանութեան բնագաւառներուն եւ մաքսանենդութեան ու յանցագործութեան դէմ պայքարին:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԵՐԲԵՔ ՉԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾՄԱՆ

ՄԱԿ–ի մօտ ադրբեջանական պատուիրակութեան ղեկավար Կուլիեւ, Նիւ–Եորք գումարուած Ազգաժողովին յայտնած է որ իր երկիրը պատրաստ է ապահովելու ամենալայն ինքնավարութիւնը Լեռնային Ղարաբաղի Հայութեան, միանգամայն չհետեւելով որ Ադրբեջան երբեք չի համաձայնիր երկրորդ հայկական պետութեան մը ստեղծման:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԸ

Հոկտեմբեր 7–ին երկօրեայ այցելութեան մը համար Երեւան գացած է Եւրոպական Դրամատան պատուիրակութիւնը՝ Հայաստանեան բաժնի ղեկավարին գլխաւորութեամբ: Երկու օրերու ընթացքին անոնք բազմաթիւ հանդիպումներ կ'ունենային նախարարներու ինչպէս նաեւ վարչապետին հետ: Քննարկութեան նիւթ կ'ըլլային Հրազդանի էլեկտրակայանի, դիւղատնտեսական մեծ չուկայի եւ «Զուարթնոց» օդակայանի բեռնային համալիրի կառուցման առընչուող հարցեր:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ...

Դ.

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ: (Թարգմանի՝ արեւի քաղաք): Վայրը՝ մերձ Գահիրէի, այսօր, արդէն, կընայ իրաւամբ նկատուիլ ասոր մէկ անբաժին մասը: Հիմնադրութե-նէն (*) ասդին, մայրաքաղաքի օտա-բերկրացիներու եւ որոշ խաւի տեղացի-ներու կարգին, հոս մնայուն կայք կը հաստատեն կարեւոր թիւով ազգայիններ: Վերջին տասնամեակներուն, ինչպէս դի-տել կուտան լաւատեղեակ անձեր, մերոնց թիւը կ'աւելնայ: Փաստօրէն կը դառնայ Գահիրէի հայութեան «կեդրոնատեղին»:

«Ճուսաբեր» մշակութային ընկերակ-ցութիւնը 1960-ի սկիզբը հոս կը գնէ ծա-ւալուն առանձնատուն մը, վիլլա, եւ զայն կը վերածէ ակումբի: Նոյն տարին, ըն-դառաջելով չրջանի հայութեան մեծա-մասնութեան բաղձանքին, կ'որոշէ քանդել եւ տեղը կառուցանել լայն յարմարու-թիւններով օժտուած ու չրջանին հեռըզ-հեռէ բազմացող Հայերուն ազգային կեանքի պահանջներուն բաւարարութիւն տուող արդիական չէնք մը: Այդպէս ալ կ'ըլլայ: Եւ, այսօր, այցելուն իր առջեւ կ'ելլայ: 400 հոգիանոց հանդի-սասրահ մը «Լեւոն եւ Սիրվարդ Գարա-գաշեան» անունով, կողքին՝ պիլյարտի ընդարձակ սենեակ՝ իր ըմպելարանով (պառ): Վարը մարզադաշտ՝ պասքէթ – պոլի ընդարձակ խաղադաշտով, քանի մը ասոիճան վար՝ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արարատի վարչութեան «Արմենակ Մէօթէմէեան» մկրտուած մեծակակ սրահը՝ յատկաց-թեան դրուած յաղթանակի բաժակներով: Մոհանոց եւ շատ մեծ դարատափ (թե-րաս):

Աւելորդ է ըսել, թէ «Ճուսաբեր»-ի հե-լիոպոլսոյ այս չքեղ արդիական տունը երկար տարիներէ ի վեր կը դառնայ հայ ընտանիքներու նախասիրած հայաչունչ հաւաքավայրերէն մէկը:

***

Առիթը կ'ունենանք յայտարարելու «Կոկանեան» սրահ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-Նուպար մարզական կեդրոնը: Երկուքն ալ ունին ծառաղարդ տարածուն պարտէզներ: Առաջինը՝ յարմարութիւն հանդիսասրահ՝ լայն բեմով: Կողքի սրահը՝ լսարան մկրտուած եգիպտահայ անուանի ծաղրա-նկարիչ Ալ. Սարուխանի անունով: Պատե-րը կը զարդարեն բազմաթիւ ծաղրանկար-ներ, առհասարակ դէմքերու: Երկրորդը ունի չքեղ յարդարուած մեծ եւ փոքր քա-նի մը սրահ, պասքէթ-պոլի եւ առնադըն-դակի յարմար առանձին խաղադաշտեր՝ հանդիսատեսի նստարաններով:

Ասոնք եւս սիրուած հաւաքավայրերը կը մնան չրջանի հայութեան:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Ա.ԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ: Սը-խալ պիտի ըլլայ ըսել, թէ կթոտ, երե-քուն քայլերով յառաջացանք մինչեւ մեր մանկութեան եւ պատանեկութեան անդ-րանիկ կրթական օճախը, անունը՝ Նու-պարեան ազգ. վարժարան: Ճիշդ պիտի չըլլայ ըսել նաեւ թէ մեր քայլերը եղան հաստատակամ, անյողդողդ մինչեւ մեր առջինեկ կրթարանը:

Սրտաչարժ խռովք: Ապահովաբար այս զգայնիկ արամադրութիւնը ամէնէն ճիշ-դը եւ, միաժամանակ, ամէնէն հարազա-տը նկատուի մեր պարագային: Ի վերջոյ թերեւս եւ դեռատի տարիներուդ հայող երէկուան օրերդ, որքան ալ անվերադարձ նկատելով զանոնք մէկդի նետես, նոյնիսկ վերջնական կերպով կտրուած համա-րես, նորէն ու նորէն ասոնք անմեղունակ երազի մը պէս կը ստուերագծուին մըտ-քիդ մէջ: Եւ հոգիդ կը խայտայ, սիրտդ կը հրճուի, իսկ արիւնդ ալ կ'եռայ... Սրտաչարժ խռովք:

Այդպէս է, որ վերջին (հինգերորդ) ա-ւարտական կարգի դասարանիս չորս պար-զունակ պատերուն մէջ, ահա՛, այս պա-հուս, աչքիս առջեւ կը պատկերանան ան-յայտացած կարծուած պահեր, անվերա-դարձ վիճակներ, իրենց դէմքերով եւ դերակատարումներով:

Կը վերյիշեմ ... Դե՛ւ պատանի, դե՛ւ դպրոցական տարիքի տղայ, չատերու նը-ման անփոյթ էինք մեր լեզուին հանդէպ: Լեզուական խաթարում, քերականական կանոններու քիչ – շատ անտեսում, օտար անհարկի բառերու գործածութիւն, կէ-տադրական սխալներ եւայլն, եւայլն... եւ մեր հայերէնի ուսուցիչը՝ Բենիամին Թաչեան, Մեծասքանչէլ երկրպագու եւ սպասարկու, ջղայնացած, ինքիրմէ դուրս ելած, ցասկոտ ձայնով կը սաստէր, –

– Տղա՛ք, լաւ դիտցէք, ձեր ուղեղնե-րուն մէջ մէկ անգամ ընդմիշտ յստակ դրոշմեցէք, մենք Հայերս, թացի Տիգրան Մեծի կարճ ժամանակէն, երբեք կայսրու-թիւն չենք հիմնած, երբեք կայսրութիւն չենք ունեցած ... բայց մենք կերտած եւ պահպանած ենք կայսրութիւններուն ա-մէնէն փայլունը, ամէնէն պատկառելին, ամէնէն հարուստը, ամէնէն անկորնչելին, այսինքն չկորսուողը.

Ասիկա՛ մեր լեզուն է:

Ասիկա՛ մեր հայերէնն է:

Գուրգուրացէ՛ք, տղա՛ք, գուրգուրա-ցէ՛ք:

Ցիչեցումի ճամբով սա՞ստ, թէ սրտա-ճաք կանչ...:

Սիրելի վարժապետ,

Աղեկէղ կանչէ իր ըրիւ արձագանգը գոռալ տասնեակ տարիներ եառ միայն, երբ մեր ծնօտի աղուամազը արդէն դար-ձած եղած էր մօրուք – միրուք, այն ալ բուրգերու երկրէն փարասահներ հեռու Ֆրանսայի լուսաւոր հորիզոնին տակ:

Հիմա, իրրեւ երախտաւորեալ այցելու, կ'արտադրեմ քու այնքան սիրած ուսուց-չապետ Հր. Ամառեանի սա խօսքը, «Ա-մէն մի Հայ երկու աւուն պէտք է լաւ յիշի. մէկ՝ Մեսրոպ Մաշտոցի աւուրը, մէկն էլ այն ուսուցչի, որ առաջին անգամ մեսրոպեան տառերը սովորեցրել է իրեն: «Ա» տառը ումից որ սովորել ենք, նրան երախտապարտ պիտի մնանք մինչեւ մեր կեանքի վերջը»:

Պատիւս արժանաւորաց:

Մեր յաճախած վարժարանը կը հիմ-նուի 1925-ին, եղիպտական կառավարու-թեան Հայոց նուիրած 1911-ին հողին վը-րայ: Վարժարանը բարերար Պօղոս Նու-պար փաշայի (1851 – 1930 ծնած Պոլիս, մեռած Փարիզ) փափաքով կը կոչուի Նուպարեան. բարերարին հայրը՝ Նու-պար վաչա Նուպար(եան):

Նկատի առնելով դաղութէ նեղս ար-ձանագրուող ներքին տեղաշարժը, աղգա-յին իշխանութիւնը կ'որոշէ վարժարանի քովի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի չրջափակին մէջ կա-ռուցանել ընդարձակ նոր կրթարան մը: Ինչպէս կ'արձանագրէ մեր կարդացած յուշատախտակը՝ ասոր պաշտօնական բա-ցումը կը կատարուի 1959-ին, «առատա-ձեռն նուիրատուութեամբ կրթասէր ազ-գայնոց որ ի Եգպտիս»: Շէնքին կողքին կը հաստատուի վարժարանին ընդարձակ սրահը նաեւ ճաշասրահ: Կը կոչուի զըլ-խաւոր նուիրատուին անունով՝ Օննիկ Պէրպեռեան:

Մեր յաճախած Նուպարեանի նախկին դպրոցն ալ կը վերածուի մանկապարտէզի եւ կը կոչուի Մերճմանեան (բարերարներ՝ Տիգրան – Սաթենիկ):

Մեզի կ'ըսուի, թէ եգիպտահայ միւս վարժարաններուն նման այս մէկն ալ ունի մանկապարտէզին մինչեւ երկրորդական բաժին, 14 դասարաններէ բաղկացած, ուր կը դասաւանդուի եգիպտական Կըր-թական նախարարութեան ծրագիրի կող-քին հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ կրօնք:

Այժմ ունի մօտ 100 աշակերտ:

Նոր տնօրէնն է Վարուժան Գազան-ճեան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Առ ի մանրամասնութիւն արժէ ար-ձանագրել, թէ պելժիացի էտ. Ամփէնի 1905-ին եգիպտական կառավարութենէն կը գնէ 23 միլիոն ֆառ. մեթր հող: Նպա-տակը՝ հիմնել վերոյիշեալ ֆաղաքը: Ա-մէն 4.000 ֆառ. մեթր հողին համար կը վճարէ մէկ եգիպտական ոսկի, այժմու սակով՝ 2 ֆրանք:

Անցողակի յիշենք, թէ 1906 Ապրիլ 15-ին, Գահիրէ. Պօղոս փաշա Նուպարի բնակարանին մէջ, այս վերջնոյն հրաւէ-րով կը խմբուին տասը ազգայիններ եւ հիմը կը դնեն Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԵՆՑ-100

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

ՍԵՐԻԿ ԴԱՒԹԵԱՆ

Մոսկուայում յաճախ հանդիպում էի Աբփիկին Չարենցի հետ: Չարենցը սի-րում էր Աբփիկին: Նա միակ կինն էր, որ ազդում էր Չարենցի վրայ: Աբփիկը սիրում էր Չարենցին, ինքնամոռաց, երբ յիշում եմ Աբփիկին, ինձ թւում է, որ նա ոչ թէ ապրում էր, այլ չնչում էր Չա-րենցի համար՝ նրա հոգսերով ծանրաբեռ-նուած, միշտ լարուած, միշտ Չարենցին որոնող: Մէկ սիրող քոյր էր, մէկ ան-վերջ նեղող մայր, հիմնականում՝ անձ-նուրաց կերպով սիրող կին, ընկեր:

1923 թուականն էր: Մենք Չարենցի հետ վիճում էինք պոէզիայի մասին: Ես սիրում էի Պուշկինին, իսկ նա այդ ժա-մանակ նրան չէր ընդունում, գովում էր Մայակովսկուն: Մի քանի բան կարդացել էի Մայակովսկուց, դուր չէր գալիս...

– Մայակովսկին ինձ այնքան էլ դուր չի գալիս...

Չարենցը վեր թռաւ տեղից՝

– Իսկ դու լսե՞լ ես Մայակովսկուն:

– Ո՛չ տեսել եմ, ո՛չ էլ լսել, – ասացի ես:

– Հապա՞:

– Չա՛:

– Դեհ, մենք միասին կը գնանք Պոլի-տեխնիկական Թանգարան: Մայակովսկու երեկոյին:

Չարենցը տոմսեր էր ձեռք բերել եւ նշուած օրը ես, Ներսիկը, Չարենցը եւ Աբփիկը գնացինք Թանգարան: Չարենցը մեզ մի ժամ առաջ էր բերել, որ ազատ տեղեր գրաւենք:

Չնայած որ շուտ էինք եկել, դահլի-ճը համարեա լիքն էր: Չարենցը առաջ ան-ցաւ, արագօրէն ճեղքելով մարդկանց խմբերը, հասաւ մինչեւ բեմ, յետոյ եւ նայեց դահլիճին եւ լուռ, բայց արագ չարժումներով մեզ քաշեց, նստեցրեց երկրորդ չարքում, իսկ ինքը վազեց դէ-պի բեմը եւ բեմի փէշին նստեց: Այնտեղ արդէն չարուել էին երիտասարդ թանաս-տեղծներն ու Մայակովսկու սիրահարնե-րը: Իր նստած տեղից Չարենցը մեզ էր նայում ու ժպտում: Գոհ էր, լարուած սպասում էր Մայակովսկուն:

Բեմ մտաւ բարձրահասակ, լայնաթի-կունք, խոշոր դիմագծերով Մայակովս-կին. նա բեմի վրայով քայլում էր այն-պէս, ինչպէս նստասրահն՝ նաւի վրայ՝ համարձակ, խոշոր, մի քիչ երերող քայ-լերով:

Ծափերը փոթորիկ, դադարեցնելու-ներ:

Հետեւելով Մայակովսկուն՝ ես միեւ-նոյն ժամանակ եւ Չարենցին էի նայում:

Նա ծափահարում էր, նայում Մայա-կովսկուն, թեքուում դէպի մեզ, ծափա-հարում...

Մայակովսկին արտասանեց իր բանաս-տեղծութիւնները. Մայակովսկին լինճ դուր եկաւ:

Տուն վերադառնալիս Չարենցը ոգե-ւորուած խօսում էր:

Յանկարծ նա լինճ դիմեց՝

– Հը՞, դուր եկա՞ւ:

– Այո՛, – ասացի ես:

– Հըրը՛...

Գոհ էր Չարենցը, բացադանչում էր, պտրտւում իր չուրջը:

***

Մի անգամ ձմրանը Ներսիկը համալ-սարանից վերադառնալիս մեր տան մօտ գտել էր Չարենցին՝ ձեան մէջ ընկած: Շալակել էր եւ բերել մեր տուն: Չարեն-ցին պառկեցրինք Թախտին: Շփեցինք, տաք թէյ լցրեցինք բերանը: Խմած էր: Ներսիկը գնաց Աբփիկին կանչելու: Ես հետու նստած, զայրացած դիտում էի ու մտածում. «Ի՛նչ բանաստեղծ եւ հար-բած, անզգայ...»:

Աբփիկը եկաւ, վրայ ընկաւ, համբու-րեց, չոյեց, բայց Չարենցը անզգայ պառ-կած էր:

– Տանենք ձեր տուն, չորերը հանենք, չփենք, դուցէ սառել է, – ասաց Ներսի-կը: Նորից չալակեց, առաջ ընկաւ, իսկ Աբփիկը, արցունքները աչքերին, հետե-ւեց նրան:

Միւս օրը Չարենցը եկաւ մեր տուն. մի քիչ յուզուած, այլայլուած էր, ու-զում էր հետս խօսի, բայց սիրտ չէր ա-նում: Ես նստած էի խոժոռած դէմքով եւ նրա կողմը չէի նայում:

– Երէկ դու ինձ տեսա՞ր, – կամաց հարցրեց:

– Այո՛, ի հարկէ, քո հերոսութիւննե-րը բախտ ունեցայ տեսնելու... խեղճ Աբփիկ, – ասացի ես:

– Նա խեղճ չէ, վրայ թռաւ Չարենցը. ես հիմա գնում եմ դրամ ստանամ եւ նրա համար տես ինչե՛ր կը գնեմ...

– Չարմացրի՛ր, – հեգնանքով ասացի:

– Այո, այո, այնպիսի հագուստ կը գնեմ, որ երազել էլ չէք կարող. Աբփի-կին կը զուգեմ...

– Յաջողութի՛ւն, – սառը պատասխա-նեցի եւ անչարժացայ:

Չարենցը մի երկու պտոյտ արաւ սեն-եակում ու դուրս թռաւ:

Երբ Ներսիկը եկաւ, պատմեցի:

– Դու շատ խիստ ես նրա հետ՝ մեր-ժաց ինձ,– մի՛ մոռանայ, որ մեծ բա-նաստեղծ է, մեր յեղափոխութեան բա-նաստեղծն է:

– Ի հարկէ՛, դէ թո՛ղ հարբի, ձներում տրորուի, մի օր էլ սառչի, – ասացի բար-կացած:

– Մի քիչ ներողամիտ եղիր:

Մենք վիճեցինք, ես պահանջում էի Ներսիկից, որ Չարենցին խրատի, սխալ քայլերից եւ պահի, օգնի յաղթահարե-լու այդ յիմարութիւնները, հէնց այն պարզ պատճառով, որ նա մեծ բանաս-տեղծ է:

– Ներիր նրան, Չարենցը լաւն է, – ա-սաց Ներսիկը:

– Գիտեմ որ լաւն է, բայց պէտք է իրեն լաւ պահի:

Չարենցը սիրում էր Աբփիկին ուժեղ սիրով, հեռը քնքոյշ էր, շատ յաճախ էր լինում նրա հետ: Միասին գնում էին թատրոն, ժողովներ, ուր բազմաթիւ հարցեր էին քննւում, տեսական ու գործ-նական տարբեր խնդիրներ, Աբփիկը հետե էր, կողքին: Աբփիկի ներկայութեամբ Չարենցը միշտ հանդիստ էր, խաղաղ-ուած:

Աբփիկը հրաչալի մարդ էր, Չարենցի հաւատարիմ ընկերը: Չարենցը շատ էր կապուած Աբփիկին: Իր հերթական չա-րութիւններից յետոյ զղջում էր տուն, ըն-լուխը թեքում, նայում, կարծես հա-եացքով ներողութիւն խնդրում: Աբփի-կը ամէն ինչ ներում էր նրան, մեղմ, ղղջ...

Աբփիկը հաւաքում էր Չարենցի սեւա-գրութիւնները, ճմռթած, դէն նետած թղթերը, հարթում, խնամքով պահում: Աբփիկը միշտ կարողանում էր հանդըս-տացնել Չարենցին: Նա հպարտանում էր Չարենցով:

Մի անգամ, մեր խաղաղ խօսակցու-թեան ժամանակ ասացի Չարենցին:

– Ի հարկէ, Չարենց, դու մեծ պոէտ ես, եւ կարող ես քեզ ամէն ինչ թոյլ տալ: Ինձ թւում է, որ դու Աբփիկին սիրում ես, բայց ինչո՞ւ ես նրան տանջում, յան-կարծ անհետանում: Աբփիկը մեռաւ քեզ որոնելով: Ես եթէ Աբփիկի տեղը լինէի, քեզ տուն չէի թողնի:

Չարենցը դլուխը թեքած լսում էր:

– Լսու՞մ ես, Ներսի՛կ, ինչեր է ասում, Աբփիկը ինձ տուն չի՞ողնի՞..., – յետոյ թեքուելով իմ կողմը, – դիտե՞ս, որ Աբ-փիկը ինձ սիրում է եւ պիտի սիրի, որով-հետեւ ինձ պէս Չարենց նա չի գտնի: Ես նրան սիրում եմ... ես նրան շատ փող կը տամ, թող ծախսի ինչպէս ուզում է... շատ փող կարող եմ աշխատել. ա՛յ ես շատ փող կարող եմ աշխատել. տղը... տղը չեմ չարի երկար, այլ վե-րեւից ներքեւ կը չարեմ, բառ առ բառ եւ ամէն բառի համար հոնորար կը ստանամ՝ ոնց որ մի տղի, ա՛յ այդպէս կ'անեմ...

– Այդպէս արա, – ասացի ես ծիծա-

ղելով, – եթէ հետաքրքիր դասատուրես բառերդ, ես էլ կ'ուրախանամ... բայց գլխաւորը մի՛թէ փողն է...

Լռեցինք:

– Դուք ղեռ չգիտէք, թէ ինչե՛ր եմ գրում: Դուք ղեռ կը տեսնէ՛ք: Ներսիկ, առջինը քեզ կը կարդամ:

***

Սիրում էր Զարենցը Ներսիկ Ստեփանեանին: Տածում էր դէպի նա յարգանք եւ մանկական քնքշանք: Փոխադարձաբար Ներսիկն էլ ամենալաւ զգացմունքներով էր կապուած Զարենցի հետ: Համարելով նրան յեղափոխութեան բանաստեղծ՝ Ներսիկը չատ բարձր էր դասում նրա տաղանդը, զարմանալի հոգատարութեամբ էր վարւում նրա հետ, միշտ ուշադիր, միշտ քնքոյշ: Երկու տարբեր խառնուածքի տէր, նրանք մեծ սիրով էին կապուած միմեանց հետ: Զարենցը ուշադիր լսում էր Ներսիկին, նրա բացատրութիւնները, դիտողութիւնները: Կարծես հանգստանում էր հոգին, փոխւում էր Զարենցը, մանկական անմեղութիւն էր երեւում նրա աչքերում, խաղաղ պահեր էին լինում, մինչեւ անհանգիստ բանաստեղծի մէջ ինչ-որ պոռթկում էր տեղի ունենում, ու նա անհետանում էր:

Մոսկուա – 1924 թ.:

Լենինի մահը չատ խոր ապրեցինք, անսահման վիշտը պատել էր մեզ: Զարենցը խելագարի պէս վազեց մեր սենեակը: Ողբում էր, չէր կարող խօսել: Ամէն օր տեսնում էի Զարենցին, սովոր էի նրան, բայց այդ օրերին ուրիշ էր, անհանգիստ:

– Լենի՛ն, Լենի՛ն, – չընջաց նա խեղդուելով:

Ներսիկը մօտեցաւ նրան, հանգստացրեց, ձեռքը դրեց ուսին՝

– Գրի՛ր, գրի՛ր:

Լենինի դիակը զրուած էր Սիւնազարդ դահլիճում. կարմիր ու սեւ ժապաւէններ, դաղիեպատկերներ ու ինչ-որ հեռուից լսուղ սգոյ մեղեդիներ:

Զարենցը ծանր էր ապրում Լենինի մահը: Տանը նստել չէր կարող, թափառում էր, կարծես իրեն հոգմերին էր տալիս: Աշխիկը անհանգստացած պոռնում էր, հարցնում ընկերներին, մեզ մօտ գալիս՝ «Զարենցը ձեզ մօ՞տ է: Չէ՞ք տեսել»:

Վերջապէս երեւում է Զարենցը: Եկաւ մեր տուն, նստեց թախտին: Ցետոյ լանկարծ՝

– Սիրտս վառւում է, – գոռաց, – հըրդեհը լափում է սիրտս...

Աչքերում արցունքներ փայլեցին, բռունցքով խփեց կրծքին՝

– Կրա՛կ է վառւում, – լռեց:

Ներսիկը մօտեցաւ, նստեց կողքին.

– Լսիր, Զարենց, – հանդիստ ասաց նա, – դու մի մոռանայ, որ պոէտ ես, պէտք է ստեղծագործես: Քո գեղարուես-

տական խօսքով պէտք է անմահացնես մեր էպոխան, մեր զգացմունքները, մեր գործերը: Քո պատկերաւոր բանաստեղծութիւնները պէտք է ոգեւորեն մարդկանց, պայքարի հանեն նրանց: Դու ժամանակ չպէտք է կորցնես, հասկանո՞ւմ ես, իսկ դու ինչե՞ր ես անում... Դու պէտք է գրես, Զարենց, հասկանո՞ւմ ես ,դու պէտք է գրես, ժամանակ մի կորցնի:

Եւ Զարենցը գրեց... Հաւաքեց իր ուժը եւ գրեց այնպէս, ինչպէս կարող էր մէկը, որ ինքն էլ պայքարել էր յեղափոխութեան յաղթանակի համար, որ երկար ժամեր կանդնել էր Լենինի դադաղի մօտ, տեսել անընդհատ անցնող բազմութիւնը՝

Եւ լուռ ննջած Առաջնորդի դագաղի՝
Երթին եղած բազմութիւններն այդ աւուր,
Երդում տուին պայքարելու կատաղի
Մինչեւ վերջին, մինչեւ վերջին յաղթանակ:

Պոէտը սիրում էր Լենինին, ամենախոր վիշտն էր ապրում, մխիթարիչ ժամանակ որպէս ժողովրդական տրիբուն կոչում էր՝

Իլյիչը իմ մէջ է,
Քո մէջ է,
Նրա մէջ է,
Իլյիչը կայ:

Լենինին նուիրուած բանաստեղծութիւնները Զարենցը առաջինը կարդաց Ներսիկին: Նրա մօտ կարդում էր· լսում Ներսիկի դովասանքը, ու կարծես հոգեպէս հանգստացած հեռանում:

Մեծանում էր Զարենցը, աճում էր նրա հոգեկան աշխարհը· արդէն սիրով ու յարգանքով վերաբերւում դէպի անցեալի գրողները, բանաստեղծները: Մոսկուայից յետոյ, երբ վերադարձաւ Երեւան, ցնծութեամբ էր ընդունում այն նորը, լաւը, չինարարութիւնը, պայքարը հնի, աղքատութեան, յետամնացութեան դէմ: Հայաստանի վերածնունդը ոգեւորում էր Զարենցին:

Անցնում էին տարիները: «Երեքի դեկլարացիայից» յետոյ չատ էր փոխուել Զարենցը: Մեծացել էր, հասունացել: Չէր ամաչում իր դիմնագիական կրթութիւնից, այլ աւելի ու աւելի էր կարդում, բարձրացնում գիտելիքները, կատարելագործում իր ստեղծագործութիւնը: Իր կեանքի վերջին չրջանում նա ակնածանքով ու խոր յարգանքով էր վերաբերւում դէպի հայ ժողովրդի անցեալի մշակոյթը: Զարենցի խորաթափանց հայեացքը անցնում էր դարերի խորքը, տեսնում անցեալի գոհարները: Նա խոր յարգանքով ու սիրով էր յիշում մեր ժամանակի մեծ բանաստեղծներին՝ Ց. Թումանեանին, Վ. Տէրեանին, Աւ. Իսահակեանին:

(Շար. 2)

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԼՈՒՍԻԱ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու» ճաչասրահին մէջ, Սեպտեմբեր 27–ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւնը, ի պատիւ Հայաստանի Հանրապետութեան Առաջին Տիկնին Լուսիա Տէր – Պետրոսեանի, որ վերջերս այցելութեամբ ժամանած էր Լոս – Անճելըս: Ասոր առած են տիկիններ՝ Ֆլորա Տունայեանց, Հերմինէ Ճանոյեան, Էլիզապէթ Աղպաշեան եւ Սալլի Թիւֆէնքեան, բացատրութիւններ տալով Գիւմրիի աղջկանց գիշերօթիկ դպրոցի ծրագրին մասին, զոր կը հովանաւորէ Տիկին Տէր-Պետրոսեան: Անոնք նաեւ կոչ ըրած են 400 ներկաներուն, օգնելու այդ ծրագրի իրականացման: Ասոր առնելով Տիկին Տէր – Պետրոսեան անդրադարձած է իր հովանաւորած՝ Երեւանի «Էրերույնի» բոյժ քոյրերու դպրոցի եւ Օչականի գլուխար երախաներու վերականգնման կեդրոնի գործունէութեան, ներկայացնելով Գիւմրիի մէջ աղջկանց գիշերօթիկ դպրոց մը հիմնելու իր ծրագիրը: Ներկաներու կողմէ եղած նուէրներէ գոյացած է 50 հազար տոլար: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են մայր ու աղջիկ՝ Արփինէ եւ Էլիզապէթ Փեհլիվանեան, երգով, եւ Ժալիա Չէփքինեան՝ արտասանութեամբ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՆՇՈՒՄԸ՝ ՏԻԿԻՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Կլէնտէյլի «Հայ Սքուլ»ի սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 28–ի երեկոյեան, նչուած է Հայաստանի Անկախութեան 6–րդ տարեդարձը, ուելի քան 1500 հոգիի ներկայութեամբ: Բացումը կատարած է հայկական 21 կազմակերպութիւններու միացեալ մարմնի անունով Բարսեղ Գարթալեան: Թեմին առաջնորդը՝ Վաչէ Արք. Յովսէփեան, կարդացած է Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին պատգամը: Ասոր առած են «Հայաստան» Հիմնադրամի կողմէ Րաֆֆի Ուրֆալեան եւ Հիւպատոս Խոսրով Թառանեան: Բեմ հրաւիրուելով Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կինը՝ Լուսիա Տէր – Պետրոսեան, իր ուրախութիւնը յայտնած է այդպէս խուռներամ բազմութեամբ Հայաստանի անկախութեան տօնակատարի առնչութեամբ եւ Հայաստանի ու Արցախի հզօրացումը եւ բարիք նկատելէ ետք Սփիւռքի գոյութեան, կոչած է. «Մենք այլեւս պիտի չձգենք որ ցեղասպանութիւն կատարուի»: Գործադրուած է գեղարուեստական հատուած յայտագիր մը:

***

ՉԱՐԵՆՑԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ

Փաստաթուղթի Հ. Բ. Ը. Մ. Ալէք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 20–ին, նչուած է Զարենցի ծննդեան 100–ամեակը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Ներկայ եղած են 700 հոգի: Բացումը կատարած է Բարսեղ Գարթալեան, Զարենցի կենսագրականը կարդացած է Լօրա Գուլումճեան: Քմմա Ամբոյեան կարդացած է Ստեփան Ալաջաջեանի ներբողականը՝ Ռեզինա Ղազարեանի մասին, որ քանի տարի նկուղներու մէջ պահած է Զարենցի ձեռագիրները եւ Ալմաստ Զաքարեանի մասին, որ Զարենցի ձեռագիրները վերծանած ու հրատարակութեան պատրաստած է: «Արմինէն Օպէրվըր» թերթի խմբագիր Օշին Քէչիչեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Կարլէն Դալլաքեան, հեղինակ՝ Սփիւռքի հայկական կեանքի մասին կարդ մը հրատարակութիւններու, «Արշակ Զօպանեանի կեանքն ու գործը» դրքին, եւ առաւելաբար ծանօթ՝ իբրեւ սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի երբեմնի կոմիտէի նախագահ: Բանախօսը համապարփակ վերլուծումի ենթարկած է Զարենցի քերթողական վաստակը, վեր առնելով անոր համամարդկային արժէքը եւ նչելով բանաստեղծին ազդեցութիւնը յետնորդ քերթողներուն վրայ: Զարենցի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ արտասանած է արուեստագէտ Ազատ Գասպարեան (Երեւանէն): «Լարք» երգչախումբը, դեկավարութեամբ Վաչէ Պարսումեանի, մեկնաբանած է Տիգրան Մանասուրեանի՝ Զարենցի 3 գործերուն վրայ յօրինած քառաձայն երգերը, ինչպէս նաեւ «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» երգը, Համբարձում Պէրպէրեանի յօրինումով:

***

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՖՐՈՒՆԶԷ ԴՈՎԼԱԹԵԱՆԻՆ

Կլէնտէյլի «Անոյշ» ճաչարանին մէջ, Սեպտեմբեր 25–ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած՝ պերասան եւ բեմադիր, հանդուցեալ Ֆրունզէ Դովլաթեանի: Բացումը կատարած է փրոֆ· Գրիշա Դարբինեան: Ողբացեալ բեմադրի կեանքն ու վաստակը ներկայացուցած է թատերագէտ Ռաֆիկ Մադոյեան: Ցուշերու պատումով հանդէս եկած են Յորքին Աբրահամեան, Պերճ Զէյթունցեան, Ալլիսիա Կիրակոսեան, Վահագն Մկրտչեան, Գէորգ Քրիստինեան, Ցակոբ Պօղոսեան եւ Ռուբիկ Գասպարեան:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի «Ամպրոզիա» ճաչարանին մէջ, Սեպտեմբեր 18–ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան 6–րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ՝ Կլէնտէյլի ամերիկեան ակումբի՝ «Հայաստան» հիմնադրամին օժանդակող հայ տարեցներու վարչութեան: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Ասոր առած են Հայաստանի Լոս – Անճելըսի հիւպատոսութեան ներկայացուցիչ Ցակոբ Ցովհաննիսեան, «Հայաստան» հիմնադրամի դրասենեակի տնօրէնուհի Սալլի Կապուտեան եւ Հրանդ Աճէմեան, չնչտելով հայրենի պետականութեան հզօրացման գծով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի դերը:

***

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՏԵՆԱՊԵՏԻՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԷԶՆՕ

Ամերիկայի Հայ Դատի Ցանձնախումբի ատենապետ Մուրատ Թօփալեան, Սեպտեմբեր 26 – 28 այցելած է Փրէզնօ: Սեպտեմբեր 26–ին, Հայ Կեդրոնին մէջ Մ· Թօփալեան տուած է մամուլի ասուլիս մը, անդրադառնալով էլիս Այլընտի հարցին եւ Ղարաբաղի հարցին լուրջ ստեղծուած լարուածութեան: Նոյն օրը, մասնակցելով Հայ Դատի Ցանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած դրամահաւաքի ձեռնարկին, Պր· Թօփալեան խօսած է Գոնկրէսէն ներս Ամերիկահայութեան հետապնդած անմիջական հարցերուն մասին: Ասոր առած է Փրէզնոյի քաղաքապետը: Ի նպաստ Հայ Դատի Ցանձնախումբին եղած նուէրներէն գոյացած է 25 հազար տոլար:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ե·

Միւս կողմէ պայքար լաբանը հակայ ցոյց մը պիտի ընէր եւ ի հարկին բռնի միջոցներու ալ պիտի դիմէր ճնշելու համար Թաղային Խորհրդի ատենապետին վրայ:

Բոլոր այս մանրամասնութիւնները ծանօթ էին Տիկին Սաթենին եւ ինքն ալ իր ամուսնոյն հետ ունէր յաղթութեան մասին: Բայց եւ այնպէս կ'աչխատէր մտրակելու իր ամուսնոյն արժանապատուութիւնը որպէսզի անոր եռանդը մէկ վառ մնայ: Կը վախնար մանաւանդ որ վերջին վայրկեանին իրենց մարդիկը տիպարհան եւ կամ սխալ մը կը գործէն եւ ճիշդ անոր համար կ'ուզէր որ Մարգար էֆէնտի անձամբ հսկէ տեղի ունեցող գործողութիւններուն:

– «Ձանըմ», հերիք կարդացիր, գնա նայէ՛ ի՞նչ կ'ընեն կոր մեր լուիները:

Վաճառականը տիրապետեցաւ երկարօրէն բացատրել այն անպատեհութիւնները որոնք կրնային յառաջ գալ մարտիկ խումբերուն մէջ իր ներկայութենէն:

Ինք այնպիսի կերպով կարգադրած էր որ խնդիրը հանրային կերպարանք մը ստանար, ժողովուրդը եւ թաղականութիւնը ըլլային ժամկոչին վտարումը պահանջողները եւ ո՛չ թէ Մարգար էֆէնտի Սաատեանը: Որովհետեւ իրեն դիրքը ունեցող մարդու մը չէր վայելեր այդ տեսակ չնչին խնդիրներով զբաղիլ: Եթէ գործս ելլեր բնականաբար պիտի գային պինդը չրջապատէին եւ ինք յայտնի պարագլուխը պիտի ըլլար մղուած պայքարին եւ եթէ երբեք անհաճոյ դէպքեր ալ պատահէին՝ պատասխանատուութիւնը իր վրայ պիտի ծանրանար: Ասոնցմէ պատ կրնար ըլլալ որ հակառակ կողմէն իրեն նախատինք մը ընէին, ինչ որ ծանրակշիռ հետեւանքներ կրնար ունենալ:

Բոլոր այս պատճառաբանութիւնները իրաւացի թուեցան Տիկին Սաթենի, որ մեղմ ու հաչտարար չեչտով մը ըսաւ.

– Իրաւունք ունիս, տեղդ նստէ:

Քիչ մը եառքը Տիկին Նուարդ եկաւ այցելութեան, յուզուած, չփոթած կերպարանքով մը:

– Ինչո՞ւ ասանկ յուզուեր ես, ուրկէ կուգաս, հարցուց Տիկին Սաթեն զայն դիմաւորելով:

– Եկեղեցի գացի, հոնկէ կուգամ, պատասխանեց Նուարդ դժկարկը հանելով:

– Պատարագը լմնցա՞ւ····:

– Չէ՛, արդէն ներս չմտայ որ···:

– Ինչո՞ւ համար:

– Էրիկս դէմս ելաւ բակին մէջ, ըսաւ որ հոս մի՛ կենար եղ գնա ... իրարանցում պիտի ըլլայ եղեր:

– Չէի՞ր գիտեր:

– Գիտէի, բայց կը կարծէի որ թաղականները իրենց մէջ խնդիր պիտի ունենան, մինչեւ հիմա ժողովուրդն ալ մէջ մտեր է: Ամբողջ թաղը լեցուած էր··· «աճապա» էրկանս գլխուն փորձանք մը կուգա՞յ, ի՞նչ կ'ըսես Մարգար էֆէնտի···:

– Մի վախնար, բան մը չկայ, ամէնքն ալ մեր մարդիկն են, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի խորհրդաւոր ժպիտով մը:

– Ուզեցի հետս բերել, չեկաւ, չարուեստնակեց Տիկին Նուարդ, «դուն դնա Մարգար էֆէնտիենց նստէ, ես հոն կուգամ քեզի կ'առնեմ» ըսաւ:

– Շատ աղէկ ըրեր ես, մենք ալ միս միտնակ սիրտերնիս կը նեղանար կոր, պատասխանեց Տիկին Սաթեն:

– Ժամէն դուրս ելած տեսնես, ո՞վ դէմս ելլայ աղէկ···:

– Ո՞վ հարցուց Տիկին Սաթեն:

– Գետնին անցնելիք Շաղիկը ... սա ամէն իրարանցումներուն պատճառը ··· «ուչախը» եառնը ձգած ժամ մտաւ:

– Ի՞նչ կ'ըսես, ծառա՞ն ալ մէկտեղ բերեր է, ինչո՞ւ համար:

– Ո՞վ գիտէ, «չալըմ»ի համար ըլլալու է ··· անանկ ալ քալուածք մը «քի», կարծես որ իշխանուհի մըն է···:

– Է՜հ, հարկաւ, Թաղ· Խորհրդի ատենապետին կնիկն է: Բարեւեցի՞ք իրար:

– Սանկ գլխովս բարեւ մը տուի անցայ, անիկա կենալու պէս ըրաւ, բայց ես չտեսնելու զարկի:

– «Աֆէրիմ, բէք աղէկ ըրեր ես» գոչեց Տիկին Սաթեն ուրախութեամբ: Այսօր թող աղուոր մը խաղք ըլլայ որ երթայ սորվի:

(Շար· 23)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ռընէ Զազըճեան եւ զաւակները, Տիկին Նելլի Զազըճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, կիրակի, Հոկտեմբեր 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ԷՕԺԷՆԻ ԶԱԳԼՃԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Սանտալեան)

մահուան 10–րդ եւ իրենց հօր ու մեծ – հօր՝

ՊԵՐՃ ԶԱԳԼՃԵԱՆ-Ի

մահուան 23–րդ տարելիցներուն առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ – Տէր և Տիկին Խոր Շալճեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Ատրիճէ Աւտոյեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն – Ժերմէ եւ Շըջակայից Սուրբ Մահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ Եկեղեցւոյ Հինութեան 67–րդ եւ անուանակոչութեան 64–րդ տարեդարձը։

Հոկտեմբեր 12, Կիրակի օր։

Այս առիթով կը կատարուի Հանդիսաւոր պատարագ եւ Հոգեհանդիսաւ Հոգիներուն համար Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ քարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՓԵԱՆԻ

Հոգեւոր հովիւներուն – սարկաւագներուն – քարերարներուն – հիմնադիր եւ Շինութեան Ցանճնախումբի Թաղական Խորհուրդոյ անդամներուն – Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ փիլիքապէս աստարած են Եկեղեցւոյ Հինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա հոգեհանդիսաւ։

Աքարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ «գինեձօն» Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Կը խնդրուի թաղիս եւ Շրջակայքի հայութենէն որ խտութեամբ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը Թաղիս ննջեցեալներուն։

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել Թաղականութեան։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 11

Տօն է Սրբոց Թարգմանչաց

վարդապետացն՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի,

Մովսէսի Խորենացւոյ

Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային

Գրիգորի Նարեկացւոյն

եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ իւրաքանչիւր Գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց։

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12,

Ե. Կիրակի Զկնի Սրբոյ Խաչին

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագը կը մատուցանէ՝ (Միացեալ – Նահանգներէն՝)

ԳԱԲՐԻԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԱՒԱՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Ուխտի օրն է։ Այս առիթով կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա՝ կ'օրհնուի մատաղ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎԱՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9–ին։

Պատարագ ժամը 10·30–ին։

Մատաղի օրհնութիւն ժամը 11·45–ին։

Պատարագէ ետք կը կատարուի Հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն Եկեղեցւոյ վախճանեալ Հոգեւորականներու եւ բարերարներու Հոգիներուն համար։

Սիրով կը հրաւիրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ իր ուխտը վերանորոգելու։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Մասունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ցաւակ Տէրթէրեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Ժիւլիա Կոնոյեան, կաթիէ. եւ զաւակներուն, Տիկին Ժորժէթ Մարիաէի եւ զաւակներուն իրենց հօրեղբօր եւ զարմիկին՝ Յակոբ Կոնոյեանի եւ իրենց զարմիկին Պերճ Կոնոյեանի մահուան առթիւ (Ժըլնեւ)։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ASSADOUR
PEINTURES - AQUARELLES
GALERIE CAHIERS D'ART
EXPOSITION DU 4 AU 31 OCTOBRE 1997
DU LUNDI AU SAMEDI DE 10:00 À 12:30 ET DE 14:00 À 19:00
14 RUE DU DRAGON PARIS VIe
TEL 01 45 48 76 73 FAX 01 45 44 98 50

Dans le cadre de l'exposition
ISSY, LA BIBLE
PATRIMOINE DE L'HUMANITE
Les Eglises Arméniennes Apostolique et Evangélique d'Issy-les-Moulineaux présentent
l'Atelier Vocal
KOMITAS
Musique Sacrée
Musique Arménienne
Direction et Soprano : SIRVART KAZANDJIAN
Piano : Houri SHERBETJIAN
CONCERT
EGLISE ST-BENOÎT
35, rue Séverine— Issy-les-Moulineaux
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30
— Entrée : 40 Frs —
Billets en vente sur place à partir de 20 heures.
Renseignements et réservations :
Tél. : 01. 46. 45. 71. 10.

FREQUENCE PROTESTANTE
(FM 100.7)
Mercredi 15 Octobre de 14h à 14h30 émission musicale avec l'atelier **Komitas** de *SIRVART KAZANDJIAN* (de Suisse).

Solidarité Protestante France Arménie
vous invite au magnifique
CONCERT
DE
L'ATELIER KOMITAS
(venu spécialement de Suisse)
direction: **Sirvart Kazandjian**
en l'église Réformée du Luxembourg
58, rue Madame, Paris 6ème
le Mercredi 15 Octobre à 20h45
Programme :
Musiques liturgiques et folkloriques arméniennes,
et la Missa Criolla
Collecte au profit de nos œuvres en Arménie
(Renseignements:
Pasteur Samuel Sahagian
Tél. : 01 47 35 30 23).

-ԳՕՂԹԱՆ-
UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris
Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

ՀԱՅՈՑ ԽԱՉ
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Cérémonie de remise de médailles
La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Archag Djamalian*» de Décines, honore ses membres qui ont œuvré depuis 40 ans dans cette association en leur remettant une médaille d'or et une médaille d'argent pour les membres de plus de 25 ans. Cette cérémonie de remise des médailles aura lieu le 11 Octobre à 19 heures à la Maison de la Culture de Décines.
Elle sera clôturée par un vin d'honneur offert par les Khatchouhies.
***
SOIREE DANSANTE
La Croix Bleue des Arméniens de France, la FRA Nor Seround et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan
organisent
le Samedi 18 Octobre à partir de 20h30
UNE GRANDE SOIREE DANSANTE
avec l'*Orchestre* *GAÏDZAG*
Buffet oriental
Salle des fêtes de Livry-Gargan
place François Mitterrand (RN 3)
Réservations aux :
01 43 85 90 12 ou 01 43 83 87 68.

SABERATOURS SEVANVOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3950 F RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SERVICE FRET PARIS • EREVAN
SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES
A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

MARSEILLE
MAIRIE DES 13e ET 14e ARRONDISSEMENTS
Bastide St-Joseph — 72, rue Paul Coxe, 13014 MARSEILLE
JOURNÉES ARMÉNIENNES
du 7 au 18 Octobre
— **EXPOSITION PHOTOGRAPHIQUE**—«Mémoire arménienne»
— **DINER AVEC ANIMATION MUSICALE**
Samedi 11 Octobre à partir de 20 heures. —P.A.F. 100 F.—
— **SOIREE CINEMA**—«Les habitants du Palais Royal»
Film de E. Sarxian
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11-12
SAMEDI - DIMANCHE
11-12 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·222 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.222

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՆԴՐԱՅԱՐՈՅՑ ՇՈՒԿԱՆ

Կասպից ծովու քարիւղին առընչուած տնտեսական եւ նաեւ քաղաքական մըրցակցութիւնը օրէ օր աւելի ուշադրութիւնը կը գրաւէ միջազգային մամուլին։ «Լը Մոնտ տիփլոմաթիք»ի Հոկտեմբերի թիւն ալ երկու էջ յատկացուցած է նիւթին, ժընեւէն Վիկէն Չէթերեանի ծաւալուն յօդուածով։

Ան նախ կը ներկայացնէ չրջանի քարիւղի զբաւարկին հանդէպ Ռուսաստանի, Իրանի, Թուրքիոյ եւ Արեւմուտքին կեցուածքները։ Մրցակցութեան գլխաւոր երկու հարցկները անշուշտ Միացեալ Նահանգներն եւ Ռուսաստանն են։ Առաջինը կասկած քարիւղը այլընտրանք մը կը նկատէ Ծոցէն արտահանուածին, իսկ Ռուսաստան կը ջանայ հարաւի իր այդ չրջանին վրայ չկորսնցնել տիրապետութիւնը որ բաւական տատանումներու ենթակայ է Չէչէնիոյ, բայց նաեւ այլ նըմանկ խնդիրներով։ Եւրոպայի երկիրներն ալ ունին հոն իրենց նախասիրութիւնը, ինչպէս Գերմանիոյ հակումը դէպի Վըրաստան, Ֆրանսայի մօտիկութիւնը Երեւանի ու Մեծն Բրիտանիոյ մտերմութիւնը Բաքուի հետ։

Չէթերեան անջատ ղլուխի մը տակ կը ներկայացնէ այս կացութեան քով Անգարայի երկընտրանքը։ Քարիւղի փոխադրութեան նիւթին մէջ Թուրքիա խաղաթուղթեր ունենալով հանդերձ, չէ յաջողած մինչեւ այսօր կարեւոր դիրքի մը տիրանալ։ Հակառակ ամէն առիթով բացի արուած նեցուկին, այս վերջինը դեռ չըլլալու չատ մը պատճառներ ունի։ Ասոր քով Անգարա առիթները չէ կրցած օգտագործել Հայաստանի հետ բնականոն յարաբերութիւն հաստատելու, հակառակ որ այս վերջինը ցեղասպանութեան ճանաչումի մը նախապայմանէն հրաժարած կր։

Անգարայի երկընտրանքը կուգայ անկէ որ կ'ուզէ Կովկասի մէջ աչքառաքաղաքական դեր մը ստանձնել որպէս մրցակից Ռուսաստանի, մինչդեռ իր անտեսական չահերը կապուած չեն նախկին խորհրդային թրքախօս հանրապետութիւններուն, այլ նոյնինքն Ռուսաստանի։

Շատ աւելի դործնապաշտ յայտնուած է Իրան, դառնալով առեւտրական գլխաւոր գործընկերը Հայաստանի եւ Ադրբեջանի, այդ ձեւով նաեւ վերջ տալով Միացեալ Նահանգներու կողմէ իրեն պարտադրուած մեկուսացումին։ Շրջանի աչքառաքաղաքական հաւասարակչռութիւնը կրնայ խախտիլ այն օրը երբ Ուաչինկթըն երկխօսութեան ձեռնարկէ Թեհրանի հետ։ Բան մը զոր կը թելադրեն ամերիկացի ազդեցիկ չատ մը քաղաքական դէմքեր։ Եւ ըստ որ Ուաչինկթըն յօժարած է Իրանին անցքին 3200 քիլոմեթրնոց քարիւղատարի մը որ Թուրքմէնիստանէն Թուրքիա պիտի հասնի եւ արժէ 1,6 միլիառ տոլար։ Չափազանցուած չէ բարի տրամադրութեան մը նախանշանը նկատել Միացեալ – Նահանգներու այս ժեստը։ Իսկ քարիւղը, զոլոր անկիւններէն դիտելով, կը ներկայանայ քաղաքական ազդակի բերքով։

Ինչ կը վերաբերի այդ ազդակին Ադրբեջանի համար ունեցած նշանակութեան, Ալիեւ պիտցած է վարկ ապահովել անով եւ կրնայ այսուհետեւ ծրագրել քարիւղին չահով ամրացնել հանրապետութեան հիմերը, հեռանալ Մոսկուայէն եւ միջազգային բաւարար հեռաքերքրութեան արժանանալով ետ առնել Ղարաբաղը բանակցութիւններով կամ զէնքով։

Կրնա՞յ հասնիլ նպատակին. ճիշդ է որ ինք որոշ կայունութիւն մը բերաւ Ադրբեջանի, բայց բարգաւաճումի խոստումները 10 – 15 տարիէն կրնան իրականութեան վերածուիլ։ Իսկ Ալիեւ այսօր 74 տարեկան է ու Բաքուի օտար դիւանագէտներէն մեծ մասը այն համոզումը ունի որ իր յաջորդութիւնը կրնայ բաւական ալեկոծում առեղծել։

Նկարագրելով Հայաստանի ալ կացութիւնը որ միջազգային մեծցող ճնշումներու ենթակայ է որպէսզի հրաժարի Լեռնային Ղարաբաղէն, Վ. Չէթերեան կ'ըսէ թէ յետ ընտրական դէպքերով վրնասուած իր օրինաւորութիւնը վերահաստատելու համար նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան վարչապետ նշանակած է Ռ. Քոչարեանը։ Հաւանական չի դաներ որ ընդունելի ըլլայ Արեւմուտքէն առաջարկուած լուծումը։ կը մէջբերուի Պաչտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեանի արտայայտութիւնը թէ ոչ մէկ պետութիւն պիտի յաջողի Ղարաբաղի չահերը զոհել ի նպաստ քարիւղին։

Անջատ դրութեամբ մը Վ. Չէթերեան կը խնդրականացնէ քարիւղին բարիք նըկատուած հանդամանքը. կը յիշէ Ադրբեջանի դէմ Թիւրքմէնիստանի, Ռուսաստանի հակադրութիւնը, Կասպից ծովու պաչարներուն ինքնագլուխ գործածութեան պատճառով։ Կայ նաեւ պաչարներուն տարողութեան վէճը։ Ճի՞շդ են բաքուի ներկայացուցած թիւերը։

Կասպեան քարիւղին մեծագոյն անպատեհութիւնը կը նկատուի բայ ծովերէ հեռու գտնուելու պարագան։ Եթէ տնտեսապէս ձեռնտու ձեւեր չգտնուին անոր արտահանումին ու փոխադրութեան համար, ներդրումներու պայմանագիրները կրնան յետպաղիլ, կամ նոյնիսկ մոռցուիլ։ Ու այն ատեն ուշադրութիւնները կը դառնան այլ աղբիւրներու։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՁՈՒՄ ՀՈՒՐԻՅԷԹ»

«ԱՆԻի ԱԻԵՐԱԿՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՓԵՍՈՍ ՄԸ ԴԱՌՆԱԼ, ԲԱՑԱ ԱՏՈՐ ՀԱՄԱՐ ՊԵՏՔ Է ՈՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ ՓՈԽԵՆ»

«Ձումհուրիյէթ»ի մէջ քրոնիկագիր Ահմէտ Թանէր Գըշլալը իր չաբաթական սիւնակը Հոկտեմբեր 3–ին նուիրած է Կարս քաղաքի «Աթաթիւրքեան մտածումի Միութեան» կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը առիթով։ Քրոնիկագիրը կը նչէ որ ժողովը չատ լաւ էր, սրահը ծաղիկներով զարդարուն էր, միայն թէ մասնակից կիներու թիւը չատ քիչ էր։ Ուրիշ քաղաքներու մէջ կայացած հաւաքոյթներուն կը մասնակցին մեծ թիւով կիներ, բայց Կարսի մէջ կայացած հաւաքոյթի ընթացքին ընդարձակ սրահին մէջ կիներ չկար։ «Կարսը, որ կիներ չունի» խորագիրը կը զործածէ յօդուածագիրը։

Ահմէտ Թանէր Գըշլալը ուրիշ նիւթերու կարդին կը հպի նաեւ Անի–ի աւերակներու հարցին եւ այս մասին կը գրէ հետեւեալը։

Հայաստանի սահմանագծին վրայ Անի–ի աւերակները թեկնածու են երկրորդ Եփեսոս (Էֆէս) մը դառնալու։

Եթէ պետութիւնը անհրաժեչտ հետաքրքրութիւնը ցոյց տայ։։։ Եթէ փլցուած, թալանուած պատմական յուչարձանները դարձեալ կեանքի վերադարձուին։։։, Անին կրնայ Կարսը կենդանացընել, զբօսաչրջիկներ համալրով այս տարածքաչրջանը կեդրոնական չրջան մը դարձնելու։

Բայց այսպիսի իրագործումի մը համար պայման է որ նախ պետութեան ղեկավարները փոխեն իրենց գլուխները։

Տարիներ առաջ Մէնտէրէս Կարս եկեր է, եւ խենթ դարձեր է երբ տեսեր է հոյակապ եկեղեցին, որուն մէկ նմանը միայն Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ կայ։ Հրահանգեր է որ այդ եկեղեցին փլցուի։

Անհաւատալի է, բայց իրական։

Շատեր կը պատմեն թէ Անիի աւերակները վերջին տարիներու ընթացքին ալ աւելի թալանուեցան ու աւերակի վերածուեցան։ Անոնք հետեւեալը կ'աւելցնեն.

– Անին արդէն միշտ փլուզումի ենթարկուեցաւ։ Մասնաւորաբար Լէրճնի չրջանին։

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

ՄԱՄՈՒԼ

«L'HISTOIRE»

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆԸ

«Հիսթուար» ամսաթերթին Հոկտեմբերի թիւը (214) յատկացուած է ցեղասպանութեան ու ցեղասպանութեան նիւթին։ Մարդկութեան ամենահին ժամանակներէն լոյսին բերուած են զանազան ցեղերու դէմ ի գործ դրուած բնաջնջումի արարքներ։ Կը չեշտուի յատկապէս Ի· դարը որ նախորդէն փոխանցուած ցեղասպան հակումներու հետեւանքով դարաչրջանը եղած է մինչ աւելի ցեղասպանութիւններու։ Եւ այլեւս, այնպէս կը թուի թէ պէտք չէ վարմանալ տեսնելով որ 100 հրնոց թերթին մէջ այդ նոյն դարուն առաջին ցեղասպանութիւնը կը յիչուի չնորհիւ Ի· Թէրնոնի հետ տեսակցութեան մը մէջ, գրաւելով հազիւ երկու տասնեակ տողեր։։։

Ա. ԵՂՈՑԵԱՆԻ ՎԱՂՈՐԴԱՑՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր 8–ի Ֆրանսական մամուլը չարժանկարի եւ եղանակին նոր ժապաւէններուն յատկացուած էջերուն մէջ լայն տեղ տուած էր հայազգի երիտասարդ բեմադիր Ա. Եղոյեանի «Գեղեցիկ վաղորդայններ» գործին որ նոյն օրը սկսաւ ցուցադրուիլ փարիզեան սրահներու մէջ։ «Մոնտ»ը, «Լիպերասիոն»ը, «Ֆիկառօ»ն, «Չիւմանիթէ»ն, ժապաւէնին մասին սլեւնակներէ զատ հարցազրոյցներ ալ հրատարակած են արուեստագէտին հետ որ նոյն գործով Մայիսին արժանացած էր Գանի վաստաոնին դատակազմի մեծ մրցանակին։

«Գեղեցիկ վաղորդայնները»ը որուն նիւթը առնուած է Ռաոլ Պէնգոի վէպէն, կը պատմէ հիւսիսային ամերիկեան փոքր քաղաքի մը ապրած ողբերգութիւնը որուն պատճառ եղած է անոր դրեթէ բոլոր զաւակներուն արկածով մը կորուստը։ Գործը կը ներկայացուի «հոյակապ», «բարդ եւ մխիթարող առեն խոր», «հրաչալի»ի նման որակումներով։

Ժապաւէնին առթիւ կը տրուին Ա. Եղոյեանի կենսագրական դիծերը, երբեմն այն նչումով որ հայկական ծագումով ընտանիքի մը զաւակն է, հաստատուած Գանատա։ կը յիչուին նաեւ նախորդ ժապաւէնները, անոնց յաջողութիւնները։

«Գեղեցիկ վաղորդայններ»ուն գլխաւոր դերերէն մէկը կը կատարէ կրկին Ա. Եղոյեանի կինը՝ Արսինէ Խանճեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 9/10)

ԲԻՇՔԵԿԻ ՄԷՋ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԱԾ ԵՆ 24 ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Կիրզիզստանի մայրաքաղաքին մէջ Հոկտեմբեր 9–ին տեղի ունեցած ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու կառավարութիւններու դեկավարներու 26–րդ հերթական նիստին, որու կը մասնակցէր նաեւ հայկական պատուիրակութիւնը վարչապետ Ռ. Քոչարեանի դեկավարութեան տակ, ստորագրուած է 24 փաստաթուղթերու ծրար մը։ Ասոնք մեծ մասամբ կը վերաբերին տնտեսութեան, փոխադրութեան, ռազմական համագործակցութեան եւ հակօդային պաչտպանութեան ոլորտներուն, ինչպէս նաեւ ՀԱՊ–ի տարածքին վրայ կազմակերպուած չանցագործութեան եւ մաքսանենգութեան դէմ մղուելիք պայքարին։

Ռուսաստանի վարչապետ Չերնոմիրդինի թելադրանքով, բաւարար չափով մշակուած չըլլալու պատճառաբանութեամբ օրակարգէ դուրս ձգուած «ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու տնտեսական բարեփոխումներու ընթացքին մասին» վերլուծումը եւ այլ հարցեր կը կազմեն յաջորդ նիստին նիւթերը, որ նախատեսուած է Երեւան, 1998 Յունուարին։

***

ԼՂՀ–Ի ՀԱՐՑԸ ԽՈՉԸՆԴՈՏ՝ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻՆ

Նախքան իր մեկնումը դէպի Սթրազպուրկ, «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին մէկ հարցումին պատասխանելով նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեան ըսած է թէ Ղարաբաղի հարցը որեւէ ազդեցութիւն չի կրնար ունենալ Հայաստանի Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան վրայ, ինչ որ պարագան չէ Ադրբեջանի։ Այս մասին բացատրութիւններ տուած է Ադգային Ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Յ· Իգլեսեան։ Ան ըսած է թէ Ադրբեջան հարցը կը փորձէ ներկայացնել որպէս Հայաստանինը, պնդելով որ իր հողատարածքին 20%–ը գրաւուած է եւ միլիոնէն աւելի տեղահանուածներ ունի եւլն։։ Բայց իրականութեան մէջ այդ պնդումները ապացուցանող որեւէ փաստաթուղթ դոյութիւն չունի, ընդհակառակն ՄԱԿ–ի ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 822 բանաձեւին եւ այլ մի քանի փաստաթուղթերու մէջ նչուած է որ Ադրբեջան պատերազմած է Լեռնային Ղարաբաղի տեղական ուժերուն հետ, այսինքն Ադրբեջան չկարենալով լուծել իր հարցը խաղաղ միջոցներով, դիմած է ռազմական մեթոտներու։

***

Ա· ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Մայր հայրենիքի մէջ կ'ամփոփուին ծանօթ դրող, մտաւորական Անդրանիկ Անդրէասեանի աճիւնները։ Հոկտ· 13–ի առաւօտեան Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ կատարուելիք արարողութենէն եաք աճիւնները ամփոփումը տեղի կ'ունենայ քաղաքին Պանթէոնին մէջ։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԼՂՀ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ադրբեջանի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդական Վ· Գիւլիւզադէ բա–

(Շար·ը Դ· էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ա.

Հինգշաբթի, Մայիս 29, 1996,

Վերջին օրերս են Սահակեանակերտի մէջ: Երեք օր մէկ օրուան մէջ սեղմուած, խտացած են. այնքան հեւքոտ ու խառնակ կ'ընթանայ ժամանակը: Առտուն հազիւ արթնցած՝ «երեւանէն զալիք ճիփը պիտի չկրնայ զալ», կ'ըսէ հեռաձայնով Վարդան Յակոբեանը, Ղարաբաղի Գրագէտներու Միութեան նախագահը, «սակայն ուղղաթիռ մը պիտի մեկնի դէպի Երեւան, մէկ ժամէն: Կրնաք առիկա առնել»:

— Բայց տակաւին հրաժեշտ չեմ առած աշակերտներէս, պաշտօնակիցներէս Վարդան:

— Եթէ ասիկա փախցնես յայտնի չէ թէ երբ կրնաս վերադառնալ: Մէկ ժամէն Երեւան կը հասնիս, փոխանակ Լաչէն — Գորիս ճամբուն՝ ուր էն քիչը եօթը ժամ պիտի դնես:

— Է ի՞նչ եղաւ պարոն Ներքինի զործոց նախարարին խոստումը:

— Առիկա չեմ գիտեր: Հիմա ա՛ս կայ, վազը չենք գիտեր ինչ կրնայ ըլլալ:

Արագ որոշումի պահ է:

— Լաւ, կ'ըսեմ: Ընտրութիւն չունիմ:

Պայուսակներուս վրայ նստած՝ կը ըսպասեմ: Ղարաբաղի մէջ սպասելը դոյութիւն չունի, ղէպքերը կը պատահին ժամանակէն դուրս զուտ զարաբաղեան ժամանակի մը մէջ, որ օրերը կը խտացնէ մէկ վայրկեանի մէջ եւ կամ վայրկեան մը կրնայ ժամեր տեւել առանց որ մարդ գիտակցի: Հաշիւի ու սակարկութեան երկիր չէ: Իմաստուն մարդը չի միջամտեր ղէպքերու ընթացքին: Պատերազմը մարդիկը քիչ մը ճակատագրապաշտ ալ ըրած է: Ի վերջոյ Վարդանը կը հասնի պինուորական հին, խարխլած ճիփով մը: Կառավարը անխօս ու լուրջ երիտասարդ մըն է: Կը բեռցնենք պայուսակներս ու ճամբայ կ'իյնանք:

— Որքա՞ն կ'առնէ մինչեւ օդակայան:

— Օ, չատ չէ, տասը վայրկեան: Ժամանակ ունինք:

Երջանիկ՝ կը կռթնիմ նստարանին: Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ ուղղաթիռ պիտի նստիմ ու լսած եմ, թէ Ղարաբաղի լեռներու հնամենապատակերը օդէն՝ աներեւակայելի դեղեցկութիւն մըն է: Անչուշտ տխուր եմ «վերջին ու անկրկնելի պահեր»ու անձկութիւնը կը լեցնէ զիս: Մամիկին ու Պապիկին կոթող — արձաններուն առջեւէն կ'անցնինք, ճամբան ամայի է, բայց լեցուն է փոսերով: Երիտասարդը անվրդով կը քշէ, ճամբան կ'երկարի, վարորդը պէնզինը երկուքը մէկ կը կոչէ խնայողութեան համար: Կէս ժամ անած է ու զեռ քաղաքէն նոր դուրս ելած ենք:

— Անփորձ քշող է, կ'ըսէ Վարդանը:

Խելայեղ, իրար անցած՝ օդակայան կը փնտռեմ չուրջս: Ոչ մէկ հեռաձայնի: Ճանկարծ օդին մէջ կամաց — կամաց մաղլցող ուղղաթիռ մը կը նշմարեմ, մեզմէ քիչ մը հեռու:

— Վարդան, ասիկա մերը չըլլայ:

Տխուր տխուր զլուխը կը շարժէ: Ոչ բարկութիւն, ոչ խղճահարութիւն, ոչ մէկ տաղնապ, ոչ իսկ պարզ «կը ցաւիմ ընկերը վահէ» մը: Զեղաւ՝ չեղաւ: Կը հասնինք օդակայան: Մարդ մարդասանք չկայ ու կը կայնինք պարապութեան եւ անչարժութեան մէջ, մինչ ուղղաթիռը ոլոր ոլոր կը բարձրանայ ու կը պզտիկնայ: Նիհար չուն մը կը սլաքայ մեր չուրջը: Ալ չի լսուիր ուղղաթիռին ձայնը: Կայնած՝ կը սպասենք, անկարող չարժելու:

Ի վերջոյ եւ տունս կը հասնինք: Ու մէկ ու կէս օր պիտի անցնի մինչեւ որ երեք մեքանիսիէն տղաք պիտի յայտնին երկու տարրեր կառքերէ զանազան մասեր հաւաքելու, եւ իրար յարմարցնելով՝ մարդու պէս կառք մը պատրաստելու...: Ախթէն կ'օգտուիմ եւ համալսարան երթալու: Հրաժեշտ պիտի առնեմ բոլոր բարեկամներէս, պաշտօնակիցներէս եւ մանաւանդ աշակերտներէս:

Առտուն եւս համալսարան: Ու երթաս բարովի արցունքոտ վայրկեաններ ուսանողներու եւ ուսուցիչներու հետ, սեղմ ու յուզուած խօսքեր, յաճախ կամ կիսատ նախադասութիւններ, անիմաստօրէն կրկնուող բառեր զաւարաններուն մէջ, ուսուցչանոցը պատրաստուած սեղաններ, անխուսափելի քոնեակը եւ ծաղիկը, պըզտիկ նուէրներ եւ անկարելի խոստումներ որ կ'ըլլան, ապսիւրտ յոյսեր որ կը ծնին սրտերու մէջ՝ ժամանակը իրապէս կեցնելու եւ կամ կրկնելու նոյն պահերը զալ տարի, միւս տարի, տարտամ ապագային մէջ: Խառնաչփոթ ղգացումներու այլքան յորձընթաց օր չեմ յիշեր ապրած ըլլալ: Տնօրէնութիւնը ողջերթի սեղան մը պատրաստած է դասարաններէն մէկուն մէջ, ուսանողներուն եւ ուսուցչական կազմին հետ: Դժուար է նկարագրել ղգացական ջեմուխիւնը: Ես խորհրդանշան եմ ու կը ներկայացնեմ զուրսի աշխարհէն եկող ու իրենց զատով հետաքրքրուած մարդիկը: Խօսք կ'առնէ անօրէնը Պր. Եպիսկոպոսեանը, ուսուցիչներ եւս: Հիմա կը կայնի հայերէնի ամպիոնին անօրէնը՝ Սոկրատ Յովհաննը ու կը խօսի Սփիւռք — Ղարաբաղ հոգեկան եւ մշակութական կապերու անհրաժեշտութեան մասին: Ցոյը կը յայտնէ, թէ զալ տարի ալ կուզամ...: Սրտէս կը խօսի անչուշտ, սակայն դիւրին բան չէ...: Կենացներ եւ օրուան պատշաճ ինքնագիր ոտանաւորներ: Կը նայիմ աշակերտներուս, կը վայլին աչքերը, գիտեմ թէ կան ոմանք, որոնք պիտի ուզէին դուրս զալ երկրէն ու երթալ աշխարհը տեսնել, ազատ չունչ քաշել: Սակայն մեծ մասը կառչած են իրենց կեանքի արմատներուն ու ոճին, ամուսնութիւն եւ ընտանիք կազմել է իրենց երազը: Փաստօրէն, ութ հազար զոհուած երիտասարդերուն հետ նաեւ զոհուած է ութ հազար աղջիկներու յոյսը հարսանեկան քօղը երեսին խորան երթալու...: «Մեզ մի մոռնար», կ'ըսեն նայուածքները, որոնք կ'ուղղուին ինձմէ անդին, բողջ աշխարհի հայութեան: Ես ալ նոյն աղերսանքը ունիմ իրենց ուղղուած, «մի մոռնաք մեզ», որովհետեւ իրենք մեզմէ չատ աւելի զօրաւոր են հայկականութեամբ՝ այդ բառին աւանդական իմաստով եւ հակառակ մեր չատ մը քաղաքակրթական առաւելութիւններուն՝ ինչքա՞ն պէտք ունինք բարոյական կորովին, որու չնորհիւ անոնց կեանքը որոշ լիութեան ու միութեան մը հասեր է:

Ի վերջոյ տաքի կ'ելլեմ երկու խօսք ըսելու: Իրերօդնութեան, համերաշխութեան եւ հանդուրժողութեան խօսքեր են անչուշտ: Մօտաւոր ներքով սապէս կ'ըսայտուիմ:

— Սփիւռքը ճակատ է, ոչ թէ կենաց — մահու պայքարի ճակատ մը, ինչպէս հոս է ու մասամբ ալ Հայաստան, սակայն նորչէն ամէն հայ պայքարով միայն կրնայ իր ինքնութիւնը պահել, Աւստրալիա թէ Ղարաբաղ: Առոր համար իրարու պէտք ունինք, առանց ձեղի, մենք տեղ մը չենք երթար, առանց մեզի՝ դուք ալ տեղ մը չգացած չունիք: Եւ հաւանաբար Սփիւռքի ճակատը ձեղի համար թէ՛ չատ հեռու եւ թէ ալ նուազ կարեւոր թուի, սակայն մեր կոխը անտեսանելի ուժերու դէմ է եւ արդիւնքը տասնամեակներ հաք պիտի զգացուի, քայց բարոյական իմաստով նոյնքան կենաց — մահու կռիւ է: Մենք ալ ձեր օգնութեան պէտք ունինք, եւ ատոր համար է որ հոս եկած եմ:

Այդ իրիկուն կը համաձայնինք Վարդանին հետ:

— Առտուն, ժամը չորսին:

— Այդքան կանուխ ի՞նչ պէտք կայ երթալու, կ'ըսեմ:

— Երկար ճամբայ է:

— Լաւ:

Առտուն ճիշդ ժամուն կայմ ու պատրաստ կը սպասեմ: Բայց անչուշտ ժամը վեցին կը հասնի: Լուռ ու մունջ կը տեղաւորուիմ քանի մը հոպիներու կողքին: Ու ճամբայ կ'իյնանք դէպի Հայաստան: Խօսակցութիւնը նուազադոյնի իջած է կառքին մէջ, եւ առիթը ունիմ հաչուի նստելու ինքզինքիս հետ, եկած էի նախ մեղքերս քաւելու եւ յետոյ Հայու ինքնութեան մասին նոր ճշմարտութիւններ սորվելու: Ուխտագնացութեան նման բան մը եղած ինձի համար եւ որուն չըննդիր կը յուսայի խղճիս վրայ ճնշող յանցանքի անտրամաբանական զգացումը մաքրել, միանգամընդմիշտ: Թեթեւցած եմ, մէկ խմաստով, սակայն նոյն ատեն նոր պատասխանատուութիւն մը առած եմ, որ կրկին խղճի նոր հարց կը դնէ առջեւս: Այս ժողովուրդը ինչպէ՞ս կարելի է լքել իր լեռներուն մէջ, որ միս մինակը դէմ դնէ համայն հայութեան սպառնացող բոլոր վտանգին: Կ'որոշեմ մնայուն կապ պահել աշակերտներուս եւ պաշտօնակիցներուս հետ, զերք զրկել համալսարանի մատենադարանին, դրել այդ հոյակապ մարդոց մասին ու պահել Սփիւռքահայու իմ ինքնութիւնս: Որովհետեւ կը զգամ, թէ այդ կերպ աւելի օգտակար կ'ըլլամ ազգին: Գիտեմ թէ օտար եմ այս մարդոց աշխարհին եւ վատութիւն պիտի ըլլար ատել ու քսել, թէ ես տունս զատ եմ: Ես ու մենք Սփիւռքի մէջ տուն չունինք, օտար է տունի զաղափարը մեզի համար եւ ուստ կը խօսի այն Հայը, որ կ'ըսէ թէ իր տունը Հայաստանն է ու զեռ կը չարունակէն մնալ Հայաստանն ու Ղարաբաղը, մնալ իբրեւ Իտէալի խորհրդանշան, անհասանելի ու սրբազան Հայրենիքը: Ու մենք զատապարտուած ենք օտարութիւնը ապրելու, առանց զառնութեան կամ հաճոյքի: Մենք ուրիշ տեսակ Հայեր ենք, մարդիկ ենք որոնք պարտականութիւնը ունին Հայաստանի իտէալը չալկելու եւ տանելու, սրբութեան մը նման:

Կառքը կ'ոստոստայ, դէպի Լաչէն: Ցաղո՞ծ եմ իմ առաքելութեանս մէջ:

«Այո» կը մտածեմ, «զոնէ ուրիշ, իրենց մտքերը Հայերու կարելիութեան գիտակցութիւնը դրի աշակերտներուս մտքին մէջ: Գիտեն թէ առանձին չեն: Ոչ ալ ես: Ցետ այսօրիկ չատ աւելի «զժուար պիտի ըլլայ Հայու կեանքս, բայց նոյն ատեն՝ չատ աւելի զոհացուցիչ»:

Փիլլարա

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱՐԵՆ Ց-100

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՂԻՇԷ ՂԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

ՍԵՐԻԿ ԴԱԽԹԱՆԳ

Երեւանում էինք, ամէնքս զբաղուած էինք մեր զործերով, աշխատում էինք լարուած: Հանդիպում էի Զարենցին, Արփիկին, նրանց մտերմութիւնը, զեղեցիկ սէրը լինէ ուրախացնում էր: Գիտէի, որ Զարենցը լինչ զժուարութիւններ էլ անի, խելօքացած վերադառնալու է Արփիկի մօտ:

Ժամանակը սահում էր:

Քոյրս հիւանդացել էր, պառկած էր հիւանդանոցում, Աբովեան փողոցի ծայրին: Ես գնացի նրան ուտելիք եւ նամակ ուղարկելու: Բուժքոյրն իմ բերածը վերցրեց ու գնաց: Դռնից հեռացայ եւ չըկուեցի, քարացայ: Շէնքի անկիւնից ցատքից Զարենցը, վազեց, փաթաթուեց լինէ ու հեկեկալով, դողալով չընկաց՝

— Ա՛խ, Արփիկս մեռնում է, Արփի՛կս, Արփի՛կս..

— Ի՞նչ ես ասում, Զարենց: Արփիկն առողջ էր, ի՞նչ պատահեց:

Դողում էր, կուչ էր եկել, փոքրացել...

Շօյում էի գլուխը, աչխատում հանդրտացնել:

— Ցանկարծ, յանկարծ, յանկարծ... Արփիկս մեռնում է, Արփի՛կս...

Զարենցը համարեա ուշաթափ էր. վիշտը մեծ էր, այնպէս անյոյս սգում էր Արփիկի մահը, որ ես սարսափելի անհանգստութիւն զգացի: Ես խօսել չէի կարող, լուռ արտասուում էի: Ոչ մի կերպ չկարողացայ նրան նստեցնել աթոռին, լաց էր լինում անմխիթար...

Արփիկը մեռաւ, անխմաստ, յանկարծակի մահով... խելացի, բարի, սիրով լի Արփիկը մեռաւ: Զարենցը կորցրեց իր Արփիկին: Նրա հետ աւելի կորցրեց իր հաւատարմակիցութիւնը: Զարենցը հասել էր խելագարութեան: Մի ծանր նոպայի ժամանակ նա վառեց Արփիկի չորերը, ուզում էր տունը վառել, հազիւ մարդիկ, հրդեհը հանգցրին: Սենեակում արձան էր դրել, զարդարել, երկրպագում էր: Զարենցը դուրս էր թռել նորմալ կեանքից: Հազիւ հասել էր ծայր աստիճան խանգարման... Յիմարութիւններ էր անում, անկարգութիւններ, կարծես բաւականութիւն էր զգում իր կատարած զժութիւններից՝ աննպատակ, անօգտակար...

Ես համոզուած էի, որ Արփիկը իր մեծ սիրով միչտ պաչտպանում էր Զարենցին, միչտ հանգստացնում: Արփիկը Զարենցի մաքուր սէրն էր. եւ այդպէ՞ս անհետացաւ:

Ես գլխիս կարմիր ծածկոց էի կապում: Քրոջիցս ուսացել էի նոր մեր տաքսայ ծածկոց եւ այնպէս էի կապել, որ ծայրերը ցած էին ընկնում ձախ կողմից:

Փողոցում հանդիպեցի Զարենցին: Կանգնեցինք: Զարենցը չօչափեց ծածկոցիս ծայրերը.

— Սերի՛կ, խնդրում եմ, ի՛նձ տուր:

— Ինչի՞ զ է պէտք...

— Տո՛ւր, ուզում եմ զերբ կապել:

— Ա՛յ քեզ բան, դու զերբզ կապես, իսկ ես ինչո՞վ ծածկեմ զլուխս:

— Մի բան կը հարես...

— Չէ՛, չե՛մ տայ, — ասացի ու արագ հեռացայ:

Նման հանդիպումներ եղան մի քանի անգամ: Զարենցը այնպէս էր խնդրում, որ վերջը զլխիցս պոկելով ծածկոցը՝ տուի իրեն: Պէտք էր տեսնել նրա անմեղ ուրախութիւնը...

Զգիտեմ, նա այդ ալ մետաքսով զերբ կապմե՞ց...

Պէտք է ասել, որ երբ նա պետհրատում էր աչխատում, միչտ ի չատ էր բերում իր մեծ ճաչակը զրքերի ձեւաւորման մէջ: Շատ նուրբ զեղագիտական զգացում ունէր, որը, իմ կարծիքով, պայմանաւորուած էր մանկութիւնից: Նրա հայրը զբաղուել էր զորգի առեւտրով: Առիթներ է եղել խօսելու Զարենցի հետ զորգերի զեղեցկութեան մասին: Գեղեցիկի մասին խօսելիս Զարենցը ինքն էլ զեղեցկանում էր... նրա մէջ արթնանում էին մանկական յիչողութիւններ՝ կապուած իրենց տան, հինաւուրց կարս քաղաքի հետ...

Գեղեցիկի սիրահար մի որբ էր Զարենցը՝ կորցրած տուն—տեղ, երկիր, ծնողներ ... ո՛րբ...

*
**

Լուսիկը՝ փոքր քոյրս, բժչկուհին, ամուսնու հետ վերադարձել էր արտասահմանից եւ ինձ մօտ էր Երեւանում: Լուսիկը չատ զեղեցիկ էր, նուրբ բանաստեղծական հոգու տէր, ինքն էլ բանաստեղծութիւններ էր զրում: Հաղնուած էր չատ ճաչակով եւ որովհետեւ Երեւանում վատ էին հաղնւում (երեսնական թուեր), նա փողոցում աչքի էր ընկնում իր չքեղութեամբ:

Հանդիպեցինք Զարենցին: Բանաստեղծը հիացած նայում էր Լուսիկին, լսում նրան: Լուսիկը Զարենցին զիտէը Մոսկուայից. այն ժամանակ նա ուսանում էր Մոսկուայի համալսարանի բժչկական ֆակուլտետում: Իսկ այժմ աւելի էր հասունացել ու զեղեցկացել: Լուսիկը Զարենցի հետ միչտ մեզմ էր խօսում, ուշադիր էր զէպի նա:

— Գիտե՞ս, — ասաց Զարենցը ինձ, — քո քոյրը աւելի զեղեցիկ է, քան դու:

— Ի հարկէ, — ժպտալով ուրախ պատասխանեցի ես, — իմ քոյրը չատ զեղեցիկ է:

— Ոչ միայն զեղեցիկ է, այլեւ քնքոյշ, մեզմ... դու փչեր ունես:

— Ձեր չրջապատում փչերն անհրաժեչտ են, — պատասխանեցի ես:

Զարենցը ծիծաղեց:

Լուսիկը վախենում էր, որ ես վիրաւորեմ Զարենցին, խօսք էր զցում մեր մէջ...

Զարենցը, չգիտեմ ու՞ր հրաւիրեց քընջոյս:

— Ես վազը գնում եմ Դիլիջան եւ այսօր չատ զործ ունեմ, մի այլ անգամ, — պիւանագիտօրէն ասաց քոյրս:

— Ո՞մ հետ էք գնում, — հարցրեց Զարենցը:

— Սերիկի:

— Հա՞, Սերիկ, գնու՞մ էք Դիլիջա՞ն, ովքե՞ր էք գնում:

— Ընկեր Դրաստամատը, Լուսժողկոմի մի մեռուչ, ես եւ Լուսիկը:

— Ո՞ր ժամին:

— Ժամը 9-ին պէտք է լինենք Լուսժողկոմատում, դուրս կը զանք երեսի մի քիչ ուչ:

Բաժանուեցինք:

Միւս օրը քրոջս հետ Լուսժողկոմատում էինք, Դրաստամատ Տէր-Սիմոնեանի մօտ: Երբ իջանք մեքենայ նստելու, տեսանք, որ Զարենցը կանգնած է մեքենայի մօտ եւ վարորդի հետ քաղցր զրոյցում է:

Դրաստամատը բարեւեց Զարենցին, մեզ

նատեցրեց, ինքն էլ նատեց վարորդի կողքին:

– Դրատամա՛տ, ես գալիս եմ Դիլիջան, – ասաց Զարենցը:

Դրատամատը չատ կիրթ, քաղաքավարի մարդ էր: «Սիրելիս, – ասաց նա, – տեսնում ես՝ բոլոր տեղերը զբաղուած են, քեզ որտե՞ղ նատեցնեմ»: Թուում էր՝ վատ է զգում, որ բանաստեղծին մեր–ժում է:

– Չէ՛, գալիս եմ, – վճռակամօրէն ասաց Զարենցը, – բացեց մեքենայի դուռը մեր կողմից ու նատեց Լուսիկի ոտքերի մօտ:

– Շարժուի՛ր, – ասաց վարորդին:

Դրատամատը լուռ էր· բոլորս էլ լուռ էինք· պիտէինք Զարենցի բնաւորութիւնը· երբ որոշել է գալ – գալու է:

– Ընկեր Դրատամատ, դնանք, քաղաքից դուրս գանք, մեր կողքին կը նստի, – ասացի ես:

Գնացինք մինչեւ Քանաքեռ, Զարենցը անչարժ նատած էր ներքեւում:

– Զարենց, բարձրացիր, կը տեղաւորուենք, չորս էլ նիհար ենք, – ասացի ես:

– Չե՛մ գայ:

– Զարենց, ասաց Լուսիկը,– վեր կացէք, ինձ համար չատ անյարմար է, եկէք նատէք մեր կողքին:

– Հա՞, – ասաց Զարենցն ու նատեց Լուսիկի կողքին:

Շատ ուրախ ճանապարհորդութիւն էր· Զարենցը արտասանեց· Լուսիկն էլ ՏԷր–Եանից արտասանեց: Եւ երբ մի բանաստեղծութիւնից յետոյ ասաց՝ այս էլ ես եմ գրել՝

ձերնակ ու ճնճղուշ, որպէս մի շուշան,
Մարդկանց աչքերից հեռու ապրեցի,
Սպիտակ թերթիկներս արեւ չտեսան,
Անարեւ, անսէր, գարուն ապրեցի...

Զարենցը վեր թռաւ, գլուխը կպաւ մեքենային, հիացած էր, նայում էր, նայում Լուսիկին...

Հասանք Դիլիջան, Լուսիկը եւ Զարենցը մեր տուն դնացին, իսկ մենք դնացինք ժողով, պայմանաւորուելով, որ յետոյ կը գանք տուն ճաշի:

Երբ միւս օրը վերադառնում էինք Երեւան, Զարենցը լուռ էր, այդպէս էլ մինչեւ Երեւան չխօսեց:

***

Ապրիլի մահից յետոյ, որոշ ժամանակ անց, Զարենցը նորից ամուսնացաւ մի գեղեցիկ կնոջ՝ Իպպոլէլլայի հետ:

Զարենցը ինձ հետ այդ մասին չէր խօսում, երեւի անյարմար էր զգում, վախենում էր, որ խօսեմ Ապրիլի մասին: Ես նման մտադրութիւն չունէի: Համոզուած էի, որ եթէ Զարենցը ամուսնանայ, մէկը մօտը կը լինի, նրա համար աւելի լաւ կը լինի, գուցէ Զարենց խելօքանայ:

Մի աղջիկ ունեցաւ, անունը դրեց Սրբուհի:

Այդ մասին նա ինքն ինձ ասաց՝

– Գիտե՞ս, Սերիկ, ես աղջիկ ունեմ...

– Հա՞, Զարենց, ի՛նչ լաւ է, անունն ի՞նչ դրիր, – հարցրի:

– Սրբի՛կ, Սրբի՛կ, – ու տխրեց, աչքերը թաց էին:

– Շատ լաւ է, չատ ուրախ եմ, – ասացի ես:

***

Սերում էր Զարենցը իր փոքրիկ Սրբուհին: Դա Զարենցի նոր սէրն էր: Զարենցը ունեցաւ եւ իր երկրորդ աղջիկը: Այն ժամանակ Զարենցը ապրում էր «Ինտուրիստ» հիւրանոցի երկրորդ յարկում (այժմ՝ «Երեւան»):

Աբովեան փողոցով լքնում էի ցած: Դիմացից գալիս էր Զարենցը: Նա խընդրեց, որ բարձրանամ իր հետ հիւրանոց:

– Շտապում եմ, – ասացի:

– Չէ՛, պէտք է գաս, ու ամուր բռնեց ձեռքս եւ չատ խնդրեց, որ գնամ:

– Պիտի գա՛ս, պիտի տեսնե՛ս իմ երեխաներին:

Բարձրացանք հիւրանոցի երկրորդ յարկը, մտանք նրա համարը: Իպպոլէլլան պառկած էր անկողնում՝ նոր ծնուած աղջիկը մօտը:

– Սերիկ, ի՞նչ ես կարծում, որ էս երկրորդը չէինէր, աւելի լաւ չէ՞ր լինի, – հարցրեց Զարենցը:

– Ինչո՞ւ:

– Հասկանո՞ւմ ես, ես սիրում եմ Սրբիկին, հիմա սա ծնուեց, սէրս դէպի Սրբիկը չի՞ պակասի:

– Չեմ հասկանում քեզ, չե՛մ հասկանում, չէ՞ որ երկուսն էլ քո երեխաներն են, ինչպէ՞ս ես պատկերացնում սէրդ, – ասացի ես բարկացած:

– Հա՛, բայց ուրեմն սէրս պէտք է կիսեմ, Սրբիկին քիչ բաժին կ'ընկնի:

(Շար· 3)

Նաւակ Թմբագրութեան

ԽՄԲ· – Ընդառաջելով գրութեան հեղինակին կողմէ մեզի յայտնուած «իր եւ դեսպանին ցանկութեան՝ «Ցառաջ»ի մէջ տպագրուած տեսնելու» դեսպանատան մամլոյ ծառայութեան կողմէ ղրկուած այս պատասխանը, սիրով կը հրատարակենք, նշդելով թէ զայն ստացանք միայն Հոկտեմբեր 6–ին հեռապատճէնով: Եւ որպէսզի մեր ընթերցողները յստակ գաղափար մը կարենան կազմել թէ ի՞նչ բան տոն տուած է Թ. Արփիի Սեպտեմբեր 26–ի *Օրը Օրինին* («*Հայաստանի դեսպանատան Սեպտեմբեր 21–ի տաք ապուրին պաղ ջուրը, կամ...*», ՆՈՅՆՈՒԹԵԱՄԲ կը հրատարակենք նաեւ անկախութեան 6–րդ տարեդարձին առթիւ բաժնուած խնդրոյ առարկայ էարտին «հայերէն» բաժինը: Այսպէսով ընթերցողը ինք պիտի կարենայ դատել մեղքը, մեղաւորը եւ չմեղաւորը:

***

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՊՈՒՐՒ ՋԵՐՄԱՍՏԻՃԱՆԸ ԵՒ... ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ ԱԽՈՐԺԱԿԸ

Յարպարժան «Ցառաջ»ի խմբագիր,

Այժմ, երբ անցեալ է այլեւս նորանկախ Հայաստանի վեցերորդ Սեպտեմբերի 21–ը եւ կարելի է ի մի բերել այդ առթիւ Ֆրանսահայ իրականութեան մէջ կայացած արձագանգները՝ զեղով անցողներն ու մնայունը, անհրաժեշտ եմ համարում անդրադառնալ Ձեր թերթի 19·210–րդ համարում տեղ գտած «Հայաստանի դեսպանատան Սեպտեմբերի 21–ի տաք ապուրին պաղ ջուրը, կամ...» առաջնորդողին՝ Թ· Արփի ստորագրութեամբ:

Անդրադարձս, ինչպէս նկատեցիք, չափաղրուած է առաջին դէմքով, այն պարզ պատճառով, որ ես ամենաուղղակի մասնակցութիւնն եմ ունեցել Հայաստանի անկախութեան տարելիցի առթիւ միջոցառումների կազմակերպմանը, այդ թուում՝ վերոյիշեալ առաջնորդողի բուն (կարելի է ասել՝ հաստաբուն) նիւթ դարձած քարտերի ձեւաւորմանն ու տպագրութեանը: Այս դիրքերից էլ, ահա, խօսքս ուղղում եմ «Ցառաջ»ի ընթերցողներին՝ տալու համար որոշ պարզաբանումներ:

Ինչպէս իրաւացիօրէն եղրակացնում է իմ հայրենակից Թ· Արփին, այս տարի նպատակայարմար էր նկատուել դեսպանութեան հիւրերին բաժանուած քարտերի հայերէն հատուածը մատուցել դասական ուղղագրութեամբ՝ ի նշան ուշադրութեան առ Ֆրանսիայի հայկական ծաղումով քաղաքացիները:

Ինչպէս իրաւացիօրէն կարող է եղրակացնել իւրաքանչիւր առողջ դատող անհատ, վերոյիշեալ նպատակայարմարութիւնն իրականացնողը (որ, տուեալ դէպքում, ես եմ) կամ պիտի տիրապետի դասական ուղղագրութեանը, կամ պիտի դիմի աւելի քաջատեղեակ մէկին, տանէք (առանց որեւէ վերապահութեան)՝ «Ցառաջ»ի խմբագրութեանը: Ամէն դէպքում, մի ամբողջ դեսպանութիւն հո չի՞ կարող թոյլ տալ, որ պինանչանը կրող մի քարտ պարունակի որեւէ կարգի անճշդութիւն: Իսկ եթէ նման բան, այնուամենայնիւ, տեղի է ունեցել, ապա, ինչպէս իրաւացիօրէն կարող է եղրակացնել իւրաքանչիւր առողջ դատող անհատ, ինչ–որ չնախատեսուած բան է կատարուել: Ուրեմն ի՞նչ է կատարուել, ի՞նչ· լեզուի պետական վարչութիւնը խելապարուել ու որչէլ է արհեստականօրէն համադրե՞լ երկու ուղղագրութիւնները, արեւմտեան խանութներուն ճոխութիւնը կուբացրե՞լ է ու անդրադէ՞տ դարձրել յետամնաց Հայաստանից եկած չտեսնողին, թէ՞ Թուքերի (մեղայ, մեղայ) դիւանագիտական ճնշման հետեւանքով որոշուել է այսուհետ «մղմած»ի փոխարէն գրել «մղուծ»:

Առտուած կը սիրէք: Տեղի է ունեցել համակարգչային ակաւառակի ճայնագրութիւնների պարզ մի չփոթմունք· պարզ եւ անողոքաբար անուղղելի՝ մի չարք հանդամանքների բերումով, որոնց մանրամասնումը այլեւս անիմաստ ու անշնորհակալ զբաղմունք է:

Շեշտում եմ· դեսպանութեանն անշահախնդրօրէն նուիրուած ու աջակցող սրտպարանն այստեղ որեւէ մեղաւորութիւն չունի· խոտան տեքստ՝ թէկուզեւ սրբագրուած տասբերեակի ուղեկցութեամբ, պիտի ընդհանրապէս չուղարկուէր տպարան: Եւ դառը այս չփոթմունքը առաջինը նկատողը ե՛ս եմ եղել, եւ առաջին ու ամենաչատ ցաւողն է՛լ եմ ես եղել, եւ Սեպտեմբերի 21–ի հանրաքուէի մասնակի՛ցն էլ եմ ես եղել, եւ խորհրդային ճնշման պայմաններում Մայիսի 28–ը իրեւ Անկախութեան տօն նշողը՝ ե՛ւս:

Շեշտում եմ նաեւ· անճնական վիրաւորուածութիւն չունեմ, հակառակ դէպքում կը հրաւիրէի հրապարակային թիւլաղրութեան՝ մի չարք լեզուներով ու կամայական ուղղագրութիւններով: Յամենայն դէպս, այն երկրում, որի քաղաքացին եմ ես, դրագիտութիւնը ոչ ոքի չի զարմացնում ու ոչ ոքի մենաշնորհը չի կարող լինել, եւ օտարերկրեայ հայազգի քաղաքացիներին կացութեան յատուկ կարգավիճակ չնորհելիս նրանց պաշտօնական լեզուի քննութիւն չեն պարտադրում: Ծիծաղելի է, պարզապէս:

Ծիծաղելի չէ, արդէն, մէկ այլ իրողութիւն· խնդրոյ առարկայ առաջնորդողի 8 պարբերութիւններից (չհաշուած առաջինը՝ «բացող» մէկ նախադասութիւնը) 6–ը նուիրուած են յիշեալ քարտի «Ջախջախմանը», իսկ մնացեալ 2 պարբերութիւններում հեղինակը հոդատարբար «հասցնում է» մի քանի անգամ «տեղեկացնել» ազդակից ընթերցողներին, որ Հայաստանի անկախութեան հետ կապուած սպասումն էր, ուրեմն, միակ պատճառը, որ «Գորբօ սրահը ծայրէ ծայր լեցուցած բազմութիւն» լինէր (կարծես այլազգի հանդիսատեսներն էլ էին «աւելի բան եօթը տասնամեակ» պապակուել Հայաստանի անկախութեան մորմոքից), որ այդ բազմութիւնը «ծափահարելէր յաջող արուեստագէտն ալ, նուազ յաջողն ալ», եւ որ «այնճան ալ կարեւոր չէր ատոր համար ձեռնարկին գուտ երաժշտական արժէքը»:

Այսպէս: Հայերէն թերթում, հայկական դեսպանութեան առընչութեամբ, հայ պետականութեան կարեւորագոյն օրուայ առիթով, հայազգի հեղինակի կողմից՝ այսպիսի մի չարախինդ մազե: Իրօք, ծիծաղելի չէ: Դառը իրողութիւն է:

Աւարտում եմ· Հրեաների հետ ոտք մեկնելը միայն հրեայ պատմաբանի առթիւ հրէական պետութեան քունը վախցընելը չէ: Այլ՝ առաջին հերթին սեփական ո՛ւրախանալն ու նրան տէր կանգնելը: Եթէ ոչ՝ մի՛ զարմացէք, երբ Հերեան զալիս ու տէր է կանգնում ձեր եբիտասարդ ու տաղանդաւոր ազգակցին, որին այնպէս հեշտութեամբ էք ոտնատակ տուել, որ՝ սեփական տեսակը ոչնչացնելու մոլուցքով տարուած՝ էջք էլ նկատել:

Ահա այսպիսի ծիծաղելի ու արտասուելու բաներ, յարգարժան «Ցառաջ»ի խմբագիր, տիկնայք եւ պարոնայք, ընկերներ եւ ընկերուհիներ:

«Ցառաջ»ի փառահեղ անցեալի նկատմամբ անխառն ակնածանքով՝
ՎԱՀԱԳՆ ԱԹԱԲԵԿԵԱՆ

«Կ'ուզեի աշխարհի մէջ որեւէ ուժ մը տեսնել, որ կարենար կործանել այս ցեղը, անկարեւոր մարդոց այս փոքրիկ տոհմը, որուն պատերազմները մղուած են և կորսուած, որուն կառոյցները խորտակուած են, որուն գրականութիւնը չի կարդացուիր, երաժշտութիւնը չի լսուիր, որուն աղօթքները այլևս անպատասխան են: Փորձէ՛ք, կործանեցէ՛ք Հայաստանը: Տեսէ՛ք, թե պիտի կարենա՞ք: Ձանուճ դրկեցէ՛ք անապատ, առանց հացի, առանց ջուրի: Այրեցէ՛ք անոնց տուները ու եկեղեցիները: Ցետոյ տեսէ՛ք, թե անոնք պիտի չծիծաղեն, պիտի չերգեն ու աղօթեն նորէն: Որովհետև անոնց– մէ երկու հոգի աշխարհի որևէ մեկ տեղ, երբ իրարու հանդիպին, տեսէ՛ք, թե պիտի չստեղծե՞ն նոր Հայաստան մը»:

Վիլյամ ՍԱՐՈՅԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Ե·

– Իրեն կերպարանքին նայիս նէ՝ ինքզինքուն վրայ չատ վստահ կը պատին կոր, միջամտեց Մարզար էֆէնտի:

– Դուն ալ մեծ մեծ մի ջարդեր նատած տեղդ, գոչեց Սաթեն:

– Քիչ մը եառքը «խապար»ները կ'առնես:

– Ի՞նչ պիտի ըլլայ որ, հարցուց Տիկին Նուարդ հեռաքրքիր, ինձի ալ պատմեցէք:

– Ի՞նչ պիտի ըլլայ, Պօղոս էֆէնտին առօք փառօք դուրս պիտի նետեն Թաղ· Խորհուրդէն, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի յաղթականօրէն:

– Իրա՞ւ կ'ըսես, էյ բանի կրնա՞ն ատանկ բան ընել:

– Եթէ մեծամասնութեան խօսքին ականջ չկախէ՝ բնականաբար կ'ընեն:

– Բայց անիկա ալ իր կուսակիցները ունի հարկաւ:

– Թո՛ղ ունենայ, ազգին կողմը աւելի զօրաւոր է:

– Վա՛յ, կը վախնամ որ կռիւ մը ելլայ:

– Քեզի՞ ինչ, կ'ուզեն նէ թող իրարու գլուխ պատուեն:

– Հապա էրի՞կս ... ես անիկա կը մտածեմ կոր:

– Անիկա խոհեմ է, ծեծին տակէն գալուն պէս կծիկը կը ղնէ, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի խնդալով:

Տիկին Նուարդ կէս ժամէ ի վեր հոն էր, երբ Միհրանիկ էֆէնտի եկաւ: Առաջին ակնարկով Մարզար էֆէնտի նշմարեց որ բարեկամը յաղթական երեւոյթ մը չունէր:

– Ի՞նչ լուր, հարցուց սրտատրոփ անձկութեամբ մը, մինչ երկու կիներն ալ նորեկին չուրթերէն կախուած էին:

– Ի՛նչ պիտի ըլլայ, խաղքութիւն, էֆէնտիմ, խաղքութիւն, գոչեց Միհրանիկ թարկացած չեչտով մը:

– Պատմէ՛ տեսնենք:

– Թաղին մէջը որչափ դատարկապորտ սրիկաներ կայ նէ՝ ժողվեր բերեր են ... դեռ երկուան լակոտը ելեր գործի կը խառնուի ... մէկ քանիին աղէկ «փայ»երնին տուի եա՛ ...:

Բոլոր այս կցկտուր խօսքերը որոշ բան մը չէին յայտներ, բայց ցոյց կուտային թէ դէպքերը Միհրանիկ էֆէնտիին հաճելի կերպով մը չէին տեղի ունեցած:

– Շէնք չնորհք պատմէ տեսնենք եղածը, ըսաւ Տիկին Սաթեն:

– Էֆէնտիմ, չարունակեց Միհրանիկ, բակը բազմութիւնը լեցուած էր, երբ ընկեր Կայծունի աթոռի մը վրայ ելլելով սկսաւ խօսիլ: Հոն գտնուողները չուրջը հաւաքուեցան:

– Դուն չատ չմօտենայիր, միջամտեց Տիկին Նուարդ:

– Չէ՛ ես հեռուէն մտիկ կ'ընէի կոր՝ մարդը չատ աղէկ, չատ չնորհալի կերպով կը խօսէր կոր, խրատներ կուտար կոր, երբ մէյ մըն ալ քանի մը հոգի վրան յարձակեցան, աթոռէն վար քաշեցին, քանի մը հատ գլխուն զարկին, իրարանցում մըն էր վերջաւ բակին մէջ...

– Դուն դուրս ելլայիր միջամտեց, կրկին Տիկին Նուարդ:

– «Ճանըմ», ես հեռուն կեցած էի:

– Ծեծողները որո՞նք էին, հարցուց Մարզար էֆէնտի:

– Որո՞նք պիտի ըլլան ... Շանթ ակումբին խլէդները ... ուրիչ կարգ մը անճանաչ մարդիկ ... «էհէպսիզ ալաչի»:

– Էյ, ազգիի կողմէն մարդ չի կա՞ր:

– Կար, բայց անոնք չատուր էին... ազգիինները կամաց մը կծիկը դրին:

Բոլոր այս հարցուփորձերուն միջոցին Տիկին Սաթեն չանթահարիչ նայուածքներ կ'ուղղէր իր էրկան որ սարսափահար կը ջանար չնայիլ իր կնոջ երեսը:

– Ցետոյ, չարունակեց Միհրանիկ, Սուսերեանց աթոռի մը վրայ ելաւ ափեղցրփեղ բաներ մը խօսեցաւ ու եառքը թուղթ մը ստորագրել տուաւ ներկաներուն ու այդ թուղթը առաւ տարաւ Խորհրդարան, Թաղային Խորհուրդին յանձնելու համար:

– Հասկցա՞ր, ինչ է եղեր այդ թուղթը:

– Էֆէնտիմ, յանուն Թաղեցիներուն կը պահանջեն կոր որ ժամկոչ Վարդան իր պաշտօնին վրայ մնայ եւ միւնոյն առեն իրենց չնորհակալութիւնը կը յայտնեն Պօղոս էֆէնտիին այս խնդրին մէջ բռնած ընթացքին համար...:

(Շար· 24)

(Շար. Ա. էջէն)

յարձակապէս հերքած է ԼՂՀ Արտաքին նախարարութեան վերջերս բազմիցս կատարած այն պնդումները թէ Ադրբեջան կը խախտէ բանակցութիւններու դադարեցման պայմանները եւ պատերազմական գործողութիւններու պատրաստութիւն կը տեսնէ: «Բաւուն դէմ ուղղուած հեռու գացող մեղադրանքները կը վկայեն, որ Ղարաբաղի Հայերը խնդիրը խաղաղութեամբ լուծելու փափաք չունին» ըսուած է Գիւլիզադէ:

*
**

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՓԷՇԵՑԱ ՄԵԿՆԱԾ

Կոփամարտի Հայաստանի հաւաքականը փէչտա մեկնած է: Հունգարիոյ մէջ եռագոյնը կը ներկայացնեն վանաձորցի Վախթանգ Դարչինեան (51 քգ.), երեւանցիներ Արամ Ոսմաղեան (54 քգ.), Արթիւր Գէորգեան (57 քգ.), Արտեմ Սիմոնեան (60 քգ.), Տիգրան Յակոբեան (63,5 քգ.), Սերգէյ Յակոբեան (67 քգ.), Մխիթար Վանեցեան (75 քգ.) եւ արուվեանցի Գէորգ Խաչատրեան (75 քգ.):

*
**

ՇԱՔԱՐԱԽՏԷ ՏԱՒԱՊՈՂՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ՝ 40 ՀԱԶԱՐ

Հայաստանի մէջ կատարուած վերջին հետազօտութիւններէն յայտնի դարձած է որ Հանրապետութեան մէջ կայ շաքարախտի 40 հազար հիւանդ: Այսոնց մէջ կարեւոր մաս կը կազմեն տեղահանուածները, որոնց 9%-ը կը տառապի շաքարախտէ: այս երեւոյթը կը վերապրուի անոնց անճկութեան, ինչպէս նաեւ նոր միջավայրին կարենալ յարմարելու դըժուարութիւններուն:

Ներկայիս Հայաստան հիւանդներուն էնսիւլին մատակարելու որեւէ հարց չունի: Աբդարեւ, Դանիայէն գնուած է 300 հազար տոլարի դեղ, որմէ անվճար կը տրամադրուի բոլոր անոնց որոնք կարիքն ունին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախարարապետը՝ Ռոմանօ Փրոտի իր հրաժարականը տուաւ, համայնավարները քուէարկած չըլլալով 1998-ի պիւտճէն: Ցեւ պատերազմեան ձախ առաջին կառավարութիւնը իր ժամանակութիւնը հիմնած էր ընորհիւ համայնավարներու մասնակցութեան: Համայնավար 34 երեսփոխանները պատճառ եղան որ տապալի կեդրոն-ձախ կառավարութիւնը: Կը կարծուի որ Փրոտիի պահանջած ճիպերն են ԵԻՐՕ-ի համար որ ճակատագրական եղած են:

ՏԱՐԻՕ ՖՕ, խառնայի թատերագիրը, նաեւ դերասան, անակնկալօրէն արժանացաւ գրականութեան 94-րդ Նոպէլ մրցանակին: 71 տարեկան, Ֆօ Հոմ-Միլանոյի կառուցիչին վրայ, իր կառքին մէջ է որ առած է լուրը քովէն անցնող կառքի մը վարորդէն, որ ցուցատախտակի մը վրայ գրած էր՝ «Նոպէլը չահեցաւ»: Անիչխանական, ամպարտաւ մը նկատուած, Ֆօ, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Իտալիոյ մէջ, մանաւանդ խոնարհներուն մօտ, որոնց բաները եղած է միշտ: Շուէտական ակադեմիան միաձայնութեամբ չէ որ մրցանակը շնորհած է Ֆոյի: Արդարեւ, Իտալիայէն դուրս Ֆօ անծանօթ մըն է եւ «Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ» ալ կը գրէր թէ «մրցանակը որ տրուեցաւ դերասանի մը որ նաեւ վիճելի գրութիւններու հեղինակն է (անկախ քարոյական նկատումներէ) երեւակայութենէ դուրս է»: Այլ դաւնեկիր մը՝ ինչպէս լեհ գրագէտ Միլոշեաւ-լեհ գրող Հերպինկ-Կրիւպինսկի զարմացած են եւ երկարօրէն կ'ըսէ թէ այս շնորհումը վերջնական կը վարկաբեկէ Աքթայական Ակադեմիան, աւելցնելով.- «Այս որոշումը ծիծաղելի կը դարձնէ ոչ միայն այդ հաստատութիւնը այլեւ, անուղղակի կերպով, այդ մրցանակին նախորդ դափնեկիրները»: Գալով ակադեմիային, յայտարարած է որ Ֆօ-ն ընտրած է որովհետեւ ան «միջնադարեան անպարկեշտներու աւանդութեամբ ձաղկած է իշխանութիւնը եւ վերահաստատած ընւաստացածներու արժանաւորութիւնը», Ֆօ չատ արտադրած է բայց քիչ թարգմանուած է ֆրանսերէնի: Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, «Վազքին պատմութիւնը եւ այլ պատմութիւններ», «Անիչխանականի մը արկածալի մահը» եւ քանի մը ուրիշ գործեր թարգմանուած են ֆրանսերէնի: Ինք 47 կատակերգութիւն գրած է, 80 բեմադրութիւն կատարած, 60 երգ յօրինած եւ գծած նաեւ պատառոնները: Կնոջը հետ ձեռք երկարած է բոլոր անոնց որոնք կը տառապին, ձեռք երկարած է նաեւ համայնավար կուսակցութեան: 1969-ին համբաւի կը տիրանայ Մխիթարոս պուֆօ գործով: Մրցանակը՝ մէկ միլիոն տոլար, կը յանձնուի պաշտօնապէս Դեկտեմբեր 10-ին, Սթոքհոլմ:

ՇԻՐԱՔ արտայայտուեցաւ են Փիայի սպանութեան կապակցութեամբ ծագած հարցին եւ մեղադրուած երկու նախկին նախարարներուն, չնչելով թէ «ինչ որ խնդրոյ առարկայ է, մեր ժողովրդավարութեան լաւ ընթանալն է եւ իրաւարար պետութիւնը»:

ՍՐԵԳՐԵՆԻԿԱՑԻ մէջ (Պոսնիա) մահմետականները չահեցան թազապետական ընտրութիւնները: Ասիկա այն քաղաքն է ուրկէ ջնուեցան 1995 Յուլիսին եւ ուր իրենցմէ ոչ մէկը կը մնայ: Իզեթպեկովիչի կուսակցութեան չուրջ զոյացած համախմբումը 45-ի վրայ 24 աթոռ ապահոված է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12,

Ե. կիրակի Զկնի Սրբոյ Խաչին

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագը կը մատուցանէ՝ (Միացեալ-Նահանգներէն)

ԴԱՆԻԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

Dans le cadre de l'exposition
ISSY, LA BIBLE
PATRIMOINE DE L'HUMANITE
Les Eglises Arméniennes
Apostolique et Evangélique
d'Issy-les-Moulineaux présentent
l'Atelier Vocal
KOMITAS
Musique Sacrée
Musique Arménienne
Direction et Soprano :
SIRVART KAZANDJIAN
Piano : Houri SHERBETJIAN
CONCERT
EGLISE ST-BENOÎT
35, rue Séverine— Issy-les-Moulineaux
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30
— Entrée : 40 Frs —
Billets en vente sur place
à partir de 20 heures.
Renseignements et réservations :
Tél. : 01. 46. 45. 71. 10.

ՆԱՀԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40-ամեակ
Դեկտեմբեր 14

Ս. ՓԵՂՐՈՍ-ՓԵՏՐՈՍ ԱԼԵՈՐՎԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12, Ալֆորվիլի Ս. Պողոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Ուխտի օրն է: Այս առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա՝ կ'օրհնուի մատաղ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10·30-ին:

Մատաղի օրհնութիւն ժամը 11·45-ին:

Պատարագէ ետք կը կատարուի հոգեհանգստեան մանաւանդ պաշտօն եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւորականներու եւ բարերարներու հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ իր ուխտը վերանորոգելու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի.- Տիկին Պետրոսեանի մահուան առիթով՝ Պր. Յհաննէսեան 300 Ֆր., Տիկին Վարդանեան Դաւիթեանի մահուան առիթով՝ Տիկին Պէաթրիս Տատուրեան 400 Ֆր., Պր. Արթին Սաֆուրգաշեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Տիկին Եղկեան 500-ական Ֆր., Տիկին Սօնա Փանոսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զաուխ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէրաէրեան 200-ական Ֆր., Տիկին Եպրահիմ Զաքարեանի մահուան առիթով՝ Պր. Վահրամ Քանթարճը 500 Ֆր.:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Տէր եւ Տիկին Արսէն Ամիրխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զաքարեան 700-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժակ Մեսթուճեան 500 Ֆր., Տիկին Գամելինա, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան 200-ական Ֆրանք:

Երկօրեայ դպրոցին.- Օր. Սօնա Գասպարեան 200 Ֆր.:

MARSEILLE
MAIRIE DES 13e ET 14e ARRONDISSEMENTS
Bastide St-Joseph — 72, rue Paul Coxe, 13014 MARSEILLE
JOURNÉES ARMÉNIENNES
du 7 au 18 Octobre
— EXPOSITION PHOTOGRAPHIQUE—«Mémoire arménienne»
— DINER AVEC ANIMATION MUSICALE
Samedi 11 Octobre à partir de 20 heures. —P.A.F. 100 F.—
— SOIREE CINEMA—«Les habitants du Palais Royal»
Film de E. Sarxian
Mardi 14 Octobre à 20 heures 30. —Entrée libre—

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝
ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ
Հոկտեմբեր 17 – 30
● Եւա Աբս ● Ժան Մէսլքեան
● Վազգէն Պարոնեան ● Ժանն Մէսչեան
● Հրաչքօս ● Իրէն Օհանեան-Ժիւլիէն
● Ռուպէր Քէօսէեան ● Ռօպքա
● Սանթա Քէօսէեան ● Սթեփանուլեան
Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30-ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
ՇԱՐԱԿԱՆՈՒԱՅ
ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՐԵԿՈՅԹ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30-ին
Կ'երգեն՝
● Անի Եղիազեան ● Նուպարիկ Տէր-Միհրանեան
● Գարմէն Չիլինկիրեան ● Մուրատ Մէրէմէքլի
Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի
● Սաթենիկ Խուրտոյեան (*Ա. Ջութակ*) ● Արի Եղիազեան (*Ալթօ*)
● Անիա Սթարթսեւա (*Բ. Ջութակ*) ● Նիւոլա Միւնօզ (*Թաւ Ջութակ*)
Յայտարիր – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Խորենացի – Սահակ Զորափորեցի
Կ'արտասանեն՝
● Արքօ Պեճնեան ● Ասրինէ Աւագեան
● Հիլտա Թուրաչ ● Լիլիկ Գալէմճեան
● Մարթա Պասմաճեան ● Մարի Ալեքսանտրեան
Յայտարիր – Դ. Վարուժան – Յ. Շիրազ – Վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Յ. Բամպակեան
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14
MARDI
14 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաւկի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·223 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.223

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Եւրոպայի Խորհուրդի Հոկտեմբեր 10–11–ի վեհաժողովին ընթացքին Հայաստանի նախագահը հանդիպումներ ունեցած է զանազան երկիրներու նախագահներուն հետ ու առանձին հանդիպում մըն ալ Ալիեւի հետ: Այս վերջինին աւարտին յայտարարութիւն մը հրապարակուած է ուր մասնաւորաբար կ'ըսուի թէ Հայաստան եւ Ադրբեջան ինչպէս ասկէ առաջ եւս, հաւատարիմ են քաղաքական միջոցներով եւ նախընտրաբար բանակցութիւններով հասնելու Ղարաբաղի ինդրին խաղաղ կարգաւորման: Երկու երկիրներն ալ համաձայն են որ Մինսկի խումբին աշխատանքները ուղղուած են այդ նպատակին յարմար հիմ մը ստեղծելու. եւ եթէ հակամարտութեան բոլոր կողմերը չենիչ մօտեցում ցուցաբերեն, այդ հիմը կրնայ ծառայել իսկական տեղաշարժերու:

Հոկտեմբեր 11–ին ելոյթ ունենալով վեհաժողովին առջեւ, Լ. Տէր–Պետրոսեան յատկապէս չեշտած է կարեւորութիւնը Հայաստանին այդ խորհուրդին անդամակցութեան: Ըսած է թէ իր երկիրը ամբողջովին կը բաժնէ վեհաժողովին նպատակները՝ մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան ըրնդունակին մէջ:

Ադրբեջանով Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթին, նախագահը բսած է· «Այն պահին երբ Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի շրջանակներուն բանակցութիւնները մտնում են ակտիւ փուլ, ես ցանկանում եմ ձեզ խաղաղութեան եւ յոյսի պատգամ յղել: Ես համոզուած եմ որ արդէն հնարաւոր է հակամարտութիւնը խաղաղ միջոցներով կարգաւորել: Դա հիմնականում ենթադրում է Լեռնայինի Ղարաբաղի անվտանգութեան պահանջների երաշխիքներ, դա նաեւ բնականաբար ենթադրում է որ պէտք է անմիջական բանակցութիւններ վարուեն Լեռնայինի Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի իշխանութիւների միջեւ, ես հաւատում եմ մեր տպաւորիչ աջակցութեան»:

Իրմէ առաջ ելոյթ ունեցած է նաեւ Ադրբեջանի նախագահը որ նոյն–պէս արտայայտուելով Ղարաբաղի մասին, ըսած է թէ Հայաստանի հետ մերնայուն խաղաղութիւն կը ցանկան· բան մը որուն համար բնական է որ երկու կողմերն ալ զիջումներ յանձն առնեն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 11/13)

Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՊ–ի երկիրներուն վարչապետներուն ինչքէկի հանդիպումէն վերադարձին օդանաւին մէջ Ռ· Քոչարեան պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն· անոնք ուզած են ունենալ իր կարծիքը՝ Հայաստանի եւ ԼՂՀ–ի նախագահներուն Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մասին յայտնած տեսակէտներուն վերաբերեալ: Ռ· Քոչարեան ըսած է թէ թերեւս մօտեցումները տարբեր են, բայց և այնպէս պէտք չէ մոռնալ որ Ղարաբաղի ժողովուրդն է որ պիտի որոշէ իր ճակատագիրը եւ այդ խնդրին մէջ վերջին խօսքը Ղարաբաղցիներունն է· «Հայաստանը պաշտպանելու է Ղարաբաղի դիրքորոշումը· սա նորմալ տարբերակն է» աւելցուցած է ան:

Անդրադառնալով նաեւ կարգաւորման փուլ առ փուլ, կամ ամբողջական լուծումի տարբերակին, Ռ· Քոչարեան ըսած է թէ Ղարաբաղ փուլ առ փուլ լուծումի ձեւին մասին, որուն համաձայն է Հայաստան, կը մտածէ որ դէպի վերջնական կարգաւորում քայլեր կ'առնուին, բայց կողմերը կը փայփայեն ակնկալութիւններ ու կ'ունենան խնդիրներ որոնց մղումով կը սկսին չհամագործել նոր ստեղծուած կացութիւնը, պիտի զիջումներէ եւս իրենց ուզածը ստանալու համար:

Վարչապետը, ինք ըսած է թէ կողմնակից է ամբողջական լուծումի ձեւին, քանի որ իր կարծիքով՝ «լուծման եղանակում սկզբից եւէք յստակ գիտես որ այսքանը զիջել ես, այսքանը ստացել եւ այլ սպասելիքներ չունես: Սա, ի հարկէ, աւելի կայուն, երաշխաւորուած ապագայի համար աւելի լաւ տարբերակ է»: Ռ· Քոչարեան աւելցուցած է թէ ամբողջական լուծումի ձեւը նուազ վտանգ կը պարունակէ քան միւսը· յատկապէս Շուշիի եւ Լաչինի հարցերը նկատի առնելով, քանի որ Ադրբեջան միշտ զանոնք պիտի դործածէ կացութեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

35 ԺԱՄ 2000-ԻՆ

ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱԴՈՀ Է

Աչխատանքի նուիրուած ազգային նիստը, Հոկտեմբեր 10–ին, հասաւ եզրակացութեան մը որ մասնակի զոհացում տուաւ սենտիքաներուն, բայց դժգոհ ձգեց գործատիրութիւն մը, որ այնքան ալ միակամ չէ: Վարչապետ Ժոսփէն յայտնեց թէ օրինագիծ մը պատրաստուած է որ 35 ժամուան կ'իջեցնէ աչխատանքի ժամերը, առանց աչխատավարձի նուազումի, այսինքն վճարումը կը մնայ 39 ժամերու վրայ 2000 թուականէն սկսեալ, երբ աչխատաւորներու թիւը 10–էն աւելի է ձեռնարկութեան մը մէջ եւ 2002–էն, երբ 10–էն վար է: Օրինագիծը Ազգային Ժողովին կը ներկայացուի 1998–ի սկիզբը: Այս կարգադրութեան նպատակն է գործազրկութեան դարման մը դտնել, ինչ որ հաւանութիւնը չունի գործատիրութեան: Այս վերջինը կը նախընտրէը բանակցութիւններ, այն առարկութեամբ որ իւրաքանչիւր ձեռնարկութիւն պէտք է կարենայ, ազատօրէն կատարել ժամանակացոյցի ներքին հարցերը, ինչպէս կը կիրարկուի արդէն բազմաթիւ ձեռնարկութիւններու մէջ: Գործատէրերու դործատէրը՝ Ժան Կանտուա յայտարարեց թէ «խաղի եկած են» եւ թէ «յաղթանակն է զաղափարապաշտութեան տրամաբանութեան վրայ···:

Հոկտ. 13–ին, Ժոսփէն կը բացատրէր «Փարիզիէն»ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ որ գործատիրութիւնը այլ կարելիութիւն չէր ձգած, մինչ Կանտուա, հեռատեսիլէն թէ ճայնասփիւռէն, կը պնդէր որ անպատասխանատու որոշում մըն է, բայց կ'աւելցնէ թէ ճակատամարտ մը կորսնցուցած են, ոչ՝ պատերազմը: Ակնարկը կը վերաբերի օրէնքին որ պէտք է քուէարկուի Ազգային Ժողովին կողմէ:

*
**

ՓԱՓՈՆ ԱԶԱՏ ՁԳՈՒԵՑԱՒ

Նոյն օրը, Հոկտեմբեր 10–ին, Փերոնտի Ոճրային Աւեանը որոշեց ապատ ձգել Մօրիս Փափոնը, նկատի առնելով իր յառաջացած տարիքը (87), առողջական վիճակը, նաեւ այն համոզումը որ չի կրնար խոյս տալ: Փափոն դնաց չորս աստղնոց չքեղ հիւրանոց մը ուր չկրցաւ սակայն մնալ 48 ժամէն աւելի, իր ներկայութիւնը Մարկոյի մէջ (չրջանի համբաւաւոր պինի վայրը) կը վնասէր բատ քաղաքական եւ բաւական զժուարութիւններէ ետք, Փափոն յաջողեցաւ Պորտոյի մերձաւոր փէսաքի մէջ գտնել պանդոկ մը, ուր պիտի մնայ ամբողջ դատավարութեան ժամանակաչրջանին, այսինքն չուրջ 2–ուկէս ամիս: Նոյնիսկ եթէ դատապարտուի, այս կարգադրութիւնը պատճառ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ԽՈՉԵՐ

«ԵԹԷ ԱՂՆ ԱՆՀԱՄԵՍՅԻ...»

(ՀԱՅՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԽՆԴԱԲԵՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մխիթար Սեբաստացի իր միաբանութիւնը հիմնած էր ոչ միայն «ի կրթութիւն միաձեւակաց կենաց», այլ նաեւ «ի սպասաւորութիւն բանի հայկազեան տոհմի»:

Այս յանձնառութիւնը քիչ մը զարմացուցած էր հիւրընկալ Աբեմոտաքը, որ պահ մը չէր հասկնար, խոժոռ կասկածամտութեամբ, թէ ինչպէս կրօնաւորական կազմակերպութիւն մը կրնայ ունենալ նաեւ ազգամեծար հրայրք···:

Ի՞նչ վտիտ սակայն համատորոի չբաբախող չրջապատ մը: Սեբաստացիի հետեւորդները այնքան արիացան այդ անվերապահ նուիրումին մէջ, որ այսօր մեր ժողովուրդի ենթագիտակցութիւնը միխիթարեան վարդապետը կը պատկերացնէ որպէս հայկաբան, գրաբարագէտ կամ բանասէր, եւ անոր վախճանը կ'ողբայ որպէս կորուստ հայ մշակոյթին համար:

Հայր Կոմիտաս վարդապետի մահը սակայն տարաւորոր ոգեկոչում մը կը պարտադրէ:

Հայր Կոմիտաս ոչ հայկաբան էր, ոչ ալ գրաբարագէտ կամ բանասէր: Հայր Կոմիտաս Վենեամիկ Միխիթարեան միաբանութեան ազն էր երբեմն ալ՝ պզպեղը: Օրհնութեան պէս բան մը այսինքն:

Պիտի չխօսիմ իր մաքրակենցաղ կրօնաւորութեան մասին: Պիտի չսեւեռեմ չերմաճայն դաստիարակի իր բազմահունձ վաստակը, ոչ ալ դեղաճաչակ տպարանապետի քանամեայ պաշտօնատարութիւնը:

Եօթանասուն տարեկանին, նորաբոյժ վիճակի մէջ, Հայաստան ղրկուեցաւ՝ միայն դամ ու վարախ ունեցող դիւղի մը հոդիները հովանելու: Աննախարկ հնազանդութեան իր օրինակին վրայ ալ պիտի չծանրանամ:

Հայր Կոմիտաս վարդապետը պիտի մատերեմ իր մշտաբուխ գուարթախօսութեամբ, զոր ամէնէն ցայտուն առաւելութիւնը կը համարիմ իր նկարագրին: Եթէ նոյնիսկ արտադրած ըլլար բազմահատոր ուսումնասիրութիւններ, դարձեալ իր խնդամտութիւնը պիտի գերազանչէ որպէս ընդդծելի բարեմասնութիւն:

Այս մասնանչումը կ'ընեմ վերանորոգ համոզումով, եւ ոչ թէ Հայր Կոմիտասի թարմահոդ չերմաթաւմբը ամէն գնով դափնեպարդելու ճարահատութեամբ:

Ըսէ, թէ ազդավճիռ ինչ ոիպարով կ'ընկալուի մխիթարեան կրօնաւորը: Հա՞րկ է սակայն յարել, թէ այդ գաղափարացումը գոյացած է քանի մը դէմքերու չորհիւ միայն:

Պատմութիւնը կը վկայէ, թէ ի սկզբանէ ասոի մխիթարեան ամէն սերունդ ունեցած է մէկ – երկու ակներեւ ներկայացուցիչներ, որոնց լուսայորդ վաստակը պարուրած է բովանդակ միաբանութիւնը: Բայց եթէ երեւելի այդ դէմքերը իրենց կենդանութեան խակ վայրեցան, վայրեցան եւ վայրեցուցին՝ պարզապէս որովհետեւ ուրիշը կ'ընէր իրենց չորածը: Աչխատասիրութեան մը, օրինակ, պիտի կարողանա՞ր անհրաժեչտ անդորրութեամբ նուիրուիլ իր ուսումնասիրութիւններուն, եթէ չըլլար խոհանոցի ճենճին մէջ անագմուկ սրբացող աչխատաւոր եղբայրը: Ո՞վ մեծ իցէ:

Բարեբախտաբար ամէն մխիթարեան բանասէր չէ···:

Ո՞ւր դասել, ուրեմն, նորոգ վախճանեալ Հայր Կոմիտասի արժանիքը միաբանական առօրեային մէջ:

Գիտենք որ Մխիթար չատ մեծ կարեւորութիւն ընծայած է իր աչակերտներուն հասարակաց կեանքին. ուզած է որ միասին աղօթեն, միասին ուտեն, եւ միասին անցընեն սթափումի պահերը: Ուզած է նոյնիսկ որ միասին աչխատին: Վանական վիճակին անատակ համարած է,– եւ ճամբած–, խմբասէր տրամադրութիւնները չունեցող ժառանգաւորը:

Այս թելադրութեան չափովն ընթանալով, Ս· Ղազարի մէջ աւանդութիւն դարձած է ճաչէն ետք հաւաքուիլ «տնաք տուն»: Զեմ դիտեր եթէ այդ խմբավայրը «տնաք» կոչուած է՝ արեւայեղց ըլլալուն համար միայն. հոն տիրող մթնոլորտի ջերմութիւնն ալ նպաստած ըլլալու է անկասկած այդ յորջորջումին:

«Տնաք տան» մէջ է որ միաբանութիւնը կ'երեւի որպէս «ընտանիք»: Հոն է նաեւ որ այցելուն կ'անդրադառնայ, թէ աչխարհաթող ըլլալ՝ չի նչանակեր դառնալ թափածերես···: «Տնաք տան» մէջ է որ կը ծանուցուին հեռաձիւռ աչակերտներէ հասած լուրերը, եւ կը վերակենդանանան յիչատակները: Հոն է, մանաւանդ, որ ուրախարար Հայր Կոմիտաս կը պատմէ, իւրակերտ ոճաւորումով, դրուագներ, եւ կը նկարագրէ, ինքնագիւտ պատկերացումներով, դէմքեր: Բայց միչտ սրադատ նրբանկատութեամբ, երբեք՝ թըթռարարոյ հեղնանքով:

«Տնաք տուն»էն զատ սակայն, Ս· Ղազար ուրիչ զրուցատեղ մըն ալ ունէր: Հայր Կոմիտաս վարդապետի գրասենեակը, երբ տպարանապետ էր:

Ո՞ր միաբանը հոն չէ հանդիպած, դարձի պահու մը կարիքն զգալու պարագային: Եւ պատահա՞ծ է երբեք, որ Հայր Կոմիտաս անհամեմ թողու փոխանակուած քանի մը բառերը:

Աւենօք վանքին այցելութիւնը տպաւորոով կ'աւարտէը: Հանդիպած եմ անձերու, որոնք Ս· Ղազարէն յիչատակ պահած են ··· մոմիան, եւ «այն սեմփռաթիք քիւրէն, որ Էմփրիմըրիի տիրեբէօրն էր»···:

Ահաւասիկ Հայր Կոմիտասը: Մարդ մը զոր կը տեսնես քանի մը վայրկեան, եւ կը յիչես:

Ի՞նչ բանով կրնայ տպաւորած ըլլալ այդ այցելուները. իր պարզախօսութե՞մբ, հաղորդական ժպիտո՞վ, կամ դիպուկ յանկարծաբանութե՞մբ մը···:

Այսօր ոչ տպարան կայ Ս· Ղազար, ոչ ալ Հայր Կոմիտաս: Տպարանը օր մը կը վերադառնայ վանք, բայց Հայր Կոմիտասի անդարձ երթով՝ միաբանական կեանքը··· ի՞ւ համեմեսցի:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սեպտեմբերի վերջին եւ Հոկտեմբերի առաջին օրերու Հայաստանեան մամուլը լեցուն է նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26–ի մամուլի ասուլիսին արձագանգով ու անոր արձնգուցած հակազդեցութիւններով։ Ասուլիսին յաջորդ օրուան «Հայք»ը չորս էջ յատկացուցած է նախագահին ուղղուած հարցումներուն եւ անոր պատասխաններուն։ Հայաստանի ու Սփիւռքի լրատուները առանձնացուցին Ղարաբաղի նիւթը, ընդհանրապէս խիստ քննադատութիւններով անդրադառնալու համար Լ. Տէր–Պետրոսեանի արտայայտութիւններուն։ Ճիշդ է որ Պի–Պի–Սի–ի թղթակից Ալեքս Մանուէլեանի եւ «Ազգ»էն Յ. Սասարեանի պատասխանելով չջափուած այդ նիւթը ամէնէն լայն տեղը կը գրաւէ գրոյցին մէջ։ Բայց ատիկա չէր ապահովար անդրադարձներուն բուն պատճառը։

Լեւոն Տէր–Պետրոսեան բաւական երկարօրէն կանգ առած է նաեւ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններու նիւթին վրայ, պատասխանելով «Հորիզոն» հայկական հեռատեսիլի թղթակից Ռիթա Շառոյեանի հարցումին։ Նախ ըսած է թէ «բաւարար» կը նկատէ զանոնք, աւելին կապած ըլլալով համագործակցութեան համակարգի մը հիմնումին։ Իսկ այդ ուղղութեամբ ներկայի փուլը տակաւին փընտրուքներու չրջանն է։ Այսուհանդերձ, բաւարարութեան որպէս ապդակ կը յիշեն Սփիւռքէն մասնագէտներու Հայաստանի մէջ տարած աշխատանքները։ Կը յաջորդէ «Հայաստան» հիմնադրամը։ Նախագահը «չափազանց» կը գնահատէ անոր գործունէութիւնը, իր մօտեցումը չբաժնուներու մէջ նշմարելով «թերարժէքութեան բարդոյթ»։ Հինգ տարուան ընթացքին հիմնադրամը 53 միլիոն տոլարի ծրագիրներ իրականացուցած է։ Ատիկա կը բաւէ անոր արդիւնաւէտութիւնը խոստովանելու, յառոյ օդնելու, գայն հզօրացնելու։ Կարելի չէ համաձայն չըլլալ ըսածին թէ անդնահատելի է Գորիս–Սահակաբեր ճամբուն կարեւորութիւնը, նշանակութիւնը որ իրագործումներէն է նոյն հիմնադրամին ու Հայաստան–Ղարաբաղ միացումին չօշափելի միջոցը։ Հարցը զոր չրջանցած է նախագահը, այդ դումարին համեմատականն է աւելի քան 2 միլիոն նկատուած Սփիւռքի մը հետերբ մանաւանդ հաշուի առնուի որ նշուած 53 միլիոնին մէջ կան միանուագ չատ կարեւոր դումարներ, ինչ որ ալ աւելի կը խնդրականացնէ ընդհանուր մասնակցութիւնը։ Գոհունակութիւնը տեղ չի ձգեր նաեւ մասնակցողներու սահմանափակ թիւին անդրադառնալու, այդ երեւոյթին պատճառները պրպտելու եւ մասնակցութեան չրջանակը աւելի լայնցնելու միջոցներուն մասին մտածելու։ Ճիշդ է որ ներկայ պայմաններուն մէջ կենսական է Գորիս–Սեւիսանակերտ ճամբան. բայց, նոյնիսկ եթէ փարեսիրական պիւտճէներ չեն կրնար չափուիլ պետական յատկացումներու, վարկերու հետ, Հայաստան հիմնադրամի ծրագիրներուն մէջ ունի նաեւ ադէտի զօտի մը որուն համար կրնան բան մը նշանակել Սփիւռքի միջոցները։ Պէտք է նաեւ ըսել որ մասնակցութիւնը ընդլայնելու աշխատանքին մէջ տեղական վարչութիւններուն գործունէութեան չրջանակէն դուրս ազդակները պէտք է փնտռել, անոնք –գոնէ գլխաւոր մեծադոյնները– ըրած ըլլալով քարոզչական, բացատրական հետեւողական կարելի աշխատանքը։ Այս ու նման հարցեր առանց մանրամասնելու, Լ. Տէր–Պետրոսեան կ'ըսէ թէ «կան ի հարկէ նաեւ թիւրըմբռնումներ» դորս «քաղաքական մը ուժ»ի հետ կը փորձեն տարածել ամբողջ Սփիւռքին վրայ, ինչ որ ինք «կեղծիք» կը նկատէ։ Քաղաքական այդ ուժը յատակ է որ Հ. Յ. Դ.–ն է որուն հետ կը խոստովանի թէ կան խնդիրներ։ Կ'աւելցնէ սակայն թէ ոչ մէկ սփիւռքահայ կ'ընդունի թէ «Սփիւռքը Դաշնակցութիւնն է»։ Ան համաձայնութեան կառոյցներէն մէկն է ընդամէնը։ Մինչդեռ աւելի հզօր կառոյցներ կան, ինչպէս Եկեղեցին, աւանդական կուսակցութիւնները, Հ. Բ. Ը. Մ.–ը, հայկական համագումարը։ Բայի Հ. Յ. Դ.–էն բոլորին հետ լաւ յարաբերութիւններ կը տարուին եւ կայ հրաչալի գործակցութիւն։

Սփիւռքի հետ երկխօսութեան ժխտութիւնը կը բացատրուի անով որ «Սփիւռքը չունի միասնական ներկայացուցչական մարմին»։ Եւ այնքան ատեն որ այս պարագան չէ փակուած, «թիրըմբռնումները, համագործակցութեան անարդիւնաւէտութիւնը լինելու է»։ Այս մատնանչումով անգամ մը եւս ուշադրութեան կը յանձնուի նաեւ սփիւռքեան պարբերական մամուլի տունչներու նիւթ կազմող պարագայ մը։ Սփիւռքին մէկ ձայնով ներկայացուելու հարցն է ան. հարց մը որուն լուծումը ոչ մօտակայ, ոչ ալ հեռաւոր չոյս կը ներչնչէ, երբ հայաչատ զաղութներու մէջ իսկ գլխաւոր ախր ու տիրական է անկազմակերպ վիճակը։ Եւ ոչ իսկ լուրջ մօտեցում մը կայ, պլրպտելու համար թէ ի՞նչն է կամ ո՞վ է ատոր պատճառը։ Այսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել թէ Հայաստան յարաբերութիւններու անկատար, անբաւարար կացութիւնը բացատրել միայն Սփիւռքին գործօններով։ Կարելի է հարց տալ օրինակ թէ ինչու Հիմնադրամին պարագային այդ նոյն կացութիւնը դէչ – աղէկ չրջանցելու համբան գտնուեցաւ – բարեբախտաբար–, իսկ այլ մարզերու գործակցութեան պատասխանատուները լուրջ քննարկումի նիւթ ըլլին ատիկա։ Իսկ «օտարերկրացի»ի բաւական անխորհուրդ կերպով գործածուած պիտակին ու ինքնաբերաբար ամբողջ սփիւռքահայութեան քաղաքացիութիւն պահանջող կեցուածքին միջեւ բաւական լայն տարածք մը կայ։ Այս վերջինին մերժումին մասին տրուած բացատրութիւնը այն է որ եթէ ան ընդունուած ըլլար, Հայաստան այսօր բանակ չէր ունենար։ Երիտասարդութիւնը տանալով այլ՝ ընդհանրապէս պէտք է հաւանօրէն ենթադրել ռուսական քաղաքացիութիւն, պիտի մերժէք զինուորական ծառայութիւն կատարել Հայաստանի մէջ։ Բացատրութիւն որ կը մղէ ենթադրելու թէ հայ երիտասարդները պիտի նախընտրէին ծառայել ռուսական բանակին մէջ, փոխանակ հայաստանեանին։ Մինչդեռ այդ բանակին ժխտականներուն մասին յօդուածներ, քննադատութիւններ տեղ կը գտնեն նոյնիսկ միջազգային մամուլին մէջ։ Եթէ Ղարաբաղի պատերազմն էր այս վարկածին պատճառը, ուրեմն, կարելի՞ է սպասել որ մեր յուն դինուորները եռաք կրկին ճեռք առնուի խնդիրը։

Մէկ բան որոշ է որ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններու նիւթը որպէսզի ապրոդուա, երկու կողմէն ընդունելի միջինի մը յանգի, բաւական երկար ճամբայ մը կայ կարելիք ու գայն կարելու համքին անհրաժեչտութիւնը։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԵՆ 8-100

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

ՍԵՐԻԿ ԴԱԻԹԵԱՆ

Չարենցը նոր բնակարան էր ստացել, Երեւանի ամենալաւ պողոտայում։ Մի օր եկաւ աշխատանքիս տեղը եւ ինձ հրաւիրեց իր տուն։

– Էլ չեմ թափառում Խտեղ–Ինտեղ, – ասաց նա, – բնակարան ունեմ, տուն–տեղ ունեմ, ընտանիք ունեմ, արի՛, տե՛ս՝ ինչպէս եմ տեղաւորուել։

Գնացի։ Տեսայ։ Հպարտութեամբ ցոյց տուեց գրադարանը, որի համար պատը փորել, դարակները էր սարքել։ Հարուստ գրադարան էր։ Կային հայերէն, ռուսերէն գրքեր, նկատեցի նոյնիսկ լատիներէն (Վիրգիլիոս)։ Ուշադիր զննում էի կոկիկ դասաւած գրքերը։ Չարենցը գիրք չատ էր սիրում, բայց սիրով ուրիչներին գիրք էր նուիրում։ Շատ տարիներ անց Աւետիք Իսահակեանը յիչում էր՝ «Չարենցը չատ գրքեր ունէր, լաւ գրքեր։ Ամէն անգամ ասում էր՝ «Նայի՛ր, որը դուր է գալիս, վերցրու»։

Նայեցի սենեակին, ոչինչ, կահաւորուած էր իր ճաչակով, նոր էր, չատ բան ձեռք բերում։ Ես յիչեցի Յովհաննէս Թումանեանի տունը Թիֆլիսում, առանձնապէս նրա աչխատասենեակը, ուր չատ դեղեցիկ իրեր կային։ Այնտեղ կային դեղարուեստական իրեր՝ հայկական, եւրոպական, ռուսական։ Մեծ բանաստեղծը ունէր Լոռուայ անկիւնը՝ թախտ, սեղան, ջեզվիմ, կարպետ, դորգ, բարձ ու մութաքա։ Միւս երկրների դեղեցիկ արտադրանքն այլ տեղեր էր դասաւորել։ Բոլորը միասին, միմեանց չէին խանգարում, օտարները կարծես հիւր էին եկել եւ համերաչխ, հանդարտ սիրով չըրջապատել բանաստեղծին։ Դեղեցկութիւնով չրջապատուած՝ Յովհաննէս Թումանեանը նստում էր մի այլ սեղանի մօտ ու ստեղծագործում։

Չարենցի մօտ այլ էր։ Զգացում էր ինչ–որ անհանգստութիւն։ Իրերը նոր էին ձեռք բերուել, կարծես պատահմամբ էին ընկել Չարենցի բնակարանը, դեռ միմեանց հետ լեզու չէն գտել եւ, ուր որ է, պէտք է փախչեն։ Իրերի մէջ ներդաչնակութիւն չկար։ Անհանգստութեան ըզգացումը ուժեղանում էր Չարենցի ադրած–արագ քայլերից, եւ ու առաջ դնալուց...

Միակ հանգիստ տեղադրուած անկիւնը գրադարանն էր, գովեցի, չոյուեց, պատին կային մի քանի լուսանկար եւ նկարների վերառպութիւններ։

Եղիչէ Չարենցին նկարել են Մ. Սարեանը, Յ. Կոջոյեանը եւ ուրիչներ։ Նրա անդրին պատրաստել են արձանագործ Աբա Սարգսեանը եւ ուրիչները։ Տարբեր տեսք ունեն դիմանկարները, երբեմն խիստ, կարծես տարբեր մարդիկ են պատկերուած։ Երբ ես ուչադիր նայում եմ դրանց, պտնում եմ մեծ նմանութիւններ Չարենցի հետ։ Ես իմ կեանքում ոչ մի մարդ չեմ տեսել, որի դէմքը, կեցուածքը այնպէս յաճախ փոփոխուէր, ինչպէս Չարենցինն էր։ Եթէ տեսնում էիր առաւօտեան մի տեսակ էր, երեկոյեան նա կարող էր այնպէս փոխուել, որ իրեն նման չլինէր։ Ցաւալի է, որ նա խոչոր չէր, երբեմն նոյնիսկ չատ փոքր էր երեւում։ Բայց երբ նա ոգեւորուած արտասանում էր, թուում էր, թէ բարձրահասակ է, թիկնեղ։

Ցիչում եմ մի պատասխանատու հաւաքի ժամանակ նա բեմ թռաւ եւ արտասանեց իր բանաստեղծութիւնը։ Ռումբի պէս նետում էր իր խօսքերը մարդկանց դէմ։ Դահլիճը լռել էր, քար կտրել, դարձել լսողութիւն։ Չարենցը աչքին առաջ մեծանում էր, հզօրանում։ Երբ Չարենցը նոյն արագութեամբ, ինչպէս եկել էր, բեմից անհետացաւ, դահլիճը մի պահ սպասողական լռութեան մէջ էր։ Մէկ էլ յանկարծ պոռթկացին ծափերը՝ ուժեղ, երկարատեւ...

Չարենցը բեմ չեկաւ։ Բայց երբ ժողովից յետոյ տեսայ իրեն, չատ գոհ էր, դէմքը մանկական ուրախութեամբ էր լուսաւորուած։

– Հը՞, – հարցրեց...

– Հրաչալի էր, Չարենց, կախարդեցիր...

– Հերիք...

***

Տեսել եմ Չարենցին չատ լուրջ։ Այն ժամանակ խելացի աչքերը նայում էին խորաթափանց հայեացքով. թուում էր՝ չատ խելօք բաներ է ուզում ասել, բայց իրեն զսպում է – այդ պահերին նա դառնում էր խմաստուն, խելօք, յարգելի, մեծ...

Տեսել եմ կուչ եկած, դէմքը կծկուած, անհետաքրքիր, նոյնիսկ վանող... այդ նրա անկարգութիւնների չրջանում... եւ տեսել եմ նրա երջանիկ ժպիտը՝ դէմքը մանկական անմիջականութեամբ, ուրախութեամբ ողողուած, անմեղ, մաքուր, գրաւիչ...

Հազար տեսակ էր Չարենցը – միչտ անհանգիստ, որոնող, ստեղծագործող, փոփոխուող, իրեն կորցնող ու գտնող, հրդեհ հաւատարուող եւ արեւին հանող։ Միչտ հետաքրքիր է Չարենցը։ Չարենցի բոլոր դիմանկարների մէջ ինձ ամէնից չատ դուր է գալիս Մ. Սարեանի նկարածը, ուր երիտասարդ Չարենցը պատկերուած է դիմակի հետ։ Որքա՜ն դեղեցիկ է դէմքը, խելացի են աչքերը։ Թուում է, թէ փոթորիկների առաջ է կանգնած Չարենցը, ահա կը պոկուի, կը քայլի, դիմակներ կը դնի, կը պոքտուի հոդմի հետ ու կը չքանայ հրաբխի կրակի մէջ...

Այդպէս էլ եղաւ։ Որքան ճիշդ էր կռահեսել Սարեանը եւ որքան արտայայտիչ է պատկերել Չարենցին։

***

1921–ից մինչեւ 1937 Թուականը ընդմիջումներով չատ եմ հանդիպել Եղիչէ Չարենցին։ Տարբեր տեղեր, տարբեր պայմաններում։ Միչտ ընդունել եմ, որ նա մեծ բանաստեղծ է, դրող, կապուած յեղափոխութեան հետ, ինքն էլ յեղափոխական, անհանգիստ, միչտ որոնող. միչտ դէպի արեւը ձգտող, գովերգող ամբոխները, որոնք արեւներ կարող են իջեցնել... Հէնց այդ պատճառով էլ ես չէի ներում նրա սայթաքումները, մանաւանդ նրա անթոյլատրելի արարքները...

«Երեքի դեկլարացիա»ն ինձ վրդովեց, ես նրան ասացի՝ ցոյց տալով սխալը, նչեցի՝ «Ինչ Թոյլ ընկերներ էլ ընտրել ես»։

Նա նայեց ինձ խորաթափանց հայեացքով, չբմունքները չարժուեցին, բայց ոչինչ չասաց ու հեռացաւ։ Ցետագայում, երբ Չարենցը փոխուել էր, գտել իր իսկական տեղը, ես ուրախ էի։ Լաւ էր հրատարակում գրքերը՝ ճաչակով, դեղեցիկ։

Բայց պատահում էր, որ ես չդիտէի՝ ինչպէս հետը վարուեմ, ինչպէս հանդուրժեմ նրա անկարգութիւնները...

– Ա՛խ, Չարենց, ինչո՞ւ ես այդպէս բաներ անում. չէ՞ որ դու աւելի լաւն ես, քան ցոյց ես տալիս, քո մէջ կարծես մի աստուածային կայ նստած, որ անկախ քեզնից վատ բաներ է անում, յաղթի՛ր այդ աստուածային, չար աստուածային, – ասացի ես, – ինձ թուում է, որ դու խաղում ես կեանքում՝ թաքցնելով քո իսկական էութիւնը...

Նա թեքեց գլուխը. լսեց, լսեց ու դուրս փախաւ։

Մենք համոզուած էինք, որ մեր օրերում չի կարող ողբերգութիւն լինել... Բայց եղաւ պատմութեան մէջ չտեսնուած ողբերգութիւն...կապարի պէս ծանր էութիւն իջաւ մեր սրտերի, մեր էութեան վրայ... ամէն մարդ դիմանալ չէր կարողանում։ Չարենցի բանաստեղծական քնքոյշ գոյնը, չքնաղ ներդաչնակութիւնը չդիմացաւ, փչրուեց... պրոմէթէոսի նման՝

Ինչ որ յոյս էր, ինչ որ լոյս էր, մնաց թերի,
Իմ որբ հոգին վանդակի մէջ մնաց գերի,
Կապրեմ յոյսով, վաղուայ լոյսով,

իմ սիրելիս,
Տեսնեմ՝ վաղը կամ ապագայ ի՞նչ կը բերի:

Բայց նա արդէն չէր հաւատում, որ վաղը կամ ապագան մի ինչ–որ նոր բան իր համար կը բերի:

Վաղը բերեց սարսափելին, կատարուեց անհաւի ողբերգութիւնը... Մինչ այդ շատ բաներ եղան ... Հէնց 1937 թուակա– նի ամրանը ես գնացել էի Ծաղկաձոր՝ պիոներական ճամբարները տուգելու... վերադառնալիս ես մեքենայի մօտ սպա– սում էի ընկերներիս, ներքեւից երեւաց Զարենը՝ խեղագարի դէմքով, ինձ տե– սաւ, բայց կանգ չառաւ ու վազելով վեր բարձրացաւ, անհետացաւ խիտ անտա– ռում: Զգացի ցաւ, ի՞նչ անել՝ վազել, գտնել, բերել, նստեցնել մեքենայ, տա– նել քաղաք, տուն: Ես չըշուեցի, նայեցի հակառակ կողմ, որ գտնեմ վարորդին. մի տեսակ քարացած էի. նոյնիսկ ղլուխս դրել էի մեքենայի վրայ:

– Սերիկ, Զարենին չե՞ս տեսել..., – ոտքի պէս պայթեց ականջիս չեկիստ «եղբօր» ու կոստիկեանի ձայնը:

Ես տառած նրանց էի նայում: «Եղբայ– րը» կրկնեց՝

– Զարենին չե՞ս տեսել:

Նրանք ծանր էին շնչում, թուում էր, թէ վազելով են եկել:

Ես լուռ էի:

– Իմ վարորդին չէ՞ք տեսել, – հարց– րի...

Նրանք արագ անցան իմ կողքով եւ դի– մեցին դէպի ձորը: Ուրեմն Զարենին գտնել չէին կարող: Վերադառնայ երե– ւան՝ ծանր տպաւորութիւններով: Վտան– գը պտրտում էր մեր գլխի վրայ, մեր ըղձալարը գատարկում էր արագօրէն, անհականալի կերպով, ինչպէս երեւի լինում էր ժանտախտի ժամանակ: Ծանր պայմանները օդակում էին, ճնշում... եւ Զարենը չդիմացաւ: Նա խեղագարի տպաւորութիւն էր թողնում: Մի անգամ փողոցում յարձակուեց ինձ վրայ. ես պատճառը չհասկացայ: Մեր շուրջը մար– դիկ հաւաքուեցին: Ես հեռացայ: Երկու օր յետոյ, երբ հանդիպեցի, նա խաղաղ մտեցաւ ինձ, խօսեցինք չատ աննշան բաների մասին, կարծես ոչինչ չէր էլ պա– տահել: Բայց անհանգիստ էր Զարենը, հայեացքը՝ որոնող:

Յանկեանի մահը, Ներսիկի բանտար– կութիւնը ծանր էր Զարենի համար, նա հաւատարակչութիւնը կորցրել էր, թա– փառում էր... Կատարուեց սարսափե– լին(*)...

Երբ Նիկ.ից մեզ փոխադրեցին Երե– ւան քաղաքի բանտի երկրորդ յարկի մի ընդարձակ սենեակ, տիկին Զապէլ Եսայ– եանը ուրախ ասաց՝

– Աղջիկներ, մենք կուրորտ ենք եկել:

Արդէն մութ էր, տեղաւորուեցինք, երկաթէ դուռը չրխկալով փակուեց: Վան– դակապատ պատուհանից երեւաց լուսի– նը: Քանի ամիս լուսին չէինք տեսել... Ուրախացանք, «կուրորտ»: Թէպէտ եւ հակում էին զրան մի կերից «գայլի» աչքե– րը: Առաւօտեան, երբ վեր կացայ յա– տակից, տեսայ, որ ամբողջ պատերը ծածկուած են գրութիւններով: Հէնց իմ պլաւերեւը կարդացի.

Ով չի տեսել բանտ ու աքսոր,
Նա չգիտէ՝ ինչ է կեանքը,
Այսպէս ասաց մի օր Զարենցը...
Զ. (Եղիշէ)...

Զարե՛նցը, Զարե՛նցը, տիկի՛ն Զապէլ, այս Զարե՛նցն է գրել...

Զարենցի տողերի կողքին տասն ան– գամ միմեանց տակ գրուած էին 365 թը– ւերին հաւասար հաշիւը՝ տասը տարի:

– Տիկին Զապէլ, մի՞թէ ես էլ 10 տա– րի պէտք է ստանամ, – հարցրի ես:

– Չէ՛, ի՞նչ էք ասում, տեսնում էք, մեզ լաւ տեղ են բերել, յետոյ էլ կ'ազա– տեն, – ասաց միշտ լաւատես Զապէլ Ե– սայեանը:

Հանգամ ես լսեցի Զարենցի ձայնը: Հանգամ ես լսեցի Զարենցի մահուան րօպէն... Չկար Զարենցը: Վերջացել էր Զարենցը՝ նոր, մեծ կեանք սկսելու հա– մար, փառքով պսակուելու եւ յաւերժ ապրելու համար:

Ու՞ր գնայ նրա գանդրահեր տղան, որ– տե՞ղ գտնի նրա վերեզմանը, որ վրան ծաղիկ դնի...

(Շար. 4 եւ վերջ)

(*) Սերիկ Դաւթեանը ձերբակալուել է 1937 թ. Օգոստոսին (ծանօթագրութիւն՝ յուշագրողի աղջկայ՝ Ներիկ Դաւթեանի):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԱՐԻՕ ՏԷՂ ՄՈՆԱԳՈՅԻ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէ՞ս կարելի է ոգեկոչել յիշատակը երգիչի մը, եթէ ո՛չ երգելով: Ուստի, տարբեր հորիզոններէ ինը երգիչներ փու– թացած էին սիրայօժար մասնակցելու այն երգահանդէսին, որ սարգուեցաւ Հոկտեմ– բեր 3–ին, Նիսի օփերային մէջ, յիշելու համար մահուան 15–րդ տարելարձը Մա– րիօ Տէլ Մոնագոյի:

Անոնք որ առեղին, նոյն այս սրահին մէջ զինքը լսելու բախտը ունեցած էին, աճապարած էին տեղ գրաւել յամանա– կէն առաջ, տեղ չձգելով հարիւրաւոր այլ երաժշտասէրներու, որոնք դուրսը մնա– ցին: Երեկոյթը բացառիկ էր: Պիտի եր– գուէր ի պատիւ մեծ երգիչի մը, եւ պի– տի երգուէին – մանաւանդ առիաները, իր նախասիրած օփերաներէն:

Հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր նախաձեռնութեամբ իր որդւոյն, Ձան – Գարլօ Տէլ Մոնագոյի, որ քանի մը ա– միսէ ի վեր ստանձնած է Նիսի օփերային տնօրէնութիւնը: Իսկ օրուան հանդիսա– վարն էր Անտրէ Փէյրէյն, որ իր հեղասահ բացատրութիւններով եւ ինքնայատուկ զուարճախօսութեամբ գիտցաւ համեմել օրուան ոտնը, որ պէտք էր ըլլար ցնծալի, եւ ո՛չ թէ սգաւոր:

Հանդիսութեան առաջին մասին ընթաց– քին երեք պարիթոններ եւ երեք սոփրանո– ներ յաջորդաբար երգեցին ծանօթ օփե– րաներէ առիաներ, ընկերակցութեամբ Նիսի օփերայի նուագախումբին, որուն նոր ղեկավարն է Ռէնաթօ Փալումպօ: Ուշագրաւ էր մասնաւորաբար ելոյթը Ռուճճերօ Ռայմոնտիի ,որ սքանչելիօրէն մեկնաբանեց «Սեվիլեան Սափրիչ»էն Տոն Պազիլիոյի «Զրպարտութիւն»ը (Calum– nia): Եւ որովհետեւ ժողովուրդը չէր դադրեր ծափահարելէ, Ձան – Գարլօ բեմ ցառաքելով տեղեկացուց թէ այդ օր ծը– նընդեան տարեդարձն էր մեծն Ռուճճե– րոյի, եւ հրաւիրեց ներկաները որ մի– բերան երգեն «Հեպի Պըրթ Տէյ Թու Եու», որուն իրը պատասխան, պարիթոնը յայ– տարարեց:

«Բայց դո՛ւք ալ աղուոր ձայն ունիք ե– ղեր...» հասկցնելով որ իր դերը վերջա– ցած էր:

Հանդիսավարը պահ մը լուսարձակը ուղղել տուաւ ապրող մեծ երգիչ Ֆրանքօ Տորելլիի վրայ, որ սրահին մէջ կը պըտ– նուէր, ու զայն բեմ հրաւիրեց, Ձան – Գարլոյի ալ մասնակցութեամբ զինքը խօսեցնելով Մարիօ Տէլ Մոնագոյի հետ ունեցած մտերմութեան մասին:

Ֆրանքօ Տորէլլի ըսաւ որ ինք թէեւ Մարիոյէն փոքր էր տարիքով, (ծնած է 1921–ին, իսկ Մարիօն՝ 1915–ին) բայց ունեցած էին նոյն ուսուցիչները Փեսա– րոյի երաժշտանոցին մէջ, եւ եղած էին միշտ բարեկամ, հակառակ երեւութական մրցակցութեան:

Անշուշտ ամէնէն հետաքրքրականն էր հանդիսութեան երկրորդ մասը, որուն ընթացքին երեք թենորներ փոխն ի փոխ պիտի երգէին Մարիօ Տէլ Մոնագոյի նա– խընտրած օփերաներէն երկուական առիա– ներ: Առաջինն էր Գեղամ Գրիգորեան, որ երգեց «Գավալլերիա Ռուսդիգանա»յէն «Addio alla Madre» եւ ապա վերջ ալ՝ Վերտիի «Օթելլո»յէն «Dio! Mi potevi»: Գեղամ իր հնչեղ հզօր ձայնով, պայծառ թէմպրով, ու բեմական մեկնաբանու– թեամբ խոր տպաւորութիւն գործեց ուն– կընդիրներուն վրայ, որոնք որոտընդոստ ծափահարեցին անվերջ, ու եթէ ծափա– հարի վրայ հաշուուէր, անպայման հա– ւասարած պիտի ըլլար Ռուճճերօ Ռայմոն– տիի ապահոված ծափերուն:

Հանդիսավարը Գեղամ Գրիգորեանը ներկայացուց իրը հայ մեծ երգիչ մը, որ ներկայիս ընտանեօք բնակութիւն հաս– տատած ըլլալով Նիս, այլեւս Նիսցի կը սեպուի: Իսկ Ձան – Գարլօ Տէլ Մոնագօ ծանուցանեց թէ գարնան Գեղամ պիտի երգէ «Ի Փայլիաչի»ի եւ «Գավալլերիա»յի մէջ: Ցետոյ մատնանշելով որ սրահին մէջ կը գտնուի ուրիշ կարեւոր Հայ մը, յանձին՝ Շառլ Ազնավուրի էմփրէզարիօ Լէւոն Սայեանի, յիշեցուց թէ ան էմփրէ– զարիօ եղած է նաեւ իր հօր, ինչպէս նաեւ ուրիշ մեծ երգիչի մը՝ Փլասիտօ Տոմին– գոյի համար: Ապա, զինքը հրաւիրեց բեմ, քանի մը խօսք ընելու այս հանդիսաւոր առիթով: Լ. Սարեան բացատրեց թէ, քիչ վերջ հանդիսականներուն պիտի ցուցադրուին Մարիօ Տէլ Մոնագոյի վերա– բերեալ Ֆիլմերէ մասեր, որոնցմէ մէկն է Ժակ Շանսելի «Le Grand Echiquier»ն (1977) եւ որուն կազմակերպութեան մէջ ինքն ալ դեր ունեցած է: Եւ յիշեց թէ, Մարիօ Տէլ Մոնագօ հակառակ 62 տարե– կան ըլլալուն, այդ օր հրաժալիօրէն եր– գած էր, երիտասարդական թարմ ձայ– նով (*), ինչ որ հանդիսականները հաս– տատեցին «Le Grand Echiquier»ի ֆիլմը դիտելով:

Երգահանդէսը վակուեցաւ ցուցադրու– թեամբ ուրիշ Ֆիլմի մը, որ կը վերաբե– րէր Մոսկուայի Պալշոյ օփերային մէջ երգուած «Գարմէն»ի վերջաբանին, եւ որուն ընթացքին տեսանք որ Ֆրանսական այդ օփերան արտասովոր մեկնաբանու– թիւն մը ունեցած էր հոն, քանի որ Մա– րիօ Տէլ Մոնագօ Don José–ի դերը կ'եր– գէր իտալերէն, Գարմէնի դերը ստանձ– նող երգչուհին՝ ռուսերէն, իսկ նուա– դախումբի վարիչն ալ եղած էր հայազգի Մելիք Փաշայեւ (Փաշայեան):

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

(*) Որոշ է թէ արհեստավարժ երգիչի մը միակ դրամագլուխը իր ձայնալարերն են, եւ պարտի խնայողութեամբ գործա– ծել զանոնք: Մարիօ Տէլ Մոնագօ ուներ այդ իմաստութիւնը, եւ լսած ենք թէ եր– գահանդէսներու վերջաւորութեան կը մերժէր յայտագրէ դուրս ոեւէ երգ եր– գել, առարկելով որ որեւէ շատ երգէ, ինչ համեմատութեամբ կրնայ կրճատ– ուիլ իր ասպարէզին տեւողութիւնը:

Տ. Հ.

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՑՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ անուա– նակոչութեան ոտնը, ամէն տարի հանդի– սաւոր կերպով եւ խուռներամ բազմու– թեամբ կը նշուի, պաշտպան սուրբին ոտնին յաջորդող օրը, այսինքն կիրակին, վարագայ Խաչի կիրակին, այս անգամ Սեպտեմբեր 28–ին: Առիթ մը եկեղեցւոյ չուրջ համախմբելու ոչ միայն ծուխի անդամներ այլեւ «դուրս»էն եկողներ, մանաւանդ նախկին բնակիչներ Սէն Լու արուարձանին եւ առ հասարակ ուխտա– ւորներ: Ուխտաւորներ որովհետեւ կը կատարուի մատաղի աւանդական արա– րողութիւնը, հաւատարմօրէն: Այս տարի մատաղը պատրաստուեցաւ եւ համեմուե– ցաւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի կողմէ օրհնուած ազով, իր հովուական այցելու– թեան առթիւ 1997 Յունուար 30–ին:

Նորակազմ Թաղական Խորհուրդը, իր երիտասարդ տարրերով եւ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու լայն օժան– դակութեամբ, հաւաքական ուրախութեան օրուան մը վերածեց այս տարուան տօ– նակատարութիւնը: Պատարագէն յետոյ սրահին եւ փակին մէջ, օգտուելով բարե– նպաստ օդէն, սիրոյ սեղաններու չուրջ ընդունեցաւ եւ հիւրասիրեց բոլոր ներ– կաները ոչ միայն մատաղով այլ հայ– կական համեղ ճաշերով: Նուագը եւ երգը առաւել չեշտաւորեցին «հայկական օր– ուան» մը կշռոյթն ու ապրումը, չքմանք մը ներս ուր դեռ կայ հայաչատ ու հա– յատոյր երէկուան գաղութէն ժառան– գուած բարոյական դրամագլուխ մը:

Ժամը 10–ին, հանդիսաւոր օրերու չքե– ղութեամբ զգեստաւորուած, հոգեւոր հովիւը՝ Շահան Ա. Քահանայ Տէտէեան խորան բարձրացաւ զոյգ սարկաւագներէ առաջնորդուած: Պատարագը մեկնաբա– նեց եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբը գլխա– ւորութեամբ երիցուհի՝ Եղիսաբէթ Տէ– մէեանի եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ Լ. Տէր – Մարկոսեանի:

Տէր Հայրը իր քարոզը կեդրոնացուց օր– ւան ոտնին վրայ: Ըրաւ պատմականը Վարագայ Խաչին, Վարագայ լեռներէն մինչեւ Վարագայ վանքի սեղանը իջնող լուսաշող խաչանիշը որ ճգնաւորներու հաստատումով Ցիսուսի խաչափայտէն մասնիկ մը եղած է զոր Ս. Հռիփսիմէ կոյսը եւ ընկերները յանձնած էին հոն ճգնող քահանաներուն, իրենց մեկնումէն առաջ:

Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ մատաղօրհնութեան արարողութեան յա– տուկ կարգը:

Ապա, Շահան Ա. Քահանայ Տէտէեան սրբալոյս միւռոնով օծեց եկեղեցւոյ մուտքի ձախ կողմը դետեղուած մոմավա– ռութեան նոր սեղանը որուն ծախքերը յանձն առին Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Մինասեան, եւ կատարեցին բացման խոր– հրդանշական արարքը: Մոմավառու– թեան սեղանը գործն է՝ Սուրիկ Տէր – Մարկոսեանին:

Հուսկ Թափօրով՝ քահանայ, դպիրք եւ սարկաւագ առաջնորդութեամբ նախկին Ռամկիկներու Միութեանց դրօշակիրնե– րու ուղղուեցան եկեղեցւոյ բակը ուր կարապետ Տէրտէրեան՝ ծագումով հայ Ֆրանսական բանակի նախկին Ռամկիկնե– րու եւ Դիմադրականներու նախագահը դետեղեց ծաղկեվեցնոյ մը Աբարայի եւ Սարտարապատի ճակատամարտերու հե– րոսներուն յիշատակին դրուած յուշաքա– րին առջեւ: Տեղի ունեցաւ յարգանքի կարճ արարողութիւն մը: Քահանան ար– տասանեց «Հոգւոց»ը եւ հաւաքաբար եր– գուեցաւ «Հայր Մեր»ը:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ ան– ուանակոչութեան ոտնը եղաւ զեղեցիկ օր մը ջերմեռանդութեամբ, աւանդութեամբ աղցան եւ հայկական ապրումներով հա– րուստ:

Սիրոյ սեղանին մասնակցեցաւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իզնաւրհոսեան:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԻՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹՔԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահա– րոնեան սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24–ին տեղի ունեցած է զեկուցական ասուլիս մը, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Ց.Դ. երիտասարդական Միութեան տեղւոյն Լէւոն Շանթ եւ Լաւալի Բեկոր Աչոտ մասնաճիւղերուն: Զեկուցման պլհատուր նիւթն էր «Հ. Ց. Դ. երիտասարդական եւ ուսանողական 5–րդ համահայկական բա– նակումը» որ տեղի ունեցած էր Հայաս– տան: Գարօլին Զէրչեանի բարի գալուս– տի խօսքէն ետք, յաջորդաբար խօսք ա– ռած են Ռաֆֆի Տօնիկեան, Աբա Գաթա– րոյեան, Տէզիրէ Թիւրքմէն: Ցոյց տըր– ուած են նաեւ սահիկներ:

***

ՍԱՄԱԹԻՈՑ Ս. Գէորգ մաքրուած եւ ներկուած Եկեղեցւոյ օծման արարողու– թիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 26–ին, հանդիսապետութեամբ Շահան Արք. Սը– վաճեանի: Յաջորդ օրը Ս. Գէորգ զօրա– վարին եւ եկեղեցւոյ պաշտպան սուրբին անուան ոտնին առթիւ, նոյն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած է: Կիրակի, Սեպտեմբեր 28–ին ալ, եղանակի առաջին մատաղօրհնութիւնը կատարուած է, որու յաջորդած է սիրոյ սեղան մը «Ա.ճառեան» սրահին մէջ: Թաղային Խորհուրդի տե– ղեկագիրը կարդացած է Խորհուրդի եւ Սանուց Միութեան անդամներէն՝ Խաչիկ Սարըլը: Ներկայացուցած է նաեւ տար– ւան պիւտճէն որ 25 միլիառ թրքականի (չուրջ՝ 800 հազար Ֆրանք) բաց մը ունի, վստահութիւն յայտնելով թէ ներկաները չուտով կը փակեն այդ բացը, ինչ որ ե– ղած է աւելի ուշ:

LIVRES REÇUS

MONSIEUR CRISTAL
Journal 1977 - 1982
MARTIN MELKONIAN

Le Bois d'Orion, 1997.

L'Orée de l'Isle,
84800 L'Isle-sur-la-Sorgue.

(Շար. Ա. Էջէն)

է որ չթանտարկուի, քանի Բեկանիչ Ատեանի պիտի դիմէ եւ վճիռը երկար ամիսներ կրնայ տեւել:

Ատեանին այս որոշումը պայթակղեցուց տուժող կողմը, մէթը Ալնօ Գըլարաֆելա յայտարարեց թէ այլեւս կը քաշուի դատարանէն, մինչ ուրիշ վաստաբան մը՝ մէթը Պուլանժէ «քալջ» դատավորութիւնը եւ յայտնեց թէ ինք կը շարունակէ ներկայ ըլլալ նիստերուն: Գլարաֆելա ցաւով եւ վրդովմունքով կը նկատէր նաեւ որ նման որոշում մը կը տրուէր Հրեաներու մեծ ոճրին՝ Եոմ Քիփուրի (Մեծ Ներում) նախօրեակին եւ այս առընչութեամբ «Մոնտ» ալ Հոկտեմբեր 12 / 13-ի իր համարակալանը կը խորագրէր՝ «Քիփուրի օրը» նաեւ իր ցաւովը յայտնելով որ Փափոն ապատ կը մնար եւ կը ոճրէը իր պատասխանը մինչ, Հրեաներուն համար, կը սկսէր Քիփուրի ծոմը: Կիրակի օր ցոյց մըն ալ կ'ըլլար Թրոքատէրոյի հրապարակը, երկուշաբթի, դատավարութեան համուն, Ատեանին առջեւ, մինչ Ժոսփէն, անձնական դեռնի վրայ, կը յայտարարէր թէ զարմացած է Ատեանին որոշումէն: Վրդովումը ծագած է գլխաւորաբար անկէ որ եթէ խընդրոյ առարկայ էր Փափոնի առողջական վիճակը, պէտք է հիւանդանոց մը ապրէր եւ ազատ չըլլար: Մարկոյէն հաք, Փէսաքի քաղաքապետան ալ «անբաղձալի» եւ «խանգարող» անձ մը կը նկատէ, բայց կը թուի որ թէ իրեն թէ պանդոկին պարտաղրանք մը եղած է արդարադատութեան կողմէ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիոյ մէջ, չաբաթավերջին նոր ջարդ մը եւս գործուած է: Նոյն ընտանիքի մը 11 անդամները չարչարուած եւ մորթուած են:

«Մեղաւորը» իրարու կը յաջորդեն եւ Ֆրանսայի կաթոլիկէ եկեղեցիէն, Ամերիկաններու սենաթքայէն, կարմիր Խաչէն եաք, բժիշկներու կարգն է որ դէպքերէն 57 տարի եաք, ներողութիւն խընդրեց Հրեաներէն: Վիշիի օրով, Հրեաներու մէկ որոշ փոքր համեմատութիւնը միայն (2%) կրնար բժիշկ ըլլալ:

Հիւսիսսացին իրաք տարած երեք չաբաթուան իր գործողութիւններուն ընթացքին, Թուրքերը 797 Քիւրտեր սպանած են եւ կորնցուցած 46 զինուոր:

Եան Փիացի սպանութեան ծալքերուն նուիրուած հատորը չատ նեղ կացութեան մատնած է նաեւ «Գաւառ _ Անշէնէ»ն որ զօրավիգ կը կենայ իր աշխատակցին (հատորին երկու հեղինակներէն մէկը), բայց վերապահ է գիրքին նկատմամբ: Հոկտեմբեր 10-ին, երկու լրագրողները որեւէ փաստ չներկայացուցին դատարանին, որ Հոկտեմբեր 13-ին կը վճռէր թէ հատուածներ պէ՞տք է հանուին թէ ոչ: Պուշու _ Ռոնի ընկերանին էՖ _ Փի _ էՌ-ն ալ առիթէ օգտուելով կ'ուզէ այլ թեկնածու մը ներկայացնել Կօտէնի յաջորդութեան, Էնթարի վրայ «թափուած ցեխին» պատճառու: Միւս կողմէ, Եան Փիայի կատարին վարորդը «այլանդակ» կը գտնէ հատորին մէջ տեղ գտած մանրամասնութիւնները եւ «երկրորդ խմբակի» մը ներկայութիւնը սպանութիւնը գործելու համար:

Մալեզիոյ վարչապետը՝ Մոհամմատ կ'ամբաստանէ Հրեաները որոնք ծրագրած էին ազգային դրամին Ռինկիթի անկումը: Ասոր առնելով Հոկտեմբեր 10-ին, յարձակեցաւ ծագումով հունգար (հրեայ) ամերիկացի ժորժ Սորոսի վրայ եւ իր ելոյթին մէջ չվարանեցաւ յայտարարել. _ «Մահմետական ենք եւ մահմետական կաններու յառաջդիմութիւնը հաճելի չէ Հրեաներուն: Հրեաները ամէն ինչ գողցան Պալեստինցիներէն, բայց որովհետեւ նոյն բանը չեն կրնար ընել Մալեզիոյ մէջ, կը չանան դրամը արժեզրկել»:

Իսրայէլի մէջ, պատմութեան առաջին հատորի մը պաշտօնական հրատարակութիւնը թոյլ մը ստեղծած է, որովհետեւ երկին 50 տարիներու պատմութիւնը ներկայացնող այս հատորը բնաւ չանդրադառնար խաղաղութեան բանակցութեանց, Ռապինի սպանութեան ծայրայեղ Հրեայի մը կողմէ, պաղեստինեան ապստամբութեան (1987), Եգիպտոսի եւ Յորդանանի հետ դաշինքներուն (1979 եւ 1994): Հոն Արաբները կը նկարագրուին որպէս «գիւղացիներ որոնք փիքա, սոխ եւ ձիթապտուղ կ'ուտեն»: Հատորը հաճելի եղած է կրօնական չրջանակներուն, բայց ուսուցիչներու սենաթքան «գայթակղութիւն» կը նկատէ, մինչ Իսրայէլ կ'ուզէ «կ'ենդանի յիշողութեան երկիրն ըլլալ»:

⁂

ՓՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսա_98 Փութպոլի համաշխարհային Բաժակի զոման խաղերուն ի հաշիւ, Հոկտ. 10-ին, Հայաստան իր վերջին ելոյթը կ'ունենար Երեւանի մէջ Ուկրանիոյ դիմաց: Մինչ այս մրցումը մեծ կարեւորութիւն ունէր հակառակորդին համար՝ յաղթանակով մը Փորթուկալէն առաջ անցնելու նպատակով, ապահովելու համար լաւագոյն երկրորդներու չարքին որակուելու կարելիութիւնը, Հայաստանի հաւաքականը չատոնց կորնցուցած էր ամէն յոյս եւ որեւէ յաւակնութիւն չունէր: Ակզբան Հրաղդան մարզադաշտի 9000 հանդիսատեսներու ներկայութեան Ուկրանիա հասած է իր նպատակին՝ չահելով 2 _ 0, 31-րդ եւ 58-րդ վայրկեաններուն նշանակած կէտերով:

Հայաստանի խմբակը (9-րդ) կը պարզէ վերջնական հետեւեալ պատկերը. _
1) Գերմանիա 22 միաւոր. որակուած,
2) Ուկրանիա 20 միաւոր, պիտի փորձէ որակուիլ լաւագոյն երկրորդներու մրցաշարքին,
3) Փորթուկալ, 19 միաւոր,
4) Հայաստան, 8 միաւոր,
5) Հիւսիսային Իրլանտա, 7 միաւոր,
6) Ալպանիա, 4 միաւոր:

Ներկայիս 21 երկիրներ որակուած են Ֆրանսա_98-ի համար:

⁂

ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ մարզիկ Ալէն Պօղոսեան որ մարզիչ էր ազգային խումբ, Հոկտ. 11-ին մաս կազմեց Ֆրանսական հաւաքականին ընդդէմ Հարաւի Ափրիկէի: Հայածին խաղացողը բաւական յաջող ելոյթ մը ունեցաւ Լանս տեղի ունեցած բարեկամական այս մրցումին, որ վերջ գտաւ Ֆրանսայի 2 _ 1 յաղթանակով:

Պօղոսեանի այս առաջին մանակցութեան Ֆրանսական բազմաթիւ թերթեր անդրադարձան իրեն նուիրուած առանձին յօդուածներով:

⁂

Փարիզեան չրջանի հայկական խումբերէն Հ.Մ.Մ. Հոկտ. 12-ին, Վալ_տը_Մառնի բաժակի ի հաշիւ մրցումը՝ Շըննըվիէռի դէմ, չահած է 7 _ 0 եւ որակուած է յաջորդ չրջանին:

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18
ժամը 10·45_էն ժամը 12

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ _ ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Զորս Աւետարանիչներու

Տօնին առիթով, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ մասնակցութեամբ՝
«ԼԹՈՒՄԱ _ ՇԱՆ Զ'ԼԻԶԷ»ի Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Աբարոդութեան աւարտին՝ տեղի պիտի ունենայ ընդունելութիւն Առաջնորդարանի «Նուհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու սոյն հքիմէնիք աղօթքներուն:

UGAB- Jeunes
Ile-de-France

SOIREE DANSANTE

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF
vous invite à sa **soirée-disco**

le samedi 18 octobre
à partir de 22h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
(Métro: Courcelles)

Entrée : 100 Frs+1 consommation

N.B. Tenue correcte exigée; interdit aux mineurs. La direction se réserve le droit d'admission.

CHENE

L'Association
CHÈNE

présente ses réalisations
et ses projets en Arménie
et au Karabagh

le Vendredi 24 Octobre
de 20h30 à 23h30
à l'**Ecole Tebrotzassère**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY

EXPOSITION
des réalisations et des projets
VENTE d'objets artisanaux d'Arménie
— d i a p o r a m a —

Une collation sera servie gracieusement en fin de soirée.

—— Entrée libre ——
—— Parking assuré ——

ՄԱՐՄԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՈՒՄ

ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆԻ
երաժշտական կատակերգութիւնը՝

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁՈՒԿԱՆԶԸ

2 արար

Հոկտ. 17, Ուրբաթ, ժամը 20·30_ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

կազմակերպութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն եւ Մշակոյթի Տան վարչութեան:

Մուտքը 60 Ֆր.:

Տեղերը ապահովելու համար
հեռաձայնել
04 _ 91 _ 50 _ 15 _ 09

Dans le cadre de l'exposition
ISSY, LA BIBLE
PATRIMOINE DE L'HUMANITE

Les Eglises Arméniennes
Apostolique et Evangélique
d'Issy-les-Moulineaux présentent

l'Atelier Vocal
KOMITAS

Musique Sacrée
Musique Arménienne

Direction et Soprano :
SIRVART KAZANDJIAN
Piano : Houri SHERBETJIAN

CONCERT
EGLISE ST-BENOÎT
35, rue Séverine— Issy-les-Moulineaux

Mardi 14 Octobre à 20 heures 30

— Entrée : 40 Frs —

Billets en vente sur place
à partir de 20 heures.

Renseignements et réservations :
Tél. : 01. 46. 45. 71. 10.

Solidarité Protestante
France Arménie

vous invite au magnifique
CONCERT
DE
L'ATELIER KOMITAS

(venu spécialement de Suisse)
direction: **Sirvart Kazandjian**

en l'église Réformée du Luxembourg
58, rue Madame, Paris 6ème

le Mercredi 15 Octobre à 20h45

Programme :
Musiques liturgiques et folkloriques arméniennes,
et la Missa Criolla

Collecte au profit de nos œuvres en Arménie

(Renseignements:
Pasteur Samuel Sahagian
Tél. : 01 47 35 30 23).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15
MERCREDI
15 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.43.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·224 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.224

ՖՐԱՆՔԵԻՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՁԱՇԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

ԽՕՍՔ ԱՌԻՆ Ժ.-Փ. ՄԱՀԷ, ՆԱԽԱՐԱՐ Գ. ԳՈՒՇՆԷՐ ԵՒ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ֆրանքեւհայկական Բարեկամութիւնները եւ նորաստեղծ ընկերակցութիւնը հանդիսում — ճաշ մը կազմակերպած էր, Հոկտեմբեր 13-ին, Փարիզի Էնթէրքոնթինանթալ պանդոկի սրահներուն մէջ, ի պատիւ նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանի որ Սեպտեմբեր մէջ վեհաժողովի առաթին երկու օրով Փարիզ ժամանած էր:

Մօտ 250 հոգի ներկայ եղան այս հանդիսին որոնց մէջ պետական, քաղաքական թէ այլ մարզերու պատկանող բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Ցիշենք Ա. ազգապահպանութեան նախարար՝ Պէրնար Գուշնէր եւ Գրնթին Օքրէնթ, Տիկին Սիմոնն Վէյլ, Միշել Ռոքար, Փարիզի քաղաքապետ Ժան Թիպերի, Տիկին Ա. Ֆոնթէն վոխ — նախագահ Եւրոպական Խորհրդարանի, Մ. Ռոսարոթովիչ, Տիկին Էլէն Գարէր — ա'Անդոս, Գլ. Լըլուչ, քաղաքապետներ՝ ինչպէս Փաթրիք Տէվէճեան, Անտրէ Սանթինի, Ռընէ Թուքէ, Տիկին Ժամպու եւ ուրիշներ, Թուրքիոյ, Յունաստանի, Շուէյտի, կիպրոսի եւ այլ դեսպաններ, նաեւ Փերպինեանի Հայաստանի դեսպանը՝ Պ. Լէկրա:

Ճաշի սկիզբը խօսք առաւ ընկերակցութեան նախագահը՝ փրոֆ. Ժ. Փ. Մահէ: Ան նախ շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին իր ներկայութեան համար հակառակ ծանրաբեռնուած ժամանակացոյցի մը նաեւ իր երախտապիտութիւնը յայտնեց ներկայ Ֆրանսայի թէ ստոր անձնաւորութիւններուն, թուելով անոնց անունները, որոնք այս ձեւով ցոյց կուտային իրենց հետաքրքրութիւնը ընկերակցութեան այս առաջին ձեռնարկին:

Ժ. Փ. Մահէ կ'ըսէր թէ ընկերակցութեան նպատակն է ծանօթացնել Հայաստանի երիտասարդ Հանրապետութիւնը եւ կ'ոգեկոչէր Ֆրանսայի հին դէմքերը ինչպէս Անրի Բ., Գոլպէր, Լուի ԺԴ., Նափոլէոն, Անաթոլ Ֆրանս, Մէյյէ որոնք զանազան մարզերու մէջ նախաձեռնութիւններ ունեցած են Հայերու նկատմամբ: Կը յիշէր ապա, Ղարաբաղ Կոմիտէն որ կը պայքարէր յանուն ժողովրդավարութեան եւ Ժ. Շիրաք, այդ օրերուն Փարիզի քաղաքապետ, որ կը ստանձնէր Լ. Տէր — Պետրոսեանի հոդատարութիւնը երբ իր ընկերներուն հետ բանաը կը զանուէր: Ժ. Փ. Մահէ կը չեշտէր թէ պարտք մը կայ վճարելիք հանդէպ այն բազմահարիւր Հայերուն որոնք տարբեր միջոցներու մէջ ծառայած են Ֆրանսայի, իրենց արիւնը թափած ի հարկին ու կը յիշէր Մանուչեանը, խորհրդանշուած Առաիոնի «Աֆիչ Ռուժ»ով: Կը չատագովէր նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանը իր չափաւոր, ողջամիտ քաղաքականութեան համար, հաստատելով թէ ամէն ինչ մանուղ տնտեսութիւնը աւելի բարգաւաճ կացութեան մէջ կ'ըլլար եթէ Ղարաբաղի տադնապը լուծուէր: Անհրաժեշտ կը նկատէր որ Հայաստան խարխոխ նեաէ Եւրոպա ու կը վերջացնէր իր ելոյթը պահովութիւն տալով որ «Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւններու ընկերակցութիւնը» ամէն ձեւով իր օժանդակութիւնը պիտի բերէ ամրապնդելու համար փոխադարձ յարաբերութիւնները:

Ձայի աւարտին, յանուն Ֆրանսական կառավարութեան խօսք կ'առնէր տոքթոր Գուշնէր: Ան, սկիզբէն, կը յայտնէր թէ «բարեկամներն ենք Հայաստանի» կը յիշէր թէ որպէս հին բարեկամ մը Հայ ազգին, 1992 Փետրուարին արդէն կը հաստատուէին դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Կը յիշեմ, կ'ըսէր ինչ որ իրարու կը կապէ այս երկու ժողովուրդները, 300 հազար Հայեր կ'ապրին Ֆրանսա իրրեւ հետեւանք, ինչպէս անցեալին յիշած է Միթերան, ցեղասպանութեան ողբերգութեան: Կ'անդրադառնար նաեւ այն մարդասիրական օգնութեան զոր Ֆրանսա ընծայած է Հայաստանի, երթեւեկի դժուարութիւններուն բեռնակոքերուն համար, Սեւիանակերտի դժուար մուտքը: Ինք ալ կ'ոգեկոչէր Մանուչեանը եւ Արակոնի քերթուածը: Հիմա, կ'ըսէր ամէն ինչ կը վերսկսի եւ աւելի լաւ քան առաջ, բայց կը յիշէր այն ցաւերը որ կը տիրէր զպրոցներուն մէջ, վիրաբոյժները որոնք զոհ ծողութիւններ կը կատարէին սառուցեալ սրահներու մէջ: Որպէս ներկայացուցիչ Ֆրանսական կառավարութեան, ամբողջ Ֆրանսայի ազգին որ հին բարեկամ մըն է Հայաստանի եւ որ զանազան ժամանակներու անոր ձեռք երկարելու դերին մէջ զանուած է, Պ. Գուշնէր կ'անդրադառնար Կովկասի խաղաղութեան անհրաժեշտութեան, ակնարկելով այն դերին զոր Ֆրանսա կ'ուզէ խաղալ երբեակ նախագահութեան մէջ, Ռուսաստանի եւ Միացեալ — Նահանգներու կողքին: Կ'ուզէր համոզել որ եւրոպական երկիրները այնքան ալ հրապուրուած չեն Բաքուի քարիւղով, հարցը, կ'ըսէր ուրիշ տեղ է: Հայերը եւ Ադրբիները պէտք է, օր. մը հաշտ ապրին, քանի Ֆրանսացիք եւ Գերմանացիք ալ, դրացի երկիրները նոյնը ըրած են: Կը չեշտէր Լ. Տէր — Պետրոսեանի նկատելի դերը, աւելցնելով թէ ան կը պատուէր երկու մեծ Համալսարաններու կողմէ, Սեբաստիայի եւ Պրինսթոնի, թէեւ ինք պատմաբան եւ լեզուագէտ պէտք չունէր ատոնց, ու կը վերջացնէր կատակի ձեւով՝ ուրիշ ո՞ր երկիրը պիտի կարենար միաժամանակ յարաբերութիւններ մշակել Միացեալ — Նահանգներու եւ Իրանի հետ եւ հայերէն կ'աւելցնէր՝ կարի դալուստ:

Վերջին խօսքը կ'արտասանէր (Ֆրանսերէն) Լ. Տէր — Պետրոսեան: Ան նախ իր ուրախութիւնը կը յայտնէր որ իր ներկայութիւնը հո՛ս, Թոյլ կուտայ իրեն յայտնելու այն փարումը զոր ունի հանդէպ Ֆրանսայի եւ այն կարեւորութիւնը որ ունին, իրեն համար, Ֆրանքեհայկական յարաբերութիւնները եւ դիպուած չէ, կ'ըսէր, եթէ Ֆրանքեհայկական ընկերակցութիւնն է որ, այսօր, առիթը կը ստեղծէ նման հանդիպումի մը: Շնորհակալութիւն կը յայտնէր փրոֆ. Մահէի որ ծնունդ տուած էր նման ընկերակցութեան մը որ կը համախմբէ Ֆրանսական մտաւորականութեան պատկառելի ներկայացուցիչներ: Որոշ յուզում մը, կը զգար, կ'ըսէր հոն գտնելով համալսարանական պաշտօնակիցներ, բարեկամներ որոնց հետ սերտ կապեր կային, դեռ ոչ հաստատուած անցեալի մը:

Ինք ալ անդրադառնալով Ֆրանքեհայկական յարաբերութեան իւրայատուկ բնոյթին, իր անցեալով, մշակութային եւ մարդկային կապերու խորութեամբ, Ֆրանսահայ կարեւոր գաղութի ներկայութեամբ, հակած 1915-ի ցեղասպանութենէն եւ որ այնքան լաւ յաջողած է իր համագումը ու կը չեշտէր այդ յարաբերութեան պատմութեան մէջ տեղն ու դերը Ֆրանսացի մտաւորականներու ինչպէս Անաթոլ Ֆրանս, Ժան Ժօրէս, Ֆ. ոը Փէսսանսէ, Շ. Փէկի որոնք զարուս սկիզբը բամպատիստներուն իրենց միջամտութիւնները պաշտպանելու համար Հայերու դատութեան իրաւունքը Օսմանեան կայսրութեան մէջ:

Ապա, նախագահը կ'անդրադառնար Հայաստանի որ այսօր, իր ժամանակակից պատմութեան մէկ կարեւոր հանգրուանը կ'ապրի. — անկախ Պետութեան ամրապընդման փուլէն անցքը իր տնտեսական զարգացման փուլին: Ու նախագահը կը շարունակէր. —

«1991-էն ի վեր, իրագործուեցան անհրաժեշտ բարեփոխումներ որոնք թոյլ տուին պահպանել երկրին կայունութիւնը, Հայաստան, այս ձեւով, ունեցաւ սահմանադրութիւն մը եւ ժողովրդավար հիմնարկներ որոնք լաւ կը բանին, իրաւական մարզին մէջ, բարեփոխում մը ընթացքի մէջ է եւ ի մօտոյ պիտի յանգի դատական նոր սիստէմի մը հաստատման իրաւական Պետութեան մը: Միաժամանակ, տնտեսական բարեփոխումներու գործընթաց մը ծայր տուած է, հիմերը դնելով շուկայի տնտեսութեան մը: Այս նոր փուլին յաջողութիւնը, կախում ունի, համոզուած ենք երկու ազդակներէ.—

— Նախ, կը վերաբերի գործադրութեան տնտեսական բարեփոխումներու խորացման վրայ եւ մասնաւորաբար ոչ պետական շրջագօտիի զարգացումը եւ շուկայի ենթակառոյցներու տեղաւորման շարունակութիւնը

— միւս ազդակը աւելի քաղաքական է, բանի մեզ կը տանի Լ. Ղարաբաղի խնդիրին կարգաւորման. արդարեւ Հայաստանի տնտեսական զարգացումը խոչընդոտուած է Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ պարտադրած շրջափակումով եւ այս վերջինը սերտօրէն կապուած է Ղարաբաղի կնճիռին:

Ղարաբաղի կնճիռին մասին, կ'ուզեմ զայն ոգեկոչելով նախ ըսել մեր վճռակամութիւնը հասնելու կարգադրութեան մը, համապատասխան՝ Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին ակնկալութեանց: Այս վերջինը կը տեւէ՝ ապահով ապրիլ իր հողերուն վրայ, մասնաւորաբար շնորհիւ ցամաքային մնայուն կապի մը Հայաստանի ու Ղարաբաղի միջեւ, վճռել իր ապագան ըստ իր օրինաւոր շահերուն եւ պահպանել եակատագրի նոյնութիւն մը Հայաստանի հետ: Կրնամ ըսել որ այս նոյն պահանջները կը բաժնենք Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախազահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Նոյն ձեւով, կը սպասենք Մինսկի խումբի համաձախագահներէն որ անդրադառնան իրենց պատասխանատուութեանց: Ամէն մարդ գիտէ, անոնք հակայական տարողութիւն ունին: Ֆրանսա, այս շրջարկին մէջ, յատուկ դեր մը ունի, ինչ դերակատար ըլլալով շրջանային մրցակցութեանց խաղին մէջ, կրնայ, պարտականութիւն ունի լսել տալու սկզբունքներու ձայնը, մանրակրկիտ կերպով ուշադի՛ր ըլլալով Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախագահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Նոյն ձեւով, կը սպասենք Մինսկի խումբի համաձախագահներէն որ անդրադառնան իրենց պատասխանատուութեանց: Ամէն մարդ գիտէ, անոնք հակայական տարողութիւն ունին: Ֆրանսա, այս շրջարկին մէջ, յատուկ դեր մը ունի, ինչ դերակատար ըլլալով շրջանային մրցակցութեանց խաղին մէջ, կրնայ, պարտականութիւն ունի լսել տալու սկզբունքներու ձայնը, մանրակրկիտ կերպով ուշադի՛ր ըլլալով Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախագահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Նոյն ձեւով, կը սպասենք Մինսկի խումբի համաձախագահներէն որ անդրադառնան իրենց պատասխանատուութեանց: Ամէն մարդ գիտէ, անոնք հակայական տարողութիւն ունին: Ֆրանսա, այս շրջարկին մէջ, յատուկ դեր մը ունի, ինչ դերակատար ըլլալով շրջանային մրցակցութեանց խաղին մէջ, կրնայ, պարտականութիւն ունի լսել տալու սկզբունքներու ձայնը, մանրակրկիտ կերպով ուշադի՛ր ըլլալով Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախագահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Նոյն ձեւով, կը սպասենք Մինսկի խումբի համաձախագահներէն որ անդրադառնան իրենց պատասխանատուութեանց: Ամէն մարդ գիտէ, անոնք հակայական տարողութիւն ունին: Ֆրանսա, այս շրջարկին մէջ, յատուկ դեր մը ունի, ինչ դերակատար ըլլալով շրջանային մրցակցութեանց խաղին մէջ, կրնայ, պարտականութիւն ունի լսել տալու սկզբունքներու ձայնը, մանրակրկիտ կերպով ուշադի՛ր ըլլալով Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախագահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Նոյն ձեւով, կը սպասենք Մինսկի խումբի համաձախագահներէն որ անդրադառնան իրենց պատասխանատուութեանց: Ամէն մարդ գիտէ, անոնք հակայական տարողութիւն ունին: Ֆրանսա, այս շրջարկին մէջ, յատուկ դեր մը ունի, ինչ դերակատար ըլլալով շրջանային մրցակցութեանց խաղին մէջ, կրնայ, պարտականութիւն ունի լսել տալու սկզբունքներու ձայնը, մանրակրկիտ կերպով ուշադի՛ր ըլլալով Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին հետ եւ այդ հակամարտութեան որեւէ լուծում պարտադրաբար պէտք է հաշուի առնէ այս հիմնական իրաւունքները: Բանակցութեանց գործընթացին մէջ վերջերս տեղի ունեցած զարգացումները զիս մղեցին ոգեկոչելու խաղաղութեան լուրջ կարելիութիւնները: Այո՛, Մինսկի խումբին համաձախագահներուն մեզի հաղորդած առաջարկները կրնան յառաջացնել այդ բանակցութիւնները: Անկասկած, հոն պէտք է տեսնենք վճռական պահ մը բանակցութեանց գործընթացին մէջ: Կը կրկնեմ, Հայաստան պիտի չխուսափի իր պատասխանատուութիւններէն եւ կը յուսանք որ նոյնը կ'ըլլայ հակամարտութեան միւս կողմերուն համար: Փափաք կը յայտնեմ որ կարենանք, միասին, օգտագործել այս պատեհութիւնը եւ թէ իմաստութիւնը եւ իրաւունքը, ի վերջոյ, յաղթանակեն»:

Կէս գիշերուան մօտ վերջ գտաւ այս երեկոյթը: Երեքշաբթի յաջորդ, Հոկտ. 14-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան հիւրն էր նախագահ Շիրաքի: Իրիկունն ալ Սորպոնի մէջ, իրեն կը չնորհուէր Տոքթոր հոնորիս գաուզա-ի կոչումը, Սեբաստիայի համալսարանէն հետք:

Ա. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԼԸ ՄՈՆԴ» (Հոկտեմբեր 14) Եւրոպայի Խորհուրդին Սեբաստիայի վեհաժողովին վերաբերող լրատուութեան մէջ տեղ կուտայ Ղարաբաղի հարցին կարգադրման նիւթին. կ'անդրադառնայ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան — Ալիեւ տեսակցութեան, խաղաղ լուծումի մը երկուստեք յայտնուած վճռակքին, ապա կ'ըսէ թէ նախագահ Շիրաքի եւ նախագահ Ելցինի կողմէ եւս վճռակք յայտնուած է հարցին անյապաղ կարգադրման:

ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ Ազգային Խորհուրդի նախագահը՝ Ժան Կանտուա իր հրաժարականը տուաւ, իբրեւ հետեւանք 35 ժամերու որոշումին: Ըսած էր որ «խաղի եկած է» եւ այսօր ալ կը յայտարարէ, բացատրելով իր հրաժարականը, որ ինք աւելի «բանակցող մըն է քան մարդասէր մը» եւ հարկ եղած յատկանիշները չունի պաշտպանելու համար ճեռնարկութիւնները դալիք ամիսներուն:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԻՎԼԷՃԵԱՆ յաջողեցաւ, Հոկտեմբեր 13-ին, ատիպողական դատարանին առջեւ, առկախել Եան Փիայի սպանութեան վերաբերող հատորին վաճառումը մինչեւ Հոկտեմբեր 24: Այդ թուականին, երկու հեղինակները պէտք է իրենց ամբաստանութեանց (Լէոթարի դէմ, լ'Անգոլնէ ծածկանունին տակ) փաստերը բերեն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը Եւրոպայի Խորհուրդին Սեբաստիայի վեհաժողովէն եաք Փարիզ եկած է ու արդէն չուրջ ժամուան մը հանդիպում ունեցած Լ. Ժոսփէնի հետ: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը եղած է Եւրոպայի Միութեան Թուրքիոյ անդամակցութիւնը: Ֆրանսայի վարչապետը ըսած է թէ իրենց փափաքն է թեկնածու երկիրներու շարքին տեսնել նաեւ Թուրքիան:

ԵԱՇԱՐ ՔԻՄԱԼ Գերմանիա մեկնած է առանալու համար Ֆրանքֆուրթի գիրքի ծննդավաճառին մրցանակը: Ան կը տրուի հեղինակներու որոնք խաղաղութեան, մարդկային եւ մշակութային ոլորտներու ծառայութեան մէջ վաստակի տէր են: Մրցանակին նիւթական արժէքը 25 հազար մարք է: Նախապէս արժանի նը կատուած անուններ են Ե. Մենուհին (1979), Վ. Հաւէլ (1989), Ալ. Շվայցէր (1951) եւլն.: Այս առթիւ Ե. Քիմալ պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ որպէս դրող չատ աւելի լաւ արդիւնք ունեցած պիտի ըլլար եթէ տարիներով արգելափակուած չըլլար իր յայտնած

(Շար·ը Դ· էջ)

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆՈՒՄԻ 700-ԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ...

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Օրերս մամուլէն եւ Ռատիօ – Այր–ի Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ օրուան յայտարէրէն իրազեկ եղանք թէ Թուրքիա վերջերս պիտի կատարած է ԻՒՆԷՍԿՕ–ի որպէսզի Օսմանեան կայսրութեան հիմնումի 700–ամեակին առթիւ կատարուելիք ոճնակատարութիւններուն մասնակցի:

Եթէ Թուրքիա կ'ուզէ Օսմանեան կայսրութեան իբր ժառանգորդ անոր 700–ամեակը մեծ շուքով ոճնել, տարակոյս չկայ թէ ոչ ոք իրաւունք ունի միջամուխ ըլլալու: Իսկ եթէ կ'ուզուի որ Օսմանեան կայսրութեան հիմնումի թուականը համայն մարդկութեան համար պատմական բարերաստիկ անկիւնադարձ մը ըլլալով նկատի առնուի եւ ԻՒՆԷՍԿՕ–ն ալ զայն հովանաւորէ, հո՛ս է որ խնդիրը կը փոխուի:

ԻՒՆԷՍԿՕ–ն ՄԱԿ–ի մէկ մասնաճիւղն է: Իր սկզբունքը ժողովուրդներու ազգային մշակոյթի – պիտական թէ գրական, արուեստ թէ երաժշտութիւն – մարզերուն մէջ, հինը թէ նորը, պահել, զարգացնել, կորսուածները երեւան հանել, համայն մարդկութեան ծանօթացնել է: Մէկ խօսքով՝ ազգերու մէջեւ բարեկամութեան ու համերաշխութեան առտարել: Օսմանեան կայսրութիւնը իր եօթը դարերու տիրապետութեան ընթացքին արդեօք ի՞նչ նուիրած է մարդկութեան: Դարաւոր տիրապետութիւն մը որուն լուծին ենթարկուելու դժբախտութիւնը ունեցած բոլոր ժողովուրդները միայն արիւն եւ արցունք առած են: Երբ ԻՒՆԷՍԿՕ–ի նման միջազգային հանդամանք վայելող մարմին մը հանդիսաւոր կերպով սոյն տարեդարձի ոճնակատարութիւններուն կը մասնակցի, ասիկա արդեօք չի՞ նշանակեր թէ վաւերացուցած կ'ըլլայ այդ կայսրութեան ստրկացուցիչ լուծը որ դարերով կեղեքումէ, կոտորածէ եւ կողոպուտէ զատ ոչինչ բերած է իր տիրապետութեան ենթարկուած ժողովուրդներուն. եւ այդ վաւերացուածով իր խակ սկզբունքներուն դաւաճանած: Ո՞ր ժողովուրդն է որ Օսմանեան տիրապետութեան «բարեբախտ եւ անդորը» զարերուն կըրած է բարպաւաճիլ եւ մշակութային ու տնտեսական բարօր եւ ապահով կեանք մը վարել: ԻՒՆԷՍԿՕ–ի նախագահ Ֆէմէ–րիքօ Մայոր օսմանեան բռնատիրական ապստամբումները, մանկահաւաքները արդեօք կ'անգիտանա՞յ թէ ոչ քաղաքակրթութեան մէկմէկ յաղթանակներ կը նկատէ որմէ զարհուրած Եւրոպան հազիւ կրցաւ պրծիլ Վիէննայի դռներուն առջեւ 1683 թուին, Լեհաստանի թագաւոր Ժան Սոպիէսքիի բանակներուն յաջողութեան չնորհիւ:

Զէ՞նք ակնկալեր թէ ԻՒՆԷՍԿՕ–ի նախագահ Ֆ. Մայոր Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան ենթարկուած Ա–րեւելքի եւ Արեւմուտքի ժողովուրդներու պատմութեան բոլոր մանրամասնութիւններուն տեղեակ ըլլար: Բայց, միմիայն 1915 – 1916 թուականներուն հայ ժողովուրդի դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը արդեօք բաւարար չէ՞ Օսմանեան կայսրութիւնը անարգութեան սիւնին գամելու եւ ոչ թէ զայն փառաբանելու իբր մարդկութեան օգուտին ստեղծող արտակարգ եղելութիւն մը:

Իրօք չկրցանք հասկնալ թէ Օսմանեան կայսրութեան միջազգային քաղաքակրթութեան բերած ո՛ր մէկ նպաստին համար է որ ԻՒՆԷՍԿՕ տրամադիր կը թուի ոճնակատարութիւններուն մասնակցելու իբր «անմոռանալի» յիշատակ մը: ԻՒՆԷՍԿՕի մասնակցութիւնը կը նշանակէ ուրանալ Ցոյներու, Պուլկարներու, Սերպերու, Ռումէններու դէմ կատարուած ջարդերը, Հայերու եւ Ասորիներու դէմ գործադրուած ցեղասպանութիւնները: Տարիւկէս առաջ, Թուրքիոյ այժմու նախագահ Տէմիրէլ Միացեալ – Նահանգներ այցին հետաքրքիր CNN կայանէն ամերիկացի լրագրողի մը մէկ հարցումին պատասխանելով հպարտութեամբ կ'ըսէր. «այսօր Թուրքիա 99% մահմետական պետութիւն մըն է»: Լրագրողը չհարցուց թէ ուրնուն տարիներ առաջ 4 միլիոնէ աւելի ոչ – իսլամներ կային. ի՞նչ եղաւն, ո՞ւր գացին:

ԻՒՆԷՍԿՕ–ի կողմէ Օսմանեան կայսրութեան անցեալին վրայ սպունգ քաշել, կը նշանակէ ոչ միայն անդիտանալ այդ ժողովուրդներուն ազատութեան համար մղուած պայքարին բարձր գինը, այլ նաեւ քաջալերել Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդ Թուրքիոյ ներկայ քաղաքակրնութիւնը որ ոչ միայն դեռ կը յամառի հայկական ցեղասպանութիւնը ուրանալ, հակառակ անհամար վաւերական փաստաթղթերու, այլ ուրիշ ժողովուրդներու ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունքն իսկ չի ճանչնար (1): ԻՒՆԷՍԿՕ–ի նման ՄԱԿ–ի ծիրին մէջ գործող կազմակերպութեան մը Օսմանեան կայսրութեան հիմնումի 700–ամեակի հանդիսութիւնը հովանաւորելը նախատինք մըն է այդ բոլոր ժողովուրդներուն յանուն ազատութեան մղած դարաւոր պայքարին:

Ռատիօ – Այր–ի անցեալ շաբթուան յատուկ յայտարէրին ընթացքին որուն դժբախտաբար չկրցանք ամբողջութեամբ հետեւիլ, յաճախ հարատահարուած ժողովուրդներու (Ցոյներու, Սերպերու, Պուլկարներու կամ Արաբներու), կողքին յիշեցան նաեւ Քիւրտերն ալ, Թոյլ տրուի մեզ հոս յիշել թէ բացարձակապէս չենք բաժներ այս տեսակէտը: Քիւրտերը իբր մահմետական ժողովուրդ առանձնաշնորհեալ վիճակ մը ունեցան Օսմանեան տիրապետութեան տակ եւ զարերով անպատիժ կերպով հարատահարեցին պատուններու Թուրք իշխանութիւններուն դործակցութեամբ կամ մեղսակցութեամբ, իրենց դրացի ժողովուրդները (Հայերը, Ասորիները, Քաղդէացիները եւ մասամբ ալ Ցոյները): Անոնք Օսմանեան իշխանութիւններու հլու – հպատակ հաւատարիմ գործիքը եղան, եւ ապրումի նման հայ ժողովուրդի կողին խրած մընացին մինչեւ որ զայն արիւնաքամ ըրին: Այս նիւթին շուրջ դեռ սպառիչ ուսումնասիրութիւն մը լոյս չէ տեսած: Այսօր անցեալի իրենց գործած չարիքին դիմը եթէ չատ ծանր կը վճարեն, պատճառ մը չէ որ զանոնք մեր դատին դաշնակից նըկատենք «անմեղ եւ հալածուած ժողովուրդ» հռչակելով (2), ինչպէս կարգ մը միամիտ «դիւանագէտներ» կը ճգնին:

Անահիտ Տէր – Մինասեան որ Ռատիօ–Այր–ի յայտագրին մասնակիցներէն մին էր, ըսաւ թէ «ոչ մէկ ժողովուրդ Օսմանեան տիրապետութենէն գոհ էր բացի մէկէն» (Հրեաներուն ակնարկելով) եւ յիշեցուց թէ անոնց առաջնորդը նոյնիսկ Պոլիս այցելած եւ Սպտիւլ – Համիտի հետ տեսնուած էր: Արդարեւ 1895 – 1896–ի հայկական ջարդերուն ամէնէն տաք մէկ շրջանին սիոնիստ չարժումի առաջնորդը ուղեց ներկայացած բացառիկ առիթը առաւելագոյն կերպով օգտագործել ի նպաստ իր ծրագրին յաջողութեան: Ապտիւլ – Համիտ, այլ անուամբ «Կարմիր Սուլթանը», այդ ժամանակ «նոր ժամանակներու ձէնկիզ Խան»ի համբաւը կը վայելէր: Սիոնիստ առաջնորդը 1896 տարուան ամառը – Պանք Օթթոմանի դէպքէն ամիսուկէս առաջ – Պոլիս այցելեց եւ քանայ կարդ մը Հրեաներու (օտար եւ տեղացի) միջնորդութեամբ Սուլթանէն ունկնդրութիւն մը առանձնաշնորհեալ իր ծրագիրը անձամբ ներկայացնելու համար: Հէրցլի ծրագիրը հետեւեալն էր.

1· – Ցանձն կ'առնէր եւրոպական մամուլին մէջ Օսմանեան տէրութեան ի նպաստ հոսանք մը առեղծել եւ կազմակերպուած կոտորածներուն պատճառաւ Սուլթանին խայտառակ եղած վարկը բարձրացնել: Մէկ խօսքով՝ Հէրցլ Ապտիւլ – Համիտի պաշտպանը պիտի ըլլար մամուլի մէջ հայկական ջարդերը ուրանալով կամ Հայերը լմբռստ որակելով (3):

2· – Միաժամանակ կը խոստանար հրեայ դրամատէրերու միջոցաւ ցած տոկոսով Սուլթանին մեծ փոխառութիւն մը բնել, երկրին քայքայուած անտեսութիւնը վերականգնելու համար:

Այս երկու կարեւոր օգնութեան փոխարէն, կը պահանջէր միայն մէկ բան: Սուլթանը Հրեաներուն Պաղեստինն ներգաղթի արտօնութիւնն պիտի տար:

Ապտիւլ – Համիտ այս առակարկութիւնը մերժեց լսելով թէ «օր մըն ալ հրէական հարց կրնամ ունենալ»: Հէրցլի Սուլթանին հետ նոր հանդիպումը հինգ տարի յետոյ տեղի պիտի ունենայ, բայց միշտ ապարդիւն: Այսուհանդերձ, դանազան

ԹԵՀՐԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախկին խորհրդային հանրապետութիւններու քաղաքական մարզը իրենց ազդեցութեան ենթարկելու Միացեալ – Նահանգներու ճառագ են Թեհրանի: Այդ վրդովումը յատկապէս կը վերաբերի կովկասեան չրջանին: Հոն է որ խառացած են կապի ու քարիւղի փոխադրութեան խողովակներն եւ ուր նաեւ բազմաթիւ ազգերու ներկայութիւնը յարատեւ կնճիռներու աղբիւր է եւ խաղաղութիւնը ապահովացնող ազդակ:

Այս պայմաններուն մէջ կացութիւնը ա՛լ աւելի դժուարացնող պարագայ մը կը նըկատին Միացեալ – Նահանգներու միջամտութիւնները: Թեհրան այդ չրջանի բախտաներուն հետ Ուաշինկթընը կը տեսնէ. յատկապէս Ջէյհունիոյ, Աբխազիոյ եւ Ղարաբաղի պարագաներուն: Կ'ըսուի թէ Ալիեւ Միացեալ–Նահանգներու մարդն է: Ջէյհունիոյ մէջ Ուաշինկթընն ամէն բան բրած է միջազգային լայն չրջանակներ իրազեկ դարձնելու համար մղուած պատերազմին ուր նաեւ կարեւորութեամբ մշակուած է հոգեբանական գործօնը:

Միացեալ – Նահանգներու ուղղակի կամ անուղղակի միջամտութիւնները Խորհրդային Միութեան քայքայման հոլովոյթին եւ Ջէյհունիոյ տապնոպին մէջ խաղացած քօզարկուած դերը ապացոյց կը նկատուին որ պէտք չէ թերագնահատել չրջանին մէջ Միացեալ – Նահանգներու գործունէութիւնը: Թեհրանի ուշադրութենէն չէ վրիպած որ նախագահ Գրիներ–նի խորհրդականը վերջերս պնդած է Իրանի հետ Միացեալ – Նահանգներու յարաբերութիւններու վերահաստատման վրայ: Նոյն անձը նաեւ չեչաած է նախկին խորհրդային մահմետական հանրապետութիւններուն հետ համագործակցութիւնը զարգացնելու կարեւորութիւնը որպէսզի կարելի ըլլայ Ռուսաստանի դէմ մահմետական ճակատ մը ձեւաւորել:

Վերջերս քարիւղի ամերիկեան բնակրութիւններ Ազրբէյճանի հետ 10 միլիառ տոլարի համաձայնագիր առորագրեցին: առիկա, եւ նաեւ ամերիկացի կարգ մը ձերակուտականներու չրջան այցը կովկասեան չրջանի մէկ քանի մայրաքաղաքներ, սահմանափակ կերպով Հրեաներու դէպի «Աւետեաց Երկիր» մուտքը պիտի սկսի, հակառակ դրուած արգելքներուն:

Եթէ առենօք սիոնիստ առաջնորդը պաշտպանել ուզեց Ապտիւլ – Համիտը Եւրոպայի հանրային կարծիքին առջեւ յօդուտ իր ծրագրին յաջողութեան, այսօր պատմաբան Պերնար Լեուիս թէեւ տարբեր պայմաններու մէջ, բայց նոյն անչեզ նպատակներէն մղուած, ցեղասպանութիւնը մերժող Թուրքիոյ պաշտպան փաստաբան եղած է: Մենք տարակոյս չունինք որ Պերնար Լեուիս չատ լաւ ծանօթ է հայկական ցեղասպանութեան բոլոր ներքին ծալքերուն, եւ նոյնիսկ այնպիսի փաստերու տեղեակ է որոնք ոչ ոքի մատչելի եղած են ցարդ: Բայց այսօր Իսրայէլի դերապետն չահերը – արտաքին ծուռուն մէջ կղզի մը – Թուրքիոյ հետ սեղմ եւ սերտ դործակցութեան մը չնորհիւ կրնան ապահովուիլ:

Նոյն տրամադրութիւններէն մղուած, Հրեաները չաճախ «բարեխնամ» Օսմանեան պետութեան դովքը կը հիւսեն, իրը թէ 1492–ին կաթողիկէ Սպանիայէն վտարուած իրենց ազգակիցներուն Սելանիկի մէջ ապաստան տրուած ըլլալուն համար:

*Պոլիսի Հրեաները տարակոյս չկայ թէ չատ լաւ կը յիշեն «Ընկերութեան տուրք»ի, 20 դասակարգ ոչ – իսլամներու պինտրպրութեան տարիները որոնք եթէ անդադրմանելի հետեւանքներ չունեցան (ընդհանուր կոտորած ոչ – իսլամներու) Սթամպուլինկրատի մէջ գերմանական բանակին պարտութեան պատճառ եր: 1955 Սեպտեմբեր 6 / 7–ին մէկ գիչերուան մէջ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անդարայի բոլոր դարձատեղիները, խանութները որոնք ոչ–իսլամներու կը պատկանէին, քանդուեցան, հրկիզուեցան եւ կողոպտուեցան: Հրեաները զերծ չմնացին այդ ցոյցին հետեւանքներէն: Ցոյցին յաջորդող ամիսներուն, իրենց ունեցած զօրաւոր կապերուն չնորհիւ, սկսան ամէնէն առաջ արտագաղթել: Բ. պատերազմի վերջաւորութեան Թուրքիոյ մէջ 51·000 հրեայ ցոյց կուտայ Թուրքիոյ պաշտօնական վիճակագրութիւնը (4): Այսօր հրեայ համայնքը 15–18·000 հոգի միայն կը չափուէ: Եթէ Թուրք կառավարութիւնը այդքան վհատած էր ինչո՞ւ արդեօք այդքան արտաղաղթ տեղի ունեցաւ:

Դարերու ընթացքին, Հրեաները Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ ոչ թէ միայն Բ. դասակարգի ռայա ժողովուրդ մը նկատուած են, այլ չաճախ արհամարհանքի ալ առարկայ եղած են Թուրք մահմետական ժողովուրդին կողմէ որ զանոնք եղվրէյ կը կոչէր (5): Իսկ այսօր եթէ Ցունաստան, Սերպիա, Պուլկարիա եւ կամ Հայաստան բողոք կը ներկայացնեն, արդարացիօրէն եւ տրամաբանօրէն, Թուրքիոյ առաջարկին դէմ, հետաքրքրական է պիտնալ թէ Իսրայէլի կառավարութեան դիրքը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Մենք տարակոյս չունինք թէ Իսրայէլի այսօրուան կառավարութիւնը իր բոլոր զօրութեամբ պիտի չանայ չէզոքացնել միւս տէրութիւններուն բողոքները եւ ուժ պիտի տայ որպէսզի Օսմանեան «արդարամիտ», «յառաջդիմական» եւ «բարեխնամ» տէրութեան փոքր Ասիոյ մէջ մուտքի հանդիսութիւնները փառաչուք կերպով եւ պատչաճօրէն կատարուին, վերին օրհնութեամբ մեծ դաշնակից Ամերիկայի:

(1) – Քիւրտերու եւ Կիպրոսի Ցոյներու պարագան:

(2) – Չմոռնանք որ Քիւրտերը Արեւմտահայաստանի նահանգները Քիւրտիստան կը նկատեն:

(3) – Հէրցլ «Նէօյէ Ֆրայէ Փրէս» օրաթերթի Փարիզի թղթակիցն էր: Այս օրաթերթը վիէննա լոյս կը տեսնէր:

(4) – Տե՛ս **L'analphabétisme dans divers pays,** Paris, UNESCO, 1953, էջ 146.

(5) – Տե՛ս S. Bora, **Izmir Yahudileri Tarihi, 1908-1923,** Istanbul, 1995, էջ 93.

ՊՈՒՕՒՄԻ ՀԱՅԿ. ՈՒՍՄԱՆՑ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԵՐՑՈԿԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ

Պուէոմի մէջ 1989–էն ի վեր կը զործէ Հայկական Ուսմանց Հիմնարկը որ մաս կը կազմէ Գերմանիոյ Գիտութեան զարգացման առաջարդ հիմնարկներու ընդհանուր Միութեան: Հայկական նման հաստատութեան մը իրազործումը կարելի եղած է դլխաւորաբար Պ. Ցոլակ Տէր – Ցարութիւնեանի ստեղծագործ նիւթական միջոցներուն չնորհիւ, ինչպէս նաեւ Վիէննայէն Պ. Կարպիս Փաչաղեանի մասնակցութեան:

Հիմնարկին կողմէ ստեղծուած «Ափիւնքի եւ ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան կեդրոն»ը իր հրատարակութիւններով եւ կազմակերպած դիտաժողովներով դերմանական դիտական չրջանակներու մէջ սկսած է ուշադրութեան արժանանալ. ան մասնակից կ'ըլլայ ցեղասպանութեան նիւթով ընդհանուր վիճարկումներու, այդ ուղղութեամբ հայկական փորձառութիւնը եւս մասնակից դարձնելով դիտական քննարկումներու:

Հոկտեմբեր 2–ին հիմնարկին ներկայացուցիչը՝ նախագահ Յ. Տէր – Ցարութիւնեան եւ տնօրէն Միհրան Տապաղ մասնակցած են Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հերցոկի նստավայրին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան մը որուն ընթացքին Յ. Տէր – Ցարութիւնեան լայն բացատրութիւններ տուած է նախագահին, կատարուած աչխատանքին մասին:

կասի կնճիռը լուծելու նպատակով ու կատարուած նիւթական օժանդակութիւնը, Թեհրան ռազմավարական քայլեր կը նկատէ, ուղղուած՝ Իրանի եւ Ռուսաստանի դէմ տնտեսական, քաղաքական եւ ապահովութեան չրջանակներով զօրացնելու:

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

● Առաջնորդ Սրբազան Հօր հրաւէրով 1997 Օգոստոս ամսուան ընթացքին Գերմանիա կը գտնուէին Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին սաներէն եւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր օծակիցը՝ Պաակ Վրդ. Հաթապեանը, եւ Ս. Էջմիածնի միաբաններէն՝ Զարեհ Աբեղայ Կապաղեան: Հայր Սուրբերը Գերմանիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ մասնակցեցան եկեղեցական արարողութիւններու ինչպէս նաեւ մասնակցեցան պատարագները: Հոգեւորականներու ներկայութիւնն ու պատգամները նոր խանդավառութիւն ստեղծեցին իրենց գտնուած համայնքներուն մէջ:

● Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանը, համագործակցաբար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ կեանքի կոչուած 1700-ամեակի գրասենեակի, կը կազմակերպէ Ուխտագնացութիւններ դէպի Ս. Էջմիածին եւ Հայաստան: Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ որպէս պետական կրօնք հռչակման եւ Հայ Եկեղեցւոյ պետական ճանաչման 1700-ամեակի նշման համար նախատեսուած ծրագիրներէն մէկը եղող ուխտագնացութիւններուն առաջինը կատարուեցաւ այս տարի Օգոստոս 14 – 28 թուականներու միջեւ: Պատրաստուած ժամանակացոյցի համաձայն այդ թուականներուն Հայաստան էին ժամանած չուրջ 175 ուխտաւորներ աշխարհի տարբեր երկիրներէն, ի շարս որոնց նաեւ 14 հայ եւ գերմանացի ուխտաւորներ Գերմանիայէն, որոնցմէ չատեր առաջին անգամ ըլլալով Հայաստան կը գտնուէին: Ուխտաւորները, որոնք առաջնորդութեամբ Թեմիս Հոգեւորականներէն Սեբուէլ Վրդ. Իսախանեանի Հայաստան ժամանած էին, առիթը ունեցան ճանչնալու Հայրենի հողն ու ժողովուրդը, մեր անցեալի եւ ներկայի վանքերն ու սրբութիւնները եւ ծանօթանալու ըմպիւռքի տարբեր գաղութներէն եկած մեր ժողովուրդի զաւակներուն: Ամենուր ուխտաւորներու համար պատրաստուած էին հետաքրքիր հանդիսութիւններ ու ճեռնարկներ: Ուխտաւորները ընդունեց եւ իր հայրական օրհնութիւնը բաշխեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը:

● Գերմանիոյ Տիւսէլտորֆ քաղաքին մէջ գտնուող իր կեդրոնին մէջ Ռուս Օրթոդոքս Պատրիարքի նուիրակը 1997 Սեպտեմբեր 9-ին ընդունեցաւ Անտիոքի, Սուրիոյ, Արաբիոյ, Կիլիկիոյ, Իպրիոյ, Միջագէտքի եւ Համայն Միջին – Արեւելքի Պատրիարք Ն. Ս. Իգնատիոս Դ., որ հովուապետական այցելութեան համար եկած էր Գերմանիա:

Նոյն վայրին մէջ կազմակերպուած մէկ ժամուան արարողութեան եւ ապա պատրիարքին ի պատիւ տրուած ընդունելութեան Գերմանիոյ Օրթոտոքս Եկեղեցիներու տարբեր ներկայացուցիչներու ի թիւին ներկայ էր նաեւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան իր հետ ունենալով Ցակոբ Ա. Քհնյ. Կէօքճեանը, Միւնհէն Քհնյ. Սարգիսեանը եւ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Տօքթոր Սարգիս Քէհեաեանը: Առաջնորդը Իգնատիոս Դ. Պատրիարքին ներկայացուց Գարեգին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ողջոյններն ու բարի գալուստ եւ յաջողութիւն մաղթեց իր առաքելութեան մէջ:

● Օգոստոս 29 – Սեպտեմբեր 2 թուականներու միջեւ Գերմանիոյ Վալտօլֆսբուրկհաֆֆլպախ դիւզաքաղաքի մէջ տեղի ունեցաւ Pro Orient-ի 5-րդ տեղային նստաշրջանը: Նստաշրջանին կը մասնակցէին արեւելեան ուղղափառ հինգ եկեղեցիներու ինչպէս նաեւ հռոմէական – կաթոլիկ եւ աւետարանական եկեղեցւոյ աւելի քան հարիւր ներկայացուցիչներ:

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի կողմէ նստաշրջանին կը մասնակցէին Կոմիտաս Վրդ. Ցովհաննեան, Ցակոբ Սարկսեան Նալպանտեան:

Օրակարգի հիմնական նիւթն էր Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ եւ Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու միջեւ 1971-ին սկսած եւ առ այսօր չարունակուող աստուածաբանական, քրիստոսաբանական եւ եկեղեցաբանական երկխօսութիւնը:

Նստաշրջանի ընթացքին տեղի ունեցան զանազան նիւթերու չուրջ զեկոյցներ, կատարուեցան նաեւ եկեղեցական արարողութիւններ, ժամերգութիւններ եւ պատարագ՝ ասորի, ղպտի եւ հայ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու կողմէ: Հայ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, Շաբաթ, Օգոստոս 30-ին կատարեցին Կիրակամուտ ժամերգութիւն:

● Սեպտեմբեր 14-ին, Խաչվերացի Ս. Տօնին Գերմանիոյ Նովիա քաղաքի հայ համայնքի եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագով եւ Մատաղօրհնութեամբ յիշուեցաւ այդ համայնքի հիմնադրութեան 16-ամեակը: Այս առիթով պատրաստ մատուցանեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան: Հանդիսաւոր պատարագին ներկայ էր նաեւ համայնքի հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Ցակոբ Ա. Քահանայ Կէօքճեան:

Ցետ պատարագի Առաջնորդ Սրբազանի հանդիսապետութեամբ կատարուեցաւ Մատաղի օրհնութիւնը: Մատուցուեցաւ նաեւ հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ ի յիշատակ Նովիոյ Հայ համայնքի հանգուցեալ վարչական անդամներու:

Ցետ արարողութեաց Նովիոյ Հայ համայնքի սրահին մէջ տրուեցաւ Սիրոյ ճաշ նախապատրաստութեամբ Առաջնորդին:

● Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոսի հրաւէրով Սեպտեմբեր 13 – 21 թուականներու միջեւ Գերմանիա կը գտնուէր Բուսաղէմի միաբաններէն Գուսան Վրդ. Ալճանեան: Հայր Սուրբը Սեպտեմբեր 14-ին, Խաչվերացի Ս. Տօնին առթիւ պատարագ մատուցանեց Քէօլնի Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ մէջ: Հայր Գուսան իր կեցութեան ընթացքին այցելեց նաեւ ուրիշ հայ համայնքներ եւ առիթը ունեցաւ ծանօթանալու գերմանահայ զաղութին:

● Սեպտեմբեր 23, Երեքշաբթի օրը, Գերմանիոյ Հայաստանի Հանրապետութեան Դեսպանութիւնը Հանրապետութեան տօնի առիթով Պօն քաղաքին մէջ կազմակերպած էր ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան՝ ընկերակցութեամբ Գերմանահայ հոգեւորականներէն՝ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի ու Ցակոբ Ա. Քհնյ. Կէօքճեանի եւ Թեմական Խորհուրդի քանի մը անդամներու: Առաջնորդը եւ իրեն ուղեկցող անձերը պատուոյ տոմսերը ստորագրելէ յետոյ չնորհաւորեցին Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Պր. Ֆէլիքս Մամիկոնեանը եւ իր մէկոյսաւ Հայաստանի իշխանութիւններն ու ժողովուրդը: Պաշտօնական ընդունելութեան ներկայ էին զանազան երկիրներու դեսպաններ եւ դեսպանութեան աշխատակիցներ, ինչպէս նաեւ գերմանահայ համայնքներու ներկայացուցիչներ:

● Սեպտեմբեր 30-ին Գերմանիոյ Տիւսպուրկ քաղաքի Մէջեկեղեցական Խորհուրդի հրաւէրով Թեմիս Առաջնորդը ներկաներուն կարդաց դասախօսութիւն մը «Աբրահամ եւ 2000 թուականը» նիւթով: Ան այս նիւթի շրջագծին մէջ ներկայացուց Հայ ժողովուրդի պատմութենէն մաս մը եւ անկէ անանջատելի եկեղեցւոյ պատմութիւնը: Անդրադարձաւ նաեւ 2000 թուականի համար Հայ ժողովուրդի պատրաստութիւններուն՝ եկեղեցւոյ 1700-ամեայ յոբելեանին եւ սպասումներուն Նոյն թուականէն: Ապա պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն Հայ Եկեղեցւոյ չուրջ: Նախքան դասախօսութիւնը, Խորհուրդի նախագահ վաստաբան Տօքթոր Շրիքէրի հետ միասին այցելեց Տիւսպուրկի քաղաքապետուհի Տիկին Պէրպէլ Ցիւլենկի իր հետ ունենալով Առաջնորդարանի դիւանապետ Տօքթոր Վազրիկ Բազիլն ու նոյն քաղաքի հայ համայնքի վարչութեան ատենապետ Պր. Կարապետ Քոտաք:

Գարեգին Եպիսկոպոս այս առթիւ քաղաքապետուհիին ներկայացուց Գերմանիոյ հայ համայնքներու ամփոփ մէկ պատկերը եւ պատասխանեց իրեն արուած հարցումներուն: Քաղաքապետուհին խոսակցութեան ատարին Գարեգին Եպիսկոպոսի նուիրեց քաղաքի հովանաւորին մետալիոնը:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
ՔԷՕԼՆ
Սեպտեմբեր 30, 1997

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Գրած ենք արդէն հոս որ մեր հայրենակիցներէն Ալեքս Մանուկեան լուրջ օժանդակութիւն մը կը բերէ Հայաստանի պատանի մարզիկներուն, կազմակերպելով տարին անդամ մը գոնէ, տեղւոյն վրայ, իր ծախքով, վազքարշաւ մը որ կը խանդավառէ զպրոցականները:

Այս տարի Կապան քաղաքը արժանացած է Տէսլինի հայ մարզասէրին ուշադրութեանը, ինչպէս որ կը կարդանք Սիւնիքի մարզպետարանի պաշտօնաթերթին Հոկտեմբեր 6-ի թիւին մէջ: Տեղի ունեցած են վազքեր ու 42 զպրոցականներ ստացած են նուէրներ:

Ընդլայնելով իր օժանդակութեան սահմանը այս անգամ, Պ. Մանուկեան կարեւոր նուէր մը ըրած է նաեւ Կապանի մէջ եկեղեցւոյ մը չինութեան ֆոնտին:

Եկեղեցին պիտի կոչուի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց: Հիմնարկէքի արարողութիւնը կատարուած է անցեալ տարի Նոյեմբերին, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ: Կը մնայ գտնել անհրաժեշտ նիւթական միջոցները գլուխ հանելու համար այս չինութիւնը եւ դնելու գայն 1700 – ամեակի տօնակատարութիւններու չարքին:

Բնականաբար կը յուսացուին ուրիշ օժանդակութիւններ Սփիւռքահայերու կողմէ: Սիւնիքի մարզպետը Պ. Աբրահամեան եւ Կապանի քաղաքապետը, Գագիկ Ասլանեան, այս առթիւ, կոչ մը հրատարակած են ուղղեալ Ֆրանսահայութեան:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ե.

– Այդ թուղթը կարեւորութիւն չունի ալ, ըսաւ Մարգար էֆէնտի, իրենք ո՞վ են որ յանուն թաղեցիներուն կը խօսին կոր ... բուն թաղեցին իր կամքը հանրաքուէեամբ մը պիտի յայտնէ:

– Ձեմ գիտեր, ես եղածը կը պատմեմ:

– Է՛յ, թաղականները ի՞նչ ըրին:

– Անոնք ներքը ժողով կ'ընեն կոր մինչեւ հիմա, լսեցի որ բաւական վէճ ունեցեր են, բայց որոշ բան մը չեմացայ:

– Հիմա Մանուկ աղան կուգայ, անկէ կ'իմանանք, առանկ աղայական ցոյցեր կարեւորութիւն չունին, Թաղ. Խորհուրդի մեծամասնութիւնը ինչ որ որոշէ ան կ'ըլլայ:

Վերջին փրկութեան տախտակն էր այս, որուն կը կառչէր Մարգար էֆէնտի իր կնոջ նայուածքներուն դիմադրաւելու համար:

Միհրանիկ աղա իր պատմութիւնը չատ մեղմացնելով պատմած էր: Իրողութիւնը աւելի ծանր էր: Ժողովուրդը յայտնապէս Պօղոս էֆէնտիի կողմը բռնած էր եւ նոյնիսկ ցոյցեր ըրած էր Մարգար էֆէնտիի դէմ:

– Անկի՛ Մարգար էֆէնտին, անկի՛ն կամայականութեան պաշտպանները, եւայլն, պոռացած էին եւ երէկ վաճառականը խոհեմաբար տունը մնացած չըլլար ու եկեղեցին մօտերը երեւնար, հաւանօրէն ծեծ մըն ալ պիտի ուտէր: Ցերեկուան մօտ Մանուկ աղան ալ եկաւ տխուր ընկճուած դէմքով:

– Լուրը Մանուկ աղային գովն է, պոչեց վաճառականը, հրամմէ՛ նստէ ու պատմէ՛ տեսնենք:

– Լսեցի՞ք եղած խաղբութիւնը, դոչեց Թաղականը սրամտած դէմքով մը:

– Սա քակին մէկի՞ն գո՞յը, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

– Այո՛ ...:

– Մեր Միհրանիկ աղան հոն է եղեր, պատմեց, ըսաւ վաճառականը, բայց հիմա թողունք առիկա ... առոնք կարեւորութիւն չունին, դուք ի՞նչ ըրիք տեսնենք, ի՞նչ որոշում տուիք:

– Ես հրաժարականս տուի ելայ մէկէն, դոչեց Մանուկ աղա, ուրիշ ճար չկա՛յ:

– Է, մի՞ւս Թաղականները:

– Ի՛նչ կ'ուզեն Թող ընեն ...

– Ռափիկ աղան ի՞նչ ըրաւ:

– Անիկա եկած չէր, տունը լուր ղրկեցի ըսեր էին որ հիւանդ է եղեր ... կ'երեւայ որ դիտմամբ չէր եկած:

– Գարեգինը ի՞նչ դիրք բռնեց, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

– Ան էր արդէն դործը աւրողը, դոչեց Մանուկ, եթէ ան չըլլար Պօղոս էֆէնտին պիտի համոզէինք, բայց ինք այնչափ յամառօրէն պաշտպանեց ժամկոչը որ կարելի չեղաւ բան մը ընել:

– Վա՞յ, այսպէս կա՞, ըսաւ վաճառականը, Գարեգինը ժամկոչ Վարդանի կո՞ղմը բռնեց:

– Եւ անո՞նք եռանդով մը՝ որ չիտակը պարմացայ: Երբեք այսչափ բուռն վիճաբանութիւն մը չէի սպասեր իր կողմէ, թէեւ դիտէի որ նախապէս Պօղոս էֆէնտիին կուսակից էր այդ խնդրին մէջ:

– Իսկ մի՞ւս Թաղականը, որ քեզի հետ էր ...

– Սեդրո՞ս էֆէնտին:

– Այո՛:

– Այն խեղճ մարդը միշտ ինծի հետ է, բայց ի՛նչ կրնայ ընել:

– Բայց վերջապէս ի՞նչ որոշում տուիք տեսնենք:

– Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ:

– Ըսել է վարդանը պիտի մնայ, ըսաւ Տիկին Սաթեն, կատաղութենէ թրթռուն ձայնով մը:

– Անանկ կ'երեւայ ...:

Մարգար էֆէնտի, ոտքի եղած, սենեակին մէկ վեր վար կը քալէր անընդհատ սիկառէթ ծխելով: Ցայտնի էր որ վրէժխնդրական ծրագիրներ կ'որոճար իր միտքին մէջ: Այս նոր ու անակնկալ պարտութիւնը սարսափելի կերպով ազդած էր վրան ու ա՛լ կարողութիւն չունէր պատրիւնութիւնը պահելու:

Տիկին Սաթեն, նոյնպէս չափազանց յուզուած էր, կատաղի նայուածքներ կ'արձակէր աշ ու ձախ եւ չէր կրնար խօսք մը պտնել լսելու: Տիկին Նուարդ նշմարեց իր բարեկամուհիին վիճակը եւ փութը երթալով ըսաւ.

– Եկուր քիչ մը վեր սենեակդ երթանք հանգստանաս, չատ անհանգիստ կ'երեւաս կոր, չիլներդ ոտքի ելած են:

– Դուն իմ տեղս ըլլայիր չպիտի՞ յուզուէիր, դոչեց Տիկին Սաթեն ոտքի ելլելով ու իր բարեկամուհիին հետեւելով, այս ի՞նչ խաղբութիւն, ի՞նչ նախատինք, ի՞նչ ամօթ ... այս տեղէն ձգել փախչելու է, ուրիշ ճար չկայ:

Երբ երկու կիները մեկնեցան, Մարգար էֆէնտի, որ ինչպէս ըսինք, անընդհատ ժուռ կուգար սենեակին մէջ, կեցաւ եւ երկու մարդոց դառնալով ըսաւ.

– Այս խնդիրը անանկ չի կրնար լմընալ...

– Ինծի ալ անանկ կուգայ, պատասխանեց Մանուկ աղա,

– Պարզապէս ամէնքն ալ մեղ խաբեցին ու այսպէս մէկջեղը ձգեցին ... Ռափիկ աղային ըրածը կը վայելէ՞ ... առանկ սուտ հիւանդ ըլլալ:

– Ո՞վ գիտէ, թերեւս իրաւունք հիւանդ է, պատասխանեց Մանուկ աղա ուզելով ոսկերիչը պաշտպանել:

– Հապա՞ այդ Պայքար լսարանին մարդի՞կը ... իրը թէ թաղին բոլոր երիտասարդութիւնը իրենց ձեռքին մէջն էր...:

– Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, պարապ խօսք, քանի մը հոդի էին, անոնք ալ ձըդեցին փախան:

Եւ այսպէս երեք անձերը դէմ դիմաց անցած իրենց պարտութեան վրայ կ'ողբային, դանդատելով ամէնէն:

Նոյն միջոցին, ընդհակառակն, Պօղոս էֆէնտիի տան մէջ ցնծութեամբ կը տօնէր մեծ յաղթանակը:

(Շար. 25)

(Շար. Ա. էջէն)

դաշափարներուն, համոզումներուն պատճառով: «Եթէ այս աստիճան զուլում տեսած չըլլայի, շատ աւելի լաւ կը գրէի. ամբողջովին վստահ եմ ատոր: Այդ պայմաններուն մէջ գրել, կը նմանէր դէժոխքին մէջ գրելու» *աւելցուցած է, զոհունակութիւն յայտնելով նաեւ թէ իրեն այս անգամ ալ չէ արուած Նոպէլեան մրցանակը, քանի որ ատիկա իրեն պէտք նոր ամբաստանութիւններու պատճառ պիտի ըլլար ու անգամ մը եւս դատարան պիտի կանչուէր որպէս հայրենիքի զաւաճան*: «Թոլսթոյ ալ թեկնածու էր այդ մրցանակին. անոր ալ չտուին. ես անոր ճով յարդի շիւղ մը իսկ չեմ արժեր» *եզրակացուցած է ան*:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դումային պատուիրակութիւն մը, վ.· Փերինովսկիի գլխաւորութեամբ, չորս ժամուան հանդիպում մը ունեցած է ՓՔՔ-ի պարագլուխ Ա. Խօճալանի (Ափօ) հետ, չատ մեծ գաղտնապահութեան մէջ: Պատուիրակութենէն համայնավար երեսփոխան երիկնով բաժ է թէ իրենց նախաձեռնութիւնը առաջին քայլը կը կազմէ Դումային եւ Ափոյին միջեւ պաշտօնական երկխօսութեան: Ռուս երեսփոխանները յայտնած են թէ որոշուած է Մոսկուայի մէջ քրտական կեդրոնի մը բացումը որուն հաւանօրէն հրաւիրուի Ա. Խօճալան: Անոնք աւելցուցած են թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւն չեն նկատեր ՓՔՔ-ն եւ թէ իրենք պատած են որպէս Դումայի ներկայացուցիչներ:

ՁԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ Կ. Գասպարով որ Հոկտեմբեր 10-ին հասած է Թուրքիա, նոյն օրը ընդունուած է Հանրապետութեան նախագահ Ս. Տէմիրէլի կողմէ: Այս վերջինը մեծ ժ է ախոյեանին մրցումի մը ընելու առաջարկը, ըսելով. «ես չեմ կրնար ճատրակ խաղալ»: Ճաշկրդ օրը Գասպարով մրցած է 29 երիտասարդներու հետ համաժամ եւ յաղթած 28-ին. մէկուն հետ ալ հաւասար աւարտած է խաղը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Դ.Ա.Վ.Իթ.Իր. – Մամա Քիթապճեան 200 Ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑ ՀԱՄԱՑՆՔԻՆ

Յարգելի հայրենակիցներ,

1700 տարի չարունակ մեր ժողովուրդի ճակատագրական բոլոր պահերին Հայոց հաւատքն ու եկեղեցին սատանայնել են ազգափրկիչ դեր, սուրբ հայրերի լինքնակամ նահատակութեան օրինակելի վարքը եղել է պատմութեան մէջ չմոլորուելու մեր ուղեցոյցը:

Հաւատարիմ մնանք զարերի խորհըրդին եւ իւրաքանչիւրս իր կարողութեան չափով մի քար դնի ի նպաստ Կապանում կառուցուող Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցու ամրութեան:

Իսկ բարերարի Ձեր անունը կը յաւերժանայ կառուցուելիք եկեղեցու սուրբ յուշաքարին եւ ժողովրդի յիշողութեան մէջ:

Կատարէք Ձեր ազգային սուրբը եւ թող Աստուած օրհնի Ձեզ ու Ձեր վաստակը:

Ձեր նուիրատուութիւնները կարող էք փոխանցել Հայագրօրանկի Կապանի բաժանմունքի հ/հ 142270014434:

Ս. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Սիւնիքի Մարզպետ

Գ. ԱԹԱՋԱՆԵԱՆ
կապանի Քաղաքապետ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Գրական – Մշակութային յանձնախումբ

Բանաստեղծական երեկոյթ

նուիրուած՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Բանաստեղծը եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊԶԻՆՍԿԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումները կը կատարեն՝
Հերմինէ Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)

Սիլվա Հապէշեան – Արաֆս
(Հայերէն)
Արբահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30-ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

UGAB- Jeunes
Ile-de-France

SOIREE DANSANTE

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF
vous invite à sa **soirée-disco**

le samedi 18 octobre
à partir de 22h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
(Métro: Courcelles)

Entrée : 100 Frs + 1 consommation

N.B. Tenue correcte exigée; interdit aux mineurs. La direction se réserve le droit d'admission.

Դպրոցասէր Վարժարանը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«Շէն» Ընկերակցութիւն

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30-ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SOIREE DANSANTE

La Croix Bleue des Arméniens de France, la FRA Nor Seround et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan

organisent

le Samedi 18 Octobre à partir de 20h30

UNE GRANDE SOIREE DANSANTE

avec l'*Orchestre G A ï D Z A G*

Buffet oriental

Salle des fêtes de Livry-Gargan
place François Mitterrand (RN 3)

Réservations aux :
01 43 85 90 12 ou 01 43 83 87 68.

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18
ժամը 10·45-էն ժամը 12

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Զուրս Աւետարանիչներու

Տօնին առթիվ, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ մասնակցութեամբ՝

«ԼԹՈՒՄԱ – ՇԱՆ ՋՆԼԻՋԻ»ի Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու (Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ տեղի պիտի ունենայ ընդունելութիւն Աւետարանչական «Նուհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու սոյն էքիւմէնիք ազօթքներուն:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆԻ

երաժշտական կատակերգութիւնը՝

ԵՐԵԻԱՆԻ ՁՕՔԱՆՁԸ

2 արար

որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 17, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ

Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

կազմակերպութեամբ՝
Կապոյտ Աշխի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն եւ Մշակոյթի Տան վարչութեան:

Մուտքը 60 Ֆր.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւզպէկի հետեւեալ նուէրները. –

Պր. Արէն Պատմաճեան 1000 Ֆր., Պր. Վահան Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Տինօ Զանտօմէնիկօ 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Գավէզեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գիւրճեան 500-ական Ֆր., Պր. Ռոպէր Գափամաճեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաթիկեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գլոռ Ռիվէ 1000 Ֆր., Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 500 Ֆր., Պր. Ռաչօ – Յովհաննէսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Թրէնկեան 400 Ֆր., Պր. Ռուբէն Մելիք՝ Թոռներուն մկրտութեան առթիւ 5000 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւմճեան, Տիկին Ժընեւիէվ Թութճեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Գրիգորեան 500 Ֆր., Պր. Էրիկ Վան Լոմ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալթան Պիրսէլ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տիւզեան 500 Ֆր., Տիկին Թագուհի Թուրկութեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Փէսանթօղլու 200-ական Ֆրանք, Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Հահամեան 500 Ֆր., Պր. Ժան Ֆորթունաթօ 200 Ֆր.:

Մայր Տաճարի տարեդարձի եւ մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Խաչի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն 1000-ական Ֆրանք, Տիկին Մարգրիտ Զապէլեան 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան Ալթունեան 200 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան Տամլամեան 500-ական Ֆր. եւ Տիկին Խէքպրանեան 1000 Ֆրանք:

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՑ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

- *Եւա Ախս*
- *Վազգէն Պարոնեան*
- *Հրաչ Քէօսէեան*
- *Ռոպէր Քէօսէեան*
- *Սօնիա Քէօսէեան*
- *Ժան Մկրտիչեան*
- *Ժանն Մկրտչեան*
- *Իրէն Ծէհանեան–Ժիւլիէն*
- *Ռօպքա*
- *Մխիթարեան*

Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30-ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ՇԱՐԱԿԱՆԱՑ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆՑ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30-ին

Կ'երգեն՝

- *Անի Եղիազեան*
- *Գարմէն Զիլինկիրեան*
- *Նուպարիկ Տէր–Միհրանեան*
- *Մուրատ Մէրէմէթլի*

Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի

- *Սաթենիկ Թուրտոյեան (Ա. Ջութակ)*
- *Անիա Սթարքսեւա (Բ. Ջութակ)*
- *Արի Եղիազեան (Ալթօ)*
- *Նիմրոդ Միւնզոզ (Թաւ Ջութակ)*

Յայտագիր. – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Խերքոդ – Սահակ Զորափորեցի

Կ'արտասանեն՝

- *Աբգօ Պեճճանեան*
- *Հիլտա Թուրաչ*
- *Մարթա Պահմանեան*
- *Ատրինէ Աւագեան*
- *Լիլիկ Գալէմճեան*
- *Մարի Ալեքսանտրեան*

Յայտագիր. – Դ. Վարուժան – Յ. Շիրազ – Վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Յ. Բամպակեան

Մուտքը ազատ է

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16
JEUDI
16 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·225 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.225

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Docteur Honoris Causa

ՍՈՐՊՈՆ ՊԱՏՈՒԵՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանի ժրաջանա այս այցը քաղաքականին հետ յատկանշուեցաւ դիտական մարզի երկու մեծարանքով. նախ Սթրազպուրկի, Հոկտեմբեր 14-ի երեկոյեան ալ Սորպոնի համալարանը անոր շնորհեցին Տոքթոր Հոնորիս Քաուզայի տիտղոսը: Համալսարանին մեծ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր պաշտօնական անձնաւորութիւններով, գաստիարակական կազմի ներկայացուցիչներով, Հայաստանի քաղաքական ու մտաւորական դէմքերէն նախագահին ընկերացողներով, համայնքին կրօնական, աշխարհական ներկայացուցիչներով: Պաշտօնական հիւրերու յատկացուած բաժնին մէջ էին Կրթութեան նախարար Գլօտ Ալլէկը, Մորհրդարանի Ֆրանքոհայաստանեան բարեկամութեան խումբին նախագահ Ֆ. Ռոշպուան, Անթոնիի քաղաքապետ Փ. Տէվէհան, Հայաստանի պատուակալ դեսպան Շ. Ազնաւուր, Ֆրանսայի Երեւանի դեսպան Մ. Լըկրա, Հայաստանի Արտաքին նախարար Ա. Արզումանեան, Մատենադարանի տնօրէն Ս. Արեւշատեան, Գրողներու Միութեան նախագահ Հ. Մաթեւոսեան, Սեւծովեան համագործակցութեան Հայաստանի ներկայացուցիչ Ս. Խզարարեան, Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Աբգ. Նազարէեան, Լիոնի եւ Շրջանի Կաթ. Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Նման արարողութիւններու յատուկ իրենց զգեստաւորուած դասախօսական կազմին ընկերակցութեամբ սրահ մուտք գործեց Հայաստանի նախագահը. ապա Փարիզի համալսարաններու տեսուչ Տիկին Մ. Ժանտրօ — Մասալուի ողջոյնի խօսքով բացուեցաւ արարողութիւնը: Ան ծանրացաւ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի պետականի մարդու եւ գիտնականի զոյգ յատկանիշներուն վրայ որ իրեն կը յիշեցնէր Սորպոնի հիմնադիր կարդինալ Ռիշըլիէօի պարագան: Ուրախութիւնը յայտնեց Սորպոնի ընտանիքին մէջ ընդունելէ Հայաստանի նախագահը:

Իրեն յաջորդեց Փարիզ 1. համալսարանին նախագահը փրոֆ. Ի. Ժէկուզօ. ան ըսաւ թէ այդ արարողութիւնը միշտ կրեւոր պահ մը եղած է համալսարանին կեանքին մէջ, նուիրուած՝ պատուելու ժամանակակից մեծ դէմք մը: Ըսելէ ետք թէ հազուադէպ է որ այդ պատիւը ուղղուի պետական դէմքի մը գիտական յատկանիշին, Լ. Տէր — Պետրոսեանի անձին մէջ ընդգծեց ասորագէտ — դրաբարագէտը, Գիտութեան ակադեմիայի, ապա Մատենադարանի աշխատակիցը: Ծանրացաւ նաեւ անոր պետական դէմքի ըլլալուն վրայ որ կ'ամփոփուէր ինքնորոշման իրաւունքի, մարդկային իրաւունքներու յարգանքի, ժողովրդավարութեան եւ անկախութեան փարոսի կէտերով: Ցիշեց Լ. Տէր — Պետրոսեանի քաղաքական մարդու կեանքի տասնամեակին կարեւոր հանդրուանները: Շեշտեց թէ նախագահին անձին մէջ համալսարանը կը պատուէ խաղաղութեան նուիրուելը որ ժառանգորդն էր ողբերգական անցեալի մը. նաեւ Ֆրանսայի բարեկամը, բազմակարծութեան չաւտզուլը:

Բլուանդաղէտ փրոֆէսէօր Միշէլ Թափլան ծանրացաւ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի դիտական վաստակին վրայ, մասնաւորաբար ընդգծելով որ— պէս ասորագէտ կատարած աշխատանքը, ըսաւ թէ այդ աշխատանքը քրիստոնէութեան կանուխ շրջաններուն հելլէնական, հռոմէական աւանդութեան ընկալեալ սիրապետութեան քով պրպտած ու արժանի տեղը տուած էր ասորական ներկայութեան: «Մեր համալսարանը հպարտ է ձեզի տալով Տոքթոր հոնորիս քաուզայի կոչումը» ըսաւ ան: Ցետոյ սրահին ծափերուն մէջ Լ. Տէր — Պետրոսեանի յանձնուեցաւ համալսարանական այս պատիւին խորհրդանիշ ուսադիրը. այդ հանդիսաւոր պահուն յաջորդեց երաժշտութեան բաժին մը Փարիզի միջ-համալսարանական երեակին կողմէ եւ շնորհակալութեան ուղերձով հանդէս եկաւ օրուան մեծարեալը:

Լ. Տէր — Պետրոսեան ըսաւ թէ յուզուած է Ֆրանսական մշակոյթի ճառագայթումի այս կեդրոնէն իրեն ցուցաբերուած պատիւին. ոգեկոչեց հայ-ֆրանսական կապերու մինչեւ միջնադար երկարող անցեալը, անոնց մշակութային արդիւնքները: Իրեն եղած պատիւը պակուցմը համարեցաւ, մշակութային դարաւոր հարստատ այս փոխանակութիւններուն եւ երաշխիք մը թէ առանձնաշնորհեալ այդ յարաբերութիւնը միայն կրնայ առաւել հարստացնող ըլլալ երկու ժողովուրդներուն համար ալ:

Արարողութիւնը աւարտեցաւ քոքթէյլով մը:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԱՆ ՓԻԱՑԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԵՒ «ԳԱՆԱՐ-ԱՆՇԷՆԷ»Ի ՎԱՐԿԸ

Ֆլամարիոնի հրատարակած հատորը, որ, հրապարակէն քաշուեցաւ մինչեւ Հոկ. 24, ստիպողական դատարանին որոշումով, կը չարունակէ իր անդրադարձներն ունենալ: Ծանօթ է որ վերջին երկու հեղինակներէն մէկը աշխատակիցն է Գանար-Անշէնէի որու վարկը խնդրոյ առարկայ դարձած էր:

Երկիծաթերթը որ, լոյս կը տեսնէ Զորեքշաբթի օրերը, խմբագրականով մը կը յատակացնէ իր դիրքը: Զուգելով հանդերձ դատապարտել իր աշխատակիցը՝ Անարէ Ռուժօ, թերթը չի փափաքիր որ դիրքին եւ Գանարի նոյնացումը կատարուի, ինչպէս եղաւ կարգ մը լրագրողներու կողմէ եւ Ֆլամարիոն ալ օգտագործեց: Եւ այս առընչութեամբ թերթին տնօրէնը՝ Միշէլ Կայատ կը չեշտէ.— «Գանարը Գանարն է, դիրքը՝ դիրքն է»: Դեռ կ'աւելցնէ որ ինչ որ նոյն լրագրողը հրատարակած էր Գանարի մէջ այդ հարցին վերաբերեալ, 1996 Սեպտեմբեր 26-ին, ոչ մէկ հետապնդումի կամ «պատասխանի իրաւունք»ի առիթ տուած էր: Ձիշդ է որ, կը պրէ, Գանար կամովին անորոշ ձգած էր գինուորական տեղեկատուներու ահաւոր ամբաստանութիւնները, որովհետեւ հոն մուքի կէտեր եւ անհեթեթութիւններ կային: Բայց, կ'ըսէ Մ. Կայատ, ո՞վ կրնայ լրջօրէն հաւատալ որ Եան Փիա սպաննուած է որովհետեւ սրճարանատէր մը վախ ունէր որ պիտի ոտիպոտի իր սրճարանը ժամը 1-ին վաղ 3-ի տեղ, ո՞վ կրնայ կլլել Սէնսրնէ-

---

եղբայրներու կրկնակ անձնասպանութիւնը, ո՞վ կրնայ ըսել թէ վաճառ նահանգը Մաֆիա չկայ եւլն. եւլն.:

Այս նոյն հարցին կապակցութեամբ, ժ.-Գ. կօտէն անուանարկութեան դատ բացաւ Ֆլամարիոն հրատարակչատան դէմ, 10 միլիոն ֆրանք վնասուց հատուցում պահանջելով: Ձչդեց թէ եթէ դատը չտի, այդ դումարը պիտի բաշխէ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ԿԱՆՏՈՒՑԻ հրաժարումէն ետք զրծատիրութեան նախագահի իր պաշտօնէն, Լ. Ժոսփէն Ազգային Ժողովին առջեւ յայտարարեց թէ կը նախընտրէ դատուիլ իր քաղաքականութեան վրայ, քան՝ անոր լքումին, նախարարապետը, այս ձեւով, կը պատասխանէ ընդդիմութեան որ պնդած կ'ամբաստանէ ըսելով թէ «խաղի բերած է Ֆրանսացիները»: Ժոսփէն կը չեշտէ որ կենսական հարցերու չուրջ, այս կառավարութիւնը ազէր է իր յանձնառութեանց Ֆրանսացիներուն հանդէպ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի եւ ԹՈՒՐՔԻՈՑ միջեւ մթնոլորտը կրկին լարուած է վերջին երեք օրերու ընթացքին: Բազմաթիւ միջադէպեր պատահած են յոյն եւ կիպրահան ռազմախոյզներու առթիւ, Կիպրոս: Կիպրոսի Թղթածրարի պատասխանատու Թուրք նախարարը՝ Կիւրէլ յայտարարած է այս առընչութեամբ որ «Աթէնք եւ Նիկոսիա կրակին հետ կը խաղան» եւ պէտք է վերջ գնեն իրենց քաղաքականութեան որ կը հրահրէ մթնոլորտը: Իրենց կարգին յոյն նախարարապետը՝ Սիմիթիս եւ Կիպրոսի նախագահը՝ Գլերիտէս յայտարարած են որ «Զի կրնար Թուրքիոյ հետ բնականոնացում տեղի ունենալ առանց արդար եւ ապահով լուծումի մը Կիպրոսի հարցին»:

ՓԱՓՈՆ միշտ «անպատշաճ անձ» նկատուելով Պորտոյի շրջանի պանդոկներուն մէջ, Հոկտեմբեր 14-ին իր փառատօնը կոչ ըրաւ հրապարակաւ որ վարձու քնակարան մը գտնուի: Փեսաքի պանդոկապետն ալ, ցոյցերու եւ սպառնալիքներու պատճառաւ, վերջնապէս տուած էր Մ. Փափոնի եւ 24 ժամ իսկ պայմանաժամ չէր տուած: Ի վերջոյ, Պորտոյէն 30 քիլոմեթր հեռու առանձնատուն մը գտնուեցաւ եւ Փափոն իր ազգկան ու ազուն հետ հոն ուիեսպրուեցաւ: Հոս ալ, սակայն, ցոյց մը տեղի ունեցաւ եւ քաղաքապետն ալ յայտարարեց թէ Փափոնի ներկայութիւնը պատիւ չի բերեր իր քաղաքին (Գասթր):

ՊՐԱՋԱՎիլ, Գոնկորի մայրաքաղաքը, չորս ամիսներու կռիւներէ ետք ինկած է նախկին նախագահ Սասուի ձեռքը Հոկտեմբեր 14-ին: Հասած հատուկենտ լուրերու համաձայն իշխանութեան գլուխ գտնուող նախագահ Լիսուպա եւ իր ուժերը խառնաչփոթ վիճակի մէջ են եւ կ'ամբաստանեն Ֆրանսացիները որ զօրավիգ են ապստամբական չարժումին, 50 Ֆրանսացի ալ պատանդ են: Իրենց համար «Ֆրանսացիները մարդակերներ են զրս պէտք է հում — հում ուտել»: Կառավարական շրջանակներուն համար եղած հակամարտութիւնը ուրիշ չէ եթէ ոչ քարիւղի նոր պատերազմ մը:

ԿԻՊՐՈՍի Փանայա — Քանաքալիա եկեղեցին ու Անթիֆոնիտիս վանքէն թըրքական գրաւման չրջանին զոհցուած խաճանկարներ գտնուած են միջնիխարնակ թուրք հնաւաճառի մը խանութէն: Նկարներէն մէկը 2. դարու գործ է ու կ'ըսուի թէ կ'արժէ մօտ 50 միլիոն Ֆրանք: Միջնիխի դատախազութիւնը յայտնած է թէ կղզիին հիւսիսային (թրքական) չրջանի յունական տաճարներէն գողցուած արուեստի պատմական գործերը պիտի վերադարձուին Կիպրոսի Հանրապետութեան իշխանութեան քանի որ թըրքականը ճանաչուած դատ չէ:

Ղ. Ա. Ր. Ա. Ղ.

ՇԻՐԱՔԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՈՂԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻՋ ՊԻՏԻ ՀՐԱԻԻՐՈՒԻ

«Փիկարօ» (Հոկտեմբեր 15) լայն սրճագանդ կուտար Հարցին, անդրադառնալով Ժ. Շիրաքի միջնորդութեան եւ Հայաստանի ու Ֆրանսայի նախագահին խօսակցութեանց: Շիրաք յայտարարած է որ «քիչ մը աւելի լաւատես է» Բաքուի եւ Երեւանի միջեւ համաձայնութեան մը չուրջ: Մինսկի խմբակին հեռանկարն է համաձայնութեան մը յանգիլ երկու հանդրուաններով.—

1.— Ամրապնդելով կրիւներու դադրեցումը (1994-էն ի վեր) հայկական զօրքերու նահանջով դրաւեալ հողամասերէն:

2.— Պատրաստելով ինքնավարութեան օրինավիճակ մը Ադրբէջանի սահմաններէն ներս:

Լուծումը, կը զրէ թերթը, կը բախի երաշխաւորութեանց հարցին: Ա. Ղուկասեան կ'ուզէ համաձայնութեան մը յանգիլ Բաքուի հետ: Կ'ընդունի որ «բնականոն պետութեան» մը գլուխը չէ, բայց, ապահովութեան երաշխաւորութիւնները նախապայման են իրեն համար, մինչ Փարիզ կը պնդէ «կարելի չէ, նախ խաղադրութեան համաձայնագիր մը պէտք է»:

Լ. Տէր — Պետրոսեանի հետ տեսնուելէն ետք (Հոկտեմբեր 14) Շիրաք հեռաձայնած է Ալիեւի: Բաքու նկատի կ'առնէ Հայերու բարեկամեցողութիւնը, բայց, Արտաքին նախարարը՝ Հասանով կ'ըսէ թէ յետագայ բանակցութեանց ոչ վայրը, ոչ թուականը ճշդուած են:

Ֆրանսա պիտի հրաւիրէ Հայաստանի վարչապետը, որ դարարագլի է, չարունակելու համար իր միջնորդութիւնը:

***

«Իւմանիթէ» Հոկտեմբեր 15-ի իր թիւով կ'անդրադառնար Ղարարագի, «Ֆրիւզ եւ խաղաղութիւն Անդրկովկասի մէջ» խորագրին տակ, արձագանգելով Ա. Ղուկասեանի վերադրուած (բայց հերքուած, տես՝ «Արմէնփրէս) յայտարարութիւններուն, ըստ որոնց «պատրաստ էին իրենց անկախութենէն մասնիկ մը զոհելու ինքնավարութեան օրինավիճակի մը չանգելու համար»: Կ'ընդգծագնէր թէ Շաբաթ օր, Սթրազպուրկի վեհաժողովին Ալիեւ չնորհակալութիւն յայտնած էր Ժ. Շիրաքի եւ յայտնած էր թէ կոմմունակից է Մինսկի խմբակին առաջարկներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 14/15)

«ԷՆԹԷՐՖԱՌՍ» ԱՂԱԽԱՂԱԺ Է Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ԸՍԱԾՆԵՐԸ

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան որ կը գտնուէր Մոսկուա, չարք մը հանդիպումներ ունեցած է Ռուսաստանի Դուման ներկայացուցիչներու հետ:

Հոկտ. 13-ին ան խօսած է «Էխօ Մոսկուի» ձայնասփիւռի կայանէն: Սակայն, այդ ելոյթին մասին կատարուած լրատուութեան մէջ «Ինթէրֆաքս» գործակալութիւնը ազաւաղումներու տեղի տուած է: ԼՂՀ-ի նախագահին յատկապէս

(Շար.ը Դ· էջ)

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ...

(Ե. եւ վերջին մաս)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ. Միօրեայ այց, համաձայն սահմանուած ժամանակացոյցին. եւ ինչպէս միշտ, լաւ կազմակերպուած, մինչեւ յետին մանրամասնութիւն:

Ցանկութիւնէ է չատերու համար վերապրումը իրենց մանկա – պատանեկան օրերու: Ի վերջոյ հո՛ս են ծնած, հո՛ս է որ հանապազօրեայ հացին հետ բարբառած են իրենց մայրական քաղցր լեզուն, այնքան բնական եւ այնքան հարազատ միանդամայն, ա՛յս ափերուն: Շունչը եկած է տունէն, ընտանեկան ջերմ շրջանակէն, իսկ հայերէնի դարբնոցն ալ հանդիսացած է ազգային վարժարանը: Եւ, կը զգանք, թէ ատոնք եկած են վերակենդանացումի ճամբով վերստին հաստատելու իրենց «արմատները»:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, երբ մենք ալ մեր կարգին կը մտաբերենք մեր պատանեկութեան օրերուն, զոց սորված սա երեք տողերը գանաստեղծին.

Հայ լեզուն տունն է Հայուն աշխարհի
Չորս ծագերուն,
Ուր կը մտնէ ամէն հայ իբրեւ
տաճտէր հարազատ,
Կը հատանայ սէր ուխքնուն, սրտի
հըպարտ ցընծութիւն:

Բայց այժմ խօսինք մեր նօթագրածին, տեսածին մասին:

Եգիպտոսի այս երկրորդ մեծ քաղաքը կը հիմնուի 332–ին Ք.Ա., Ալեքսանդր Մակեդոնացիի կողմէ: Միջերկրականի ծովին բազմած՝ առաջին օրէն իսկ կարեւոր դեր կը ստանձնէ երկրին մշակութային, տնտեսական, առեւտրական եւ այլ մարզերուն մէջ: Նոյնիսկ ժամանակ մը կը դառնայ (Ք.Ա. 305 – 30) Պտղոմէոսներու յունա – եգիպտական պետութեան մայրաքաղաքը: Ձեւով մը կեդրոն հելլէնական աշխարհի: Երկար ատեն Հռոմէ եւս երկրորդ տեղը կը պրաւէ մեծազոյն քաղաքներու չարքին:

Պատմութեան ծանօթ է քաղաքին պրապարանը, հիմնուած Ք.Ա. 3–րդ դարուն: Այս այլակէս հարուստ (700·000 դիրք) պրազարանի մնացորդացէն, անկասկած կ'օգտուին Ս. Սահակի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի աւագ եւ կրասեր աշակերտներէն ոմանք, որոնց չարքին մեր պատմահայրը Մովսէս Խորենացի, Վարդանանքի տրիբունը եղիչէ եւ դեռ ուրիշներ (*):

Ահա՛ թէ ինչ կը պրէ այս մասին ակադեմական Մանուկ Աբեղեան... Որ այժմ ներաւ (խօսքը Սահակի եւ Մաշտոցի մասին է) իրենց աշակերտներին Ալեքսանդրիա եւ ուղարկում, դրա պատճառը հասկանալի է: Վաղուց արդէն Ալեքսանդրիա հաղաքը դարձած էր ուսման կեդրոն: Պտղոմէոս Ա.ի (323 – 285 մ.թ.ա.) ժամանակից ի վեր՝ այնտեղ կեդրոնացած էր յունական դպրութիւնը՝ Սերիապոնի յայտնի մատենադարանով, հովանաւորում էին գիտութիւնները եւ ծաղկում: Հռոմէական պետութեան մէջ էլ արդէն դա համրւում էր երկրորդ մայրաքաղաք ե՛ւ գիտութեան, փիլիսոփայական ուսման ե՛ւ ընդհանրապէս մտաւոր առաջադիմութեան նկատմամբ առաջին տեղն էր բռնում: Քրիստոնէական ուսման նկատմամբ էլ Ալեքսանդրիան ունէր մեծ անցեալ: («Հայոց հին դրականութեան պատմութիւն, հտ. Ա.»):

Կարելի չէ անտեսել եւ չխօսիլ Ադեքսանդրիոյ երբեմնի փարոսի մասին, հինաւուրց համանուն կղզիին (Թերեւս Թերա-կղզի) վրայ, քաղաքին մերձ: Շինութեան հատանական թուական յոյց կը տրուի Ք.Ա. 285. կարզադրութիւնը՝ Պտղոմէոս Փիլադելփոսի: Ենթադրաբար 150–է մինչեւ 170 մեթր բարձրութիւն ներկայացնող այս ապիտակափայլ աշտարակը կ'ունենայ մշտավառ ջահ, որուն արձակած լոյսը հայելիներու չքջանակով տեսանելի կը դառնայ մղոններ հեռու, լաւ պրիւրի մը՝ առնուազն 60 քիլոմեթը:

Քէոփսի բուրգին նման այս ալ կը դասի հին աշխարհի եօթը հրաշալիքներու չարքին: Շարժ մը 1302–ին, հիմնայատակ կ'ընէ: (Ի դէպ, կատարուած պեղումներու չնորհիւ, աւերակոյտեր կը յայտնաբերուին ծովին խորը, 1996):

Ադեքսանդրիա եօթնեորդ դարու կէսին, – 642, – արաբական տիրապետութեամբ, կը սկսի կորսնցնել իր անցեալի փառքը: Կը մթագնի երկար ժամանակ:

Քաղաքը ներկայիս 3·500·000 բնակչութիւն ունեցող առեւտրական (բամպակ եւ այլ), ճարտարարուեստական (քարիւղ – քիմիա, հիւսուածեղէն, մետաղագործութիւն, նաւաշինարան), մշակութային (համալսարան, ազգային գրադարան, պատմական կարգ մը մզկիթներ, պալատներ, թանգարաններ) ծովափնեայ լայնուկ ոստան մըն է, նաւահանգիստ Միջերկրականի եզրին: Միաժամանակ՝ օդափոխութեան, ամրան արձակուրդի կարեւոր հանգստավայրը:

***

Ադեքսանդրիոյ մեր համայնքին սիրտը, անկասկած, կը բաբախէ Ապու Տարտարի ազգային կալուածին մէջ: Տարածուն հողամաս մը գնուած 1820–ին եւ նուիրուած ազգին իմիրցի Պօղոս Պէյ Եուսուֆեանի կողմէ (Այս վերջինը Արտաքին նախարար եւ լիազօր փոխանորդն էր եգիպտոս Մուհամմա Ալիի): Տուեալ ընդարձակ հողամասին վրայ վեր կը խոյանայ 1884–էն ցայսօր Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, երկու առիթներով վերանորոգուած: Կողքին կը գտնուին Առաջնորդարանն ու Պօղոսեան ազգային վարժարանը, ինչպէս նաեւ 1929–ին կարապետ աղա Մելքոնեանի նուիրատուութեամբ չինուած համանուն մանկապարտէզը:

Դպրոցի չինութեան թուականը, ըստ պատի արձանագրութեան 1862 է: Հրամայուած Ցուչապիրքի մը մէջ կը կարդանք, թէ հիմնուած է 1800–ական թուականներու երկրորդ կիսուն, հաւանաբար՝ 1865–ին, բարերարութեամբ Պօղոս Պէյ Եուսուֆեանի: Կրթական կեանքի պատկերը ցայտուն դարձնելու մտադրութեամբ արձանագրենք, թէ 1954 – 1955 ուսումնական տարեշրջանին մանկապարտէզ ու նախակրթարան միասնաբար կ'ունենան երկու սեռէ 520 աշակերտ: 1956–էն սկսեալ կառավարութեան հակակշիռը զգալի կը դառնայ, մասնաւորաբար արաբերէնի հայոց նիւթերու վրայ: Դպրոցը 1964–էն սկսեալ կը գործէ համաձայն պետական կրթական ծրագրին:

Մեզի կ'ըսուի, թէ այսօր, արտագաղթի հետեւանքով, աշակերտութեան թիւը զգալի կերպով նուազած է, – մօտ 70 աշակերտ: Ամբողջ վարժարանը ամփոփուած է նախկին մանկապարտէզի շէնքին մէջ (Մանկապարտէզը կը կոչուի միշտ Մելքոնեան): Նախկին վարժարանին առաջին յարկը կը յատկացուի Ազգային Առաջնորդարանին եւայլն:

Այժմու տնօրէնուհին է Օր. Շուշան Կանեմեան:

Մեր հապշտապ արձանագրած նօթերը ցոյց կուտան, – կիրակիէ կիրակի եւ տօնական օրերուն պատարագ կը մատուցանւի. յարակից պաշտօններ ալ կը կատարւին կանոնաւոր կերպով: Առաջնորդարանը բաց կը մնայ, տէր իր պարտաւորութիւններուն: Իպրահիմիէ եւ Քան որ Սեզարի (թաղամաս) մէջտեղը վեր կը խոյանայ «Ցառաջդիմասէր»ի երկյարկանի չէնքը, կողքին՝ «Կամք» մարզականի պասքէթ–պոլի դաշտը:

Մեր հարցումին թէ մշակութային կեանք կա՞յ ակումբին մէջ (անցեալին եռուն էր) պատասխանը կ'ըլլայ՝ քիչ:

Կայ Տիգրան Երկաթ մշակութային ակումբը: Հաւանաբար տխուր պատկեր մըն ալ հոն:

***

Վերջաբան: Պարզ եղաւ, թէ Անցեալի Հետքերով այս չարքը ընթացիկ իմաստով թղթակցութիւն մը նկատուելու մտումբ երբեք չունեցաւ: Ո՛չ ալ զազուքի մը ամրողջական պատկերացումը տալու յաւակնութիւնը անուցանեց: Աւելի, պարզապէս, աւելի քան չորս տասնամեակներու հետաւորութենէ դիտուած ու վերապրումներու ճամբով ներկայացուած տողեր եղան: Առիթը: Բայց արդէն պատճեցինք:

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Գիրքերուն մէկ մասը կ'ոչնչանայ Ք.Ա. 47–ին, Ադեքսանդրեան պատերազմին, հասկնալ՝ Յուլիոս Կեսարի պատերազմը Եգիպտոսի դէմ: Կայսր Ադրեիանոս, իր կարգին, 273–ին կ'աւերէ մնացածը: Վերջիններն ալ կ'ոչնչացուին Արաբներու ձեռքով, – խալիֆ Օմար: Այժմ կը շինուի նորը, նոյն տեղը: 2·000–ին կը նեւայ 4 միլիոն գիրք, ժամանակակից սարք:

ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Լ. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

ԽՄԲ. – Սեպտեմբեր 30–ի մեր թիւով անդրադարձած էինք Գորբաչովի յուշերուն որոնք լոյս տեսած էին նոյն օրերուն: 940 էջնոց հատորին մէջ 10 էջեր ալ կը գրաւեն Ղարաբաղի հարցը: Կը ներկայացնենք թարգմանաբար:

***

Ադրբեջանի խորհրդային հանրապետութեան ինքնավար մարզ, Լ. Ղարաբաղի բնակչութիւնը 85%–ով Հայ էր: 1988 Փետրուարին, իր կազմը պահանջեց խորհրդային Հայաստանի: Բանաձեւը ընդունուեցաւ Լերջանային Սովետին կողմէ եւ անմիջապէս անոր զօրավիգ եղան տասնեակ հազարաւոր մարդիկ համախմբուած միթինկներ մինչեւ Հայաստան: Իշխանութիւնները գոհացան կարգնուկանոնը յարդել տալով: Արդէն, ի՞նչ կրնային ընել նման ծովածաւալ բազմութիւններու առջեւ:

Ադրբեջանի մէջ, հակազդեցութիւնը բուռն եղաւ: Զանգուածային ցոյցեր կազմակերպուեցան հակահայ հրահանգներով:

Պոլիտբիւրօն հարցը քննեց նոյն Փետրուար ամսուան մէջ: Ադերի կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Կիամրան հազիւրով կը պահանջէր Լ. Ղարաբաղի կարգավիճակի պահպանման երաշխաւորութիւնը: Իր կարգին, իր հայ պաշտօնակիցը՝ Կարէն Դեմիրճեան կ'ուզէր որ Լերջանային Սովետի կոչը քննուի Ադրբեջանի, Հայաստանի եւ Մոր. Միութեան Գերագոյն խորհուրդներուն կողմէ: Ցըստակ էր որ Մոսկուա պէտք է վճռէր Բաքուի եւ Երեւանի կնճիռը Ստեփանակերտի վերաբերեալ: Ռիժկովի համաձ, պէտք է Սահմանադրութիւնը յարգէինք: Զերբիկով մտահոգ էր այս դէպքերուն անդրադարձներէն ուրիշ հանրապետութիւններու մէջ: Անջատողական դպրոցումներ ծագած էին Խատոնիա: Եւ Տաճիկստանի մէջ, Բուխարայի եւ Սմրղանտի վրայ (պատմական քաղաքներ որոնք Ուզբեկստան են, բայց բնակչութեան մեծամասնութիւնը տակաւին) պահանջները կը սպառնային արտայայտուիլ հրապարակաւ:

Տեսակէտս պարզելով, կը պնդէի որ հարցը պէտք է լուծուէր քաղաքական միջոցներով: Կեդրոնական Կոմիտէն պէտք է անընդունելի յայտարարէր սահմանի որեւէ բարեփոխում, միաժամանակ տալով տեսական, ընկերային եւ մշակութային առաջարկներ պատրաստելով Լ. Ղարաբաղի վերաբերեալ: Հայ եւ ադերի պէտք է հաւաքուէին եւ միացեալ որոշում մը տային զոր կը վաւերացնէինք: Ռուս ինտելիկենցիան և աշխատաւորները պէտք է մասնակցէին իրենց վիճաբանութեանց: Որոշեցինք Պոլիտբիւրոյի ներկայացուցիչներ զրկել երկու Հանրապետութիւնները օժանդակելու համար տեղւոյն դեկավարներուն: Լիգաչեւ եւ Ռազումովսկի Բաքու մեկնեցան, Իակովլեւ եւ Դոլգիխ ալ Երեւան: Իրենց պաշտօնն էր չըփոմներ ստեղծել եւ հանդարտեցնել:

Փետրուար 26–ին, կոչ ըրի Ադրբեջանի եւ Հայաստանի ժողովուրդներուն որ հասկացողութիւն, պատասխանատուութիւն եւ իմաստութիւն ցուցաբերեն: Ճըշդեցի որ պիտի չխուսափինք զանազան առաջարկներու անկեղծ քննութենէ մը: Բայց, ատիկա պէտք է ըլլար հանդարտութեամբ, ժողովրդավար եւ օրինականութեան դործընթացի մը մէջ:

Կոչս որոշ հանդարտութիւն ստեղծեց: Զանգուածային ցոյցը որ առանց դադարի կը չարունակուէր Երեւան վերջ կը տար: Մարդիկ, ապահովութիւն ստացած, տուն վերադարձան: Զանացի երկխօսութիւն հաստատել եւ միջին ճամբայ մը գտնել, որ, համոզուած էի, միակ ելքն էր:

Այն ատեն հանդիպում մը ունեցայ բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի եւ լրագրող Զօրի Բալայեանի հետ, երկու հայ անձնաւորութիւնները, խորհրդակատնիա՝ Գ. Շահնազարովի ներկայութեան:

Ռուսակիցներս մանրամասնօրէն պարզեցին հարցին նախապատմութիւնը: Ղարաբաղի կնճիռը անյիշատակելի օրերէ կու գայ: Դարերու երկայնքին, այդ արդասաբեր հողը որ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր պարսկական տիրապետութեան տակ մըներացած է, բայց, գլխաւորաբար Հայերէ բնակուած է: Ցեղափոխութենէն անմիջապէս ետք, Հայաստանի կոչուելու իրենց երազը իրականանալու վրայ էր: Բայց, հակառակ անոր որ նախապէս իր համաձայնութիւնը տուած էր, այն օրերու ադերի ղեկավարը՝ Նարիման Նարիմով խօսքը ետ առաւ: Ցետագային, հարցը, քանիցս մէջտեղ ելաւ, մանաւանդ յետպերեստրոյկայի անմիջական վաղորդայնին, բայց, ի զուր:

Ռուսակիցները բացատրեցին որ Ղարաբաղի Հայերը Հայաստանէն մեկուսացած էին եւ հալածուած: Հայ մշակոյթի հին յուշարձանները քանդուած էին: Ադերի իշխանութիւններու նպատակը բացայայտ կերպով Հայերը քշել էր շրջանէն, ինչպէս եղած էր դրացի Նախիջեւանի ինքնավար Հանրապետութենէն ուր, անցեալին հայ բնակչութիւնը կը տիրապետէր, մինչ այսօր բնակչութեան 95%–ը ադերի է: Ռուսակիցներէս մէկը կացութիւնը նկարագրեց որպէս նոր յարձակում մը Իսլամի՝ Քրիստոնէութեան դէմ:

Իմ կարգիս, մանրամասնօրէն բացատրեցի դեկավարութեան տեսակէտը, Լ. Ղարաբաղի Հայերու արդար տենչանքները պէտք է դոհացում ստանային, բայց առանց հողամասի կտրատումի որ կընար հակազդեցութեան չարք մը ստեղծել երկրին մէջ եւ արիւնահեղութիւն պատճառել:

– Մտածեցէ՛ք, ըսի իրենց, այն հատնական հետեւանքներուն կնճիռին որ կրնկի: Պիտի պարտադրէ Ադրբեջանի 500 հազար Հայերու մեկնումը եւ Հայաստանի 200 հազար Ադերիներու: Փոխանակ կիրքերը հրահրելու, երկու հանրապետութիւններու ինտելիկենցիային պարտականութիւնն է պայքարիլ անհանդուրժողականութեան դէմ եւ արդելք հանդիսանալ նման ազէտի մը: Սիլվա Կապուտիկեան առարկեց. –

– Ազգային զգացումներու վերածնունդին ականատես ենք: Զենք ուզեր խոտվարարներ ըլլալ:

– Ձեմ կասկածիր ձեր անկեղծութենէն, պատասխանեցի: Բայց, կան նաեւ ազնիք որոնք կը խաղան ազգային զգացումներուն հետ:

Անկէ ի վեր, երկու ճակատներու մարտաւորականները, հեռացած են նախապեմէն, մէկ կողմ ձգուած յամառ եւ դոյզ մարդոց կողմէ: Խորհրդականս Շահնազարով՝ իշխաններու չառաւիղէն, ըրու արմատները կ'երթան մինչեւ Լ. Ղարաբաղ, համակարծիք էր որ պէտք չէ կրակին վրայ իւղ լեցնել:

Այս հանդիպումը անհետեւանք չմընաց: Ռիժկովի փոխանցեցի ատիպղատկան օժանդակութեան ցանկ մը Լ. Ղարաբաղի, նախատեսելով ի մասնաւորի բնակարաններու չինութիւն, եկեղեցիներու վերականգնում, կապի մը չինութիւնը Երեւանի ձայնատփիւռը լսելու համար, հայերէն դիրքերու հրատարակութիւնը, համալսարանի մը բացումը Ստեփանակերտ, եւլն. եւլն.: Կառավարութեան հրամարտակին ծրագիրը 400 միլիոն ռուբլիի յատկացում մը կը նախատեսէր: Սկիզբը, մեծ տպաւորութիւն գործեց, բայց երեք–չորս ամիս ետք, հարկ եղաւ յանձնախումբ մը զրկել, որովհետեւ դրամին միայն մէկ փոքր մասը իր տեղը կը հասնէր:

Այսուհանդերձ, բնակչութեան գլխաւոր փափաքները նկատի առնուած էին: Եթէ, սկիզբէն, Ալիեւ նման քաղաքականութիւն մը կիրարկած ըլլար, տասը տարի չահած կ'ըլլայինք եւ ազէտին առջեն ալ առած: 1988–ին, չատ ուշ էր:

(Շար. 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԹԵՐԹ

(Շար. Ա. էջէ)

վերապրուած է «ազգրբէջանական իշխանութեան ենթարկուելու» ՂՀՀ-ի պատրաստակամութեան մասին մխոքը:

Այս մասին ՂՀՀ-ի նախագահի մամուլի ծառայութենէն «Ամէնփրէս»ին յայտնած են թէ հարցազրոյցին Ա. Ղուկասեան իրօք նկրկայացուցած է պետականութեան կարելի սահմանափակման մասին ծանօթ դիրքորոշումը՝ որ պայման կը դնէ ՂՀՀ-ն ճանչնալ որպէս «միջազգային իրաւունքի սեռակէտով առանձին ամբողջական ութիւն մը»:

***

ՊՈՊ ՏՈԼԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Հոկտեմբեր 13-ին, եօրեայ յատուկ այցելութեան մը համար Հայաստան ժամանած է ԱՄՆ-ու նախագահական նախկին թեկնածու Պոպ Տոլի գլխաւորած պատուիրակութիւնը:

«Զուարթնոց» օդակայանը հիւրերը դիմաւորուած են վարչապետ Ռ. Քոչարեանի, Ազգ. ժողովի փոխ-նախագահ կարապետ Ռուբինեանի, Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար Գառնիկ Նանագուլեանի, Արտաքին փոխ-նախարար Ամէն Բայբուրդեանի, եւ ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան Փիթըր Թոմսընի ու պաշտօնական այլ անձերու կողմէ:

Հիւր պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Գըրպ Գրիգորեանի «Լինսի» Հիմնադրամի նախագահ Ճէյմս Ալճեան, Միացեալ Հայկ. Ֆոնտի գործադիր տնօրէն Յարութ Սասունեան, Տոլի օգնականը՝ Ճօյս Քեմփուէլ, իր վիրաբոյժին աղջիկը՝ Ալիս Քէքլիկեան, փաստարանները Հարթ Ֆրէյլիք եւ Մայքըլ Գալանըը, հարկային հարցերու մասնագէտ Սիւզան Թեմփին: Իրենց կ'ընկերանար Հայաստանի Ուաշինկթընի դեսպանը՝ Ռուբէն Շուքարեան:

Նոյն օրը վարչապետ Ռ. Քոչարեան հանդիպում ունեցած է Պ. Տոլի գլխաւորած պատուիրակութեան հետ: Նիւթ եղած է Հայաստանի ձեռներէցներուն աջակցելու համար Գըրպ Գրիգորեանի յատկացուցած 100 միլիոն տոլարի վարկային հիմնադրամի գործունէութիւնը որուն ղեկավարութիւնը յանձնուած է Պ. Տոլի: Ծրագրին առաջին նպատակն է նոր աշխատատեղիներու ստեղծումը, 1 – 2 տարուան ընթացքին: Վարչապետ Ռ. Քոչարեան չեչտելով ծրագրին կարեւորութիւնը, ըսած է որ ոչ պետական հատուածին ուղղուած մեծ ներդրում է ան որ խանդավառութիւն ստեղծած է գործի մարզոց շրջանակին մէջ:

Յաջորդ օրն ալ ամերիկացի ծերակուտականը եւ պատուիրակութիւնը այցելած են Ծիծեռնակաբերդ ուր Պ. Տոլ ծառ տնկած է իր բժիշկին՝ Համբարձում Քէքլիկեանի յիշատակին, ապա ծաղկեպսակ դնելով Եղեռնի զոհերու յուշարձանին: Ան պատասխանելով հարցումներու, ըսած է թէ Հայերու ցեղասպանութիւնը պէտք է ճանչցուէր ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին կողմէ, առանց ներկայի Թուրքիոյ իշխանութիւններուն հանդէպ որեւէ կանխակալ վերաբերումի:

Նոյն օրը, Պ. Տոլի գլխաւորած ամերիկեան պատուիրակութիւնը այցելած է Ազգ. ժողով, ուր ընդունուած է Բարձրագոյն Ազգային Կոմիտէի կողմէ: Ցետոյ, անոնք այցելած են նաեւ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռը, ուր անոնք հանդիպում մը ունեցած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ:

***

Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Եւրոպայի երկիրներու Սահմանադրական դատարաններու նախագահներու համաժողովին (Հոկտ. 6-9) մասնակցելով զեկուցում մը ներկայացուցած է Հայաստանի Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Յարութիւնեան: Նոյն առթիւ ան հանդիպում ունեցած է Լեհաստանի, Ռուսաստանի, Ֆրանսայի եւ այլ բազմաթիւ երկիրներու պատասխանատուներուն հետ: Նախկին Խորհ. Միութենէն այդ ժողովին անդամ են Ռուսաստան եւ Լիտուանիա, իսկ դէպ անդամներ՝ Հայաստանը, Վրաստանը եւ Մոլդովան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

THEATRE ARMENIEN
A ALFORTVILLE
Venez tous applaudir
la TROUPE
de NAREG DOURIAN
dans la pièce
«EREVAN CREDISSIMO»
Samedi 25 Octobre à 20 heures 45
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE
SOIREE DANSANTE
La Croix Bleue des Arméniens de France, la FRA Nor Seround et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan
organisent
le Samedi 18 Octobre à partir de 20h30
UNE GRANDE SOIREE DANSANTE
avec l'*Orchestre G A Ï D Z A G*
Buffet oriental
Salle des fêtes de Livry-Gargan
place François Mitterrand (RN 3)
Réservations aux :
01 43 85 90 12 ou 01 43 83 87 68.

Դպրոցասէր
Վարժարանը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ
Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«Շէն» Ընկերակցութիւն
Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն
Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30-ին:
Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:
Մուտքը ազատ է:

-ԳՕՂԹԱՆ-
UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris
Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
— Participation aux frais —
50 Frs

Réunion Oecuménique de Prières
organisée sous l'égide de
l'Association Oecuménique Etoile-Champs-Elysées
Samedi 18 Octobre de 10h45 à 12h
FETE DES QUATRE SAINTS EVANGELISTES,
dans la Cathédrale Apostolique Arménienne St Jean-Baptiste de Paris
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris
Au cours de cette célébration :
— *Participation et témoignages de représentants de différentes Eglises de l'Association Oecuménique Etoile-Champs-Elysées qui regroupe 17 Eglises Catholiques, Orthodoxes et Protestantes des 8ème et 16ème arrondissements.*
— *Des textes bilingues seront mis à la disposition des assistants.*
A l'issue de la célébration, réception dans la Salle «Nourhan FRINGHIAN» attenante à la Cathédrale.
Vous serez tous bienvenus.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Գրական – Մշակութային յանձնախումբ
Բանաստեղծական
երեկոյթ
նուիրուած՝
ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ
Բանաստեղծը եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՃԻՆԱԲԻ
(Ֆրանսերէն)
Գործերէն ընթերցումներ կը կատարեն՝
Հերմին Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)
Սիլվա Հապէշեան – Արաքս
(Հայերէն)
Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30-ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝
ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ
Հոկտեմբեր 17 – 30
- *Եւա Ախս*
- *Վազգէն Պարոնեան*
- *Հրսարքօս*
- *Ռոպէր Քէօսէեան*
- *Սօնիա Քէօսէեան*
- *Ժան Մէսիքեան*
- *Ժանն Մէսչեան*
- *Իրէն Օհանեան-Ժիւլիէն*
- *Ռօպքա*
- *Մթաամուլեան*

Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30-ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
ՇԱՐԱԿԱՆԱՁ
ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆՁ
ԵՐԵԿՈՅԹ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30-ին
Կ'երգեն՝
- Անի Եըլմազեան
- Նուպարիկ Տէր-Միհրանեան
- Գարմէն Զիլինկիրեան
- Մուրատ Մէրէմէթլի

Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի
- Սաթենիկ Խուրտոյեան (*Ա. Ջութակ*)
- Արի Եըլմազեան (*Ալթօ*)
- Անինա Սթարթսեւա (*Բ. Ջութակ*)
- Նիմոլա Միւնօզ (*Թաւ Ջութակ*)

Յայտարիը – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Խորենացի – Սահակ Ջորափորեցի
Կ'արտասանեն՝
- Արթօ Պեճեան
- Ատրինէ Աւագեան
- Հիլտա Թուրաչ
- Իլիկ Գալէմճեան
- Մարթա Պասմաճեան
- Մարի Ալեքսանտրեան

Յայտարիը – Դ. վարուժան – Յ. Շիրազ – Վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Յ. Բամպակեան
Մուտքը ազատ է

UGAB- Jeunes
Ile-de-France
SOIREE DANSANTE
Le Comité des Jeunes de l'UGAB-Paris IDF vous invite à sa **soirée-disco**
le samedi 18 octobre à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
(Métro: Courcelles)
Entrée : 100 Frs+1 consommation
N.B. Tenue correcte exigée; interdit aux mineurs. La direction se réserve le droit d'admission.

ՆԱԽՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼՔ

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40-ամեակ
Դեկտեմբեր 14

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17
VENDREDI
17 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաւկաց առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·226 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.226

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հայաստանի նախագահը Ֆրանսայի հնգօրեայ այցը աւարտեց մամուլի ասուլիսով մը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 15-ի առաւօտուն Փարիզի Դիւանագիտական միջազգային ակադեմիային մէջ: Շուրջ երեք տասնեակ լրագրողներ ներկայ էին Ֆրանսական, ռուսական եւ հայկական մամուլէն:

Ասուլիսը բանալով Լ. Տէր — Պետրոսեան չատ հակիրճ կերպով անդրադարձաւ իր այցին, նախագահ Ժ. Շիրաքի, վարչապետ Լ. Ժոսփէնի, ծերակոյտի նախագահ Ռ. Մոնորիի, Ազգային ժողովի նախագահ Լ. Ֆապիւսի եւ Տնտեսութեան նախարար Տ. Սթրոս Գանի հետ հանդիպումներուն: Յատկապէս հաճելի պահ նկատեց Սթրասպուրկի եւ Փարիզի համալսարաններուն կողմէ իրեն պատուակալ տոքթորի կոչում շնորհելու արարողութիւնները եւ Ֆրանք-Հայկական բարեկամութեան Միութեան Հոկտեմբեր 13-ի ընթրիքը:

Անակնկալ մը չէր որ ներկայ լրագրողներու հետաքրքրութեան եթէ ոչ միակ, գլխաւոր նիւթը Ղարաբաղն էր: Հարցումներուն դրեթէ բոլորն ալ ուղղուեցան անոր մասին:

Լ. Տէր — Պետրոսեան որոշ լաւատեսութիւն կ'արտայայտէ հարցին կարգաւորման առընչութեամբ, դրական տեղաշարժեր նկատելով: Նախ կայ երեքուկէս տարի առաջ հրադադարը որ ապացոյց է թէ կողմերը չեն պատրաստուիր պատերազմը չարունակելու: Երկրորդը Մինսկի խումբի նախագահներուն միասնութեան երեւոյթն է. անոնք ներկայիս կը գործեն համաձայնութեամբ եւ կարգաւորման մէկ ու միասնական ծրագիրով: Մինչեւ այսօր լուրջ հակասութիւններ կային նախագահներուն միջեւ ալ, ինչ որ հակամարտող կողմերուն կարելիութիւնը կուտար ճապկումներով ձգձգելու հարցին լուծումը: Այս լսելով, նախագահը կը չեշտէ թէ իր լաւատեսութիւնը չի փացաստերը-ւիր անպայման հայկական կողմին նպաստաւոր ակնկալութիւններով: Ներկայիս, լուծումի հոլովոյթին մէջ հետաքրքրական նորութիւն է նախագահ Ժ. Շիրաքի ու Բ. Ելցինի կողմէ հնդեակի — Ֆրանսա—ԱՄՆ — Ռուսաստան — Հայաստան — Ադրբեջան — ժողովի մը առաջարկը: Իսկ ինք կը հաստատէ թէ Հայաստան պատրաստ է ամէն մակարդակի հանդիպումի եթէ անոր պիտի մասնակցի Ղարաբաղի նախագահն ալ: Ասիկա կարեւոր նշանակութիւն ունի իրենց համար, քանի որ կարելի չէ Ղարաբաղի հարց քննարկել, լուծումներ փնտռել, առանց Ղարաբաղի ներկայացուցիչին:

Ղարաբաղի մասին Սեպտեմբեր 26-ի երեւանի ասուլիսով իր յայտնած վերաքայլերուն կեցուածքին մասին բացատրութիւն խնդրող լրագրողին պատասխանելով Լ. Տէր — Պետրոսեան ըսաւ թէ Հայաստանի դիրքը փուլային լուծումին ի նպաստ է, սակայն կարելի չէ մոռնալ որ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի միջեւ տարակարծութիւն պոյութիւն ունի: «Մենք միշտ կողմ ենք եղել այն ձեւերին որոնց համաձայն է գտնուել Ղարաբաղը» ըսաւ ան: Նախագահը անդրադարձաւ նաեւ նոյն ասուլիսին ընդդիմութեան մօտ դրսեւորուած ազմուկը որ ոչ մէկ բանի ապացոյց կը նկատէ: Ատիկա չի քօղարկեր իրականութիւնը թէ ընդդիմադիրները ոչ մէկ այլ դիրքորոշում կը բերեն հարցին նկատմամբ:

Նոյն շրջանակին մէջ էր հարցումն ալ թէ ի՞նչ բան բանակցելի, ոռկարկելի չէր Հայաստանի համար: Լ. Տէր — Պետրոսեան բացատրեց թէ կողմերէն ամէն մէկը մտքին մէջ կ'ունենայ անբանակցելի կէտերու պաշարը, բայց պանոնք չի յայտներ բանակցութիւններէն առաջ: Արդէն կարգաւորման հոլովոյթին հինգ տարուան ընթացքին այդ կէտերն ալ փոփոխութիւն կրած էին: Երէկ ոչ բանակցելի նկատուած պարագայ մը այսօր բանակցելի կ'ըլլար. այսպէս, օրինակ, Ադրբեջանի համար քանի մը տարի առաջ բանակցելի չէր Ղարաբաղի փակ տարածք մը մնալու խնդիրը, մինչդեռ այսօր ան ամենայն հանդստութեամբ կը քննարկէ Ղարաբաղին Հայաստանի հետ ցամաքային կապի նիւթը: Նոյն ձեւով, Ղարաբաղ ալ մինչեւ մէկ — երկու տարի առաջ կը խօսէր միայն անջատումի, անկախութեան մասին, իսկ ներկայիս կը մտածուի Ադրբեջանի հետ հորիզոնական կապերու եւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու մասին:

Ղարաբաղի նիւթէն անկախ հարցումներով չօշափուեցաւ Օսմանեան 700-ամեակին նշումը, նոր աթոռակալի մը կառուցումը եւ Վ. Կարպիճեանի ազատ արձակումը: Նախագահը գտաւ թէ Հայաստան 700-ամեակի այդ ծրագրին բաղդատ յայտնած է որպէս ԻՒՆԷՍԿՕ-ի անդամ եւ ոչ որպէս դիւանագիտական քայլ: Աւելցուց թէ նախագահ Շիրաքի այդ մասին իրենց հանդիպումին յաջորդած արտայայտութիւնները իրեն համար ալ անակնկալ էին ու զանոնք պէտք չէր Հայաստանի միջնորդութեան վերագրել: Ինչ կը վերաբերէր Բ. աթոռակալի մը, ճիշդ էր թէ տասը տարի առաջ Հայաստան եկեղեցականութեան յանձնել կարեւոր քանակութեան մը կարօտ պիտի ըլլար ու լաւագոյն լուծումը նոր աթոռակալի մը կառուցումն էր: Այսուհանդերձ, նման հակասական ծրագիր մը ոչ մէկ երկիր կրնար առանձին իրագործել ու ինք ալ այդ հարցով խօսած էր ոչ միայն նախագահ Շիրաքի, այլ նաեւ Ելցինի հետ:

Պատասխանելով որպէս «լուսանցքային» ներկայացուած հարցումին որ կը վերաբերէր Վ. Կարպիճեանի ազատ արձակումին համար նախագահ Շիրաքի կատարած դիմումին, Լ. Տէր — Պետրոսեան ըսաւ թէ նախագահ մը ուրիշ նախագահի մը անդամի մը համար կրնայ բան մը խնդրել: Բոլոր նախագահները նման խնդրանքներով կը դիմեն իրարու եւ ընդհանրապէս բոլոր նախագահները կը ջանան դրական պատասխանել դիմումին: Իսկ երբ տակիկա կարելի չըլլայ, կը նշանակէ որ չատ լուրջ պատճառներ պէտք է ենթադրել:

Ոչ ներկանեբու թիւով, ոչ ալ յայտնուած հետաքրքրութեամբ, ասուլիսը համեմատելի էր 1988 — 89-ի շրջանին հետ երբ այնքան մեծ էր չահագրգռութիւնը Հայաստանի նկատմամբ: Այս պայմաններուն մէջ մեծ նորութիւններ ալ չկային նախագահին արտայայտութիւններուն մէջ: Ուշադրաւը այն երեւոյթն էր որ Հայաստանի նախագահին մամուլի ասուլիսին նկատմամբ հետաքրքրութեան աղբիւրը չատ լայն չափով Ղարաբաղն էր:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

***

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՇՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

«LE MONDE»

(16 Octobre)

LEVON TER PETROSSIAN :
« IL FAUT TROUVER UN COMPROMIS SUR LA QUESTION DU HAUT-KARABAGH »

Թերթը լայն տեղ տուած է հարցազրոյցի մը որ կատարած է Մարի Ժեկօ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ՝ընդհանուր դիծերու մէջ մտնելու նորութիւն մը չկայ: Լ. Տէր-Պետրոսեան կ'ըսէ թէ Մինսկի խումբին երեք նախագահները՝ Սթրոպ Թալպոթ, Ժակ Պլօ եւ Ռոբիս Պատուխով երկու մասերէ բաղկացած ծրագիրը մը ներկայացուցած են ամրողջական կարգադրութեան մը համար: Առաջին մասը կը վերաբերի զբաղեցուած հողերու փոխադարձ վերադարձին, ՕՀՍԿԷ-ի միջնադիր ուժերու տեղաւորման, գաղթականներու վերադարձին եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու վերահաստատման: Երկրորդ մասը որ կը վերաբերի Ղարաբաղի օրինականին մերժուեցաւ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի կողմէ: Միջնորդները պարզապէս յետաձգեցին օրինավիճակի վերաբերող մասին վիճարկումը: Առայժմ, Հայաստան եւ Ադրբեջան համաձայն դտնուեցան որ այս առաջին հանդրուանը հիմ ծառայէ բանակցութիւններու: Հարցազրոյցի վերջնաւորութեան, լրագրողուհին այն հարցումին որ «անիրաւես» որակած է Ղարաբաղի անկախութեան կամ կցումի պահանջները, Լ. Տէր-Պետրոսեան կ'ըսէ. «Իրողութիւն այդպէս չէ: Ըսի որ եթէ որպէս նպատակ անկախութեան կամ կցումի պահանջները դրուին, այն ատեն հարց պէտք է տալ թէ իրագործելի՞ է թէ ոչ: Նկատի առնելով Հայաստանի կարողութիւնները, տնտեսական շրջափակումը որ կը խեղդէ, միջազգային հաւաքականութեան ճնշումները, այն եզրակացութեան յանգեցայ որ իրատես չեն եւ թէ չեմ կրնար դիմանալ: Իմ կարծիքով, միակ լուծումը համաձայնութեան եզրերն են (դոմիբոմիլ): Ընդդիմութիւնը եւ Սփիւռքը դէմ են, եւ «զիջում» կ'որակեն: Կը նախընտրեմ համաձայնութեան եզրը որովհետեւ հոն կը տեսնեմ փոխադարձ բան մը: Պէտք է ներդաշնակութիւն մը գտնել Ադրբեջանի պաշտպանած հողային ամրողջականութեան սկզբունքին եւ հայ ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքին միջեւ, ինչ որ կը պաշտպանենք: Դեռ չեմ գիտեր ինչ ձեւով, բայց կը գտնենք»:

***

«LIBERATION»

(16 Octobre)

L. TER-PETROSSIAN OPTIMISTE POUR LE HAUT-KARABAGH

Թերթը կը կրկնէ նախագահին կարգ մը յայտարարութիւնները, ուր ան լաւատես կը թուի որովհետեւ բոլոր կողմերը համաձայնած են կարգաւորման մը անհրաժեշտութեան: «Դրական ազդակ» կը նկատէ Ադրբեջանի քարիւղային հարստութեանց չահագործման միջազգային փափաքը որ կրնայ արագացնել կարգաւորումը: Կ'ըսէ թէ ոչ մէկ կողմ նախապայման կրնայ դնել Մինսկի խմբակին մէջ եւ թէ Հայաստան զօրավիգ է Լ. Ղարաբաղի պահանջներուն, բայց, ան «ոչ կրնայ անկախ մնալ, ոչ ալ Հայաստանի կցուիլ»:

***

«L'HUMANITE»

(16 Octobre)

VERS DES NEGOCIATIONS SUR LE HAUT-KARABAGH

Համայնավար պաշտօնաթերթն ալ կ'անդրադառնայ Լ. Տէր-Պետրոսեանի մամուլի ասուլիսին, որու ընթացքին յայտարարած է որ կ'ընդունի ժողովի մը գումարումը Ղարաբաղի չուրջ: Կողմնակից է նաեւ որ նաեւթուղի մը չինուի Հայաստան, Ադրբեջանի քարիւղը Սեւ ծովամոտ փոխադրելու համար:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ 700-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Հայկական կազմակերպութիւնները ու անձնաւորութիւնները կը չարունակեն բողոքել ԻՒՆԷՍԿՕ-ին, պեկոյցներով թէ նամակով, Օսմանեան կայսրութեան 700-ամեակին իր մասնակցութեան եղած առաջարկին առթիւ: Հրատարակեցինք Ֆըրանսայի կազմակերպութեանց կարգ մը հաղորդագրութիւնները, բայց չենք կրնար տալ բոլորին. արդէն կարեւորը Հայ մամուլի մէջ անոնց արձագանգը չէ, այլ՝ հոն ուր պէտք է: Ըսենք սակայն որ բողոքի նամակներ ղրկած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսը, Հայ Դատի Յանձնախումբը, գանազան այլ կազմակերպութիւններ: Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան կեդրոնական Վարչութիւնը (ՊՂՕՐՈՒԹ) յայտարարութիւն մը հրապարակած է Հոկտեմբեր 10-ին:

Այս առընչութեամբ, Հոկտեմբեր 14-ին, հարցում մըն ալ եղած է նախագահ Շիրաքի Էլիզէի բակին մէջ, Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ տեսակցութեան աւարտին և Շիրաք պատասխանած է.— «...Ce n'est pas la Turquie, la Turquie peut faire toutes les cérémonies qu'elle veut, c'est son droit le plus strict. Le problème est de savoir si l'UNESCO doit faire une commémoration. Je ne suis pas favorable à ces commémorations à répétition et j'ai dit au président (L. Ter-Petrossian, qui m'a posé la même question, que j'avais l'intention de faire savoir qu'on ne peut pas tout commémorer au risque de faire ressortir des souvenirs qui sont hélas, historiques et qui peuvent conduire à des réactions d'agressivité ou de défense, qui peuvent blesser, qui peuvent humilier, donc il faut être prudent».

Ստորեւ, որպէս վերջին հրատարակութիւն լոյս կ'ընծայենք Ֆրանսահայ կազմակերպութիւնը: Արդէն ԻՒՆԷՍԿՕ-ի գործադիր մարմնի նիստն ալ վերջ կը դտնէ Հոկտեմբեր 17-ին: Տրուած որոշումը, սակայն, եթէ դրական է պէտք է վաւերացուի ընդհ. ժողովին կողմէ:

***

COMMUNIQUE

La Croix Bleue des Arméniens de France tient à marquer sa profonde désapprobation à l'annonce de l'étude prochaine du calendrier des manifestations commémoratives de l'UNESCO, calendrier qui intégrerait la célébration du 700ème anniversaire de l'Empire ottoman.

Le Conseil Exécutif de l'UNESCO, et son directeur général, Monsieur Fédérico Mayor, ne peuvent ignorer la responsabilité de l'Empire ottoman dans les tragiques événements qui ont marqué les six siècles de son histoire, parmi lesquels le génocide arménien.

La Croix Bleue des Arméniens de France élève donc une vigoureuse protestation contre le projet d'hommage à un empire qui n'a cessé de nier et de fouler aux pieds les valeurs universelles de paix et de lutte contre les injustices

(Շար·ը Դ· էջ)

ԾԱԽՈՒ ԵՐԱԽԱՆԵ՞Ր

Սա կամ նա պատճառով Հայաստանի խորհրդային շրջանին մասին կարծով արտայայտուղները ներկայի անընդունելիները չատախ կը հակադրեն երկրին դրականներուն, անտեսական եւ քաղաքական մարզերու մէջ արձանագրուած անկումը մնայուն եւ չատախ իրաւացի դանդատներու պղբիւր է։ Անով կը բացատրուի կարեւոր չափով մը նաեւ երկրին մէջ Համայնավար կուսակցութեան վայելած հեղակրանքը որ թէեւ մինչեւ այսօր ո՛չ խորհրդարանական, ոչ ալ նախագահական ընտրութեան ընթացքին թուական արտայայտութիւն գտաւ։

Այս երկու մարզերուն քով բարոյական բնոյթի երեւոյթներ ալ անչատ պատճառ մը կ'ըլլան զժգոհութեան. չափազանց մեծամասնութեամբ անտեսական գործօնով բացատրուած այդ երեւոյթները ամառանքի, արժանաւորութեան մտահոգութեան արտայայտութիւններ կ'արթընգնեն, ընդհատած՝ միշտ անցեալի «մաքուր» պատկերին ոգեկոչումին։

Կարճատես սեւեռումի արդիւնք մակերեսային նման հակազդեցութիւններ մեծ բան չնչանակելով հանդերձ, չատախ կան բարոյականին առընչուած երեւոյթներ որոնք մտահոգութիւն կը պատճառեն։ Ինչ կը վերաբերի անցեալին հետ համեմատութեան, երկու գլխաւոր պատճառով չատ հիմ չունեցող բան է ատիկա. առաջինը այն է որ նախկին կարգերու տակ ալ կային պախարակելի այդ պարագաները ու այսօրուան հետ տարբերութիւնը իրականութիւններու վրայէն վերցուած քօղերուն կ'առընչուի։ Երկրորդն ալ այն է որ ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ ամբողջ խորհրդային ժողովուրդը կ'ապրէր արուեստական ընկերութեան մը նոյնպէս արուեստական բարոյականով։ Անկախութեան, ազատութեան չարիքները նկատողներ ըլլան հաւանօրէն ներկայի անկումները, սակայն ո՞ը ժողովուրդին որուած է վարչակարգի մը միայն ձեռնտու, դրական կողմին պերճանքը վայելել։ Ափսոսալի լուրջ պարապան թերևս այն դիւրութիւնն է որով ոմանք կ'առնեն մերժելի, պախարակելի նկատուած քայլերը։ Եւ պէտք է չեշտել որ այդ քայլերը չեն ահմանուիր միայն սեռային առընչուած մարզերուն. նոյնքան մերժելի, պախարակելի չէ՞ օրինակ՝ այն դիւղապետը որ արտօնութիւն չի տար Սփիւռքէն կատարուած օժանդակութեան մը դիւղական ընկերութեան բաչխումին, մինչեւ որ կարեւոր ցանկը չդլխաւորուի իր մարդոցմով. անբարոյական չէ՞ անոնք որ պաշտօնական ոչ մէկ դէմք կամ դիրք փոյթը կ'ունենայ լուրջ պրպտումի մը ջանքին, պարզելու համար որ ո՛ւր գացին ամբողջ աշխարհէն ազէտի զօհին համար ուրուած դումարները, կամ որքա՞նով ծառայեցին իրենց նպատակին երբ հազարաւոր ընտանիքներ փորձանքէն ինչ տարի ետք տակաւին «կ'ապրին» թիթեղէ, խաւաքարտէ հիւղակներու մէջ։ Կարելի է երկարել չարքը որ սեռային բնոյթի սայթաքումներէ չատ աւելի մեծ արատներ կը պատճառէ ազգային արժանաւորութեան։

Բարոյականի ըմբռնումի երկդալ ուրիշ երեւոյթի մը մասին էջ մը ունի Սեպտեմբեր 13–ի «Առաւօտ»ը. Լիլիթ Ասպետեան «Երեխաների դին ընկե՞լ է...» խորագրուած այդ էջով նախ կը խօսի անցանկալի երախաներու գոյութեան մասին։ Անոնց մայրերը օգնութեան կը դիմեն բժիշկներու, նախապէս խոստանալով որ ծննդաբերութենէն ետք անմիջապէս կը բաժնուին նորածինէն։ Հակառակ չատերու կողմէ ընկալուած արժեւորումին, այս կէտէն անդին կը սկսի անբարոյականութիւնը. այդ նորածիններուն թուղթերուն մէջ կը գրուի թէ երախան մեռած ծնած է։ Ամէն ետք ծննդատան տնօրէնը չփման մէջ կը մտնէ մանկատան տնօրէնին հետ որուն կը դիմեն զաւկի կարօտ ծնողքները։ Այդ կէտէն գործառնութեան մէջ կը մտնէ դրամական գործօնը։ Գրուածին համաձայն, որդեգրելի երախաներու «գինը» 2000 – 3000 տոլար է։ Եթէ վաճառելի երախային մայրը չէ հրաժարած իր բաժինէն, պէտք է դումարին 30 տոկոսը տալ անոր։

Կ'բսուի թէ այս ձեւով դրամ կը չահին «նաեւ թերթեւ վարքի չատ կանայք» թէեւ այդ կարգի կիներէ ծնածները մեծ պահանջքի չեն պատասխաններ։ Որդեգիր փնտռողները նկատի կ'առնեն մօրը յատկանիշները։

Ցօդուածին մէջ նչուած տեղեկութիւնները Լիլիթ Ասպետեան կ'ըսէ թէ քաղած է «գնորդ» ծնողներէ եւ Քանաքեռի ու Նորքի մանկատուներէն։ Աւելորդ է չեշտել թէ այդ հաստատութիւններու պատասխանատուներուն տուած բացատրութիւններուն մէջ նիւթականի խօսք չկայ։ Մանկատուներէն մէկուն պատասխանատուն կ'ըսէ թէ որդեգրելի են միայն այն մանուկները որոնց ծնողքը լքած է զայն. կան առանձին մայրերու զաւակները որոնք կը պահուին մինչեւ 3 տարեկան. եթէ մինչ այդ մայրը չի փնտռեր երախան, զայն ուրիչ մանկատուն կը ղրկեն։ Իսկ ծնընդաբերութենէն ետք անմիջապէս լքուած ծնողքները վեց ամիս կը պահուին, ապա եթէ մայրը չփնտռէ զաւակը, զայն կը յանձնեն մանկատուն։ Որդեգրութեան փափաքի տէր զոյգերը պէտք է հոն դիմեն, թաղապետարանէն առնուած արտօնագիրով։ Արտօնագիրը տալու համար թաղապետարանը պարտի ստուգել թէ թեկնածուները չարմար բնակարան, աշխատանք ունի՞ն։ Մանկատան անօրէնը այդ արտօնագրով կուտայ երախային վաստաթուղթերը որոնք կրկին թաղապետարան պէտք է տարուին ուր պիտի որոշուի թէ կարելի՞ է ընթացք տալ փափաքելի որդեգրումին, թէ ոչ։ Իսկ եթէ որդեգրելու փափաքով ներկայացողները արտահամանէն են, երախան Հայաստանէն դուրս պիտի տարուի, անհրաժեշտ կը նկատուի կառավարութեան արտօնութիւնը։

Այս տեղեկատուութեան մէջ ուշագրաւ է հետեւեալ նախադասութիւնը. «երեխաներից եւ ոչ մէկը (ըստ տնօրէնի տուեալների) չի հրաժարւում որդեգրուելուց»։ Կը նշանակէ թէ հազիւ խելահաս այդ տղոց ալ կարծիքը կը հարցուի. իսկ ոչ մէկուն որդեգրումը մերժած ըլլալու նշումը որ կը տրուի այդպէս պարզագոյն նախադասութեամբ մը, չատ բան կը պատմէ մանկատան մէջ ապրող երախային կեանքին մասին։

Կան թուական մէկ – երկու տուեալներ ալ։ Լ. Ասպետեան կը գրէ թէ Քանաքեռի մանկատունէն արդէն երեք երախայ որդեգրուած է, մէկն ալ պիտի որդեգրուի։ Նորքի մանկատունէն ուր 65 երախայ կ'ապրի, 1997–ի ընթացքին 10 երախայ որդեգրուած է, իսկ 20–ին ծնողները եկած ու նայած են իրենց զաւակները։

Հայաստանի ծանօթ պայմաններու մէջ ամբողջ այս էջով ըսուածին ամէնէն դրական մասն է որդեգրումի պարագան. իսկ ամէնէն դայթակղեցնողը՝ իրենց ծնունդով իսկ դժբախտ արարածներէ չահ ապահովողներու դոյութիւնը, անոնց ընթացքը։ Կրնա՞յ արդարացում ըլլալ էջին վերջաբանը ուր կ'ըսուի. «տեսակցութեան օրը ամէն Ուրբաթ է, սակայն ոչ մի մայր իր երեխային առայժմ չի կարօտել եւ Ուրբաթ օրերին մանկատուն ոչ մի ծնող չի այցելում...»։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՊՍԱԿԱԶԵՐԾՈՒՄ

«Եղիշէ Չարենց ևորայայտ էջեր» գիրքը

ՍԷՔՐԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«Նոյեան տապան» հրատ. Երեւան 1997

ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Լ. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊՈՒԹԿՈՒՄԸ

Դէպքերը չատ արագ ընթացան։ Իրար ուժը ծայր տուաւ իր զգաթնակէտին հասնելու համար Փետրուար 27–էն 29 Սումգայիթի հակահայ արիւնալի պոգրոմով, ճարտարարուեստական քաղաք մը ուր համախմբուած էին բազմաթիւ ազերի գաղթականներ։ Մարտ 22–ին, Խորհրդային Միութեան արդարադատութիւնը հաչուեկշիռը պատրաստեց. – 30 մեռեալ, 187 վիրաւոր, 42 ձերբակալութիւն։

Զօրքը ղրկուեցաւ։ Զինաթափ դինուորները փորձեցին հանդարտեցնել կատղած տասհակները, հաւանարար ուրիշներու խաղալիք։ Սպայութեան բազմաթիւ աչքերներ վիրաւորուեցան, ոմանք ցկեանս հաչմանդամ։ Բայց, եթէ պէնք ունեցած ըլլային, հետեւանքները աւելի ծանր կ'ըլլային։

Մեզ մեղադրեցին որ «թուլութեան պատկեր» ցոյց տուած էինք։ Բայց, երբ հարկ եղաւ քաղաքացիներ եւ բանակին դիմել առաջքն առնելու համար նոր արիւնահեղութեան մը, կրկին մեզ քննադատեցին, այս անդամ ալ որովհետեւ ուժ գործածած էինք։ Կառավարութիւնը չէր կրնար այլ կերպ չարժել. – Բացառիկ պայմաններու մէջ, բացառիկ միջոցներ։ Նոյն բանը տեղի ունեցած կ'ըլլար ժողովրդավարական որեւէ պետութեան մէջ։

Սումգայիթի չարդը ընդհանուր վրդովում պատճառեց։ Բոլորը ցնցուած էին։ Բայց եւ այնպէս, համակրութեան հոսանք մը ցուցաբերուեցաւ մահմետական հանրապետութիւններու բնակչութիւններուն մօտ ազերի իրենց կրօնակիցներու նկատմամբ։ Տագնապը կը սպառնար կրօնական ճակատումի վերածուիլ։

Լեռնային Ղարաբաղի հարցը քննութեան դրուեցաւ Պոլիդբիւրոյի Մարտ 3–ի արտակարգ նիստին։ Մատնանչեցի որ վճռական հանդրուանի մը հասած էինք եւ թերադնահատած էինք Սումգայիթի դէպքերուն հետեւանքները, ուշացնելով համակարգութիւնը։

– Կանխարգիլիչ միջոցներ կրնան անհրաժեշտ ըլլալ նոր մեռեալներու առաջքն առնելու համար, ինչպէս Սումգայիթ։ Բայց, իշխանութիւնը իշխանութիւն է։ Երբ հարկադրանքի կը դիմես, պէտք է առնին զործել։ Ուժը պէտք է օրէնքին մնայ։

Ուզեցի որ յանցագործները խիստ կերպով պատուին որպէս քրէական յանցանքի ոճրագործներ եւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնուին որպէսզի դէպքերը չդահավիժին։ Հակառակ ամէն բանի, պէտք էր հապճեպով գործել եւ առաջքն առնելու համար աւելի մեծ վնասներու, չափազանց պէտք է պահպանուէր Հայաստանի եւ Ազրբէջանի ընկերներուն հետ։

Այս ողբերգական զարգացումներէն չատ առաջ, խորհրդակցած էի մասնագէտներու հետ, ամբողջական զաղափար մը կազմելու համար կնճիռին ծագումին մասին։ Հայերը տառապած են պարսկական եւ թրքական լուծէն։ Կարելի՞ է իրենց յիշողութենէն սրբել 1915–ի ցեղասպանութիւնը, երբ Թուրքերը մէկուկէս միլիոն հայ զարգեցին, տախկելով անոնցմէ երկու միլիոն ալ որ ցրուին աշխարհի ամէն կողմը։ Եթէ դէպի Ռուսաստան նայեցան, բնաւ երբեք յարին սիրոյն չէր, այլ այն յոյսով որ իրենց փրկութիւնը կը գանեն ռուս ժողովուրդին հովանիին ներքեւ։

Բայց Ազերիներն ալ արմատներ ունէին Ղարաբաղ։ Ցեղափոխութենէն ետք, Լենինին, պիտակցելով հարցին բարդ բնոյթին, պարտականութիւն տուաւ Ջիւէբրինին, արտաքին գործերու ժողովրդական կոմիսարին, որ հարցը ուսումնասիրէ։ Քայծածանօթ դիւանագէտի մը ընդունելութիւնը դիմուած չէր։

Ցեռապային, անոնք որոնք զբաղկացան ազգութեանց հարցով, սկսելով Ստալինէն, չատ պէչ վարուեցան կացութեան հետ։ Զուրկ էին նրբամտութենէ։ Տասամեակներու երկայնքին, հարցերը դիւրուեցան ինքնավար մարզին մէջ։ Ազերի դեկավարութեան վերաբերումը Ղարաբաղի բնակչութեան նկատմամբ չատ հեռու էր համապատասխանելէ Լենինեան կանոններուն կամ մարդկային պարզ վարուելակերպի մը։ Լեզուական եւ մշակութային հարցերուն վրայ աւելցան գաւառներու վերաբերող ծանրակչիռ սխալները։ Այս ամբողջը յայտնաբերուեցաւ Կլաղնոստի շրջագօտիին մէջ։ Դէպքերը հունկէ ծագեցան։ Յատկանչական է որ ոչ ոք, ոչ Ղարաբաղ, ոչ Ազրբէջան, ոչ ալ Հայաստան, հակախորհրդային կամ հակակրնկերվարական հրահանգ մը արտայայտեց։ Եւ ոչ ոք կը նախատեսէր դուրս ելլել խորհրդային Պետութենէն։

Երկու Հանրապետութիւններուն մէջ, բարձրատիճան պաչտօնատարներ կատակերութեամբ կը զբաղէին։ Պերեստրոյկայի սկիզբը, երբեմն աթոռները խախտուա էին։ Իրենք էին որ ցեղային կռիւները առեղծեցին, անոմօթաբար չահագործելով ազգային պատումները։ Իրենց ձեռքերուն մէջ, Ղարաբաղը ռումբ մը զարձաւ զաւելու համար Պերեստրոյկային։

Պոլիդբիւրօն հետեւեալ որոշումները տուաւ. –

1· – Կացութեան մասին մեր վերլուծումները պարզել մամուլին մէջ։

2· – Հեռատեսիլին ընդհանուր քարտուղարին մէկ ելոյթը նախատեսել։

3· – Հարցը քննել Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին պրեզիտիումին մէջ։

4· – Արդարադատութեան մէկ հատորդագրութիւնը հրատարակել Սումգայիթի դէպքերուն քննութեան վերաբերեալ։

5· – Զօրք հատցնել «տաք շրջանները» առանց պատերազմական վիճակ հռչակելու։

Ազերի եւ հայ դեկավարները կրկին հրաւիրուեցան իրերահասկացողութեան։ Ի զուր։ Մեզի թողուցին որոշումը՝ մուկուայի կը մնար վճռել։ Աւելին, Սումգայիթէն ի վեր, Հայերը կը մերժէին վստահութիւն ունենալ Ազերիներուն։

Յունիս 6–ին, Պոլիդբիւրոյի մէկ նոր ժողովին, այն կարծիքը յայտնեցի թէ, ոմանք, հանրապետութեանց դեկավարութեան մէջ կիրքերը կը լարէին։

– Երբեք պիտի չընդունինք զօրավիզ կենալ ժողովուրդի մը ի վնաս ուրիշի մը եւ թոյլ չենք տար որեւէ սպառնալիք այդ ուղղութեամբ։ Որեւէ պարագայի մէջ չենք կրնար թոյլ տալ որ լուծումի մը փնտռտուքը արեան լոգանքի մը մէջ կատարուի։

Երեսփոխաններու զործած անհատական ճնշումի մթնոլորտի մը մէջ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը ընդունեցաւ Լ. Ղարաբաղի կցումը եւ դիմեց Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին որ հարցը քննէ։ Երկու օր յետոյ, ազերի Խորհրդարանը անընդունելի հռչակեց նման կցում մը եւ միջոցներ ձեռք առաւ արագացնելու համար մարզին ընկերա – տնտեսական զարգացումը։ Յունիս 25–ին, ցոյցեր տեղի ունեցան Ստեփանակերտ, բնակչութիւնը ընդվզած էր մամուլին լուռութենէն Ղարաբաղի Գերագոյն Խորհուրդի տուած անչատական որոշումին։

Մթնոլորտը արագօրէն կը լարուէր։ Գործադուլ եւ հանրաժողով իրարու կը յաջորդէին, առանց զգալի, Ստեփանակերտ։ Յունիս 6–ին, երեւանի օդակայանը փակուեցաւ։ Ղարաբաղի Գերագոյն Խորհուրդը կրկին հռչակեց անչատական բանաձեւը եւ բաքու հակազդեց անդամ մը եւս չեզեալ համարելով նման որոշում մը։

Ցաւեցնական հարցումն էր. – Ի՞նչ ընել։ Գրամիկօ սովորական մեթոդը կ'առաջարկէր. – «Բանակը ինքզինք ցոյց կուտայ վաղոցնները եւ կարգնականները անմիջապէս կը վերահաստատուի»։ Զերիկով առարկութիւններ կ'ընէր։ Եակովլեւ առաջարկեց մէկ տարուան համար Լ. Ղարաբաղի վարչական դեկավարութիւնը Մոսկուայի փոխանցել։ Շեվարնաձէ ուզեց որ Լ. Ղարաբաղի ինքնավար շրջանի խորհրդարանի վերածուի ինքնավար Հանրա-

ՎԱՀԷ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծանր վշտավ համակուեցինք լսելով հրաշալի մարդու եւ արուեստագէտի՝ Վահէ Հէքիմեանի մահուան լուրը: Մի քանի տարի առաջ հիւրընկալ նկարիչն ու իր կինը, ինձ հետ հայրենիք՝ իրրեւ նը-ւէր ուղարկեցին աւելի քան հինգ տասնակ աշխատանք: Երեւանում կազմակերպած այդ գործերի ցուցահանդէսը ջերմօրէն ընկալուեց հայրենի արուեստագէտների կողմից:

Մէկ տարեկան հասակում, մեծ Սպանդի օրերին, ծննդավայր Օրտուից հրաշքով փրկուած Վահէն ամբողջ կեանքում հաւատարիմ մնաց մանկութեան յիշատակներին եւ ողբերգականութիւնը, ներքին պաթետիզմի ցաւագին յոյզերը դարձրեց իր արուեստի բուն բովանդակութիւնը:

«Լոյսը շատ ուժեղ չէ նկարներուս մէջ, – փաթիզեան մեր առաջին հանդիպման ժամանակ ասաց նկարիչը, – բայց լոյսը ինձ համար հաւատք մըն է: Լոյսը երբեք չեմ մոռնար, ինչպէս չեմ մոռնար որբանոցին մէջ սորված հայերէնս...»:

Հայրենի արուեստի անդաստանում չի մոռցուիլը քո անունը, սիրելի Վահէ: Շատ կը սիրէիր քարեր նկարել, ջրի թափանցիկութեան մէջ ցոլացող քարեր: Տարօրինակ ինչով երփնագրուած պատկերդ մեր նկարչական արուեստի մեծ չինքի մաքուր քարերից են:

ՇԱՀԷՆ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի տնօրէն

ԳՈՂՈՒԹՔ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊի Հ.Բ.Ը.Մ.–ի «Գ. Նազարեան» հանդիսասրահին մէջ, Սեպտեմբեր 28–ին նշուած է Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 100–ամեակը, նախաձեռնութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Բացումը կատարած է բժիշկ Սարգիս Փապրիքաճեան, տալով բանաստեղծին կենսագրականը եւ ծանօթացնելով օրուան հիւր բանախօսը՝ բանասէր եւ մտաւորական Ժիրայր Դանիէլեան: Այս վերջինը վեր առած է Չարենցին քերթողական վաստակը եւ չեշտած՝ անոր վայելած համակրանքը Հայաստանին Սփիւռք, բայց նաեւ օտար չրջանակներու մօտ: Յետ բանախօսութեան, դրծագրուած է գեղարուեստական պատշամ յայտագիր մը, որուն մասնակցած են, ի շարս այլոց, Սալբի Տարագճեան («Ամրոխները խելագարուած»), Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ «Նանօր» երգչախումբը եւ նոր Սերունդ Մշակ. Միութեան երկսեռ պարախումբը:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻՆ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի դիւանը կը տեղեկացնէ որ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան առենապետ եւ պետական երեսփոխան՝ մէթր Յակիկ Պապիկեան 150 հազար տոլար նուիրած է Կաթողիկոսարանին յատկացուելու համար Կաթողիկոսարանին Պիքֆայայի չէնքին չորրորդ յարկի շինութեան:

Հ. Բ. Ը. Մ. ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ 1997-1998 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան ուսումնական նոր տարեշրջանը սկսաւ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 10–ին: Նոյն օրը, առաւօտեան, տնօրէնութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ աշակերտները իրենց յարգանքի եւ երախտագիտութեան պատգամները փոխանցեցին ազգային բարերարներ՝ Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեանի, անոնց դամբանին առջեւ կատարուած պաշտամունքով, որուն ներկայ էին նաեւ Թեմիս կաթողիկոսական Փոխանորդ Վարուժան Եպիսկոպոս Հերկելեան եւ Վաղդէն Աւագ Քահանայ Սանտրունի:

Ապա, ներկաները բարձրացան հանդիսասրահ ուր, նախ, Կիպրոսի Կրթական եւ Մշակոյթի նախարար Պր. Եօրգոս Յաճնիկոլաուի վերամուտի ուղերձը կարդացուեցաւ Մ.Կ.Հ.ի յանարէն լեզուի ուսուցիչ Պր. Անտոնիուի կողմէ:

Նախարարը, իր խօսքին մէջ, յարգանքի եւ սիրոյ զգացումներով կ'ողջունէր կրթական մշակները եւ ուսանողութիւնը: Իր վստահութիւնը կը յայտնէր ուսուցիչներուն եւ մասնաւորաբար՝ անոնց ցուցաբերած պատասխանատու կեցուածքին եւ իրական արժէքներ փոխանցելու ուղղութեամբ կատարուած դիտակից աշխատանքին համար: Իր խօսքը ուղղելով նաեւ ուսանողներուն՝ Պր. Նախարարը պայքարող յոյն ժողովուրդի ամենաեռանդուն հատուածէն կը պահանջէր անսակարկ յանձնառութիւն հայրենիքի հանդէպ: Իր խօսքը կ'եզրափակէր ըսելով թէ պատասխանատուութիւններ ստանձնել կարելի է միայն կազմուած անհատականութեամբ եւ աղնուացած ոգիով:

Իսկ հաստատութեան տնօրէնուհի Օր. Անի Լաչինեան նորեկներուն ուղղուած բարի գալուստի խօսքերով ակսաւ իր ելոյթը: Ըսաւ թէ բոլոր պատասխանատուները զուրգուրանքով եւ հոգատարութեամբ պիտի վերաբերին անոնց նկատմամբ, որպէսզի անոնք արագ համակերպին ուսումնական կեանքի պահանջկոտ թափին:

Օր. Լաչինեան չնորհաւորեց նաեւ ուսուցչական կազմը եւ աշակերտութիւնը արտաքին քննութիւններու մէջ ձեռք բերած յաջողութեանց համար: Մասնաւոր կարեւորութեամբ նշեց Մ.Կ.Հ.–ի առաքելութիւնը Սփիւռքի մէջ: «Մենք պարտաւորեալ նկատի պիտի ունենանք փոփոխեան կեանքի յարափոփոխ իրականութիւնը եւ յայտնուած նոր պահանջները», ըսաւ ան: Օր. Լաչինեան օրինակ բերաւ վերջին ամիսներուն կատարած չրջայցութիւնները որ իրեն առիթը տուած էին մօտէն ճանչնալու նորակազմ եւ հայկական կրթական հաստատութիւններէ դրեթէ զուրկ գաղութներու վիճակը եւ փոխադարձ լուսաբանութիւններ կատարելու ծնողներու հետ:

«Մելգոնեան կը մնայ յոյսի վարոսը», ըսաւ Օր. Տնօրէնուհին եւ չարունակեց. «Ամէնօրեայ աշխատանքով եւ ամէն օր պիտի հաստատենք որ պատրաստ ենք պատասխանելու այդ ակնկալութիւններուն»:

Իր խօսքի աւարտին՝ Օր. Լաչինեան խօսքը աշակերտներուն ուղղելով, ըսաւ. «Մելգոնեանի մէջ միջազգային ճանաչում ունեցող քննութիւններու պատրաստութեան առնթեր պիտի կերտուիք հայ անհատներ: Պիտի բմբռնէք Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան առաքելութիւնը եւ դուք ալ ձեր կարգին պիտի դառնաք Ջահակիրներ»:

Թեմիս Կաթողիկոսական Փոխանորդ Վարուժան Եպիսկոպոս Հերկելեան մաղթեց յաջող եւ արդիւնաւոր ուսումնական տարեշրջան եւ հանդիսութիւնը փակեց աղօթքով:

⁂

ԽՐԱԽՈՒՍՈՂ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

1996 – 1997 ուսումնական տարեշրջանի արդիւնքները Մ. Կ. Հ.–ի համար եղան աննախընթաց: G.C.E.ի «O» մակարդակի քննութիւններուն յաջողութեան համեմատութիւնը եղած է 89 տոկոս: Համեմատութիւն մը որ կը հաւասարի Կիպրոսի լաւագոյն վարժարաններու յաջողութեան աստիճանին:

Հոս, մասնաւորաբար, պէտք է ընդգծել այն՝ որ քննութեան մասնակցութիւնը եղած է ամբողջական, ի տարբերութիւն անցեալ տարեշրջաններուն, երբ աշակերտի ազատ կամքին ձգուած էր G.C.E.ի քննութիւններու մասնակցութիւնը: Հետեւաբար, ե. դասարանի իւրաքանչիւր աշակերտ ներկայացած է հինգ քննութիւններու (լաւագոյն համալսարաններ մուտքի չափանիշներէն մին), իսկ «Ա.» մակարդակի քննութիւններու մէջ յաջողութիւնը հասած է 70 տոկոսի:

Բնականաբար, կարեւորագոյնը, յաջողութեան այս մակարդակներու պահպանումն է: Շարունակականութիւնը ապահովել կը պահանջէ ծրագրային կարեւոր փոփոխութիւններ եւ աշխատանքի ծրագրաւորման մէջ մեկնակէտ նկատի ունենալ քան տարբեր երկիրներէ Մ. Կ. Հ. հասնող ուսանողներու ուսումնական մակարդակները եւ, մանաւանդ, լեզուական դիտելիքներու ոչ միատարր ըլլալու չեշտուած պարագաները:

⁂

ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ ԹԱՄԱՐ ՃՈՒՐԵԱՆԻՆ

Գօտեպնդիչ այլ լուր մըն ալ հասաւ L. C. C. I.ի (Լոնտոնի Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական Գրասենեակ) կեդրոնէն:

Ե. դասարանի աշակերտուհի Օր. Թամար Ճուրեանի հաշուապահութեան քննութեան մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը կը գնահատուէր ոսկէ մետալով: Բազմահազար մասնակիցներու մէջէն առացած էր բարձրագոյն նիշը:

Այս բացառիկ արդիւնքը անակնկալ մը չէր սակայն Թամարը ճանչցողներուն համար: Ան իր մասնակցած այլ քննութիւններու մէջ ալ ցուցաբերած է արտակարգ յաջողութիւն, ստանալով «Ա.» մակարդակի նահատականը հինգ տարբեր նիւթերու համար:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զ.

Իր մեծաւորը առջի օր պինքը կանչեր եւ պարզապէս յանդիմաներ էր Մարզար Եֆէնտիի հանդէպ բռնած ընթացքին համար, երիտասարդ վարպետը չկրնալով հանդուրժել իրեն եղած խօսքերուն՝ ինքն ալ քիչ ձայնը բարձրացուցեր ու մէկ քանի անախորժ խօսքեր ըսեր էր:

Ի վերջոյ զբեթէ սրդողած ձգեր հեռացեր էր սենեակէն:

Ոսկերիչը մաիկ ըրաւ այս պատմութիւնը: Արդէն ուրիշ անգամ մըն ալ Գաբեղին խօսած էր իրենց թաղին մէջ ծագած խնդրին վրայ եւ ըսած էր թէ ինք, իրրեւ թաղական, պայքար կը մղէր Մարգար Եֆէնտիի դէմ, հակառակ իր մեծաւորին կամքին:

– Առանկ մարդոց հետ խմալը ապկ բան չէ, ըսած էր, հարստութիւն ունին, պզտիկութիւն ունին, ամէն բան կրնան ընել:

Հիմա իր փեսացուին պատմութիւնը լսելէ ետքը կրկին նոյն խօսքը կրկնեց.

– Ջաւակս առանկ մարդոց հետ խմալը ապկ բան չէ...

– Ես արժանապատուութիւն ունիմ, պատասխանեց Գարեգին, չեմ կրնար հանդուրժել որ խղճիս վրայ բռնանան:

– Իրաւունք ունիս, բայց ի՞նչ օգուտ՝ որ այդ մարդոց կապուած ենք ապրելու համար:

– Ձիւղ այդ բանն է ահա՝ որ դիս կը կատղեցնէ:

Հասան Մէօհիւրտարի պարտէզը, եւ խոշոր ծառի մը հովանիին ներքեւ նստեցան:

– Է՛յ, հիմա ի՞նչ պիտի ընես, հարցուց ոսկերիչը, վաղը առտու գործիդ չպիտի՞ երթաս:

– Շուարեր մնացեր եմ, պատասխանեց Գարեգին, երէկուան պատահածէն ետքը քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ երթալ, իրրեւ թէ բան մը չէ եղածի պէս, երթալ գործս չարունակել:

– Հաճի Յակոբ աղան քեզ ճամբու դնելու խօս՞ք ըրաւ:

– Չէ՛, բնաւ երբեք, մէյն իր դժգոհութիւնը յայտնեց բուռն բառերով, բան մը որ տասը տարիէ ի վեր երբեք չէր ըրած:

– «Ճանըմ», հօդդ տեղ մարդ է, պատասխանեց Սահակ աղա, անոր ծանր խօսքերէն պէտք չէ որ վիրաւորուիս, ատանկ մարդիկը վայրկենապէս կը բարկանան եւ բաներ կ'ըսեն, յետոյ զարկութիւնը անցնելէ ետքը իրենք ալ կը զղջան:

– Եթէ իմ պաշտօնիս մէջ գործած մէկ պակասութեանս համար այդ խօսքերը ըսած ըլլար, չպիտի բարկանայի ու խիստ կերպով չպիտի պատասխանէի, դիտել տուաւ Գարեգին:

– Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ՝ վաղը կ'երթամ գործիս գլուխս կ'անցնիմ, տեսնենք ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ:

– Անկարելի է, պատասխանեց Գարեգին:

– Ուրեմն ի՞նչ ընելու միտք ունիս:

– Հրաժարական տալու:

– Հրաժարակա՞ն տալու, երբ քեզի պնա՛ ըսող չկայ, գոչեց Սահակ աղա, պարզապէս տղայութիւն է տուիկա:

– Ես ուրիշ միջոց չեմ տեսնար կոր: Հիմա կ'ուզեմ բան մը հասկնալ, եւ ճիշդ անոր համար է որ այդ խօսքերը բացի քեզի, այն պարագային որ Սամիկեան Ցաւկոր ազգի քով ունեցած պաշտօնէս հրաժարիմ՝ դուն ի՞նչ պիտի ընես:

Սահակ աղա խորհուրդ տուած էր հրաժարելու անհաշա ընթացքէ մը, որ կըրնար ի վերջոյ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

– Ես ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, գոչեց ոսկերիչը զարմացած:

– Այսինքն ըսել կ'ուզեմ որ ազդիկդ դարձեալ ինծի պիտի տա՞ս:

Այս հարցումը անակնկալօրէն մէջտեղ նետուած՝ չուարեցուց Սահակ աղան:

– Իրաւ որ, կմկմաց, չեմ դիտեր ի՛նչ պատասխանեմ. կը կրկնեմ՝ աղայութիւն պիտի ըլլայ եթէ այդպիսի բան մը ընես: Յետոյ ի՞նչ պիտի ընես հրաժարական տալէ ետքը:

– Աստուած ողորմած է, ինծի պէս մէկը պարապ չի մնար:

– Այո՛, բայց տարիները պէտք են որ կարենաս այս օրուան դիրքդ ձեռք բերել:

– Առանք երկրորդական խնդիրները են այժմ, դուն իմ հարցումիս ուղղակի պատասխան մը տո՛ւր:

– Բայց դեռ չես հրաժարած, դիտել տուաւ ոսկերիչը:

– Հրաժարականը զրուած գրպանս է, վաղը պիտի տամ, ասոր կրնաս վստահ ըլլալ:

– Մինչեւ վաղը առտու կրնաս միտքդ փոխել:

– Կ'երեւայ որ տակաւին դիս լաւ չես ճանչցած, պատասխանեց Գրիտասարդը, ես երբոր որոշում մը տամ, ալ անիկա չեմ փոխեր:

(Շար. 27)

(Շար. Ա. էջէն)

qui sont les fondements mêmes de l'UNESCO, et ne doute pas que cette grande organisation saura rester fidèle è ses idéaux.

La Croix Bleue des Arméniens de France

«ՄԻՄԻՔՆԿՐՔՍ»

(Հոկտեմբեր 15 / 16)

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ

Գերապոյն Դատարանը մահապատիժ արձակած է երկու յանցաւորներու համար: Անոնք անցեալ Ապրիլ 20–ին սպանած էին Արմաւիր մարզի Գարակերտ ա–ւանի բնակիչ պոյտ մը:

⁂

ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

Գերապոյն Դատարանը աւարտած է ե–րեւանի քաղաքապետարանին մշակոյթի ու մարզական բաժնի նախկին գլխավոր Հովիկ Մինասեանի ու անոր տեղակա–լին՝ Անդրանիկ Բեգլարեանի կաշառա–կերութեան դատը: Կաշառք առնուած դրամը 50 հազար տոլար է: Առաջին ամբաստանեալը դատապարտուած է 10 տարուան, Ա. Բեգլարեան 9 տարուան բանտարկութեան:

⁂

Պ. ՏՈԼԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ամերիկացի ծերակուտական Պոպ Տոլ Հայաստան իր այցելութեան վերջին օ–րը հանդիպում ունեցած է ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչնե–րու՝ ԻՄ–ի նախագահ Պարոյր Հայրիկ–եանի, ԱԺՄ–ի վարչութեան անդամ Շաւարշ Քոչարեանի եւ ՀՅԴ Գերապոյն Մարմնի անդամ Գագիկ Մկրտչեանի հետ: Տեսակցութենէն ետք Պ. Հայրիկեան լը–րագրողներուն յայտնած է թէ Պ. Տոլ կ'ուզէր նաեւ ընդդիմութեան կարծիքը ունենալ նախաձեռնութեան վերաբերեալ: Իսկ Պոպ Տոլ ըսած է թէ իրենց համար քաղաքական հարց չկայ, սակայն ընդու–նած է ընդդիմութեան այն կարծիքը թէ նախաձեռնութիւնը զուտ տնտեսական ըլլալով հանդերձ կրնայ նպաստել ժո–ղովրդավարութեան ամրապնդման:

⁂

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեանի Հոկտ. 15/ որոշումներով իրենց պաշտօններէն հե–ռացուած են Մշակոյթի, Երիտասարդու–թեան, Հարցերու եւ Մարզանքի նախարա–րի հետ տեղակալները՝ Միքայէլ Ստամ–բոլչեան (չարժարուեստի պատասխա–նատու), Կորիւն Ղաֆադարեան (յուշար–ձաններու պահպանութիւն եւ վերականգ–նում), Անելկա Գրիգորեան (թատրոն) եւ Ստեփան Լուսիկեան (երաժշտութիւն):

⁂

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԴԺԳՈՀ Է ՌՈՒՍ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԷՆ

Բաքու լոյս տեսնող «525 կազէթ» թերթի լրատուութեան համաձայն Ա–ղըրբէջանի Արտաքին նախարար Հասան Հասանով ռուս իր պաշտօնակից Եւ. Պրի–մակովի կատարած այցելութիւնը եւ կատարուած բանակցութիւնները մեկ–նաբանելով ըսած է թէ կարելի չէ եղած յանգիլ դրական արդիւնքի: Ան նշած է որ պիրենք մտահոգող հրատապ հարցե–րը՝ ռուսերէն լեզուի պետական պայ–մանագիրը եւ Ռուսաստանի կողմէ ապօ–րինի կերպով Հայաստանի զէնքի մատա–կարարումը այնպէս կը մնան որ Մինսկի խումբի շրջանակներուն մէջ Ռուսաստանի ըս–տանձնած պարտաւորութիւններուն: Սա–կայն ռուս նախարարն ալ ըսած է թէ այդ պէտք չէ որ հիմք դառնայ մտահոգու–թեան եւ թէ իր երկիրը կը պահպանէ չեզոքութիւնը:

⁂

ՍԱՄՔՈՒՃԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵԱՆ

Գիւմրեցի մարզիկ երուանդ Գրիգոր–եան (52 քգ.) վերջերս Թիֆլիս տեղի ու–նեցած ըմբշամարտի սամբօ ոճի մրցա–շարքին դարձած է աշխարհի ախոյեան: Ան յաղթելով իր բոլոր մրցակիցներուն հա–սած է աւարտական մրցումի, ուր հան–դիպած է պրբէջանցի Մամեդովի: Հայ մարզիկը չատ յստակ առաւելութեամբ չահած է մրցումը, նուաճելով ախոյեանի տիտղոսը: Մնացեալ հինգ հայ ըմբիշ–ներէն լաւագոյն տեղերը գրաւած են ե–րեւանցի Յարութիւն Ղարիբեան (74 քգ.) եւ գիւմրեցի Եուրա Ալեքսանեան (57 քգ.), երկուքն ալ 3–րդ դասուելով:

⁂

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՕՍՄԱՆԵԱՆ 700–ԱՄԵԱԿԻՆ

Գիտութեան Ակադեմիայի արեւելա–գիտութեան Հիմնարկին պիտական խոր–հուրդի Հոկտեմբեր 13–ի նիստին պի–մում մը դրի առնուած է, ուղղուած՝ ԻՒ–ՆԷՍԿՕ–ի նախագահին: Այդ դիմումով արեւելագէտները կը պահանջեն որ կազ–մակերպութիւնը մերժէ Օսմանեան կայս–րութեան 700–ամեակին մասնակցելու Թուրքիոյ առաջարկը:

⁂

ՎԵՐԱՆՈՒԱՆՈՒՄՆԵՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Հոկտ. 14–ին երեւանի քաղաքապետ Վ. Սիրադեղեան որոշում ստորագրած է մայրաքաղաքի կարգ մը տեղանուններու եւ հասցառուիթիւններու վերանուանման մասին: Այսպէս, Օղակաձեւ պրօսպէկտի վարդան Մամիկոնեանի արձանէն մին–չեւ Շահմատի Տուն երկարող հատուածը կոչուած է «Թէքէեան պուրակ»: Երեւա–նի թիւ 52 դպրոցը կոչուած է Համբար–ձում Գալստեանի անունով: Իսկ թիւ 125 դպրոցը կոչուած է գրող, բանաստեղծ եւ պատմաբան Սմբատ Բիւրատ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓՈՆ խօսք առաւ իր դատավարու–թեան երրորդ նիստին (Հոկտեմբեր 15) եւ երկարօրէն պարզեց իր կեանքին գա–նազան դրուագները: Պատասխանելով Գլարֆֆելտի (որ միւք փոխած էր եւ կը մանակցի դատին) մէկ հարցումին, կը ճշդէ որ աքսորուելու սպառնալիքի տակ եղած է, 139 Հրեաներու անունները ա–րելով ցանկին վրայէն եւ թէ երբեք չէ դաղրած իր սրտին մէջ, սուզը պահելէ իրեն հայրենակիցներ թէ օտար Հրեաներու:

ԴՈՒՄԱՅԻ (Ռուսաստանի երեսփոխա–նական ժողով) մէջ, Հոկտեմբեր 15–ին, համայնավարները հրաժարեցան կառա–վարութեան դէմ բանաձեւ մը քուէար–կելէ, երբեւ հետեւանք Զերնոմիրդինի հրաժարման սպառնալիքին: Նիստին ըս–կիզբը, համայնավար ճիւղին պետը՝ Զիւգանով կործանման դուռը հասած Ռուսաստան մը կը նկարագրէ, ուր «ա–մէնէն երկար հերթերը գործազրկու–թեան եւ պերեզման կը տանին»: Կը ճաղ–կէ դատախարակութեան, պիտութեան, ճարտարարուեստի անկումը, պոռնկա–գրութեան, սուտի, բծրա ուժի տիրա–պետութիւնը: Աւելի վերջ, խօսք կ'առ–նէ ծայրայեղ ազգայնական՝ Ժիրինովսկի ճղդելու համար թէ ամէն կերպով հա–մաձայն է Զիւգանովի բայի մէկ կէտ՝ Ռուսաստանի կործանումը 1991–ին չէ սկսած, այլ 18–րդ դարուն...:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ հինգ հոգի, որոնց մէջ երկու մանուկներ, սպաննուած են որով–հետեւ «չէին աղօթեր»:

ԳՈԼՈՄՊՈՑԻ (Սրի–Լանքա, նախկին՝ Սէյլան) պանդոկի մը բակին մէջ, ռճ–բատիպ մը գործուած է Հոկտեմբեր 15–ին, թակարդ–բեռնատարի մը պայթու–մով: Շուրջ 20 մեռեալ կայ եւ 100–է ա–ւելի վիրաւորներ, որոնց մէջ 36 օտար զբօսաշրջիկներ:

Réunion Oecuménique de Prières

organisée sous l'égide de
l'Association Oecuménique Etoile-Champs-Elysées

Samedi 18 Octobre de 10h45 à 12h

FETE DES QUATRE SAINTS EVANGELISTES,
dans la Cathédrale Apostolique Arménienne St Jean-Baptiste de Paris
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Au cours de cette célébration :
— *Participation et témoignages de représentants de différentes Eglises de l'Association Oecuménique Etoile - Champs-Elysées qui regroupe 17 Eglises Catholiques, Orthodoxes et Protestantes des 8ème et 16ème arrondissements.*
— *Des textes bilingues seront mis à la disposition des assistants.*

A l'issue de la célébration, réception dans la Salle «Nourhan FRINGHIAN» attenante à la Cathédrale.

Vous serez tous bienvenus.

GRAND DINER DANSANT

organisé par

l'UMAF-PARIS

au profit

d'une centrale d'oxygène médical pour le Karabagh

animé par l'Orchestre «*GAïDZAG*»

le Samedi 22 Novembre à 20 heures

dans les Salons de l'Hôtel «Méridien»
— 81, Boulevard Gouvion Saint-Cyr, Paris 17e

Réservations : Tél.: 01 43 68 42 04
Fax : 01 43 96 06 45.

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

- *Եւա Ախս*
- *Վազգէն Պարոնեան*
- *Հրատրքօս*
- *Ռոպէր Քէօսէեան*
- *Սօնիա Քէօսէեան*
- *Ժան Մ'Էպիքեան*
- *Ժանն Մէսչեան*
- *Իրէն Օհանեան–Ժիւլիէն*
- *Ռօպքա*
- *Սթամբուլեան*

Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30–ին
«Սահակ – Մեսրոպ» Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

—— ● ——

ՇԱՐԱԿԱՆԱՁ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 20, ժամը 20·30–ին

Կ'երգեն՝
- Անի Երլմազեան
- Գարմէն Ջիլինկիրեան
- Նուպարիկ Տէր–Միհրասեան
- Մուրատ Մէրէմէթլի

Ընկերակցութեամբ՝ Լարային Քառեակի
- Սաթենիկ Թումտյեան (*Ա. Ջուխակ*)
- Արի Երլմազեան (*Ալթօ*)
- Աննա Սթարթսեւա (*Բ. Ջուխակ*)
- Նիմրոդ Միւնօզ (*Թաւ Ջուխակ*)

Ցայտապիր՝ – Մեսրոպ Մաշտոց – Սահակ Պարթեւ – Մովսէս Խորենացի – Սահակ Զորափորեցի

Կ'արտասանեն՝
- Արքօ Պեճնեան
- Հիլտա Թուրաչ
- Մարթա Պասմաճեան
- Ատրինէ Աւագեան
- Լիլիկ Գալէմճեան
- Մարի Ալեքսանտրեան

Ցայտապիր՝ – Դ. վարուժան – Յ. Շիրազ – վ. Թէքէեան – Ս. Շահազիզ – Ս. Կապուտիկեան – Յ. Բամպակեան

Մուտքը ազատ է

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«Շէն» Ընկերակցութիւն
Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայա–ցնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

UGAB- Jeunes
Ile-de-France

SOIREE DANSANTE

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF
vous invite à sa **soirée-disco**

le samedi 18 octobre
à partir de 22h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
(Métro: Courcelles)

Entrée : 100 Frs+1 consommation

N.B. Tenue correcte exigée; interdit aux mineurs. La direction se réserve le droit d'admission.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18-19
SAMEDI - DIMANCHE
18-19 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՁԱՏԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·227 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.227

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 16/17)

ՀՌԱԿ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱՏԵՆԱՊԵՏԸ

Հոկտեմբեր 15–ին ՀՌԱԿի պատգամաւորական ժողովը ընտրած է 15 հոգինոց զեկավար մարմինը: Վարչութեան առենապետ վերընտրուած է Յարութիւն Կարապետեան: Կուսակցութեան կարգապահական ատեանի զեկավար ալ ընտրուած է Կ. Գէորգեան:

⁂

ԿԵՂԾ Ա.ՀԱԶԱՆԳ

Հոկտեմբեր 15–ի յեռմիլիօրէին անծանօթ մը հեռաձայնով ներքին գործերու վարչութեան յայտնած է թէ Օփերայի չէնքին մէջ ռումբ դեռեղուած է: Սակայն փնտռտուքները ոչ մէկ արդիւնք տուած են ու տարուդուած է որ ահազանգը հիմ չունէր:

⁂

ՎԱՀԱՆՍԻ ՆՈՒԷՐԸ ԻՋԵՒԱՆԻՆ

Տաւշի մարզային կեդրոնին հետ ամիսներ առաջ զուգորդուած Վալանսի քաղաքապետարանին կողմէ երեք հանրակառք նուիրուած է Իջեւանի: Անոնք մօտ օրէն տեղ կը հասնին պրենական պիտոյք, բուժական սարքաւորումներ եւ դեղօրայք բեռցած:

⁂

ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ

Փրանսայի Երեւանի դեսպանատունը ձեռնարկած է «Փրանսական թատրոնը Հայաստանի մէջ» ծրագիրի մը· անոր նպատակն է հովանաւորել գիւղաքաղաքային թատրոնները եւ հանդիսատեսին ներկայացնել Փըրասական թատրոնի նմոյշներ: Ծրագրին հեղինակներէն է Փրանսայի դեսպանատան մշակութային կցորդ Ժ. Պետրոսեան որ բաց է թէ դեսպանութիւնը արդէն աջակցած է մօտ 10 ներկայացումի բեմադրութեան: Աջակցութիւնը ցոյց կը տրուի բացառապէս Փրանսայի հեղինակներու գործեր բեմադրող թատրոններու:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ «ԹՐԱՆՍ ԱՍԻԱ–ԵՒՐՈՊԱ» ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ

Հայաստանի Հաղորդակցութեան նախարարութեան մօտ Հոկտ· 11–ին կնքուած է Հայաստան – Յունաստան – Իրան մանրաթել պիծի հաստատման եռակողմ համաձայնագիրը:

Փոխ–նախարար Ռ· Յարութիւնեանի «Արմէնփրէս»ին տուած տեղեկութեանց համաձայն, այսպէսով Հայաստան կարելիութիւնը կ'ունենայ Վրաստանէն անցնելով միանալու Փրանքֆուրթէն Շանհայ երկարող «Թրանս Ասիա – Եւրոպա» հաղորդակցութեան ցանցի նախապիծին եւրոպական մասին:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

Բիչկէկի ժողովէն վերադարձին, ուր ի չարս այլ հարցերու օրակարգի կարեւոր նիւթերէն եղած էր ՀԱՊ–ի մէջ երկաթուղային փոխադրութեան բարելաւման հարցը, վարչապետ Ռոպէր Քոչարեան ըսած է թէ քննարկումը աւելի կը վերաբերէր Հանրապետութիւններու միջեւ երկաթուղային փոխադրութեան համակարգումին· սակայն նշած է թէ Հայաստան առոր արդիւնքէն կըրնայ օգտուիլ միայն չրջափակումին վերացումէն ետք: Իսկ ինչ կը վերաբերի անմիջական բարելաւման, վարչապետը ըսած է թէ Փոթիի մէջ կառուցուող երկաթուղիի լաստանաւը կ'ապահովէ Հայաստանի կապը սեւծովեան աւազանի քաղաքներուն հետ, ինչ որ մեծ նշանակութիւն ունի երկրին համար:

⁂

«ՍԻՍ»

Ա· ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ 125–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հոկտեմբեր 16–ին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան մօտ տեղի ունեցած Ա· Չօպանեանի ծննդեան 125–ամեակին նուիրուած պիտակն նստաշրջան:

Գրողներու Միութեան փոխ–նախագահ Արթար Ափինեան «Սիս» գործակալութեան թղթակիցին ըսած է թէ նախաձեռնութեան նպատակն էր պարզաբանել Չօպանեանի անձին, հանրային գործունէութեան, Սփիւռք – Հայրենիք կապերու մշակութային եւ հոգեւոր արժէքի ծալքերը: Նստաշրջանը կազմակերպողներն էին Գիտութեանց Ակադեմիայի Մ· Ա· րեղեան գրականութեան Հիմնարկը, Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը եւ Հայաստանի Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը:

⁂

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(1918 – 1920)

ԴԻՒԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

«Պոսքըն Կլոպ»ի Հոկտեմբեր 3–ի թիւին մէջ գրուած է որ նախորդ օրը Հարվըրտի համալսարանի նախագահը ԱՄՆ–ու Վրաստանի դեսպանին յանձնած է 1918 – 21 անկախ Վրաստանի պետական դիւանները: Այդ փաստաթուղթերը 1974–ին Փարիզի մէջ անկախ Վրաստանի աքսորեալ կառավարութեան անդամներ յանձնած են Հարվըրտի, վասնզի որ անոնք կ'իյնան խորհրդային զօրակալներու ձեռքը:

Երեւանի «Ազգ»ը (Հոկտ· 4) տալով լուրը, կ'աւելցնէ թէ ԱՄՆ–ու մէջ կան նաեւ հայկական դիւաններ որոնք կը պատկանին Հայաստանի 1918 – 20–ի անկախութեան տարիներուն· անոնք կը գտնուին Ուոթըրթաուն, Հ· Յ· Դ· պաշտօնաթերթ «Հայրենիք»ի խմբագրատան մէջ: Այդ փաստաթուղթերը դաշնակցական գործակալներն վաճառած են երկրէն: «Ազգ» ժամանակը յարմար կը նկատէ նաեւ այդ դիւաններուն հայրենադարձութեան համար:

⁂

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ· ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ· դասակարգի մրցումներուն վանա 3 – 0 յաղթեց Ամիէնի եւ դասաւորման մէջ կը գրաւէ 3–րդ տեղը, 26 կէտով: Գլուխն է Նանսի 31 կէտով:

⁂

ՄԱՄՈՒԼ

CATHOLICA (*)

ARMENIE,
ENTRE ORIENT ET OCCIDENT

Եռամսեայ այս պարբերականին աշնան թիւին մէջ տեղ գտած է հարցազրոյց մը Ռեմոն Գէորգեանի հետ, նիւթ ունենալով Հայաստանի քաղաքական կացութիւնը անկախութենէն ի վեր:

Հարցազրոյցին սկիզբը կը ներկայացուի Ռեմոն Գէորգեանը, պատմաբան, անօրէն «Ժամանակակից հայկական պատմութեան պարբերական»ին (Revue d'histoire arménienne contemporaine): Հեղինակ է կարգ մը գործերու, մասնաւորաբար «Les Arméniens dans l'Empire ottoman à la veille du génocide» եւ վարած է «Arménie, entre Orient et Occident» հրատարակութիւնը (Ֆրանսայի Ազգ· Մատենադարան, 1996):

⁂

Ռ· Գէորգեան, չուրջ 10 էջերու մէջ, հակիրճ պատմականը կ'ընէ դէպքերուն, նախ 1988–էն սկսեալ, ապա անկախութենէն (1991), ծանրանալով նախ Ղարաբաղի հարցին վրայ:

(*) CATHOLICA, Automne 1997.
Administration: 38, rue des Artistes, 75014 PARIS, Secrétariat: B.P. 246, 91162 Longjumeau Cedex;
Tél.: 01-69-34-94-72.

⁂

Ս. ԶԻԿԻԻԹ Ի ՊԱՏՈՒԻ

«Նուվէլ Օպսէրվաթէօր»ի Հոկտեմբեր 16–22–ի թիւին մէջ անջատ երկու սիւնակով դրուատիքը կ'ըլլայ Ալքաթէլի զեկավար Սերժ Զիւրիւքի: Առիթը այն է որ Ալքաթէլ 20%–ով մասնակցած է Թոմսընի սեփականաշնորհման: Անոր 40%–ը պիտի պատկանի պետութեան: Ս· Զիւրիւք դոհ է կարգադրութենէն, հակառակ անոր որ չի սիրեր փոքրամասնութեան կացութեան մէջ գտնուիլ:

Շաբաթաթերթին լրագրողը էրիք Ռութէ այդ գոհունակութեան առջին պատճառ կը նկատէ Զիւրիւքի մատածումը թէ ժամանակը իրեն ի նպաստ կը բանի: Անկէ եառ սակայն, կը բանայ այլ անկիւն մը· Զիւրիւքի գոհունակութիւնը նաեւ աւելի թաքուն պատճառ մը ունի· այս յաջողութեամբ ան վրէժ լուծած է Ֆըրանսայէ մը զոր կը սիրէ, բայց որ օր մը մերժած է զինքը:

Հայ գաղթականներու զաւակ Սերժ Զիւրիւքեանց մարսէյլցի է· աւարտած է Փոլիթէքնիքը եւ ռազմաճարտարագէտ դարձած: Սակայն, զինուորական ապահովութեան կողմէ խոչընդոտուած է այդ մարզին մէջ անոր գործունէութիւնը քանի որ ծագումը օտար էր եւ չլսմարտի չրջանին Լեհուհիի մը հետ կնքած ամուսնութիւնն ալ կը բարդուէր առոր: Դառնացած կը մեկնի աշխատելու «Մոպիլ»ին կազմին մէջ ուր մարզոց վատահութիւն ցոյց կուտան առանց այլեւայլի: Վճռակամ է օր մը Ֆրանսա վերադառնալու, մեծ գոնէն մուտք գործելով: Ճարտարարուեստի նախարար Ա· Մատլէն այդ առիթը կ'ընծայէ անոր· կը դիմաւորէ Ռոն–Փուլէնը, Օրքէմ, Թոթալը, ապա Ալքաթէլը որ պաշտպանութեան եւրոպական դիմաւոր կառոյցն է եւ համաչխարհային չրջանակին երրորդը, երկու ամերիկեաններէ ետք:

Բոլոր օրաթերթերն ու այլ պարբերականներ ալ էջեր նուիրեցին Զիւրիւքի այս առթիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ լարուած նոր կացութիւն ստեղծուած է երբ յոյն Պաշտպանութեան նախարար Ա· Զուխաճոփուլոսի օդանաւը կիպրոսէն Աթէնք ճամբուն վրայ հետապնդուած է Թրքական ռազմական օդանաւերէ: Յոյն նախարարը կիպրոսի մէջ հետեւած էր յունեւկիպրական միասնական ռազմաւարժութեան:

Կրետէ կղզին էջք կատարելէ ետք նախարարը ըսած է թէ պաշտօնապէս պիտի բողոքեն կատարուածին դէմ, դիմելով նաեւ միջազգային ատեաններու: Աթէնք եւս հակազդած է եւ կառավարութեան բանբերը յայտնած է թէ Թուրքիա չլսմարտի չրջանի բարդոյթները չէ թօթափած ու անտրամաբանական ձեւով կը վարուի: Իսկ յոյն Արտաքին գործերու նախարար Թ· Փանկալոս ըսած է· «ևախապէս ախտորոշումը կատարած էինք· հարցը կը գտնուի Թուրքիոյ եւ բաղաքակիրթ աշխարհին միջեւ»: Իսկ Թուրք մամուլը լուրը խորտգրած է· «Աքէնի մահուան դողի մէջ»...:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Շիրաք կարգ մը յայտարարութիւններով իր տեսակէտները պարզեց 35 ժամերու եւ գաղթողներու հարցերուն կապակցութեամբ, արտայայտելու համար իր տարակարծութիւնները կառավարութեան որոշումներուն հետ: Ինչ կը վերաբերի 35 ժամերուն, կը նախընտրէ որ հարցը կարգադրուի պարագայ առ պարագայ եւ չպարտադրուի օրէնքով մը, որ չի կրնար օգտակար ըլլալ: Գաղթողներու վերաբերեալ ալ, Շիրաք չատ վերապահ է: Գլերմոն–Ֆերան իր այցելութեան առթիւ էր որ նախագահը լսօք առաւ եւ նոյն տեսակէտն յայտնելով, իրեն յայտնեց Ժիսքար–տ'Էսթէն:

ԻՏԱԼԻՈՑ քաղաքական տագնապը վերջ գտաւ Հոկտեմբեր 16–ին վստահութեան քուէարկութեամբ մը Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, ուր Փրոտի 285–ի դէմ 319 ձայն ստացաւ: Վարչապետը ազնանքի 35 ժամերու խոստում մը ըրած էր համայնավարներուն 2001–ին, որու վոխարէն անոնք ալ որոշեցին զօրավիգ կենալ Փրոտիի, գոնէ մինչեւ 1998–ի վերջ: Անցեալ չաբթու վախ կար որ տագնապը ծանր հետեւանքներ ունենայ, համայնավարներու մերժումէն ետք պիտոճէն քուէարկելու:

ՍԱՆԹԱ–ԳԼԱՐԱՑԻ մէջ (Գուպա) հանդիսաւոր թաղումը կատարուեցաւ Հոկտ· 17–ին Չէ կեվարայի: Նախապէս ալ, 200 հազար հոգի խոնարհած էին իր մարմնին առջեւ Հաւանա: Բոլոր ղրօչակները կէս պարզուած էին եւ ազգային սուգ հռչակուած էր Հոկտ· 11–էն 17: Յարգանքի բոլոր արտայայտութիւնները, մանաւանդ գործակալներու, ինքնաբուխ չեն անչուչա: Իր մահէն 30 տարի ետք, Չէ պիտի հանգչի մեծ դամբարանի մը մէջ, որու վրայ կը տիրապետէ եօթը մեթր բարձրութեամբ իր արձանը:

ՄՇԱԿՈՑԹի նախարարուհին՝ Գաթրին Թրօթման որոշեց բանալ 1961 Հոկտ·

(Շար·ը Դ· էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՋՐՈՅՑԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՆ ՀԵՏ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26-ի մամուլի վիճակագրոյց ասուլիսէն ետք, Հոկտեմբեր 7-ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը ծանօթացուն հարցադրոյց մը արտատպած է ռուսական մամուլի ծանօթ անուն «Նովոյէ Վրէմիա»յէն, կատարուած իրեն հետ Վաղիմ Դուբինինի կողմէ: Ան որ կարգացած է առաջինին պատճէնը հայատառ անհետ մամուլին մէջ, կարգացած՝ յատկապէս Ղարաբաղի մասին նախագահին արտայայտութիւնները, մանաւանդ հետաքրքրութեամբ ամէնէն առաջ նոյն կեցուածքին արձագանգը կը փնտռէ ռուս լրատուին տրուած պատասխաններուն մէջ: Ապա միայն կ'անդրադառնայ որ «Վրէմիա»յի հարցազրոյցը կը կանխէ մամուլի ասուլիսը, թէեւ ռուսական թերթին թուականը չէ տրուած արտատպումին հետ, այլ միայն թիւը՝ 38:

Որպէս յետխորհրդային հանրապետութեան մը ղեկավար՝ անձնական հարցումներով կը սկսի զրոյցը, չարունակուելու համար երկրին մասին համապարփակ հետաքրքրութեամբ մը:

Նախագահին ղեկավարի անձին մասին հարցումները կը կեդրոնանան Լ. Տէր – Պետրոսեան – Վազգէն Մանուկեան հակադրութեան վրայ. ռուս լրատուն յիշեցնելով որ Օփերայի հրապարակին 1988-ի հարիւր հազարաւորներու հանրահաւաքներու երկու «ընկերներ եւ համախոհներ» էին երկուքը, կ'անդրադառնայ ներկային երբ ժողովուրդը երկուքէն մէկը ընտրելու կացութեան մէջ է: Լ. Տէր – Պետրոսեան կը բացատրէ թէ ընականէ որ Վ. Մանուկեան տարբեր մօտեցումներ ունենայ եւ թէ տակաւին զոյութիւն ունէր «Ղարաբաղ» Կոմիտէին օրերուն ալ: Կ'ըլլային չատ բուռն քննարկումներ ու կը պատահէր որ ինք՝ Լ. Տէր – Պետրոսեան, երբեմն նաեւ Վ. Մանուկեան առանձին մնային: Ինչ կը վերաբերի այսօրուան, հանրապետութեան նախագահը միակ նախագասութեամբ մը կ'ամփոփէ հակամարտութեատեան կորիզը. «Վ. Մանուկեանը չկարողացաւ հաշտուիլ երկրորդ դէմք լինելու իրողութեան հետ» կ'ըսէ, աւելցնելով որ երբ Կոմիտէն որոշած է որ ինք պիտի ըլլայ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը, «այսինքն՝ երկրի ղեկավարը», այդ պահէն Վ. Մանուկեան համարած է որ իրենց հետ գործ չունի: Ասիկա, հակառակ որ այս վերջինը վարչապետ էր նոյն չրջանին (1990):

Երկու գլխաւորներու՝ իր եւ Վ. Մանուկեանի զաղափարական տարբերութիւնը հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփէ Լ. Տէր – Պետրոսեան. ինք ասիճանական զարգացման կողմնակից է թէ՛ քաղաքական, թէ՛ տնտեսութեան, թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Կողմնակից է ժողովրդավարական համընդհանուր արժէքներու: Իսկ իր մրցակիցը ան կը նկատէ աւելի «արմատական» եւ առաւել ծանրացող ազգային իրավայատկութեան վրայ:

Այս բնութագրումը բաւական հետաքրքրական զուգահեռով մը կ'առընչուի քանի մը օր առաջուան՝ Հոկտեմբեր 1-ի «Ազգ»ին մէջ Ց. Ասատրեանի զրուածքին որ նիւթ ունի Վ. Մանուկեանի մամուլի ասուլիսը որուն ընթացքին ան քննադատած է նախագահին Սեպտեմբեր 26-ի արտայայտութիւնները: Զուգահեռը կը կապուի այն պատասխանին որով Վ. Մանուկեան իր կարգին կը սահմանէ «Ղարաբաղ» Կոմիտէի ընկերը: Նախ կ'ըսէ թէ այդ չրջանին իրենք վատահ չէին թէ իշխանութեան գլուխ կ'անցնէին օր մը: Լ. Տէր – Պետրոսեանի անձին մէջ կը տեսնէ զրաւիչ յատկութիւն մը որ այսօր ժողովրդական արժեւորումով կը ներկայանայ. այդ յատկութիւնը, իրեն թելադրուած զաղափարի մը առանց այլեւայլի հետեւելու երեւոյթն է: «Իրավիճակը փոխուում է, հանգամանքները փոխուում են, ինքը շարունակում է այդ գծով գնալ: Երբեմն այդ պատճառով բանակցութիւնների ժամանակ ընկնում էինք ծանր վիճակի մէջ: Հասկանում էինք որ պէտք է կորը փոխի, բայց ինքը շարունակում էր նոյն կորով գնալ» կ'ըսէ ան, աւելցնելով որ ասիկա օգտակար յատկանիշ է չարժումին ընթացքին, բայց չատ վտանգաւոր՝ պետութեան ղեկավարութեան դիրքին վրայ:

Վ. Մանուկեանի, ընդդիմութեան վերաբերող առաջին բաժինը կը փակուի, իրեն ուղղուած բռնապետութեան վերագրումներուն մերժումով. այսուհանդերձ, նախագահը պատասխանելով պատասխանատուութեան բաժին մը ունենալու մասին հարցումին «առարկայական մօտեցումով՝ այո» կ'ըսէ, որպէս մեղաւոր ներկայանալով ժժգոհներու, ընդդիմութեան դոյութեան, ժողովուրդին զէշ ապրելուն, զաբաթաղեան խնդրին անլուծելի մնալուն, Թուրքիոյ հետ սահմանները չբացուելուն, եւայլն: Ապա քօզարկուած, այլ զառն կատակը կ'աւարտէ ըսելով. «եթէ կայ թէկուզ մի մարդ, որը կարող է լուծել այս բոլոր հարցերը, ես հանոյքով, էնից այս րոպէիս իմ տեղը կը զիջեմ նրան»:

Անցնելով աւելի լուրջ հարցերու, Լեւոն Տէր – Պետրոսեան իր վարչախումբին գլխաւոր յաջողութիւնը կը նկատէ քաոսին չրջանցումը: Ստեղծած են պետական կառոյց: Ան կ'ըսէ. «Այն, ինչ արեցին վաճօ Սիրադեղեանը Ներքին գործերի նախարարութիւնում, վազգէն Մանուկեանը բանակում, Հրանտ Բագրատեանը կառավարութիւնում եւ Բաբգէն Արարցեանը՝ խորհրդարանում, փրկեց մեզ: Պետութիւնը դարձաւ կառավարելի»: Կը յիշեցնէ 1991 – 1992-ի ճգնաժամային այն օրերը երբ հարց էր բանթումէն, Փոթիէն հաց կրել 500 – 700 բեռնակառքերով կամ պէնզին փոխադրել Մեղրի, եւայլն: Ապրելու համար տարբերակները դանելու անհրաժեշտութիւնը մղած է յարաբերութիւն հաստատելու Իրանի հետ որ այսօր Հայաստանի տնտեսական առաջին դռները կը նկատէ:

Այս չարքին մէջ նախագահը ամէնէն կարեւոր ձեռքբերումը կը նկատէ հողի սեփականաչնորհումը: Կ'ըսէ թէ երկիրը սովէ փրկուած է աւոր չնորհիւ:

Հայաստանի մէջ կո՞ղ բան–ներ. նախագահը չի հաւատար աւոր: «Մեզ մօտ աւելի շատ սեփականատէրեր կան, քան դա թոյլ է տալիս ֆլայնութիւնը» կ'ըսէ ան, ժխտելով առանձնաչնորհեալ խմբաւորումներու գոյութիւնը: Հասկնալի է, կ'ըսէ, որ կաշառակերութիւն կայ. եւ թէ տարածուն ձեւով: Նախագահը կը խոստովանի որ տակաւին տնտեսութեան մէջ հարկաւոր կարգուկանոնը չէ հաստատուած հարկերու, մաքսատուրքերու 50 տոկոսը չի դանձուիր: Այսուհանդերձ, վստահ է որ կարգ – կանոն կը հաստատուի:

Հարցազրոյցին վերջին չուրջ մէկ երորդը դրաւած է կովկասեան չրջանի յարաբերութիւններու, հարցերու եւ Ղարաբաղի նիւթը: Լ. Տէր – Պետրոսեան կ'ըսէ թէ այդ չրջանակին մէջ Հայաստանի առկը որոշելու համար պէտք է հիմնապէս լուծուած ըլլայ ապահովութեան խնդիրը. մինչեւ այսօր Ղարաբաղի հարցով, Թուրքիոյ հետ ծանօթ պայմաններով, ասիկա կարելի չէ: Ինչ կը վերաբերի հոն ռուսական քաղաքականութեան, որեւէ խնդիր չկայ տարածքի հանրապետութիւններուն վերիչխանութեան նկատմամբ, բայց Ռուսաստան չի հանդուրժեր որ իր տեղը գրաւել փորձէն այլ ուժեր. ու նախագահը կ'աւելցնէ թէ Արեւմուտքը չի հասկնար այս պարագան:

Ղարաբաղի մասին պատասխանողը հոս եւս Սեպտեմբեր 26-ի մամուլի ասուլիսին Լ. Տէր – Պետրոսեանն է: Կը կրկնէ կոչը Ղարաբաղցիներուն որ ճկուն ըլլան: «Ղարաբաղի ղեկավարութեան վերջին արտայայտութիւնները ես համարում եմ ամենեւին ոչ ճկուն» կ'ըսէ, հասկնալի է, ակնարկելով նախագահ Ա. Ղուկասեանի եւ պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեանի յայտնած անզիջող վճռակամութեան: Ինք կը յարգէ միջազգային ընդունուած կեցուածքի չափանիշները ու հանդէպ անոնց յարգանք կը նկատէ ճկունութիւնը: Այդ չափանիշներուն կ'ուզէ որ ենթարկուին նաեւ Ղարաբաղցիները, քանի որ «չի կարելի մարտահրաւէր նետել ամբողջ միջազգային հասարակայնութեանը եւ միջազգային կարգ–կանոնին»: Լուծումները պէտք է փնտռուին այդ չափանիշներուն սահմաններուն մէջ, որովհետեւ ոչ միայն Ղարաբաղը, Հայաստանը, այսօր Ռուսաստանն իսկ չի կրնար միջազգային նոր կարգեր թելադրել: Հոս եւս նախագահը կը կրկնէ տնտեսական լուծումի իր նախընտրութիւնը, միւսը անկարելի համարելով: Լուծումին հասնելու համար ալ ան հարկաւոր կը նկատէ միջազգային որոչ ճնշում մը: Պատասխանելով հարցին մէջ բերուած մեծադոյն նեցուկ նկատուած քրիւզի զործօնին, նախագահը կ'ըսէ թէ տակաւ բաւարար չէ լուծումը միայն աղրբէջանական հաչիւներով կարգաւորելու. քարիւղի չահերն ալ սահման ունին եւ «Ադրբէջան եւս պէտք է պատրաստ լինի շատ մեծ զիջումների»:

Մինսկի խումբին նախագահութեան երրեակին միաւորներէն Ֆրանսան մեծ մասնակցութիւն, կամ ազդեցութիւն պիտի չունենայ լուծումի հանդրուանին հասնելու. ատոր մէջ գլխաւոր դերերը պիտի կատարեն Ռուսաստան եւ Միացեալ – Նահանգներ: Լ. Տէր – Պետրոսեան պատճառ չի տեսներ կասկածելու թէ ան նոնք տարակարծութիւններ ունին, կամ թէ Ռուսաստան անկեղծ չէ խորքին մէջ: Վերջին հաչուով, կարգավիճակ հակակցութիւնը ի՛նչ բովանդակութիւն կ'ունենայ, հարցումին պատասխանը երկրորդ քայլին կրկնութիւնը կ'ըլլայ. Ղարաբաղը Ադրբէջանի մէ՞ջ, թէ անկախ դուրս: Առաջինին պարագային, միացեալ կամ ընդհանուր պետութեան չրջանակներուն մէջ կարելի է տարբերակներ փընտռել: Բայց այդ զործը պէտք է կատարեն Ղարաբաղցիները, կ'ըսէ Հայաստանի նախագահը, անդամ մը եւս յայտնելով որպէս օրակից Ղարաբաղը նկատելու թելադրանքը:

Հարցազրոյցին հետաքրքրական կէտը այն է որ ռուսական թերթ մը այդքան տեղ տուած է Հայաստանի ընդհանուր կացութեան ու յատկապէս Ղարաբաղի հարցին: Երկրորդը այն լայնաթիր յետնահայեացքը որ կ'ընէ նախագահը ամփոփելով մօտ տասնամեայ չրջան մը: Ներկային առընչութեամբ, այդ բոլորէն հաւանօրէն առաւել յիչելին Ղարաբաղի հարցին մասին անոր արտայայտութիւններն են, ճկունութեան թելադրանքով ու որպէս դատին տէր Ղարաբաղը ներկայացնելու վճռական կեցուածքով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՉԵԱՆ

ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՐ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայոց ձայնեղանակներու կարգաւորման գործին մէջ իրենց առանձնաչնորհեալ տեղը ունին Մեսրոպ Մաշտոցն ու Սահակ Պարթեւը: Ըստ հայկական միջնադարեան ձեռագրերու, պատմիչներու աշխատութիւններուն, հայ երաժշտութեան քննական ուսումնասիրութիւններուն Մաշտոցն ու Սահակ Պարթեւ Հայրապետը, եւ անոնց աշակերտներն ու յաջորդները՝ Մովսէս Խորենացին, Ցովհաննէս Մանդակունին, Կոմիտաս Կաթողիկոսը, Սահակ Զօրափորեցին, Ցովհաննէս Իմաստասէր Օձնեցին, Ստեփանոս Սիւնեցին(*): Սահակադուխտն ու Մեսրովպադուխտը նչանակալի վաստակ ունեցած են հայ հոգեւոր երգարուեստի ծագման, զարգացման, ուսուցման եւ տարածման նուիրական գործին մէջ: Անոնց այս հոգեւոր երգերուն մէկ մասը (օրինակի համար ապաչխարութեան չարականները) իրենց ծննդով կապուած են սաղմոսներուն, հետեւաբար սաղմոսատիպ են: Սակայն, սաղմոսատիպ ըլլալով հանդերձ՝ անոնք սաղմոսներ չեն, այլ երգեր, որոնք իրենց պարզ ու զուսպ կառուցուածքներով, մեղեդիական բնորոչ զարձուածքներով, խոնարհ խմացութեամբ, զգացումի նրբութեամբ եւ գեղարուեստական արժանիքներով արդարացիօրէն մտած եւ դարեր չարունակ կենդանի մնացած են հայ հոգեւոր դրականութեան երաժշտական դանձին մէջ: Կենդանի՝ քանի անոնց կարեւոր մէկ մասը մինչեւ այսօր կը հնչէ ոչ միայն եկեղեցիներու կամարներու ներքեւ, այլ նաեւ մերթ ընդ մերթ համերգասրահներու բեմերուն վրայ:

Այս հոգեւոր երգերը կարելի է բաժնել չորս մասերու.

Ա. – Կցուրդ՝ փոքրիկ լրացուցիչ յաւելուածներ – երգեր, որոնք կը կցուէին Սաղմոսներուն:

Բ. – Շարականներ. ի՞նչ է Շարականը: Շարական, բառը կազմուած է պարզաբերէն «չէր» կամ «չայիր», որ կը նչանակէ երգ, բանաստեղծ, բանաստեղծութիւն. եբրայերէն՝ «շիր», «շիրան», (այսինքն երգ), իսկ հայերէն «չար» եւ «ական» բառերէն, որ կուտայ թանկագին – պատուական քարերով (ակն) չարքիմասը:

Շարական բառը 12-րդ դարու մէջ, Ներսէս Շնորհալիով մտած եւ օգտագործուած է հայ եկեղեցիներէն եւ երաժշտական դրականութենէն ներս:

Ծիսական բնոյթի երգեր եղող շարականները իրենց բովանդակութեամբ կը պատկերացնեն վարդապետներու, մարգարէներու, սրբացած զօրավարներու, թագաւորներու եւ իշխաններու, առաքեալներու, մարտիրոսներու, հայրապետներու, ի մասնաւորի Քրիստոսի վայր ի վերումներով լի կեանքն ու գործունէութիւնը, եւ եկեղեցական զանազան օրնակատարութիւնները: Շարականները ամփոփուած են «Շարակնոց» կոչուած գրքին մէջ:

Տաղերն ու Գանձերը. ասոնք գաղթիկ ծանր երգեր են՝ դավերգութեանց, համաոտ վարքագրութեանց կամ աւետարանական գրուագներէ ներչնչուած պատմութեանց, որոնք յօրինուած են եկեղեցական օրնակատարութեանց աւելի հանդիսաւորութիւն տալու նպատակով: Այս հոգեւոր երգերը հակառակ իրենց նրբին երաժշտական փոփանգակութեան եւ ճաշակին, իրենց բարդ կառուցուածքին պատճառաւ, քիչերուն մատչելի եղած են:

*
**

Աւա՛ղ, եկեղեցական երաժշտութեան այս հնչիւն յուչարձանները (ինչպէս շարականները) օր ըստ օրէ կորստեան կը մատնուին, մէկ կողմէ հոգեւորական թէ աչխարհական պատասխանատուներու անփութակութեան, անհետաքրքրութեան եւ անհոգութեան՝ միւս կողմէ հարկ եղած պատրաստութիւնը ունեցող երաժշտագէտներու չգոյութեան պատճառաւ: Պատճառներուն մասին աւելի լայնօրէն կարելի է անդրադառնալ ուրիչ յօդուածով մը:

Մեր հասատատ համոզումն այն է թէ՝ մշակոյթի օր, մշակոյթի չաբաթ, կամ մշակոյթի ամիս (տարին մէկ անգամ) կազմակերպելով եւ զանազան եւ զարմանալի նախաձեռնութիւններ իրագործելով չէ որ մենք մեր խղճի եւ մտքի եւ վիճակագրութեան պարտքն ու պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլանք հայ հոգեւոր եւ աչխարհիկ մշակոյթի վաստակաւոր գործիչներուն նկատմամբ, այլ խնամքով յարգած կ'ըլլանք անոնց յիչատակը այն առեն, երբ յարատեւօրէն սորվելով եւ սորվեցնելով անոնց մաքրամաքուր գիրն ու գրականութիւնը, երգն ու բանաստեղծութիւնը, կը հնչեցնենք ամէն ժամ եւ ամէն տեղ, ապահովելով անոնց գործին դոյութիւնն ու կենսունակութիւնը:

Թո՛ղ մի չատ թարմ մնայ թարգմանիչնեւրու յիչատակը մեր սրտերուն եւ միտքերուն մէջ, եւ ա՛ն թող ըլլայ մղիչ ուժը մեր գործունէութեան եւ ազիւրը՝ նոր մշակութանուէր տեսիլքներու:

ՅԱԶԻԿ ԵԼՄԱՋԵԱՆ

Մարսէյլ
Հոկտեմբեր 12, 1997

(*) Գրիգոր Գ. Պահլաւունիի, Ներսէս Շնորհալիի, Ներսէս Լամբրոնացիի, Վարդան Վրդ. Արեւելցիի, Յակոբ Կլայեցիի, Յովհաննէս Վրդ. Երզնկացիի:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Վ. ՍԱՀԱԿՅԱՆ

ՅԱՂՁՎԱԾ ՎԻՍՑՈՅՍԻՑ

ՀԱՎՂԻ ՂԱՂԱՏՈՆՈՎ

ԲՈՒԴՈՏ ՏՈՒՆՈՒՄ

Գլուխ 9.

— Ֆեթի ուրիշ բան մը ըսած չըլլա՞յ, որուն վրայ շատով հերքել ուզես։

— Ի՞նչ պիտի ըսած ըլլայ Հաճի Հարթամ էֆէնտի որ ինծի ըսելիք չունենայ։ Ցաւոք պատճառ մը կայ որ զիս կը հետաքրքրէ։ Ինչո՞ւ համար Ֆեթի ինծի հետ ամուսնանալ չուզեց։

— Ես ալ չեմ գիտեր, տիկին Ազնիւ, միայն թէ ան ինծի ըսաւ որ ատոր պատճառը դուն ես։

— Ես, ես, ա՛յ, մի բարկանար, բայց Ս— հետ ուրիշ բան մըն ալ կայ։ Ֆեթի ինծի ըսաւ որ ան կը սիրէ Ս— ը։

— Ի՞նչ կ՚ըսես, ի՞նչ կ՚ըսես, չըլլայ թէ ան ալ ինծի պատմեց։

— Ես ալ ինծի պատմեցի, որ ան ալ ինծի պատմեց։

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ համար, ինչո՞ւ համար, ինչո՞ւ համար։

—

ԼՒՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍ

Տիկին Տիրուհի Պարսամեան,
Օր. Աղնիւ Պարսամեան,
Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա եւ Լիմա Ռուլէն
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ-ԱՐԱՄ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահած է Երեւան, Հոկտեմբեր 11-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շորեքշաբթի, Հոկտ. 22, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Յետագային հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Էջմ – ած – Փրովանս, ուր թաղումը կը հաղորդուին ազգականներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷԼ. – Տէր եւ Տիկին Պերճ Կապաճեան 300 Ֆր.։

***

ԼՅՐԱՔ. – Պ. Մալաքեան 100 Ֆր.։

(Շար. Ա. Էջէն)

17-ի Ալժերացիները ցոյցին վերաբերող դիւանները, նոր տեղեկութիւններ յայտնաբերելու համար Փափոնի պատասխանատուութեան կապակցութեամբ։ Ան ոտիկանապետ էր այդ չրջանին եւ իր զաւին առընչութեամբ այդ թղթածրարն ալ մէջտեղ կը հանուի։ Էֆ-էլ-էն-ի 20 հազար Ալժերացիներ ցոյց կ'ընէին այդ օրը, երբ ոստիկանութիւնը խստօրէն հակազդեց։ Ըստ պաշտօնական աղբիւրներու երեք մեռեալ կար եւ 64 վիրաւորներ։ Այլ աղբիւրներու համաձայն 200 մեռեալներ կային եւ հազարաւոր ձերբակալութիւններ։ Այս հարցին կապակցութեամբ, Փափոնի զօրավիզ է, այդ օրերուն Բանակներու նախարար՝ Փիէր Մէմէտ։ Կը ճշդէ որ ալժերական ներքին հաչուեյարդար կատարուեցաւ եւ այդ ցոյցին առթիւ էֆ – էլ – էն-ը իր դործակալները մաքրեց Սէնը նետելով, ինչ որ չի համապատասխաներ ժան – Լիւք Էնօտիի յայտարարութեանց։ Ան հատոր մը հրատարակած է 1991-ին, «Փարիզի ճակատամարտը», ուր կը նկարագրէ դէպքերը տարբեր ձեւով։ Փափոնի վատաբանը վրդոված է ի տես «դատի մը՝ դատին մէջ», Փափոն իսկ կը յայտարարէ «կը հասկնաք անշուշտ, որ չմեղսումի սահմանը բռնաբարուեցաւ այսօր»։ 1961-ին, տը Կօլի իշխանութեան օրով, Ներքին նախարարն էր Ռոժէ Ֆրէ եւ ոստիկանապետ մը կը հետեւի Ներքին նախարարութեան հրահանգներուն։ Մէս կողմէ, Փափոն կը ստիպուի կրկին տեղափոխուիլ։ Առանձնատան տէրը մինչեւ Երկուշաբթի պայմանաժամ տուած է, ինք ալ սպառնալիքներ ստացած ըլլալով։

ԹՈՒՐԲԻՈՆ վարչապետը՝ Մ. Եըլմազ, երկու օրուան պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ ժամանեց Հոկտեմբեր 16-ին եւ յաջորդ օրն ալ ընդունուեցաւ Շիրաքի կողմէ։

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփի այցելութիւնը Հնդկաստան բաւական ձախող արդիւնքներ տուած է, հակառակ էլիզապէթ Բ-ի բոլոր ջանքերուն՝ գիջումներ ընելու, միշտ դուրսպայով մնալով տաճարներէն եւ մզկիթներէն ներս, մինչեւ իսկ փեղկը չոյելով։ Անկախութեան յանամեակը չէ բաւած որ մոռցուին բրիտանական հարստահարութեան օրերը եւ իշխան Ֆիլիփ ալ ձախաւեր արտայայտութիւններ ունեցած է ինչպէս յաճախ։ Այս ամբողջը պատճառ եղած էն որ Հնդիկները թոյլ չտան որ թագուհին ելոյթ ունենայ Մատրասի կոչունքի առարթին, առարկելով թէ պետական զեկավարները միայն մէկ ճառ խօսելու իրաւունք ունին։ Կառավարութիւնը չէր ուզեր որ թագուհին կրկին ակնարկէ Գաշմիրի (խնդրոյ առարկայ հողամաս մը Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ) ինչպէս ըրած էր իր այցելութեան սկիզբը։

ՄԱՐՄԷԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆ ՕԾՄԱՆ ԵԻ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
Վարչական Խորհուրդը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը՝ մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 66-րդ տարեդարձի հանդիսութեան

կիրակի, Հոկտեմբեր 26

Այս առթիւ, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը

Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Պատարագի ընթացքին արեւշատութեան մաղթանք կ'ըլլայ Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող հետեւեալ բարերարներուն. – Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Սարգիս Պետոյեանի, Մատլէն Ճէլալեանի, Գէորգ Պագըրճեանի, Փիէր Ղազարեանի, Դաւիթ Պանտիկեանի, Ռոժէ Զրբաշեանի, Ս. և Գ. Գոբծուճեանի, Զորիկեան եղբարց, Կարապիս Ճնկըտըրճեանի, Էտի Սարգսեանի, Աթոյեան եղբարց եւ Բոյաճեան, Սուրէն Ֆէսճեանի, Ս. Ա. Բարութեանի, Շարլ Կուտիկեանի, Ժագ Սամուէլեանի, Մկրտիչեան եղբարց, Ադաւնի Ասլանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խազինէճեանի, Գուրգէն Ստեփանեանի, Յակոբ եւ Սոնա Պաժանի, Էտմոն եւ Մարկրիթ Ղազէրեանի։

Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ Մայր Եկեղեցւոյ

Հիմնադիր եւ Գլխաւոր Բարերար՝

Երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաճեանի եւ Ասպետ Վահան Խորասանեանի

Ծառայողներու՝

Մեսրոպ Քհնյ. Աւետեան, Գիւտ Քհնյ. Միհայէլեան, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեան, Գալուստ Քհնյ. Տէր-Մովսէսեան, Շահէ Քհնյ. Աբէլեան, Շաւարշ Քհնյ. Թերզեան, Խոսրով Քհնյ. Ասատուրեան, Եղիշէ Քհնյ. Մխիթարեան, Բարգէն Քհնյ. Ասլանեան, Ներսէս Քհնյ. Կատարիճեան, Հայկազուն Քհնյ. Պանտիկեան, Յակոբ Քհնյ. Մխըճեան, Սահակ Քհնյ. Շամլեան, Պսակ Քհնյ. Հայրապետեան, Կարապետ Քհնյ. Երեւանեան, Համայեակ Քհնյ. Համբարձումեան։

Սարկաւագներու եւ սպասաւորներու՝

Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Մալաճեան, Գաբրիէլ Լուսարարեան, Յուսիկ Կարակէօզեան, Ժիրայր Գասպարեան, Շահնուր Ճէյհան, Բարսեղ Մաշոյեան։

Կառավարիչներու՝

Օննիկ Հայկազեան, Ատրինէ Սիմիքեան, Միհայէլ եւ Մարգրիտ Փափազեան, Սիլվարդ Աքէշեան եւ Եսայի Պոյաճեան։

Բարերարներու՝

Արծրունի Զրբաշեան, Օննիկ Հայկազեան, Արշամ Պապայեան, Զարմայր Ալեքսան-եան, Լոռան եւ Մատլէն Էօքսիւզեան, Յարութիւն Քէչեան, Առաքել Առաքելեան, Գէորգ Բալամուտեան, Հայկանոյշ Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աբրիկեան, Սիրանոյշ Էլմասեան, Ժիրայր Մ. Ն. Հացագործեան, Գ. եւ Սիրանոյշ Ահարոնեան, Ասատուր և Օլկա Մեսճեան, Մկրտիչ Աթոյեան, Մուշեղ Յակոբեան, Յակոբ Փափազեան, Միհայէլ Եավէր, Ասատուր Հոլոբիկեան, Վարդանոյշ Թադէոսեան, Եղիշէ Փափազեան, Մարտիրոս Միճնասեան, Վարդանոյշ Թուղլաճեան, Ռուբէն Տէր-Խաչատուրեան, Սահակ-Վարսէն Մանուկեան, Նուարդ Հացագործեան, Գէորգ Գալայճեան, Միհրան Հացագործեան, Յովհաննէս եւ Նուարդ Վարժապետեան, Ստեփան Ժ. Զ. Վարդերեսեան, Ճիպրայիլ եւ Ազատուհի Պահատուրեան, Արմենուհի Ալթունեան, Տրդատ եւ Մարի Տէր-Պօղոսեան, Պօղոս Տօնիկեան, Վարդան եւ Լուսինթագ Պանտիկեան, Գեղամ Սայապալեան, Ս. Ս. Դանիէլեան, Մուշեղ Ճիէրճեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, Վարուժան Պոզաճեան, Սիրուն եւ Նեւրիկ Միւզիճեան, Յուսիկ Գարակէօզեան եւ զաւակները։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Փայլակ Կիրակոսեանի *թաղմ յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գաբոյեան եւ զաւակները կը նուիրեն* 1000 Ֆր. *Ազգային որբերուն («Հայաստան» Հիմնադրամ, ատանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ* 1000 Ֆր. *«Յառաջ»ին։*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Գրական – Մշակութային յանձնախումբ

Բանաստեղծական երեկոյթ

Նուիրուած՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Բանաստեղծը եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՉԻՆՍԿԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումներ կը կատարեն՝
Հերմինի Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)
Սիլվա Հապէշեան – Արաֆս
(Հայերէն)
Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30-ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը

10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Բարեպաշտ մը՝ ի յիշատակ ընտանիքի ննջեցեալներուն 60·000 Ֆր., *Պր. Կարապիս Յակոբեան* 500 Ֆր., *Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան* 6·000 Ֆր., *Բժիշկ եւ Տիկին Ժիրայր Յովսէփեան* 5000 Ֆր., *Բարեպաշտ Տիկին մը՝ Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար* 60·000 Ֆր.։

Զապէլ Փէշտիմալճեանի *յիշատակին՝ Տիկին Սիլվա Մանկասարեան* 200 Ֆրանք, Սերովբէ Սերոբեանի *մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղիկի Տիկին Սիլվա Սերոբեան* 1000 Ֆր.։

Ովսաննա Քիւրքճեանի *յիշատակին՝ Օր. Ս. Անկէյեան* 500 Ֆր., *նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մամմանեան* 500 Ֆրանք, *Տիկին Անժէլ Ազնաւուրեան Քէյ Հոլովէյի մահուան առթիւ՝* 1000 Ֆր., *նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մ. Լըտէր* 200 Ֆր., *Պ. Արմենակ Պետրոսեան՝ Լանսըլօ – Զիմէր մկրտութեան առթիւ* 500 Ֆրանք *եւ Պր. Մկրտիչ Սարհատեան իր մօր՝ վարդուհի Սարհատեանի յիշատակին* 3000 Ֆր.։

~ԳՈՂԹԱՆ~

UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

THEATRE ARMENIEN
A ALFORTVILLE
Venez tous applaudir
la TROUPE
de NAREG DOURIAN
dans la pièce
«EREVAN CREDISSIMO»
Samedi 25 Octobre à 20 heures 45
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

SABER AVANSES VOYAGES

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21
MARDI
21 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·228 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.228

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 17 / 20)

«Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Լ· ՂԱՐԱԲԱՂԻ» ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔԸ

Հոկտեմբեր 17–ին, երեւանի կինոյի տան մէջ տեղի ունեցած է «Ի պաշտպանութիւն Լ· Ղարաբաղի» հաւաքը, մասնակցութեամբ՝ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու եւ մտաւորականներու: Ձայն վրած է Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Արամ Սարգսեան, իսկ «բեմին» վրայ տեղ գրաւած են Պարոյր Հայրիկեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Գէորգ Էմին, Դաւիթ Վարդանեան, Նորա Յակոբեան եւ ուրիշներ: Ա· Սարգսեան իր խօսքը սկսած է ըսելով թէ «Լ· Տէր – Պետրոսեանը սկսել է Արցախը Ադրբեջանին բռնակցելու գործընթացը»: Ան խտօրէն զատապարտած է իշխանութիւնները եւ յատկապէս Լ· Տէր – Պետրոսեանը որ ոչինչ ըրած են դիմադրելու համար այսօրուան ճնշումը, անտեսած են Սէֆիւռքի ներուժը եւ չեն դիտցած համախմբել հայ ժողովուրդը: Դիմելով ներկաներուն ըսած է թէ անոնք որոնք համաձայն են Արցախը պաշտպանելու եւ ճանչնալու թող ոտքի ելլեն, եւ որպէս պատասխան ամբողջ սրահը ոտքի ելած է, ինչ որ Ա· Սարգսեան նի թոյլ տուած է ըսել· – «Այս է մեր պատասխանը Լ· Տէր – Պետրոսեանին»:

Ապա ելոյթներ ունեցած են բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան, որ Գեղամի կոչուած Սեւ Լերան վրայ տարիներէ ի վեր կանգնած է Ազատութեան արձանը, որուն մէկ կողմը կը գտնուի ժողովուրդը, միւսը՝ իշխանութիւնները: Ան կարդացած է նաեւ այն կոչը զոր Լոս – Անճըլըսի Հայերը Հոկտեմբեր 16–ին ղրկած են Երեւան, ուր չեզոքած է թէ Արցախի ճակատագիրը պէտք է հաւանութիւնը ունենայ ամբողջ հայ ժողովուրդին:

Իրեն յաջորդած են պատմաբան Լենա-րուշ Խուրշուդեան, Ռաֆայէլ Ղազարեան եւ ուրիշներ:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ «ԶԻԶՈՒՄԸ»

Բաքու լոյս տեսնող «Ճումհուրիյէթ» թերթի համաձայն, ժողովրդական ճակատի առաջին փոխ – նախագահ՝ Ալի Քէրիմով յայտարարած է որ Ադրբեջանի իշխանութիւնները յաղնած են հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացէն եւ պատրաստ են զիջումներ ընելու: Այդ զիջումը աւելի չի կրնար ըլլալ քան Լաչինի անցքը ձգել Հայերուն, բայց վիճարկէն, Հայերն ալ պէտք է Ազերիներուն ձգեն նոյնանման միջանցք մը, այլ խօսքով Հայաստանի Մեղրիի շրջանէն անցնող անցքը պէպի Նախիջեւան:

***

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՕՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

ՄԱԿ–ը թշուառութեան համաշխարհային օր յայտարարած էր Հոկտեմբեր 17–ը: Նոյն օրը Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան կառավարական յանձնաժողովի նիստին ՄԱԿ–ի Հայաստանեան գրասենեակի ներկայացուցիչ Գաթլիա Զեդալովիչ եւ նախարար Հրանոյշ Յակոբեան անդրադարձած են թշուառութեան Հայաստանի մէջ պարզած պատկերին: Ըստ նախարարին, Հանրապետութեան մէջ ներկայիս աղքատութեան եղբին գտնուող աւելի քան 200 հազար ընտանիքներ կան, եւ անվերապահօրէն կարելի է ըսել որ անոնց մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմեն ծերերը, կիները եւ բռնադատեալները: Կացութիւնը բարելաւելու համար եղած են առաջարկները, ինչպէս գործատեղիներու ստեղծում, կրթական համակարգի ընդլայնում, առողջութեան ապահովում եւայլն:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԸ

Հանրապետութեան զանազան մարզերուն մէջ տիրող իրավիճակին եւ մարզպետարաններու գործունէութեանն ծանօթանալու ուղղուած իր այցելութիւններու շարքին, վարչապետ Ռ· Քոչարեան Հոկտեմբեր 17–ին այցելած է Գեղարքունիքի մարզ: Իրեն ընկերացած են Արդիւնարերութեան եւ Առեւտուրի, Հաղորդակցութեան, Տարածքային կառավարման, Փոխադրութեան եւ Ընկերային Ապահովութեան նախարարները:

Անոնք դիմաւորուած են մարզպետ Ռուդիկ Ղուկասեանի եւ մարզի ղեկավարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Վարչապետին եւ իր պատուիրակութեան Սեւան ու Մարտունի տուած այցելութենէն ետք Գեղարքունիքի մարզպետարանին մէջ տեղի ունեցած է մարզի ղեկավարութեան եւ մտաւորականութեան հետ հանդիպում մը:

***

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հոկտեմբեր 16–ին, Օթթաուայի մէջ, Գանատայի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան Լեւոն Բաբխուդարեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Գանատայի ընդհանուր նահանգապետ Ռոմէօ Լը Պլանին: Արարողութեան մասնակցած են Գանատայի կառավարութեան կողմէ՝ Արտաքին նախարարութեան կեդրոնական, Արեւելեան եւ Հիւսիսային Եւրոպայի բաժանմունքի պետուր տնօրէն Ճ· Ռայթ, պետական բարձրաստիճան ղեկավար Ա· Տուտուան, ինչպէս նաեւ Գանատայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ Յովհան Արք· Տէրտէրեան, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Գանատայի եւ ԱՄՆ–ու Արեւելեան Թեմի առաջնորդական փոխանորդ՝ Մաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան, Գանատայի Խորհրդարանի անդամ Սարդիս Ասատուրեան եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

***

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի Հոկտեմբեր 17–ին ստորագրած հրամանագրով Ազատ Մարտիրոսեան Զինասանի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան նշանակուած է:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Հոկտեմբեր 18–ին նախագահ Լ· Տէր – Պետրոսեան ընդունած է Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպան Երուանդ Մելքոնեանը: Անոնք քննարկած են յառաջիկայ օրերուն նախատեսուած Լիբանանի վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի Հայաստան այցելութեան մանրամասնութիւնները, ինչպէս նաեւ հայեւլիբանանեան յարաբերութիւններն ու Պէյրութի դեսպանատան աշխատանքներուն առընչուող հարցեր:

***

Նախագահը նոյն օրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայկօօպի վարչութեան նորընտիր նախագահ Ռաֆայէլ Բադոյեանի հետ: Անոնք խօսած են կազմակերպութեան ծրագիրներուն, յատկապէս սահմանամերձ եւ ծայրամաս բնակավայրերուն մէջ Հայկօօպի գործունէութեան մասին, վեր առնելով գիւղատնտեսական արտադրութեան մթերման, վերամշակման եւ վաճառքի հարցերը:

***

ՄԱՔՍԱՆԵՆԴՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ

Անցեալ չաբթու, Գուադարքի մաքսատան մաքսանենգութեան դէմ պայքարի պաշտօնեաները Սեւանիկէն Երեւան գացող հանրակառքին մէջ յայտնաբերած եւ գրաւած են կաշիէ 58 բաճկոն: Ապրանքին տէրերը փորձած են զայն Հայաստան մտցնել առանց յայտարարագրի, շրջանցելով մաքսային հսկողութիւնը: Նոյն ուղեվիճի մէկ այլ հանրակառքին մէջ ալ գրաւուած են ութ մուշտակ: Ապրանքի ներմուծման համար սահմանուած է 25 տոկոս յատուկ հարկ, 10 տոկոս մաքսատուրք, 20 տոկոս աւելացուած արժէքի հարկ եւ 0,3 տոկոս մաքսի վճարում:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼԻՄԱՋԻ ՀԱՄԱՐ ՅԱՆՁԱԻՈՐԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆՆ Է

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱՒ ՆԱԵԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ կատարած իր այցելութեան ընթացքին Թուրքիոյ վարչապետը ծանր մամբաստանութիւններ ըրած է Ցունաստանի հասցէին: «Ցունաստանը, կ'ըսէ Եըլմազ, կը ջանայ չահագործել Եւրոպական Միութիւն մտնելու մեր փափաքը, մեզի թելադրելու համար միակողմանի իր լուծումները» («Ֆիկարօ», Հոկտ· 18 / 19): Այս խօսքերը կը վերաբերին այն միջադէպերուն որոնք պատահեցան յոյն եւ թուրք օդանաւերուն միջեւ («Յառաջ», Հոկտեմբեր 18 / 19) եւ որոնք սոփպած էին ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղարը որ աղաղարարութիւն մը ընէ երկու երկիրներուն: Եըլմազ չուզեր որ Եւրոպայի 15 անդամները յոյն – թրքական տարակարծութիւնը պատրուակեն յետաձգելու համար Թուրքիոյ անդամակցութիւնը: «Երկու հարցերը, կ'ըսէ, պէտք է զատ զատ քննել: Կիպրոսի հարցը գոյութիւն ունէր նախքան Ցունաստանի անդամակցութիւնը Եւրոպայի եւ չըսուեցաւ Ամէնքի որ նախ ան լուծէ անդամակցելու համար: Եւրոպացիները պէտք չէ երկու չափ, երկու կշիռ գործածեն» (ի դէպ, Կիպրոսի «հարցը» կղզիին հիւսիսային բաժնի գրաւումն է Թուրքերուն կողմէ եւ Թուրքերն են որոնք չեն ուզեր հարցը լուծել): Եըլմազ դեռ կ'ըսէ թէ «արդար» լուծում կ'ուզէ, այսինքն՝ «չենք կրնար ընդունիլ որ Ցունաստան տիրապետէ ամբողջ Կիպրոսի վրայ եւ ամբողջ եգէական ծովուն»:

Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը կրկին օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ Դեկտեմբերի վեհաժողովին, Լիւքսանպուրկ: Ֆրանսա որ պաշտպան փաստաբանն է այդ անդամակցութեան կ'ուզէ որ, մինչ այդ, թեկնածու երկիրները մասնակցին Եւրոպական համագումարի մը, ուր խօսուի ապահովութեան, տնտեսական գործակցութեան եւ քաղաքական երկխօսութեան հարցերու մասին: Եըլմազ Գերմանիան կը նկատէ «գլխաւոր խոչընդոտը»: «Ֆիկարօ»ի ըրած իր յայտարարութիւններուն մէջ, Եըլմազ երկու այլ հարցեր ալ կը չօշափէ· –

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՔ: Թուրք բանակը երկու անդամ ներխուժում ըրաւ, «որովհետեւ, կ'ըսէ, իշխանութեան բացակայութիւնը ահաբեկիչներու համախմբումը կը ստեղծէ հոն»: Երբ կ'տարկուի Եըլմազի որ այս «պէչ օրինակը» պատճառ է որ Իրան բռնաբարէ իրաքեան օդային տարածքը իր իսկ ընդդիմադիրները ռմբակոծելու համար, Եըլմազ կը պատասխանէ «որեւէ պահանջ չունինք իրաքեան հողամասէն: Կ'ուզենք որ Իրաք հակակշռէ իր ամբողջ հողամասը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ· – Եըլմազ կը չեշտէ որ Անգարայի ճիդերը բնականոն դարձնելու համար իր յարաբերութիւնները Երեւանի հետ չեն բացատրուիր՝ «միայն առեւտուրը զարգացնելու փափաքով, այլ շրջանին մէջ խաղաղութեան նպաստելու» (իմա՝ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ):

***

ՕՍՄԱՆԵԱՆ 700–ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՇԻՐԱՔ

«Միլլիյէթ» (Հոկտեմբեր 18) կ'արձագանգէ Եըլմազի յայտարարութեան ըստ որուն նախագահ Շիրաք չատ չերմ կերպով արտայայտուած է Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակին առընչութեամբ եւ յայտնած թէ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ պատմական յարաբերութիւնները պատճառ են որ այդ 700–ամեակը ձեռնարկով մը նշուի 1999–ին, Փարիզի մէջ: Այս մասին, աւելի մանրամասնօրէն պիտի խօսուի Փետրուարին, երբ նախագահ Ս· Տէմիրէլ պաշտօնական այցելութիւն կատարէ Փարիզ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՒՆԹԸՐ ԿՐԱՍ չատ բուռն քննադատութիւններու թիրախ եղաւ զերմանական կառավարութեան եւ Քոհլի կուսակցութեան (Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ) կողմէ այն ելոյթէն ետք զոր ունեցած էր եաչար Քեմալի յանձնուած խաղաղութեան մրցանակին առեն: Կրաս չատ ծանր խօսքեր ըրած էր Գերմանիոյ վարած քաղաքականութեան մասին Թուրքիոյ նկատմամբ: Եաչար Քեմալ արժանացած էր («Յառաջ» Հոկտեմբեր 15) Ֆրանքֆուրթի զրատուներու խաղաղութեան մրցանակին (տօնավաճառին առթիւ) եւ յանձնումը կը կատարուէր Հոկտեմբեր 19–ին: Կրաս ըսած է թէ «ամօթ» կը զգայ իր երկրին համար որ միայն «անտեսական վայր մը դարձած է», հանդուրժելով որ յանձնուած գնդացքները Քիւրտերու դէմ գործածուին եւ մերժելով ապաստան տալ այդ նոյն

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՂ ԱՆԱՅՈՒԷՐ ԻՐ ԱՆՈՒԱՆ...

Երուանդ Ազատեանի՝

Մօտ առենէն, Երեւանի մէջ բացումը պիտի կատարուի (*) Թէքէեան Կեդրոնին: Անշուշտ ջերմ պնահատանքի արժանի կը մնայ նման իրագործում մը, որ իր կոչումով սահմանուած է, իր յետագայ գործունէութեան չափանիշով, նպաստելու հայրենիքին հետ արտասահմանի կապերուն ամրապնդման, հայրենի հողին վրայ յաւերժացնելով բանաստեղծին անունը:

Այս առընչութեամբ ըսելիք պիտի չըլլար, եթէ հեռատես ու չըմահացեց մօտեցումի մը պակասին հետեւանքով, զրկի թեթեւամիտ հարուածով, ազատագրուած չըլլար նուիրականացած անունը բանաստեղծին, Թէքէեանը վերածելով Թեքեեանի:

Տարբական յարգանքի պակաս մը անշուշտ: Թէքէեան իր անունը գրեր է Թէքէեան ... Երկաթագիր՝ ան այդպէս արձանագրուեր է գիրքերու մէջ ու ճակատին, ամսագրերու եւ թերթերու մէջ, ու տակաւին սերունդներ կազմող մարդոց – արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայո՞ց... – մտքին ու սրտին մէջ:

Բացառութեան կարգով, անմիջական կենդանի ու ծանօթ օրինակը կը մնայ՝ Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հիմնարկի բարերար եղբայրներուն անուան պահպանումը իր ախալով հանդերձ: Ա՛հ, անոնք որ յարգանքին բնազդի մակարդակին հասած դիտակցութիւնն ունենալով, պահեր են սխալը եւ չեն սրբագրեր Մելգոնեանին «ը»ը, ի՛նչ զեղեցիկ որոշում են ուսեր, այդ բարերարներուն ազգօգուտ նախաձեռնութեան հանդէպ սերունդներու երախտապիտական զգացումներուն վրայ անձնական համակրանքի չոգ մըն ալ աւելցնելով: Բոլոր Մելգոնեաններուն մէջ իրե՛նք կը մնան Մելգոնեանները: Ամբողջ հմայքը, անկասկած արարքին բուն արժէքէն անդին, այդ սխալին պահպանման մէջ կը կայանայ:

Թէքէեանի պարագային, յարգանքի պակասին հետ կայ մեղանչում մը հանդէպ ընդունուած օրէնքի տառին ու ոգիին հաւասարապէս: Արդարեւ, յաւուկ անուն մը, ըստ էութեան իբր մականիշ՝ կամ վաճառանիշ անձեռնմխելի է, եւ ուրեմն ենթակայ չէ ուղղագրական կանոններու. հասարակ անուն մը չէ ան, որուն վրայ պիտի գործադրուէր այսպէս կոչուած հայաստանեան ուղղագրական օրէնքը՝ անյեւսակոչելի խաւութեամբ, եւ անշրջազարձելի ... Այլ Թէքէեանի պարագային, սխալ մը գոյութիւն չունենալով, ընդունելի պիտի չըլլար սխալ մը սրբագրելու կամ պահելու հարցադրում մը:

Թող Թէֆէեանը գրեն Թեֆեյան՝ համայնապիտարաններու, երկերու եւ այլ հրատարակութեանց մէջ, – եւ այդպէս ալ եղած է արդէն – կայ երբ այդ անունը կ'իջնէ փողոց ու կը քանդակուի մարմարի վրայ «Թէքէյան Կենտրոն»ի ճակատին, հարցը կը տառնայ տարբեր համեմատութիւն ու հանգամանք, ժողովրդային ու ամէնօրեայ մակարդակի վրայ, անհերքելի փաստը տալով թէ նոյնիսկ մէկ հատիկ ու որքա՜ն արժանաւոր, յաւուկ անունի մը համար բացառութեան իրաւունքը կը պահան, և թէ Երկրորդ Հպարտամեակի դրեթէ նախօրեակին, տակաւին կը չարունակուի անուրջը խաչակրութիւնը ընդդէմ հարազատ ուղղագրութեան, անբծրնելի անփութութեամբ, միեւնոյն ատեն ընդգծելով ամպողջականութիւնը փնտռտուքին վերջնական լուծումի մը, որուն կը սպասէ ուղղագրութեան հարցը:

Անոնք, որոնք տասնամեակներէ ի վեր վարժուած են անունը գրել իր հարազատութեան մէջ, թող փորձեն ամենայն ստորակայականութեամբ, գործնական դետնի վրայ անցնելով, գրել անգամ մըն ալ նոյն անունը այդ այլանդակ, ձեւազեղծեալ ձեւով: Նոյն հետայքին, վստահաբար, անոնք պիտի զգան թէ իրենց մատները կը վարանին հնազանդելու՝ պարտադիր ու կամայական հրամանին: Երկվայրկեանի կոտորակ մը թերեւս, պիտի մերժեն ենթարկուիլ անոր:

Ձգացական չափազանցութիւն թող չնկատուի. երբ ջանացի, փորձի՛ համար, Թէքէեանին անունը գրել այդ ուղղագրութեամբ, երեք անգամ, ճի՛շդ երեք անգամ թիւովը այն երեք դիրերուն, որոնք կը ձեւազեղծէին հարազատը, ձեռքս յստակօրէն մերժեց տահիլ այդ ինքնաբուխ բնականութեամբ, զոր ստացեր էր աջս, տասնամեակներու երկայնքին: Ցստակ էր. միայն ձեռքս չէր որ կը մերժէր ենթարկուիլ այս խոտոր ձեւազեղծումին, զայն ընդունիլ իբր ճիշդ, այլ նաեւ առաջին հերթին աչքերուս ան կ'երեւէր այլանդակօրէն խորթ. ապա միտքս ու աիրտս միեւնոյն ատեն կը մերժէին որեւէ ներդաշնակութիւն գտնել անոր մէջ: Ու լեզուս կը կարկամէր. չէի դիտեր՝ ինչպէս հնչել այդ խարդախեալ անունը, որուն հարազատը ինծի համար կը խտացնէր Արեւելքի հոգեկրաւ ջերմութիւնը Եզիպտոսէն Լիբանան ... Ամբողջ աշխարհ մը, ամբողջ ժամանակաշրջան մը՝ խտացուած այդ անուան մէջ:

Ծիծաղելի պիտի նկատուէր պարապան, եթէ ողբերգական չըլլար: Յարգանքի, կենցաղագիտական տարրական կանոններու անտեսող, Թէքէեանի անունը հայրենի վիճելի ուղղագրութեան ենթարկող որոշումն ու անոր գործադրումը կը խըլեն ահա հմայքը հարազատ անունէն բըխող: Լեզուական գետնի վրայ մեր տարակարծութիւնները ա՞յս աստիճան անդամ են դարձեր, որ օրէնքին – եւ ի՞նչ օրէնք – խաւութեան կ'ենթարկենք իր անունը:

Ի՞նչ պիտի ըսէր ինքը, եթէ յանկարծ, «իր յաւիտենական հանգիստէն հանգչելու համար» (**), ինչպէս կ'ըսէ Ժան Ժիրոտու, այլի դար այս աշխարհ, եւ առանց հանդիպելու Լիբանան կամ Ամերիկա ու Գանատա, բացառիկ ուխտադնացութեան երթալու պէս, ուղեւորէր դէպի Երեւան, եւ հոն տեսնէր նորակառոյց կեդրոնը՝ ճակատին՝ մեծատառ անունը:

Պիտի չըսէ՞ր վարանոտ, ապշանքով.

– Այս ԹԵՔԵՅԱ՞Նը ո՛վ է...

ՅԻՇԵԼՈՎ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ «ՀԱՅ ԿԻՆ»Ը, ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹԸ

Հայ կանանց Միջազգային Միութեան Փարիզի վերջին համաժողովին ընթացքին մեծարանքի յիշատակում մը կատարուած ըլլալով ի պատիւ Սեզայի, յայտնի լրագրող Տիգրան Թոսպաթ Ֆրանսերէն յօդուած մը հրատարակած էր «Նոր Կեանք» չաբաթաթերթին 1997 Յուլիս 10–ի թիւին մէջ, Սեզան ներկայացնելով իբր «Pionnière du Journalisme Féminin Arménien», յօդուած՝ որ հայերէնի ալ թարգմանուած էր նոյն թիւին մէջ «Սեզա – Հայ Կնոջական Լրագրութեան Ռահվիրան» խորագրով:

«Pionnier»(ère) կամ «Ռահվիրայ» բառին իմաստն է «ան որ ճամբայ կը բանայ ուրիշներու առջեւ», այսինքն՝ առաջինը այդ մարզին մէջ:

Փորձառու յօդուածագրին լրագրողի լայնախոհութեան ապաւինելով, կ'ուզեմ խոնարհաբար դիտել տալ խոհեմապարտ անուանակիցիս թէ, Սեզայէն չատ առաջ ուրիշ հայ լրագրողուհիներ ալ ունեցած ենք, մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ, եւ ոմանց ամենակարեւորներէն է Հայկանոյշ Մառք:

Արդարեւ, Հայկանոյշ Մառք ծնած էր Պոլիս, 1883–ին, Սեզայէն ճիշդ 20 տարի առաջ: 1905–ին, իր ամուսնոյն, ծանօթ լրագրող Վահան Թոշիկեանի հետ հրատարակած էր «Մաղիկ» կնոջական հանդէսը երբ Սեզա հազիւ երկու տարեկան էր տակաւին եւ կը կոչուէր իր բուն անունով Սիրանոյշ (կամ Սիրան) Զարիֆեան, ըլլալով ծանօթ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի քոյրը:

Սեզա կը սկսի հրատարակել «Երիտասարդ Հայուհի» հանդէսը, 1932–ին Պէյրութի մէջ, ճիշդ այն տարին երբ Պոլսոյ մէջ կը խափանուի Հայկանոյշ Մառքի «Հայ Կին» ամսաթերթը, որ սկսած էր հրատարակուիլ 1919–էն սկսեալ:

Անշուշտ թէ թուականի այս ճշդումները նպատակ չունին բաղդատականը ընելու Սեզայի եւ Հայկանոյշ Մառքի միջեւ, եւ ոչինչով կը նուազեցնեն արժէքը «Երիտասարդ Հայուհի» հանդէսին: Եւ արդէն, ո՞վ կ'ըսէ թէ դրծի մը արժէքը, առաջինը ըլլալուն մէջ է միայն: Ըստ «Հայկական Համայնապիտարան»ին, այդ արժէքաւոր հանդէսը հրատարակուեր է 1932–էն 1934 (առաջին չըլան) եւ 1947–էն 1968 (*) (երկրորդ չըլան), նպատակ ունենալով լուսաբանել հայ կնոջ դերն ու գործունէութիւնը Սփիւռքի եւ Սովետական Հայաստանի մէջ:

Ժամանակագրական այս ընդգծումները առիթ կ'ընծայեն վերյիշելու Հայկանոյշ Մառքի «Հայ Կին»ն ալ, որ ամբողջովին մոռացութեան դիրքը նետուած ըլլալ կը թուի, գժրախտաբար:

Հայկանոյշ Մառք «Մաղիկ»ի հրատարակութենէն յետոյ, մինչեւ 1919 աշխատակցելէ վերջ Պոլսահայ գնդապետ օրացթերթերու եւ պարբերաթերթերու, գրեթէ միշտ կնոջական հարցերու չուրջ, 1919–ին կը սկսի հրատարակել «Հայ Կին»ը, նպատակ ունենալով ազգու կերպով բացատրել ու պաշտպանել հայ կնոջ դատը, զոր երբէ առաջ, զրականութեան ճամբով պաշտպանել փորձած էին Սըբուհի Տիւսաբ, Զապէլ Եսայեան եւ ուրիշներ: «Հայ Կին»ը կը դառնայ նաեւ Եղեռնէն վերապրող գրագէտներու ժամադրավայրը, եւ 1923–էն վերջ, չըլանի մը երբ այր մարդիկ կը վարանէին պարբերաթերթ հրատարակել Պոլսոյ մէջ, իր էջերուն մէջ կը հիւրընկալէ արձակ եւ չափածոյ գործերու կին թէ այր նորայայտ հեղինակներ ալ:

Հանդէսը կը խափանուի 1932ին, առեղծուածային պարագաներու տակ, որոնք կրնան ոստիկանական վէպի մը նիւթ կազմել:

«Հայ Կին»ին ծանօթացած եմ զգրգռումէն չատ աւելի վերջ, զրական պրպտումներու առիթով, եւ տեսած որ իրպէս բարձրորակ կնոջական պարբերաթերթ մը եղած էր ան, որ զժբախտաբար իր յաջորդը չէր ունեցած Պոլսոյ մէջ, լինչ որ կը նշանակէ թէ Հայկանոյշ Մառքի զրական – վարչական կարողութեամբ ու նուիրումով Հայուհի մը չէր յայտնուած Պոլսոյ զրական չրջանակներուն մէջ:

Հայկանոյշ Մառք զրիչը վար չէր զըրած, «Հայ Կին»ին դադարումէն վերջ: Գրեթէ մինչեւ իր մահը հրապարակագրական յօդուածներով աշխատակցած էր Պոլսահայ մամուլին, եւ յառաջապահ դիրքի մը վրայ գտնուած էր միշտ, ընկերային (արեւմտահայ գործունէութեան կալուածին մէջ ալ: Մեծ յարգանք կը վայելէր պոլսահայ մտաւորականութեան եւ ազնուապետական չրջանակներուն մօտ, եւ իր մասնակցութիւնը որեւէ բարեսիրական ձեռնարկի, զրաւականն էր յաջողութեան:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆ

Ն ի ս

(*) Սեզա մահացած է 1973, Սեպտեմբեր 9–ին Հանդէսին դադարումէն հինգ տարի վերջ:

ԵՐԲ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԿԸ ՓՆՆԱԴԱՏԷ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր յաճախ կը կրկնուի թէ Միացեալ – Նահանգները առանձին մնացած են որպէս մեծ տէրութիւն եւ անարգել կը ձգտի իր կամքը թելադրել միջազգային քաղաքականութեան վրայ: Այս պնդումներով հանդէս եկած է ամերիկացի լրագրող Ուիֆֆ, աւելցնելով նաեւ թէ Միացեալ – Նահանգները պիտի չյաջողին աշխարհին իրենց կամքը պարտադրելու եւ իրենք են որ վնաս պիտի կրեն այդ կեցուածքէն:

Լրագրողը «Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի Փարիզի թղթակիցն է ու կը կեդրոնանայ յատկապէս Ուաշինկթընի կողմէ Իրանի կիրարկուած պատիժներուն եւ վերջերս Ֆրանսայի, Ռուսաստանի եւ Մալէզիոյ կողմէ անոնց անտեսումին վրայ: Ասիկա ան կը նկատէ իրաւական դեռնի վրայ պատերազմ մը Միացեալ – Նահանգներու եւ աշխարհի մնացեալ մասին միջեւ:

Միացեալ – Նահանգներ արդէն իրենք պիրենք պարտադրած են աշխարհին մերժելով անհատական ականներու մասին համաձայնագիրը ստորագրել, բնածխային թթուի արտահանումի քանակը սահմանափակել եւ վճարել ՄԱԿ–ի պիւտճէին իրենց բաժինը: Այս վերջին պարագան ալ կը բացատրուի իրենց կամքը աշխարհին պարտադրելու Միացեալ – Նահանգներու կեցուածքով. մանաւանդ որ Արտաքին գործոց նախարարը գործնապաշտ ըլլալու հրաւէր ուղղած էր կազմակերպութեան միւս անդամներուն, ըսելով որ ՄԱԿ–ը պէտք է ուրախ ըլլայ ամերիկացի ժողովուրդին ու անոր ներկայացուցիչներուն վստահութիւնը վայելելով: Ասիկա, թղթակիցին կարծիքով կը նշանակէ թէ կազմակերպութիւնը պէտք է բաւարարուի Գոնկրէսին տուածով:

Ակնարկելով Պաշտպանութեան եւ Ժանդարմերիի նախկին նախարար Ճ. Շէսինկըրի սահմանումին որ միջազգային դրեթէ համաչխարհային վրդովիչ մը կը կոչ Միացեալ – Նահանգները, կ'ըսէ թէ ասիկա հետեւանք է որպէս զերպետութեան անոնց առանձնութեան, միշտ իրաւացի ըլլալու զգացումին եւ բարոյախօսի մը ծանական կեցուածքին:

Ուրիշին խրատ կամ դաս տալու այդ պետութեան հակումը կ'արտայայտուի յաճախ տնտեսական պատիժներով: Շէսինկըը կը գրէ թէ Գլինթընի առաջին չրջանին Միացեալ – Նահանգներ տասնեակ մը տնտեսական պատիժներ կիրարկած կամ կիրարկելու սպառնալիք րած են 35 երկիրներու դէմ որոնց ամբողջութիւնը աշխարհի բնակչութեան 42%–ը կը կազմէ:

Ամերիկացի լրագրողը այս վիճակը կը բացատրէ անով որ Գլինթընի վարչախումբը արտաքին հաւասարակշռուած եւ կառուցողական ոչ մէկ արտաքին քաղաքականութիւն ունի Գոնկրէսին միջամտութիւններուն ընդդիմանալու համար: Նոյնիսկ ներքին ճակատին վրայ պարագաներէ թելադրուած քայլեր կ'առնէ, ըստ կացութեան պահանջներուն: Կենթարկուի առեւտրական ձեռնարկութիւններու եւ ընտրողներու հրահանգներուն, Իրանի կիրարկուած պատիժները գլխաւորաբար մեկնակէտ ունին ծերակուտական Ամաթօն որուն մտահոգութիւնն էր հաճոյք պատճառել Նիւ – Եորքի հրեայ ընտրողներուն: Պատիժներու քաղաքականութիւնը կը թուի միջազգային հարցերը ձրիօրէն լուծելու յարմարագոյն ձեւ մը ըլլալ, առանց չօշափելի բան մը ընելու: Այսուհանդերձ, անոնք միջազգային յարաբերութիւններու մէջ ամէնէն աւելի կը պատժեն Միացեալ – Նահանգները, քան այն երկիրները որոնք կ'անտեսեն Գոնկրէսին արգելքները: Ֆրանսական Թոթալ ընկերութիւնը որ 2 միլիառ տոլարի պայմանագիր կնքած է Իրանի հետ, ոչինչ ունի ամերիկեան փոխադարձութենէ մը վախնալու, որովհետեւ ամերիկեան չուկային վրայ չատ փոքր ներկայութիւն ունենալով, կորսընգնելիք մեծ բան չունի:

Միւս կողմէն, Իրանի դէմ յայտարարուած պատիժները երբէք չյաջողեցան այդ երկրին պարտադրել որ փոխէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը. ոչ ալ ատրեկչութեան, խնդրին նկատմամբ կեցուածքը: Եւ նոյնիսկ եթէ կան փոփոխութիւն յուսացող միամիտներ, այդ մէկը երբէք տեղի պիտի չունենայ:

Այլ երկիրներու ընթացքին ուղղութիւն տալու Միացեալ – Նահանգներու կարքը կը վնասէ անոնց հեղինակութեան եւ համբաւին: Այդ ձեւով անոնք իրենք զիրենք նեղ կացութեան կը մատնեն: Ինչպէս կ'ըսէ Շէսինկըը, դաշնակիցներու եւ խոստակից երկիրներու լայնախոհութիւնն ալ անսահման չէ եւ ինչպէս Աատուածաչնչական առածը կ'ըսէ. «ամբարտաւանութիւնը նախաքայլն է աւերումին, եւ մրջամտութիւնը՝ անկումին»:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Ճիշդ թուականը ածծանօթ կը մնայ մեզի:

(**) «Ենթերմեծծօ», հեղինակ Ժան Ժիրոտու, հրատարակութիւն «Քոմէտի Ֆրանսէզի Թատերացանկի Հաւաքածոյ»ի, 1983, Փարիզ, էջ 95: Ենթերմեծծոյի հեղուսիին կ'ըսէ. «Ինչ որ մեռելները կ'ուզեն իրենց այցելութեան ընթացքին, այն է թէ իրենց ըսեն. – Հանգչեցէք ձեր յաւիտենական հանգիստէն, նատեցէք»:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

— • —

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլենտէյլի Հայ Կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 13–ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Սայաթ Նովայի, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Կեդրոնի նախասրահին մէջ ցուցադրուած են հայկական ասեղնագործութեան, գորգերու եւ տախտակներու նմոյշներ, քանդակներ եւ մանրանկարչութեան պատառիկներ: Բացումը կատարած է Զարեհ Մարգարեան: Դերասանուհի Ալիս Կապլանեան ներկայացուցած է Սայաթ Նովայի կեանքը, դարաշրջանն ու միջավայրը: Հանդէս եկած են «Գառնի» նուագախումբը, ղեկավարութեամբ տաղանդաւոր Սարգիս Պետրոսեանի, երգչուհի Անահիտ Շահնազարեան եւ երգիչ Յովհաննէս Ասկոզեան:

***

ՁԱՋ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Սան Ֆերնանտոյի «Արպաթ» ճաշարանին մէջ, Սեպտեմբեր 25–ին, տեղի ունեցած է ճաշ երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են չուրջ 500 հոգի: Միջազգային համբաւի տէր դաշնակահար Կէրի Քէսկեան, օտար արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի ընկերակցութեամբ մեկնաբանած է ճաշ երաժշտութեան գործեր, ինչպէս նաեւ իր յօրինումներէն նմոյշներ:

***

Հ. Մ. Ը. Մ.–Ի
ՓԱՍԱՏինԱՅի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
20–ԱՄԵԱԿԸ

Փասատինայի Հիլթըն պանդոկի սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 27–ին, տօնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.–ի տեղւոյն մասնաճիւղին 20–ամեակը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Բացումը կատարած է Թերեզ Քեմանճեան: Հանդիսութիւնը վարած է ձանի Իսկէնտէրեան: Խօսք առնելով վարչութեան տեղապահ Սարգիս Թաթիկեան պատմականը ըրած է մասնաճիւղի 20–ամեայ գործունէութեան: Հ. Մ. Ը. Մ.–ի Շրջ. վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մհեր Դաւիթեան, իսկ Կեդր. Վարչութեան կողմէ խօսք առած է Թիրայր Սարգիսեան: Ստեղծուած մթնոլորտին խանդավառուած Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քեմանճեան հինգ հազար տոլար նուիրած են մասնաճիւղին:

***

Հ.Օ.Մ.–Ի ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԸ

Նորթ Հոլիվուտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 29–ին, բացուած է Հ.Օ.Մ.–ի ընկերային ծառայութեան նոր գրասենեակը՝ վեցերորդը: Գրասենեակին նպատակն է բարելաւել հայ ընտանիքին ընկերային վիճակը, գործ եւ գործաւոր հայթայթել, օրինական հարցերու լուծում գտնել, բժիշկ եւ բնակարան գտնելու ցուցմունքներ տալ, անդլերէն սորվեցնել, ուսեալներէն բաշխել եւ կարօտեալ ընտանիքներուն օգտակար դառնալ:

***

50 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻԻՆ
ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոլիվուտի «Ալեք եւ Ռոզ Փիլիպոս» Ազգային վարժարանի համակարգչային ցանցի արդիականացման համար Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ Գարոլան 50 հազար տոլար նուիրած են:

***

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մոնթեպելլոյի Հայ Կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 2–ին, տեղի ունեցած է ընդոյց–հանդիպում մը, մասնակցութեամբ՝ շրջանին մէջ գործող միութիւններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն: Զրոյցը վարած է Պետրոս Պէրպէրեան, Հ.Ց.Դ. «Դրօ» կոմիտէի կողմէ ղեկուցած է Սերժ Սամոնեանց, ներկայացնելով դաշնակցութեան գործունէութիւնը՝ տեղական, համամերիկեան, միջազգային եւ Հայաստանի մակարդակներու վրայ: Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան առենապետ տոքթոր Ցակոբ Տիգրանեան նշած է թէ եկեղեցին 75 տարի է որ հոգեւոր անունդ կը հայթայթէ շրջանի հայութեան եւ 17 տարի է որ կը պահէ կիրակնօրեայ վարժարան մը: Հ.Օ.Մ.–ի «Նայիրի» մասնաճիւղի տեսնապետուհի Անիթա Հատտատ ներկայացուցած է 1968–ին հիմնուած մասնաճիւղին գործունէութիւնը, նշելով որ «Մեսրոպեան» Ազգային վարժարանին մէջ միութիւնը տաներ կը պահէ, կը նպաստէ դպրոցի տարրալուծարանի ճոխացման եւ կը հատնի համայնքի կարիքներուն: 16 տարի է ունի Շաբաթօրեայ վարժարան մը: Տնօրէն Դաւիթ Ղուկասեան տեղեկութիւններ տուած է դպրոցի ներքին աշխատանքներուն մասին, չեչտելով որ այս տարի՝ տղային դաստիարակութեան կողքին, նոյնքան կարեւորութիւն կը տրուի կրօնական դաստիարակութեան: Ջեկուցում մը ներկայացուցած է նաեւ տնտեսական խորհուրդին կողմէ Զաւէն Մալխասեան: Հանդիսքումի ընթացքին չեչտուած է համայնքի միութիւններու եւ հաստատութիւններու միջեւ գործակցութեան եւ յարաբերութեանց սերտացման անհրաժեշտութիւնը:

***

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
300 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ
Հ.Ց.Դ. ԲԻՒՐՈՅԻՆ

Ֆրէզնոյի մէջ տեղի ունեցած է 92–ամեայ բարերար Սարգիս Պօղոսեանի 70–ամեայ կազմակերպական գործունէութեան նուիրուած երեկոյթ մը, որու ընթացքին մեծարեալը 300 հազար տոլար նուիրած է Հ.Ց.Դ. Բիւրոյին, բացումը կատարելով Հ.Ց.Դ. հիմնադրամի արչաին: Խօսք առնելով Բիւրոյի անտեսական յանձնախումբի անդամ Վարուժան Գունտաքճեան ներկայացուցած է յանձնախումբին ծրագիրը, յատկացիկայ երկու տարիներու ընթացքին Հ.Ց.Դ. հիմնադրամը 2 միլիոն տոլարով աւելցնելու կապակցութեամբ: Բիւրոյի անդամ Վիգէն Ցովսէփեան յայտնած է, թէ 100 հազար տոլարէն վեր նուիրատուութիւնները կրնան նպատակային ըլլալ եւ Բիւրոն կ'ենթաշխատուի որ այդ գումարներէն գոյացած եկամուտները միայն ու միայն իրենց նպատակին ծառայեն: Խօսք առնելով Բիւրոյի անդամ Աբօ Պողիկեան, ներկայացուցած է Սարգիս Պօղոսեանի կենսագրականը:

ԼՐԱՏՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Պէլըքեանեան» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 21–ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան 6–րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Գահիրէի մասնաժողովին, հովանաւորութեամբ յարանուանութեանց կրօնապետներուն եւ նախագահութեամբ դեսպան Խոսրով Նալպանտեանի: Փաղերդներէն եւք, բացման խօսքը արտասանած է Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Շրջանային յանձնաժողովի առենապետ՝ Պերճ Թէքէեան: Խօսք առած է դեսպանը եւ ծանրացած է անկախացման նախորդող եւ յաջորդող կացութեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յատուկ ծրագիր մը եւ հանդիսութիւնը վերջ գտած է թեմին առաջնորդ Զաւէն Արք. Զինչինեանի եւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ վիճակաւոր Պետրոս Արք. Թարմունիի պահպանիչով:

***

ՍՈՖԻԱՅի ռուսական մշակութային – տեղեկատուութեան կեդրոնին մեծ սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 19–ին, նշուած է Հայաստանի անկախութեան 6–րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Սոֆիայի Համազգիչ Խորհուրդին, որու անունով երեկոյթին բացումը կատարած է Կրօնիկ Գարակէօզեան: Խօսք առած է Հայաստանի դեսպանատան առաջին գործավար Տիկին Սեւդա Սեւան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՊՈՍԹՐՆի Պայքար հաստատութեան սրահին մէջ, Սեպտ. 27–ին, Ռ.Ա.Կ–ի Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի արեւելեան Շրջանակի 77–րդ պատգամաւորական ժողովի Բ. նիստի աւարտին ճաշ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ ծանօթ հրապարակագիր եւ հանրային գործիչ՝ տոքթոր Նուպար Պէրպէրեանի: Ճաշէն եւք, հանդիսութեան բացումը կատարած է ԹՄՄ կեդրոնական վարչութեան եւ Ռ.Ա.Կ. Ամերիկայի եւ Գանատայի Արեւելեան Շրջանի վարիչ – քարտուղար Գէորգ Մարաշլեան որ ողջունած է յօրելեարը, ապա հրաւիրած է երուանդ Ատամեանը որ իր խօսքը ըսէ: Ան գնահատած է տոքթոր Պէրպէրեանի կիսադարեան ծառայութիւնը ամփակուար մամուլին, իր մատուռական պարկեշտութիւնը եւ իր անշեղ գաղափարապաշտութիւնը կուսակցական բազմատեսակ պարտականութիւններուն մէջ: Խօսք առած է նաեւ «Ապագայ»ի խմբագիր Արսէն – Նուպար Մամուրեան, անդրադառնալով անձնական յուշերու: Հուսկ, չնորհակալութիւն յայտնած է մեծարեալը, յիշած անցեալի օրերն ու դէմքերը՝ Մխրան Տամատեան, Վահան Թէքէեան, Արշակ Զօպանեան, Արտակ Դարբինեան, Ցովհաննէս Պօղոսեան, Հրաչ Երուանդ եւ ուրիշներ, որոնց ամէն մէկը անջնջելի տպաւորութիւններ ձգած է իր վրայ: Զեռամբ Արսէն Տէմիրճեանի, տոքթոր Պէրպէրեանի յանձնուած է ապակեայ դնահատագիր մը եւ կուսակցութեան մեծագեայ պինանչանը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ցովնանեան սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 19–ին տեղի ունեցած է զատախօսական երեկոյթ մը նախաձեռնութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Գլաձոր մասնաճիւղին: Վարչութեան կողմէ բացումը կատարելով Ակտա Ֆրանգեան ներկայացուցած է զատախօսը՝ Իրանահրնդկաստանի թեմի առաջնորդ՝ Կորիւն Արք. Պապեան, որ խօսած է նիւթ ունենալով՝ «Նոր Զուղայի հոգեւոր եւ մշակութային դանձերը»:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Զ.

– Ես ալ անանկ ըսի, չատ բան խօսեցայ, բայց օգուտ չըրաւ: Գարեգինը չատ աղէկ տղայ է, բայց պակասութիւն մը ունի, յամառ է եւ անգամ մը որ միտքը բան մը դնէ՝ ալ անկարելի է գինքը ետ կեցնել:

– Բայց իր ձեռքով իր տունը կը քանդէ կոր...

– Հիմա մենք ինչ պիտի ընենք, ան ո՞րոշենք, ըսաւ ոսկերիչը, ինչպէս քեզի ըսի, վաղը որոշ պատասխան մը կ'ուզէ կոր մենէ:

– Նարդիկին չհարցուցած բան մը չենք կրնար ընել:

– Ուրեմն այս իրիկուն երեքս գլուխ գլխի տանք եւ ընելիքնիս որոշենք:

Մինչեւ իրիկուն երկու նշանածները հաճելի ժամանակ մը անցուցին:

Գարեգին բոլորովին մոռցած կը թուէր իր ունեցած վէճը վաճառականին հետ, կամ գոնէ առժամապէս չէր մտածեր անոր վրայ:

Ընդհանրապէս երբ կիրակի օրերը այցելութեան դար, դիչերը հոն կը մնար, բայց այս անգամ տիպոզական դործ մը պատրուակելով չուզեց մնալ, հակառակ Նարդիկի ու իր մօր տիպուսմներուն:

Գարեգին անգամ մը որ բաժնուեցաւ նշանածէն ու նաւամատոյցի ճամբան ձեռք առաւ, կորսնցուց իր զուարթութիւնը եւ կրկին ինկաւ մտահոգութեան մէջ: Իր տուած որոշումին ծանր հետեւանքները հեղհեղակ կը ցցուէին իր աչքերուն առջեւ: Ինքնավստահութիւնը կամաց կամաց խոյս կուտար իրմէ եւ ապագայ անորոշութիւնը դինքը կը տագնապեցնէր:

Ցետոյ, եթէ Սահակ աղա ու իր կինը չուզէին իրեն աղջիկ տալ ու խզէին նշանը, ի՞նչ պիտի ըլլար իր ու Նարդիկին վիճակը, որովհետեւ Գարեգին դիտէր որ մանկամարդ աղջիկը քունն ու անկեղծ սիրով մը կապուած էր իրեն:

Ցերեկը, երբ առանձին մնացեր էին, մէկ քանի անգամներ մտքէն անցուցած էր իրողութիւնը պարզել նշանածին, բայց չէր համարձակած, չէր ուզած Նարդիկին զուարթութիւնը տխրութեան փոխել:

– Եթէ խօսք բանայի, կը մտածէր հիմա չոգենաւին վերնայարկը նստած, վստահ եմ որ Նարդիկ ինչ որ ալ ըլլար իմ նիւթական վիճակս, չպիտի ուզէր նշանը խզել: Սխալ մը գործեցի իրողութիւնը իրեն չպարզելով: Պէտք էր ամէն բան ըսել ու մխեճոյն առեն յուսադրել գինքը: Հիմա իր հօրմէն պիտի իմանայ ամէն բան եւ թերեւս ծնողքին ճնշումին ներքեւ տեղի տայ եւ վաղը Սահակ աղա խօսքկապի մտնէն ինձ վերադարձնէ...:

Այս հաւանականութիւնը ալ աւելի ապատկացուց երիտասարդին հոգեկան տագնապը:

Ինքնաբերաբար ձեռքը տարաւ այն գրպանը ուր կը գտնուէր հրաժարականը, պահարանի մը մէջ դրած, կամ ու պատրաստ, զոր հետեւեալ առտու կանուխ պիտի տանէր յանձնէր վաճառականին:

Պահարանը առաւ, նամակը հանեց ու կարդաց, թէեւ անոր պարունակութիւնը գոց գիտէր արդէն:

Այս թուղթն էր իր մտահոգութիւններուն, իր ներկայ ու թերեւս ապագայ դըժբախտութիւններուն միակ պատճառը: Եւ այդ թուղթը ինքն իր ձեռքով, իր յօժար կամքովը գրած պատրաստած էր: Կրնար պատռել նետել ու այսպէսով վերջ դնել գինքը յուզող տագնապին:

Իրեն այնպէս թուեցաւ որ անոյշ ու սիրական պատկեր մը, Նարդիկի հրեչտակային դէմքը, աղաչաւոր ու արտասուալից այդ զոհողութիւնը կ'աղերսէր իրմէ:

Վարանումը տիրեց անոր վրայ:

– Պատռեմ կ'ընայ, մտածեց, Սահակ աղան իրաւունք ունի, խենթութիւն է ըրածդ, արժանապատուութեան վիրաւորանքի մը համար չարժէր ամբողջ երջանկութիւն մը խորտակել, եւ մանաւանդ ինծի հետ ուրիշ մըն ալ դժբախտ ընել, ուրիշ մը՝ որ բոլորովին անմեղ է...

Բայց այդ վարանումը երկար չտեւեց: Վիրաւորուած արժանապատուութեան ձայնը աւելի բարձր եւ զօրաւոր հնչեց սրտին մէջ եւ լռեցուց միւս զգացումները: Նամակը կրկին գրպանը դրաւ եւ ոտքի ելաւ:

– Չէ՛, մտածեց, պէտք չէ տկարանալ, որոշումս որոշում է...:

Է.

Ք. Թաղին մէջ յուզումը հետզհետէ կը աւտականար: Ժամկոչին խնդիրը հիմա բոլորովին մոռցուած էր, ա՛լ ո՛չ ոք կը դպաղէր անով:

Մարզար էֆէնտի, իր կուսակիցներով, հիմա ուղղակի պայքար կը մղէր Թաղային Խորհուրդի դէմ:

Պօղոս էֆէնտիի ամենամօտ արարքներն իսկ կառաղի քննադատութեան տեղի կուտային, թերթերու մէջ կը ծաղրուէին:

Ամենածանր ամբաստանութիւնները մէջտեղ նետուած էին:

– Գանձարանը բան չէ ձգեր, ամէնքն ալ ծախեր է...

– Հաշիւներուն մէջ սարսափելի գեղծումներ կան:

– Եկեղեցիին հասոյթները ո՞ւր կ'երթան կոր...:

– Ամասական քսան ոսկի բաց կայ, եթէ այսպէս չարունակուի, դպրոցն ալ, եկեղեցին ալ աճուրդի պիտի հանեն:

– Աւազակներու ձեռքը մնացեր է Թաղական Խորհուրդը:

– Քանի մը հոգի ուզածնուն պէս կը գործեն կոր, հարցնող չկայ:

– Օձիքէն բռնելու գործ նետելու է:

– Վարդապետը ի՞նչու կարգադրութիւն մը չըներ կոր:

Ահա՛ այս տեսակ խօսքեր կը լսուէին ամէն կողմ:

(Շար. 29)

(Շար. Ա. էջէն)

Քիւրտերուն: Դեռ աւելցուցած է որ Թուրքիոյ մէջ Հայերը սիսթեմատիք կերպով ցնպատպանութեան ենթարկուած են: Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ ընդհ. քարտուղարը բուռն հակազդեցութիւն մը ունեցած է, յայտարարելով թէ այդ բանաձի յարձակումները ցոյց կուտային դրազէտ մը որ ինքզինքը դուրս ձգած է լուրջ դրազէտներու խմբակէն: Կառավարութեան բանբերն ալ ըսած է թէ կրաս չի պիտեր թէ ինչի մասին կը խօսի եւ նման արտայայտութիւններով ի վերջոյ իր վարկին կը վնասէ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ չատ ծանր նոր յաւելումներ քուէարկեց 1998-ի պիւտճէին համար, որպէսզի բացը սահմանափակուի 257,3 միլիառ Ֆրանքի այսինքն 501 միլիոն նուազ քան առաջին ծրագիրը: Վառելանիւթը 10 սանթիմ յաւելում պիտի կրէ լիթը գլուխ Ճունուարէն սկսեալ, բացի ոչ ապականող վառելանիւթերէն, կարգ մը արհեստներու չնորհուած դեղչը եկամուտներու վրայ պիտի ջնջուի: Այդ 72 արհեստներուն մէջ են լրագրողները, առեւտրական ներկայացուցիչները, օգտչուները եւայլն, եւայլն: Կառավարութիւնը որոշած էր պահպանել այդ դեղչը որու ջնջումը նախատեսած էր Ժիւպէ եւ Թրօթման կը խոստովանի որ Ազգ. Ժողովը անակնկալի բերեր է կառավարութիւնը: Այս ջնջումը պիտի կատարուի չորս տարիներու երկայնքին, կը բարձրանան նաեւ անճնագրերու եւ անցագիրներու գիները, առաջինը 150 Ֆրանքէն կ'անցնի 160-ի, երկրորդը՝ 350-էն 400-ի, կառք վարելու արտօնագիրներն ալ 200-էն 250 Ֆրանքի: Կը նախատեսուի դեղչել բնակութեան տուրքերը ըստ ենթականերու եկամուտին:

ԼԻՋԻԷՕՃի Թերէզ սրբուհին «Եկեղեցւոյ վարդապետ» (տոքթէօր) հռչակուեցաւ Պապին կողմէ, Հոկտեմբեր 19-ին: 100 տարի առաջ, 24 տարեկանին Թոքսոտէ մեռած քոյր Թերէզի սրբացումը կատարուած էր 1925-ին: Եկեղեցւոյ տոքթէօրի կոչումը չատ հազուագիւտ է, երեք պայմաններ պէտք է լրացնել անոր արժանանալու համար. — Ա) Ան որու սրբացումը կատարուած է արդէն պէտք է պրուֆիւններ ձգած ըլլայ (Թերէզ 1114 էջ պրած է): Բ) Այդ պրուֆիւնները ոչ միայն ուղղափառ պէտք է ըլլան այլեւ բացառիկ լոյսով մը ճառագայթին: Գ) Պէտք է Պապին կամ ժողովին հաւանութիւնը ունենայ: Թերէզ երրորդ կինն է որ կը ստանայ այդ տիտղոսը, իրմէ առաջ եղած են Ավիլայի Ս. Թերէզը եւ Սիէննայի Ս. Կատարինէն: Լիզիէօյի Թերէզը, 4 տարեկանին որբ էր մօրմէ, Լիզիէօյի մայրապետանոցը մտած է 15 տարեկանին, 1888-ին: Գրուքիւնը ինքնակենսագրութիւն մըն է՝ Հոգիի մը պատմութիւնը:

ԷՏՈՒԱՐ ՊԱԼԱՏԻՒՐ ընդունելով Ֆ. Սեկէնի առաջարկը, պիտի գլխաւորէ վարիչեան չրջանի ցանկը յառաջիկայ թափպաճեական ընտրութիւններուն (Մարտ 1998):

ՊՐԱՋԱՎիլի (Գոնկօ) մէջ կռիւները վերջ գտան, բայց նոր տէրերը Թալանի կուտան մայրաքաղաքը: Կարելի չէ ճըշդրիւտ հաչուեկշիռ մը ունենալ, բայց կ'ըսուի թէ առնուազն 10 հազար մեռեալ կայ չորս ամիսներու բախումներէ ետք: Բազմաթիւ Ֆրանսացիները ողջ – առողջ կրցան Ֆրանսա վերադառնալ չնորհիւ Ֆրանսական բանակին: Նոր տէրը՝ Տէնիս Սասու-Նկեսօր մուտք պիտի գործէ մայրաքաղաքի մը մէջ որ քարուքանդ է:

ՀԱՔՔԱՐիի մէջ թակարդ – կառքով մը ռճբաւորձ մը գործուած է, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կայ եւ 15 վիրաւոր: Ամբոխը Քիւրտերուն կը վերագրուի:

ՆԻՍի մէջ, ուր խօսք կ'առնէր Ազգային ձակատի չրջանի ընտրեալներու ժողովին, Լը Փէն անդրադարձաւ Փափոնի դատավարութեան եւ յայտնեց թէ «աւելի հանդրտաւէտ էր Լոնտոնի մէջ դիմադրել, քան Փարիզի: Ըլ կըլի կը պարտինք որ Ֆրանսան դրաւ յաղթողներու կարգին, դիւանագիտական բանաձեւումով, բայց, աւա՛ղ, բարոյական, նիւթական եւ զինուորական զեռնի վրայ, Ֆրանսա պարտուածներու չարքին էր»: Այս խօսքերը նոր թոյն մը առեղծեցին, ինչպէս ամէն անգամ որ Լը Փէն նամնօրինակ արտայայտութիւններ կ'ունենայ, հաւանաբար այդ հակազդեցութիւնը փնտռելով եւ ամէն ոք ալ այդ «ծուղակը» կ'իյնայ:

Comité de Défense de la Cause Arménienne

COMMUNIQUE

La Chaire Lyonnaise des Droits de l'Homme (organe mis en place par la Ville de Lyon), organisera prochainement une série de cours à destination des étudiants et universitaires lyonnais sur le thème: **«Actualité du Génocide Arménien: Mémoire et Négation».** Le Professeur Yves TERNON assurera une conférence publique le Mardi 28 Octobre à 18 heures 30 au grand Amphithéâtre de l'Ecole Nationale Supérieure de Lyon. Des cours sont prévus aux Universités Lyon I, Lyon II, Lyon III et à la Faculté de Médecine.

Enfin, le Génocide Arménien sera le thème d'un débat de 50 minutes sur Télé Lyon Métropole (TLM), la chaîne de T.V. locale.

L'annonce des différents cours et conférences de Monsieur TERNON est faite par voie de presse et par les panneaux lumineux de la Mairie de Lyon.

«Nous sommes satisfaits de la manière dont la Ville de Lyon a entrepris de réparer l'offense faite à la Mémoire Arménienne le 24 Avril dernier» a déclaré Jules MARDIROSSIAN, Président du CDCA.

«La sensibilité de la communauté arménienne, non seulement à Lyon mais dans toute la Diaspora, avait été mise alors à rude épreuve.. Il est important de noter que notre action auprès de la Ville de Lyon pour rétablir la vérité par un vœu municipal, a été soutenue par l'ensemble de notre communauté et toutes les forces politiques de Lyon».

Le 24 Avril dernier, le Maire de Lyon avait rejeté la demande du Comité Rhône-Alpes de Commémoration du Génocide Arménien de présider les diverses manifestations d'anniversaire du premier génocide du XXème siècle. Le 2 Juin 1997, devant l'indignation générale, le Conseil Municipal avait voté à l'unanimité un vœu reconnaissant le Génocide Arménien et condamnant le négationnisme de l'Etat turc.

POUR LA PREMIERE FOIS
A ENGHIEN-LES-BAINS

SOIREE THEATRE avec :
NAREG DOURIAN ET SA TROUPE

«MA TANTE DE PARIS»
(comédie)

Soirée organisée par l'Association Nareg.

Le 12 Novembre à 20 h 30

dans la Salle des Fêtes
d'Enghien-les-Bains
face au Casino et au parking.

Renseignements et réservations :
01 34 12 84 45 — 01 39 89 63 05
P.A.F. 100 F. (adultes) et 50 F. (enfants).

Դպրոցասէր Վարժարանը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ
Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«Շէն» Ընկերակցութիւն

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30-ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Գրական – Մշակութային
յանձնախումբ

Բանաստեղծական
երեկոյթ
նուիրուած՝
ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ
Բանաստեղծը եւ իր գործը
կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՃԻՆՍՔԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումներ
կը կատարեն՝
Հերմին Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)

Սիլվա Հապէշեան – Արաքս
(Հայերէն)
Արթահամ Ալիքեանի
Թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30-ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

L'ECOLE ARMENIENNE SIAMANTO
DE BAGNEUX-CACHAN
présente
BRATSCH
«SOIREE CABARET»
Samedi 25 Octobre à 21 heures
Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — BAGNEUX
P.A.F. : 150 F.
Champagne et douceurs compris
Réservations:
Yeghja Chirinian
01 46 65 51 04
ou 01 45 46 10 11
ou 01 46 65 81 53

ASSADOUR
PEINTURES - AQUARELLES
GALERIE CAHIERS D'ART
EXPOSITION DU 4 AU 31 OCTOBRE 1997
DU LUNDI AU SAMEDI DE 10:00 À 12:30 ET DE 14:00 À 19:00
14 RUE DU DRAGON PARIS VIe
TEL 01 45 48 76 73 FAX 01 45 44 98 50

-ԳՕՂԹԱՆ-
UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

ՄԱՐՄԷԶԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆ ՕԹՄԱՆ ԵԻ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Մայր եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
Վարչական Խորհուրդը
կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը՝ մասնակցելու Մարաչլի Սբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 66-րդ տարեդարձի հանդիսութեան
կիրակի, Հոկտեմբեր 26
Այս առթիւ, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Հոկտեմբեր 25-ին, Շաբաթ օր, կէս օրէ յետոյ, ժամը 4-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՆԱՀԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիլ Թարգմանչաց Դպրոցի
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 20, ժամը 20-էն սկսեալ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Սոնա Թուբեան 200, Լուիզ Պերպէրեան 300 Ֆր., Սապին Սարոյեան, Պ. Պետրոսեան, Համբարձում Հաթէօղլու 200-ական Ֆր., Հայկուհի Քէչէճեան 110 Ֆր., Տէր – Նիկողոսեան, Յակոբ Ազաճեան 200-ական Ֆր., Յակոբ Թելվիղեան 300 Ֆրանք, Պերնար Տէտէեան 500 Ֆր., Փիրայր Փեհլիվան 5000 Ֆր., Մարիամ Նեթեան 1000 Ֆր., Հրաչ Քումբու, Նշան Լաֆտգան, Տէր – Յակոբեան 100-ական Ֆրանք, Թորոսեան 150 Ֆր., Աննա Քարթէվէ, կարապետ Շահմիրեան, Լեւոն Սրմաքէչեան, Մարիամ Պետիկեան, Թոմասեան 200-ական Ֆր., Արմենուհի Ալթունեան 150 Ֆր., Մելքոն Սերոբեան, Գէորգ Տէյիրմէնճեաչ, Անթարամ Տէյիրմէնճեան, Շահպազեան, Մարգարեան 300-ական Ֆր., Արապեան, Տիւզեան 500-ական Ֆր., Փիրայր Փեհլիվան 1000 Ֆր., Վեճիկեան 1700 Ֆր.:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22
MERCREDI
22 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՍՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·229 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.229

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ՄՈՆՏ»Ի

ՂԱՐԱԲԱՂ ԿԸ ՄԵՐԺԷ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի ԼՈՒԾՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Մոնտ», Հոկ· 21-ի իր թիւին մէջ, յօդուած մը հրատարակած է զոր ստորագրած է Մոսկուայի իր թղթակիցը՝ Սոֆի Շիհապ (լատինեցակ անձ մը Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հարցերուն) եւ ուր ան կ'ապաղաղէ Արկադի Ղուկասեանի կարգ մը յայտարարութիւններուն:

Ղարաբաղ պատրաստ է խօսելու Ազրբէյճանի հետ այն «սահմանափակումներուն մասին որոնք կրնան պարտադրուիլ իր անկախութեան» ըսած է Ա. Ղուկասեան «Մոնտ»ի աշխատակիցին Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 18-ին, բայց չուզեր իր օրինավիճակին վերաբերեալ վիճարկումը յեռաձգել հակամարտութեան կարգաւորման յեռադէմ փուլի մը, ինչպէս կ'առաջարկեն Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի ամերիկացի, ռուս եւ ֆրանսացի միջնորդները (երեք նախագահները Մինսկի խմբակին):

Ս. Շիհապ կը զրէ թէ Ա. Ղուկասեան որ ամիսուկէս առաջ, լայն մեծամասնութեամբ Ղարաբաղի նախագահ ընտրուած է, կ'ըսէ թէ Ղարաբաղի Հայերը պատակից են իրենց անկախութեան յանգած հակամարտութենէն մօտ 10 տարի ետք, որ այդ անկախութիւնը պիտի չճանչցուի Միջազգային հաւաքականութեան կողմէ: Ուրեմն պատրաստ է մինչեւ ճամբայ մը դտնելու, փոխ պիջումի (գոմփրոմի), բայց ոչ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի որ լուծում մը կ'առաջարկէ երկու հանդերձանով: Լուծում մը նախ տեղւոյն վրայ (հողերու վերադարձ, Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի միջնադիր փոքր ուժ մը, զաղթականներու վերադարձ եւ վերջ՝ չրջափակումի), ապա՝ խօսակցութիւն օրինավիճակին մասին: Ազրբէջան, որ կը մերժէ խօսիլ Լ. Ղարաբաղի հետ, համաձայնած է: նաեւ Հայաստան, որու նախագահը յայտարարած է թէ կ'ընդունի «առաջին հանգրուանին սկզբունքները որպէս հիմ վիճաբանութեան»: Ղուկասեանի պատասխանը վերապահութիւններ ունի: Լուծում մը կը պահանջէ ոչ թէ հանգրուան առ հանգրուան այլ՝ ամբողջական որ ընդդրկէ՝ «գոնէ վերջնական օրինավիճակի մը ընդհանուր գիծերը» կամ՝ «փոխանցման շրջանի օրինավիճակ մը որու ընկերանան միջազգային երաշխաւորութիւններ ըստ որոնց Ազրբէջան պիտի չհրաժարի խաղաղութեան գործընթացէն հոդերուն տէր դառնալէ ետք»:

Կարգադրութեան որպէս երաշխաւորութիւն, Լ. Ղարաբաղ կ'ուզէ իր բանակին պահպանումը, իր պարպելիք հողերուն ապաղինումը, միջազգային պատժամիջոցներ եթէ սթաթու — fnuo բըռնաբարուի եւ այդ պարագային Հայաստանի նեցուկը: Ասոր փոխարէն, Ա. Ղուկասեան պատրաստակամութիւն կը յայտնէ «զոհելու Լ. Ղարաբաղի անկախութեան մէկ մասնիկը», բացառելով սահմանին ուղղակի կախում ունենալ հաքուէն: Կ'ընդունի տեսակ մը «համադաշնակցութիւն, ելմտական, մաքսային եւ ինչու չէ, հուսկ՝ պաշտպանութեան համաձայնագրեր», բայց, Լ. Ղարաբաղը պէտք է «միջազգային օրէնքի ենթակայ» ըլլայ:

Ըստ Ա. Ղուկասեանի, Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի դիրքը յեղաշրջում կատարած է ի նպաստ Ազրբէջանի: Կասպից ծովու քարիւղի բանակցութեանց առեն, ժամանակը այլեւս Հայերու ի նպաստ չէ: Ղարաբաղցիները պիտեն այլեւս: Բայց, եթէ պէտք է որ կրկին ենթարկուին հաքուի՝ «անոնցմէ ոմանք լեռ կը բարձրանան հայդուկային պատերազմ մը մղելու համար» կ'ըսէ Ա. Ղուկասեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 20 /21)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ

Հոկտեմբեր 20-ին, պաշտօնական այցով Երեւան ժամանած է Լիբանանի վարչապետ Ռաֆիք Հարիրի, իր պատուիրակութեան հետ, որու մաս կը կազմեն նախարարներ եւ խորհրդարանականներ. անոնց մէջ են Քաղաքային եւ գեւառական հարցերու նախարար Յակոբ Տէր-Միքայէլեան, Խորհրդարանի Հայ անդամներ: «Զուարթնոց» օդակայանը պիրենք դիմաւորած են վարչապետ Ռ. Քոչարեան, կառավարութեան աշխատակազմի դեկավար Օպերատիւ հարցերու նախարար Շահէն Կարամանուկեան, Տարածքային կառավարման նախարար Գալուստ Գամազեան, Տնտեսութեան նախարար Արմէն Դարբինեան, Երեւոխանցներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Օդակայանին մէջ իսկ լրագրողներուն հետ հանդիպման ընթացքին Ռ. Հարիրի գրուատեր եաք Լիբանանի Հայերուն գործօն մասնակցութիւնը երկրին հանրային եւ վարչական կեանքին, անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին ներկայացնելով Լիբանանի դիրքորոշումը: Ան ըսած է թէ իր երկիրը միշտ կողմնակից է խաղաղ կարգաւորումներուն, հեռու՝ պատերազմներէ:

Հոկտ· 20-ին, Ռ· Հարիրի նախ հանդիպում ունեցած է վարչապետ Ռ· Քոչարեանի հետ, որու ընթացքին ստորագրուած է երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան մասին համաձայնագիր մը: Ստորագրութեան արարողութենէն յետոյ տեղի ունեցած է մամուլի ասուլիսը: Հայաստանի վարչապետը տեղեկութիւններ տալով ըստորագրուած համաձայնագրին մասին ըսած է թէ անոր կը յաջորդեն շարք մը պայմանագիրներ որոնք չօշափելի կը դարձնեն հոն յայտնուած ուղղութիւնները: Ան աւելցուցած է թէ երկու երկիրներու ու կառավարութիւններու յարաբերութիւնները կը զարգանան գործառնութեան եւ գործարար մարդոց համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու ուղղութեամբ: Հայկ· կողմը մտնանդ պէտք է ստեղծէ յատակ իրաւական զաշտ: Ռ· Քոչարեան ընդգծած է նաեւ Լիբանանի դրամատնային համակարգի քաղաքականութեան փորձառութիւնը: Իսկ Ռ· Հարիրի ըսած է թէ իրենց միջեւ անլուծելի հարցեր չկան: Ան խօսած է երկու երկիրներու մայրաքաղաքներուն միջեւ օդային կիծի հաստատման եւ միացեալ դրամատան մը ստեղծման մասին: Աւելցուցած է թէ առնչ եւ նաեւ մշակութային ոլորտէն ներս գործակցութեան բնագաւառներուն մէջ մեծ դեր պիտի խնայ Լիբանահայութեան:

Նոյն օրը Ռաֆիք Հարիրիի գլխաւորած պատուիրակութիւնը ընդունած են նախագահ Լ· Տէր-Պետրոսեան եւ Ազգ· Ժողովի նախագահ Բ· Աբրահամեան: Նախագահ Լ· Տէր-Պետրոսեան բարձր գնահատած է հայ-լիբանանեան յարաբերութիւնները եւ չեշտած թէ Լիբանանի հայ համայնքը երկրին լրացուցիչ գործօնն է: Քննարկած են երկուստեք յարաբերութիւնները, գործակցութեան եղրերը, Միջին-Արեւելքի իրավիճակը եւ յատկապէս արաբ — իսրայէլեան հակամարտութիւնը, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման հարցը: Ասոր առնչութեամբ Լ· Տէր-Պետրոսեան Հարիրի գլուխ-գլխի հանդիպում մը: Իսկ Խորհրդարանին «Ոսկեզօծ» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին Բ. Աբրահամեան իր գոհունակութիւնը յայտնած է երկու երկիրներու վարչապետներուն ստորագրած համաձայնագրին առթիւ: Հոս ալ նոյնպէս քննարկուած են քաղաքական, տնտեսական, համագործակցութեան հարցեր: Վերջաւորութեան Հարիրի ստորագրած է պաշտօնական տոմարը:

Լիբանանեան պատուիրակութիւնը այցելած է նաեւ Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածին, ուր ընդունած է Գարեգին Ա·: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հայ — լիբանանեան յարաբերութիւններու դրուատանքին որպէս փաստ Ռ· Հարիրի նշած է նոր կնքուած համաձայնագիրը ու նաեւ վեր առած Լիբանահայութեան կարեւոր դերը: Նուէրներու փոխանակութէն ետք հիւրերը այցելած են վեհարանի թանգարանը:

***

ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ — ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հոկտեմբեր 20-ին Հայաստանի եւ ԼՂՀ նախագահները հանդիպում մը ունեցած են: Անոնք քննարկած են զարաբաղեան հարցի կարգաւորման ներկայի ընթացքը:

***

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Երեւանի քաղաքապետ Վ· Սիրադեղեանի որոշումով, քաղաքապետարանի քարտուղար Ռուբէն Յովհաննիսեան նշանակուած է քաղաքապետի տեղակալ:

***

Վարչապետին որոշումով Դերենիկ Դումանեան հեռացուած է Առողջապահութեան նախարարի առաջին տեղակալի իր պաշտօնէն եւ նշանակուած՝ Առողջապահութեան Ազգ· Հիմնարկի տնօրէն: Նախարարի Ա· տեղակալի պաշտօնին դինքը փոխարինած է Գագիկ Բեգլարեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆի պատասխանատուութիւնը սուր բանավէճի նիւթ բարձած է այլեւս: Մինչ Պորտոյի նահանգապետարանին նախկին ընդհ· քարտուղարը յայտարարեց Հոկտեմբեր 20-ին որ ոչ մէկ թուղթ ստորագրած է հրեաներ Տրանսի զրկելու համար, Ֆ· Սեկէն չի ծածկեր իր բարկութիւնը, զոր կ'արտայայտէր «Ֆիգարո»ի մէջ Հոկտեմբեր 21-ին: Էմ-Փէ — Էմ-ի պարագլուխին համար Փափոն պատրուակ կը ծառայէ Կօլիզմի եւ Ֆրանսայի դասը ընելու համար: «Կը բաւէ՛, կը բաւէ՛» կը զրէ եւ ձախին մատը կը տեսնէ այս վտանգաւոր խաղին ետին որու նպատակն է նաեւ պառակտում ըստեղծել Ֆրանսացիներու միջեւ: Այս ամբողջը կը ծառայէ Ազգային ճակատին եւ արդեօք այդ չէ՞ նպատակը, հարց կուտայ Սեկէն: Ժոսփէն կը պատասխանէ որ պէտք չէ չփոթել Վիչիի վարչակարգը եւ Հանրապետութիւնը, իրեն համար, ամէն բանէ առաջ, Փափոնի դատավարութիւնը «մարդու մը դատն է»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Զինէ Պէն Ալի երկօրեայ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Փարիզ եւ Ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Շիրաքի կողմէ: Թունուզ տնտեսական վայրկեան բարգաւաճում մը արձանագրած է եւ այդ աւելի կարեւոր կը նկատուի քան մարդկային իրաւանց յարգումը: Աղդարեւ, 2000 քաղաքական բանտարկեալ կայ երկրին մէջ եւ այդ պատճառ էր որ, Հոկտեմբեր 21-ին, որոշ երեսփոխաններ չմասնակցին Թունուզի նախագահին ընդունելութեան, Ազգային Ժողովէ:

ԾՐԱԳՐի ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ հրապարակած ուսումնասիրութեան մը համաձայն Ֆրանսայի գործազուրկներու թիւը կրկնապատիկն է յայտարարուած թիւին, այսինքն չուրջ 7 միլիոն: Ներկայացուած պատկերը չատ մռայլ է: Այս տեղեկագիրը պատրաստուած է Ժիւփէի հրահանգով (1996):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԷՔԻԼԻՊՐ մարզասկան կազմակերպութեան երեք անդամները եւ չորրորդ անձ մը միշտ պատանդ են Տաղըստան եւ Հոկտեմբեր 20-ին, առեւանգողները վրկագին մը պահանջած են: Էքիլիպր դեմարը չյայտնեց, բայց ըսաւ թէ միտք չունի վճարելու թէեւ իրեն դրկուած տէսերիպի մը մէջ, պատանդները կը խնդրեն որ ժամ առաջ ազատին (պատանդ են Օդոստոսէն ի վեր):

Բ. ԵԼՑԻՆ յաջողեցաւ համոզել Դուման, ի մասնաւորի համաձայնավար երես-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՉԷՋԷՆՆԵՐԸ ԵՒ ԿՐԵՄԼԻՆԸ

Վերջերս Գրոզնիի մէկ հրապարակին վրայ մահապատիժներ դործադրուեցան, ինչ որ ռուսական հանրային կարծիքին կողմէ չատ դէշ ընդունուեցաւ: Իրաւաբաններ, խալամագէտներ, մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններ ըսին թէ սահիկա վայրադութիւն, դաղանութիւն էր:

Ռուս լրագրող մը այս դատապարտումներէն անդին կը պրպտէ Չէչէնիոյ իրապատուկ յատկանիշներ: Հոն անկախութիւնը վերածուած չէ տակաւին ամբողջական հանրապետութեան մը կը վայելէր:

(Շար·ը Դ· էջ)

փոխանները որ պիտի դժուար կացութեան չմատնեն: Կոչը բաւեց որպէսզի ընդդիմութիւնը հրաժարի կառավարութեան դէմ բանաձեւ քուէարկելէ: Կը թուի որ Խորհրդարանին լուծումի մը վախն է որ նահանջել տուած է համայնավարները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑի միլիառատէր՝ Ժորժ Սորոս (ծագումով հունգարացի հրեայ) յայտարարած է որ 300-էն 500 միլիոն տոլար պիտի ծախսէ գալիք 3 տարիներու ընթացքին բարելաւելու համար Ռուսաստանի առողջապահական սիստեմը:

ԼԷՇՊՐ ԵԱՂՄՈՒՐՏԷՐԵԼի սենեակներու թուրք վաստաքանը ձերբակալուած է Հոկտեմբեր 19-ին երբ դուրս կ'ելլէր հեռատեսիլի Քանալ Տէ-ի չէնքէն, ուր մտնակցած էր հաղորդումի մը: 15 տարի բանտը մնացած էր արդէն եւ պայմանաւորուած ազատութիւն մը կը վայելէր:

ԻՍՐԱՑԷԼ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ռազմական դործակցութեան համաձայնագիրը մը ըստորագրած են Իսրայէլի բանակներու ընդհանուր հրամանատարին Թուրքիա այցելութեան առթիւ: Կնքուած պայմանագիրը որ 2 միլիառ տոլար տարողութիւն ունի, կը նախատեսէ հրթիռներու արտադրում Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ իսրայէլեան բանակին նեցուկը՝ Թրքական հաղորդակցութեան ցանցին: Այս կապակցութեամբ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը իր մտահոգութիւնը յայտնած է ըսելով թէ նշեալ համաձայնագիրը մեծապէս պիտի ազդէ չրջանին մէջ կացութեան լարումին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Վահան Տէր – Ղեւոնդեան «Կիլիկեան Հայաստանը եւ Մերձաւոր – Արեւելքի արաբական երկրները 1145 – 1226 թուականներին», ՀՀ ԳԱԱ «Գիտութիւն» հրատարակչութիւն, Երեւան, 1994, 157 էջ:

Կիլիկիոյ հայկական պետութիւնը ծնունդ առաւ առաջին Խաչակրութեան հոլովոյթին մէջ, եւ իր զարգացումն ու ամրապնդումը գաւ ջրջանի բարդ իրավիճակին մէջ, ուր բազմաթիւ առճակատող ուժեր կային. Բիւզանդական կայսրութիւնը, նորահաստատ լատին իշխանութիւնները, Ասորիքի արաբական էմիրութիւնները եւ Եգիպտոսի սուլթանութիւնը: Ցարափոփոխ կացութեան մը դէմ յանդիման, Կիլիկիոյ իշխանապետները եւ առաջին թագաւոր Լեւոն Ա.ը ճկուն քաղաքականութիւն մը որդեգրեցին, միշտ նկատի ունենալով երկրի պետական շահերը: Վ. Տէր – Ղեւոնդեանի մենագրութիւնը արժէքաւոր ներդրում մըն է հայ – արաբական միջնադարեան քաղաքական յարաբերութիւններու ուսումնասիրութեան համար:

Suzanne Goldenberg,, «Pride of Small Nations. The Caucasus and Post-Soviet Disorder», Zed Books, London- New Jersey, 1994, 233 pp.

Հակառակ որոշ սխալներու եւ երբեմն մակերեսային մօտեցումներու (նկատի ունենք գլխաւորաբար հայկական բաժինը), անգլիացի լրագրող Սիւզըն Կոլտըն պէրկլի հաւորը ուշագրաւ փորձ մըն է համապարփակ կերպով ներկայացնելու Կովկասի խճանկարը: Իր ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւններուն վրայ, իսկ վերջին գլուխը կ'անդրադառնայ Հիւսիսային – Կովկասին: Շարադրանքը միացուցած է առարկայական պատումը եւ անձնական վկայութիւնը:

Krikor Beledian, «Les Arméniens», Editions Brepols, Bruxelles, 1994, 236 pp.

Կրօնական դաւանանքներու և համայնքներու նուիրուած «Աբրահամի որդիներ» մատենաշարին մէջ, Գրիգոր Պըլտեանի այս բովանդակալից հատորը Հայոց նուիրուած սովորական հանրամատչելի հատորը չէ: Կրօնա – եկեղեցական թեքում ունի, սակայն բոլոր հարցերը հատասարակէս կը չօշափէ, եւ մնալով հանդերձ ընդհանուր դիծերու ուրուագծումին մէջ, չի վարանիր խորացումի դիմելէ երբ որ հարկ է:

Արտաշէս Մաթեւոսեան, «Մովսէս Խորենացու "Հայոց պատմութեան" չորրորդ գիրքը», Երեւան, 1995, 223 էջ:

Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» բազմաթիւ առեղծուածներէն մէկը չորրորդ գիրքի մը գոյութեան հարցն է: Մինչեւ ատենները որոշ աղբիւրներ, սկսելով Թովմա Արծրունիէն (Ժ. դար), հիմք առած են այդ վարկածին համար: Արտաշէս Մաթեւոսեան, ձեռագրական նոր տուեալներու եւ առկայ տուեալներու վերաքննութեան հիման վրայ, բանական համոզիչ կերպով փորձած է ուրուագծել Դ. գիրքին գոյութիւնը եւ առաջարկած է վերականգնուած բնագիր մը, որ «Մովսէսի Խորենացւոյ Վերադարձութիւն ի վերայ երեցունց դրուագրեալ հատուածին» խորագրով որպէս յաւելուած կցուած է հատորին: Իր կարծիքով, Խորենացի հեղինակն է, ի միջի այլոց, Անանիա Շիրակացիի վերագրուած «Ժամանակագրութեան» եւ «Աշխարհացոյց»ին:

Լեւոն Խաչիկեան, «Աշխատութիւններ», Ա. հատոր, Գանձասար Ազատաձաբանական կեդրոն, Երեւան, 1995, 400 էջ:

Այս հատորը կը համախմբէ հանգուցեալ միջնադարագէտ Լ. Խաչիկեանի (1918 – 1982) մամուլի մէջ լոյս տեսած 20 գիտական ուսումնասիրութիւն, առաւել՝ Վազգէն Յակոբեանի կազմած «Ժէ. հայերէն ձեռագրերի յիշատակարաններ»ու Ա. հատորի անտիպ մնացած ծաւալուն դրախօսականը: Պարոյր Մուրադեանի կողմէ խմբագրուած գիրքը կը բանայ «Հայագիտական Մատենաշարան» անուանով մատենաշար մը, որ լոյս տրուած ծանօթութեան պիտի վերահրատարակէ հայերէն թէ օտար լեզուներով (թարգմանաբար) աշխատութիւնները: Խաչիկեան հայ մատենագրութեան լատագոյն գիտակներէն էր, ինչպէս նկատելի է սոյն հատորի ընթերցումէն: Ինչպէս միշտ կը պատահի «Գանձասար»ի հրատարակութիւններու պարագային, այս արժէքաւոր հատորը տպուած է (անսխալ) դասական ուղղագրութեամբ:

Barbara J. Merguerian and Doris D. Jafferian (eds.) «Armenian Women in a Changing World», AIWA Press, Belmont (Massachussetts), 1995, 270 pp.

Լոնտոնի մէջ, Սեպտեմբեր 1994–ին տեղի ունեցած Հայ Կնոջական Միջազգային Ընկերակցութեան առաջին համաժողովին ներկայացուած զեկուցումներու բնագիրները համախմբուած են այս հատորին մէջ: Հայաստանէն ու Սփիւռքէն 32 զեկուցումներ ամփոփուած են այստեղ: Բովանդակութիւնը անհաւասար է. ոմանք կարճառօտ ներկայացումներ են, որոնք նկարագրական բնոյթ ունին, կայ նաեւ որոշ թիւ մը դիտական աշխատանքներու: Նկատելի է, որ սփիւռքահայ խօսողները անխտիր Արեւմուտքէն եղած են, որոնցմէ մէկ քանին՝ Միջին – Արեւելքէն ներգաղթողներ: Մեր իրականութեան մէջ կնոջ իրաւական կարգավիճակը եւ զարգացման հոլովոյթը չափով մը կարելի է լրջութեամբ հետեւիլ այս հատորի ընթերցումին ընդմէջէն:

«Բասկեաց աւանդազրոյցներ», ապաներէն թարգմանեց Վահան Սարգսեան, Երեւանի Պետական Համալսարան, Երեւան, 1996, 129 էջ:

Ասիկա երրորդ հատորն է «Աշխարհի ժողովուրդներուն հէքեաթներ» 25 հատորնոց շարքին: Ցառաջաբանը յատկապէս գրած է պասք դիտական Խոսէ Մարիա Սաթրուստեգիին: Հայ – պասկեան յարաբերութիւններու ուսումնասիրութեան վերարծարծումին մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարէ Թարգմանիչը՝ Վ. Սարգսեանը, որ Երեւան լոյս տեսնող ու այդ նիւթին նուիրուած «Աբաքս» հանդէսի խմբագիրն է: Իր վերջաբանին մէջ, տալդպրագէտ Սարգիս Յարութիւնեան հայ եւ պասք առասպելաբանութիւններու միջեւ հետաքրքրական զուգահեռներ մատնանշած է:

Նազարէթ Թօփալեան, Զգացականութեամբ մեղանչելով. «Վահան Թէքէեանի Նամականի»ին ճնճական վերլուծումի փորձ մը, Փարիզ, 1996, 96 էջ:

1985–ին լոյս տեսած յօդուածաշարքի մը ամբողջացած հրատարակութիւնը, որ քննութեան կ'ենթարկէ Ա.ետիս Սանճեանի խմբագրած Վահան Թէքէեանի «Նամականի» հատորը (Լոս–Անճըլըս, 1984), խիստ քննադատութեան ենթարկելով զայն՝ բնագրային, ծանօթագրական, թարգմանական եւ խմբագրական բազմաթիւ թերիներու բերումով: Թէեւ երբեմն հեղինակը «զգացականութեամբ կը մեղանչէ», սակայն ընդհանրապէս արդարացի դնահատականներ արձանագրած է:

Գեղամ Սեւան, «Սփիւռքահայ գրականութեան պատմութեան ուրուագծեր (1946 – 1985)», ՀՀ ԳԱԱ «Գիտութիւն» հրատարակչութիւն, Երեւան, 1997, 368 էջ:

Այս աշխատութեան Ա. հատորը լոյս տեսած էր 1980–ին: Հեղինակը՝ սփիւռքահայ գրականութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած ծանօթ դէմք մը, մահացած է 1990–ին: Հատորը, ուրեմն, իր վերլուծումներուն մէջ կը կրէ խորհրդահայ ջրջանի կնիքը, եւ ինչպէս կը գրէ նախաբանին մէջ Ա. Եղիազարեան, «հին գաղափարական վճճերի» հետքերը: Գլխաւոր արժանիքը՝ իր նախորդին հետ, սփիւռքահայ գրողներու (անմոռանալի ու մոռնալիք) մեծ քանակ մը լոյսին տակ բերելը: Պիտի չիմանանք երբեք թ՞նչ կ'ըլլար հատորին բովանդակութիւնը, եթէ հեղինակը ապրած ըլլար ու գայն անձամբ հրատարակէր մեր օրերուն:

Ցիշենք վիճակահանութեան արդիւնքը:

Հունգարիա – Եուկոսլաւիա
Ռուսաստան – Իտալիա

ԱՐՋԱԳԱՆԳՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ – ԻՏԱԼԻԱ ՎՃՌԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Աշխարհի ախոյեանութեան ի հաշիւ գտնդական մրցաշարքերը, Եւրոպայի մէջ, վերջանալու վրայ են: Ինը խմբակներու յաղթականները ծանօթ են արդէն: Մեծ անակնկալներ չկան: Ամէն ինչ սակայն չանցաւ այնպէս ինչպէս ամենք կը նախատեսէին:

Տխուր է Իտալիան. մեծ յոտնախաղթիւն թերակղզին մարզասէրներուն համար: Ազգային խումբը, Հռոմի մէջ իսկ չէ կրցած յաղթել Անգլիոյ՝ 0 – 0: Արդիւնք մը՝ որ խմբակին առաջնութիւնը կուտայ բրիտանական կազմին: Ու Իտալիա, անցեալին երկու անգամներ աշխարհի ախոյեան, վտանգի տակ է: Կրնայ չորակուիլ:

Մասնակցելու համար յառաջիկայ ամրան Ֆրանսայի մրցաշարքին (Յունիս 10 – Յուլիս 12) Իտալիա պարտի յաղթել Ռուսաստանի, ինչ որ, դիւրին գործողութիւն մը պիտի չըլլայ, թէեւ ռուսական Ազգային խումբը, ժառանգորդ Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլին, հեռու է ունենալու այս վերջնոյն արժէքը: Խորհրդային Միութեան խումբին մէջ կային Ուկրանացիներ, Վրացիներ եւ երբեմն՝ Հայեր ալ:

***

Իտալիա իր խմբակին մէջ երկրորդ է ուրեմն: Կրնայ տակաւին յուսալ մինչեւ Նոյեմբեր 15: Ինչպէս իր եօթը բախտակիցները – երկրորդներ – Իտալիա պիտի պայքարի վճռական խաղի մը մէջ: Վիճակահանութիւնը, ինչպէս կը տեսնենք, չատ նպաստաւոր չէ եղած իրեն: Ռուսաստան այն մրցակիցն էր՝ որմէ կ'ուզէին խուսափիլ ամէնքն ալ:

Յիշենք վիճակահանութեան արդիւնքը:

Հունգարիա – Եուկոսլաւիա
Ռուսաստան – Իտալիա

Nélida Boulgourdjian-Toufeksian, «Los armenios en Buenos Aires. La reconstruccion de la identidad (1900-1950)», Ediciones des Centro Armenio, Buenos Aires, 1997, 204 pp.

Նելիտա Պուլղուրճեան – Թուֆէնքճեան. «Հայերը Պուէնոս – Այրէս մէջ». ինքնութեան վերակառուցումը (1900 – 1950)» հատորը արխիւներու զտումէն կազմուած փաստական առաղձ մըն է որ պատմագիտական գործի մը հիմքը կրնայ ըլլալ: Սակայն, արխիւի արատագրումը ներելի չէ չփոթել պատմագրութեան հետ: Գաղթականներու թիւի, զբաղումի եւ առաջին տարիներու մասին տեղեկութիւններ, գաղութի կառոյցներու ծննդոցին թուականումը, եկեղեցիի կամ դպրոցի չինութեան արձանագրութիւնը, վիճակագրական տախտակներու կազմութիւնը, փաստաթուղթերու պատճէններ եւ տասնեակ անտիպ լուսանկարներ չեն բաւեր վերլուծումի չգոյութիւնը ծածկելու եւ «Ինքնութեան վերակառուցումը» լաւ ամենայնի չգիտակցուած ենթախորագիրը արդարացնելու համար:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ԳԱՂՈՒԹԻՑ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՐՆԻ մէջ, Սեպտեմբեր 27–ին ճաշհանդիսութեամբ մը նշուած է ՌԱԿ–ի ատենապետ – Ամերիկայի եւ Գանատայի Շրջ. Վարչութեան անդլիագէտը պաշտօնաթեթ՝ Արմինիոն Միրզոյ Սփէֆքէյքըլի 65–ամեակը: Յայտագիրը վարած է պղտ. Վիքթոր Ազգամանեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Ժիրայր Լիպարիտեան: Ան բացատրելէ ետք թէ միայն անձնական պատճառներով հրաժարած է նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի խորհրդարանի իր պաշտօնէն, չէզտած է. – «ես քաղաքական տարբեր անցեալէ կուգամ, բայց ինքզինքս միշտ մօտ պահած եմ Ռամկավար կուսակցութեան եւ Թէքէեանին»: Անդրադարձած է Միրզոյ դերին ամերիկահայ լրագրութեան մէջ: Ցօսք առած է թերթին Բարեկամներու Ցանձնախումբի առենապետ՝ Վազէ Տէր – Թորոսեան, ապա Ռ.Ա.Կ.–ի մամլոյ յանձնախումբի առենապետ՝ Երուանդ Ազատեան:

Իրլանտա – Պելժիա
Ռուսաթիա – Ուկրանիա

Երթ մրցում՝ Հոկտեմբեր 29, դարձ՝ Նոյեմբեր 15:

Զորս յաղթականները կ'որակուին եւ կ'ամբողջացնեն Եւրոպայի բաժինը ախոյեանութեան մասնակիցներու չարքին մէջ: Այդ բաժինը՝ 14, առաւել՝ Ֆրանսա:

***

Ֆութպոլի մէջ համբաւ ունեցող քանի մը երկիրներ բացակայ պիտի ըլլան Ֆրանսայի մրցաշարքէն: Ցիշենք Փորթուկալը, զոհ Հայաստանի ակարութեան Ուկրանիոյ դէմ (0 – 2): Բացակայ՝ չեխ եւ սլովաք Ֆութպոլը: Երկու տարի առաջ, Եւրոպայի ախոյեանութեան, Չեխերը հասած էին աւարտականին՝ ուր յաղթուեցան Գերմանիայէն: Բացակայ նաեւ Շուէտ՝ որ յաճախ փայլած է միջազգային մրցաշարքերու մէջ, անցեալին:

Մինչ իր ապագայ մրցակիցները դժուար խաղերու մէջ առաւել կամ նուազ կը չարչարուին, Ֆրանսա՝ որ որակուած է իբրեւ կազմակերպիչ, կը չարունակէ իր փորձ – մրցումները: Լանսի մէջ, դժուարաւ յաղթեց Հարաւ – Ափրիկէի (2 – 1):

Ֆրանսական խումբը խոստումնալից չերեւար: Այդ ըսել չէ սակայն թէ իր մասնակցութիւնը տակաւ պիտի ըլլայ յառաջիկայ ախոյեանութեան: Դեռ ժամանակ կայ: Ցաճախ տեսնուած է որ խումբ մը անկարող երեւցած է մրցաշարքի մը սկիզբը, բայց, հետզհետէ, քանի մը խաղերէ վերջ, կրցած է ցոյց տալ բոլորովին տարբեր, արդիւնաւէտ խաղ մը:

***

Ֆրանսայի Ազգային խումբին մէջ մուտք գործեց վերջապէս Ալէն Պօղոսեան: Ինչպէս գրած ենք հոս, 27 տարեկան այս մէջնապահը՝ որ նեղակիս անդամ է ճենովայի Սամփտորիա ակումբին, կը յուսար որ, օր մը չէ օր մը, Լիմէ ժաքէ, Ֆրանսայի Ազգային խումբին պատասխանատուն, պիտի կանչէր զինք: Ցուսախաբ չեղաւ:

Պօղոսեան խաղաց չուրջ մէկ ժամ եւ երեւցաւ ոչ աւելի փայլուն, ոչ աւելի սրբագոր քան իր խաղընկերները: Ապացոյցը տուաւ թէ իր տեղն ունի Ազգային խումբին մէջ: Հաւանաբար պիտի կանչուի վերստին:

***

Աշխարհի ախոյեանութեան աւարտական փուլին պիտի մասնակցին 32 երկիրներու խումբերը: 172 երկիրներ թեկնածու էին: Ներկայիս, զտողական մրցաշարքերէ վերջ, որակուած են Ֆրանսա գալու. –

Դանիա, Անգլիա, Նորվեկիա, Աւստրիա, Պուլկարիա, Սպանիա, Հոլանտա, Ռումանիա, Գերմանիա, Սկովտիա: Ֆրանսա որակուած է իբրեւ կազմակերպիչ երկիր եւ Պրազիլ՝ իբրեւ ախոյան:

Որակուած են նաեւ՝ Մարոք, Նիժէրիա, Թունուզ, Հարաւ – Ափրիկէ, Գամերուն, Արժանթին, Փարակուայ, Կոլոմպիա:

20 խումբեր արդէն որակուած են, ուրեմն: Տեղ կը մնայ 12 ուրիշներու:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՃԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՂԱՒԱՐ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

ՄԱՐՍԷԼ. – («Ցառաջ») . –

Մարսէյլի Միջազգային 73–րդ տօնավաճառին որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 26–էն Հոկտեմբեր 6, Փարք Շանոյի մէջ, Հոկտեմբեր 3–ը եղաւ Հայաստանի պաշտօնական օրը: Հայկական Եռագոյնը ծածանեցաւ ամբողջ օրը ընդունելութիւններու պալատին ճակատը:

Ժամը 12ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի դեսպան՝ Վահան Փափազեանի, Տօնավաճառի նախագահ՝ Ֆիլիփ տ'Ամալրիքի, քաղաքական բազմաթիւ անձնաւորութիւններու Երեսփոխաններ՝ Սիլվի Անտրիէօի, Ռոլան Պլումի, Կի Թէսէի, 13–րդ եւ 14–րդ թաղամասերու քաղաքապետ Ալէն Տէքանի եւ Պուշ–ու–Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկանի ղեկաւարութեամբ, եւ առաջնորդութեամբ Մարսէյլի Հայ Արհեստաւորներու Միութեան խմբակի մը հայկական տարազներով, չուրջ երեք հարիւր հոգիէ բաղկացած թափօր մը մեկնեցաւ տօնավաճառի մայր մուտքէն եւ առնելով կեդրոնական անցքը ուղղուեցաւ դէպի Հայաստանի տաղաւարը, «Հոլ»ի, ուր ընդունուեցաւ կազմակերպիչ հաստատութեան, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներուն կողմէ:

Հարիւր քառասուն քառ. մեթր տարածութիւն ունեցող տաղաւարին վրայ կանգնած էր հայկական ոճով եկեղեցի մը ուր ու կէս մեթր բարձրութեամբ, իր զմբէթով, եւ հինգ մեթր լայնքով: Տախտակէ չինուած եկեղեցի մը տեղական քարի, տուֆի հարազատ գոյներով որ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կառուցած էր 1991–ին հայկական գործերու եւ տիւսուածեղէններու նուիրուած գիտական յուցահանդէսին առթիւ: Շուրջը յուցադրուած էին սեղաններու վրայ, իրարմէ բաժնուած լուսաւորուած սիւներով, Հայաստանի արտադրութիւնները: Մեծ մասամբ արհեստաւորներու ձանաձան գործեր մետաղի, փայտի, քարի, հիւսուածեղէնի, կաւի, ապակիի, «քրիսթալ»ի վրայ: Ինչպէս նաեւ հայկական գոյներով եւ ոճով գործեր, կոնեակ, զբօսաշրջութիւն եւ իւզաներկ Հայաստանի նկարիչներու: Անկիւն մը անուշեղէն, լաւաշ, եւայլն: Նոյնպէս գոհարեղէն, արծաթէ եւ ոսկիէ հայկական խաչեր, այբուբեններ, խաչքարեր: Գրատուն մը հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով, վերջին հրատարակութիւններով, ձայնասիրիշներով, «Սէ – Տէ»ներով, «վիտէօ»ներով եւ այլ հայագրոշմ առարկաներով՝ դրօշակ, պինանչան, դրոշմաթուղթ, զբոսամ, եւայլն, եւայլն...: Նորաստեղծ Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակը ներկայ եղաւ բերելով անտեսական բաժին մը՝ համագործակցութեան եւ փոխանակումներու գծով:

Անձնաւորութիւնները եւ խումբերամ բազմութիւնը, շրջեցան, զրուցեցին, հետաքրքրուեցան, համեմեցին եւ մանաւանդ դնահատեցին Հայ Մշակոյթի Տան կատարած կազմակերպչական աշխատանքը, տաղաւարին պատրաստութիւնը եւ դանազան տարրերուն յաջող ընտրութիւնն ու դետեղումը, ի մասնաւորի եկեղեցին որ կը տիրապետէր իր չուրջի բոլոր տաղաւարներուն:

Ապա, թազմութիւնը դնաց Տօնավաճառի ընդունելութիւններու պալատը ուր տեղի ունեցան ճառերու փոխանակում նախագահ Ֆիլիփ տ'Ամալրիքի եւ Կարօ Յովսէփեանի միջեւ: Տօնավաճառին նախագահը պատուեց Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահը նուիրելով Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառի պատուոյ մետալը, յատուկ արձանագրութեամբ: Էնէկտ Սէֆէրեան՝ նախագահ Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակին եւ Բորիս Յարութիւնեան՝ տնօրէնը Հայաստանի ձեռնարկութիւններու զարգացման եւ օտարերկրեայ ներդրումներու աջակցման գործակալութեան տնօրէնը ստորագրեցին համագործակցութեան համաձայնագիր մը:

Յայտնուեց պատուոյ ճաշ մը, հարիւրքանի հոգիով: Կարօ Յովսէփեան յանուն Հայ Մշակոյթի Տան յանձնեց յուշանուէր մը՝ օպատիէնէ ծաղկաման մը նախագահ Ֆիլիփ տ'Ամալրիքի: Ապա առին Ալէն Տէքան՝ Պուշ – ու – Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի անունով եւ Ռոլան Պլում՝ Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան – Գլօտ Կօտէնի կողմէ:

Ժամը 15·30–ին, միջազգային հանդիպումներու ծիրին մէջ, տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն – զրոյց մը «Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակը եւ ի՞նչպէս ներդրումներ կատարել Հայաստան» նիւթին չուրջ: Մասնակցեցան Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի դեսպան՝ Վահան Փափազեան, Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակի նախագահ՝ Է. Սէֆէրեան, Մ. Արզանօ՝ փոխ – նախագահ Մարսէյլ Փրովանսի Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Սենեակին, Բորիս Յարութիւնեան՝ տնօրէն Հայաստանի ձեռնարկութիւններու զարգացման եւ օտարերկրեայ ներդրումներու աջակցման գործակալութեան, մեթր Ֆ. Լէսթուն, Ալպէռ Պօղոսեան՝ փոխ – նախագահ Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակին, Միշել Պրիզպառ՝ Քոֆֆաէն: Դասախօսութիւնը վարեց՝ Կարօ Յովսէփեան: Հարիւր յիսուն հոգի ներկայ եղան: Հետեւեցան, հետաքրքրուեցան եւ իրենց հարցումներով հարստացուցին զրոյցը:

Ժամը 18·30–էն սկսեալ, Հայաստանի տաղաւարին վրայ եռուզեռը զարձեալ չատցաւ: Հայեր եւ ոչ Հայեր հաւաքուեցան լսելու եւ վայելելու համար հայկական ժողովրդական երաժշտութիւն, որուն հետեւեցան պարեր:

Մարսէյլի Տօնավաճառի պաշտօնականներէն նուիրուած զանազան երկիրներու, ամէնէն ժողովրդականը եւ խանդավառութիւն ստեղծողը՝ Հայաստանի օրն է: Կը բաւէ կարդալ յաջորդ օրուան տեղական թերթերը, նոյն օրուան երեկոյեան չրջանային հեռատեսիլի հաղորդումները դիտել, համոզուած ըլլալու համար:

Ամբողջ օրուան ընթացքին, ժամը 10–էն մինչեւ 22·30, բազմահարիւր Հայեր եկան ու մասնակցեցան յայտագրին: Հազարաւոր այցելուներ կ'անցնին: Ոմանք միայն աչք մը կը նետեն: Ուրիշներ կը մտնեն ու կը հետաքրքրուին:

***

Տօնավաճառը կը տեւէր տասը օր: Սակայն, Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան համար աշխատանքը կը սկսի բացման թուականէն ամիսներ առաջ ու վակումէն յետոյ դեռ օրեր կը տեւէ: Ծանր ձեռնարկ մըն է որ կը ստանձնէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը 1991–էն, Հայաստանի անկախութենէն ի վեր: Ծանր՝ կազմակերպչական իմաստով, ծանր՝ աշխատանքի տեսակէտով, ծանր՝ նիւթականով: Ինքնանպատակ ձեռնարկ մը չէ, Հայ Մշակոյթի Տան համար: Այլ պատասխանատու մը, բերրի հողի մը պատրաստութիւնը Հայաստանի ձեռնարկութիւններուն համար մինչեւ այն ատեն որ իրենք ստանձնեն, իրենք նախաձեռնեն իրենց կարելիութիւններով, իրենց ջանքերով որովհետեւ տօնավաճառը առաւել առեւտրական, տնտեսական քնոյթ ունի քան մշակութային, պատմական կամ գեղարուեստական:

**

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը երէկ կը յաջողի այս նախաձեռնութեան մէջ դաղտնիքը պէտք է տեսնել իր անդամներու նուիրումին մէջ: Պէտք է տեսնել Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու ամենօրեայ ներկայութեան մէջ, տաղաւարին վրայ, առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ: Կ'արժէ ընդգծել անուններ՝ Մարի Պէրպէրեան, Լուսին Միլտոնեան, Տանի Ճապրայեան, Տընիզ Կապրիէլեան, Աստղիկ Պօղոսեան, Ռոզէթ Եավէրեան, Էլիզ Սաթխեան, Սեսիլ Յովսէփեան, Ժանն Փամպուքեան, Տանի Տավիտեան, Ժողիան Միլտոնեան: Իրենց աշխատանքի բաժինը բերին նաեւ Ադնիւ Հօթօթեան, Անրիէթ Տիւվիւրեան, Փարիս Ամրազանեան, Պէաթրիս Հարոյեան: Իսկ, եօթնեւերորդ տարին ըլլալով Անդրանիկ Փամպուքեան սատարեց ձեռնարկին յաջողութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ո՛Վ Կ'ԱՇԽԱՏԻ 35 ԺԱՄ

Ֆրանսայի մէջ չաբաթական աշխատանքի 35 ժամուան վճռը արդէն հարցականներ առեղծած է, եւրոպական միւս երկիրներուն առընչութեամբ: Նոյն ժամանակացոյցը 2000 թուականին կիրարկելի պիտի ըլլա՞յ ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, թերեւս Իտալիոյ մէջ այո՛, բայց ոչ վստահաբար Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ:

Հ. Քոհլ սխալ կը նկատէ աշխատանքի ժամերու կրճատումը որ չի կրնար դրական ըլլալ գործազրկութեան: Կ'ուելցնէ թէ Գերմանացիները պէտք է պատրաստ ըլլան նոյն աշխատավարձով աւելի աշխատելու: Այդ երկրին մէջ ուր աշխատանքի տեւողութիւնը 37·4 ժամ է, մեծ տագնապ տեղի ունեցաւ գործակալութեան, մեթր Ֆ. Լէսթուն, Ալպէռ Պօղոսեան՝ փոխ – նախագահ Ֆրանք – Հայկական Առեւտուրի Սենեակին, Միշել Պրիզպառ՝ Քոֆֆաէն: Դասախօսութիւնը վարեց՝ Կարօ Յովսէփեան: Հարիւր յիսուն հոգի ներկայ եղան: Հետեւեցան, հետաքրքրուեցան եւ իրենց հարցումներով հարստացուցին զրոյցը:

Ժամը 18·30–էն սկսեալ, Հայաստանի տաղաւարին վրայ եռուզեռը զարձեալ չատցաւ: Հայեր եւ ոչ Հայեր հաւաքուեցան լսելու եւ վայելելու համար հայկական ժողովրդական երաժշտութիւն, որուն հետեւեցան պարեր:

Մարսէյլի Տօնավաճառի պաշտօնականներէն նուիրուած զանազան երկիրներու, ամէնէն ժողովրդականը եւ խանդավառութիւն ստեղծողը՝ Հայաստանի օրն է: Կը բաւէ կարդալ յաջորդ օրուան տեղական թերթերը, նոյն օրուան երեկոյեան չրջանային հեռատեսիլի հաղորդումները դիտել, համոզուած ըլլալու համար:

Ամբողջ օրուան ընթացքին, ժամը 10–էն մինչեւ 22·30, բազմահարիւր Հայեր եկան ու մասնակցեցան յայտագրին: Հազարաւոր այցելուներ կ'անցնին: Ոմանք միայն աչք մը կը նետեն: Ուրիշներ կը մտնեն ու կը հետաքրքրուին:

***

Տօնավաճառը կը տեւէր տասը օր: Սակայն, Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան համար աշխատանքը կը սկսի բացման թուականէն ամիսներ առաջ ու վակումէն յետոյ դեռ օրեր կը տեւէ: Ծանր ձեռնարկ մըն է որ կը ստանձնէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը 1991–էն, Հայաստանի անկախութենէն ի վեր: Ծանր՝ կազմակերպչական իմաստով, ծանր՝ աշխատանքի տեսակէտով, ծանր՝ նիւթականով: Ինքնանպատակ ձեռնարկ մը չէ, Հայ Մշակոյթի Տան համար: Այլ պատասխանատու մը, բերրի հողի մը պատրաստութիւնը Հայաստանի ձեռնարկութիւններուն համար մինչեւ այն ատեն որ իրենք ստանձնեն, իրենք նախաձեռնեն իրենց կարելիութիւններով, իրենց ջանքերով որովհետեւ տօնավաճառը առաւել առեւտրական, տնտեսական քնոյթ ունի քան մշակութային, պատմական կամ գեղարուեստական:

**

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը երէկ կը յաջողի այս նախաձեռնութեան մէջ դաղտնիքը պէտք է տեսնել իր անդամներու նուիրումին մէջ: Պէտք է տեսնել Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու ամենօրեայ ներկայութեան մէջ, տաղաւարին վրայ, առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ: Կ'արժէ ընդգծել անուններ՝ Մարի Պէրպէրեան, Լուսին Միլտոնեան, Տանի Ճապրայեան, Տընիզ Կապրիէլեան, Աստղիկ Պօղոսեան, Ռոզէթ Եավէրեան, Էլիզ Սաթխեան, Սեսիլ Յովսէփեան, Ժանն Փամպուքեան, Տանի Տավիտեան, Ժողիան Միլտոնեան: Իրենց աշխատանքի բաժինը բերին նաեւ Ադնիւ Հօթօթեան, Անրիէթ Տիւվիւրեան, Փարիս Ամրազանեան, Պէաթրիս Հարոյեան: Իսկ, եօթնեւերորդ տարին ըլլալով Անդրանիկ Փամպուքեան սատարեց ձեռնարկին յաջողութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

է·

Մանուկ աղային հրաժարականը, որուն յաջորդած էր նաեւ Ռափիկ աղայինը, որ ի վերջոյ չէր կրցած իր չեզոքութիւնը պահել, խախտած էր Պօղոս էֆէնտիի դիրքը:

– Տեսէ՛ք պարկեչտ մարդիկը, կ'ըսէին Մարդար էֆէնտիի կուսակիցները Մանուկ և Ռափիկ աղաներու հրաժարականին առնարկելով, տեղի ունեցած խաղքութիւնները տեսան քաչուեցան մէկ կողմ:

– Մարդ էին նէ՝ թո՛ղ կենային՝ զեղծումները երեւան հանէին, կը պատասխանէին Պօղոսեաններն ալ:

Հիմա Թաղային Խորհուրդին մէջ մնացած էին Պօղոս էֆէնտի, Գարեգին եւ Մկրտիչ աղան: Այս վերջինը լուռ ու հանգիստ մարդ մըն էր, որ միշտ իր պաշտօնակիցներուն ազդեցութեան կ'ենթարկուէր: Այնքան տարեն որ Մանուկ Թաղական էր, Մկրտիչ անոր համակարծիք դանուած էր, իսկ երբ Մանուկ աղա քաչուած էր Թաղականութենէ՝ ինքն ալ կարծիքը փոխած ու Պօղոս էֆէնտիի միացած էր, այնպէս որ այժմ Թաղային Խորհուրդին մէջ երկպառակութիւն չկար:

– Բայց ամբողջ Թաղը, ինչպէս ըսինք, երկու թշնամի բանակներու փոխուած էր: Նոյնիսկ կռիւներ տեղի կ'ունենային յաճախ, որոնք երբեմն ալ ծեծով կը վերջանային:

Պայքար լսարանի անդամները մանաւանդ կատղած էին իրենց պարտութենէն ի վեր եւ առիթ կը փնտռէին վրէժ լուծելու: Ընկերը կայծուկի հուր ու բոց կը տեղար օրն ի բուն եւ կը ջանար չարքերը ամբացնել վճռական պատերազմի մը համար:

Կիներու մէջ ալ պայքարն ու հակառակութիւնը ո՛չ նուազ բուռն էր: Տիկին Սաթեն իր բարեկամուհիներով հալածանք մը սկսած էր Տիկին Շաղիկի դէմ, որուն վրայ ամէնէն անլուր ամբաստանութիւնները կը տեղային: Տիկին Շաղիկ ալ ձեռքերը ծալած չէր նստեր եւ ինքն ալ իր կուսակիցներով բամբասանքներ կը տեղար Մարդար էֆէնտիի կնոջ ղլխին:

Մարդար էֆէնտիի կուսակիցները պոյքոթ հռչակած էին եկեղեցիին ու զբոսին դէմ եւ ասկէ բաւական կը տուժեր Թաղային Խորհուրդը, որուն հասոյթները զգալապէս կը պակսէին: Վարժարանի ուսուցիչ պարոն Թորգոմ այս պոյքոթէն թէ նեւթապէս եւ թէ բարոյապէս կը տուժէր եւ այս պատճառաւ աւելի բուռն համակարդարեան մը եղած էր:

Սրճարանները, տուներու մէջ, վարժարանը, վերջապէս ամէն կողմ կը քննադատէր, կը դատափետէր Մարդար էֆէնտին ամենակծու բառերով: Վաճառականները ի վերջոյ չկրցաւ համբերել:

– Սա նայեցէ՛ք, այդ խըմպրլ վարժապետն ալ ինձի դէմ ելեր է, գոչեց մեր ըիմներուն, լինչի՞ն «կիւվէնմիչ» կ'ըլլայ կոր լինձի պէս մէկուն դէմ խօսելու համար...

– Եւ ինչ խօսքեր, ինչ անվայել ակնարկութիւններ, ի՛նչ զրպարտութիւններ, դիտել տուաւ Մանուկ աղա:

– Ի՞նչ կ'ըսէ կոր նայիմ...

– Բերան առնելիք բաներ չեն:

– Դուն ականջվդ լսեցի՞ր:

– Հապա՛, երէկ իրիկուն սրճարանը, բազմութեան մէջ ճառ խօսելու պէս կը պռոաը կոր:

– «Ճանըմ» ըսէ՛ նայինք ի՞նչ ըսաւ:

– Էֆէնտիս ի՞նչ չըսաւ որ ... պատիւի դպչելիք խօսքեր:

– Էյ դուն ալ բերնին չափը չտուի՞ր:

– Քանի մը խօսք ըսի, պատասխանեցաւ:

– Ես ալ անցած օր բերնին չափը տուի, մի՛ջամտեց Մխրանիկ էֆէնտի, անամօթը ելեր ձեր գնահանական պատիւին հետ կը խաղար կոր:

– Ընտանեկան պատի՞ւս հետ, գոչեց Մարդար էֆէնտի դողահար ձայնով մը:

– Այո՛, չարունակեց Մխրանիկ, Տիկին Սաթենի մասին կարգ մը անճոռնի խօսքեր կ'ըսեր կոր, իբր թէ Պօղոս էֆէնտիի կնոջմէն լսեր է:

– Ի՞նչ խօսք, հարցուց Մարդար էֆէնտի յուզուած:

– Զբսուելիք բաներ:

– «Հէյէ հէյէ», պնդեց վաճառականը:

– «Ճանըմ» թենթ խօսքեր ... իբր թէ Տիկին Սաթենը անհաւատարիմ է եղեր, եւայլն, եւայլն:

– Ականջովդ լսեցի՞ր այդ խօսքերը, գոչեց վաճառականը որուն յուզումը հետզհետէ կ'աւելնար:

– Հապա. լսեցի, հաստատեց Մխրանիկ:

– Ցուզուելիք բան չի կայ միջամտեց Մանուկ աղա, ամէնքս ալ գիտենք որ ատոնք սուտ, թշնամական խօսքեր են... սրճարանին մէջ ալ ճիշդ այդ բաները կ'ըսէր կոր:

– Սրճարանին մէջ կնկանս համար անհաւատարիմ է ըսաւ, պռոաց Մարդար էֆէնտի:

– Ամէն տեղ կ'ըսէ կոր խայտառակը:

– Եւ մանրամասնութիւններով, դիտել տուաւ Մխրանիկ:

– Ի՞նչ մանրամասնութիւն:

– Իբր թէ Բերա, օթէլի մը մէջ ճանչցուեր է, թէ դրամ տուեր է որ գործը մէջտեղ չելլայ եւ թէ բո՛ւն տեսնողէն իմացեր է եղեր Տիկին Շաղիկը ու պատմեր է իրեն:

Բոլոր այս բացատրութիւնները ծայրագոյն աստիճանի հասցուցին վաճառականին դայրոյթը:

Եթէ իրեն ատիճանը ունեցող հարուստ, դիրքի տէր մէկը այդպիսի զրպարտութիւն մը ըրած ըլլար, Մարդար էֆէնտի թերեւս այդքան չվիտի բարկանար, բայց վարժապետ մը, երեք հարիւր դրուշ ամսականով ոչինչ մա՛րդ մը որ կը համարձակէր իր պատուոյն հետ խաղալ, ահա՛ այս յանդգնութիւնն էր որ չէր կրնար ըմբռնել:

Իր երկու բարեկամները ջանացին զինքը հանդարտեցնել, ըսելով որ չէր արժէր վարժապետի մը խօսքերուն կարեւորութիւն տալ:

– Արդէն այդ Թորգոմ բաւական փախուստի մէկն է, դիտել տուաւ Մխրանիկ:

– Ապո՛ւշ աւանակ մըն է, աւելցուց Մանուկ:

(Շար. 30)

(Շար. Ա. Էջէն)

ջական պետութեան մը կառոյցին։ Ընկերութիւնը տակաւին լայնօրէն ուսումնասիրած է. կ'ապրի, հետեւելով իր սովորութիւններուն եւ ոչ թէ պրուած օրէնքներու։ Ընտանիքներու, խմբակներու միջեւ ծագած վէճերը կը կարգադրուին սովորութիւն դարձած ձեւով եւ ոչ պաշտօնական օրէնքներով։ Այս պատճառով ալ չարագործները դանելու եւ պատժելու չէչէն ոստիկանութեան բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան։ Ոչ մէկ դինեալ խմբակի ձերբակալութեան, զինաթափման լուր կը հասնի։ Նոյնիսկ երբ ոճրագործներ կը ձերբակալուին, ինչպէս օրինակ կամիք Խաչի հիւանդանոցի մը բժիշկները սպաննողները, դատապարտութեան, պաշտօնական արգադրութեան ոչ մէկ լուր կը հետեւի։

Հակառակ որ Չէչէնիոյ նախագահ Մասխադով հրաժանգած է ռուսական հեռաձեսիլի թղթակիցները առեւանգողները ձերբակալել, յոյս չկայ որ հրահանգը կատարուի, որովհետեւ Ռուսերու ազատ արձակման համար Չէչէններու պանուելեան պարագայ մը մտածելի իսկ չէ։ Այս պայմաններուն մէջ պետութեան իշխանութեան դերակայութիւնը հաստատել ընդդէմ աւանդական ընտրանիի մը եւ անոնց «օրէնք»ին, իսկական յափոխութիւն կը նկատուի չէչէն ընկերութեան համար։ Հրապարակաւ դրծադրուած մահապատիժներն ալ այդ անցքին նպատակով կատարուած են։ Չէ՞ որ բոլոր պետութիւններուն հիմերը կը դնուին արիւնի ու կրակի մէջ։

Շատեր կը հաւատային որ Մասխադով լաւ պետութեան մը հեռանկարով գործի անցած էր. բայց չուտով յայտնի եղաւ որ տակիս ընելու ուժեր չկին մնացած երկրին մէջ. եւրոպականացած տարրը արտագաղթած էր։ Իսկ պատերազմը եւ նաեւ հանեց պարագալուխները որոնք հաստած չէին վարչարարական մեքենայէն։ Իսկ այդ պայմաններուն մէջ պետական մեկ պաղատարականը կրնար իսլամականը ըլլալ։

Արդէն Մասխադով ալ իշխանութեան գալէն ամիսներ եաք սկսաւ խօսիլ իսլամական պետութեան մասին։ Չէչէնները կրօնամոլ ժողովուրդ չըլլալով հանդերձ, պատերազմէն ի վեր իսլամական իրաւակարգի կառոյցները չատ աւելի յարգանք ու վարկ կը վայելեն։ Նաեւ աւելի գործօն են։ Շարի քաղաքին կրօնական դատարաններու դատաւորները պահանակութեամբ կը պատմեն թէ ինչպէս չարիայի օրէնքը պարտադրելով վակել տուած են ոդելից ըմպելիի վաճառատուները։

Ռուսերու մեծամասնութեան համար Չէչէնիան ուրիշ աշխարհի պատկանող երկիր մըն է Լիբիոյ, Իրանի կամ Ցորդանանի նման։ Իսկ մահապատիժներու հրապարակաւ դործադրութենէն վրդոված ռուս քաղաքական դէմքերը, ինչպէս կը դրէ լրագրողը, պէտք է յիշեն որ իրենց երկիրը նոյն բարքերու տէր Չինաստանի մը բարեկամն է. պէտք կը յանձնէ Լիբիոյ, հիւլէական կը կատուցանէ Իրանի մէջ։

Չէչէնիոյ հետ յարաբերութիւնները որպէսզի հարթուին, անհրաժեշտ է որ Մոսկուայի քաղաքական դասը գիտակցի թէ իրենք ու անոնք տարբեր են։ Բան մը դոր պարզ քաղաքացիները ըմբռնած են բաւական ժամանակէ ի վեր։

L'association
«THEATRE DE LA BOHEME»

présente

«Nouveaux Hayer»

Adaptation ZAVEN ABRAHAMIAN
et NAREK DOURIAN

Mise en scène et musique
NAREK DOURIAN

Dimanche 26 Octobre à 17 heures

SALLE CORTOT
78, rue Cardinet, 75017 PARIS
M° Malesherbes

Renseignements et réservations au :
01 43 68 84 61 ou 06 07 79 76 76

L'Association
CHÈNE

présente ses réalisations
et ses projets en Arménie
et au Karabagh

le Vendredi 24 Octobre
de 20h30 à 23h30
à l'**Ecole Tebrotzassère**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY

EXPOSITION
des réalisations et des projets
VENTE d'objets artisanaux d'Arménie
— d i a p o r a m a —

Une collation sera servie gracieusement en fin de soirée.

—— Entrée libre ——
—— Parking assuré ——

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԹԱՂի փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Հոկտեմբեր 25–ին, Շաբաթ օր, կէս օրէ յետոյ, ժամը 4–ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

L'ECOLE ARMENIENNE SIAMANTO
DE BAGNEUX-CACHAN

présente

BRATSCH

«SOIREE CABARET»

Samedi 25 Octobre à 21 heures

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — BAGNEUX

P.A.F. : 150*F.

Réservations:
Yeghja Chirinian
Champagne et douceurs compris
01 46 65 51 04
ou 01 45 46 10 11
ou 01 46 65 81 53

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Էօժէնի Տէր – Գալուստեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները. – Տէր եւ Տիկին Ժան Սամուէլեան, Այրի Տիկին Անի Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Ալթի Տէր – Գալուստեան (Գանատա), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ազպաւեան 200–ական ֆրանք, նաեւ Տիկին Վարդանոյշ Դաւիթեանի մահուան առթիւ 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ազպաւեանէ, 200 Ֆր. Պր. Ռուժէ – Անթոն Գազանէն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Տիրուհի Պարսամեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոջ եւ հօր՝ Հայկ – Արամ Պարսամեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՄԱՁԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Գրական – Մշակութային
յանձնախումբ

Բանաստեղծական երեկոյթ

նուիրուած՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Բանաստեղծը եւ իր գործը
կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՉԻՆՍԿԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումները
կը կատարեն՝
Հերմիկ Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)

Սիլվա Հապէշեան – Արաքս
(Հայերէն)
Աբրահամ Ալիքեանի
թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30–ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՀՈՂԹԱՆ

UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN

le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30

En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris

Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

THEATRE ARMENIEN
A ALFORTVILLE

Venez tous applaudir
la TROUPE
de NAREG DOURIAN
dans la pièce

«EREVAN CREDISSIMO»

Samedi 25 Octobre à 20 heures 45

Salle des Fêtes, rue Voltaire

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ՄԱՐՄԻՆ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆ ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
վարչական Խորհուրդը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը՝ մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 66–րդ տարեդարձի հանդիսութեան

կիրակի, Հոկտեմբեր 26

Այս առթիւ, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Պատարագի ընթացքին արեւշատութեան մաղթանք կ'ըլլայ Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող հետեւեալ քարեբարեներուն. – Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Սարգիս Պետոյեանի, Մատլէն Ճէլալեանի, Գէորգ Պաղքճեանի, Փիէր Ղազարեանի, Դաւիթ Պանտիկեանի, Ռուժէ Զրբաշեանի, Ս. Ա. Գործուճեանի, Զորիկեան եղբարց, կարպիս Ճնկըտրըեանի, Էտի Սարգսեանի, Աքոյեան եղբարց եւ Բոյաջեանց, Սուրէն Ֆէսճեանի, Ս. Ա. Բարութքեանի, Շարլ Կուտիկեանի, Ժագ Սամուէլեանի, Մկրտիչեան եղբարց, Աղաւնի Ասլանեանի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պալամուտեան, Հայկանոյշ Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աբրիկեան, Սիրանոյշ Էլմասեան, Ժիրայր Մ. Ն. Հացագործեան, Գ. եւ Սիրանոյշ Ահարոնեան, Ասատուր և Օլկա Մեսճեան, Մկրտիչ Աքոյեան, Մուշեղ Յակոբեան, Յակոբ Փափագեան, Միհայէլ Եավէր, Ասատուր Հռոլոքիկեան, Վարդանոյշ Թադէոսեան, Եղիշէ Փափագեան, Մարտիրոս Մինասեան, Վարդանոյշ Թուղլաճեան, Ռուբէն Տէր-Խաչատուրեան, Սահակ-Վարուժ Մանուկեան, Նուարդ Հացագործեան, Գէորգ Գաւեան, Յովհաննէս եւ Նուարդ Վարժապետեան, Ստեփան Ժ. Զ. Վարդերեսեան, Ճիպրայիլ եւ Ազատուհի Պահատուրեան, Արմենուհի Ալթունեան, Տրդատ եւ Մարի Տէր-Պօղոսեան, Պօղոս Տօնիկեան, վարդան եւ Լուսնիթագ Պանտիկեան, Գեղամ Սայաքեան, Ս. Ս. Դանիէլեան, Մուշեղ Ճիպալեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, վարուժան Պոզաճեան, Սիրուն եւ Նէրսիկ Միւզիֆեան, Յուսիկ Գարակէօզեան եւ զաւակները։

Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ Մայր Եկեղեցւոյ.

Հիմնադիր եւ Գլխաւոր Բարերար՝
Երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաճեանի եւ Ասպետ Վահան Խորասանեանի

Ծառայողներու՝
Մեսրոպ Քհնյ. Աւետեան, Գիւտ Քհնյ. Միհայէլեան, Գէորգ Քհնյ. Նիգոմեան, Գալուստ Քհնյ. Տէր-Մովսէսեան, Շահէ Քհնյ. Աբէլեան, Շաւարշ Քհնյ. Թերգեան, Խոսրով Քհնյ. Ասատուրեան, Եղիշէ Քհնյ. Մխիթարեան, Բարգէն Քհնյ. Ալանեան, Ներսէս Քհնյ. Կատարիւեան, Հայկազուն Քհնյ. Պանտիկեան, Յակոբ Քհնյ. Մխոեան, Սահակ Քհնյ. Շամլեան, Պօղոս Քհնյ. Հայրապետեան, կարապետ Քհնյ. Երեւանեան, Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեան։

Սարկաւագներու եւ սպասաւորներու՝
Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Մալաքեան, Գաբրիէլ Լուսարարեան, Յուսիկ կարակէօզեան, Ժիրայր Գասպարեան, Շահնուր Ճէյհան, Բարսեղ Մաշոյեան։

Կառավարիչներու՝
Օննիկ Հայկազեան, Ատրինէ Սիմիքեան, Միհայէլ եւ Մարգրիտ Փափագեան, Սիլվարդ Աքէշեան եւ Եսայի Պոյաճեան։

Բարեբարիներու՝
Արծրունի Զրբաշեան, Օննիկ Հայկազեան, Արշամ Պապայեան, Զարմայր Ալեքսան, Լոռան եւ Մատլէն Էօճսիւզեան, Յարութիւն Քէչեան, Առաքել Առաքելեան, Գէորգ Բալամուտեան, Հայկանոյշ Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աբրիկեան, Սիրանոյշ Էլմասեան, Ժիրայր Մ. Ն. Հացագործեան, Գ. եւ Սիրանոյշ Ահարոնեան, Ասատուր և Օլկա Մեսճեան, Մկրտիչ Աքոյեան, Մուշեղ Յակոբեան, Յակոբ Փափագեան, Միհայէլ Եավէր, Ասատուր Հռոլոքիկեան, Վարդանոյշ Թադէոսեան, Եղիշէ Փափագեան, Մարտիրոս Մինասեան, Վարդանոյշ Թուղլաճեան, Ռուբէն Տէր-Խաչատուրեան, Սահակ-Վարուժ Մանուկեան, Նուարդ Հացագործեան, Գէորգ Գաւեան, Յովհաննէս եւ Նուարդ Վարժապետեան, Ստեփան Ժ. Զ. Վարդերեսեան, Ճիպրայիլ եւ Ազատուհի Պահատուրեան, Արմենուհի Ալթունեան, Տրդատ եւ Մարի Տէր-Պօղոսեան, Պօղոս Տօնիկեան, վարդան եւ Լուսնիթագ Պանտիկեան, Գեղամ Սայաքեան, Ս. Ս. Դանիէլեան, Մուշեղ Ճիպալեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, վարուժան Պոզաճեան, Սիրուն եւ Նէրսիկ Միւզիֆեան, Յուսիկ Գարակէօզեան եւ զաւակները։

ՆԱՀԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիլ Թարգմանչաց Դպրոցի
ՊԱՐԱՆՅԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 20, ժամը 20–էն սկսեալ

*
**

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40–ամեակ
Դեկտեմբեր 14

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23
JEUDI
23 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·230 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.230

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓՈՆի դատավարութիւնը կը շարունակէ քաղաքական բանավէճի նիւթ ըլլալ եւ մամուլի էջերը կը լեցուին թեր – ու դէմ արտայայտութիւններով : Որոշ անձեր վրդոված են Սեկէնի խօսքերէն որ այս դատին մէջ կը տեսնէր ուրիշ դատ մը՝ Ֆրանսայի եւ Կոլիմի դատը : Ժոսփէն, Ազգային Ժողովին մէջ չեչաց թէ սխալ է նման մտածում մը, Ֆրանսան, բաւ, Լոնտան էր, Վերքոր էր, Վիւիլ չէր : Պատմաբան՝ Միշել Պերժէս որ առաջինը եղած էր վաւերաթուղթեր երեւան հանող Փափոնը ամբաստանելու համար, այսօր յետքայլ կ'ընէ եւ կը յայտարարէ որ Փափոն ոչինչ առորագրած է, չիմացութիւն կայ պատճէններու եւ հարցազրոյցներու մէջնէ : Փափոնի մէկ վաստարանն ալ Աւետեանին ներկայացուցած է հրացան մը զոր Փափոնի նուիրած է Իրայէլի դեսպան մը առ ի երախտագիտութիւն անոր մատուցանած ծառայութեանց իսրայէլի պետութեան :

ՉԵԽ ԵՒ ՍԼՈՎԱՔ դնչուներու բազմութիւն մը կը խուժէ Տուվր՝ որու պատասխանատուները դիմում ըրած են բրիտանական կառավարութեան նիւթական օժանդակութիւն մը ձեռք ձգելու համար : Արդէն 800 դնչուներ ապաստանի իրաւունք կ'ուզեն եւ Տուվրի թաղապետութիւնը չի հասնիր բոլորը տեղաւորելու :

ՍԵՐԳԻՈՑ նախագահական ընտրութիւն մը եւս պիտի կատարուի Դեկտեմբեր 7-ին, Հոկտեմբեր 5-ի ընտրութեան Բ. ջրջանը չեղեալ համարուած ըլլալով, որովհետեւ մասնակցութիւնը 50%-էն վար կր : Գլուխը հասած էր ազգայնապաշտ թեկնածու՝ Սեսելժ ընդդէմ Միլոսեւիչի կուսակիցին :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAiNÉ»

(22 Octobre)

SERGE TCHURUK
ALCATEL
QU'EN LUI MEME

Շարաթաթերթ Փրիզ տը պէֆ գլուխը այս չարթու (Հոկտ· 22) նուիրուած է Սերժ Զիւրլիւքի : Գրութեան սկիզբը Նէքոլա Պօ կը պարզէ պատկերը· — «On se marginalise très rapidement au sein du patronat français. Il suffit d'être d'origine arménienne, de ne pas passer par un cabinet ministériel et de travailler les seize premères années de sa vie professionnelle dans une entreprise américaine»:

Պարագան է, կ'ըսէ Սերժ Զիւրլիւքի, ծնեալ՝ Զիւրլիւքեանց : Առանց նեցուկի, առանց ցանցի, Ալքաթէլի անօրէնը «աթիփիէ» (սովորական տիպարէն դուրս) մը մնացած կ'ըլլար : Ապա կու տայ կենսպրականը, կը յիշէ որ Լէհուէիի մը հետ ամուսնութիւնը ջլատարար չրջանին, պատճառ եղած է որ Ֆրանսական սպասարկութիւնները կասեցնեն ռազմաճարտագէտի իր ասպարէզը ու դառնացած, Զիւրլիւք Մոպիլ մտնէ :

Մանրամասնօրէն անդրադառնալէ ետք անոր յաջող գործունէութիւններուն յաջորդաբար Սէ–Տէ–Էֆ Շիմիի, Թոթալի, Ալքաթէլի գլուխը, երեք խախուտ հաստատութիւնները դարս Զիւրլիւք վերատեսութիւնները դարս Զիւրլիւք վերականգնած է, Պօ կը հասնի թոմսընի սենսացիոնալիզմին, որու համար ժիւլիէ նախընտրած էր Լակառեերը (Հատ) : Այդ չրջանին կը թուէր թէ Զիւրլիւք պիտի չյաջողի, բայց, այսօր, Ժոսփէն Ալքաթէլի տուաւ նախընտրութիւնը : Ու լրագրողը կ'եզրակացնէ խօսքը տալով Զիւրլիւքի մէկ գործակիցին՝ «գոհ էր, բայց ցոյց չտուաւ» : Արդէն, ենթախրագրով մըն ալ Զիւրլիւք կը ներկայացուի որպէս մէկը որ «Փոլիթէքնիք աւարտած է, բայց ոչ՝ խնդուքի վարժարանը» :

ՓԱՐԻԶ

ՕՄԱՆԵԱՆ 700-ԱՄԵԱԿԸ, ԻՆՆԷՍՔՕ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁՕՅԸ

Ի՛ պատասխան Հ· Յ· Դաշնակցութեան կոչին, աւելի քան 500 հոգի հաւաքուած էին Երեքշաբթի իրիկուն (Հոկտեմբեր 21) ժամը 18·30-ին, ԻՆՆԷՍՔՕ-ի չէնքին առջեւ, Ֆոնթընուա հրապարակը : Հայերու այս ցոյցին կը մասնակցէին նաեւ Ցոյներ, Կիպրացիներ, Քաղդէացիներ, Քիւրտեր եւայլն : Ներկայ եղան նաեւ Ֆրանսացի երեսփոխաններ, քաղաքապետներ, քաղաքական անձնաւորութիւններ :

Խօսք առին Գլամարի քաղաքապետ՝ Ժ· Փ· Փուշէ, նոր ներունդի կողմէ՝ Պ· Սարդիսեան, Հ·Յ·Դ·-ի անունով Տիգրան Շիրվանեան, Կապոյտ Խաչի կողմէ՝ Տիկին Հելէն Մերճանեան, նաեւ Վիլէօրպանի քաղաքապետը, Պ· Պրէթ որ նախադահն է Ֆրանքեւհայկական Բարեկամութեան Ցանձնախումբին :

Երեք հողինոց պատուիրակութիւն մը բաղկացած Տիգրան Շիրվանեանէ, Անրի Փափազեանէ եւ Վարուժան Կիւրեղեանէ ընդունուեցաւ ԻՆՆԷՍՔՕ-ի ընդհանուր տնօրէնին, վոխանորդին կողմէ : Այս տեսակցութեան մասին, զեկուցում տուաւ Պ· Անրի Փափազեան : Ան ըսաւ որ հանդիպումը տեղի ունեցած էր սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ եւ թէ տնօրէնին տեղեկացը յայտնած էր որ ԻՆՆԷՍՔՕ կայսրութիւններու յարելեաններ չի տօներ : Հարցը, սակայն, պիտի քննուի Ընդհ· Ժողովին կողմէ որ կուտայ վերջնական որոշումը : Ընդհ· Ժողովին նստաշրջանը սկսած է Հոկտեմբեր 21-ին : Խօսք առաւ նաեւ Պր· Վ· Կիւրեղեան : Նախորդ օրը, Հոկտեմբեր 20-ին, ԻՆՆԷՍՔՕ-ի նախագահը՝ Ֆեռերիքօ Մայոր ընդհ· ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած էր թէ ԻՆՆԷՍՔՕ-ն չի տօներ Օսմանեան կայսրութեան 700-ամեակը բայց, չի բացառեր որ վեր առնուին անոր մշակութային երեւոյթները : Այլ խօսքով, Ֆ· Մայոր կրկնած է ինչ որ Սոֆիայի մէջ ըսած էր տեղւոյն համագրիչ խորհուրդի քարտուղարին՝ կարօ Հայրապետեանի, պատասխանելով անոր առարկութեանց այդ տօնակատարութեան առնչութեամբ :

«Մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցայ ձեր ըսածին եւ արձանագրեցի : Այս բոլոր մտահոգութիւնները պիտի փոխանցեմ կազմակերպութեան այնպիսի ձեւով մը որ այդ տօնակատարութիւնը ըլլայ բացարձակապէս նրբերանգ : Միաժամանակ ընդգծուի որ ԻՆՆԷՍՔՕ չի կրնար միանալ Օսմանեան կայսրութեան վերաբերող բոլոր այն նկատումներուն որոնց մասին դուք խօսեցաք : Այնպէս որ Օսմանեան կայսրութեան հիմնադրման տօնակատարութեան պարագային միայն մշակութային երեւոյթները նշուին : Այլ խօսքով տօնակատարութեան առարկայ ըլլան միայն կայսրութեան ներդրումները մշակոյթի բնագաւառին մէջ» («Յառաջ», Հոկտեմբեր 7) :

Այս ցոյցին առթիւ, սխեռուած են նաեւ նախագահ Շիրաքի խօսքերը («Յառաջ», Հոկտեմբեր 17) որոնք, կը թուի որ մեծ «խանդավառութիւն» առեղծած մեր մօտ, մինչ այն տպաւորութիւնն կը թողուն որ նախագահ Շիրաքի վերապահութիւնը այդ տօնակատարութեան նկատմամբ կը բխի զլխաւորաբար անոր առեղծելիք հաւանական հետեւանքներէն, երբ կ'ըսէ՝ «... qui peuvent conduire à des réactions d'agressivité ou de défense».

Մնաց որ, հապա երեք օր եաք, նոյն նախագահը ուրիշ բան ըսած էր Մ· Ելցինի եւ յայտնած որ Օսմանեան կայսրութեան 700-ամեակը պէտք է նշուի փակիզի մէջ եւ այդ մասին աւելի մանրամասնօրէն կը խօսի նախագահ Տէմիրէլի հետ, երբ այս վերջինը պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ գայ, Փետրուարին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 21 / 22)

Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի Վիէննայի կեդրոնին ապրնթեր գործող ծրագրաւորման խումբի պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 20-ին Ադրբեջան գացած է : Այս մարմինը կը բաղկանայ եւրոպական 10 երկիրներու պէնուորական մասնագէտներէ, որոնցմէ ոմանք մաս կը կազմեն խումբի պեկավար Միշէլ Քեցինկըրի գլխաւորած այս պատուիրակութեան : Ըստ ԻՒԱՐ-ԹԱՍ-ի, նոյն օրը Հ· Ալիեւի հետ հանդիպումէն ետք Քեցինկըր ըսած է թէ ինք եւ իր գործընկեր պէնուորականները պատրաստ են մասնակցելու խաղաղարար գործողութեան որեւէ տարբերակի գործադրութեան : Ան ըսած է թէ իր ներկայացուցած մարմինը անհրաժեշտ տարր է ուժերը տարանջատելու, սդրբեջանական զրաեալ տարածքները ազատագրելու եւ գաղթականները հոն վերադարձնելու ու այլ հարցերը լուծելու առումով : Իսկ Հ· Ալիեւ հարցին լուծման կապակցութեամբ լաւատեսութիւն յայտնած է աւելցնելով թէ ըստ իրեն գործընթացը կը զարկանայ հարցը երկու փուլով լուծելու ուղղութեամբ :

***

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊՈԼՍՈՑ ԺՈՂՈՎԻՆ

Հոկտեմբեր 21-ին Պոլիս բացուած Սեւծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան անդամ երկիրներու Ներքին նախարարներու հանդիպումին մասնակցելու համար Հոկտեմբեր 20-ին յատուկ օդանաւով մը Թուրքիա գացած է Հայաստանի Ապահովութեան եւ Ներքին նախարար Սերժ Սարգսեան : Նախքան Պոլիս երթալը, նախարարը այցելած է Անգարա, ուր չարք մը հանդիպումներ ունեցած է : Սոյն ժողովին օրակարգի նիւթեն էր թմրեցուցիչներու եւ անոնց մաքսանենդութեան դէմ պայքարը : Ս· Սարգսեան Հոկտեմբեր 23-ին կը վերադառնար Հայաստան :

***

ԻՆՆԷՍՔՕ-ԻՆ ԲՈՂՈՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՑՐՈՒԹԻ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 20-ին, Պէյրութի մէջ, Լրագրողներու Միութեան չէնքը տեղի ունեցած է Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպանութեան կազմակերպած մամուլի ասուլիսը, որուն ներկայ եղած է նաեւ Մխիթեան Նախագահ Մուհամմադ Տաալպատի : Ասուլիսի ընթացքին կարդացուած է դեսպանութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը ուր կը դատապարտուի ԻՆՆԷՍՔՕ-ի մասնակցութիւնը Օսմանեան Կայսրութեան հիմնադրութեան 700-ամեակի նչումներուն : Յայտարարութեան վերջաւորութեան յոյս յայտնուած է որ արաբական երկիրները՝ ժողովրդական եւ կառավարական մակարդակներով, ինչպէս նաեւ ԻՆՆԷՍՔՕ-ի մօտ իրենց պատուիրակներուն միջոցով նեցուկ կը կանգնին Հայաստանի բողոքին, նման յարելեանի մը նչումը մերժելու համար :

***

ԵՐԵՍՓոԽԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԽՄԲԱԿ

Ազգ· Ժողովին 17 երեսփոխաններ Հոկտեմբեր 21-ի նիստին յայտարարած են թէ «Երկրապահ» երեսփոխանական նոր խմբակ մը կազմած են : Անոնց կողմէ կատարուած յայտարարութեան մէջ ըսուած է· — «Փաստելով ժողովրդի որոշակի օտարումը պետութիւնից, մերժելով ծայրայեղականութիւնն ու առկայ դժուարութիւնների ամբողխավարական շահարկումները, մտահոգուած հասարակութեան առեւակատուող բեւեռացումից, պատրաստակամ ենք օժանդակելու ժողովրդի եւ իշխանութիւնների ներդաշնակմանը, փոխադարձ հանդուրժողականութեամբ ու բաղաքակիրթ երկխօսութեան միջոցով հասնել հասարակական համերաշխութեան հաստատմանը» : «Երկրապահ»ի անդամները մեծ մասով անկուսակցականներ են, սակայն ունին քաղաքական կոդմնորոշումներ : Նախագահն է «Երկրապահ» կամաւորական միութեան փոխ – նախագահ Ալպէր Բազէեան, քարտուղարը՝ «Իմակ» Հայ–իտալական միութեան եւ ձեռնարկութեան նախագահ Գագիկ Պօղոսեան :

***

Վ· ՈՍԿԱՆԵԱՆ·–

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ ՄԵԹՈՏԻԿԱՑի ՀԵՏ ԿԱՊՈՒԱԾ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻՇՏ ԷԼ ԵՂԵԼ ԵՆ»

Նչելով որ արդէն չորս տարի է վեր Հայաստան կը պաշտպանէ Ղարաբաղի հարցին փուլ առ փուլ կարգադրութիւնը, Արտաքին փոխ–Նախարար Վարդան Ոսկանեան լրագրողներուն ըսած է թէ ԼՂՀ-ի եւ Հայաստանի միջեւ կնճիռին լուծման առընչուող մեթոտի տարակարծութիւններ միշտ գոյութիւն ունեցած են : Աւելցուցած է որ պահը փափուկ ըլլալով հարկ է չօչափելի առաջարկներ ներկայացնել եւ որոշում գոյացնել, որու որպէս հետեւանք ալ այդ տարակարծութիւնները աւելի զգալի կը դառնան : Փոխ–Նախարարը ըսած է թէ հարկ է այս մասին լուծում մը գտնել ու նչած է թէ Ղարաբաղի կամքը կը գերիշխէ, քանի որ ի վերջոյ աոիկա իրենց խնդիրն է, սակայն նաեւ Հայաստանի խնդիրն է այդ, հաչուի առնելով որ կը խօսուի մէկ ժողովուրդի մասին :

***

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՀԱՐՑԵՐՈՒԻ ՍԵՄԻՆԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ Հոկտեմբեր 22 – 25 տեղի կ'ունենայ արդարադատութեան հարցերու

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԽԱԹԱՐՄԱՆ ՈՒ ՆԱՀԱՆՋԻՆ ԴԻՄԱԶ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Գրեց՝ ԱՐԱ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Ուսանողական չրջանիս մեր ուսուցիչները ամէն առթիւ կ'արտայայտուէին հայերէն լեզուի հարստութեան մասին: Այս իրողութեան հետեւանքը այն կ'ըլլար, որ կուտայինք հոմանիշներու երկար ցանկեր, զրոս սորվելու տախտղութիւնը եւ դժուարութիւնը մտածել տուած է, թէ ի՞նչ պէտք կայ նոյն նշանակութիւնը ունեցող այդքան բառի, երբ միտք մը բացատրելու համար առնուազն միայն մէկը կը բաւէ: Օրինակ առնենք, «ծոյլ» բառը. ընաւ չեմ յիշեր աշակերտական չրջանէս որեւէ վարժապետ, որ պարապանց ընկերը մը կշտամբելու համար գործածած ըլլայ «յոյլ» կամ «պղերդ» հոմանիշը: Թէեւ կիրակի օրերը երբ քարոզիչ քահանան կամ վարդապետը կը չարէր հոմանիշներ, ինչպիսին են

ազաչեց, պաղատեցաւ, թախանձեց...

ուրախացաւ, հրճուեցաւ, ցնծաց...

ուրացաւ, դրժեց, մերժեց...

կը զգայի, որ քարոզը աւելի ճոխ եւ տպաւորիչ կը գառնար: Աւելի եւթ սա կայն, քանի կարզացի ականատես դրոզներու երկերը, այնքան աւելի համոզուեցայ, որ իրր հոմանիշ ցոյց տրուած բառերէն չատը կարելի չէր ընդունիլ իրր նոյնիմաստ, ինչպէս ծոյլը եւ յոյլը, ահը, վախը, եւ սարսափը, ազաչանքն ու թախանձանքը կամ խաչնարածն ու կուռբածը:

Երբ զրական գործերու հանդէպ մեր հետաքրքրութիւնը ուսուցիչներու հսկողութենէն եւ վարժարանի չրջանակէն դուրս յորդեցաւ, հաղորդուեցայ նաեւ արեւելահայերէնի հետ, որը հակառակ իր յատկանչական տարբերութիւններուն որեւէ կերպով անհասկնալի չեղաւ: Նոր բառեր կամ ծանօթ բայց տարբեր իմաստով գործածուած բառերն անդամ նախադասութեան մէջ իրենց տեղով եւ դերով հասկնալի կը գառնային: Ինչպէս մեր մեծերը կ'ըսէին՝ զօրութեամբ կը հասկնայի: Այն առեն բնաւ չխորհեցայ, թէ այս փոքրաթիւ հայ ազգին ինչո՞ւ է պէտք երկու անջատ հայերէն լեզուներ, այնքան որ բնական կերպով ընկալած էի այս երկուութիւնը: Այսօր ա՛լ աւելի դիտակից կերպով կը նայիմ երկու հարազատ լեզուներու իրականութեան (թէեւ նոյնը չէ պարագան երկու ուղղագրութիւններու հարցին համար): Կ'ընդունիմ, որ երկու հայերէններով կրկնակի հարուստ ենք: Այս երկու լեզուները ո՛չ թէ մրցակցաբար, այլ գործակցաբար լծուած են առաջնորդել մեր փառաւոր գրական վաստակը դէպի նոր բարձրութիւններ: Գալով մեր մայրենիի բառամթերքին, տրամաբանօրէն երկու կողմի համար ալ նոյնը պէտք է ըլլայ՝ եւ այդպէս ալ էր, եթէ նկատի չառնենք մի քանի բացառութիւնները:

Միայն թէ երկաթէ վարագոյր մը եօթը տասնամեակներու տեւողութեամբ այդ երկու լեզուները եւ զիրենք գործածող Հայերը իրարու անհաղորդ պահեց: Մինչդեռ այդ ժամանակաշրջանին կենսաբանական, բնագիտական, բժշկագիտական անբեւեռակայելի յառաջդիմութիւններ, ճարտարարուեստական եւ անչրպետային նուաճումներ, փիլիսոփայական նոր միտքեր եւ արուեստի արդիական նոր ըմբռնումներ ծնունդ տուին համապատասխան բառերու անվերջանալի չարքերու, որոնց հայերէն փոխադարձները ունենալ անհրաժեշտ էր: Անկախաբար Հայաստանի լեզուական Ակադեմիայէն, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ «զրագէտ»ները, իրարմէ անկախ եւ անտեղեակ, սկսան արտադրել նոր բառեր, որոնք առհասարակ տրամաբանական եւ դիւրահասկնալի կ'ըլլային, չնորհիւ այն յարմարութեան, որ հայերէն լեզուն կընայ ընձեռել բարդ կամ ածանցեալ նոր բառերու կազմութեան համար: Միայն թէ քիչ չեղան պարագաները, ուր զանազան զաղութներու մէջ կերտուեցան տարբեր նոր բառեր նոյն նպատակին համար: Անչուշտ օգտագործուեցան նաեւ հին

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԷՆԷՄ

Հայաստանի Հանրապետութեան 6-րդ տարեդարձի առիթով, Արժանթինի եւ Հարաւային Ամերիկայի այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցան պոնազդ ձեռնարկներ։ Սեպտեմբեր 22-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը կազմակերպեց ընդունելութիւն մը Պուէնոս – Այրէսի Քաղաքային Որհուրդի Ոսկեզօծ սրահին մէջ։ Ընդունելութեան ներկայ եղան շուրջ 40 դեսպաններ, Արժանթինի Արտաքին Նախարարութեան եւ պաշտօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, գործարարներ, լրագրողներ, ինչպէս նաեւ արժանթինահայ համայնքի անդամներ։

Սեպտեմբեր 25-ին, Մոնթեվիդէոյի մէջ, Ուրուկուայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի տեղական յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, կազմակերպուեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն հրաւիրուած էին նաեւ Ուրուկուայի կառավարութեան մօտ հաւատարմագրուած դեսպաններ եւ դիւանագէտներ։ Ընդունելութեան ներկայ եղաւ ՀՀ դեսպան Վահան Տէր – Ղեւոնդեան, որ խօսեցաւ ներկաներուն։

Համայնքին կեդրոնական ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Պուէնոս – Այրէսի մէջ, Հոկտեմբեր 1-ին, կազմակերպութեամբ Արժանթինի Հայ Ազգային Համագումարին եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանին, հովանաւորութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան Դեսպանութեան եւ Հայ Կեդրոնին։ Օգոստոս 12-ին տեղի ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին, Արժանթինի նախագահ Գարլոս Սաուլ Մենեմ ընդունեցաւ Արժանթինի Հայ Ազգային Համագումարի ներկայացուցիչներու հրաւէրը, խոստանալով ներկայ ըլլալ եւ խօսք առնել Հոկտեմբեր 1-ի ձեռնարկին, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ էր Արժանթինի եւ ընդհանրապէս Սփիւռքի պատմութեան մէջ։

Հոկտեմբեր 1-ին, Պուէնոս – Այրէսի Հայ Կեդրոնի սրահը լեցուն էր։ 1000-է աւելի ներկաներուն մէջ էին Արժանթինի մէջ դեսպաններ, դիւանագէտներ, Արժանթինի Արտաքին փոխ – նախարարը, լրագրողներ, հիւրեր Գորտոպայէն, Մարտէլ Փլաթայէն, ինչպէս նաեւ Ուրուկուայէն, ուրկէ եկած էին Առաջնորդ Ցակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեան եւ «Ռատիո Արմենիա» լարանի անօրէն՝ բարերարուհի Տիկին Արաքսի Ռուբէնեան։ Արժանթինահայոց Առաջնորդը Գիւտակ Արք. Մուրատեանի օրհնութեան խօսքէն յետոյ խօսք առին Հայ Կեդրոնի վոխ – նախագահ Ալպէրթօ Ճէրճեան, Արժանթինի Հայ Ազգային Համագումարի նախագահ Իսահակ Նիկոդոսեան, ՀՀ դեսպան Պր. Վահան Տէր – Ղեւոնդեան եւ Արժանթինեան Հանրապետութեան նախագահ տօքթոր Գարլոս Սաուլ Մենեմ։

Արժեւորելով Հայաստանի նոր անկախութեան նշանակութիւնը, Պր. Մենեմ վերահաստատեց իր մեծ համակրանքը Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հանդէպ։ Նշեց իր բարեկամական կապերը Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հետ։ Անդրադարձաւ Հայ ժողովուրդի պատմութեան՝ մասնաւորապէս յիշատակելով ցեղասպանութիւնը։ Ապա Արժանթինի նախագահը բարձր գնահատեց բարեփոխումներու իրականացման քաղաքականութիւնը Հայաստանի մէջ, որուն զուգահեռ զծեց Արժանթինի մէջ իր նախաձեռնած բարեփոխումներու գործընթացին հետ։

Եզրափակելով իր խօսքը, նախագահը ներկաներուն յայտնեց, որ դալ տարի՝ 1998-ին պաշտօնական այցելութիւն պիտի կատարէ Հայաստան։ Այս յայտարարութիւնը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ներկաներուն կողմէ։

ԼՐԱՏՈՒ

ՊԱՆԵԷՕ-ԳԱՇԱՆԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԴՊՐՈՑԸ

1997 – 98-ի վերամուտը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 17-ին։ Պանեէօ – Գաշանի հայկական դպրոցը դոյութիւն ունի 66 տարիներէ ի վեր եւ տարուէ տարի կը շարունակէ իր գործունէութիւնը եւ այսօր կ'ընդունի իր առաջին ուսուցչուհին՝ Սիրվարդի աշակերտներու թոռները։

Դաստուանդութիւններու պատասխանատուն է Զեփիւռ Մեհրապի։ Զինքը կը շրջապատեն աշակերտներու ծնողքներ ու րոնք, ըստ իրենց կարելիութեանց, կը ստանձնեն անհրաժեշտ աշխատանքներ դպրոցին գործընթացը ապահովելու համար։ Դպրոցը, ըստ տարիներու, 20-էն 30 աշակերտ ունի։ Դասերը տեղի կ'ունենան Պանեէօյի Ամբի-Վալոն դպրոցը, Հորեքշաբթի ժամը 9։30-էն 17, համաձայն մակարդակներու եւ աշակերտ կ'ընդունի մանկապարտէզէն պաքալօրէա։ Մայրիկներ կու գան, սիրայօժար, օգնելու ուսուցչուհիին։ Միութեան վարչական մարմինը (Սիամանթօ դպրոցին աշակերտներու ծնողք եւ բարեկամներ) կանոնաւոր կերպով կը վերանորոգուի, ինչ որ թոյլ կու տայ նպաստելու նոր նախաձեռնութեանց իրագործման։

Տարուան երկայնքին բազմաթիւ ձեռնարկներ կ'ընկերանան դասընթացքներուն ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելով։ – հաւաքոյթներ որոնք աւելի քան 60 հոգի կը համախմբեն, կաղանդ պապա, Ամանոր, Զատիկ՝ խաղերով եւ ճոխ նախընթրիքներով պատրաստուած ծնողքներուն կողմէ, պատյաներ, սինեմա, կրկէս, խամաճիկ։ Նուիրատուներ կը շրջապատեն դպրոցը դասագիրքեր, ուսուցման մեթոտներ, գիրքեր նուիրելով։

Վանաձորի հետ Պանեէօյի զուգորդութիւնը կը նպաստէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններուն։ Միւս կողմէ, անդամակցած ըլլալով «Սիամանթոյի բարեկամներ»ու միութեան, հիմնուած վերջերս Փարիզ, կ'օգտուին նաեւ առանձնաշնորհեալ կապերէ եւ նամակագրութեան փոխարկումէ Հայաստանի «Սիամանթօ» դպրոցին հետ։

Այս ամբողջը կը լրացնէ Զեփիւռ Մեհրապի որակաւոր դասաւանդութիւնը։ Իր աշակերտները յաջողութեամբ կը մասնակցին Փարիզի եկեղեցւոյ կազմակերպած տարեկան մրցոյթներուն։ Պաքալօրէայի քննութեան աշակերտներու ձեռք ձգած արդիւնքները յատուկ գնահատանքի արժանացած են հայերէնի պատասխանատուներուն կողմէ։ Դպրոցը կը մասնակցի Պանեէօյի այլ միութիւններու՝ Կապոյտ Խաչի, ԻԽՔՖՄԱՄ-ի ձեռնարկներուն։

Տարեվերջի հանդէս մը կը փակէ դպրոցական շրջանը։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

Է.

– Թող առնելիքը ըլլայ, գոչեց Մարզար էֆէնտի սպառնական չեշտով մը։

Վարժարապետին այս միջադէպը աւելի հրահրեց Մարզար էֆէնտիի մարտական եռանդը։ Հետեւեալ օրն իսկ Թաղային Որհուրդին դէմ ծանր ամբաստանութիւններով հանրագրութիւն մը պատրաստել տուաւ եւ Մանուկ աղային յանձնեց որ թաղեցիներուն ստորագրել տայ, որպէսզի Վարչութեան մատուցուի։

– Աղէ՛կ, բայց տեսնենք ամէնքն ալ պիտի ուզե՞ն ստորագրել, դիտել տուաւ Մանուկ աղա։

– Ամէնքը թող չստորագրեն, բաւ է որ քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքենք։

– Ատոր ալ կը կասկածիմ, մեր թաղեցիները զարմանալի մարդիկ են, արճամբանութեանց մէջ կը պռատն կը կանչեն, բայց երբ որ կարգը գայ գործելու՝ մէկ կողմ կը քաշուին։

– Քիչ մը սանկ ղրամ խացդնենք նէ՝ օդուտ չընե՞ր, հարցուց վաճառականը։

– Ատ տարբեր բան, պատասխանեց Մարզար, ատոր ըսելիք չունիմ, ղրամով ամէն բան կարելի է։

Վաճառականը ղրպանը խառնեց, երկու հատ հինգ ոսկինոց պանքնոթ հանեց, Մանուկ աղային տուաւ եւ ըսաւ.

– Հիմակուհիմա սըտնանք առ, թող քովդ պռնուին, պէտք եղած տեղը գործածէ, յետոյ եթէ հարկ ըլլայ նորէն բան մը կ'ընենք։

Նախկին թաղականը պանքնոթները ղրպանեց, հանրագրութիւնը խնամքով թերթի մը մէջ ծրարեց ու մեկնեցաւ խոստանալով իսկոյն գործի սկսիլ։

– Քանի՞ օրէն կը վերադառնես, հարցուց Մարզար էֆէնտի։

– Է՛յ, առնուազն երեք – չորս օր պէտք է, պատասխանեց Մանուկ։

– Ինձ տեսնեմ; սա գործը յաջողութեամբ ղլուխ հանէ։

– Զեռքէս եկածը պիտի ընեմ, այդ մասին կատարեալապէս ապահով եղիր, պատասխանեց Մանուկ։

Եւ արդարեւ, եռանդով գործի սկսաւ։ Բայց իր երկիւղը հիմնաւոր էր։ Թաղեցիներէն շատեր բացարձակ չեզոքութիւն պահել կ'ուզէին։

– Սրտեղ ստորագրութիւն մը նեռէ՛, կ'առաջարկէր Մարզար էֆէնտի թաղեցիի մը հանրագրութիւնը երկարելով։

– Ի՞նչ է աս, Մանուկ աղա։

– «Ձանըմ» մեր Թաղական Որհուրդին դէմ բողոք մըն է, ալ համը փախցուցին, ասանկ թողուլ չըլլար, կարգա՛ նայէ, խնդիրը շատ ազէկ կերպով բացատրուած է։

– Ինծի ի՞նչ, ես ատանկ բաներով չեմ զբաղիր։

– «Թոհա՛ֆ» բան, դուն թաղեցի չե՞ս։

– Թաղեցի եմ, բայց չեզոք մնալ կ'ուզեմ։

– Ատանկ անտարբերութիւն կ'ըլլա՞յ... այդ պօղոս էֆէնտին պարզապէս եկեղեցին կը թալլէ կոր, դինքը դուրս նետելու է եւ չնորհքով մարդիկ նստեցնելու է։

– Շնորհքով մարդ ո՞ւր է։

– Ի՞նչ ըսել է, զարմանալի բան, թաղին մէջ չնորհքով մարդ չի կա՞յ... Մարզար էֆէնտին կը բերենք առենապետ կ'ընենք, ազգասէր, հարուստ, պատուաւոր մարդ, պօղոս էֆէնտիին չի նմանիր։

– Պօղոս էֆէնտիին ալ, Մարզար էֆէնտիին ալ խերն անիծեմ... հայի փարա հանելու նայինք։

Մանուկ աղա այս տեսակ ընդդիմութիւններէ չէր յուսահատեր, մարդը կ'առնէր սրճարան մը կը տանէր, քանի մը չիբ օղի կը հրամցնէր, ժամերով կը խօսէր եւ երբեմն կը յաջողէր ստորագրութիւն մը կորզել։

Ուրիչ կարգ մը դատարկապորտներ 10 կամ 20 դրուշի փոխարէն իրենց ստորագրութիւնը կը դնէին հանրագրութեան ներքեւ։

Մէկ քանիները, աւելի խստապահանջ, ոսկի մը կը պահանջէին եւ Մանուկ աղա իրենց կարողութեան համեմատ տակաւ-տակաւ կը մանէր հետերնին։

Բայց տասը ոսկին չուտով աւարտեցաւ, մինչ հանրագրութեան ներքեւ հազիւ 40 – 45 ստորագրութիւններ հաւաքուած էին։

Մանուկ աղա երկու օր եռքը ապի առաւ Մարզար էֆէնտիի տան դուռը։

– Ի՞նչ լուր, հարցուց վաճառականը։

– Բաւական ստորագրութիւն հաւաքեցի։

– Որչա՞փ...

– Ցհսունի չափ։

– Զօդտեր, էֆէնտիմ, չօդտեր։

– Ես ալ գիտեմ որ չօդտեր, պատասխանեց Մանուկ աղա, բայց ի՞նչ ընենք կամաց կամաց... ասկէ գատ ղրամն ալ սպառեցաւ եւ ղրամը այս տեսակ պայքարներուն չի դեր է։

– «Ձանըմ» դուն ալ «պոլ պոլ» չըրաժներէր։

– «Թոհա՛ֆ» ես, Մարզար էֆէնտի, տասը ոսկին ի՞նչը կ'ըլլայ, պատասխանեց Մանուկ աղա սրտմտած դէմքով մը, յետոյ հոգիի մէջ տասը բաժնես նէ՝ ամէն մէկուն ի՞նչ կ'իյնայ, վրայէ վրայ մէյմէկ մէճիտիէ։ Հաշիւը մէջտեղն է։

– Ատոնց ամէնքն ալ ղրամո՞վ ստորագրեցին...։

– Չէ՛, բայց մարդ կայ որուն ստորագրութիւնը առնելու համար հարկ եղաւ ոսկի մը տալ, ուրիշի քանի ղրուշի պէրա խմբցնել, ուրիշի մը մէխանէճին ունեցած պարտքը մաքրել եւայլն, եւայլն։

(Շար. 31)

(Շար. Ա. էջէն)

նուիրուած Բ. միջազգային սեմինարը՝ «Սահմանադրական վերահսկողութիւնը եւ մարդու իրաւունքներու պաշտպանութիւնը» թեմայով: Հայաստանի Սահմանադրական Դատարանին եւ Եւրոպայի Խորհուրդի «Ժողովրդավարութիւն իրաւունքի միջոցով» վենետիկի յանձնաժողովին միասնաբար կազմակերպած այս հաւաքին կը մասնակցին աշխարհի 17 երկիրներէ ներկայացուցիչներ: Այս առթիւ նաեւ Հայաստանի Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Գագիկ Ցարուքեանեան բազմաթիւ հանդիպումներ կ'ունենայ նախկին Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, Ազգ. ժողովի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին փոխ – նախարար՝ Վարդան Ոսկանեանի, ինչպէս նաեւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

***

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պետական նախարար Հելմութ Շէֆէրի գլխաւորած Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան պատուիրակութիւն մը եռօրեայ այցելութեան մը համար Երեւան գացած է: Մինակի խումբի աշխատանքներուն աջակցելու եւ Հայաստանի տնտեսական բարեփոխումներուն մօտէն ծանօթանալու նպատակով եկած հիւրերը հանդիպումներ կ'ունենան նախագահին, Ազգ. ժողովի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին փոխ – նախարար՝ Վարդան Ոսկանեանի, ինչպէս նաեւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի «Կրանտ–ակումբ» մարզադաշտին մէջ վերջ գտած է ազգոց պասքէթպոլի Հայաստանի ախոյեանութիւնը: Վերջին մրցափուլին, երկրորդ անգամ ըլլալով, անընդմէջ, Հայաստանի ախոյեանի տիտղոսը նուաճած է ԲԿՄԱ–ն, որ չահած է խաղացած 14 մրցումներէն բոլորն ալ: Բ. տեղը գրաւած է ՖԻՄԱ, որ վերջին խաղին 100 – 82 պարտուած է ախոյեանէն: Գ. դիրքը գրաւած են «Կրանտ» ակումբի պասքէթպոլիստները:

***

Սլովաքիոյ մէջ տեղի ունեցած Ֆութպոլի պատանիներու Եւրոպայի ախոյեանութեան զոնան մրցաշարքին Հայաստանի հաւաքականը բոլորին համար անակնկալ յաջողութիւններ ձեռք ձգած է: Յաղթելէ ետք Ալպանիոյ 4 – 0 յատակ արդիւնքով, հայ պատանիները նոյն յաջողութիւնը կրկնած են Զեխիոյ դէմ, այս անգամ՝ 4 – 3: Սլովաքիոյ դէմ արձանագրած են 1 – 1 արդիւնք մը, ինչ որ հայկական խումբին թոյլ կուտայ մրցիլ Ա. ենթախումբին առաջինին դէմ, պայքարով 1998–ի զարնան: Անոնցմէ յաղթական դուրս եկողը իրաւունք կը ստանայ մասնակցելու 1998 Մայիսին կիպրոս կազմակերպուելիք Եւրոպայի ատեանական մրցաշարքին: Հայ պատանիներուն հաւանական մրցակիցներն են Փորթուկալցիները կամ Հունգարները:

***

Երեւանի «Դինամօ» մարզական մխիթեան մարզասրահին մէջ սկսած է ժխտոյի Հայաստանի պատանեկան ախոյեանութիւնը: Հայաստանի չորս մարզերը ներկայացնող 65 տղոցմէ եւ 15 պղջիկներէն ոմանք արդէն զարճած են առաջին ախոյեաններըը, ինչպէս Երեւանցիներ՝ Ղազար Գրիգորեան (60 քգ.), Լեւոն Գալըստեան (71 քգ.), Էդկար Մինասեան (86 քգ.), Աննա Թադեւոսեան (48 քգ., կոտայք), Վարդուհի Մուրադեան (66 քգ., Շիրակի մարզ): Այս մրցաշարքին յաղթողները կ'որակուին Հայաստանը ներկայացնելու համար Լուպլիանայի (Սլովենիա) մէջ տեղի ունենալիք եւրոպայի պատանեկան ախոյեանութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՐՄԱՐԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆ ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
Վարչական Խորհուրդը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը՝ մասնակցելու Մարսէյլի Սբբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 66–րդ տարեդարձի հանդիսութեան

կիրակի, Հոկտեմբեր 26

Այս առթիւ, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՋԵԱՆԻ

Դպրոցական Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 24, Ուրբաթ
«ՇԷՆ» Ընկերակցութիւն

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութիւն

Այս հանդիպումները տեղի կ'ունենան Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

L'ECOLE ARMENIENNE SIAMANTO
DE BAGNEUX-CACHAN
présente
BRATSCH
« SOIREE CABARET »
Samedi 25 Octobre à 21 heures
Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — BAGNEUX

P.A.F. : 150 F.
Champagne et douceurs compris

Réservations:
Yeghja Chirinian
01 46 65 51 04
ou 01 45 46 10 11
ou 01 46 65 81 53

ԵԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Իսիի Թարգմանչաց Դպրոցի
ՊԱՐԱՆՅԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 20, ժամը 20–էն սկսեալ

***

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40–ամեակ

Դեկտեմբեր 14

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

- *Եւա Ախո*
- Վազգէն Պարոնեան
- Հրաչեայ Քոչար
- Ռոպէր Քէօսէեան
- Սօնիա Քէօսէեան
- Ժան Մէնգիքեան
- Ժանին Մէնգեան
- Իրէն Օհանեան–Ժիւլիէն
- Ռոպքա
- Մխիթարեան

Բացում՝ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 19·30–ին
« Սահակ – Մեսրոպ » Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդահնուր ժողովը Հոկտեմբեր 25–ին, Շաբաթ օր, կէս օրէ յետոյ, ժամը 4–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Գրական – Մշակութային
յանձնախումբ

Բանաստեղծական երեկոյթ

նուիրուած՝
ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Բանաստեղծը եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՃԻՆԱՔԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումները կը կատարեն՝
Հերմիկ Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)

Սիլվա Հապէշեան – Արաքս
(Հայերէն)
Աբրահամ Ալիքեանի
Թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30–ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ECOLE SIAMANTO

Les cours de l'*Ecole Siamanto* de Bagneux-Cachan ont recommencé le 17 Septembre. Ils ont lieu les *Mercredis* de 9h30 à 17h30, suivant les niveaux, de la *maternelle* au *baccalauréat*.

Renseignements :
Mme Dossikian : 01 45 46 10 11 ou
Mme Davidian : 01 46 65 81 53.

Lieu des cours :
Ecole Henri-Wallon— 2, ave de Stalingrad
BAGNEUX

L'association
«THEATRE DE LA BOHEME»
présente
«Nouveaux Hayer»
Adaptation ZAVEN ABRAHAMIAN
et NAREK DOURIAN
Mise en scène et musique
NAREK DOURIAN
Dimanche 26 Octobre à 17 heures
SALLE CORTOT
78, rue Cardinet, 75017 PARIS
M° Malesherbes
Renseignements et réservations au :
01 43 68 84 61 ou 06 07 79 76 76

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

THEATRE ARMENIEN
A ALFORTVILLE
Venez tous applaudir
la TROUPE
de NAREG DOURIAN
dans la pièce
«EREVAN CREDISSIMO»
Samedi 25 Octobre à 20 heures 45
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ԳՕՂԹԱՆ

UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris
Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
—— Participation aux frais ——
50 Frs

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24
VENDREDI
24 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·231 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.231

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ԱՄՆ սկսած են աւելի որոշիչ դեր կատարել նախկին խորհրդային տարածքին վրայ: Կան երեք չրջաններ որոնց քաղաքական հեռանկարները կը կապուին Արեւմուտքին· Ուկրանիան, Կովկասը եւ կեդրոն Ասիան: Ուկրանիոյ նախագահին Ուաշինկթըն այցը նորագոյն փաստը կը նկատուի այս մեծեցուածին: Ա. Աղայեւ այդ ընթացքին զարկ տուած է իր երկրին ու զրամական միջազգային հիմնարկութեան միջեւ գործակցութեան: Երկիրը արդէն տասնեակներէն կը կիսարկէ նոյն հիմնարկութեան հրահանգները եւ յոյս ունի նոր վարկեր ստանալու: Նոյնը չ եղած Վրաստանի նախագահին այցին պարագան: Թիֆլիս կը չանայ Մոսկուայի զօրակցութիւնը ունենալ աբխազ անջատողականներուն դէմ: Այսուհանդերձ չատ մեծ խմաստ կը ներկայացնէ Գլինթըն – ելցին Տէնվըրեան պայմանագրութիւններու չարքը որով զգալի փոփոխութիւն յառաջ եկած է Ռուսաստանի կեցուածքին մէջ: Անկէ եաք է որ կարեւոր համաձայնութիւններ ստորագրուած են Մոսկուայի եւ Բաքուի միջեւ եւ նախագահ Ելցին յայտարարած է որ Ղարաբաղի հարցին լուծումը իր Արտաքին նախարարութեան առաջնահերթ նկատած խնդիրներէն պիտի ըլլայ: Նոյն հարցն էր նաեւ որ նիւթ եղած էր Գլինթըն – Ալիեւ հանդիպումին ընթացքին:

«Մոսկովսկիէ Նովոստի» թերթը անդրադառնալով Ուաշինկթընի այս չրջանին համար մշակած քաղաքականութեան, նիւթ կ'ընէ Կասպից ծովու քարիւղը: Ան արեւմտեան մեծագոյն ընկերութիւնները կը քաչէ դէպի այդ չրջանը: Ուաշինկթըն ալ չէ վարանած Կովկասը դասելու իր ազդեցութեան ենթակայ չրջաններէն մէկը: Արեւմտեան հետաքրքրութեան զօտի մըն է կեդրոն Ասիան ալ ուր Աֆղանիստանի կռիւներուն մէջ քարիւղատար խողովակաչարի մը հեռանկարները կարեւոր դեր ունին: Նոյն ազդակով կը բացատրուի ԱՄՆ–ու կողմէ Թալիպաններու արուած նեցուկն ալ: Ուաշինկթըն Թիւրքմէնիստանն ալ կը նկատէ ապագայի իր մէկ գործընկերը: Ան եւս ակռ է կապի պարներու: Այդ երկիրը արդէն կը ջանայ ելք գտնել դէպի կապի միջազգային չուկան ու հետեւաբար է որ հարցը լուծուի աֆղանական կաղապարով որուն մասնակից ամերիկեան ընկերութիւններ եւ Սաուտի Արաբիա:

Նախկին խորհրդային հանրապետութիւններու եւ նոյնիսկ Իրանի նկատմամբ ամերիկեան քաղաքականութիւնը վերաքննելու կոչեր կ'ըլլան Ուաշինկթընի մէջ· քաղաքական կապերու մասնագէտ Զ· Պրզեզինսկի եւս վերջերս յայտնեց թէ նախկին խորհրդային մահմետական երկիրները բարեկամ են ԱՄՆ–ու եւ անոնց պէտք է օգնել:

Ամերիկեան ազդեցութեան զօտին այդ չրջանին մէջ ծաւալելու այս ջանքերուն զուգահեռ կան ռուսամէտ երկիրները ոչ–րոնք եւս թեւ մը ձեւացնելու աչխատանք կը տանին: Ռուսեւբելառուս միութեան հաստնական կը նկատուի Հայաստանին, ապա Տաճիկստանի միացումը: Հայաստան կը մտածէ որ Արեւմուտքը արդելք կ'ըլլայ իր չահերուն, ի նպաստ Ադրբեջանի եւ կասպեան քարիւղին արտահանման եւ կասպեան քարիւղին արտահանումին լծուած ընկերութիւններու: Իսկ Տաճիկստան պէտք ունի ռուսական վաճառքերու եւ պինուորական օգնութեան:

Ռուսական թերթին լրագրողը հարց կուտայ թէ արեւմտամէտ եւ ռուսամէտ այս ճակատներուն միջեւ կնճիռ մը կըրնա՞յ ծագիլ օր մը: Սակայն հաստնական չի նկատեր, քանի որ անհամաձայնութիւնները այնքան սուր բնոյթ պիտի չունենան: Ճիշդ է որ Մոսկուայի ազդեցութեան զօտին անոր տնտեսական կարողութեան հետ ուղիղ համեմատական ձեւով կը նեղնայ· այսուհանդերձ, Ռուսաստան ունի քաղաքական եւ պինուորական ազդեցութեան լծակները· տակաւին պիտի մղէ որ համաձայնութեան եզրեր գտնեն եւ արեւմտեան գործընկերները: Ան եւ արեւմտեան գործընկերները: Ատիկա անհրաժեշտ է երբ քարիւղի ռուսական ընկերութիւնները եւ գազպրոմը պնդեն մասնակցութիւն ունենալ մեծ ծրագիրներու: Սակայն Մոսկուա նաեւ աւելի յաճախ պատրաստ պիտի ըլլայ նըկատի առնելու Ուաշինկթընի գործօնը, երէկուան իր գործընկերներուն հետ ներկայի յարաբերութիւններուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՈՒՂՂԱԿԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ Է Կ'ԸՍԷ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

Հոկտեմբեր 18–20–ին Ծաղկաձորի մէջ տեղի ունեցած է արդի լրագրութեան եւ կովկասեան զանգուածային լրատուութեան միջոցներու պաշտպանութեան հրատապ հարցերուն նուիրուած սեմինար մը: Ներկայ եղած են Ադրբեջանի, Վրաստանի, Աբխազիոյ եւ Հարաւային Օսեթիայի մամուլի ներկայացուցիչներ: Հանդիպումը կազմակերպուած էր Հելսինքիի ժողովին, ՕՀՍԸ–ի Վրաստանի պատուիրակութեան եւ ՕՀՍԸ–ի ժողովրդավար հիմնարկութենց եւ մարդկային իրաւանց գրասենեակին կողմէ:

Քոչարեան չէչատած է նման հանդիպումներու կարեւորութիւնը քանի կը տեղծեն ուղղակի չփումներ եւ կարելի կը դարձնեն մտքերու փոխանակութիւններ:

Պատասխանելով ազերի լրագրողի մը հարցումներուն, վարչապետ Քոչարեան պնդած է ուղղակի չփումներու անհրաժեչտութեան վրայ Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ, փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը տեղծելու համար: Ըստ Քոչարեանի միայն ուղղակի խօսակցութիւններով է որ երկու կողմերուն համար ընդունելի լուծում մը կրնայ գտնուիլ Ղարաբաղի համար:

*
**

Լ· ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՔԻՇՆԵԻ ԳՆԱՑ

Ջորեքչաբթի, Հոկտեմբեր 23–ին, Լ· Տէր – Պետրոսեան եւ իր պէխաւորած պատուիրակութիւնը որու մաս կը կազմեն վարչապետ Ռ· Քոչարեան, Արտաքին նախարար Ա· Աբրահամեան, Վազգէն Սարգսեան եւ Շահէն Կարամանուկեան հասած է Քիչնեւ ուր կը զումարուի ՀԱՊ–ի երկիրներու անտեսական բարենորոգումներու վեհաժողովը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 22 / 23)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՆԷՍՓՕ–Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Հոկտ· 23–ին Փարիզ զումարուող ԻՆՆԷՍՓՕ–ի ընդհանուր ժողովին մասնակցելու համար նոյն օրը Ֆրանսա մեկնած է Հայաստանի պատուիրակութիւնը, Արտաքին փոխ–նախարար Վարդան Ոսկանեանի պէխաւորութեամբ: Վ· Ոսկանեան հանդիպում կ'ունենայ ԻՆՆԷՍՓՕ–ի ընդհ· տնօրէն Ֆետերիքօ Մայորի հետ եւ խօսք կ'առնէ ընդհ· ժողովի նիստին:

Ժողովին օրակարգի նիւթերէն է ԻՆՆԷՍՓՕ–ի մասնակցութեան հարցը Օսմանեան կայսրութեան հաստատման 700–ամեակի նչումներուն, որու նկատմամբ Հայաստան արդէն յայտնած է իր բացասական տեսակէտը:

*
**

ՈՒԺԱՆԻԽՒՒԻ ՅԱՆԶՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր 22–ին տեղի ունեցած Ազգ· Ժողովի նիստին, Ուժանիւթի յանձնաժողովի նախագահ Վարդան Մովսիսեան յայտնած է թէ 1998–ի սկիզբը հաւանական է որ վառելանիւթի եւ էլեկտրականութեան սակագիները յաւելում կրեն 10%, իսկ բնական կազինը՝ 5%, զրամահոսութեան նախատեսուած սահմանները չգերազանցելու պայմանաւ: Ան ըսած է թէ ամէնէն կարգապահ վճարողը բնակչութիւնն է, իսկ ամէնէն աւելի թերացողը՝ ըմպելի եւ ոգելման ջուրի համակարգը: Վ· Վարդանեան աւելցուցած է նաեւ թէ 1997–ի առաջին կիսամեակին 2,3 միլիոն քիլովաթ էլեկտրականութիւն արտածուած է Վրաստան, որու վճարումը ան դեռ չէ վճարած: Բայց այդ, մօտաւորապէս 72 միլիոն քիլովաթ էլեկտրականութիւն տրուած է ԼՂՀ–ին: Ան հայաստանեան էլեկտրականութենան որպէս հաւանական գնորդ յիչած է նաեւ Թուրքիոյ անունը:

*
**

ՕՏԱՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս տարուան միայն առաջին հինգ ամիսներուն Հայաստանի մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած են օտար ներդրումներով 266 ձեռնարկութիւններ: Անոնց 53%–ը կը պատկանի առեւտրական բնագաւառին, իսկ միւս գլխաւոր երկու ոլորտները կը վերաբերին վերամչակումով արդիւնաբերութեան՝ 13% եւ հաղորդակցութեան՝ 9%: 1997–ի համար օտար ներդրումներու ծաւալը կը նախատեսուի 500 միլիոն տոլար, մինչ անցեալ տարի չէր գերազանցած 33,8 միլիոն տոլարը: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ գործունէութիւն ծաւալող օտար ներդրումներով հիմնուած ձեռնարկութիւններու ընդհանուր թիւն է 766:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱԽՈՒՄ ՈՒՆԻ Լ· ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԷՆ

«Հիւրրիյէթ» Հոկտեմբեր 22–ի իր թիւին մէջ կը գրէ թէ Սթրազպուրգ Հոկտ· 9 – 10–ին տեղի ունեցած Եւրոպայի Խորհուրդի վեհաժողովին առթիւ Լ· Տէր – Պետրոսեանի եւ Ալիեւի չնորհած «սկըզբունքի համաձայնութեան» առնչուող միակ խոչընդոտ մը կը մնայ՝ Լ· Ղարաբաղի դերքորոչումը: Թերթը կը գրէ թէ Ղարաբաղի Հայերը Հայաստանի ընդունած կէտերուն համաձայն չեն, սակայն ԱՄՆ եւ Եւրոպայի պետութիւնները ազդեցութիւն կը բանեցնեն անոնց վրայ: Արտաքին նախարար Ի· Ճէմ ալ թերթին կատարած յայտարարութեան մէջ յայտնած է իր զոհունակութիւնը ի տես երկու նախագահներուն համաձայնութեան, զայն որակելով «չատ չինիչ»: Նչած է թէ այս համաձայնութեան գործադրութիւնը կը հարթէ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ գոյութիւն ունեցող հարցերը, ինչ որ ինքնաբերաբար կը ջնջէ Թուրքիոյ Հայաստանի սահմանը փակ պահելու պատճառները: Ճէմ ըսած է· – «Եթէ Հայերը սկսին քաչուիլ գրաւեալ հողերէն, սահմանագիծը բանալու Թուրքիոյ առջեւ կանգնող արգելքն ալ վերցած կ'ըլլայ»:

Փոխ – վարչապետ Պ· Էճեվիթ ալ թերթին տուած է վերյիչեալ համաձայնութեան մասին տեղեկութիւններ, պաչտօնական բնոյթ տալով անոնց, ինչ որ, արդէն, թերթին ալ թոյլ տուած է լրատուութիւնը խորագրել՝ «Ղարաբաղի հարցը կը լուծուի»: Էճեվիթ համաձայնութեան կէտերը թուած է՝ գրաւեալ հողերու յանձնում, ազերի գաղթականներու հոն վերադարձ: Լաչին եւ Շուչի առայժմ չեն ազատագրուիր, սակայն հոն կը զետեղուին միջնադիր ուժեր, Լ· Ղարաբաղի կարգավիճակը աւելի ուչ թուականի մը կը քննարկուի եւ վերջապէս Ադրբեջան ու Հայաստան կը ջնջեն փոխադարձ չերջափակումը եւ կը հաստատեն դիւանագիտական յարաբերութիւններ: Ինչ որ յատկանչական է նաեւ, վերեւ յիչուած հայկական բոլոր պիտումներէն ետք, փոխ – վարչապետը ինչ կը վերաբերի Լաչինի եւ Շուչիի, կ'ըսէ թէ առայժմ չեն ազատագրուիր, ինչ որ որոշ գաղափար կուտայ անյապաղ ախորժակներու մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓՈՆԻ դատավարութեան Հոկտեմբեր 22–ի նիստը ամբողջովին իրեն ի նպաստ ընթացաւ: Մեծ դիմադրական, դրագէտ Մօրիս Տրիւոն յայտարարեց թէ այս դատավարութիւնը «նախատինք» մըն է 1981–ի պատուոյ դատակազմի անդամներուն նկատմամբ: Անոնք հաստատած էին Փափոնի դիմադրականի հանդամանքը: Վկայութիւն բերած է նաեւ Պորտոյի ոստիկանապետին գրասենեակին պետին այրին որ պնդած է թէ Մ· Փափոն չէր կրնար հրեաներու ձերբակալութիւնը հրահանգած ըլլալ: Փափոն թեթեւ անհանգստութիւն մը ունեցաւ նիստի ընթացքին: ՊԻ–ՊԻ–ՍԻ–ին ալ յայտարարեց թէ քաւութեան նոխազ մըն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրային պաչտօնատարներու թիւը չատ աւելի է քան ինչ որ անհրաժեչտ է: Հոկտեմբեր 22–ին, Գահավաճառ–Ալիշէվեի եզմական քննիչի մը տեղեկագիրը հրատարակած էր ըստ որուն 500 հազար աւելորդ պաչտօնատարներ կան որոնք 150 միլիառ Ֆրանք կ'արժեն Պետութեան: Տեղեկագիրը պատրաստողը ձախամէտ կը նկատուի, բայց եւ այնպէս այս հրապարակումը մեծ իրարանց–

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԽԱԹԱՐՄԱՆ ՈՒ ՆԱՀԱՆՋԻՆ ԴԻՄԱԾ

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ԱՐԱ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆԻ ԾՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՆՈՐ ԳՈՂԳՈԹԱՆ

Գրեց՝ Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

Հրատարակեցինք Պր. Արա Կարմիրեա-նի չատ հետաքրքրական մէկ յօդուածը հայերէն լեզուի առջեւ ցցուած դժուարութեան մը կապակցութեամբ:

Երբ սատցայ այդ ձեռագիրը, կարդացի ու ըսի.«Ձիշդ մեր սիրտէն խօսեր է»: Ահաւասիկ նիւթեր, որոնց մասին որքան երկար ժամանակէ ի վեր գրել կ'ուզեմ, կամ ահաւասիկ նիւթեր որոնք երկար ժամանակէ ի վեր կը տառապեցնեն զիս: Մեր լեզուին նկատմամբ զանազան չրջանակներու կողմէ ցուցաբերուած անտարբերութիւնը, քաղաքական կամ ընկերային պարագաներու բերումով մեր լեզուին պարտադրուած ախորժ ճակատագիրը ամէն օր սիրտս կը խոցէ եւ խմբագրական աշխատանքը, որ վերջին երեսուն տարիներու իմ մեծագոյն երջանկութիւնս եղած էր, արդէն սկսած է զառնալ չարչարանքի ու հոգեկան տառապանքի աշխատանք, որովհետեւ իր մայրենի լեզուին սիրահար մէկու մը համար դիւրին չէ, անտանելի է տեսնել այն ահաւոր լծումը, որուն զոհապարտուած ըլլալ կը թուի մեր լեզուն, մանաւանդ մեր Արեւմտահայերէնը:

Ո՞վ ատր պիտի կանգնի մեր լեզուին, ո՞վ պիտի տառնձնէ այս լեզուին պաշտպանութիւնը, ո՞վ արդեօք պիտի ըլլայ որ այս հրաշալի լեզուն դուրս պայ հոգեվարքի անկողնէն եւ վերստին զառնայ կենսուրախ եւ առողջ: Հորիզոնին վրայ չեմ տեսներ մէկը, կամ կազմակերպութիւն մը: Եւ գործին ցաւալի կողմն այն է, որ մեր ժողովուրդին չախչախիչ մեծամասնութիւնը չի տառապիր այս տառապանքէն, կամ բացարձակապէս տեղեակ չէ թէ մեր լեզուն ինչպիսի հարցերու հետ դէմ յանդիման մնացած է: Եթէ տեղեակ ըլլար, բան մը պիտի փոխուէ՞ր անոր անտարբերութեան մէջ, ցաւ պիտի ղգա՞ր, կարեւորութիւն պիտի տա՞ր, թէ ոչ ուս պիտի թօթվէր եւ պիտի չարունակէր իր ճամբան: Ո՛վ գիտէ:

Միայն հայերէն թերթի մը խմբագիրը կրնայ ամբողջովին ղգալ թէ ինչպիսի անելի մը առջեւ կը գտնուինք: Այդ ալ անշուշտ եթէ այդ խմբագիրը ունի իր լեզուին նկատմամբ բծախնդրութիւն եւ զայն իր ամենամաքուր վիճակին մէջ պահպանելու վճռակամութիւն կամ, լսե՛նք՝ կրթութիւն:

Հայ ժողովուրդին համար ճակատագրական ծանրութիւն էր արդէն ունենալ լեզուի 2 ճիւղեր՝ Արեւելահայերէնն ու Արեւմտահայերէնն: Ո՞ր անիծեալ պայմաններն են որ ստեղծած են այս կացութիւնը եւ ամբողջ ժողովուրդի մը միջեւ առաջին պատ մը բարձրացուցած են տակաւին իրենց խօսած լեզուով իսկ: Արդեօք մէկը նստած ու հաշուա՞ծ է թէ մեզի համար ի՞նչ մեծ անպատեհութիւն ներկայացուցած է երկու ճիւղերու այս համաեղ գոյակցութիւնը: Կամ արդեօք մէկը նստած ու հաշուա՞ծ է թէ լեզուական գետնի վրայ մենք որքան չատ հարց ունեցած պիտի չըլլայինք այսօր եթէ Արեւմտահայ կամ Արեւելահայ մեր ժողովուրդին երկու հատուածները խօսէին նոյն լեզուն: Արդէն մեր ժողովուրդը բազկացած պիտի ըլլա՞ր այսպէս կոչուած երկու հատուածներէ՝ Արեւելահայերէ ու Արեւմտահայերէ, եթէ ամբողջ հայ ժողովուրդը խօսէր նոյն ու միակ լեզուն, նոյն ու միակ բարբառը:

Բայց նոյն լեզուի երկու ճիւղերը երկար ժամանակ կողք կողքի ընթացան առանց թերեւս դիւրաւ խանգարելու, քանի որ պատմական իրադարձութիւնները ու աշխարհագրական դիրքերը պատճառ դարձան որ Արեւելահայաստանն ու Արեւմտահայաստանը գոյատեւեն ո՛չ թէ թերեւս իրարմէ բոլորովին անջատուած ձեւով, բայց գոնէ առանց անմիջական սեղմ շփում ունենալու մէկզմէկու հետ: Մանաւանդ Արեւելահայերէնը չատ սերտ չէին Հայաստանին կապերը Սփիւռքին հետ կամ Սփիւռքի այն հատուածին հետ որ սիրելի չէր Արեւելահայաստանի պետական գործիչներուն: Այս պատճառաւ ժողովրդական լայն խաւերը այնքան ալ չանհանգստացան նոյն լեզուին երկու ճիւղերուն զարգացումներուն: Մէկը իր հողին վրայ կը զարգացէր ի՛ր հայերէնը» միւսը իր հողին վրայ կը զարգացէր ի՛ր հայերէնը: Թերեւս մէկ կողմինը չատ ալ դիւրաւ չէր հասկնար միւս կողմին խօսածը, բայց անոնք արդէն յաճախակի առիթներ չունէին իրարու հետ խօսելու: Գալով գրաւոր լեզուին, այսինքն մամուլին ու գրականութեան, այդ ալ միայն մատուռականներու կամ մատուռական պատրաստութիւն տեսած անձերու հարցն էր եւ անոնք կերպով մը գիրար հասկնալու տեսակէտէ «զարգին մէջէն կ'ելլէին»:

Համայնավար կարգերէ ներս ընդունուած Արեզհանական ուղղագրութիւնը տակնուվրայ ըրաւ ամէն ինչ եւ նոր ու այս անգամ դժուարանցանելի պատ մը բարձրացուց հայերէնի երկու ճիւղերուն միջեւ: Այս անգամ միայն լեզուն չէր որ կը փոխուէր, այլ նաեւ գրելակերպը, ուղղագրութիւնը: Նոր ուղղագրութիւնը անհանդուրժելի էր Արեւմուտքին մէջ հայոց լեզուի ու գիրի սիրահարներուն համար: Այս նոր ուղղագրութիւնը հիմնովին կը քանդէր Մեսրոպեան մաքրակրօն մերձեցումը մեր լեզուին նկատմամբ, բան մը կը կործանէր հայոց լեզուի նկատմամբ պաշտամունք ունեցողներուն մէջ: Բայց ինչ որ ի գործու եղած էր Արեւելահայերէնի ու Արեւմտահայերէնի պարագային, ի գործու եղաւ այս խնդրին մէջ ալ, այսինքն մէկը գործածեց ի՛ր ուղղագրութիւնը, միւսը գործածեց ի՛ր ուղղագրութիւնը: Եւ որքան ալ ամանք կարծեցին թէ Արեւելահայերէնը իր նոր ուղղագրութեամբ Սփիւռքի մէջ ալ տարածում պատած էր ժողովուրդին մօտ, չնորհիւ Խորհրդային Հայաստանի քարոզչական լայն կարելիութիւններուն, Սփիւռքահայութեան վրայ կատարուած գիրքի ու թերթի տեղատարափի, եւայլն, ասիկա ճշմարտութիւնը չէր ցոլացներ: Ընթերցող լայն հասարակութիւնը, կամ պարզապէս ժողովուրդը երբեք հաղորդ չեղաւ արեւելահայերէնի հետ եւ դարձեալ միայն վոքրամասնական մատուռականութիւն մը կրցաւ «հոլա գնալ» թէ՛ արեւելահայերէնի թէ արեւմտահայերէնի հետ:

Բայց Խորհրդային Միութեան վերջին մէկն վերջ քաղաքական երջանիկ զարգացումները իրենց հետ բերին նաեւ ժըմտական իրագործութիւններ, որոնք իրենց անդրադարձը ունեցան մեր լեզուական գործունէութիւններուն վրայ ալ: Նախ՝ փուլ եկան այն պատերը որոնք նախապէս գոյութիւն ունէին արեւելահայ ու արեւմտահայ հատուածներու միջեւ: Հայաստանի նորանկախ Հանրապետութիւնը այլեւս որեւէ վերապահութիւն չունէր Սփիւռքի սա կամ նա հատուածին նկատմամբ, Սփիւռքն ալ այլեւս նորատեսակ ու խանդավառ հետաքրքրութեամբ մը սկսած էր նայիլ Հայաստանին: Երթեւեկը, որ այնքան ցանցառ, այնքան պաշտօնական, նաեւ ցուրտ էր Սփիւռքի ու Հայաստանի միջեւ, յանկարծ տաքցաւ, աշխուժացաւ: Երկրաշարժը, եւելի վերջ զարաբաղեան հարցն ալ անշուշտ զգացական նոր մերձեցումներ յառաջացուցին երկու հատուածներու միջեւ: Շփումը այլեւս սերտ էր ու ամէնօրեայ, ամէն օր մէկ կողմէն դէպի միւս կողմը երթեւեկ կար, Սփիւռքեան կողմէն գործարարներ, մարդասիրական կազմակերպութիւններու աշխատաւորներ, դիտութեան ու թէքնիքագիտութեան մարդիկ, հոգեւորականներ, ուսանողներ, Հայաստանի կողմէն՝ քաղաքագէտներ, ակադեմականներ, գրագէտներ, արուեստագէտներ ու մամուլի մարդիկ: Ձաչը, որ ցարդ կ'ելիր երկու տարբեր կաթսաներու մէջ, դրեթէ սկսաւ եփիլ միակ կաթսայի մը մէջ եւ դրուեցաւ միակ ճաշասեղանի մը վրայ: Բայց ճաշատեսակներն ալ նոյնացա՞ծ էին: Զէ՞ որ ամէն բանէ առաջ երկու հատուածները ունէին իրենց սեփական խօսակցական լեզուն, արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնն:

Այսուհանդերձ այս մերձեցումն ու միացումը երջանիկ զարգացում մըն էր: Միայն թէ ամէն ինչ այսքան չէր: Հայաստանի անտեսական ցնցումները, անկախացումէն վերջ ստեղծուած վատթար ու տագնապալից կացութիւնը արտագաղթի ահաւոր ու անակնկալ չարժում մը ստեղծեցին: Հայաստանցիներ բազմանդամ ընտանիքներով կը գաղթէին Արեւմուտք ու լքելով իրենց վաղեմի ու դարաւոր Հայրենիքը, երկրորդ հայրենիքներ կը փնտռէին Արեւմտեան ափերու վրայ: Անոնք, իրենց գրական կամ ժխտական բազմաթիւ յատկութիւններուն կողքին, իրենց հետ Արեւմուտք կը փոխադրէին իրենց լեզուն ու գիրը: Երկու հատուածներու մէկզմէկու հետ հանդիպումն ու չըփումը՝ լեզուական ու ընկերային գետնի վրայ, այլեւս չէր սահմանափակուեր միայն Հայաստանի հողամասով, այլ նաեւ իրեն թատերաբեմ կ'ընտրէր Սփիւռքահայ տարածութիւնը: Այլեւս աշխարհին ամէն կողմը Սփիւռքահայ հատաքականութիւնը իր մէջ սկսած էր հաչուել նաեւ Հայաստանցիները, բան մը որ աննախընթաց էր եւ բան մը որ թերեւս ազգային աղէտ էր: Բայց իրականութիւն էր:

Ցանցառ թիւով Հայաստանցիները, որոնք գործ փնտռեցին ու գտան Իսթանպուլի մէջ, ստիպուեցան արեւմտահայերէն սորվիլ, որովհետեւ այտեղ չատ փոքրամասնութեան մէջ էին, մանաւանդ որ անոնք ընդհանրապէս գործ կը գտնէին բնակարաններու մէջ որպէս աշխատաւոր, եւ ընտանիքի անդամներուն հետ լեզու գտնելու ուրիչ միջոց չունէին եթէ ոչ իրենց լեզուն տակաւ փոխել արեւմտահայերէնի:

Բայց նոյնը չպատահեցաւ հաւանաբար Լոս — Անճըլըսի կամ Ամերիկայի քանի մը քաղաքներուն մէջ, ուր Հայաստանցինեը սկսած էին մեծ թիւեր կազմել ու այնքան ալ փոքրամասնութիւն չէին նկատուեր: Անոնք չարունակեցին պահել, գործածել, նոյնիսկ Արեւմտահայերուն պարտադրել իրենց արեւելահայերէն խօսակցական ու գրական լեզուն: Դարեր ամբողջ իրարմէ հեռու ու գրեթէ անջատ ապրած երկու բարբառները հիմա կը բախէին իրարու, կը զօրէին մէկզմէկու դուռը: Հայաստանցի գրող — բլոգներ որոնք Արեւմուտք գաղթած էին, սկսան արեւելահայերէնով յօդուածներ գրել, լուրեր ու նկարագրական յօդուածներ գրի առնել Արեւմտահայ մամուլին մէջ: Արեւմտահայ մամուլի խմբագիրներն ալ նոյնութեամբ ընդունեցան անոնց լեզուն, սկսան իրենց սիւնակներուն մէջ աւելի լայն տեղ տալ արեւելահայերէնին, որովհետեւ անտարակոյս Հայաստանէն գաղթած Հայերը աւելի չատ հայերէն թերթ կը փնտռէին, աւելի չատ հայերէն կը հասկնային, քան թէ Ամերիկայի վրայ ծնած մեծցած Արեւմտահայերը:

Այս զարգացումներուն ազդեցիկ, պատճառ ուրիշ երջանիկ զարգացում մը, որ Արեւմտահայութեան համար իրեն հետ կը բերէր լեզուական նոր գործարութիւններ: Ասիկա Հայաստանի լրատուական գործակալութիւններու աշխուժացումն էր: Հայաստանի լրատու գործակալութիւններու, գլխաւորութեամբ «Արմէնփրէս»ի ու «Նոյեան Տապան»ի, սկսած էին աշխատիլ աւելի արդիական պայմաններով: Որքա՞ն չատ բան փոխուած էր նախկին խորհրդային չրջանի լրատուական աշխատանքի հասկացողութեան մէջ, երբ գործակալութիւնները ուրիշ ընելիք չունէին եթէ ոչ ծոյլ աշխատանքով մը հաղորդել թուական չունեցող օթեակ լուրեր, ընդհանրապէս քարոզչական բնոյթով, որոնք որեւէ կապ չունէին իրաւ լրագրութեան ու տեղեկատուութեան հետ:

Այսօր արեւմտահայ թերթի մը խմբագիրը, եթէ օժտուած է նոր թէքնիքագիտական սարքերով, Հայաստանէն երկու ժամուան մէջ կը ստանայ երեսուն, քառասուն էջ լուր եւ տասնեակ մը լուսանկար, քանի մը ժամ առաջ պատահած դէպքերու մասին: Ինթերնէթը, ելեկտրոնիկ թղթատարութիւնը, գոնէ փաքսը բոնիկ թղթատարութիւնը, գոնէ փաքսը հրաշալի գործիքները են, որոնց դիմաց այլեւս խմբագրին առաջին չուարումը այն է թէ լուրերու առատութեան մէջէն ո՞ր լուրն է որ առաջնահերթ կարեւորութիւն ունի, ո՞ր լուրերուն է որ տեղ կայ արեւմտահայ թերթի մը վտիտ էջերուն մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ովալի գլուղ մը կընայ գոյութիւն ունենալ: Տեղայինէն ալեկերայինը այս պէսք է ըլլայ: Տիեզերայինին հասնելու համար պէտք չէ բաւարար ըլլան այս ըսածները:

Հ. – «Որպէս գլուղ, կեանքը շատ ապահովեց եղաւ ինծի նկատմամբ» ըսիք մըցանակի հանդիսութեան ձեր ելոյթով. կրնա՞ք ընդլայնել այս գաղափարը:

Պ. – Ճիշդ է որ կեանքը առատաձեռն եղաւ ինծի նկատմամբ: Կը կասկածիմ թէ արժանի եղած եմ ատոր: Որպէս գաւակը հարուստ, առատաձեռն մէկուն, ծնայ արգասաբեր, հոյակապ բնութեան մէջ Զուքուրվալի մէջ: Հայրս սպանեցին աչքերուս առջեւ, մղկիթին մէջ աղօթած պահուն: Հինգէն մինչեւ տասնեկու տարեկանս թոթով մնացի: Հօրս կենդանութեան վնասուած էր մէկ աչքս: Շատ գաւեր ունեցայ: Եղայ բամպակի գաշտերու բանուոր, գուցաստախտակ չինող, օդնական ուսուցիչ, գրատան մէջ սեներկապան, բրինձի գաշտերու ջրապահ, չարժավար, աղերսագիր չարագրող, լրագլող: Բնութեան, մարգոց հետ սերտ կապերով ապրեցայ: Բանս ինկայ, չարչարանքի ամէն տեսակը ճանչցայ, ոտքերս բզիկ – բզիկ ըլին: Մարգիկը զիս երջանկացուցին, մարգը զիս հոգիս խորքէն խոցեց, մարգիկը գաւ պատճառեցին ինծի: Մարգիկը մարգկութենէս ամչցուցին զիս: Մարգիկը ապրելու ուրախութիւնը, լիութեամբ խնդալը, բարեկամութիւնը, սէրը, սիրու նուիրականութիւնը սորվեցուցին ինծի: Յուշերս մէկը պէտք է ըլլայի, բայց Տաւրոսեան լեռներու, Զուքուրվալի բնութիւնը ապրելու խինդով առզուրեցին զիս: Նոյնիսկ գոլաց ծանր, կապարին խակ դիմադրող օդը չկրնայի խլել ապրելու ուրախութիւնս: Այդ պատճառով ալ կեանքին, կեանքի խնդութեան, ոչ թէ յոռետեսութեան, այլ լոյսին երգիչը եղայ: Եթէ կեանքը այսքան առատաձեռն չըլլար ինծի նկատմամբ, եթէ յոռետեսութիւնն ու լաւատեսութիւնը այնքան խորապէս չապրէի, լոյսին երգիչը չէի կրնար ըլլալ: Ինչպէս բոլոր աւանդավէպերը կ'ըսեն, «կուգանք խաւարէ մը ու կ'իյնանք այլ խաւարի մը մէջ»: Ասիկա մեծ ցաւ է ու զայն չեն կրնար կրել մարդկութեան ուսերը: Սակայն մարդկութեան մեծ ուրախութիւնները այնպէս խորութեամբ զգացի որ կ'ըսեմ. լա՛ւ որ ծնայ այս փառաւոր աշխարհին մէջ, լա՛ւ որ տեսանք, ապրեցանք այս գեղեցիկ աշխարհին կեանքը, ընդդէմ մահուան:

Ահա՛, կեանքն այնքան առատաձեռն եղաւ ինծի նկատմամբ որ այս մեծ ուրախութիւնը յայտարարեմ ամբողջ աշխարհին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ 13-ՐԴ ԵՒ 14-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԻԼ. – («Յառաջ»). –

Հոկտեմբեր 18–ին վաւերացան «Հայկական Օրերը» *Մարսէյլի 13–րդ եւ 14–րդ թաղամասերուն մէջ կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ* չրջանի քաղաքապետարանին:

Մարսէյլի 13–րդ եւ 14–րդ թաղամասերը կը գտնուին քաղաքին հիւսիս – արեւմուտքը: Կը հաշուեն հարիւր հազուն հինգ հազար բնակչութիւն: Ինքնին քաղաք մը՝ Լքս – ան – Փրովանսի կամ Տիժոնի կարեւորութեամբ:

Հայերը նկատելի թիւ կը կազմեն եւ համեմատաբար կան հայամիտ թաղեր: Անշուշտ հայկեղբոն Սէն – Ժերմը բայց նաեւ Նոթրը Տամ Տը Գոնսոլասիոն, Սէն Միթրը, Շաթօ – Կոմպէռ, Լա Սարթան, Մալփասէ, Լը Մերլան, Լէ դ'Օլիվ, Մարթեկօ, Ֆոնտաղլը, Լա Ռոզ, Սէն – Ժոզէֆ եւ այլ վայրեր:

Վերջին քաղաքապետական ընտրութիւններուն, 1995 Յունիսին, ծագումով Հայ երկու հոգի ընտրուեցան: Անոնք կը տանձնեն պատասխանատուութիւններ չրջանի քաղաքապետարանէն ներս: Պերճ Կարապետեան որ կցորդ է թաղամասի քաղաքապետին մօտ համայնքներու դրծով, եւ Կարօ Յովսէփեան որ անդամ է Մարսէյլի քաղաքապետական խորհուրդին եւ փոխ – քաղաքապետ վերոյիշեալ չրջանին:

Չրջանի քաղաքապետին՝ Ալէն Տէքանի հետ համախորհուրդ երկու հայանուն անձերը ուղեցին հայկական ներկայութիւնը, չրջանին մէջ, արժեւորել իր ինքնութիւնը բնորոշող արտայայտութիւններու ընդմէջէն: Պերճ Կարապետեան եւ Կարօ Յովսէփեան իրենց չուրջը կազմեցին յանձնախումբ մը լայն տեղ տալով չրջանի երկու տիրական միութիւններուն՝ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ ամրողջացնելով ձեռնհաս ու փորձառու անձերով եւ երիտասարդ տարրերով: Այսպէս, յաջորդական ժողովներէ եւ հաւաքական աշխատանքէ մը յետոյ, Մարսէյլի 13–րդ եւ 14–րդ թաղամասերու Հայերը հրաւիրուեցան, Հոկտեմբեր 7–էն 18, կարգ մը ձեռնարկներու, քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Հոկտ. 7–ին կատարուեցաւ բացումը «Հայկական Օրերուն» աննախընթաց ցուցահանդէսով մը: Աննախընթաց ո՛րովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով ամբողջ չրջանի մը հայկական ու հաւաքական կեանքը, Հայերու եւ հայ ընտանիքներու ընկերային հովովոյթը պատկերացուեցաւ, ներկայացուեցաւ, գնահատուեցաւ, վաւերաթղթերու, փաստաթուղթերու ընդմէջէն, ընդգրկելով ուխտուն եւ աւելի տարիներու ժամանակաչրջան մը: Կազմակերպիչ յանձնախումբը գլխաւորութեամբ Կարպիս Աղթէնին (Յարութիւնեան) ինչպէս նաեւ Անդրանիկ Մինասեանին եւ Ժորժ Հերիքեանին հետազօտական աշխատանք տարաւ ընտանիքներու մօտ որոնք իրենց երէկուան եւ այսօրուան յիշատակարաններէն, յուշատետրէն, նկարատետրէն տուին յատկանշական եւ յոյժ հետաքրքրական նմոյշներ:

Այսպէս ցուցահանդէսը կը սկսի Հայերու զանգուածային ժամանումով Մարսէյլ եւ համախմբումովը քմփերու մէջ՝ Սէն Շառլ – Վիքթոր Հիւկօ, Պուլվար Օտտօ, Միրապօ, Սէն Թէնն...: Մի քանի տարի քմփերու մէջ ապրելէ եւ հաւաքական կեանքի մը սկիզբ գնելէ յետոյ, Հայերը կը ցրուին ճարտարարուեստական արուարձաններուն մէջ: Սէն – Ժերմի արուարձանը իր գործարաններով՝ օճառի, իւղի, ծծումբի, թափի Ֆրանս – օբեանով (բնակարաններ կուտար բանուորներուն), Պիսքիւթըրիներով՝ Քոսթ եւ Միշլին եւ այլ արհեստանոցներով մեծ թիւով Հայեր ներգրաւեց: Նոյնպէս, այս թաղամասին մէջ հոգին աժան ըլլալը շատ մը Հայեր գաշեց: Բնակարանի առաջին չինութիւնները կը սկսին 1928–ին: 1929–ին, կը գնուի եկեղեցւոյ հողը որուն վրայ առժամեայ մատուռ եւ հայերէնի դասերու համար երդիք մը ապահովուած էր, առաջին օրերուն: Այդ չրջանին մէջ կը հաստատուին առաւելաբար՝ Սիվրիհիսարցիները, Կեսարիացիները, Աֆիոն-Գարահիսարցիները, Քէօթահացիները, Բալուցիները, Վանեցիները... եւ կը կազմաւորուին հայրենակցական միութիւններ: Իւրաքանչիւրը ունի իր խմբանկարը: Առաջին քահանան եղած է Տէր Շաւարշ Թէրզեան, Սէն – Ժերմի որմնադիրը մը, օծուած ձեռամբ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի, 1933–ին, Զատիկի օրը: Հաստատուած է հայերէնի դպրոց, ամէնօրեայ մանկապարտէզ որ հաշուած է մինչեւ ութսունըհինգ աշակերտ: Ունեցած է ճոխ միութենական կեանք: Հաստատուած է լարան մը: Հ. Մ. Ը. Մ.–ի եւ Հայ Աբիներու Միութիւնը 1930–ական տարիներուն եղած են տիրական: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայ եղած է «Վրէժ» խումբով եւ ապա՝ «Հայաստան» ենթակոմիտէով: Ազգային Ճակատը ոչ կազմակերպեց ներգաղթը: 1945–ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը Նիկոլ Ադրալեան, Համօ Օհանջանեան խումբերով: Ժ.Ա.Ֆ.–ը իր Ֆութպոլի խումբով: Հայերը ունեցած են Սէ – Ժէ – Թէ սենիքայի իրենց մասնաճիւղը: Կապոյտ Խաչը առաջին օրերէն ի վեր ներկայ է: Թաղամասին մէջ կան չորս հայանուն փողոցներ՝ «Պլ. Ազարատ», «Պլ. Շառլ Զէյթունցեան», «Լիմփաս Ագատ», «Փլաս Շառլ Տիրան Թէքէեան»: Միայն Սէն – Ժերմի մէջ նոյն չրջանի մը եղած են 40–է աւելի առեւտրականներ՝ մսավաճառ, հացագործ, նպարավաճառ, եւ արհեստաւոր՝ դերձակ, կօշկակար, հնակարկատ, սափրիչ, ածխավաճառ...: Ցուցահանդէսը նաեւ կը պատկերացնէ վերջին տասնամեակներու հայկական հաւաքական կեանքը իր յատկանշական դիծերուն մէջ՝ միութենական, մարզական, կրթական, եկեղեցական, քաղաքական, ընկերային, եւայլն...: Դժուար է ամբողջական պատկեր մը տալ, այնքան ճոխ եւ հարուստ է ցուցահանդէսը իր զանազան բաժիններով, իր լինքնատիպ նկարներով՝ 450 եւ վաւերաթուղթերով: Բացման հանդիսութեան քաղաքապետին եւ փոխ – քաղաքապետին ընդհանուր խօսքերէն յետոյ կարպիս Աղթէնի առաջնորդութեամբ եւ բացատրութիւններով, ներկայ ժողովուրդը, չուրջ երկու հարիւր հոգի, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ: Մինչեւ վերջին օրը ցուցահանդէսը ունեցաւ այցելուներ, անշուշտ Հայեր, բայց նաեւ ոչ Հայեր:

«Հայկական Օրեր»ու յայտագիրը չարունակուեցաւ յաջորդող օրերը:

Հոկտեմբեր 8–ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ լուսաբաճկուեցաւ հայկական ժապաւէն մը «Կարօտ», իրագործումՓրունգէ Դովլաթեանի: Արուեստագէտին, որ անցեալ ամիս մահացաւ Երեւան, կարեւորագոյն գործերէն է որ կը բեմադրէ համայնավար վարչակարգի անմարդկային բռնութիւնները:

Հոկտեմբեր 10–ին, քաղաքապետարանի, որ նախապէս եղած է վանք, բակը գտնուող եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ դեղարուեստական երեկոյթ մը: Իրենց մասնակցութիւնը բերին Ֆիլիպէ Ելմագեանի «Գարուն Մանկանց» երգչախումբը համակրելի յայտագրով մը որ դեկավարեց Խաչիկ Ելմագեան. Սարգիս Էօրտէքճանի գլխաւորած Գեղամ դոբծիքային նուագախումբը հրամցուց աշուղական, ժողովրդական նուագ եւ երգ, իսկ «Սահակ – Մեսրոպ» երգչախումբը հանդէս եկաւ հայկական մեղեդիներու, ժողովրդական եւ ազգային երգերու կոկիկ յայտագրով մը: Խաչիկ Ելմագեանի երգչախումբը ինչպէս նաեւ միւս համոյթները ունեցան յաջող ելոյթներ եւ ստեղծեցին խանդավառ ու ջերմ երաժշտական, դեղարուեստական մթնոլորտ մը: Ունկնդիրները որ ծայրէ ի ծայր լեցուցած էին ընդարձակ եկեղեցին երկար ծափահարութիւններով, երբեմն ոտքի, յայտնեցին իրենց գնահատանքը:

Հոկտեմբեր 11–ի հացկերոյթը պատեմեծ յաջողութիւն: Պարապ սեղան չկար: Ներկայ եղաւ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան՝ Առաջնորդ Գերմանիոյ Հայոց Թեմին: Կապոյտ Խաչի Տիկինները չանք չխնայեցին հայկական ընտիր ճաշացուցակ մը հրամցնելու: Հայկական երաժշտութիւնը, Լեւոն Մինասեան իր դուդուկով, Վարդուհի Մինասեան եւ Անդրանիկ Մինասեան մենակներով եւ դերգով չեչտեցին երեկոյթին «Հայկական ժամերը»:

Հոկտեմբեր 14–ին, քաղաքապետարանի ամուսնութիւններու դահլիճին մէջ, լուսարձակուեցաւ Էտուար Սարգսեանի իրագործած ժապաւէնը՝ «Les Habitants du Palais Royal» որուն յաջորդեց չահեկան ղրոյց մը հայկական ինքնութիւնը բնորոչող ազդակներու նիւթին չուրջ: Ներկայ եղաւ չրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իշխանեան:

***

Առաջին ձեռնարկ մը ըլլալով, «Հայկական Օրերը» *Մարսէյլի 13–րդ եւ 14–րդ թաղամասերուն մէջ պատն ժողովրդական մեծ յաջողութիւն եւ լայն արձագանգ մամուլին մէջ:*

Կազմակերպիչ յանձնախումբը կատարեց դովելի աշխատանք: Քաղաքապետարանը բոլոր դիւրութիւնները ընծայեց եւ բերաւ նոյնպէս անհրաժեշտ նիւթական աջակցութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻՔԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Է·

Մանուկ աղայի հաչուետուութիւնը թեւրեւս կէտ առ կէտ ճիշդ չէր եւ հաւանական էր՝ նախկին թաղականը 3 – 4 ոսկիի չափ ինք զըպանած էր: Վաճառականը կռահեց այս բանը, բայց ձայն չհանեց:

– Իրաւունք ունիս, քաւ քեզի տակէն ու տասը ոսկի եւս յանձնեց, խնդրեց որ այդ գումարով ալ գործը լմնցնէը:

– Կը յուսամ որ ասիկա կը բաւէ, պատասխանեց Մանուկ աղա:

Արդարեւ երկու օր ետքը հանրապրութիւնը երկու հարիւրէ աւելի տորպրութիւններով ծածկուած էր չնորհիւ Պայքար լարանի անդամներուն օժանդակութեան, որոնք ոչխ ի բուին օգնեցին Մանուկ աղային:

Սուսերհանց թէեւ փորձած էր հանրապրութիւնը ձեռք անցընել ու պատռել, սակայն չէը յաջողած: Այս ձախողանքէն կազդած ինքն ալ ուրիչ հանրապրութիւն մը պատրաստած էր ի նպաստ Պօղոս Խֆէնտիի, որուն Թաղական Խորհուրդի տեղեակ մնալու անհրաժեշտութեան վրայ կը չեչտէր, զգացնել տալով որ հակառակ պարագային «խիստ ցաւալի ու ծանրակչիռ դէպքեր կրնային պատահիլ որոնց պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ չէին ուզեր առնել սոյն հանրապրութիւնը ստորագրողները որոնք կը ներկայացնէին թաղին մատուռական եւ դիտակիչ սուեր մեծամասնութիւնը»:

Այս հանրապրութիւնն ալ քանի մը օրուան մէջ երկու հարիւրէ աւելի տորպրութիւններով ծածկուեցաւ:

Շատ մը թաղեցիներ, հիանալի անկողմնակալութեամբ մը, երկու հանրապրութիւններն ալ ստորագրած էին միեւնոյն տեղն:

Այդ թաղեցիները, բնականաբար, միակողմանի անձերու կողմէ քննադատութեան առարկայ կ'ըլլային:

– Միրիճան աղա, ասանկ բան կ'ըլլա՞յ, երկուքին տակն ալ ստորագրեր ես:

– Ի՞նչ ընեմ, ես Պօղոս Խֆէնտին կը սիրեմ ու կը յարգեմ. ես այդ մարդուն վրայ վստահութիւն ունիմ:

– Ուրեմն թող միւս հանրապրութիւնը չստորագրէիր···:

– «Ճանըմ», Մանուկ աղան բերաւ, րսատկեց, հիմա իրեն խօսքը կոտրէի՞, ամէն օր միասին կը սեանուինք, կը նստինք կ'ելլենք:

Ուրիչ մը ինքզինքը արդարացնելու համար կ'ըսէր·

– Ես ուրիչի խաթրը կոտրել չեմ ուզեր, ան ալ կը ստորագրեմ, եթէ կ'ուզես դուն ալ բան մը գրէ՝ թեր, ատ ալ ստորագրեմ:

Երրորդ մը ինքզինքը կը մեղմացնէր սակերպով·

– «Ճանըմ Թաղլու»ին գլուխը նստեր Սերոբէ աղային հետ «Թաղլու» կը խաղայի կոր, մեր միւսիւ Թորգոմը Թուղթ մը բերաւ «սըւիկա կարդա եւ ստորագրէ՛» ըսաւ, ակնոցս քովս չէր, ես ալ «Թաղլու»ի գլուխը՝ «ի՞նչ է» հարցուցի. «գէշ բան չէ» պատասխանեց, ստորագրեցի որ իր ձեռքէն ազատիմ: Ինչ մը եաքը ընկեր կայծունին եկաւ, ան ալ Թուղթ մը հանեց «ստորագրէ՛» ըսաւ. – «Ես մէկ մը ստորագրած եմ» ըսի. – Մէկ մըն ալ ստորագրէ՛, պատասխանեց: Նայեցայ որ խօսքը պիտի երկարի, ստորագրութիւն մըն ալ հոն գրի ··· փարայով չէ ա՛, գործանալի բան, թէեւ յետոյ իմացայ որ ուրիչները փորա առեր ու անանկ ստորագրեր են, մենք ապուշ գըտնուեցանք:

Պատգամաւորութիւն մը հակապօղոսեան հանրապրութիւնը տարաւ, Վարչութեան ներկայացուց Ուրբաթ օր մը: Ժամ մը եաքը ուրիչ պատգամաւորութիւն մը ի նպաստ Պօղոս Խֆէնտիի հանրապրութիւնը կը տանէր Վարչութեան:

Քանի մը օր եաքը թերթերը կը ծանուցանէին.

«Ինչպէս գրած էինք, Ս. Թաղէն երկու հանրապրութիւններ ներկայացուած են Վարչութեան, մին ներկայ Թաղային Խորհուրդի լուծումը եւ նորի մը ընտրութիւնը պահանջող, միւսը Թաղական Խորհուրդի պաշտօնի վրայ մնալը խնդրող:

(Շար· 32)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱՆՑԱՍ. – Ոմն՝ 900 Ֆր.։

***

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Է. Անդրէասեան 300 ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Հոկտեմբեր 25–ին, Շաբաթ օր, կէս օրէ յետոյ, ժամը 4–ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սէն – Ժերմէն Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Շահէ Պէյլէրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Արթին եւ Տէր եւ Տիկին Խոսրով Քազէրեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիպաշեան 500 Ֆր., Տիկին Գրէմոնի 100 Ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը եւ Մատաղօրհնութիւնը
ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈԵՄԲԵՐ 16–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Սարհատեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անճամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՍԱՐՀԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
ժամանակակից թատերական

● Ձ ա մ բ ու ճ վ բ ա յ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին
Ակէք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● Ե ս–ի Մ ա ր դ ը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին
Հայ Ուսանողական Ասոցեանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Գրական – Մշակութային
յանձնախումբ

Բանաստեղծական
երեկոյթ

նուիրուած՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻԱՆ

Բանաստեղծը եւ իր գործը
կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊՉԻՆՍԿԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումները
կը կատարեն՝
Հերմիճ Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)
Սիլվա Հապէշեան – Արամս
(Հայերէն)
Աբրահամ Ալիքեանի
Թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30–ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆ ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
Վարչական Խորհուրդը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը՝ մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 66–րդ տարեդարձի հանդիսութեան

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26

Այս առթիւ, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագի եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ՄԱՋԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ

Հոկտեմբեր 17 – 30

- *Եւա Ակս*
- *Վազգէն Պարոնեան*
- *Հրսարքօս*
- *Ռոպէր Քէօսէեան*
- *Սօնիա Քէօսէեան*
- *Ժան Մէսիքեան*
- *Ժանն Մէսչեան*
- *Իրէն Օհանեան–Ժիւլիէն*
- *Թօպալ*
- *Մթասմուլեան*

« Սահակ – Մեսրոպ » Մշակոյթի Կեդրոն
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

SABERATOURS
EVANVOYAGES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

STUDIO VICKEN - PARIS 03/97

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

L'association
«THEATRE DE LA BOHEME»
présente
«Nouveaux Hayer»
Adaptation ZAVEN ABRAHAMIAN
et NAREK DOURIAN
Mise en scène et musique
NAREK DOURIAN
Dimanche 26 Octobre à 17 heures
SALLE CORTOT
78, rue Cardinet, 75017 PARIS
M° Malesherbes
Renseignements et réservations au :
01 43 68 84 61 ou 06 07 79 76 76

-ԳՈՂԹԱՆ-
UGAB - PARIS
présente
LA CHORALE
KOGHTAN
dirigée par HAïG SARKISSIAN
le Samedi 25 Octobre à 20 heures 30
En la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, 75003 Paris
Renseignements et réservations :
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26
— Participation aux frais —
50 Frs

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

THEATRE ARMENIEN
A ALFORTVILLE
Venez tous applaudir
la TROUPE
de NAREG DOURIAN
dans la pièce
«EREVAN CREDISSIMO»
Samedi 25 Octobre à 20 heures 45
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

(Շար. Ա. էջէն)

ցում ստեղծած է։ Ճիւղին պատասխանատու նախարարը՝ Տոմինիք Փերպէն չափազանցուած կը գտնէ թիւը, բայց կ'ընդունի որ նուազեցնելու ճամբան պէտք է բռնել։ Տեղեկագրին հեղինակը չատ պարզ միջոց մը կ'առաջարկէ՝ չորս պաշտօնատարի վրայ մէկայն երեք հոգի փոխարինել երբ հանպատրաստ կոչուին։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ *հաստատած է թէ մինչեւ 1978 քիմիական պէնքերու փորձերը ըրած են Ալժերիա։ Լուրը հրատարակած էր նուվէլ Օպսէրվաթէօր, յայտնելով թէ Ֆրանսա գաղտնի կայան մը ունէր Ալժերիա, 1935–էն ի վեր։*

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Արտաքին նախարար՝ Հ. Հասանով, *կիեւի մէջ ուր կը գտնուէր մասնակցելու համար Սեւծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Արտաքին նախարարներու հանդիպումին, ըսած է թէ Ադրբեջանի քարիւղը դէպի Արեւմուտք փոխադրելու նախընտրութիւնը տուած է Բաքու – Ճէյհան ուղիդիծին եւ այդ մասին երկու երկիրներու (Ադրբեջան եւ Թուրքիա) նախագահները պաշտօնական յայտարարութիւն մը կը կատարեն գալ ամիս ու տեղի կ'ունենայ յատուկ արարողութիւն մըն ալ։*

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ *ամբաստանութիւններ ըրած է խորհրդեան ձախին դէմ, անդրադառնալով որ ապագային ձայնասփիւռի լրագրողի մը խօսափողը բաց է եւ ինչ որ կ'ըսէ կ'արձանագրուի։ Վարչապետը, ծնրադիր, ականջին կը խօսէր հարիւրամեայ խուլ համբառաւոր քաղաքագէտ (հրեայ կրօնական աւանդութեան մասնագէտ) ռաբունի խաւտուրիի խիստ կերպով քննադատելով հրէական ձախը։ «Ձախի մարդիկը, ըսած է Նեթանիահու, մոռցած են թէ ի՛նչ կը նշանակէ հրեայ ըլլալ։ Կ'ուզեն Արաբներուն յանձնել մեր ապահովութիւնը։ Խորհրդի հոդամասէն բաժին մը պիտի տանք իրենց եւ մեր վրայ պիտի հոգան։ Ո՞վ լսած է այսպիսի բան մը»։ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կատղած է եւ պրպարտութիւն կ'որակէ ըսուածները, պարզուխին ալ՝ Պարաք ըսած է որ Նեթանիահու երբեք նախարարապետի վայել դիրք չէ ունեցած։*

ՓԱՐԻԶԻ *ոճրային յատուկ Ատեանը 6 տարի բանտարկութեան դատապարտած է Թրքական ծայրայեղ ձախ Տեւ–Սօլ չարժումի անդամ մը՝ Նեճմեթի Կիւնէշ, 38 տարեկան, ռաֆէքի համար (1994–ին Թուրք արհեստաւորի հանդէպ)։ Ուրիշ մը անպարտ արձակուած է։ Դատախազը 11 եւ 13 տարի արգելափակում պահանջած էր, ձգելով այն տարաբաղդը որ կը տիրէ Փարիզի Թուրք համայնքին մօտ այս կազմակերպութեան պատճառաւ։*

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25-26
SAMEDI - DIMANCHE
25-26 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաւոյ առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·232 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.232

ԲԱՑՈՒՄ ՊՐԻՍԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 23, ցերեկին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանին, Իքսէլի Թաղամասի Անրի Միշօ հրապարակը, ոչ շատ հեռու Հայոց Եկեղեցիէն: Ներկայ էին մօտ 400 հոգի, որոնց մէջ՝ փարիզի Հայոց Առաջնորդ եւ կաթոլիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արք., Շիրակի թեմի Առաջնորդ՝ Գրիգորիս Արք. Բուլղարեան, նախարարներ, ժերակուստաներ, դիւանագիտական մարմնի անդամներ, Իքսէլի Քոլէժի անդամներ, Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Զիւլէան, մամուլի եւ հեռատեսիլի թղթակիցներ: Յուշարձանը Աաչքար մըն է փորուած Հայաստանէն (Արմիճի վանք):

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Իքսէլի քաղաքապետը՝ Իլ որ Ժոնկ տ'Աբոյ որ հակիրճ ակնարկ մը նետեց Հայոց պատմութեան վրայ, սկիզբէն մինչեւ անկախութիւն եւ ապա, յիշելով թէ այդ հայութեան մէկ մասնիկն է որ Պելժիա եկած է ու հաստատուած ու ղրուատեց Պելժիոյ հայ գաղութը: Հպարտ եմ, ըսաւ, որ իր քաղաքը ունի հայկական եկեղեցի մը, հայկական Տուն, կը մնայ «նուիրեալ պարտականութիւնը» որ այս յուշարձանին դոյութիւնն է ու ան ալ եղաւ: Քաղաքապետը չեշտեց Հայերու եւ Պելժերու սերտ կապերը եւ աւելցուց որ այս յուշարձանին բացումը կատարելով ինքզինք հայ կը զգայ: Հայերէն քանի մը խօսքերով վակեց իր ելոյթը:

Յանուն Պելժիոյ հայ գաղութին խօսք առաւ Պելժիոյ Հայերու վարչութեան նախագահը՝ Միշէլ Մահմուրեան: Ան ողջունեց Ապրիլեան Եղեռնը, Թալէաթի կազմակերպած Հայոց ցեղասպանութիւնը, Հայերու աքսորը եւ վերապրողներու ցրուումը աշխարհի ամէն կողմը:

Ելոյթ ունեցաւ Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Զիւլէեան որ չնորհակալութիւն յայտնեց Պելժիոյ այս ազնիւ արարքին համար: Ցայտնեց թէ ամէն երկիր ունէր Ապրիլեան իր յուշարձանը, այժմ աւելթը սեղծուեցաւ որ Պելժիան ալ ունենայ իր՛ը: Ապա, քաղաքապետը վար առաւ պելժիական դրօշակը, բացումը կատարելով յուշարձանին որու առջեւ ծաղկեպակ մը զետեղուեցաւ եւ Գիւտ Արք. ալ Հոգւոց մը արտասանեց:

Յուշարձանին վրայ, ֆրանսերէն եւ ֆլամաներէն կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.–

«1915–ին Օսմանեան դեկավարներու հրահանգած ցեղասպանութեան մէկուկէս միլիոն զոհերուն», *քովի երեսն ալ Ա. Ահարոնեանի ծանօթ խօսքը՝* «Այսքան չարիք ընէ մոռանան մեր որդիք, քող ոդջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

***

Հոկտեմբեր 24–ին, «Լիպր Պելժիք» օրաթերթը (կաթոլիկ) իր 5–րդ էջին վրայ խաչքարին նկարը հրատարակած էր եւ ատկն ալ կը գրէր. – «Բացումը կատարուեցաւ «1915–ին Օսմանեան դեկավարներու հրահանգած ցեղասպանութեան մէկուկէս միլիոն հայ զոհերուն», նուիրուած յուշարձանի մը Հինգշաբթի, Իքսէլ, Հայ Եկեղեցւոյ եւ Տան ընտրեալ Թաղամասը: Առաջին մը (իւն փրըմիէռ) եւրոպական մեծ մայրաքաղաքի մը մէջ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 24/25)

ԵՐԵՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Մամուլի հետ հանդիպումի մը ընթացքին Հոկտեմբեր 23–ին, Թէքէեան Կեդրոնը, Միացեալ – Նահանգներու երեւանի դեսպանը՝ Փիթըր Թոմսէն ըսած է թէ երեք կոմմերը կան Ղարաբաղի հակամարտութեան մէջ՝ Ազրբէյճան, Հայաստան, Ղարաբաղ: Որեւէ որոշում չի կրնար որուիլ առանց այս չորս կողմերու հաւանութեան: Ըստ իրեն, որոշումը իրենք պէտք է տան, միջնորդներու դերը կը կայանայ միայն պայմանները ապահովելու նման խօսակցութեանց համար: Ֆրանսայի դեսպանն ալ ճշդած է որ Ֆրանսայի դիրքը չի տարբերիր Միացեալ Նահանգներու դիրքէն: Իսկ Ռուսաստանի դեսպանը՝ Անդրէյ Ուրնով քիչ մը չեզած է բան նիւթէն եւ ըսած որ հայ մամուլը չափազանցած է Ղարաբաղի վերաբերող յետադէմ կարգաւորման մասին, չեշտելով՝ ոչ ոք Ղարաբաղը պիտի «ծախէ», մեկնաբանելով Լ. Տէր – Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26–ի մամուլի ասուլիսի առթիւ հակադրեցութիւնները:

***

ԵԼՑԻՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քիշնեւի մէջ, ՀԱՊ–ի երկրները վեհաժողովին Հոկտեմբեր 23–ի նիստին մասին տեղեկատուութեան նուիրուած նոյն օրուան մամուլի ասուլիսին Բ. Ելցին ընդգծած է իր երկրին դերըորոշումը իր նպաստ Մոլդովայի, Վրաստանի եւ Ազրբէյճանի ամրողջական նութեան՝ Մերձդնեստրի, Աբխազիոյ եւ Լ. Ղարաբաղի հարցերուն կապակցութեամբ: Ռուսաստանի նախագահը աւելցուցած է.– «Թէ համապատասխան Հանրապետութիւնները ինչ ինքնավարութիւն կու տան իրենց այս կամ այն մասին, այդ կ'որոշեն Հանրապետութեան դեկավարները, սակայն այդպէսով պէտք չէ ըստեղծուին ուրիշ պետութիւններ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓՈՆի դատավարութիւնը առկախուեցաւ Հոկտեմբեր 23–ին, ենթակային անհանգստութեան հետեւանքով: 87–ամեայ ամբաստանեալը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, կը տառապի թոքերու բորբոքումէ, Սկզբունքով դատավարութիւնը պիտի վերսկսի Հոկտեմբեր 27–ին:

ԲԱՔՈՒԻ բրիտանացի դեսպանը՝ Ռոժըր Թոմաս խօսք առնելով Առեւտրական Գը–

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՒ ՋԱՆՁԸ ԿԸ ԳՏՆԷ ԵԼՔԻ ԻՐ ՋԱՆԱՊԱՐՀԸ

Կարելի՞ է ըսել որ Սպանիա պատի, երբ չդանուեցայ Մաարիտ: Եթէ գտնուէի, Սպանիո՞ն տեսած պիտի ըլլայի: Տեսնել պիտի նշանակէ՞ը զղալ, ապրիլ: Բայց չէ՞ որ «աշխարհի եկաւ» կ'ըսուի նորածինի մը համար, երբ ան, որքան ալ հարուստ տեղեկութիւններ ունենայ յետագային, պիտի չկրնայ խօսիլ աշխարհի բոլոր լեզուներով, պիտի չկարենայ նուաճել երկրագունտն ամբողջութիւնը:

– Ես պատ՛ած եմ Ամերիկաստան:

Կը յայտնուի երէց այդ անձը, իրականութեան մէջ, ճամբորդութեան մը ընթացքին, պարզապէս էսքալ կատարած է անոր օդակայանը:

Եթէ դէպք մը մտած չէ դիրքի մէջ, չի՛ կրնար պատահած նկատուիլ, եթէ այդ դէպքը երաժտ մըն է, երկրաչարժ մը կամ ջրհեղեղ: Նոյնիսկ եթէ է՛ աշխարհի ահեղագոյն սիրոյ պատմութիւնը կամ ամէնէն զգրեալ ոճիրը:

Նո՛յնիսկ եթէ է՛ ցեղասպանութիւնը:

Կը մտածեմ թերթին կատարած աշխատակցութեանն մասին, այդ աշխատակցութեան արդիւնաւորութեան մասին, նման մանակցութիւն պահ մը կը նկատեմ ապարդիւն, որովհետեւ յաջորդ օրն իսկ ուրիշ թերթ մը պիտի գայ ու ծածկէ զայն, կը մտածեմ, սակայն կը վերսկսիմ ատա, որովհետեւ եթէ գրութիւն մը կը թաղուի, կը թաղուի միայն, չի՛ մեռնիր երբեք: Չի՛ մեռնիր, այլ կը պահպանուի, տալով ապահովութիւնը, թէ ես կ'երթամ, կ'անհետիմ, կը պահուի աշխատակցութիւնս, կը պահուիմ ես՝ յատկապէս հաւաքածոյին մէջ:

Գերհզօրութիւնը պիտին, բայց հիմա, արդէն հարցը ո՛չ թէ գրութեանս պահպանումն է, այլ պահպանումը նոյնինքն հաւաքածոյին:

Ինծի կը թուի որ եօթը օրերու ընթացքին, Պելպասյի տնտեսական գործունեութիւնն համաուած ամբողջ գործերը ե՛ս էի որ կուլ տուի, ու վերադարձիս, ամէն վայրկեան մտածելով հանդերձ գրել հայաստանցի նկարիչի մը սիրոյ պատմութեան մասին, գրել կեանքս առաջին ցլամարտին մասին, գրել Սան Սէպասթիանի Հէյէն Հանտալեանի եւ անոր պատմագրան ամուսնիին՝ Եոսէպա Ինչաուսթիի մասին, մտածելով հանդերձ՝ չկարողացայ, մինչեւ որ արկածամահ եղաւ Տիանան, ապրուած համաուարած աուզը եկաւ փաստելու որ մէկ է մարդկութիւնը, մէ՛կ ընտանիք, հակառակ կրօնքներուն, հակառակ մօրթի գոյներուն, հակառակ պատերազմներուն:

– Ո՞րն է ձեր լաւագոյն գործը, – երբ հարց կուտար ընթերցող մը դրողի մը, կը մրմնամաչի ես՝

– Լաւագոյն գործը անցեալին մէջ չգրուածն է կամ ապագային գրուելիքը, – կ'ըսէի, նկատելով ընթերցողին զարմանքը, կը բացատրէի, թէ համաձայն այդ սկզբունքին՝ ո՛չ մէկ գրող իր լաւագոյն գործը գրած պիտի ըլլայ, որովհետեւ, ինչպէս ամէն ստեղծագործող, անոր ալ կեանքին պիտի պակսի քանի մը տարի:

Լաւագոյնը միշտ չգրուածն է, – չիրագործուած արձակութիւնները միշտ ալ աւելի կախարդական կ'ըլլան–, ու ըսել որ, անցնող սա քանի մը ամիսներուն, ինչ – ինչ մտածումներս, ինչ – ինչ նիւթեր, ինչ– ինչ խորագիրներ չունեցան պատահումը մտնելու դիրքի մէջ ու այլեւս պիտի չունենան այդ բախտը՝ ազերսուած բլլալով որոշ «առաւօտ»ներու, որոշ «երեկո»ներու:

Լաւագոյն գործը գրուած չէ, պիտի չգրուի, նոյնիսկ տիեզերքի մակարդակով, կ'ըսեմ ասիկա՝ դիտնալով հանդերձ որ անպայման՛ պիտի գտնուի մէկը որ պիտի գրժէ սա եզրակացութիւնս, անոր հակադրէ իրը:

– Կայ «կ'աւնգրեէ»ն, ինչո՞ւ չըլլայ նաեւ «կ'արեէ»ն, – երբ հարց կուտամ դուարճանալու համար,

– Տարօրինակ մէկն ես, – կը յարէ ծանօթս մեզադրանքի կշռոյթով, ես՝

– Եթէ տարօրինակ մէկը չըլլայի, քեզի պէս կ'ըլլայի, – կը դիմադարձեմ, խօսակիցս կը զղայ երբած ակնարկութեան:

Չեմ կալիլէն, բայց պատուհանէս չառնոց նկատած եմ որ հորիզոնին վրայ, արեւը ամէն օր քիչ մը աւելի կը սահի դէպի ձախ, երեկոյ մը մայր կը մտնէ Arche de la Défense–էն, քանի մը օր ետք Notre-Dame–էն, քանի մը օր ետք էյֆել–էն, ապա Մոնփարնաս–ի երկնաքերէն, ապա Panthéon–էն, հիմա ալ աւելցած է քառաչէն Մատենադարանը, GBF–ն, նոր կառուցած եմ ասիկա չառնոց, հիմա, չորս ամիս է, այն օրէն երբ կանգ առած է աշխատակցութիւնս, արեւուն այդ տեղափոխութիւնը՝ վերածուած ժամացոյցի սլաքին՝ անդադար կողերուս է որ կը խրի, կը խրի զարթնեցնելու պիս, սթափեցնելու, յիշեցնելու որ կը սահի ժամանակը, թէ ի՛մ ալ կեանքիս պիտի պակսի քանի մը տարի, ինչ կարեւորութիւն թէ այդ կեանքը երկարի մինչեւ վաթսուն, եօթանասուն թէ ութսուն տարեկան, ես, տխմարս, կը մոխեմ ինծի մնացածն ալ, կը թուլամ որ անցնի անհետք, ապարդիւն:

Արեւը՝ յուշարար, կը յետաձգեմ ճաշասեղանիս խնձորը ճաշակելու վայելքը: Ցաջորդ օր՝ չեմ ունենար ժամանակ: Վաղըզայնին՝ ախորժակ: Երբ վերջապէս կ'որոշեմ ուտել զայն ու ձեռք կ'առնեմ դանակը, փուճ աշխատանք, խնձորը դարձած է անպէտք: Անցած է անոր ժամանակը, թո՛յլ տուած եմ որ անցնի, հիմա ալ արդէն սկսած է կտմութիւնը կրկնակղակիս:

– Ստամոքսը կը մարսէ ամէն բան, բանջարեղէն, միս, պտուղ, սակայն ըլլալով միս, ինչո՞ւ չի՛ մարսեր նաեւ ինքզինք, – հարց կուտայի, տարիներ առաջ, բժիշկի մը, ան կը բացատրէր, կը խօսէր պաշտպանութեան մասին, խաւերու մասին, եզրակացնելու համար որ եթէ չունակինք ոչինչ յանձնել անոր, ան վերջապէս ինքզինք կը կերծէր, ինքզինք կ'ուտէր:

Ձիշդ ժամանակին պէ՞ս ուրեմն: Ուրեմն եթէ ժամանակին ալ չյանձնուի «ցոյն», եթէ անոր հայթայթուած անունդն ալ ըլլայ անհատասար, անյարիր անդամանանի օրէնքներուն, ուրեմն ա՛ն ալ կրնայ տառապիլ անմարդադրութենէ, անոր ներքին կողերո՛ւն ալ կրնան յայտնուիլ կեղեր, ա՛ն ալ կրնայ տառապիլ, դառնալ հիւանդ, դառնալ մինչեւ իսկ քաղցկեղատուր:

Արդէն քաղցկեղատուր ժամանակնե՛ր կ'ապրի մարդկութիւնը:

***

Հայելիին դարնուելէ, վերադառնալէ, կրկին դարնուելէ, կրկին վերադառնալէ ետք, ճանճը ատա վերջապէս կը դտնէ Իքսէլի իր ճանապարհը:

Ըսի, չէ՞, որ եթէ դէպք մը մտած չէ դիրքի մէջ, չի՛ կրնար պատահած նկատուիլ:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱՋԱՃԵԱՆ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԽԱԹԱՐՄԱՆ ՈՒ ՆԱՀԱՆՋԻՆ ԴԻՄԱԶ

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ԱՐԱ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆԻ ԾՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՆՈՐ ԳՈՂԳՈԹԱՆ

Գրեց՝ Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց խմբագիրը ունի, կամ պէտք է ունենայ երկրորդ չուարդ մը: Ամէն-վերջ, «Նոյեան Տապան, եւ տակաւին ուրիշ բազմաթիւ լրատու գործակալութիւններ Հայաստանի իրենց լուրերը կուտան արեւելահայերէնով ու ընդհանրապէս Ա-բեղեռնական ուղղագրութեամբ: Խմբագիրը պէտք է սրբագրէ ուղղագրութիւնը, նաեւ պէտք է արեւմտահայերէնի վերածէ բոլոր լուրերը: Ասիկա յաւելուածական ահաւոր աշխատանք մըն է մանաւանդ եթէ թերթը օրաթերթ է եւ եթէ լուրերը պէտք է տրուին շատ արագ: Եւ չկարծուի թէ շատ դիւրին է արեւելահայերէնէն այդ լուրերը արեւմտահայերէնի վերածել: Ո-մանք չեն կրնար երեւակայել թէ որքան դժուար հարց է այդ եւ քիչ շատ երկու բարբառներն ալ գիտցող մէկն իսկ որքան կրնայ դժուարանալ լուրերը մէկ լեզուէն դէպի միւսը փոխանցելու մէջ եւ որքան ժամանակի կը կարօտի այդ գործը ընելու համար: Որովհետեւ Հայաստանէն հաղորդուած լուրերը ունին իրենց սեւեռական բառամթերքը քաղաքական, տնտեսական, գիտական, իրաւական ու այլազան մարզերէ ներս, նաեւ իրենց համար սովորական, բայց Արեւմտահայուն համար շատ բարդ ու դժուար հասկնալի ոճ մը: Ամէնէն փորձառու խմբագիրն անգամ կրնայ երբեմն երկար գլուխ պայթեցնել թէ այս կամ այն լուրին մէջ պատմուածը ինչ է, խօսքը ինչի մասին է, սա կամ նա բառը ինչ կը նշանակէ: Պէտք չէ մոռնալ որ այդ լուրերուն մէջ յաճախ կը գործածուին նաեւ ռուսերէնէ փոխառուած բառեր կամ տառեթիւններ, որոնք խորթ են Արեւմտահայերէնի համար:

Ընթերցողները Իսթանպուլահայ մամուլի մէջ կամ Փարիզի հայ մամուլին մէջ բոլոր այս լուրերը կը կարդան արեւմտահայերէնով ու բացարձակապէս գաղափար չունին թէ խմբագիրներ որքան աչքի լոյս թափած են այդ լուրերը այդ վիճակով ներկայացնելու համար: Բայց նոյնը կարելի չէ ըսել, օրինակ, ամերիկահայ բոլոր թերթերուն համար, որոնց-մէ ոմանք լուրերը կարելի չափով արեւմտահայերէնի վերածելով հանդերձ, չատեր անպատեհութիւն չեն տեսներ պահանք արեւելահայերէնով ալ տալու մէջ, որովհետեւ արդէն այդ թերթերուն սիրելիները լեցուն են արեւելահայերէն յօդուածներով ու տեղական լրատուութիւններով: Օրինակ, սա վերջին տարիներու ընդհանուր երեւոյթ է ամերիկահայ մամուլի մէջ ամերիկահայ կեանքէ ներս պատահած միջոցառումի կամ հանդէսի մը մասին լուր կարդալ արեւելահայերէնով: Որովհետեւ թղթակիցը, որ ներկայ գտնուած է այդ հանդէսին, Հայաստանցի մըն է եւ ան արեւելահայերէնով գրած է իր թղթակցութիւնը: Խմբագիրն ալ պահանջը չէ զգացած գոյն արեւմտահայերէնի վերածելու թերեւս այն համոզումով թէ իր անմիջական շրջանակին այժմ արեւելահայերէնով կարդացողնե-րուն թիւը պակաս չէ արեւմտահայերէ-նով կարդացողներուն թիւէն: Ասիկա պինք վերկած է նաեւ յաւելուածական աշխատանքի մը տապտուկէն:

Ոմանք կրնան պնդել թէ թերթի մը մէջ երկու բարբառներու միաժամանակ գործածութիւնը օպտակար է մէկ կողմին կամ միւսին երկուքն ալ սորվեցնելու տեսակէտէ: Անշուշտ որ օպտակար է, պայմանաւ որ ընթերցող կողմերը յամառին կարդալու երկուքն ալ, առանց անդին չպրտելու «Ասիկա արեւելահայերէն է եղեր» կամ «Ասիկա արեւմտահայերէն է եղեր» ըսելով: Եթէ ընթերցողը երկուքն ալ կարդայ, մասամբ կ'ընտելանայ միւսին բարբառին:

Բայց, նոյնիսկ եթէ ասիկա իրականանայ, հարցը այսքան պարզ չէ մեր կարծիքով: Ճիշդ է որ արեւմտահայ մամուլը հինէն ի վեր իր աբեւնակներուն մէջ տեղ տուած է արեւելահայերէնի, բայց պայմանաւ որ ասիկա չլլայ յօդուածի մը կամ գրախօսի մը լեզուն: Դարով լրատուութեան, եթէ թոյլատրելի է այսպէս խօսիլ, արեւմտահայ մամուլին «պաշտօնական» լեզուն պէտք է ըլլայ արեւմտահայերէնը: Ընթերցողին իրաւունքը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ մեղի եւ մենք ո՛չ միայն չենք վիրաւորուիր, այլ նաեւ կ'ուրախանանք տեսնելով որ ուրիշներ տակաւին ունինք այսքան նախանձախնդիր ընթերցողներ: Անոնք մէկ կողմէ մեզ կը մղեն աւելի ուշադիր ըլլալու եւ միւս կողմէ մեզ կը քաջալերեն մեր բծախնդրութեան մէջ:

Անշուշտ որ այսպիսի խարխափումներ մասամբ ներելի պիտի ըլլան մեր մամուլին համար, մանաւանդ երբ մեր դիմաց դնուին օտարոտի անուններ ինչպէս Ռոպէրթ եւայլն: Բայց աշխարհի վրայ հայկական ո՛չ մէկ թերթ իրաւունք ունի օտար բառ գործածելու, երբ գոյութիւն ունի ժողովուրդին մօտ տարածուած անոր հայերէն փոխարժէքը: Ի՞նչպէս պիտի ներենք որ թերթ մը նախապահ բառին տեղ փրէզիտէնթ բառը, ելմտական բառին տեղ ֆինանս բառը, ուժանիւթ բառի տեղ էնէրկիա կամ էնէրկէթիկ եւայլնի նման բառեր գործածէ: Եւ եթէ մենք նոյնիսկ յանձնախումբ բառին տեղ կոմիտէ բառը կը դժուարանանք գործածելու, ալ ի՞նչ պիտի մտածենք եթէ տեսնենք որ մէկը կը գործածէ «կոմիտէութիւն» անիմաստ ու ծիծաղելի բառը:

Հայերէն թերթերը այսօր նոր Գողգոթայի մը վրայ կը գտնուին: Վերոյիշեալ դժուարութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել ամենամեծ դժուարութիւնը, այն՝ որուն հայ խմբագիրը կը բախի երբ կը վճռտէ օգնական խմբագիրներ, թղթակիցներ ու աշխատակիցներ որոնք բառականաչափ հայերէն գիտնային: Զկան, այսպիսի մարդիկ կամ այսպիսի երիտասարդներ չեն մնացած: Սփիւռքեան տասնեակ մը թերթերու խմբագիրներ կը գանգատին թէ իրենց ուղարկած նիւթերը կամ չեն հրատարակուիր կամ ուղղուած են այնքան, որ հեղինակը չի ճանչնար իր գրուածքը: Ասոնք ամէնքն ալ ճշմարիտ դժուարութիւններ են, որոնք կը պատճառեն որ մեր մամուլը ոչ միայն չկարենայ ինքզինքը զարգացնել, այլ նոյնիսկ ետ երթայ: Ասոնք ամէնքն ալ ճշմարիտ դժուարութիւններ են, որոնք կը պատճառեն որ մեր մամուլը ոչ միայն չկարենայ ինքզինքը զարգացնել, այլ նոյնիսկ ետ երթայ:

Ասոնք ամէնքն ալ ճշմարիտ դժուարութիւններ են, որոնք կը պատճառեն որ մեր մամուլը ոչ միայն չկարենայ ինքզինքը զարգացնել, այլ նոյնիսկ ետ երթայ:

1) Ռոպէրթ Գօչարեան (1997, Մայիս 16, Ա. էջ)

2) Ռոպէր Գօչարեան (1997, Մարտ 24)

3) Ռոպէրթ Գոչարեան (1997, Ապրիլ 3)

4) Ռոպէր Գոչարեան (1997, Յունուար 24)

5) Ռոպէրթ Գոչարեան (1997, Մարտ 5):

Սա վերի օրինակը ցոյց կուտայ որ մենք ալ խարխափում մը ունեցեր ենք ճիշդ ձեւը գտնելու համար: Ընթերցողին բարձախնդրութիւնը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ մեղի եւ մենք ո՛չ միայն չենք վիրաւորուիր, այլ նաեւ կ'ուրախանանք տեսնելով որ ուրիշներ տակաւին ունինք այսքան նախանձախնդիր ընթերցողներ: Անոնք մէկ կողմէ մեզ կը մղեն աւելի ուշադիր ըլլալու եւ միւս կողմէ մեզ կը քաջալերեն մեր բծախնդրութեան մէջ:

Անշուշտ որ այսպիսի խարխափումներ մասամբ ներելի պիտի ըլլան մեր մամուլին համար, մանաւանդ երբ մեր դիմաց գտնուին օտարոտի անուններ ինչպէս Ռոպէրթ եւայլն: Բայց աշխարհի վրայ հայկական ո՛չ մէկ թերթ իրաւունք ունի օտար բառ գործածելու, երբ գոյութիւն ունի ժողովուրդին մօտ տարածուած անոր հայերէն փոխարժէքը: Ի՞նչպէս պիտի ներենք որ թերթ մը նախապահ բառին տեղ փրէզիտէնթ բառը, ելմտական բառին տեղ ֆինանս բառը, ուժանիւթ բառի տեղ էնէրկիա կամ էնէրկէթիկ եւայլնի նման բառեր գործածէ: Եւ եթէ մենք նոյնիսկ յանձնախումբ բառին տեղ կոմիտէ բառը կը դժուարանանք գործածելու, ալ ի՞նչ պիտի մտածենք եթէ տեսնենք որ մէկը կը գործածէ «կոմիտէութիւն» անիմաստ ու ծիծաղելի բառը:

Հայերէն թերթերը այսօր նոր Գողգոթայի մը վրայ կը գտնուին: Վերոյիշեալ դժուարութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել ամենամեծ դժուարութիւնը, այն՝ որուն հայ խմբագիրը կը բախի երբ կը վճռտէ օգնական խմբագիրներ, թղթակիցներ ու աշխատակիցներ որոնք բառականաչափ հայերէն գիտնային: Զկան, այսպիսի մարդիկ կամ այսպիսի երիտասարդներ չեն մնացած: Սփիւռքեան տասնեակ մը թերթերու խմբագիրներ կը գանգատին թէ իրենց ուղարկած նիւթերը կամ չեն հրատարակուիր կամ ուղղուած են այնքան, որ հեղինակը չի ճանչնար իր գրուածքը: Ասոնք ամէնքն ալ ճշմարիտ դժուարութիւններ են, որոնք կը պատճառեն որ մեր մամուլը ոչ միայն չկարենայ ինքզինքը զարգացնել, այլ նոյնիսկ ետ երթայ:

Ասոնք ամէնքն ալ ճշմարիտ դժուարութիւններ են, որոնք կը պատճառեն որ մեր մամուլը ոչ միայն չկարենայ ինքզինքը զարգացնել, այլ նոյնիսկ ետ երթայ:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Արամ Կաթողիկոս Նիւ – Եորք ժամանած է Հոկտեմբեր 1–ին եւ դիմաւորուած Մեսրոպ Արք. Աշճեանի եւ բարձրաստիճան այլ եկեղեցականներու կողմէ: Օդակայանին մէջ, բարի գալուստի խօսք արտասանած է Մեսրոպ Արք. եւ Արամ Ա. Կաթողիկոս ալ չէշտած է. – «Թէեւ ես այստեղ կուգամ, որպէս կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, հովուապետական այցելութիւն տալու իմ հոգեւոր խնամքին յանձնուած հօտին, սակայն պատրաստ եմ բոլորին հետ հանդիպելու, ողջունելու, որովհետեւ կը հաւատամ, որ մեզի համար բաժանումն պատեր գոյութիւն չունին: Մէկ է մեր եկեղեցին եւ մէկ՝ մեր ժողովուրդը»:

Ապա, Կաթողիկոսը առաջնորդուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարը: Նոյն օրը Կաթողիկոսը արտասանած է իր խօսքը՝ «վերանորոգ յանձնառութեամբ դէպի 21–րդ դար»:

Յաջորդ օրը, Արամ Ա. հանդիպում մը ունեցած է ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղար՝ Քոֆի Անանի հետ: Տեսակցութեան ատարին, Պենոն Սեւանի կարգադրութեամբ Կաթողիկոսը խօսակցութիւն մը ունեցած է ՄԱԿ–ի աշխատող հայ պաշտօնեաներուն հետ:

Նոյն օրը, Արամ Ա. այլ հանդիպումներ ունեցած է: Երեկոյեան Լիբանանի դեսպանը՝ Անթուան Շաուր ճաշ մը տուած է Կաթողիկոսին ի պատիւ: Հոկտեմբեր 3–ին, տեսնուած է Նիւ – Եորքի հանգապետ՝ Ռուտոլֆ Ճուլիանիի հետ: Տեսակցութեան ներկայ եղած են Մեսրոպ Արք., Մուշեղ Արք., Ծաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան, Շահէ Ծ. Վրդ. եւ ուրիշներ: Կաթողիկոսը, ապա, առաջնորդած է տեղւոյն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ առաջնորդարանը, ուր ընդունուած է կարդինալ Օգքանըրի կողմէ: Այս այցելութենէն ետք, Արամ Ա. գացած է Յոյն օրթոտոքս համայնքի կեդրոնը ուր ընդունուած է մետրոպոլիտ Սիլուանոսի կողմէ, որ ճաշ մը տուած է իրեն ի պատիւ: Երեկոյեան, Կաթողիկոսը հանդիպում մը ունեցած է ամերիկահայ երիտասարդութեան հետ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շարունակելով իր այցելութիւնները, Հոկտեմբեր 4–ին, Ազգային Առաջնորդարանին մէջ, Արամ Ա. տեսակցած է թեմին կրօնական եւ քաղաքական ժողովներուն հետ: Կէսօրէ ետք, Նիւ – Ճըրզիի շրջանին մէջ, Արամ Ա. ներկայ եղած է ուսանողական փառատօնին եւ իր վակման խօսքին մէջ, չէշտած է հայ լեզուին եւ հայ մշակոյթին կարեւորութիւնը: Կաթողիկոսը այցելած է Ասորի եկեղեցւոյ առաջնորդարանը, ուղղուած է Ռիճֆիլտի Ս. Վարդանաց եկեղեցին, որու սրահին մէջ տեղի ունեցած է ժողովրդային ընդունելութեան մը: Հոկտեմբեր 5, կիրակի առաւօտ, Արամ Ա. նախագահած է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Ազգային Վարժարանի եւ Հայ Կեդրոնի բացման հանդիսութեան: Կէսօրէ ետք, պատարագած է Նիւ–Եորքի մեծադոյն եկեղեցիներէն մէկուն մէջ: Իրիկունն ալ պաշտօնական ճաշ մը տրուած է, որու ընթացքին խօսք առած են Մեսրոպ Արք. եւ ազգային իշխանութեան ներկայացուցիչը: Կաթողիկոսը կիլիկեան իշխանի չքանչանը շնորհած է Վարդան Գրիգորեանի, Արա Աբրահամեանի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի չքանչանը՝ Սուրէն Փափազեանի, Այրիկ Փափազեանի, Ոսկեթը Պանոսեանի, Անոյշ Գրիգորեանի եւ Փիրայր Աթթարեանի: Ճաշէն առաջ, Արամ Ա. ծանրացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ առաքելութեան եւ մանաւանդ միաբանականութեան կեանքին ներկայ ունեցած հարցերուն վրայ:

Հոկտեմբեր 6–ին եւ 7–ին, Կաթողիկոսը չարունակած է իր այցելութիւնները Նիւ–Եորքի շրջանի եկեղեցիները, դպրոցները, ազգային հաստատութիւնները, ծերանոցը, Միացեալ – Նահանգներու եկեղեցիներու Խորհուրդի կեդրոնատեղին, եւ այլն, եւայլն: Ապա, Արամ Ա. Մեսրոպ Արք.ի եւ այլ կրօնաւորներու ընկերակցութեամբ անցած է Ֆիլատելֆիա:

Կաթողիկոսը իր չքախմբով մուտք գործած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, յաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 8–ին հիւրը եղած է կարդինալ Պէւերլաքայի: Այցելած է Ազգային Մատենադարանը, ճաշած է խումբ մը ամերիկացի երեսփոխաններու եւ անձնաւորութիւններու հետ: Ճաշէն ետք, Կաթողիկոսը այցելած է Նարատա Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանը, զանազան հանդիպումներ ունեցած, իրիկունն ալ իրեն ի պատիւ ճաշ մը տրուած է: Հոկտեմբեր 9–ին, Արամ Ա. անցած է Ուաշինկթըն:

Առաջին հերթին ան հանդիպում մը ունեցած է կարդինալ Հիքէյի հետ. նոյն օրը կէսօրին այցելած է Ս. Ծաչ Եկեղեցին:

Կէսօրէ ետք Հայրապետը պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Հայաստանի դեսպանատուն: Այս առիթով դեսպանը ընդունելութիւն մը տուած է ի պատիւ իրեն:

Լիբանանի դեսպանը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Հայրապետին:

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 10–ի առաւօտեան

Արամ Ա. Կաթողիկոս իր չքախումբով եւ Ուաշինկթընի հայ համայնքը ներկայացնող մարմիններու ընկերակցութեամբ այցելած է Անձանօթ Զինուորին յուշարձանը, Ուաշինկթընի «Արլինկթըն» դերեզմանատան մէջ։ Տեղի ունեցած է դիւցազնական յատուկ արարողութիւն մը, որուն ընթացքին ծաղկեպսակ դեռեզած է Անձանօթ Զինուորի յուշարձանին առջեւ։ «Հոգւոց» մը արձականած է նոյն դերեզմանատան մէջ գտնուող եւ Հայկական Ցեղասպանութեան զեհերուն յիշատակին Ազգային Առաջնորդարանին կողմէ զեռեղուած յուշակոթողին առջեւ։

Այնուհետեւ Հայրապետը այցելած է Ուաշինկթընի մէջ պապական նուիրակին։

Կէսօրին Սուրիոյ դեսպանը պաշտօնական ճաշ մը սարքած է ի պատիւ Հայրապետին։

Կէսօրէ ետք Արամ Ա. իր իջեւանած պանդոկին մէջ յաջորդաբար ընդունած է համայնքին մարմիններու ներկայացուցիչները եւ պատասխանատու ազգային-ներ։ Իսկ երեկոյեան Ուաշինկթընի հայ համայնքը պաշտօնական ճաշ մը տուած է ի պատիւ Կաթողիկոսին։

Շաբաթ առաւօտ, Հոկտեմբեր 11, Հայրապետը իր չքախումբով անցաւ Սէնթ – Լուիի։

Աղ ու Հացի օրհնութենէն եւ կարճ մտալէ ետք մը եւ օգնականներ, Արամ Ա. իր չքախումբով առաջնորդուած է եկեղեցի։ Երեկոյեան իրեն ի պատիւ ճաշ մը տրուած է եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Հոկտեմբեր 12, Կիրակի առաւօտ Կաթողիկոսը օծումը կատարած է Սուրբ Գրոգոր Լուսաւորիչ Նորակառոյց Եկեղեցւոյ Սէնթ – Լուիի մօտ գտնուող Կրկնէթ Սիթիի մէջ։ Պատարագէն ետք ճաշ մը տրուած է Կաթողիկոսին ի պատիւ։ Ներկայ եղած են օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, քաղաքապետը եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ։

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 13–ին, Հայրապետը հարցազրոյց մը ունեցած է հեռատեսիլէն։ Այցելած է Սէնթ – Լուիի մարոնի համայնքի կեդրոնը։ Յաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 14–ին, Արամ Ա. մեկնած է Շիքակօ։ Յատուկ հրամանագրովը Շիքակոյի քաղաքապետին, Հոկտեմբեր 15–ը հռչակուած է «Արամ Ա. Կաթողիկոսի Օր» Շիքակոյի մէջ։ Ընդունելէ ետք ազգային մարմիններու եւ դանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները իր պանդոկին մէջ, Արամ Ա. այցելած է Ամենայն Սրբոց Եկեղեցին։ Հոկտեմբեր 15–ին, իր չքախումբով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը այցելած է Շիքակոյի կարդինալին։ Երեկոյեան պաշտօնական ճաշ մը տեղի ունեցած է ուր ելած են բազմաթիւ ելոյթներ։

Արամ Ա. Կաթողիկոս Կիլիկիոյ իշխանի չքանչանով պատուած է Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Արամ Սէմէրճեանը։

ԼՕՋԱՆԻ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԵԼՈՅԹԸ

Տարիներէ ի վեր Իսի եւ Գլամար քաղաքներու քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու միջեւ, Միջ – եկեղեցական համագործակցութեան ծիրէն ներս, տեսի ունեցան ժողովները, մասնակցութեամբ հոգեւոր հովիւին, հոգաբարձութեան, ու Պայծառութեան Տիկնանց Մարմնի ձեռնարկելու համար ցուցահանդէսի մը («Էքսփօ Պիպլը») հովանաւորութեամբ Իսիի քաղաքապետարանի եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ հոսմէական, Հայ Առաքելական, Հայ Աւետարանական, Օրթոտոքս, Ռէֆորմէ եւ Աւանթիսթ եկեղեցիներու, նիւթ ունենալով «Աստուածաշունչը՝ մարդկութեան ժառանգութիւն» կենդրոնական դաղափարը։

«Յուցահանդէս» «Էքսփօ Պիպլ» տեղի պիտի ունենայ յատկիկայ Հոկտեմբեր 28–էն Նոյեմբեր 25, Իսիի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։ Տեղի ունեցան դասախօսութիւնները, «Աստուածաշունչի թարգմանութեան», «Քրիստոսի Անձ»ի, «Ս. Գիրքը եւ Աչխարհիկ Մտածելակերպը» նիւթերու շուրջ։

Նոյն ձեռնարկներու չարքէն ներս, կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու, մասնաւոր հրաւէրով, Ֆրանսական կաթողիկէ Իսիի Սուրբ Պընուա եկեղեցիի մէջ, երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 14–ին եղոյթ ունեցաւ Լօզանի (Զուիցերիա) կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Սիրվարդ Գաղանճեանի, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Հուրի Շէրպէճեանի։ Մինչեւ հոս չատ պարզ է ու բնական։ Բայց երբ կը կարդանք երգչախումբի անդամ – անդամուհիներու անունները զարմանքով կը նկատենք որ «Հան»ով չեն վերջանար անոնց մականունները՝ ինչպէս Փուրտէս, Մէլքոներ, Ռոպէրթս, Տըլաֆօնթէյն, կիէն, Օաօրիս, Ժընու, Պօնտոլֆի, Տէվրաշ, Ֆրէյմօնտ եւ Փէյրի ու Տիանա Ալճապահեան։

Մեր զարմանքը կրկնապատկուեցաւ երբ վերոյիշեալ երգիչ – երգչուհիները բացառիկ կատարողութեամբ ու հայերէնի դրեթէ կատարեալ, «առոգանութեամբ» երգեցին՝ «Տէր Ողորմեա», «Խորհուրդ Խորին», «Տէր կեցո» կրօնաբոյր երգերը, կոմիտաս Վարդապետէն՝ «Իմ չինարի եար»ը, «Կուժդ արա» եւ Կանաչեանի «Օրօր»ը, Եկմալեանի՝ «Լռեց ամպերը», Տիգրանեանի՝ «Բլբուլն Աւարայրի» եւ Սէյրանեանի՝ «Հայաստան» հայրենակցական երգերը։

Ներկաները երկար – երկար ծափերով գնահատեցին երգչախումբի եւ դեկավարին կատարած օրհնակելի ու բացառիկ յաջող աշխատանքը։

Կոմիտաս երգչախումբի հայ եւ օտար անդամ – անդամուհիները առջի հինգշաբթի օր, Հոկտ. 16–ին մեկնեցան Մայր Հայրենիք, երգով հայ մշակոյթին ծառայելէ վերջ, այս անգամ բարոյապէս ու նիւթապէս օժանդակութիւն պիտի բերեն հայրենիքի մեր տարեց հայրերուն եւ մայրերուն։

Վարձքդ կատար Կոմիտաս երգչախումբ։

ՍՕՆԱ ՊԱԺԱՆ
(Պայծառութեան Տիկնանց Մարմին)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՆ Էսսեհան Սանուց Միութեան մէջ, Հոկտեմբեր 11–ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Թարգմանչաց օրին։ Էսսեհանի Սանուց Միութեան յիսնամեակի շրջագծիին մէջ տեղի ունեցած այս հաւաքոյթը մէկ կողմէ առիթ եղած է որ պարզեւատուին զանազան վարժարաններու հայերէնի յաջողաւոր աշակերտները, ոգեկոչուի Թարգմանիչ եւ նկարչուհի ողբացեալ Ֆիմի Մապլում, միւս կողմէ ալ զեղարուեստական յայտադրով մը նշուի Մաշտոցի եւ Հայ Մշակոյթի օրը։ Օրուան հանդիսավարը եղած է Գարոլին Սարը որ բեմ հրաւիրած է Սանուց Միութենէն ուսուցչուհի Ալիս Թիւթիւնճեան որ ողջունած է Թարգմանչաց օրը։ Թարգմանչաց վարդապետանութիւն, Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Հայրապետի մասին ուսումնասիրութեամբ մը հանդէս եկած է Տիկին Մարիամ Տրամբեան։ Յօսք առած են նաեւ Պերճ Շիկահեր։ Ողբացեալ Ֆիմի Մապլումի քոյրը՝ Վալանթին Մապլում տասնական մը լիոն Թրքական լիրայի պարզեւներ տրամադրած է հայերէնի վեց յաջողաւոր աշակերտներու։ Մրցանակաբաշխութենէն եւք զործադրուած է զեղարուեստական յայտադիր մը, մասնակցութեամբ Սիլվա Կոմիկեանի։ Յօսք առած են Վարդ Շիկահեր, Ռոպէր Հատտէճեան, Հուսկ՝ Մեսրոպ Աբգ. եւ Շահան Աբգ.։ Հաւաքոյթը վերջ գտած է ընդունելութեամբ մը։

⁂

ԳՈՒՄԳԱՔՈՒԻ (Պոլիս) Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը եւ Պէզճեանի ի նպաստ սիրոյ սեղանը տեղի ունեցած են Հոկտեմբեր 12–ին։ Պատարագած եւ քարոզած է Կրօնական Ժողովի ատենապետ՝ Մեսրոպ Աբգ. (Պատրիարքը անհանգիստ ըլլալով)։ Յաւարտ եկեղեցական արարողութեան տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը Պէզճեան սրահին մէջ 300 հոգիի մասնակցութեամբ։ Ելոյթ ունեցած է յանուն Թաղային Խորհուրդին Զաւիկ Թոքէր։ Կարճ ժամանակի մը մէջ պոյացած է ակնկալուած գումարը եւ Հուսկ Բանքը արտասանած է Շահան Արքեպիսկոպոս։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիսէն Սեպտեմբեր երկարող հինգ ամիսներու ընթացքին, Լիոնի հայ գաղութը ներկայացուց նեմ պատկեր մը։ Դաշտահանդէսներ ու ճաշերու այլ ձեռնարկներ զրաւեցին հրապարակը, առանց մոռնալու, բնական է, Յուլիս – Օգոստոսի ցամաք շրջանը։

Վերամուտը, նոյնիսկ, անցաւ աննշան ու հարկ եղաւ սպասել Հոկտեմբերի կիսկիզբ՝ վայելելու վերջապէս զեղարուեստական որակաւոր յայտադիր մը։ Թատրօն – Արմէնի ու Տէսինի Թոպոկան Մշակութային Կեդրոնն է որ կազմակերպած էին զոյն միասնաբար, երկու օրուան վրայ։ Անոնց առաջին համագործակցութիւնը պսակուեցաւ յաջողութեամբ, որովհետեւ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 3–ին ու Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9–ին, Թոպոկանի հանդիսարահը լեցուն էր զեղարուեստասէրներով։

Ֆրանսայի հողին վրայ մեծ համբաւ տածող «Պրաչ» խումբը ապահովեց ամբողջ զեղարուեստական բաժինը, որ տեւեց երկու ժամ, կարճատեւ ընդհատումով մը։

Տան կարիպեան «Պրաչ»ի ռահվիրան ու իր նուագածուներէն Պրիւնօ Ժիլբար մասնակցեցան հարցազրոյցի մը որ սփռուեցաւ Հայաստան ձայնասփիւռէն Ուրբաթ, յաջորդ օրուն ժամը 5–ին։

Անոնք պարզեցին թէ «Պրաչ»՝ նուագախումբ մը չէ, ոչ ալ՝ համոյթ մը։ Այլ, երգի ու նուագի սիրահարներու խումբ մը՝ կապուած իրարու նոյն «ձայն»ի թելերով, զոր կարելի չէ անուանել ոչ արդի, ոչ ալ աւանդական։

Այս երկուութիւնն է, հաւանաբար, Պրաչի երգացանկը հայ հասարակութեան դիւրամատչելի դարձնելու դժուարութիւնը, ինչ որ մասամբ կը բացատրէ, նաեւ, անոր սակաւաթիւ ներկայութիւնը՝ համեմատաբար Ֆրանսացիներուն։

Երկու օր եւ ութ հարիւր հանդիսականներ ... ահա զրական հաշուեկշիռ մը, որ տարուայ երկրորդ եռամսեակի մռայլ օրերէն ետք, պիտի յիշեցնէ ո՛չ միայն հայ զաղութին՝ այլեւ Տէսինի քաղաքին, թէ Հայաստան ձայնասփիւռը իրականութիւն մըն է զոր կարելի չէ՝ մինչեւ վերջ անտեսել։

ՎԱՐԴԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Է.

«Քաղաքական ժողովը իր երէկի նիստին մէջ նկատի առաւ այս երկու հանրապետութիւնները եւ չկրնալով եզրակացութեան մը յանդիլ, որոշեց իր անդամներէն երկուքին պաշտօն յանձնել երթալ տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելու եւ հաղորդելու պատկառելի Վարչութեան որպէսզի պարտ ու պատշաճ անօրինութիւն մը ըլլայ։ Վարչութեան կողմէ ընտրուած պատգամաւորներն են Սափորեան եւ Ծրարեան էֆէնտիները, որոնք վաղն իսկ՝ Կիրակի, յիշեալ թաղը երթալով, իրենց պաշտօնին պիտի ձեռնարկեն»։

Երբ Վարչութեան այս որոշումը կարդաց՝ Մարզար էֆէնտի ուրախութեամբ ձեռքերը չիշխեց։

– Եթէ գործը Սափորեան էֆէնտիին յանձնուեր է, մտածեց, ամէն բան յաջողած է։

Արդարեւ փաստաբան Սափորեան էֆէնտի վաճառականին հին ծանօթներէն էր եւ յաճախ անոր գատերը վարած։

Մարզար էֆէնտի որոշեց հետեւեալ ցերեկ ճաշի հրաւիրել Վարչութեան երկու անդամները։

– Թէեւ Ծրարեան էֆէնտին չեմ ճանչնար, ըսաւ իր կնոջ, բայց վնաս չունի, Սափորեան էֆէնտին մեր հին ու լաւագոյն բարեկամներէն է եւ անոր միջոցաւ Ծրարեանի հետ ալ կը ծանօթանանք։

Թերթերուն տուած լուրը ոչ նուազ ուրախացուցած էր Պօղոս էֆէնտին։

– Եթէ քննութիւնը տոքթոր Ծրարեան էֆէնտիին յանձնուած է, կ'ըսէր, այժմէն կրնամ ապահով ըլլալ որ վճիռը ի նպաստ ինծի պիտի տրուի։

Պօղոս էֆէնտի իր այս վստահութիւնը կը յենուր սա պարագային վրայ թէ տոքթոր Ծրարեան իր կնոջ մէկ հիւանդութիւնը խնամած էր երկար տաեն եւ այս առթիւ մտերմական յարաբերութիւններ մշակած էին իրարու հետ։

– Վաղը ցերեկ պէտք է որ անպատճառ գինքը կերակուրի հրաւիրենք, ըսաւ իր կնոջ։

– Առանձին չենք կրնար հրաւիրել, պակ կը փախչի։ Սափորեան էֆէնտին ալ հրաւիրելու է։

– Անանկ կ'ընենք։

Վարչական երկու պատուիրակներու դալուստը բնականաբար նոր ոգեւորութիւն մը յառաջ բերաւ ամբողջ թաղին մէջ։ Ամէն մարդ անհամբեր կը սպասէր կիրակի օրուան։

– Վճռական ժամը վերջապէս հնչեց, անմիջական արդարութիւնը իր ձայնը պիտի լսեցնէ, կ'ըսէր Միւսիւ Թորգոմ, վարժարանի ռեսուցիչը, որ կը զգար թէ իր պաշտօնի վրայ մնալ կամ չմնալը այս պայքարին լուծումէն կախում ունէր։

– Սեղմենք մեր չարքերը եւ ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուինք, կը խրատէր ընկեր կայծունի Պայքար լսարանի անդամներուն։

– Վառողնիս չորս պահենք կիրակի օրուան համար, կը հրամայէր ընկեր Սուսերեանց Շանթ ակումբի անդամներուն։

Կարծես մեծ ճակատամարտի նախընթաց մէջ կ'ապրէին ամբողջ թաղեցիները։

Հասաւ վերջապէս կիրակի օրը։ Աստուն կանուխ եկեղեցին խռնուած էր, հետաքրքրքիրներու բազմութեամբ մը։

Ամէն մարդ կ'ուզէր տեսնել երկու վարչական պատուիրակները, եւ եթէ կարելի է, ազդել անոնց վրայ։

Պօղոս էֆէնտի, Գարեգին եւ Մկրտիչ ապա սովորականէն աւելի կանուխ բազմած էին Խորհրդարանը։

Կէս օրին մօտ չչնկոց մը լսուեցաւ։ «Կուգան կոր, եկան»։ Արդարեւ վարչականներն էին, Սափորեան եւ Ծրարեան էֆէնտիները, առաջինը նիհար երկայնահասակ, լուրջ դէմքով մարդ մը, որ կարծես օրէնքը կը խորհրդանշէր իր բովանդակ խստութեան մէջ, երկրորդը ընդհատակեայ կարճահասակ, կրկլոր մարդ մըն էր՝ ժպտուն դէմքով։

Արագ քայլով մը մտան եկեղեցիին բակը եւ ուղղուեցան դէպի Խորհրդարան։

– Կեցցէ՛ Թաղական Խորհուրդը, գոչեցին քանի մը ձայներ, որոնց անմիջապէս ուրիշ ձայներ պատասխանեցին։

– Ակնցի՛ն գեղծարարները, չենք ուզեր Պօղոս էֆէնտին։

– Կեցցե՛ն Վարչութեան պատուիրակները, կեցցէ արդարութիւնը, գոչեցին մէկ քանիներ ալ։

Երկու պատուիրակները առանց մեծ կարեւորութիւն մը ընծայելու այս ցոյցերուն՝ մտան Խորհրդարան։

Հոն ժամու մը չափ մնացին եւ այդ միջոցին հետզհետէ լեցուին ժամկոչ Վարդանը, ընկեր կայծունին, ընկեր Սուսերեանցը, Մանուկ աղան, վերջապէս բոլոր անոնք՝ որոնք հետուէն կամ մօտէն մասնակից էին տեղի ունեցած պայքարին։

Ժամը մէկին կը մտնենար եւ տակաւին ուրիշ վկաներ ալ կային լսելիք, որովհետեւ ամէն թաղեցի կ'ուզէր իր տեսակէտը պարզել։

– Ասիկա չուտով լմննալիք գործ մը չէ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի երկու պատուիրակներուն, եթէ կ'ուզէք քննութիւնը դադրեցուցէ՛ք եւ երկու ժամ եաքը կրկին չգտնուեցէք ... Թո՛ղ երթայ ամէն մարդ իր ճաշը ընէ։

– Էֆէնտին իրաւունք ունի, դադար մը ընելու է, վճռեց Սափորեան էֆէնտի։

– Մանաւանդ որ մեր ալ փորը անօթեցաւ։

– Այս տեղուանքը ճաշարան մը կրնա՞նք գտնել, հարցուց Սափորեան։

– Ի՞նչ ընելու համար, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի։

– Զարմանալի՞ բան, ճաշելու համար։

– Այդ ի՞նչ խօսք է, կը վայլէ՞ որ երթաք ճաշարանը կերակուր ուտէք, մեզի պիտի հրամմէք, Տոքթոր Ծրարեան էֆէնտին մեր հին ու պատուական բարեկամն է, անանկ չէ՞ Տոքթոր։

– Այնպէս է, պատասխանեց Ծրարեան։

– Ուրեմն Թո՛ղ Տոքթորը ձեզի դայ, ես ալ կ'երթամ տեղ մը փորս կը կշտացնեմ։

(Շար. 33)

(Շար. Ա. Էջէն)

բաեռնակին կազմակերպած գաղափարաւորեալ պատապարտած է սիրոյ կարգադրութիւնը եւ յայտնած թէ օտար ընկերութիւնները այլեւս կը հետեւին Աղբրէնկէն ի տես չափազանցուած եւ կամայական տուրքերուն եւ կաշառակերութեան ու կը պժգան։ Ընթացիկ երեւոյթ չէ որ պաշտօնի դլուխ գտնուող դիւանապետ մը նման յայտնութիւններ ընէ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ պլխաւոր չահակիցները անդլիական ընկերութիւններ են ինչպէս Պի – Փի։ Դէպպանը անդրադարձած է «քիչերու կողմէ եկամուտներու եւ հարստութեանց յափլջտակութեան մինչ երկրին մեծամասնութիւնը ձեռնունայն է»։

ՀՈՆՔՒՈՆԿի սակարանին յանկարծակի անկումը (10,4%) Հոկտեմբեր 23–ին, ցնցած է նաեւ արեւմտեան սակարաններըը։ Ցարդ Հոնքքոնկ սակարանային հերաչքներ զործող վայր մըն էր եւ այսօր Հոնքքոնկ տոլարը արժեզրկումի սպառնալիքին տակ է։ Փարիզի մէջ, նոյն օրը, կորուստ արձանագրող դլխաւոր հաստատութիւնները կը վերաբերէին լիւքս ճիպերու, ինչպէս Գրիսթիան Տիոր, Հերմէս, Տիւխոն եւայլն։ Ցաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 24–ին, Հոնքքոնկ կը բարելաւէր կացութիւնը եւ սակարանին բացումին 4% յաւելում մը կ'արձանագրէր։

ԱԼՃԵՐԻՈՑ թաղապետական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Հոկտեմբեր 23–ին։ Մասնակցութեան համեմատութիւնը 66% էր, ընդհանրապէս գաւառներու բնակիչներն են որ քուէատուփ դիմած են, մինչ Ալժէի մէջ, քուէարկողներու համեմատութիւնը ամէնէն ցածը եղած է։ 16 միլիոն Ալժերացիներ պէտք է 15 հազար տեղական ներկայացուցիչներ ընտրէին։ Իշխանութեան յաղթանակը կասկած չէր վերցներ։ Խարդախութեան բողոքներ կան։

ԿՈՎԿԱՍԻ ֆրանսացի հինդ պատանդներէն մէկը յաջողած է խոյս տալ, Հոկտեմբեր 23–ին, եւ հասած է Գրոզնի Օ–ԽՍ–Սէ–Ր–ի կեդրոնավայրը։ Անդամ է «առանց սահմանապլուխի բժիշկներ» կազմակերպութեան։ Առեւանդուած էր Ցուլիս 2ին, Նազրան (Ինգուշիոյ մայրաքաղաքը)։ Զորս ֆրանսացիները պատանդ կը մնան (3–ը՝ էքվիլիբր կազմակերպութեան անդամներ)։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ Խորհրդարանին առջեւ, եօթը թուրք երեսփոխաններ ներում պահանջած են էշեկը եաղմուրտէրէլիի համար, որ առջի օր 23 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր «քրտամէտ անջատողական քարոզչութեան» մեղադրանքով։ Սենափքաներու այս փաստաբանը ձերբակալուած էր Հոկտ. 19–ին, երբ դուրս կ'ելլէր հեռատեսիլի կայանէ մը։ Տէմիրէլ յայտարարած էր թէ տրամադիր է նախագահական ներում չնորհելու։

ԿԻԻՆԹԸՐ ԿՐԱՄ, վերմանացի գրագէտը, որ բաւական ազմուկ բարձրացուցած էր Եաչար Քէմալին մրցանակի յանձնումի արարողութեան իր ունեցած ելոյթով, յայտարարած է թէ մտահոդ է այս վերջինին ապագայով՝ Թուրքիա վերադարձին, լ տես անոր գաղափարակից ընկեր էշեկը եաղմուրտէրէլիի ենթարկուած ճակատագրին։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ միջեւ լարուած կացութիւնը գրեթէ գագաթնակէտին հասած է նոր միջադէպ մը եւք։ Հոկտեմբեր 23–ին եգէականի մէջ թուրք ծովուժի ռազմափոքձերուն ընթացքին ականահոդ յունական ռազմանաւ մը լատ թուրք մամուլին, փորձած է անցնիլ թըրքական ընդծովեայ նաւուս մը վրայէն։ Մինչ թրքական այլ նաւ մը փորձած է միջամտել կորելու համար յունական նաւուն ճամբան եւ բախում ունեցած է անոր հետ։ Զոհեր կամ կարեւոր վնասներ չկան սակայն այս միջադէպը ալ աւելի սրած է երկու երկիրներու միջեւ արդէն լարուած կացութիւնը եւ Թուրքիա պատրաստութիւն մը դրկած է Ցունաստանի։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՐՄԱԻՕՑ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2
«ՅՕՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ»
ի յիշատակ համայն ննջեցելոց
Մատաղօրհնութիւն
Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ)

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, դեկավարութեամբ՝ Խ. Ելմազեանի։

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Մատաղի օրհնութիւն։

Ի գիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այդ հոգեպարար հանդիսութեան։

Մատաղ նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն օր Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան։

Հեռ. – 04 – 91 – 77 – 84 – 70

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

ԴԻՄՈՒՄ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Իսի–էֆ–Մուլինոյի նորակառոյց Թարգմանչաց վարժարանը իր դռները բացած է 4 Սեպտեմբեր 1997–ին։ Ներկայիս 27 տարակերտները կը յաճախեն վարժարան, այսինքն 10 աշակերտ աւելի՝ քան անցեալ տարի։ Այս երկրորդ տարեշրջանին դասարան մը եւս բացուած է եւ այժմ մանկապրտէզի չրջանը ամբողջացած է երեք դասարաններով։ Պաշտօնի կոչուած է նաեւ նոր ուսուցչուհի մը, որ պիտի դրաղի մանկապարտէզի երրորդ դասարանի աշակերտներուն ֆրանսերէն լեզու սորվեցնելով, որպէսզի հինդ տարեկան եղող աշակերտները երբ յառաջիկայ տարի անցնին նախակրթարանի առաջին դասարանը (պատրաստական դասարան, Սէ–Փէ), լաւագոյնս դիմագրաւեն դասաւանդութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան ֆրանսայի Կրթական նախարարութեան պետական ծրագրին համաձայն։ Արձանագրութիւնները միշտ կը չարունակուին եւ տարուան ընթացքին աշակերտներուն թիւը վստահաբար պիտի աւելնայ։ Ամէն տարի դասարանի մը յաւելումով Թարգմանչաց Վարժարանը պիտի կարողանայ լրացնել Լիսէի չրջանը։

Սակայն վարժարանս դեռ չատ կարիքներ ունի, որոնց լրացման համար կը կարօտի մեր ժողովուրդի նիւթական աջակցութեան։ Երեք յարկանի Թարգմանչաց վարժարանը չեա եղեռնեան չրջանի միա՛կ հայկական վարժարանն է ֆրանսական հողի վրայ, որ պետական չափանիշներու համաձայն հիմքէն սկըսեալ կառուցուած է՝ ժողովուրդի օժանդակութեամբ։ Սակայն կառուցելը բաւական չէ։ Անհրաժեշտ է հոգալ անոր գործունէութեան ծախքերը, առեղծել նիւթական յարմարութիւններ, որպէսզի ան կարողանայ իրագործել իր մանկավարժական առաքելութիւնը։ Ցետագային, երբ վարժարանը անցնի կառավարական հոգատարութեան տակ, այսինքն՝ դառնայ սու ֆոնիքթա, այն ատեն պիտի թէ–թեւնայ անչուշտ նիւթական հոգը։ Մինչ այդ, բոլոր անոնք որոնք կը հաւատան հայ լեզուի եւ հայկական մշակոյթի պահպանման կարեւորութեան, ապագայ հայ սերունդի պատրաստութեան, պէտք է զօրավիդ կանգնին մեր վարժարանին, մանաւանդ այս առաջին տարիներուն, երբ կարիքները չատ են։

Ա՛ռ այդ, կը դիմենք մեր ժողովուրդին, որ պիտի սրտաբուխ տայ՝ երբ զործը լուրջ է եւ վստահութեան արժանի։

Կը խնդրուի նուիրատուութիւնները ուղարկել չէքով, դպրոցի հասցէին.–
Association
de l'Ecole TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes,
92130 Issy-les-Moulineaux.

Կանխայայտ չնորհակալութիւն նուիրատուներուն, որոնց անունները պիտի հրատարակուին։

Վարչութեան
Ատենապետ՝
ՏՈՔԹ. ՎԻԳԻՆ
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Տնօրէնուհի՝
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–
ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆի «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

եւ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆի ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Դեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԼԵԻՈՆ ՇԱՆԹ–Լ
ժամանակակից թատերական

● Ձամբուն վրայ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին
Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● Եսի Մարդը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին
Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Գրական – Մշակութային
յանձնախումբ

Բանաստեղծական երեկոյթ

նուիրուած՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Բանաստեղծը եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՇԱՐԼ ՏՈՊԶԻՆՍՔԻ
(Ֆրանսերէն)

Գործերէն ընթերցումներ կը կատարեն՝
Հերմինէ Գարակէօզ
(Ֆրանսերէն)

Սիլվա Հապէշեան – Արաքս
(Հայերէն)

Արբահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի սրահը
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

Կ. Ս. Մ.

ՅԱՄԻ ՏԵԱՒՆ 1997· ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը ի Կ. Պոլիս / Յիսթանպուլ, 1886–էն՝ այսինքն 111 տարիէ ի վեր։ Իր Սանուց Ցրանսայի Միութիւնը – Կ·Ս·Մ· այս առթիւ կը կազմակերպէ

ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 4, ժամը 20·30–ին

ԳՐԻԳՈՐ ՖԼԶԼՃԸ-Էն

ՏԱԿԱՒԵՆՑ
(Կ· Պոլիս 1930 – 1996 Միչիկըն)

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

կը ներկայացնէ՝ Հայրապետ Սըրտաղ/Սիրոյտաղ
ընթերցողներու մասնակցութեամբ

Նախագահ՝ ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

– Մուտքը պատ –

Հ·Բ·Ը·Մ·ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Կ·Ս·Մ·՝ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութեան հետ

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ
Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին։

Ընկերակցութիւնը պիտի ներկայացնէ իր տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Գաշանի Հ· Խահակեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Արփինէ Փափազեանի հոգեհանդիստին առթիւ.–

Տէր եւ Տիկին Շաւլ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան 500–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Անրի Փափազեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Գուշաքեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Կի Մուսայեան, Տիկին Շահունեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 200–ական Ֆր·։

POUR LA PREMIERE FOIS
A ENGHIEN-LES-BAINS

SOIREE THEATRE avec :
NAREG DOURIAN ET SA TROUPE

«MA TANTE DE PARIS»
(comédie)

Soirée organisée par l'Association
Nareg.

Le 12 Novembre à 20 h 30

dans la Salle des Fêtes
d'Enghien-les-Bains
face au Casino et au parking.

Renseignements et réservations :
01 34 12 84 45 — 01 39 89 63 05
P.A.F. 100 F. (adultes) et 50 F. (enfants).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը եւ Մատաղօրհնութիւնը
ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈԵՄԲԵՐ 16–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

*
**

Իսիի Թարգմանչաց Դպրոցի
ՊԱՐԱՏՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Շաբաթ, Դեկտ. 20, ժամը 20–էն սկսեալ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28
MARDI
28 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·233 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.233

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 25 / 27)

ՀԻՒՐԵՐ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ
ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ
ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸՆ

Հոկտեմբեր 22–ին Երեւան ժամանած է Եւրոպական Խորհրդարանի իրաւական եւ մարդկային իրաւանց հարցերու յանձնաժողովի պատուիրակութիւն մը, որուն այցելութեան նպատակն էր մօտէն ծանօթանալ Հանրապետութեան քաղաքական ներքին կացութեան, կուսակցութեանց գործունէութեան, մարդկային իրաւանց հարցերուն եւայլն: Պէտք է պատրաստել թղթածրար մը՝ իր եզրակացութիւններուն հիման վրայ, որ պիտի յանձնէ յանձնաժողովին: Պատուիրակութիւնը իր հանդիպումները սկսած է Հոկտ· 23–ին եւ Ազգային Ժողովի խմբակցութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ տեսակցութիւններ ունեցած է. ԱԺՄ–ի ներկայացուցիչները մերժած են հանդիպման հրաւէրը: Յաջորդ օրը հիւրերը ընդունուած են նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեանի կողմէ: Տեսակցութեան ներկայ գտնուած է Ազգային Ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու մնայուն յանձնաժողովի նախագահ Յովհ. Իփէթեան եւս: Խօսակցութեան ընթացքին նախագահը պատրաստութիւն մը կնքուած յայտ: Պատուիրակութեան ղեկավար, Ֆրանսացի դիւանագէտ Քեցինկէր այս մասին ըսած է՝ «Օ–ԽՍ–Ըէ–Ը–ի 4 հազար գինուոր աւելի չատ թան կրնան ընել, քան նախկին խորհրդային 54 հազարնոց բանակը»:

***

ՄԻՋՆԱԴԻՐ ՈՒԺԵՐՈՒ
ՉԵՏԵՂՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Օ–ԷՍ–Ըէ–ի առընթեր ծրագրատրման խումբի գիւղատնտեսներու պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 23–ին իր այցելութիւնները աւարտած է Ազրբեջանի դրաւեալ շրջաններուն սահմանակից Գեանջա, Թարթար, Նաւթալան, Բարդա եւ Շամխոր, ուր կը նախատեսուի գետեղել Օ–ԽՍ–Ըէ–Ը–ի միջնադիր ուժեր, խաղաղութեան փաստաթուղթի մը կնքուելէն յետոյ: Պատուիրակութեան ղեկավար, Ֆրանսացի դիւանագէտ Քեցինկէր այս մասին ըսած է՝ «Օ–ԽՍ–Ըէ–Ը–ի 4 հազար գինուոր աւելի չատ թան կրնան ընել, քան նախկին խորհրդային 54 հազարնոց բանակը»:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍՏԱՆՁՆԱԾ Է
ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 22–ին կիեւ տեղի ունեցած Սեւծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան (ՍՏՀ) անդամ երկիրներու Արտաքին նախարարներու 10–րդ հանդիպումէն ետք հերթական նախագահութեան կարգը հասած է Հայաստանի, որ զայն կը ստանձնէ վեց ամիսներու ընթացքին: Այդ ժամանակամիջոցին ՍՏՀ–ի նախագահութեան բացառական նշանները ընելու Թուրքիոյ անոր եւրոպական ապագային մասին: Կապ մը պէտք է եւրոպայի հետ, որպէսզի ամէն ինչ աւելի լաւ ընթանայ Թուրքիա»: Միութեան դուռը պէտք չէ փակուի, կ'աւելցնէ անգլիացի նախարարը: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը աւելի վճռական է. – «Թուրքիոյ կոչումը Եւրոպական Միութեան անդամ դառնալու վճռուած է 1963–ին: Իրողութիւն մըն է որ բոլորին պարտադիր է»:

Այդ ատրին, եւրոպական տնտեսական հաստատակամութիւնը Անգարայի հետ միութենական համաձայնագիրը մը ստորագրած էր, ուր այն տեղեակ կը կնքուէին որ յետագային Թուրքիա կրնայ միանալ իրենց: Վէտրին ճշդած է որ այս ամբողջը չի նշանակեր որ Թուրքիա անդամակցելու իրաւունք ունի, բայց Գերմանիա համոզուած չէ: Իրեն համար, ներքին լուրջ հարց մըն է, որ դէն 2,1 միլիոն Թուրք ունի, չուզեր որ դուռները բացուին եւ Թուրքեր խուժեն:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Քիշնեւի ՀԱՊ–ի վեհաժողովը «բացայայտ ապատամբութիւն մը Ռուսաստանի դէմ» որակուած է ռուս մեծախօսներուն կողմէ: Ելոյին ալ չէ ծածկած որ ՀԱՊ–ի գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է: Միակ յաջողութիւնը կը նկատուի անոր պահպանումը զոր ուզած են 12 անդամ մասնակցողները: Գլխաւոր յարձակումները կը վերաբերէին Ռուսաստանի վարուելակերպին ՀԱՊ–ի ներքին ճակատումներու առընչութեամբ, Հայաստանի հետ իր գինուորական համագործակցութիւնը եւ զինքի (ապօրինի) յանձնումը: Ուկրանիա ամբաստանած է Ռուսաստանը որ իրեն դէմ առեւտրական պատերազմ կը մղէ յաւելում ընելով մաքսային սակերուն վրայ, մինչ ուզբեկ նախագահն ալ ըսած է որ վերջերս կնքուած մաքսային միութիւնը Ռուսաստանի, Բելառուսիոյ, Կիրղիզստանի եւ Ղազախստանի միջեւ «վնասակար է եւ կը քանդէ ՀԱՊ–ը»: Մոլդաւ եւ ազերի նախագահներն ալ մեղադրած են Ռուսաստանը որպէս պատասխանատու Ղարաբաղի, Մերձդնեստրի եւ Աբխազիոյ հակամարտութեանց տեղքայլին:

ՊՈԼՍՈՑ ֆէսթիվալ (փիէր Լոթի պողոտայ, չորս ստադով) պանդոկը յաճախած ֆրանսացի երկու դրօսաշրջիկներ մեռան իրենց վերադարձին Փարիզ, երրորդ մըն ալ չատ ծանր վիճակի մէջ է: Հոկտեմբերին, այդ պանդոկը յաճախած անձերը վարակուած են լեժիոնէլլոզէ (լեգէոնականի հիւանդութիւն) որ հետեւանք է ջուրի եւ մանաւանդ մըթնոլորտի օդափոխումի սիսթեմին մէջ գտնուող մանրէի մը: Մահացու չէ եթէ սկիզբէն հարկ եղած խնամքը տարուի: Առողջապահութեան նախարարութիւնը կոչ ըրաւ բոլոր անոնց որոնք Հոկտեմբերին այդ պանդոկը գտնուած են որ բժիշկի դիմեն, երբ որոշ ախտանշաններ ըլլան՝ ջերմ, հազ, գլխու ցաւ, արտախտուք եւլն.: Այդ պանդոկը կը տանի իր յաճախորդները ճամբորդական փաշա գործակալութիւնը, թէեւ պանդոկին մէկ պաշտօնեան չընդունիր որ պանդոկին վերագրուի պատահածը, ապահովութիւն տալով որ առողջապահական եւ մաքրութեան դէտնի վրայ, ամէն ինչ կատարեալ է: Այս հիւանդութիւնը առաջին անգամ երեւան եկած էր 20 տարի առաջ Միացեալ–Նահանգներու մէջ. Թոքերու ծանր բորբոքում մըն է: Պոլսոյ առողջապահութեան անօրէնն ալ մերժած է ամբաստանութիւնները, ըսելով որ ատիկա Թուրքիան վարկաբեկելու համար հնարուած միջոց մըն է որ կապ չունի իրականութեան հետ:

ԻՐԱՒԻ հարաւ–արեւելեան շրջանին մէջ քրտական ուժերու դէմ դիմելու դր–

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԻՇՏ ԴԷՄ Է, ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ԹԵՐ ԵՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Գերմանիոյ համար հարցը վերջնապէս փակուած է՝ Թուրքիա որեւէ կոչումի չունի անդամակցելու Եւրոպական Միութեան եւ այս պատճառաւ Պոն կ'ուզէ որ վերջ դանեն Թրքական յոյսերը կամ գոնէ յոյսեր չարուին Թուրքերուն:

Համակարծիք է, անշուշտ Ծունաստան եւ այս առընչութեամբ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Քինքէլ չատ վճռական եղած է Մոնտորֆ (Լիւքսանպուրգ) ուր տեղեկատուական ժողով մը գումարած էր չաբաթավերջին (Հոկտ· 25, 26): Քինքէլ կ'ուզէր անպայման ձախողեցնել Ֆրանսական մտադրութիւնը Թուրքիան մասնակից ընելու «Եւրոպական համագումար»ին որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, 1998–ի սկիզբը եւ որ պիտի համախմբէ բոլոր թեկնածու երկիրները (Կիպրոս, Լեհաստան, Չեխիա, Հունգարիա, Խոռնիա, Սլովենիա):

Գերմանիոյ դիրքը վտանգաւոր կը նկատուի զլխաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ, ըստ որոնց Թուրքիոյ երեսին Եւրոպայի դուռը փակել կրնայ վերջնապէս անկայուն դարձնել ՕԹԱՆ–ի այդ անդամը, ուժ տալով Թուրքիոյ ամէնէն յետադիմական եւ Եւրոպայի ընդդիմադիր տարրերը եւ հրահրել Միջերկրականի լարուածութիւնը: «Լիպերասիոն»ի (Հոկտեմբեր 27) աշխատակիցը կը գրէ թէ եթէ նոյնիսկ ամէն մարդ կ'ընդունի որ Թուրքիա երբեք անդամ պիտի դառնայ Եւրոպական Միութեան, 15–երուն մեծ մասը կը խորհի որ ըսելու տեսնը չէ եկած: Հոլանտացի նախարարը կ'ըսէ· – «Միութիւնը պէտք է մտածէ երեք անդամ

ԵՐԲ ԿԸ ԾԻԻՆ ՈՒ ԿԸ ԽԱՓՐԻՆ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԸ

«ԱՐԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

(ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Անցնող տարուան Օգոստոս ամսուն, լիբանանահայ գրասէր համալսարանականներու խմբակի մը նախաձեռնութեամբ Պէյրութի մէջ հրապարակ հանուած էր «Արին» պարբերականին անդրանիկ թիւը, որմէ «ընկերային – երիտասարդական ամսագիր»։

Գրական խրախուսիչ երեւոյթ մը, անկասկած, զոր ողջունած էին իր առնչին՝ սփիւռքեան մամուլին մէկ – քանի անուններ («Զարթօնք», «Հորիզոն Գրական»), գրուատալից տողերով։

Թերթին ընոյթը, հրատարակիչներուն տարիքը ու մանաւանդ անոնց խիզախ նախաձեռնութիւնը՝ բաւարար երաշխիքներ են նաե՛ւ մեզի համար, պահ մը կանգ առնելու «Արին»ի ցարդ լոյս ընծայուած 9 թիւերուն վրայ (վերջինը՝ Ապրիլ 1997 թուակիրը), անդրադարձնելու անոնց բովանդակութեան ու սեւեռելու հայ երիտասարդները յուզող ընկերային կարգ մը հարցեր, որոնք արծարծուած են նորատիպ այս թերթին էրիտասարդ խմբագիրներուն կողմէ։

Որքան ալ ճիշդ ըլլան վերջերս Պէյրութէն հասնող այն լուրերը, որոնք կը հաստատեն «Արին»ի «ժամանակաւոր դադրեցում»ը, այս ամսագիրը իր ծննդոցով, սլացքով ու վայելած համակրանքով ապացոյցը կը բերէ երիտասարդ սերունդին յանձնառութեան՝ պէրի, արուեստի եւ տիպ ու տառի ճամբով շնչելու կամ չընչաւորելու հայ մշակոյթը։

***

«Ո՞ւր կ'երթանք, տղա՛ք» ձայն կուտար ողբացեալ մտաւորական եւ գրագէտ Մինաս Թէօլէեան, իր ամէնաւերջին յօդուածներէն մէկուն մէջ, դեռ քանի մը ամիս առաջ, մահուան անմիջական նախօրեակին։

Ո՞ւր պէտք է վնտռտիլ Թէօլէօլեանի տիրակած այդ «տղաք»ը, որոնք գործօն, ազդու, պատասխանատու եւ յուսալից ներկայութիւն մը պիտի ըլլան Սփիւռքի տարածքին՝ հանրայինէն մինչեւ գրական մեր կիսաղատարակ բեմերուն վրայ։

Հո՛ս է ահա, որ կը ծագի գլխաւոր հարցումը. – Մեր երիտասարդները հարկաւոր հովանին կը գտնե՞ն երէց սերունդէն։ Հովանի մը, որ քաջալերէ հանդիսանալ առնոնց, թեւ տալ իրենց առաջին նկրտումներուն, պատասխան եւ լուծում գտնէ երիտասարդին միտքը չարչրկող հարցերուն եւ հունաւորէ անոնց կեանքին ընթացքը՝ մարզկային, անհատական, ընկերային թէ ազգային դիտանկիւնէ։ Աւելի մանաւանդ՝ այս հարցումը՝ հայ թերթերու վաստակեալ խմբագիրները նոր ուժեր կը պատրաստե՞ն իրենց չունչին տակ։ Եկեղեցական ու աշխարհիկ մեր գեկավարներն ու կազմակերպութիւնները հայերէնասանդ ուսուցիչներ, ապագայ անօրէններ ու մշակոյթի սպասարկուներ կը հասցնե՞ն արդեօք։ Կարճ խօսքով՝ հերթափոխութեան մասին խորհո՞ղ կայ։

Ա՛ւ չդոյէ այս ակնկալութեան, գրամանալի պիտի չթուէր բնաւ եթէ երիտասարդներ իրե՛նք փորձէին ինքնեկ կերպով վիճարկելու իրենց հարցերը, ստեղծելով սեփական բեմեր, – լսել կ'ուզենք՝ մամուլի երիտասարդական օրկաններ։ Այս առնչութեամբ, յաջողութեան փաստը տուած են արդէն, գործօրինակ, Ամերիկայի «AIM» ամսագիրը (անգլերէնի թէ հայերէն տարբերակներով) եւ կ'էնտէյլի «Բաց Նամակ» եռամսեան, առաջինը քաղաքական – ընկերային, իսկ երկրորդը զուտ գրական բովանդակութեամբ, խմբագրուած՝ բացառաբար երիտասարդ տարրերէ։ Առնոց վրայ, տարի մը առաջ, եկած էր աւելնալ Պէյրութի «Արին»ը, փորձելով դառնալ լիբանանահայ համալսարանականներու ընտանի «ակումբ» մը։

Ինչպէս դիտել տուինք արդէն, «Արին»ի Ա. թիւը կը կրէ Օգոստոս / 96 թուակիրը, բաղկացած 90 էջերէ։ Թերթին այս ծաւալը, Բ. թիւէն սկսեալ կը սահմանափակուի 80 էջով ու այդպէս ալ կը չարունակուի մինչեւ վերջ։

Առաջին հայեացքով իսկ՝ հրապուրիչ հրատարակութիւն մը, որ չի զիջիր եւ՝ բովանդակութեան, եւ՝ ձեւաւորման տեսակէտներով, ոչ մէկ ժամանակակից նմանակ ունեցող պարբերականին։ Երեսակալ բոլոր թիւերուն մէջ անխտիր՝ Թղթածրար, հարցազրոյց, ձեռնարկներ, կարծիք, արուեստ, գրաղատարան, reportage, բժշկական, անդաղիտական, գիտակապիտական, սէր եւ սեռ, գրական, բուսապիտական, décoration, արուեստ, սինեմա, երաժշտութիւն, մարզական, խոհանոց, ժպիտ, ժամանց, guide եւայլն գոհացում կրնան տալ տարբեր համայնքներու տէր պարմանի կամ երկտասարդ խաւին։ Ու ինչ որ նկատելի է այս տեղ, գործածուած հայերէնին ընդունելի մակարդակն է, որ տեղ – տեղ նուաճումներ ալ կ'արձանագրէ՝ մասնագիտական յօդուածներու առիթով օգտագործելով նորարար ու գեղեցիկ բառակերտումներ (օրինակ՝ mannequin = բնորդ, crédit = վարկանիշ, crème = քսուկ եւայլն)։

Բացի ամսագրին գլխաւոր պատասխանատուներէն (Ժ. Գլըճեան – Մ. Թաթարեան), տարբեր սիւնակներու մէջ գրեթէ մնայուն ներկայութիւն են Նայիրի Մինասեան, բժշկուհի Ակտա Ասատուրեան, Նորա Նարկիզեան (գիրքեր), Վարդ Պատմաճեան (սինեմա), Թաֆֆի Պէշլեան (երաժշտութիւն), Վիգէն Թոսունեան (մարզական), Հայկ Գոզանճեան (արուեստ), Սօնա Մարտիրեան, Մարիա Նամարեան, Մարիա Հոփալեան եւայլն։ Անուններ, որոնք մեծ մասամբ յայտնութիւն են լիբանանահայ մամուլին համար, ինչ որ ուրախանալի երեւոյթ մըն է ինքնին եւ ցոյց կուտայ միաժամանակ՝ թէ բոլորովին չէն սպառած մեր «պահեստի ուժերը»...։

«Արին»ի ամէնէն հետաքրքրական եւ իւրայատուկ բաժինները «Թղթածրար» եւ «Reportage» սիւնակներն են, ուր կը չօշափուին ընկերային բնոյթի բազմապիսի հարցեր, ինչպէս՝ «նախամուսնական սեռ», «Աչխարհի բանալին՝ էնթերնէթ», «1997–ի ինքնաչարժները», «Պուրճ Համուտ 2000», «Լիբանանի գահուկարչաւի կեդրոնները», «Քաղաքագիտական ամուսնութիւն», «Լիբանանահայ երիտասարդութիւնն ու հայկական պահանջատիրութիւնը» եւայլն։

Առանց մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց մանաւանդ «Լիբանանահայ ամուսնութիւն»ը (Թիւ 2), որ կը հպի Միջին – Արեւելքի (յատկապէս՝ Սուրիա – Լիբանան) հայրադարձութիւնները տպնապեցնող կարեւոր հարցի մը, որ է՝ երիտասարդ սերունդին ամուսնութիւնը։ Արդարեւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Արին», «ներկայիս ամուսնութիւնը մեծ եւ հրատապ հարց է Լիբանանի երիտասարդութեան համար։ Տնտեսական պայմանները եւ բնակարանային տպնապը դրեթէ «անկարելի» դարձուցած են ամուսնութեան մասին մտածել։

... Լիբանանի մէջ ամուսնութիւնը եւ երիտասարդութիւնը յուզող ամէնէն հրատապ հարցն է, որովհետեւ անիկա կը կարօտի մեծ դումարներու, եթէ զոյգը պարտաւոր է գոհացնել տիրող մտածողութիւնը եւ լրացնել պայմանները»։ Արդարեւ, առանձին բնակարան ունենալու պարագան կը նկատուի գլխաւոր մտահոգութիւնը ամուսնութեան թեկնածուներուն։ Անկարելիութեան առջեւ կանգնած՝ անոնք կը խորհին որ «Հայ Եկեղեցին պէտք է կառուցէ բնակարանները, կարելի դարձնելու համար նոր ընտանիքներու կազմութիւնը եւ սերնդափոխութիւնը»։ Այս առընչութեամբ, «Արին» հարցախոյզի մը ընդմէջէն կը հետեւցնէ, թէ Պէյրութի մէջ ոչ – փարթամ հայկական պոակի մը ծախքերը (ամուսնութեան մտահանիչն մինչեւ եկեղեցի) կը տարուբերի 6300 – 7800 ամերիկեան տոլարի միջեւ...։

Այլ «ըլլիրթաժ» մը, լիբանանահայ վարժարաններուն առընչուող (Թիւ 2), կը մատնանշէ անոնց դիմադրաւած հասարակաց տպնապները (հայերէի դասախարակութեան արդիւնաւորում, որակաւոր ուսուցիչներու կարիք, պիւտճէ) ու կ'եզրակացնէ. – «Մեր ծնողներուն 10–50 առ հարիւրը միայն կը վճարէ կրթաթոշակին ամբողջ արժէքին։ 20 – 75 առ հարիւրը կը վճարէ դեղչով, իսկ 10 – 25 առ հարիւրը ոչինչ կը վճարէ դպրոցին։ Ուրեմն կրնա՞ք պատկերացնել մեր դպրոցներուն նիւթական վիճակը»։

Թերթին մէջ նոյնքան տիրական ներկայութիւն են հարցազրոյցները, մերթ գաղութային դէմքերու, մերթ արուեստի ներկայացուցիչներու հետ։ Այս չարքէն յիշենք ամերիկահայ երգիչ Վաչէ Մկրտիչեանը (Թիւ 1), հեռատեսիլի լիբանանահայ հաղորդավար Զաւէն Գուլումճեանը (Թիւ 2), ընկերարան – տնտեսագէտ Մարալ Կիտանեանը (Թիւ 2), ծագկայարդար Արշօ Թիւթիւնճեանը (Թիւ 3), ամերիկահայ մտաւորական եւ «Զօրեան» հաստատութեան նոր տնօրէնն՝ Հրաչ Զիլինկիրեանը (Թիւ 6 – 7), Հայկազեան համալսարանի վարչական տնօրէնուհի՝ Վիլմա Զոլաքեանը (Թիւ 8) եւայլն։

Նկատելի է, որ այս հարցազրոյցները երբեմն դուրս կ'ելլեն ներ–հայկական ծիրէն ու կ'ընդգրկեն լիբանանեան առումով հանրածանօթ դէմքեր ալ, մասնաւորաբար՝ արուեստի շրջանակներէ։ Թիւ 8–ի մէջ, «Արին»ի հիւրն է, զրօրինակ, Լիբանանի Զբօսաշրջութեան նախարար Նիքոլա Ֆաթթուշ։ Ան ակնարկելով տեղւոյն հայ գաղութին, դիտել կուտայ, թէ «ոչ մէկ ատեն Հայերու կողմէ կատարուած գէշ արարքներ լսեցիք կամ տեսաք։ Ընդհակառակն, ականատես եղաք անոնց շինարար ու բարգաւաճեցնող ներգործութեան»։

***

«Արին» մէկն եղաւ լիբանանահայ գրատիպ այն հանդէսներէն («Նոր կեանք», «Դիտակ»), որոնք հրապարակի վրայ եւ թեւցան վերջին քանի մը տարիներուն եւ յաջողեցան անարգել ու հեզասահ մուտք գործել հայ տուներէն ներս, աւելի քան զգուշութին աւանդական 3 օրաթերթերը։ «Արին»ի պարագային պէտք է ընդգծել անպայման, թէ անիկա գաւառոչուեցաւ իր նմանօրինակներէն երիտասարդական անխաթար դիմագիծով մը, որ ցոլացուցած եղաւ լիբանանահայ գաղութին վերապրումի ճիպին։

Այս իսկ պատճառով՝ անոր խմբագրութեան կարճատեւ երեւոյթ մը եաք՝ կանխահաս կորուստ մը կ'ըլլայ հայ մամուլին համար ընդհանրապէս ու լիբանանահայ մամուլին համար մասնաւորաբար։

Մաղթենք, որ իր Ա. տարեդարձին վարդագոյնին, «Արին» դուրս գայ «ժամանակաւոր դադրեցում»ի իր ոստայնէն ու վերստին ժպտի հայ երիտասարդին։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

ԼԷՕՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հինգ դար եաք, Վերածնունդի արուակարգ հանճարը կը չարունակէ իր խամցականութեան հզօրութիւնը պարտադրել։ Լէոնարտօ տա Վինչիի բազմաթիւ, նորարար եւ հնարամիտ յղացքներէն մէկը, մինչեւ այսօր նախագիծի վիճակին մէջ մնացած, իսկական կառոյցի կը վերածուի։ Արդարեւ, տա Վինչի 1502–ին յղացած էր կամուրջի մը ծրագիրը, որ պիտի կառուցուէր Վոսփորի վրայ։ Պայազիտ Բ. Սուլթանը, Եւրոպայի մեծագոյն ճարտարապետներուն դիմելէ եաք, տա Վինչիի վրայ կեդրոնացած էր, որ ընդունած էր այդ ծրագիրը մշակել, Վոսփորի ափերը իրարու միացնող՝ փերայի եւ ներկայի Պոլսոյ միջեւ։ Տա Վինչիի մեծ թափով եւ արագութեամբ կը յղանայ նախագիծը։ Կամուրջը, քարէ կառուցուած, 340 մեթր երկարութիւն պիտի ունենար, սխալի կերպով յղացուած միակ կամարով մը, 240 մեթր հաւտղ, ծովու մակերեսէն 40 մեթր բարձրութեամբ։ Բայց, անյայտ պատճառներու համար, ծրագիրը երբեք չիրականացաւ։ Ներկայիս, չուրջ հինգ դար եաք, այս կամուրջը պիտի կառուցուի Ասի մէկ, Օսլոյէն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեան գտնուող փոքր քաղաք մը, նախաձեռնութեամբ նորվեկիացի նկարիչ՝ Վէգեորն Սանտի, որ յաջողեցաւ իր երկրին ընդունիլ տալ այս ծրագիրը։

Սակայն ի՞նչպէս ծնաւ այս դաղափարը։

Սանտ կամուրջին նախագիծը տեսած էր 1994–ին, Սթոքհոլմ տեղի ունեցող ցուցահանդէսի մը ընթացքին։ Կը վկայէ «Շշմած մնացի։ Այդ պահէն սկսեալ ուրիշ քան չըրի եթէ ոչ փորձել այլազան իշխանութիւններ համոզել նախագիծին վստահելիութեան մասին»։ Հաւանութիւնը գոյացաւ ճարտարապետներէ կազմուած յանձնախումբ մը տա Վինչիի ծրագիրը դնահատեց որպէս «արդիական, հաստատութեան նոր տնօրէն՝ Հրաչ Զիլինկիրեանը (Թիւ 6 – 7), Հայկազեան համալսարանի վարչական տնօրէնուհի՝ Վիլմա Զոլաքեանը (Թիւ 8) եւայլն։

Նկատելի է, որ այս հարցազրոյցները երբեմն դուրս կ'ելլեն ներ–հայկական ծիրէն ու կ'ընդգրկեն լիբանանեան առումով հանրածանօթ դէմքեր ալ, մասնաւորաբար՝ արուեստի շրջանակներէ։ Թիւ 8–ի մէջ, «Արին»ի հիւրն է, զրօրինակ, Լիբանանի Զբօսաշրջութեան նախարար Նիքոլա Ֆաթթուշ։ Ան ակնարկելով տեղւոյն հայ գաղութին, դիտել կուտայ, թէ «ոչ մէկ ատեն Հայերու կողմէ կատարուած գէշ արարքներ լսեցիք կամ տեսաք։ Ընդհակառակն, ականատես եղաք անոնց շինարար ու բարգաւաճեցնող ներգործութեան»։

***

«Արին» մէկն եղաւ լիբանանահայ գրատիպ այն հանդէսներէն («Նոր կեանք», «Դիտակ»), որոնք հրապարակի վրայ եւ թեւցան վերջին քանի մը տարիներուն եւ յաջողեցան անարգել ու հեզասահ մուտք գործել հայ տուներէն ներս, աւելի քան զգուշութին աւանդական 3 օրաթերթերը։ «Արին»ի պարագային պէտք է ընդգծել անպայման, թէ անիկա գաւառոչուեցաւ իր նմանօրինակներէն երիտասարդական անխաթար դիմագիծով մը, որ ցոլացուցած եղաւ լիբանանահայ գաղութին վերապրումի ճիպին։

Այս իսկ պատճառով՝ անոր խմբագրութեան կարճատեւ երեւոյթ մը եաք՝ կանխահաս կորուստ մը կ'ըլլայ հայ մամուլին համար ընդհանրապէս ու լիբանանահայ մամուլին համար մասնաւորաբար։

Մաղթենք, որ իր Ա. տարեդարձին վարդագոյնին, «Արին» դուրս գայ «ժամանակաւոր դադրեցում»ի իր ոստայնէն ու վերստին ժպտի հայ երիտասարդին։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՖԷՐԻԳԻՒՂի մատաղօրհնութեան յանձնախմբի նախագահ Ճեռնարկը ուներ 13–ին, համախմբելով հազարաւոր ներկայացուցիչները, Ֆէրիգիւղի համակիրները եւ բարերարներ։ Առենապետ՝ Աւետիս Խօզիկի եւ ընկերները մեծարած են հրաւիրեալները, ապա տեսարանը դպիրը եղեսիա Թըրթըը բացատրութիւն տուած է եւ յայտնած թէ 22 միլիոն թրքական բաց մը կայ (800·000 ֆրանք), ուէլցուցած է թէ Պետրոս Շերինօղլու արդէն 3·5 միլիոն նուիրած է վարժարանին կաթսաները փոխելու համար։ Երկոյթ ունեցած է Հայկ Ասլանեան որ ծանօթացուցած է նորակազմ կարգադիր յանձնախումբին անդամները։ Մէկ ժամուան մէջ 7 միլիոնի դումար մը հաւաքուած է։

***

ՄՈՆՐԻԱԼի Ս. Ցակոբ Աղջային Վարժարանի «Բաստրմաճեան» թատերասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ս. Ցակոբ երկրորդական վարժարանի ու «Վ. և Ս. Սարաֆեան» նախակրթարանի ծնողական յանձնախումբի, հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է Հոկտ. 8–ին։ Բացման խօսքը արտասանած է ծնողական յանձնախումբի առենապետ՝ Ռուբէն Աչէարեան։ Դասախօսած է վարժարանին չրջանաւարտներէն՝ Սելին Գուսմճեան նախօրեակը իր անդրանիկ ձեռնարկը ունեցած է Հոկ. 13–ին, համախմբելով հազարաւոր ներկայացուցիչները, Ֆէրիգիւղի համակիրները եւ բարերարներ։ Առենապետ՝ Աւետիս Խօզիկի եւ ընկերները մեծարած են հրաւիրեալները, ապա տեսարանը դպիրը եղեսիա Թըրթըը բացատրութիւն տուած է եւ յայտնած թէ 22 միլիոն թրքական բաց մը կայ (800·000 ֆրանք), ուէլցուցած է թէ Պետրոս Շերինօղլու արդէն 3·5 միլիոն նուիրած է վարժարանին կաթսաները փոխելու համար։ Երկոյթ ունեցած է Հայկ Ասլանեան որ ծանօթացուցած է նորակազմ կարգադիր յանձնախումբին անդամները։ Մէկ ժամուան մէջ 7 միլիոնի դումար մը հաւաքուած է։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 12–ին, երկոյթ ունեցած է Պոսթընի «Էրեբունի» երգչախումբը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաճոր մասնաճիւղին։ Վարչութեան անունով, բացման խօսքը արտասանած է Արմէն Մարտիրոսեան։ Երգչախումբը վարեցին վարպետութեամբ Արթիւր Վերանեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Հելինա Վերանեանի ներկայացուցած է 19 աշակերտներ։

ՄՈՆՐԻԱԼի Փիէր Մերգիւր հանդիսարահին մէջ, Հոկտեմբեր 11–ին եւ 12–ին երկոյթ ունեցած է «Անի» պարախումբը կազմակերպութեամբ Համազգայինի Սահակեան մասնաճիւղին։ Պարախումբը դեկավարութեամբ Ալպէր Կիլիրեանի (Համազգայինէն հրաւիրուած) պեղեցիկ եւ ճոխ յայտագիր մը ներկայացուցած է։

***

ՄՈՆՐԻԱԼի Փիէր Մերգիւր հանդիսարահին մէջ, Հոկտեմբեր 11–ին եւ 12–ին երկոյթ ունեցած է «Անի» պարախումբը կազմակերպութեամբ Համազգայինի Սահակեան մասնաճիւղին։ Պարախումբը դեկավարութեամբ Ալպէր Կիլիրեանի (Համազգայինէն հրաւիրուած) պեղեցիկ եւ ճոխ յայտագիր մը ներկայացուցած է։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 12–ին, երկոյթ ունեցած է Պոսթընի «Էրեբունի» երգչախումբը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաճոր մասնաճիւղին։ Վարչութեան անունով, բացման խօսքը արտասանած է Արմէն Մարտիրոսեան։ Երգչախումբը վարեցին վարպետութեամբ Արթիւր Վերանեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Հելինա Վերանեանի ներկայացուցած է 19 աշակերտներ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼԻՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

Է·

– Անանկ բան չըլլար, պնդեց Պօղոս էֆէնտի, երկուքդ ալ իմ հիւրերս էք, արդէն ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է։

– Մէկտեղ Պօղոս էֆէնտիին կ'երթանք, ըսաւ Ծրարեան իր պաշտօնակիցին դառնալով, եթէ ո՛չ ես ալ ճաշարան կուգամ։

– Ատիկա մի՛քերնէդ հանեցէ՛ք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի։

– Լա՛ւ, լա՛ւ, ձեզի կ'երթանք, վճռեց Սափորեան։

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ, Միհրանիկ էֆէնտի ներս մտնելով Սափորեանի ականջին բաներ մը փսփսաց որուն վրայ փաստաբանը ոտքի ելաւ եւ՝

– Վայրկեան մը սպասեցէ՛ք ես հիմա կուգամ, ըսելով Միհրանիկի հետ դուրս ելաւ։

Արդարեւ քիչ մը ետքը վերադարձաւ եւ ըսաւ։

– Պօղոս էֆէնտի, կը նեղէ՛ք ես չպիտի կրնամ գալ···։

– Ինչո՞ւ համար, գոչեց Պօղոս էֆէնտի որ արդէն ամէն բան դուշակած էր։

– Որովհետեւ Մարգար էֆէնտի եկած է դիս տուն տանելու համար, դուրսը կը սպասէ կոր։

– Անկարելի է, լմնձի խօսք տուիք, պոչէց Պօղոս էֆէնտի որ այլայլած էր տեսնելով որ որսը ձեռքէն կը յափշտակեն։

– Կը նեղէք ես խօսք չտուի, պատասխանեց Սափորեան էֆէնտի, այլ պարզապէս ձեր որոշումներուն վրայ համակերպեցայ, բայց հիմա որ Մարգար էֆէնտին յատկապէս եկած է դիս հրաւիրելու, չեմ կրնար իր հրաւէրը մերժել։ Ինչպէս որ Տոքթոր Ծրարեան ձեր վաղեմի բարեկամն է, նոյնպէս Մարգար էֆէնտին ալ իմ վաղեմի բարեկամս է։ Ուրեմն դեռեւութիւն, ժամը երեքին կրկին այս տեղ կը գտնուինք ու մեր քննութիւնը կը չարունակենք։

Եւ փաստաբանը բարեւելով դուրս ելաւ։

– Տեսա՞ր սա անպիտանին խաղացած խաղը, դոչեց Պօղոս էֆէնտի Ծրարեանի դառնալով։

– Աառնիկ աւելի ազէկ եղաւ, պատասխանեց միւսը, եթէ երկուքս ալ ձեր տունը դայինք ճաշելու, կրնար այլընդայլոյ մեկնութիւններու տեղի տալ։

– Էֆէնտին իրաւունք ունի, միջամտեց Գարեգին, լաւ է որ պատուիրակները կատարեալ անաչառութեամբ գործեն։

Եւ սակայն Պօղոս էֆէնտի դժգոհ էր։

Ինք կը յուսար մեծամեծ օգուտներ քաղել իր պատրաստած սեղանէն որուն հրաւիրած էր ոչ միայն իր երկու պաշտօնակիցները, Գարեգինն ու Մկրտիչը, այլ նաեւ իր կուսակից մէկ քանի թաղեցիներ, որոնք իրրեւ թէ բոլորովին չէին դոք՝ իր դաւը պիտի պաշտպանէին։

Զմոռնաք ըսելու որ Մարգար էֆէնտին ալ բացի պատուիրակներէն ուրիշ 5 – 6 թաղեցիներ ալ հրաւիրած էր նոյն նպատակով։

Սափորեան էֆէնտի, Մարգար եւ Միհրանիկ էֆէնտիներէն չըլլապատուած առաջնորդուեցաւ տուն, մինչ Մանուկ աղա քանի մը վայրկեան եռքը եկաւ մնացաւ իրենց։

Մէկ քանի քաղաքավարական բառաճեւներէ եռքը բնականաբար խօսք բացուեցաւ օրուան հրատապ խնդրին վրայ։

– Ձեր քննութեան արդիւնքը ի՞նչ եղաւ, պզտիկ մը կազմեցի՞ք խնդրին վրայ, հարցուց Մարգար էֆէնտի փաստաբանին։

– Դեռ բոլոր վկաները չլսեցինք։

– Բայց դլխաւորները մոխիկ ըրիք։

– Այո՛ մէկ քանի հոգի հարցաւորձնինք, պատասխանեց փաստաբանը, որ խուսափիլ կ'ուզէր կարծիք յայտնելէ։

– Է՛յ, վեր ի վերոյ ի՞նչ եղաւ ձեր տպաւորութիւնը։

– Էֆէնտիմ, կնճռոտ է խնդիրը, չատ կնճռոտ, լուսաբանութեան կարօտ է···

– Ամէն պարագայի հարկաւ ա՛լ համոզուեցաք որ Պօղոս էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի գլուխը չի կրնար կանգնել···։

– Այսինքն ինչպէս ըսի՝ դեռ եզրակացութեան մը չենք հասած·

– Տոքթոր Ծրարեան էֆէնտին ի՞նչ կ'ըսէ կոր։

– Կարծիքի փոխանակութիւն չունինք։

Եւ այսպէս փաստաբանը խոյս կուտար Մարգար էֆէնտիի հետապնդումներէն։

Մանուկ աղա միջամտեց խօսակցութեան։

– Էֆէնտիմ, ըսաւ, այս խնդրին մէջ չորս գլխաւոր կէտ կայ···

Յետոյ այդ ամէն մէկ գլխաւոր կէտերն ալ չատ մը երկրորդական կէտերու բաժանեց եւ ճաշի ամբողջ տեւողութեան մի-

ջոցին խօսեցաւ առանց կարենալ բան մը հերքելու կամ հաստատելու։ Ապա հարկ տեսաւ խնդրին պատմականը ընել։

– Պօղոս Պատրիարքին օրով, դեռ Սահմանադրութիւնը չհաստատուած, այս մեր թաղը···։

Ս. Թաղի ազգային կիսադարեան պատմութիւնն էր որ կը պատմէր եւ որ չանդրադեցաւ մինչեւ ժամկոչ Վարդանի միջադէպին։

Տիկին Սաթեն բնականաբար ինքն ալ խօսքի խառնուեցաւ եւ չկրնալով իր պարբերութիւնը զսպել քանի մը ծանր ակնարկութիւններ ըրաւ Տիկին Շաղիկի հասցէին։

– Ան չըլթիկը, ան անամօթը ··· ինք պատճառ եղաւ որ բոլոր թաղը տակնուվրայ ըլլայ ··· բայց ուրիշ բան մը չէր սպասուեր արդէն այդպիսի վարնոց կըներկէ մը որուն մայրը ժամանակին խօսուած է եղեր, որուն մօրաքոյրը երեք անդամ ամուսնացեր է, որուն մէկ եղբայրը յոյն աղջիկ մը փախցուեր է, եւայլն, եւայլն։

Ի գո՛ւր փաստաբանը զայն հանդարտեցնելու համար կը կրկնէր·

– Բայց Տիկին, այդ բաները կապ չունին մեզ զբաղեցնող խնդրին հետ, առանձ ընտանեկան ներքին խնդիրներ են որոնցմով հետաքրքրուելու պէտք չունինք։

– Ի՞նչ ըսել է, անիկա ինծի համար այնքա՞ն խօսքեր կ'ըսէ կոր, ես իրեն համար չպիտի՞ լսեմ։

– Ըսէ՛ք, Տիկին, ինչ որ կ'ուզէք, միայն թէ Թաղական Խորհուրդի խնդրոյն հետ կապակցութիւն չունին։

(Շար· 34)

(Շար. Ա. Էջէն)

ծողութիւններու դիմելէ առաք, Թրքական զօրաբաժիններ Հոկտ. 24–ին ալ հարուածած են հակառակորդ երկու քիւրտ պարագլուխներէ Ճ. Թալատանիի խումբերը: Յարձակումին պատճառաբանութիւնը այն է որ Թալատանիի գինեախնեըը մխանալով ՓՔՓ–ի մարտիկներուն, անցած են հրադադարի գիծը: Թրքական ճէթեր ռմբակոծած են չըջանը. իսկ Թալատանիի իշխանութեան ենթակայ ձայնասփիւռի կայանէն յայտարարուած է թէ եթէ Թուրքիա եւ անոր քիւրտ դաշնակիցը Մ. Պարզանի վերջ չտան իրենց գինեալ գործողութիւններուն, այդ զօտիին մէջ դէնքերը պիտի չլռեն:

ՖՐԱՆՍԱ չմիացաւ հակիրճքեան ճակատին, առաջին անգամ ըլլալով Ծոցի պատերազմէն ի վեր: Հոկտեմբեր 23–ին, ձեռնպահ մնաց Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, ուր կ'առաջարկուէր նոր բանաձեւ մը, նոր պատիժներու ըսպառնալիքով Պաղտատի դէմ: Մոսկուա եւ Փէքին ալ ձեռնպահ մնացած են երբ քուէի դրուած է թիւ 1134 բանաձեւը որ թոյլ կուտայ որեւէ առեն պատժամիջոցներ ձեռք առնել եթէ Իրաք չզործակցի ՄԱԿ–ի հետ:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉի կնոջ մէկ բարեկամը ըսպանուած է Պելկրատի մէջ, Հոկտեմբեր 24–ին: Թատրովիչ եուկոսլաւ ձախին թիւ 3–ն էր: Ծանօթ էր գործի չըջանակներուն մէջ, որպէս մէկը որ հարըստացած էր Պէսթերթրոլի գլուխը եւ անունը յաճախ կը յիշուէր մամուլին մէջ եմատական թէ կալուածային բազմաթիւ գայթակղութիւններու առթիւ:

ԲՈՒՍԱՋՈՒՐԵՐ (թիզան) որոնք կը ծախուին դեզարաններու մէջ, Ֆլորինա, Ալիանս եւ Սանթէ է Ֆարմա ցուցանիշերով, վտանգաւոր են եւ պէտք է քաշուին դեզարաններէն Առողջապահութեան նախարարութեան հրահանգով: Որոշումը տրուած է թունաւորման եւ սրտի անհանգստութեան պարագայէ մը ետք:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Վալանս 1–1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Նանսիի հետ, իր դաշտին վրայ:

Դասաւորման մէջ վեցերորդ տեղը կը պրաւէ 28 կէտով: Գլուխն է Նանսի 35 կէտով, 22–րդ եւ վերջին դիրքի վրայ է Լուհանս–Գիւիզո 12 կէտով:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԵՐԸ, ՈՐՈՆՔ ԱՆՓՈՓՈԽ ԵՆ 1995 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ԷՆ Ի ՎԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿՐԱԾ ԾԱՆՐ ՅԱԽԵԼՈՒՄՆԵՐՈՒՆ, ԳԼԽԱՒՈՐԱԲԱՐ ՖՐԱՆՍԱՑի ԹՂԹԱՏԱՐի ՄԱՄՈՒԼի ՍԱԿԵՐՈՒՆ (50% ՄԱՐՏԷՆ Ի ՎԵՐ), ԹՈՒՂԹի, ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԵՒ ԱՅԼ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՅԱԽԵԼՈՒՄ ՊԻՏի ԿՐԵՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ, ԻՆՉՊԷՍ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԾ ԷԻՆՔ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐի ՍԿԻԶԲԸ:

Նոր սակերն են. –

ՖՐԱՆՍԱ. –

Տարեկան	1·250 Ֆր.
Վեցամսեայ	635 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ. –

Ամէնօրեայ առաքում	1·500 Ֆր.
Շաբաթական առաքում	1·350 Ֆր.

Օգանաւային առաքումներու համար դիմել վարչութեան, սակերը տարբեր ըլլալով քան երկիրներու:

***

Նոյեմբեր 1–էն յետոյ ոչ մէկ բաժանորդագրութիւն կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«Յ Ա Ռ Ա Զ»ի

ՏԱՐԵԼԻՑի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակը,

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից

Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական բոլոր Մարմինները,

Տիկին Ալիս Մոմճեան,

Զաւակները, Թոռները,

Տիկին Էլիզ Կէլիպոլեան,

Տիկին Շուշան Հէրփինի եւ

ընտանեկան բոլոր պարագաները

կը ծանուցանեն, թէ՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ,

յաւարտ պատարագի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի

իրենց երախտաչատ Առեղապետին, սիրելեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր ու հարազատին՝

ՀԱՄԱԶԱՍՊ–ԿԱՊՐԻԷԼ ՄՈՒՄՃԵԱՆ–Ի

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առիթով:

Ցեծ արարողութեան, ցաւակցութիւնները կ'ընդունուին Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութեան հետ

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ

Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY

ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնը պիտի ներկայացնէ իր տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

REPAS

EN L'HONNEUR
DE A. TER-MINASSIAN

La Section de Vienne de la Croix Bleue Arménienne organise le Dimanche 16 Novmbre, à la Maison de la Culture Arménienne, 9, rue du Cirque à Vienne, un repas en l'honneur de

ANAHIDE TER-MINASSIAN
Maître de Conférences à la Sorbonne.

A l'issue de ce repas Mme Ter-Minassian donnera une conférence sur le thème :

«LA FEMME ARMENIENNE
AU XXe SIECLE»

Pour les inscriptions téléphoner à Mme Yvette Mouradian au :
04 74 85 12 69.

***

SECTION «ARAXE»
LYON VILLEURBANNE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

au CASINO DE CHARBONNIERES
«*LE LYON VERT*»

avec pour la première fois à Lyon
NERSIK ISPIRIAN
accompagné par l'Orchestre «ANI»

Samedi 8 Novembre à partir de 21 h

Réservations et vente de billets :
Tél.: 04 72 35 15 86 ou 04 78 88 92 51
— *Tenue correcte exigée* —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 1
Տօն է Ամենայն Սրբոց,
Յայտից եւ Անյայտից
Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ԲՀՇՑ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

1932–էն մինչեւ այսօր Տէսինի հայկական գպրոցէն բազմաթիւ սերունդներ անցած են: Պր. Հերոյեանի, Իսրայէլեանի, Թրաքըլի, Տէր եւ Տիկին Փափազեանի, Տիկին Միլիտոնեանի եւ այլ նուիրեալներու չունչով դաստիարակուած մանուկ պատանիները այսօր ցրուած են Ֆըրանսայի տարածքին: Դպրոցին 65–ամեակին առթիւ Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլորը ճաշի մը, Նոյեմբեր 15–ին Տէսինի «Թոպոկան» սրահը վերապահելու եւ լսելու Հայաստանէն հրաւիրուած երիտասարդ տաղանդը՝ Շուշան Պետրոսեանը:

Ճաշավճարը է՝ 160 Ֆր.:

Տեղերը ապահովել մինչեւ Նոյեմբեր 12:

Հեռաձայնելով. –

04 – 78 – 49 – 42 – 97

կամ՝

04 – 78 – 49 – 07 – 15

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ «Դ Ի Մ Ա Կ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

եւ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆի ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ի Ո Ն Շ Ա Ն Թ–ի
ժամանակակից թատերակները

● Ճ ա մ բ ու ն վ ր ա յ

կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին
Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● Ե ս–ի Մ ա ր դ ը

կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին
Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2
«ՏՕՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ»
ի յիշատակ համայն ննջեցելոց
Մատաղօրհնութիւն
Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎԻԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
(Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ)

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խ. Երզմաղեանի:

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Մատաղի օրհնութիւն:

Ի պիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեպարար հանդիսութեան:

Մատաղ նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն օր Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռ. – 04 – 91 – 77 – 84 – 70

POUR LA PREMIERE FOIS A ENGHIEN-LES-BAINS

SOIREE THEATRE avec :
NAREG DOURIAN ET SA TROUPE

«MA TANTE DE PARIS»

(comédie)

Soirée organisée par l'Association Nareg.

Le 12 Novembre à 20 h 30

dans la Salle des Fêtes
d'Enghien-les-Bains
face au Casino et au parking.

Renseignements et réservations :
01 34 12 84 45 — 01 39 89 63 05
P.A.F. 100 F. (adultes) et 50 F. (enfants).

ՆԱՅԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը եւ Մատաղօրհնութիւնը
ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

***

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40–ամեակ
Դեկտեմբեր 14

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՓՆՆԴԵԱՆ
ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵԾԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱՓ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29
MERCREDI
29 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·234 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.234

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ»Ի ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ՝ ԼԷՅԼԱ ԹԱՎՇԱՆՕՂԼՈՒԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԸ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ԵՒ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Ճումհուրիյէթ»ի աշխատակիցը՝ Լէյլա Թավշանօղլու անդամ մը եւս երեւան գտնուած է եւ հարցազրոյց ունեցած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Ա.ի, Ղարաբաղի նախագահ՝ Արկադի Ղուկասեանի հետ:

Այլապէս չհեկեկաց է Ա. Ղուկասեանի հետ տեսակցութիւնը քաղաքական տեսանկիւնէ եւ այդ իսկ պատճառաւ, պիտի ըսենք նոյնութեամբ յայտարարական մեր թիւերով: Նախ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԵՏ

Շեշտելէ եաք թէ յուսախաբ պիտի ըլլար եթէ ԻՒՆԷՍՔՕ–էն կամ միջազգային այլ կազմակերպութենէ մը բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը մասնակցէր Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակի նըշումին, որովհետեւ այդ պիտի նշանակէր հովանաւորել օսմանեան ժամանակաշրջանին գործուած բոլոր քաղբքները, Գարեգին Ա. խօսած է նաեւ այն քննադատութիւններուն մասին որ եղած են պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին դէմ սեւծովեան ժողովի ընթացքին, նաեւ այն առարկութեանց զոր կ'ընէ Թուրքիա ի տես Բարթուղիմէոս Ա.ի կազմակերպած դիտաժողովներուն շրջակայ միջավայրի եւ անոր պահպանութեան շուրջ: Կաթողիկոսը նկատել կուտայ. — «Կը խորհիմ որ հոգեւորականները պէտք է յատկապէս մտահոգուին մեր շրջակայ միջավայրին քնապահպանութեան եւ հոգեւոր հարցերով»:

Կաթողիկոսը դեռ կը չեշտէ ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ դիրքին. — «Թուրքիա պէտք է ընդունի որ էրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիները ազատութեամբ իրաւունք ունին: Այդ առընչութեամբ չեմ կրնար հաճայնիլ որ Հէյպէլի կղզիին հոգեւոր նեմարանը շարունակէ փակ մնալ»:

Վերջին հարցումը հետեւեալն է.—

2000 Թուականին Թուրքիա կը պատրաստուի հիւրընկալել 4 — 5 միլիոն քրիստոնեաները Քրիսթոսի 2000–ամեակին առթիւ: Այնուամենայնիւ, Սեպտեմբերին սեւծովեան դիտաժողովին որ տեղի կ'ունենար Տրապիզոն, ծայրայեղ ազգայնականներ երիտասարդութիւնը եւ «ազգայնական Շարժում» կուսակցութիւնը միջադէպեր հրահրեցին: Նկատի առնելով այս իրողութիւնը, ի՞նչ արդիւնքներ կարելի է ակնկալել երկրորդ հազարամեակի մօտ նակատարութենէն:

Ու Գարեգին Ա. կը պատասխանէ.—

«Ինչպէս արդէն ըսեցի, Թուրքիոյ մէջ պայմանները պէտք է փոխուին: Հակառակ պարագային հրիստոնեայ այցելուները այն տպաւորութիւնը կ'ունենան, թէ յոյն, հայ, ասորի, մշակոյթները Թուրքիոյ մէջ անցեալի մնացորդներ են: Մենք կը կրնայինք որ թուրք կառավարութիւնը իրական փաստերով ցոյց տայ որ քրիստոնէական հաւատքը ոչ թէ լոկ մշակութային ժառանգութիւն է անցեալէն այլ՝ կենդանի հաւատք: 2000–ին Թուրքիա կը պատրաստուի հիւրընկալել միլիոնաւոր հրիստոնեաներ, արեւմտեան եկեղեցիներուն մէջ, Թուրքիոյ մտերիմ բարեկամները պէտք է քաջատրեն որ եթէ Թուրքիա չյարգէ իր երկիրը բնակող հրիստոնեաներու խղճի եւ կրօնքի ազատութիւնը, չի կրնար ակնկալել լաւ հասկացողութիւն եւ մերձաւորութիւնը մարդու իրաւունքները յարգող այլ երկիրներու կողմէ»,

ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Ճումհուրիյէթ»ի աշխատակից՝ Լէյլա Թավշանօղլու, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ղիկոս Գարեգին Ա.էն եաք հարցազրոյց մը ունեցած է նաեւ Ղարաբաղի նախագահ՝ Արկադի Ղուկասեանի հետ: Հոկտեմբեր 25–ին «Ճումհուրիյէթ» թերթը լման էջ մը յատկացուցած է այս հարցազրոյցին, որ խիստ հետաքրքրական բնոյթ ունի: Թավշանօղլու կը զրէ որ ինք Ղուկասեանի հետ տեսակցած է Երեւան, Ղարաբաղի ներկայացուցչական գրասենեակին մէջ: Թավշանօղլու, հարցազրոյցին առընթեր հրատարակած է նաեւ Արկադի Ղուկասեանի կենսագրութիւնը, նկարները, ինչպէս նաեւ Ազերի — Հայ հատարակաց յարաբարարդրին թարգմանութիւնը:

Թավշանօղլու ուշագրաւ նկատած է այն կէտը, թէ Ղարաբաղի նախագահը նախընտրած է ռուսերէն խօսիլ երեն հետ եւ թէ այս հարցազրոյցով ան առաջին անգամ է որ յայտարարութիւն ըրած կ'ըլլայ Թուրք մամուլին:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Անցեալ Յուլիսին, Ամերիկայի Տէնվէր քաղաքին մէջ հարուստներու ակումբ՝ Կ–8–ի վեհաժողովի բնթացքին այն տպաւորութիւնը գործուեցաւ որ որոշումներ տրուած են Ղարաբաղեան հարցը լուծելու համար: Ատկէ աւելին, լուրեր շրջիլ սկսան այն մասին թէ Ղարաբաղի եւ կիպրոսի հարցը միակ թղթածրարի մը ձեւով ձեռք առնուած է եւ այս հարցերը պիտի լուծուին միասնաբար: Ի՞նչ պիտի ուզէիք ըսել այս մասին:

ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ. — Վառ երեւակայութեան արդիւնք է խորհիլ՝ թէ կարգ մը անձեր կարող են մեր հարցերը լուծել: Խիստ լուրջ պարագայ մըն է տեսնել, թէ Ամերիկա եւ Ռուսաստան իրենց ջանքերը կը միացնեն այս ուղղութեամբ: Սակայն այդ ջանքերը հարցին լուծում չեն կրնար բերել:

Ղարաբաղեան հարցը կը լուծուի միակ ձեւով մը. այդ ալ հետեւեալն է.

Ղարաբաղի հարցին հետ կապ ունեցող բոլոր կողմերը պէտք է բոլորուին տեսակցութեան սեղանի մը չուրջ եւ պէտք է բանակցութիւններու սկսին:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այսինքն ըսել կ'ուզէք որ Ղարաբաղն ալ պէտք է տեղ գրաւէ բանակցութեան սեղանին շուրջ:

Ա. Ղ. — Այո՛: Հարցին հետ կապ ունեցող բոլոր կողմերը պէտք է այս բանակցութեան բերուին իրենց ներկայութիւնը: Այս հարցումին իմ տալիք պատասխանս այ՛ս է:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այսինքն ըսել կ'ուզէք, որ այնքան ատեն որ Ղարաբաղ Տէնվէրի համաժողովին մասնակցութիւն չի բերեր, այդ ժողովին որոշումը ընդունելի չէ՞ մեզի համար:

Ա. Ղ. — Հետեւեալը լսել կ'ուզեմ. մենք վերէն հրահանգուած լուծման որեւէ ձեւ չենք կրնար ընդունիլ. Այսինքն, մեզի ուրիշներու փափաքած ձեւով լուծում մը պարտադրել կարելի չէ: Կը կրկնեմ դարձեալ. եթէ փափաքելի է որ լուծում մը գտնուի ղարաբաղեան հարցին, տեսակցութիւններուն Ղարաբաղն ալ ներառեալ, պէտք է մասնակցութիւն բերուի հարցին հետ կապ ունեցող բոլոր կողմերը: Հարցը ցարդ անլոյծ կը մնայ, որովհետեւ Ղարաբաղ տեսակցութիւններուն որպէս կողմ՝ մասնակցութիւն չի բերեր:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Եւ կամ արդեօք կը փափաքի՞ք դարաբաղեան հարցին լուծում մը բերել:

Ա. Ղ. — Տեղին հարցում մը ահաւասիկ: Բայց չեմ գիտեր: Նմանօրինակ պլաններ առաջ քշել քիչ մը դժուար է: Ըսա իս, բոլոր այն երկիրները, որոնք միջնորդի դեր ստանձնած են, վստահ եմ որ կը փափաքին լուծել այս հարցը: Սակայն անոնց ընտրած ճամբան բաւարար չէ ապահովելու հարցին լուծումը, կրնայ պատերազմի ալ ճամբայ բանալ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այսինքն ըսել կ'ուզէք, որ եթէ պէտք ըլլայ պատրաստ էք վերցնելու պատերազմելու...:

Ա. Ղ. — Մենք պատերազմ չենք ուզեր: Բայց երբ միջնորդ պետութիւններու առաջարկները ընդունինք, այն ատեն հարատարած քէն վրայ այսօրուան զինուրական հաւասարակշռութիւնը տակնուվրայ կ'ըլլայ: Այդ պատճառով ալ պատերազմ կրնայ ծագիլ:

Ձենք ուզեր պատերազմիլ երբեք, որովհետեւ մենք այլեւս մեր բոլոր դիմուրական հարցերը լուծած ենք: Պատերազմելու համար որեւէ պատճառ չունինք այլեւս:

(Շար. 1)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ 700–ամեակին հարցը կը ծեծուի ԻՒՆԷՍՔՕ–ի ընդհանուր ժողովին, Հոկտ· 24–էն իվեր: Այս նպատակաւ փարիզ ժամանած է նաեւ Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը զոր կը գլխաւորէ Արտաքին փոխ–նախարար՝ Վարդան Ոսկանեան, որ յայտարարեց որ Հայաստանի բացասական դիրքը նման տօնակատարութեան մը համար, տալով հարկ եղած պատճառաբանութիւնները: Թուրքիա փոխած է իր առաջարկին բանաձեւումը եւ փոխանակ՝ Օսմանեան կայսրութեան 700–ամեակի, յայտնած է թէ կ'ուզէ որ տօնուի «Օսմանեան կայսրութեան մշակութային եւ դիտական ժառանգութեան 700–ամեակը», բայց Հայաստան այս ձեւին ալ դէմ արտայայտած է: Օրէ օր որոշումը յետաձգուած է, համաձայնութիւն չգոյանալով: Կը կարծուէր որ Հոկտ· 28–ին, որոշում մը կրնար տրուիլ: Թուրքիոյ «դիջումը» առաջարկը բարեփոխելով, խորքին մէջ բան չի փոխեր, բայց բանաձեւումը կը յիշեցնէ Մայորի առաջին արտայայտութիւնը՝ Սոֆիա:

ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ կրկին ծանր ցնցումներ ապրեցան Հոկտեմբեր 27–ին: Անդամ մը եւս ամէն բան սկսաւ Հոնկ–Քոնկէն ուր յաջորդ օրն ալ, Հոկտ· 28–ին 14,5%–ի անկում մը կար: Ուոլ Սթրիթի մէջ (Նիւ–Եորքի Սակարան) խուճապը այնքան մեծ էր որ (7,18% անկում) իշխանութիւնները որոշեցին ընդհատել գործողութիւնները կէս ժամ, որպէսզի ամէն մարդ դիտակից կացութեան: Փարիզի մէջ ալ անկում 7,35% էր և Հոկտ· 28–ին Սակարանը միայն ժամ 10–ին կը բացուէր: Մտեղծուած խուճապը պատճառ եղաւ որ մարդիկ դիմեն ոչ թէ ոսկիին այլ՝ զուիցերական ֆրանքին, որ «ապահովան–արժէք»ի դեր խաղայ: Ոսկին, ընդհակառակն, իր ամէնէն ցած սակին հասած է 12 տարիէ ի վեր: Հոկտեմբեր 28–ին ալ կացութիւնը ծանրակշիռ էր, Ֆրանքֆուրթի սակարանը 7% անկումով կը բացուէր:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ելմտական նախարարը՝ Կորտոն Պրաուն պաշտօնապէս յայտարարեց որ Անգլիա եւրո–ի պիտի չանդամակցի 2002–էն առաջ: Այլ խօսքով, 1999 Յունուար 1–ին, Մեծն–Բրիտանիոյ մեծ մասը պիտի չկազմէ «միակ դրամ»ին հիմնադիր պետութեանց:

Մ. ՓԱՓՈՆԻ դատավարութիւնը չվերսկսաւ Հոկտեմբեր 27–ին, ամբաստանեալին առողջական վիճակին պատճառաւ: Բժիշկները անկարելի գտան որ թոքերու ծանր բորբոքումէ տառապող 87–ամեայ Մ. Փափոն դատարան ներկայանայ: Օրուան վկաներն ալ պարապ տեղը տեղափոխուած էին մինչեւ Պորտօ: Սկըզբունքով, յաջորդ նիստը նշանակուած է Զորեքշաբթի, Հոկտ· 29–ին, բայց դատարանին կողմէ նշանակուած բժիշկը պէտք է իր կարծիքը յայտնէ:

ԻՍՐԱՅԵԼ կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը որ անհատական ձեռնարկութիւններու միջոցաւ զէնք կը հայթայթէ Իրանի, նաեւ տայ արհեստագիտական միջոցներ որպէսզի Թեհրան կարենայ հրթիռներ պատրաստել: Ռուսաստանի Արտաքին նախարարը՝ Պրիմակով, որ Իսրայէլ կ'այցելէր Հոկտ· 26–ին, բացարձակապէս մերժած է նման ամբաստանութիւն եւ չեշտած որ զէնքի հայթայթումի չշուկները Իրանի, բոլորովին անհիմն են:

ՊՈԼՍՈՑ ֆէսթիվալ պանդոկը յաճախած զբօսաշրջիկներէն հինգը չաս ծանր վիճակի մէջ են (երկու ուրիշներ մեռան արդէն) եւ ազդու խնամքներու բաժանումնքը կը մնան: Ծանօթ է որ անոնք լեժիոնէլոզէ վարակուած են (սուր բնոյթի թոքաբորբ, յաճախ մահացու): Այս հիւանդութիւնը իր անունը կը պարտի Ամերիկացիներուն: Այրպարէս, 1976–ին Ֆիլատելֆիայի Պելվիւ — Սթրաթֆորա պանդոկին մէջ, ամերիկեան բանակի վետերանները ժողով մը գումարած էին եւ անոնցմէ 221–ը համաճարակէ մը վարակուեցան եւ 34–ը մեռան: Մանրէն յայտնաբերուեցաւ եւ մկրտուեցաւ լեժիոնէլլա փնեւմոֆիլա: Քննութիւններ ցոյց տուին որ մանրէն կը գտնուէր ջուրին մէջ եւ կը տարածուէր պլխաւորապար տաք ջուրի եւ կեդրոնական ջեռուցումի խողովակներուն մէջ: Հարցը ծագած առած է նաեւ այն պատճառաւ որ ոչ մէկ տարի ամերիկեան մը պահուած է համբորգական թրքական գործակալութեանց կողմէ, տեղեկութիւններ չեն փոխանցուած եւլն. եւլն.:

ԷՐՊԱՔԱՆԻ դէմ դատական հարցաքննդում մը բացուած է Հոկտ· 27–ին: Կ'ամբաստանուի որ կոչ ըրած է իր կողմնակիցներուն որ նիւթապէս զօրավիգ կենան ձիհատի մը (սրբազան պատերազմ):

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՏԸ ՎԻՐԻԼՕ, լրագրող եւ մանաւանդ դահվիրան հեռատեսիլի Բ. կայանի «Ճշմարտութեան ժամը» յայտագրին, մեռաւ 65 տարեկանին: Քանի մը ամիս առաջ յայտարարած էր «Ձեզի պէտք է ճշմարտութիւնը ըսեմ, չարոյրի (փանիբէաս) խլիրդէ կը տառապիմ եւ անդարմանելի է»: Աշխատակցած է Մոնտի, 1969–ին անցած է հեռատեսիլի շրջանակը, նախ՝ Ա. ապա Բ. կայանի վրայ:

ԱՄՆ–ՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՑ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կասպից ծովու քարիւղը որպէս ուժանիւթի ուշագրաւ աղբիւր, կը կեդրոնացնէ միջազգային առպարէզի մեծերուն ուշադրութիւնը: Հակառակ անկէ ծնող նաեւ ժխտական ազդակներու, այդ ուշադրութիւնը չի տկարանար: «Մեծ»երու պլխաւորն են, բնականաբար, ԱՄՆ–ը որոնք նաեւ այդ շրջանին մէջ լուռ մըրցակցութիւն մը կը տանին Ռուսաստանի դէմ:

Հոկտեմբեր 23–ին Մերակոյի արտաքին յարաբերութիւններու նախարարին քարտուղարը Սթիւրթ Այզընսթաթ ելոյթով մը ներկայացուցած է իր երկրին կեդրոնական, ասիական եւ կովկասեան շրջանի քաղաքականութիւնը, անոր նպատակները: Այդ քաղաքականութեան հեռանկարութեան գլխաւոր կեդրոնը Կասպից ծովու աւազանն է· այսուհանդերձ, ԱՄՆ–ու կասպեան քաղաքականութիւնը կը ներառնէ կովկասի ու կեդր· ասիական այլ երկիրներ եւս, քանի որ շրջանը ուժանիւթի եւրոպա — Ասիա առանցքին մայր հատուածը կը կազմէ: Կասպից ծովը աշխարհի ուժանիւթի արտադրութեան կարեւորագոյն շրջաններէն է, նոյնիսկ երբ չի հաւասարիր Պարսից ծոցի կարողութեան: Այսուհանդերձ, ունի զօրու–

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐԴՈՑ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

*Գեղամ Սեւան, «Սփիւռքահայ Գրականութեան Պատմութեան Ուրուագծեր (1946 – 1985)» Երեւան, 1997, 368 էջ: Երկրորդ հատորն է նոյնանուն գործին որուն առաջինը, որ կ'ընդգրկէ 1920–էն 1945 շրջանը, լոյս տեսաւ 1980–ին, նորէն Երեւանէն: Գեղամ Սեւանը (1926 – 1993) մաս կը կազմէ համախմբուած Հայաստանի օրերուն Երեւանի մէջ գործող սփիւռքագէտներու փոքր խմբակին, որուն մէջ կան Գառնիկ Ստեփանեան, Վազգէն Գաբրիէլեան, Սուրէն Դանիէլեան (որ այժմ Լոս – Անճըլըս տեղափոխուած է) եւ ուրիշներ: Դժբախտաբար, խորհրդահայ գրական բանասիրութեան հատորները, յատկապէս Արեւմտահայ եւ Սփիւռքահայ գրականութեան մասին, քիչ բացառութիւններով, դադրած են որակներ կայացնելէ Հայաստանի մէջն անդամ, ալ ուր մնաց Սփիւռքի համար եւ այսօր կը կարդացուին միայն բանասէրներու կողմէ, առ ի պարտականութիւն: Ցաւալի է այս պարագան, նկատի առնելով ժամանակի, աշխատանքի եւ քարոյական ապրումի հսկայ ներդրումը, որ երէք սեղմուող կտաւարած են եւ որ այժմ սրտառուչ վատնումի մը նկարագիրը կ'առնէ: (Ձակատագրի իրնէ հեգնանք է որ Մէկէն – Արեւելքի համախմբած գրագէտներուն մեծ մասը, օրինակ՝ Գառնիկ Ազդարեան, Ալֆոնս Դարեան, Գեղամ Սեւան, Վահէ Վահեան եւ այլք անվերապահ հաւատքով փարած էին Մարքսի վարդապետութեան՝ մինչ Հայաստանի մէջ խէալիստ համախմբարները մատի վրայ կը համրուէին...): Սեւանի վիպական գործը սակայն զգայուն, նրբատես եւ մարդկային տառապանքին հաղորդ տաղանդի մը վկայութիւնը կը բերէ եւ մաս կը կազմէ մեր գրական ապրող ժանրին: Նոյն նկատողութիւնը՝ իր այս հատորին մէջ իր համակրած գրագէտներուն – Շուշանեան, Վահէ Վահեան, Համաստեղ, Շահան Շահնուր եւայլն – մասին իր գրած տաք, հաղորդական էջերուն համար:

Այս հատորը կը չահէր սակայն, եթէ Սեւանի քաղաքական – գաղափարական համոզումները չմիջամտէին իր գատումին եւ միտքը ազատ պահէր լրագրային լրոնդներու ապերեցութենէն: Սեւան գրական մէկ ու միակ չափանիշ ունի թէ՛ արձակի եւ թէ՛ բանաստեղծութեան համար, քան մը որ, գոնէ ինծի համար, անընդունելի է, ինչպէս անընդունելի կը մնայ հայ գրականութեան դուռներուն լայն – լայն բացուիլը անկչիռ կամ պատահական գրողներու առջեւ: Շատերու նման, ինքն ալ «ալէբժի» ունի արդիական եւ աւանդական գրականութեան նը– կատմամբ: Ազատ է անշուշտ իր չափանիշներու ընտրութեան մէջ, սակայն նկատի առնելու է, որ Սփիւռքի գալիք սերունդները պիտի խրոչին իր գերազանական ածականներէն, դասակարգին պայքարի եւ աւանդական հայրենասիրութեան խէալներուն տրուած արժէքէն: Սփիւռքի գրականութեան պատմութիւն մը առ նուազն այնքան անկիւնդ, լուսամիտ, առարկայական, բազմամշակոյթ պիտի ըլլայ, որքան սփիւռքահայ մտաւորականը ինքը: Իսկ եթէ այս հատորը Հայաստանի հանրութեան կ'ուղղուի (այդ կը թուի թելադրել անոր աբեղեանական ուղղագրութիւնը), այդ պարագային թող Երեւանի նոր մտաւորականները – Եուրի Խաչատրեան, Ալեք Թօփչեան, Ռուբէն Անգալաթեան, Հենրիկ Էդոյեան, Աթոռը Անդրանիկեան եւ նմաններ – այդ հոգը տանձնեն: Որովհետեւ դժուար չէ նախատեսել ինչու եւ ինչպէս Հայաստանի քաղաքական անկախացումին պիտի յաջորդէ Հայաստանցի– ներուն մտածումի անկախացումը, եւ վատահօրէն հետու չէ օրը, երբ նոր ու դաժան սերունդներ պիտի կործանեն, յանուն մտքի ազատութեան, այսօրուան կուռքերը Թումանեանէն մինչեւ Սեւակ, անցնելով Զարենցէն եւ Շիրազէն:

Այս հրատարակութիւնը ուշագրաւ է նաեւ անոր համար, որ անոր մեկնաբանը, Պր. Յարութիւն Օվէի Սիմոնեան, սրտի պարտք մըն է որ կը վճարէ իր վաղեմի ընկերոջ Գեղամին: Սփիւռքի ու Հայաստանի հայութիւնը այսպիսի հատորներու միջոցաւ իրարու աւելի մօտեցնելու եւ իրարու հանդէպ աւելի հանդուրժող դարձնելու այս ճիգը իրապէս արժանի է ամէն դնահատանքի:

Շուշիկ Տաճատպետեան, «Միսթիկ», Պէյրութ, 1997, 83 էջ: Բանաստեղծին 8–րդ հատորն է ու իր գրական դիմագրծութիւնը այս գիրքով ի վերջոյ կը ստանայ որոշ յստակութիւն: Երկու տեսակ քնարերգութիւն կայ: Մէկը՝ աւանդական է, որ գրագէտին անձին պահանջներէն, ախորժակներէն եւ չզոհացած սէրերէն կը մեկնի դէպի մարդոց համակրանքը: Կայ ապակայն արդիական քնարերգութիւնը, որ կը զոհանայ իր դիմագիծը նկարելով, պզտիկ, կլոր հայելիին առջեւ անցած՝ բայց առանց մարդոց սրտին կամ գայթանքներուն դիմելու: Այս երկրորդ, արդիական դասակարգին կը պատկանի Շուշիկ Տաճատպետեան, որ տասը տարի առաջ ճամբայ ելաւ Փրանսական արդիական բանաստեղծութեան հզօր կնիքին տակ, բայց հիմա պատասխանատու լալ կը թուի, հակառակ որ «վարդերու» եւ «երազանքի» նման սերմը ցամքած, ուժասպառ պատկեր – յղացքներ դեռ կը սլքտան իր էջերուն մէջ: Բայց ընդհանուր պատկերը իր լեզուական աշխարհին լուրջ եւ ուժեղ տպաւորութիւն կը գործէ, թէեւ տողերուն մէջ չնչաւորութիւնն ու բազկերակը չափազանց շատ տակաւ կը զգացուին, պատկերները վաճառքէ դնուածի տպաւորութիւնը կը թողուն: Ահա յատկանշական քերթուած մը

ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ

իմքնութիւնս կը խաղամ օրերուս
ծուածիլի մէջ,
ամփոփ կատարելութիւն մը կ'որոնեմ
ժամերուս միգապատին շուրջ,
անձիս միութիւնը կը ճնշեմ
տողերուս ծնունդին հետ,
իմքնութիւնս օր մը կը դադրի ու կը զգամ
յափշտեւութիւնը աստուծոյ
առեղծուածին,
ո՛վ իմքնութիւն, որ կ'արարեմ
իմ կեանքով...
իմքնութիւնս որ կ'այրիս արեւուն
բողբոջելով հոգւոյս մէջ
ամէն րոպէ,
բացուի՞ր դէպի տարածութիւնը անքառ
եւ ամփոփուիր աստծուդ
կամարներուն տակ բարի:

Տաճատպետեանի լեզուն դեռ շատ պիտի քալէ այս ճամբէն մինչեւ որ անելին հասնի ու զգայ թէ լաւերը խորհրդաւոր թուրիստներ են, աննկարագիրը, կրկնակ – լրտեսներ՝ որոնց կարելի չէ վստահիլ: Այն ժամանակ է որ անոր լեզուն պիտի արթննայ գերլեզուի մը գոյութեան, պատկեր – լեզու – իմաստ երրորդութեան առեղծուածին, որ կը տանի դէպի իրապէս արդիական բանաստեղծութիւն:

Արթուր Անդրանիկեան «Այլընթաց», Երեւան, 1993, 110 էջ: Այս քառատեղծը այսօր կը ներկայանայ իբրեւ Հայաստանի յառաջընթաց ու երիտասարդ մտաւորականներէն, որոնց խմբագականութիւնը բացուած է Սփիւռքի, այսինքն արեւմտեան աշխարհի արուեստին ու վիճակներուն: Զորս տարի առաջ լոյս տեսած այս գիրքը կը ներկայացնեմ, դասալար մը տալու համար Հայաստանի լաւագոյն գրականութեան մասին: Ամէն բանաստեղծ հայերէն լեզուն կը նորոգէ, լաւագոյն պարագային՝ գայն կը թարմացնէ, կ'ընդարձակէ եւ եթէ յաջողի այս բոլորով մարդկային ճշմարտութեան մօտենալ, կամ գոնէ տարբ կրկնապատկերը տալ մեզի՝ այլեւս ի՞նչ կրնանք պահանջել բանաստեղծէն: Արթուր Անդրանիկեանի մօտ այս ձգտումը շատ յստակ է որովհետեւ իր գործածած անձնական գերանուները այլեւս չի վերաբերիր իր սոսկական ինքնութեան: Ահա ուր կը տանի նման խտացած մը, որուն համար ենթակայական եւ առարկայականին սահմանները ջնջուած են, այսինքն՝ ամէն առարկայ կամ բառ որ կայ բանաստեղծութեան մէջ՝ վերացական ու հոգեբանական իր անպարագրածով պիտի հասկցուի: Կուտամ կարճ բանաստեղծութիւն մը, որ ի պատիւ բանաստեղծին՝ հաւատարիմ մնացած է դասական հայերէն ուղղագրութեան:

ՇՆՈՐՀ

Ծառն ինծ անուն է շնորհել: Եւ ես պիտի

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ «ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՅՐԵՐ»ՈՒ ՏԽՈՒՐ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐԷՆ

1989–ին երկրին բոլոր շրջաններուն մէջ կազմուած կոմիտէներով ստեղծուած էր «Զինուորներու մայրեր»ու միութիւնը որուն նպատակն էր զօրանոցներու մէջ պէշ վերաբերում տեսնող իրենց զաւակներուն իրաւունքները պաշտպանել: Եւ այնքան ատեն որ միութիւնը նիւթական միջոցներ չունէր ու աշխատանք տանողները կամաւոր էին, ամէն բան լաւ կ'ընթանար: Անմիջապէս որ միութիւնը դումարներու տիրացաւ, սկսան կռիւները:

Առաջին դումարը 83 հազար տոլարի Նոպէլեան մրցանակ մըն էր որուն արժանացան Զէչէնիոյ պատերազմին իրենց ունեցած դործունէութեան համար: Անոնք աշխատած էին կալանաւորներու առատ արձակման, կռիւներու չրջանէն բռնակչութիւնը հեռացնելու, պինուորական հիւանդանոցներու օդնելու համար: Առաջին վճռը ծագած է Սթոքհոլմ զրկուելիք պատուիրակութեան հինգ անդամները որոչելու ընթացքին: Երբ վերջնական որոչուած են անուանները, հիմնադիր նախագահուհին անոնց մաս չէ կազմած: Այն պատճառով որ շատ ինքնագլուխ չարժած է, յաճախ առանց ըրածներուն տեղեակ պահելու միւսները: Զէչէնիոյ մէջ ալ ուր մեկնած է շատ անդամներ բանակցութիւն վարելու ռուս դերի ինկած պինուորներու ազատ արձակումին համար, ան աւելի զրաղած է իր քաղաքական դէմքը յարդարելով, մինչեւ իսկ ճախողելը չրնելով վերիներու նախաձեռնած փոխանակումները:

Այն հազուագիւտ օրերուն երբ Մոսկուա գտնուած է, միշտ նոյն յանկերգով պատասխանած է իրենց պատակը փնտռող մայրերու, ըսելով որ անպայման պիտի գտնեն զանոնք: Ատիկա ըրած է յատկապէս այն պահերուն երբ լրատուիւններու, մանաւանդ հեռատեսիլի թղթակիցներ ներկայ եղած են: Իր հաւաստումներով օր մը ըսած է մօր մը որ իր զաւակը ողջ առողջ է, բայց կռիւներէն ժամանակ չի գտներ նամակ գրելու: Եւ նոյն դիչերն իսկ այդ կինը պաչտօնական նամակ մը ստացած է ու տեղեկացած թէ զաւակը որ վիրաւորուած ըլլալով փոխադրուած էր հիւանդանոց, հոն մահացած է: Միւսոյ մը եաք նոյն մայրը ներկայացած է կազմակերպութեան կոմիտէին ու ըսած, «չեմ հաւնար ինչու այսպէս կը վարուիք: Կը նախընտրէի որ ոչինչ ընէիք»:

Այդ չրջանին չատ մը անդամներ հրաժարած են, չհանդուրժելով նախագահուհիին ընթացքին: Այսուհանդերձ, միութիւնը սկսած է զումարներ ստանալ ամերիկահայութենէն: Գեղամանիայէն չուրջ 70 հազար ֆրանքի նուէր մը ստանալու համար երբ հոն զացած է նախագահուհին, իսկական զայթակղութեան մը պատճառ եղած է: Ան զայրանալով որ պինք հիւրասիրողները չեն ընդառաջած սուղնոց մկի վախաքին որ ոչ մէկ կապ ունէր Զէչէնիոյ պատերազմին, կամ Զինուորներու Մայրերուն հետ, բեմէն ծանրօրէն վարկաբեկած է բոլորը, դոռալով որ Փաչիտաները են անոնք ու իրենց պինուորները լաւ ըրած են պատերազմելով անոնց դէմ: Գերմանացի կազմակերպիչները շատ նամակ մը զրած են Մոսկուա, ըսելով որ չեն փափաքիր իրենց երկրին մէջ ուրիչ անդամ մը տեսնել այդ կինը: 1995 Հոկտեմբերին անոր նախագահութեան վերջ տրուած է:

Երբ հարկ եղած է Շուէյտ մեկնիլ Նոպէլեան այդ փոքր մրցանակը ստանալու, Մառիա որոչած է ինք երթալ: Կազմակերպութեան խորհուրդը մերժած է: Այն ատեն նախկին նախագահուհին մեկնած է իր միջոցներով, մինչ օրինական պատուիրակութիւնը տեղւոյն վրայ էր արդէն: Ամէն կողմ ուղղուած նամակներով պնդած է թէ ինք է դումարը ստացողը եւ լիազօրութիւն ունեցողը: Այնքան որ Շուէտացիները չկարենալով որոչել թէ ինչպէս պէտք է վարուին, ոչ ոքի տրուած են մրցանակը· միայն պատուիրակութիւնը համեստ պատուոյ դիր մը ըստացած է:

Աւելորդ է ըսել որ պատուիրակութիւնը անսահման զայրոյթով վերադարձած է Մոսկուա, հոն հանդիսատես ըլլալու համար զայթակղութեան երրորդ արարին: Մառիա զուգահեռ համագումարի մը հրաւիրած է բոլոր չրջանները, իրենց թէ կոմիտէներուն միջեւ բաժնելու համար Շուէտի նուիրատուութիւնը, երբ այդ դումարը ստացուած չէ: Եւ համադումարին որոչուած է որ ներկայ պատուիրակութիւնները 1100–ական տոլար պիտի ստանան, իսկ մնացեալը՝ ոչինչ:

Ազնիւ նպատակի մը ծնունդ զայթակղեցուցիչ մրցակցութեան վերածումը պատճառ եղած է որ «Զինուորներու Մայրեր»ուն կառարուելիք 350 հազար ֆրանքի նոր յատկացում մըն ալ չտրուի:

ՔԱՂՀԱՆ

անէութեան դուռը բախեմ:
Զննումի մէջ միայնակ, անկարելի ճիգերս
ամէն հողում անթաղ՝
Ես ի վերուստ երբեմնատես, պարզ եմ
տեսնում,
որ անյայտն է գուր բաբախել
կրծքիս տակ խոր: Ես լսում եմ
անլսելին – Տերը ելաւ
հողից դանդաղ–:

Մերկ հայեացքով, յափշտեւից եւ
բոկոտն, բազկատարած,
ո՞ւմ սփոփեմ,
ո՞վ արբենայ պիտի դարմեալ եւ վտանգուի
ջրերի մէջ հոսող ու պաղ՝
ետ կը կանչեմ եւ կը կոչեմ ճերան արդար
եւ ծխի մէջ կ'ամփոփեմ,
որ օրաւուր անէանայ՝ մերձենալիս
– Տէրը ելաւ հողից դանդաղ–:

Եւ պատկերները՝ խոցուելիս ըմբոստ էին,
այլաշխարհի աչքերը բաց՝
ներսուզումի ճիգերի դէմ,
ներամփոփման մէջ՝
խստասիրտ ամէն բանդակ:
Երբ տարածուեց լոյսն օրհնաբեր
երկինքների – Տէրը ելաւ
հողից դանդաղ–:

Եւ սրտերում հրդեհահոս, անպարագիծ
ազատ
ճիչ – ճախրող մանկանց –
բերկրութեամբ հանդերձաւոր,
ինչպէ՞ս ապրեմ՝
անմրեւներից անանձնաստուր···

Գիրքը տպուած է ընտիր, սահուն թուղթի վրայ եւ Սիմոն Միլիտոնեանի նկարները, իրենց կրօնական եւ սեռային թելադրականութեամբ աւելի պզալի կը դարձնեն Անդրանիկեանի այս նոր արուեստին այլընթաց, աշխարհիկ միտքքականութեան մը հակող նկարագիրը:

Ներսէս Տ. Մեսրոպեան (Բալայեան), «Աչնանային», Լոս–Անճըլըս, 1990, 107 էջ: Բանաստեղծութիւններու այս հատորը եօթը տարի ուշացումով հասաւ քովս: Անմիջապէս կը դնեմ զայն չարքին մէջ, չաւելցնելու համար լուրին ուշացումը:

Պարզ, անյաւակնոտ եւ զրական բուխառնուած մը՝ որ ցարդ քերթուածներու երկու հատոր հրատարակած է: Հեղինակը Հայաստան ծնած է բայց իրան կը բնակի, մինչ իր վիրքը Միացեալ Նահանգներ կը հրատարակուի –այս ցըուումէն սակայն ոչինչ կ'անցնի իր զրականութեան մէջ որ աւանդական եւ ընթացիկ քնարերգութեան մայր պողոտայէն բնաւ չի չեղիր: Առաքինութի՞ւն, թերութի՞ւն– ամէն ընթերցող ինքը պիտի որոչէ: Կու տամ նմոյշ մը իր գործէն–

ԵՐԳ ԱՓՍՈՍԱՆՔԻ

Անցնող գիշերը էլ լուսացրինք
Նախորդ գիշերների պէս,
Ու կիսեցինք վիշտը
Ապրած, չապրած օրերի:

Ու շարունակում ենք յիշել
Անցած մեր գիշերները,
Եւ ափսոսալ՝
Քանի որ կեանքը մաշւում է,
Դռյլին կապուած պարանի պէս,
Ու հալւում՝
Ոնց մի մեղրամոմ···:

Քիլլարա

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Ֆրանսայի յանձնախումբը իր ընդհանուր ժողովը՝ վարիչեան, կեդրոնական Ֆրանսա եւ հարաւային Ֆրանսա, Հոկտեմբեր 19–ին ժամադրուեցաւ Տրոմ նահանգի Ռոման քաղաքը, իզձ զեկուցումներ ունենալու համար տարեկան իր ընդհանուր անդամական ժողովը: Ընդունուեցաւ տեղական փոքրաթիւ հայ գաղութին կեդրոնը «Մէդոն սը լ'Արմէնի»: կեդրոն մը ընդարձակ եւ գալար պարտէզով մը եւ չրջապատով, զլխաւոր սրահով մը որուն մուտքին զետեղուած է խաչքար մը եւ յարակից բաժիններով որոնք օժտուած են անհրաժեշտ սարքաւորումներով:

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը իր հիմնադիրներուն մէջ կը հաշուէ ռոմանական մը՝ Ազատաչէս Գարակէօզեան: Ան առաջին մէկ օրէն իսկ համոզումով, վճռակամութեամբ, նուիրումով, հայրենասիրական խոր ապրումներով լծուեցաւ լուրջ, ծրագրուած, հետեւողական աշխատանքի մը եւ արձանագրեց իր չրջանին մէջ օրինակելի յաջողութիւններ: Ազատաչէս Գարակէօզեան Ռոմանի Հայ Տան վարչութեան հետ, այս անգամ եւս եղաւ սիրական ներկայութիւն մը ընդհանուր ժողովի կազմակերպութեան մէջ:

Անդամական ընդհ. ժողովէն առաջ, մաեակարար Յորհուրդը, որուն կազմը կը նորոգուի ամէն տարի մէկ երրորդով, չրջան առ չրջան, զումարեց յատուկ նիստ մը եւ աւարտին համաձայն կանոնադրի տրամադրութիւններուն, ընտրեց իր նոր դիւանը՝ նախագահ՝ Պետրոս Թերզեան, փոխ – նախագահներ՝ Կարօ Յովսկիեան եւ Եդուարդ Մանուկեան, ընդհանուր քարտուղար՝ Յարութիւն Գէորգեան, դանձապահ՝ Խոսէ Ճօլօլեան, փոխ – դանձապահ՝ Լեւոն Զօլաքեան:

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի եղիք չրջաններէն բաղկացած 87 անդամներուն վրայ 30–ը ներկայ եղան, 32–ը լիազօրագրեր զրկեցին ներկայացուած չլլալու համար, 25–ը արձանագրուեցան բացակայ:

Ժողովը բացաւ նախագահ՝ Պետրոս Թերզեան եւ օրակարգի անցնելէ առաջ առաջարկեց Ռոմանի հայ գաղութին անունը կապել Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի իրագործած մէկ նպատակային ծրագրի մը որպէս բարոյական վարձատրութիւն այն օրինակելի աշխատանքին որ կը կատարուի 1993–էն ի վեր Ռոմանի հայ գաղութէն ներս: Ժողովը միաձայնութեամբ եւ ծափահարութիւններով ընդունեցաւ առաջարկը:

Նախագահը իր բարոյական զեկուցումը սկսաւ ընդհանուր ակնարկով մը Հայաստանի այսօրուան քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային իրավիճակին վրայ: Լեռնային Ղարաբաղի հարցը, ըսաւ, մշտած է վճռական վտանգի մէջ ինչ որ ալ ըլլայ լուծումը հանդիսաւոր առ հանդերձ կամ ամբողջական: Ինչ որ վերջնական խաղաղութեան հեռանկարի մը զոյութիւնը կուտայ այսօր: Եւ երկրին տնտեսութիւնը մեծ մասամբ կապուած է արտաքին յարաբերութիւններուն: Ամէն նէն ծանր կացութիւնը ժողովուրդին կեանապայմաններն են: Ժողովուրդին հարիւրէն իննըսունը կ'ապրի աղքատութեան մէջ, եւ այդ աղքատութիւնը ակներեւ է, եւ անտանելի: Հետեւաբար անհամբերութիւն մը կամ ժողովուրդին մօտ: Զոհողութեան տարիները կ'երկարին: «Հայաստան» Հիմնադրամի գործունէութիւնը առաւել պէտք է ուղղուի դէպի առօրեայի բարելաւման, աւելցուց պ. Թերզեան: Սահմանադրութենէն ի վեր «Հայաստան» Հիմնադրամը դոյացուցած է 53 միլիոն տոլար, այսինքն չուրջ 300 միլիոն Ֆրանք, ինչ որ քիչ է երկրի ծով կարիքներուն համար: Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը այդ ընդհանուր գումարին մասնակցած է 18 միլիոն Ֆրանքով, այս ալ անբաւարար է: Ապա, պր. Թերզեան ներկայացուց Ֆրանսայի մէջ տարուած աշխատանքը եւ տարուան ընթացքին նպատակային ծրագիրներու իրականացումները որոնց ընդհանուր հաշուեկշիռը հրատարակուած է Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի եռամսեայ պարբերաթերթի «Լը Գուռիէ»ի նոր թիւին մէջ: Շինարարութեան գետնի վրայ առաջնահերթ կարիքներ կան ինչ կը վերաբերի բնակարաններու եւ զպրոցներու աղէտի գոտիին մէջ:

Գանձապահ՝ Խոսէ Ճօլօլեան ներկայացուց նիւթական տեղեկագիրը, 1996 Յուլիս 1–էն 1997 Յունիս 30: Ընդհանուր մուտք եղած է՝ 5 միլիոն 70 հազար Ֆրանք, ընդհանուր ծախք՝ 454 հազար Ֆրանք(հարիւրէն ինը): Ապա, վերլուծեց հաւաքուած գումարները եւ նուիրատուներու թիւը: Մեկնաբանեց եւ բացատրեց մուտքերու եւ ելքերու կարգ մը պլուխներ: Գանձապահը տուաւ չրջան առ չրջան գոյացած գումարները նուիրատուներու թիւով: Խոսէ Ճօլօլեան ըսաւ թէ 1997 – 1998–ի համար նպատակը 8 միլիոն Ֆրանքի մուտք մըն է, որուն դիմաց առաջարկեց 517 հազար Ֆրանքի պիւտճէ մը: Ժողովը վաւերացուց նախահաշիւը: Ժողովին ներկայացուեցաւ հաշիւները, ուսուցիչ մարմնի «Amyot Exco et Associés» ընկերութեան տեղեկագիրը՝ «Nous certifions que les comptes annuels sont réguliers et sincères et donnent une image fidèle du résultat des opérations de l'exercice écoulé ainsi que de la situation financière et du patrimoine de la société à la fin de cet exercice»:

Օրակարգը չարունակուեցաւ «Ֆրանսայի Հայկական զպրոցներու» ծրագրով: Ֆրանսայի Հայկ. Հիմնադրամը 1995–ին որոշած էր իր մուտքերէն հարիւրէն հինգը յատկացնել Ֆրանսայի հայկական զպրոցներուն սատարելու համար անոնց զարգացման: Այս որոշումը ստացած էր «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին վաւերացումը եւ պնահատանքը: 1994 – 1995 եւ 1995 – 1996 տարիներու մուտքերէն գոյացած էր հինգ հարիւր հազար Ֆրանք: Նպատակներ յատկացուեցան Լիոնի Մարզարեան – Փափազեան զպրոցի նոր ծրագրին՝ երեք հարիւր հազար Ֆրանք, Իսի լէ Մուլինոյի նորաստեղծ ամէնօրեայ զպրոցին՝ չորս հարիւր Ֆրանք եւ երեսունեօթը հազար Ֆրանք ծախսուած է հայերէնի ուսուցիչներու յաջորդական «սթաժ»ներուն որոնց մասնակցեցան ամբողջ Ֆրանսայէն չուրջ յիսուն հոգի: Պիւտճէագրուած գումարէն կը մնար հարիւր տասներեք հազար Ֆրանք: Ժողովը քննարկեց եղած դիմումները, եւ որոշեց ընդառաջել Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի եւ Շարլիէօ Փոն մը Շէրիի (չորեքօրեայ դպրոց) ներկայացուցած թղթածրարներուն: Ժողովը որոշեց նաեւ չարունակել այս ծրագիրը 1996 – 1997 եւ 1997 – 1998 տարիներուն համար:

Լուրջ ուշադրութեամբ քննարկուեցաւ «Ֆրանսայի Քաղաքներու Գործողութիւն» ծրագիրը, ի նպաստ աղէտի գօտիին բնակարաններու եւ զպրոցներու վերաշինութեան, եւ ուր դէռ ինը տարի յետոյ երեսուն հազար ինը հարիւր ընտանիք բնակարան չունին եւ քանը չորս զպրոց վտանգ կամ թիթեղէ երդիքի տակ են: Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը այս ծրագիրը երկար ամիսներու հետեւողական աշխատանքի արդիւնք է: Կոչը պիտի ընեն Ֆրանսայի չորս քաղաքապետներ – Տոմինիք Պոտիս՝ Թուլուզի քաղաքապետ (ԻՒ – Տէ – էֆ), Միշէլ Փերիքառ՝ Սէն Ժերմէն Ան Լէյի քաղաքապետ (էՒ – Փէ – էՒ), Փաթրիք Պրաուդէք՝ Սէն Տընիի քաղաքապետը (համայնավար), եւ Միշէլ Տէսթօ՝ Կրընոպլի քաղաքապետ (ընկերվարական) – Ֆրանսայի բոլոր քաղաքապետներուն: Հարիւր հազար օրինակով եւ դունատուր «փլաքէթ» մը պիտի հրատարակուի: Հսկայ զործողութիւն մըն է որ կը պահանջէ կատարեալ զօրակոչ մը: Ֆրանսա կը հաշուէ երեսուներեք հազար քաղաքապետ: Նոյեմբեր 27–ին, Լոս – Անճըլըսի մէջ տեղի ունեցող Թելեթոնի ատեն Ֆրանսա, (սաթելիթով) սկիզբ պիտի առնէ այս զործողութիւնը: Մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին ատենին մամուլով:

Վերջին հարցը որ ժողովը քննեց զօսաչրջիկական ճամբորդութիւններ կազմակերպելու կարելիութիւնն էր, ի մէջ այլոց, ցոյց տալու համար տեղւոյն վրայ ե'ւ Հայաստան, ե'ւ Ղարաբաղ «Հայաստան» Հիմնադրամի իրագործութիւնները:

Ժողովէն յետոյ, «Մէդոն սը լ'Արմէնի»ի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը զոյութին հետ, ներկայութեամբ Ռոմանի երեսփոխան – քաղաքապետին, չրջակայ քաղաքներու կամ գիւղաքաղաքներու քաղաքապետներուն եւ այլ ընտրեալներու:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐ ՎԻՐԱՊԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻ ՀԻՄՆԱՔԱՐԸ

Խոր Վիրապի (Արարատի մարզ) մէջ, Հոկտեմբեր 22–ին, քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակին առթիւ մինչեւ 2001 թուականը կառուցուելիք ամփիթատրոնին հիմքը դրուած է ու օրհնուած առաջին քարը: 2000 հոգինոց թատրոնը կը կառուցուի Խոր Վիրապի եկեղեցւոյ արեւմտեան մասը: Պատմական աղբիւրները կը վկայեն թէ հին Հայաստանի նոյն տարածքչրջանին մէջ արդէն զոյութիւն ունեցած է նման շինութիւն: Թատրոնը կ'ունենայ բնական յարդարում՝ հանդիսատեսներուն առջեւ կը բարձրանան մեծ ու փոքր մասիսները:

***

ՉԱՐԵՆՑԵԱՆ ՈՒԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Հոկտեմբեր 24–ին, Երեւանի Ազգային Գրադարանին մէջ բացուած է Ե. Չարենցի ծննդեան 100–ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը: Երկու օր եռք ալ տոնական երթ մը տեղի ունեցած է Գրողներու Միութենէն դէպի Չարենցի յուշահամալիրը: Նոյն օրը, կէսօրէ եռք կազմակերպուած է ժողովրդական տօնախմբութիւն Գլխաւոր Պողոտային վրայ, Չարենցի տուն–թանգարանին դիմաց: Բանաստեղծին նուիրուած հանդիսութիւններու չարքը եզրափակուած է Երիվանեան Ալ. Սպենդիարեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցած նիստով եւ տօնական համերգով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼԻՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

է·

Տիկին Սաթեն վերապրդուած զոչեց·

– Սափորեան էֆէնտի, «աֆ» կ'ըսես «ամա», կարծեմ անպատճառ Շաղիկը պաշտպանել կ'ուզես կոր ... կ'երեւայ որ աչքդ խածեր է ... խերը տեսնաս:

Փաստաբանը չպատասխանեց, բայց յանկի կը տեսնուէր որ զժգոհ մնացած էր տանտիրուհիին այդ ակնարկութիւնները:

Վաճառականը զգաց որ իր կնոջ այս յարձակողական ընթացքը կրնայ վնասակար հետեւանքներ ունենալ իր դատին համար եւ տեղեց կինը որ լռէ:

– Պարապ խօսքեր են տոռնք, զոչեց, եւ նոյն իսկ անվայել, խնդիրը Շաղիկին վրայ չէ բնաւ, զործը պէտք չէ որ պրպտիկցնենք ու անձնականին տանինք...

Ցետոյ խօսակցութեան նիւթը փոխեց, առեւտրական ու դատական խօսքեր բացաւ եւ մէկէն մը բռնաւ Սափորեան էֆէնտիի.

– Պզէկ միտքս ինկաւ, ձեզի հետ առանձին տեսնուիլ կ'ուզէի...

– Այս թաղականի՞ խնդրոյն համար, հարցուց վաստաբանը:

– Չէ՛, «ճանըմ», անձնական զործի մը համար, վաղը արդէն ձեզի լուր պիտի զրկէի կամ ես անձամբ զրասենեակ պիտի դայի, բայց քանի որ հիմա եկած էք եւ ժամանակ ունիք կրնանք խօսիլ·

– Շատ պզէկ պատասխանեց միւսը:

Եւ երկուքը միասին առանձնացան մեծ սալընին քով զտնուած փոքրիկ խուցը, միւս հիւրերը պահ մը առանձին ձգելով:

Հոն վաճառականը բացատրեց խնդիրը:

Բաւական կարեւոր զատ մը ունէր ընկերովի ծախու առնուած ընդարձակ հողի մը առթիւ, որովհետեւ ընկերը դժուարութիւններ կը յարուցանէր եւ կ'ուզէր հոն լաւագոյն մասերը սեփականացնել:

– Անուշութեամբ զործը լմնցնել կ'ուզէի, բայց անկարելի եղաւ, յայտարարեց Մարզար էֆէնտի, մանաւանդ որ 8 – 10 հազար ոսկիի զործ մըն է: Կ'ուզեմ այս զործը ձեզի յանձնել, քանի որ ամէն նամ զատ մը ունեցած առեւս ձեզի զիմած եւ զոհ մնացած եմ:

– Շնորհակալ եմ ձեր այդ խօսքերուն համար, բաւ փաստաբանը:

– Ես ճշմարտութիւնը կը խօսիմ եւ ձեր երեսին ալ կ'ըսեմ որ փաստաբաններուն մէջ ձեզի չափ անկեղծ, պարկեշտ, արդարասէր մարդ քիչ տեսած եմ ... ես չողոքորթութիւնը չեմ սիրեր, բայց ճշմարտութիւնն ալ չեմ ուզեր ծածկել:

– Գործին վերաբերեալ թուղթերը հո՞ս են հարցուց փաստաբանը առանց չափազանց կարեւորութիւն տալու իրեն չռայլուած զովասանքներուն եւ ուղղակի կէտականին զիմելով:

– Չէ՛, զրասենեակս են, պատասխանեց վաճառականը վաղը առտու եկէ՛ք ամէնքն ալ ձեզի յանձնեմ:

– Շատ աղէկ:

Եւ Սափորեան էֆէնտի ժամացոյցը նայեցաւ, ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

– Է՛, առենը հասեր է, երթանք սա քընտուիւնը ասարտենք, Տօքթորը թերեւս ինծի կը սպասէ:

– Դուն իմ վրաս վստահութիւն ունի՞ս, ինչպէս որ ես քու վրադ ունիմ, հարցուց Մարզար էֆէնտի:

– Ի՞նչ ըսել է, բնականաբար, փութաց պատասխանելու փաստաբանը:

– Զիս իբրեւ պարկեշտ, անկողմնակալ, ուղղամիտ եւ խելացի մարդ կ'ընդունի՞ս:

– Հարկա՛ւ...

– Լաւ ուրեմն, պիտցած եղիր որ թաղականի այս խնդրին մէջ երկու զլխաւոր յանցաւորներ կան, մէյ մը Պօղոս էֆէնտին, մէյ մըն ալ ա՛ն «պիւպիկ» միւսիւ Գարեգինը, ես մօտէն քննած, ուսումնասիրած եմ ամէն բան եւ անաչառօրէն կը խօսիմ, որովհետեւ ես չեզոք եմ:

– Ինծի ալ քիչ մը անանկ կ'երեւայ կոր, պատասխանեց փաստաբանը հողայինն զատին վրայ մտածելով:

– Արդէն այդ համոզումը դոյացուցի՞ր, զոչեց վաճառականը ուրախութեամբ:

– Այսինքն տպաւորութիւնս այն է որ Պօղոս էֆէնտին պէտք է քաշուի որպէսզի թաղը հանդարտի:

– Պռաւօ՛, չա՛տ ազուոր զատեր ես կացութիւնը, եթէ այդ մարդը պաշտօնի վրայ մնայ, հաւատացէ՛ք արիւն պիտի թափի:

– Ի՞նչ կ'ըսէք Մարզար էֆէնտի, խընդիրը այդքան ալ մի չափազանցէք:

– Արդէն քանի մը անգամ կռիւ ու ծեծկուտքներ եղան թաղին մէջ եւ պայքարը հետզհետէ սուր հանդամանք մը կ'առնէր:

– Ուրեմն ժամ առաջ վերջ տալու է խնդրին, պատասխանեց փաստաբանը:

– Ատիկա ձեր ձեռքն է, ամէն բան ձեր տալիք տեղեկագրէն կախում ունի:

– Այնպէս է, բայց տեղեկագիրը ես առանձին չպիտի պատրաստեմ՝ ընկեր ունիմ հետս:

– Այո՛, պիտեմ Տօքթոր Ծրարեանը որ փոխանակ մեզի պալու, ղժբախտաբար Պօղոս էֆէնտիին տունը ճաշի գնաց ... ո՛վ պիտի ըսէ ինչ սուտերով պլուխը լեցուցած են:

– Ես ալ ճիշդ այդ վախը ունիմ:

– Բայց վերջապէս ճշմարտութիւնը կրնայի չէ ծածկել ... այդ տոքթորը ես չեմ ճանչնար, ինչպէս է արհեստին մէջ:

– Շատ փորձառութիւն ունի կ'ըսեն:

– Մեր տիկինը քիչ մը ղպային է եւ լուրջ խնամքի պէտք ունի, արդեօք մէյ մը անոր ցոյց տա՞նք, ի՞նչ կ'ըսես:

– Պզէկ կ'ըլլայ:

– Ինչ որ է, վաղը երրոր տեսնուինք, այս մասին ալ կը խորհրդակցինք ... դուն իր տրամադրութիւնները խաւսիր եւ ինծի հաղորդէ:

Մարզար էֆէնտի եւ իր հիւրը վերադարձան սալօն, ուր Վարչութեան պատուիրակը իր յարգանքները մատուցանելէ եռքը Տիկին Սաթենի մեկնեցաւ դէպի եկեղեցի քննութիւնները առաջ տանելու համար:

Տօքթոր Ծրարեան եւ Պօղոս էֆէնտի, ինչպէս նաեւ Միւսիւ Գարեգինն հոն արդէն իրեն կը սպասէին:

– Թաղեցիներու խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր բակը:

(Շար· 35)

(Շար. Ա. էջէն)

թիւնը կարեւոր դեր խաղալու ուժանիւթի համաշխարհային բեմին վրայ:

Գլխաւորն իշխանութիւնը այս տարեսկիզբն իսկ որոշած է զարկ տալ ընդհանուր մէջ իր յանձնառութիւններուն: Նըշուած են հինգ կէտեր. զարկ տալ նորանկախ երկիրներու անկախութեան, անոնց մէջ ժողովրդավարական եւ չուկայի տնտեսութեան զարգացումին, աջակցիլ շըրջանային կնճիռներու լուծումներուն, գոհացնել աշխարհի ուժանիւթի պահանջները, թիկունք կանգնիլ ամերիկեան ընկերութիւններու եւ չարունակել ճնշում բանեցնել Իրանի վրայ որպէսզի փոխէ անընդունելի իր ընթացքը: Ամերիկեան գործակցութիւնը կը տրուի յատկապէս Հայաստանի, Ադրբէյճանի, Վրաստանի, Ղազախստանի, Կիրկզստանի եւ Ռուսաստանի:

Այս բաժնին մէջ ծերակուտականը անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին, չէչէնականին եւ արխազականին հետ, որպէս ուժանիւթի ֆրագիլներու յաղորդութիւնը տուէրոզ ազդակ. քանի է թէ ան պատճառ եղած է Ադրբէյճանի քաղաքական անկայունութեան եւ լուրջ պատուար հանդիսացած Ադրբէյճանէն Հայաստանի ճամբով դէպի Արեւմուտք երկաթուղի խողովակաշարի մը:

Ինչ կը վերաբերի խողովակաշարնեռւ ծրագիրներու մրցակցութեան, ԱՄՆ զօրավիգ են Բաքու – Ճէյհան գիծին: Անոնք կը մղեն Ադրբէյճանի եւ Թիւրքմէնիստանի կառավարութիւններն ալ որ կասպից ծովու քարիւղին տիրութեան իրենց վէճերը հարթեն ուղղակի բանակցութիւններու ճամբով:

ԱՄՆ–ու յատուկ ուշադրութեան առարկայ երկիր է Թուրքիան որպէս ՕԹԱՆ–ի կարեւոր անդամ եւ արտօրէն զարգացող տնտեսութեան մը տէր. օրէ օր մեծցող ուժանիւթի պահանջքը զայն մղած է Իրանէն բնական կազ ներածելու, խուսափելու համար Ռուսաստանի ենթակայ վիճակէ մը: Կասպեան ջըրջանը Թուրքիոյ տնտեսութեան համար ուժանիւթի բնական աղբիւր մըն է եւ այդ երկիրը կրնայ կասպեան եւ կեդր. ասիական քարիւղին ու կազին համար արտածումի ճեռնարկ մը ըլլալ:

ԱՄՆ–ու քաղաքականութիւնը նպատակ ունի յատկապէս խոչընդոտելու Իրանի ներկայութիւնը ուժանիւթի որեւէ ծրագրի կամ գործակցութեան մէջ: «Մենք չենք հանդուրժեր Իրանէն անցնող որեւէ խողովակաշարի, որ իրանեան կամ այլ երկիր մը քարիւղը կամ կազը պիտի փոխադրէ որեւէ այլ երկիր մը կամ արեւմտեան շուկաները» կ'ըսէ ամերիկացի ծերակուտականը: Ապա կը խօսի Ղազախստանի եւ Ադրբէյճանի քարիւղը Սեւ ծովու եւ նեղուցներու ճամբով փոխադրելու ընտրանքին մասին, որուն դէմ է Թուրքիա ապահովութեան մտահոգութեամբ: Այս հարցը կ'առընչուի արտածող երկիրներուն, միջազգային հանրութեան որոնք պէտք է զայն նկատի ունենան լրջօրէն:

ԱՄՆ դոհ են Թուրքիա – Ռուսաստան տնտեսական գործակցութենէն ու կը փափաքին որ զարգանայ ան:

Ամերիկեան ընկերութիւններու շահերը պաշտպանելու հեռանկարը կը թելադրէ որ ԱՄՆ–ու կառավարութիւնը չանք չխնայէ այս ուղղութեամբ: Գոնկրէսն ալ պէտք է լուրջ ակնկալութիւն բերէ: Ելոյթին այս բաժինին մէջ կը յիշուի թիւ 907 բանաձեւը որ արգելքներ կը բերէ ԱՄՆ–ու կողմէ Ադրբէյճանի կատարելի օժանդակութեան, անոր Հայաստանի կիրարկած շրջափակումին որպէս փոխադարձութիւն: Այդնսթաթ կը նշէ որ այդ միջոցը զրական ազդեցութիւն չէ ունեցած Ղարաբաղի խնդրին լուծումին ու արգելք է շրջանին մէջ ամերիկեան քաղաքական ամրողջական գործունէութեան: Կը չարունակուին այդ բանաձեւը ջնջելու չանքերը եւ ծերակուտականը կը յուսայ որ հակառակ անոր սահմանափակումներուն, կարելի պիտի ըլլայ արհեստավարժական օժանդակութիւն ընծայել Բաքուի: Աւելի, հասկնալի է որ նպատակ ունի տնտեսական եւ քաղաքական զարգացում ապահովելու երկրին եւ զօրակցելու ամերիկեան ընկերութիւններու:

Այդնսթաթ շրջանի դեկավարներուն –Շեվարնատզէ, Ալիեւ, Ազայեւ, Նազարբայեւ– Ուշադրութիւն այցերը ԱՄՆ–ու քաղաքականութեան կարեւոր ազդակ կը նկատէ ու կը թուէ նաեւ ամերիկեան պատուիրակութիւններու շրջան կատարած այցերը: Անոնց կարգին կը յիշէ Սենակի խումբին նախագահներուն այցերը եւ ներկայացուցած վերջին առաջարկները, ըսելով որ Լ. Տէր–Պետրոսեան եւ Ալիեւ հրապարակաւ հաւանութիւն տուած են անոր եւ իրենք անոնցմէ զատ աշխատանք կը տանին նաեւ Ղարաբաղի Հայերուն հետ, կարեւոր բանակցութիւններ վարելով: «Մեր նպատակն է յանգիլ նշանակալից զարգացումի մը, թերեւս նոյնիսկ առաջին փուլի համաձայնութեան մը, տարուան աւարտէն առաջ» կ'ըսէ ծերակուտականը:

Ելոյթին մէջ ուշադրաւ է Թուրքիոյ նկատմամբ լուրջ հոգածութիւնը որ արտայայտութիւն կը գտնէ ամէն առիթով: Նեցուկ կանգնելով հանդերձ Բաքու – Ճէյհան քարիւղատար խողովակաշարին, ԱՄՆ կը պնդեն որ Անդարա առեւտրական համաչիւ կարգադրութիւններ իրագործէ: Կը չանան Թուրքիոյ ուժանիւթի պակասին համար այլընտրանքներ գտնել: Նաեւ ճնշում կը բանեցնեն որ ան բանայ Հայաստանի հետ սահմանը որպէս Ղարաբաղի հարցին լուծումին մէջ դրական դերի մը ապացոյցը:

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը ինչպէս ամէն տարի, ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ին ոգեկոչումի խմբական այց մը կուտայ Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու շիրիմին:

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը:

Շիրմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ:

Հաւաքուիլ ժամը 15–ին Սիմբիթիէռ ար Պանեէօ Փարիզիէնի գլխաւոր մուտքին, Ավընիւ Մարքս Տորմոյա:

Փորթ դ'Օռլէանէն առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմբիթիէռ փարիզիէն կայանը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

REPAS

EN L'HONNEUR
DE A. TER-MINASSIAN

La Section de Vienne de la Croix Bleue Arménienne organise le Dimanche 16 Novmbre, à la Maison de la Culture Arménienne, 9, rue du Cirque à Vienne, un repas en l'honneur de

ANAHIDE TER-MINASSIAN
Maître de Conférences à la Sorbonne.

A l'issue de ce repas Mme Ter-Minassian donnera une conférence sur le thème :
«LA FEMME ARMENIENNE
AU XXe SIECLE»

Pour les inscriptions téléphoner à Mme Yvette Mouradian au :
04 74 85 12 69.

⁂

SECTION «ARAXE»
LYON VILLEURBANNE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

au CASINO DE CHARBONNIERES
«*LE LYON VERT*»

avec pour la première fois à Lyon
NERSIK ISPIRIAN
accompagné par l'Orchestre «ANI»

Samedi 8 Novembre à partir de 21 h

Réservations et vente de billets :
Tél.: 04 72 35 15 86 ou 04 78 88 92 51
— Tenue correcte exigée —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իմ ամուսնոյն՝ Ասատուր Քղելեաճի *մահուան տասներորդ տարելիցին եւ իր զաւկին՝* Աւետիս Քղելեաճի *մահուան տարելիցին առիթներով, Այրի Տիկին Սաթենիկ Քղելեան հեռաւոր նուէրները բրած է. – 200 Ֆր. «Յառաջ» օրաթերթին, 300 ֆրանք «Կամք» օրաթերթին եւ 500 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Վիէնի պըրոցին:*

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութեան հետ

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ

Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնը պիտի ներկայացնէ իր տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

CENTRE CULTUREL
SAHAK MESROP

CONCERT
Willy SARKISSIAN

Pianiste international d'Arménie

au programme,
BACH-BUJONI / SCHUMANN /
CHOPIN / DEBUSSY / KOMITAS

Mercredi 12 Novembre
à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, avenue du Prado
13008 MARSEILLE

P.A.F. : 60 F.

POUR LA PREMIERE FOIS
A ENGHIEN-LES-BAINS

SOIREE THEATRE avec :
NAREG DOURIAN ET SA TROUPE

«MA TANTE DE PARIS»
(comédie)

Soirée organisée par l'Association
N a r e g.

Le 12 Novembre à 20 h 30

dans la Salle des Fêtes
d'Enghien-les-Bains
face au Casino et au parking.

Renseignements et réservations :
01 34 12 84 45 — 01 39 89 63 05
P.A.F. 100 F. (adultes) et 50 F. (enfants).

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 1
Տօն Է Ամենայն Սրբոց,
Յայտից եւ Անյայտից

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱԳԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2
«ՏՕՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ»
Ի յիշատակ համայն ննջեցելոց
Մատաղօրհնութիւն

Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ)

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբը, դեկավարութեամբ՝ Ա. Երզնկեանի:

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Մատաղի օրհնութիւն:

Ի պիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այդ հոգեպարար հանդիսութեան:

Մատաղ նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն օր Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռ. – 04 – 91 – 77 – 84 – 70

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Դեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ւ Ո Ն Շ Ա Ն Թ–ի
ժամանակակից թատերական

● *Ճամբուն վրայ*

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը
118. Rue de Courcelles, Paris 17^e

● *Ես–ի Մարդը*

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին

Հայ Ուսանողական Ասոցումը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14^e

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Կ. Ս. Մ.

ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1997· ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը ի Կ. Պոլիս / Յիսթանպուլ, 1886–էն՝ այսինքն 111 տարիէ ի վեր: Իր Սանուց Ֆրանսայի Միութիւնը – Կ·Ս·Մ· այս առթիւ կը կազմակերպէ

ՓԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 4, ժամը 20·30–ին

ԳՐԻԳՈՐ ՓԼՋՃԸ-ԷՆ

ՏԱԿԱՒԵՆՑ
(Կ· Պոլիս 1930 – 1996 Միչիկըն)

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Կը ներկայացնէ՝ Հայրապետ Սըրատաղ/Սիրոյատաղ
ընթերցողներու մասնակցութեամբ

Նախագահ՝ ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

— Մուտքը ազատ է —

Հ·Բ·Ը·Մ·Ը Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Կ·Ս·Մ·՝ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30
JEUDI
30 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·235 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.235

ԱՄՆ-ՈՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՃԱԿԱՏԸ

ԱՄՆ–ու ծերակուտականն եւ Ներկայացուցիչներու ընթացիկ տարուան ընտրութիւններուն նախընթաց քարոզարշաւը Մ. Ամերիկայի հոկտեմբեր 23–ի երկրորդ շաբաթուան ընթացքին կը հասնի իր գագաթնակէտին։ Այդ օրերուն է որ Ուաշինկթընի հասարակութիւնը կը ներկայացնէ կովկասեան եւ կեդրոնական ասիական չրջանները։ Այդ կարեւորութիւնը կ'արտայայտուի ուժանիւթի հարցի պաշարներու նկատմամբ հասկացողի չհաղորդութեամբ. որպէս կողմնակի ազդակ, կը նշուի նորանկախ երկիրներու դէպի ժողովրդավարութիւն եւ չուկայի տնտեսութիւն անցքը դիւրացնելու մտահոգութիւնն ալ։ Այս պարագաներէն եզրակացութեան չեն գար քաղաքական հիմնական նպատակները նրբացնելու յողնութիւնն իսկ աւելորդ է, քանի որ ծերակուտականը արդէն յստակօրէն կ'ըսէ թէ իր երկիրը հետամուտ է հոն իր ներկայութիւնը ամրապնդելու քայլերու։ Մինչեւ տասնամեակ մը առաջ ամերիկեան սուսերի մը դէմ իսկ վակ այդ գօտիին մէջ քաղաքական ներկայութիւն եւ առընչ հետ որոշիչ դիրք ունենալու Ուաշինկթընի ձգտումին հետ կը յայտնուի Թուրքիոյ ամէն պարագայի մէջ ու ամէն գնով զօրակցելու վճռակամութիւնը։ Գիծ մը որ գրեթէ ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած է ամերիկեան քաղաքականութեան հոլովոյթին մէջ։

Այս երկու հիմնական ուղղութիւններուն զուգ ամերիկացի ծերակուտականին երկրին կը չեշտէ Իրանի դէմ ամրողջական մերժումի կեցուածք մը, իսկ Ռուսաստանի պարագային, զրեթէ անգիտացումի, ուղղակի չառընչուելու մտահոգութիւն մը։ Նոյնիսկ Ռուսաստանին – ի հարկին – զօրակցելու, զործակցելու հաստատումները չեն զօրեր այս տպաւորութիւնը տկարացնելու։ Ու այդ չեզոքութիւնը ցոյց կուտայ խորքին մէջ թէ ԱՄՆ–ու քաղաքական ներկայի ընթացքին դիմաւոր – եթէ ոչ միակ – թիրախը Ռուսաստանի դէմ տարուած մրցակցութիւնն է։ Բան մը որուն դուռ բացած են Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ետք Մոսկուայի ղեկավարները ու միւս կողմէ կասպից ծովու հարուստ պաշարները։

Տրուած չրջանին մէջ ԱՄՆ–ու քաղաքական ներկայութեան առաջին քայլը կը կապուի ուժանիւթին. որպէսզի կասպեան քարիւղը իրմէ ակնկալուած չահը տայ, պէտք է պատերազմի հեռանկարը ընդմիշտ անհետանայ այդ գօտիէն. ատիկա կ'ենթադրէ դիւանագիտօրէն Ջէյհանի եւ Ղարադաղի կնճիռներուն կարգաւորումը։ Առաջինը կը ներփակուի Ուաշինկթընի թուրքեւադրբէջանամէտ քաղաքականութեան հոլովոյթին մէջ. Ջէյհաններու հարցը պայքարը կարեւոր զօրակցութիւն դտաւ Թրքական կողմէն ու համաչխարհային կարծիքին հասաւ ամերիկեան լրատուականներու կողմէ տրամադրուած լայն տեղով։ Շրջանի նման խնդիրներէն ոչ մէկը լրատուական նման տարածումի արժանացաւ. բան մը որուն մէջ նախընտրութիւնը տեղական զործօններու վրայ հիմնուած չէր։ Ղարադաղի պարագային, հակառակ հայկական Սիփուզքի մը ու ԱՄՆ–ու մէջ զործող լոպիի մը զոյութեան, նոյն երեւոյթը չարձանագրուեցաւ։ Ամերիկեան լրատուները չաճախ նոյնիսկ անգիտացան ու լռութեան մատնեցին այդ մէկը։

Այսօր երբ աշխուժացած կը թուին ըլլալ հարցին կարգաւորումի չանքերը, առեւտուրի միաճոյլ ճակատին ու բանակցութեան կեդրոնական յանձնախումբի անդամ։ Հրատարակած է պարսկական, արաբական, թրքական պատմական վէպերու բնագրեր եւ հայերէն ու ռուսերէն թարգմանութիւններ։ Իր գրիչին կը պատկանին նաեւ 15 եւ 18–րդ դարերու արեւելեան Հայաստանի ընկերատնտեսական եւ քաղաքական պատմութեան, ազատագրական չարժումներու, հայ – պարսկական յարաբերութիւններու պատմական աղբիւրագիտութեան վերաբերող կարեւոր ուսումնասիրութիւններ։ Որպէս էջմիածնի հոգեւոր խորհուրդի անդամ մեծ նպաստ բերած է անոր աշխատանքներուն։

Հայագէտ, արեւելագէտ, պատմաբան Ցակոբ Փափազեան մասնակցած էր նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան ակադեմական բազմահատորեակի ստեղծման։

Մարմինը Երեւան կը փոխադրուի Հոկտեմբեր 30–ին։

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Հայաստանի Փարիզի դեսպան Վահան Փափազեանի, ինչպէս նաեւ այրի տիկին Երուանդ Փափազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Ե. ՔՀԱՀ.-
«ՊԻՏԻ ՉՆԵՐԵՄ ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանքֆուրթի գիրքի տօնավաճառին մրցանակը առանալէ ետք գերմանական հեռատեսիլի կայանէ մը երկար ուննեցաւ զիւրա զիւրա վիպագիրը ե· Քէմալ անդամ մը եւս քննադատած է Թուրք պետութիւնը։ Ասկելով մարդկային իրաւանց պաշտպան աչազուրկ փաստաբան է. Եաղմուրտէրէլիի բանտարկութեան ծանր պատիժին մասին, ան ըսած է· «Ցմահ պիտի չներեմ թուրք պետութեան եւ բարեկամ պիտի չըլլամ անոր։ Ասիկա չեմ ըսեր ատոր իմ անձին դէմ ըրածներուն պատճառով. այլ Եաղմուրտէրէլիին ըրածներուն։ Կեանքիս մէջ երեք մեծ վիշտ կրեցի. առաջինը մանուկ տարիքիս հօրս սպանութիւնն էր աչքերուս առջեւ. երկրորդը բանտերու մէջ միջնորդութեանս օրերուն հացադուլի դիմած 12 բանտարկեալներու մահն էր, իսկ երրորդը Եաղմուրտէրէլիի բանտարկութիւնը։ 73 տարեկան գրող մըն եմ։ Մէկը որ միւնչեւ այս տարիքը գրած է, չի կրնար հրաժարիլ այդ արարքէն։ Սակայն, ես վէպ պիտի չգրեմ այլեւս միւնչեւ որ ան ազատ արձակուի»։

⁂

Եաչար Քէմալ նաեւ ամբաստանած է Եւրոպան իր վաստութեան համար Թուրքիոյ նկատմամբ։ Եւրոպական Միութեան երկիրները, կ'ըսէ Քէմալ, նաեւ պատասխանատու են մարդկային իրաւանց այն ծանրակչիռ բռնարարքումներուն զոր Թուրք Պետութիւնը կը զործէ, բռնարարքումներ որոնցմով, ի մասնաւորի Գերմանիա եւ Եւրոպական Միութիւնը ընդհանրապէս չեն հետաքրքրուիր, «պահպանելու համար իրենց չահերը Թուրքիոյ մէջ»։

«ՁՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ»Ի ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ՝ ԼԷՅԼԱ ԹԱՎՇԱՆՕՂԼՈՒԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ· — Ձեր մասին մամուլի մէջ բաւական բնութագրական գրութիւններ լոյս տեսան։ «Բազէ», «Դաշնակցական կուսակցութեան անդամ», ըսուեցաւ։ Դուք կրնա՞ք լուսաբանել այս նիւթը։

Ա· Ղ· — Կը զարմանամ, երբ կը լսեմ այս խօսքերը։ Մէկ քանի օր առաջ Մոսկուա կը զտնուէի։ Այնտեղ ունեցայ կարգ մը տեսակցութիւններ։ Այդ տեսակցութիւններու ընթացքին ուրս խօսակիցներս ըսին ինծի· «Ազերիներէն լսեցինք։ Անոնք կ'ըսեն թէ Ղուկասեան չափազանց հաստատար եւ կակուղ քաղաքագէտ մըն է»։

Ինծի Բազէ կամ Դաշնակցական կ'ըսեն, որովհետեւ ես Ղարաբաղի անկախութեան կողմնակից եմ։ Այդ պարագային Ղարաբաղի ամբողջ ժողովուրդը պէտք է բազէ եւ Դաշնակցական ըլլայ։

ՀԱՐՑՈՒՄ· — Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան երեք շաբաթ առաջ գումարեց մամլոյ ասուլիս մը, որու ընթացքին ըսաւ, թէ «Ղարաբաղ անկախ պետութիւն չի կրնար ըլլալ։ Մանաւանդ Հայաստանին երբեք չի կրնար միանալ»։ Դուք ի՞նչպէս կ'արժեւորէք Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի այս խօսքերը։

Ա· Ղ· — Ամէն քաղաքագէտ իւրայատուկ մտածելակերպ մը կ'ունենայ։ Այն ինչ որ ըսած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, ատիկա ի՛ր տեսակէտն է։ Ես չեմ իւրացներ իր այդ դաղափարը։

Սա հանդրուանին վրայ Հայաստանի հետ միանալու նիւթին մասին խօսիլ չատ անիմաստ է։ Լեռնային Ղարաբաղ ինքնիշխան պետութիւն մըն է։ Այդ ուղեգծով ալ կրնայ կարգ մը սահմանեալ իրաւունքներ ունենալ։

Կ'ուզեմ աւելցնել հետեւեալ կէտը։ Մենք բազմաթիւ առիթներով յայտարարեցինք, որ Ղարաբաղ պատրաստ է Ադրբէջանի հետ ուղղակի յարաբերութիւններ մշակելու։ Սակայն Ղարաբաղի կողմէ Ադրբէջանի հետ անուղղակի որեւէ կապ ընդունելի չէ։

Բացարձակ անկախութեան նիւթին չուրջ ալ կ'ուզեմ հետեւեալը ըսել· այս աշխարհի վրայ եթէ միայն Ադրբէջանն ու Ղարաբաղը մնան, այն ատեն մենք լուծած կ'ըլլանք մեր անկախութեան հարցը։

Սակայն, նկատի առնելով, որ բազմաթիւ երկիրներ կ'օժանդակեն Ադրբէջանի, – Թուրքիան դուրս կը պահեմ ատոնցմէ – սկսանք մտածել, թէ ի՞նչպէս պէտք է մաքուր պահենք Ադրբէջանի վարկը։

Մենք դիտենք թէ ի՞նչ կ'ուզէ աշխարհը եւ յարգանք կը ղգանք իրենց այս պահանջին դիմաց։ Սակայն պէտք է նկատի առնել, որ եւքայլն ալ տրամաբանական սահման մը ունի։ Լեռնային Ղարաբաղի Ադրբէջանի հետ անուղղակի յարաբերութիւն հաստատելն ալ կացութիւն մըն է, որ կը դէմ կ'անցնի տրամաբանութեան բոլոր սահմանները։

Այդ պատճառով ալ մենք մեր անկախութենէն երբեք զիջողութիւն պիտի չընենք, եւքայլ պիտի չառնենք։ Սակայն անկախութիւնն ալ զանազան ձեւեր ունի։ Ամբողջ հարցն այն է, որ այն անկախութիւնը, զոր այսօր ձեռք ձգած ենք, որոշած ենք ոչ ոքի վերադարձնել։

ՀԱՐՑՈՒՄ· — Թուրք մամուլի մէջ հրատարակուած ձեր խօսակցութիւններէն մէկուն մէջ ըսեր էք, որ «Ղարաբաղ անկախ չի կրնար ըլլալ»։ Հիմա ձեր խօսքերու լոյսին տակ կրնա՞ք պարզաբանել այս նիւթը։

Ա· Ղ· — Ես իմ խօսակցութեանս մէջ «Ղարաբաղ Ադրբէջանի անձնատուր պիտի չըլլայ», ըսի։ Ինչ մեզի, որ լրագրողները իմ այս խօսքիս արձագանգեցին «Ղարաբաղ Ադրբէջանի անձնատուր կ'ըլլայ» ձեւով։

ՀԱՐՑՈՒՄ· — Ըստ ձեզի, լրագրողները ի՞նչ նպատակաւ ըրին այս բանը։

Ա· Ղ· — Լրագրողները, պարբերաբար, դպայացունց լուրեր հրատարակելու մարմաջով, կ'ընեն այդպիսի բաներ։ Եթէ իրենց այդ խօսքերուն ետին տարբեր ցանկութիւններ ալ թաքնուած չեն, ասիկա այսպէս է։

ՀԱՐՑՈՒՄ· — Դուք ի՞նչպիսի բաղաքականութիւն կ'ակնկալէք Անգարայէն։

Ա· Ղ· — Անգարա պէտք է անկողմնակալ վերաբերում ցոյց տայ, որովհետեւ Թուրքիա եւս այս նիւթին չուրջ Մինսկեան խմբակի միջնորդ երկիրներէն մէկն է։ Թուրքիա իրական միջնորդ երկիր կրնայ

(Շար·ը Դ· էջ)

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՍԿԷ ԱԻԵԼԻ ՉԷՐ ԿՐՆԱՐ ՍԻՐԵԼ ՉԻՍ»

ՍԱՀԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՃԵՄՃԵՄԵԱՆ

Մեզուելյան հետքի պատկերասրահը արշաւ մը կը մնայ մեր ուշադրութեան դիմաց՝ կեանքի մը տարիներուն ամբողջական գնացքովը ուռճացած: Հայ պատմագրութեան ու բանասիրութեան անզուսպները իրմով բեղնաւոր՝ բազմաճաշակ էջերով լուսաւոր իր օրերու հոսքը՝ հայ վանքերու վեհապետ ճանապարհը ճշմարտապէս վերապրող ուժական արշաւի մը արձագանգը կը հնչէ իր կազմած էջերուն օրինակելի կերպարներով...:

Երբ կը մնանք վանականի կեանքի պահերուն ունկնդիր՝ մեր սրտերը իրեն հետ կ'ընթանան դէպի դարերու խորքը հայ պատմութեան, ու կը հաւատանք մեր ժողովուրդի անմահութեան ճանապարհին...:

Վանահայրութեան պաշտօնի կոչուելէն շատ առաջ միրճուած էր այն կեանքի ծանրակշիռ ընդերքներուն ուրկէ յայտնաբերուող հայագիտական բերքը կը հարստացնէր մեր գանձարանը՝ միշտ վաստահօր մը զգաստութեամբ ու ժրաջանութեամբ...:

Միխիթարեան վարիչն ու վաստակին պարկեշտ ու մնայուն օրինակելի գնացք մը եղաւ իր ողջ էութիւնը: Պատմաբանա-սիրական իր պեղումներու վաստակին մէջ կը ցոլայ մեր ժողովուրդի դիմագիծին պահպանման ու նուաճումներուն բարեխառնած իր կանքը:

Պայծառ ու պատուական կենցաղով վանականները կ'ուելցնեն վանքերու անաստանութեան ուժականութիւնը: Մեր հաւատքը երկինքէն կ'իջեցնեն գետին, ինչպէս անձրեւը՝ արտերուն ու կեանքին:

Իրեն աշակերտած սերունդ մը հիւսումով կը խօսի իր աշխատանքի նուիրումին: Պարզ, բարեկամ, հաղորդական եւ ճկուն: Ամօթխած համեստութեամբ խնարհ ու պարկեշտ ապրումներուն, որոնք աշխատանքի արդիւնաւոր ճամբաներուն մէջ կը սեղծէին երջանկութեան մթնոլորտ մը՝ օրէնքի ու նպատակի ապահով պայմանագրութեան եղանակներով հարուստ:

Սկիզբը իր կենցաղին՝ կը գտնենք հոգեկան պայմաններու պատմութեանը մէջ... Ժիպէյլի Հայ Որբանոցը... պարապարան հայ «մնացորդաց»ին: Ամերիկացած Արեւմտահայաստանի որբուկներուն պիտոյան տէր կանգնիլ իրենց ազգային արժանապատուութեան եւ արժէքներուն ու հիմը դնել սրբազան հայ ընտանիքներու... ուր կիւրին ծնած Ցակոբն ու Կեսարիա ծնած Սիրանոյշը իրենց սրբազան բոյնը սեղծեցին՝ վաեելով հայ տան ճրագը, ունենալով իրենց վաստակներու չարքը...

Աւազանի անունով կարպիս անդրանիկն էր անոնց, յետագային Սահակ Ծ. Վարդապետ, Միխիթարեան ընդհանուր արքահայր ... պատանի կարպիսը աշակերտ՝ Դամասկոսի Ազգային Միացեալ վարժարանին՝ անօրէն Գալըպճեանի ուշադրութեան արժանացած: Իրեն կ'առաջարկուի աշակերտելու Ս. Ղազարի Միխիթարեաններուն: Դամասկոս իր ծննդավայրէն մեկնումի առթիւ, հօրը փափաքին ունկնդիր, համաձայն կ'ըլլայ ուսանելէ եւ թժշկական մասնագիտութիւն ձեռք բերել:

Տարիներ եւ երբ կը հարցուի աչակերտութեան, թէ ինչո՞ւ եկած է վանք, աշակերտ մը կը պատասխանէ. — «Իսրի մահ մը ունենալու եկած եմ ... վանքին ետ տալու՝ ինչ որ առած եմ իրմէ...»: Այս ապնիւ պատասխանը կը մնայ պատանի կարպիսի արտին մէջ սերմանուած...

Բայց նոյն աշակերտը կը դարձի օր մը վանք մնալէ ու կը մեկնի անվերադարձ՝ խոր տրամութիւն պատճառելով կարպիսին: Ընկերոջ այդ խոստումը յարգուած պահելու պարտականութիւնը յանձն կ'առնէ դիտակից նուիրումով ինքը՝ վրաստահաբ կարպիսը, եւ կը մնայ վանք... մինչեւ մեր օրերու մեր այսօրուան ապրումները...

Եթէ ամէն ուղեւոր հասնի իր ճանապարհի նպատակեալ հանգրուանին, մեր կեանքը տարբեր մթնոլորտ կը պարգեւէ չրջապատին, եւ մենք կը գտնանք ա-

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԿԱՄ ՍՈՒՋԱՆՆԱ ԿՐԵԿՈՐԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հոկտեմբեր 18, Շաբաթ գիշեր ներկայ եղանք Մարսէյլի Օվերան, երաժշտութեան միջազգային մրցոյթի մը, 16 երկիրներէ (Ճափոն, Իտալիա, Ռուսաստան, Ֆրանսա, Գանատա, Եուկոսլավիա, Գերմանիա, Պելժիա, Հայաստան եւայլն) մասնակցած 54 թեկնածուներէն (երկեակduo) հորս օրերու ընթացքին դատուած, վերջին երեք փինալիսթներու համերգ — մրցոյթը ունկնդրելու համար:

Նախ չեշտենք թէ՝ այս մրցոյթը հիմնուած է 1994—ին Մարսէյլի բոլոր «Ռոթարի Քլէօպ»ներու կողմէ, եւ տեղի կ'ունենայ անկէ երեք տարին անգամ մը: Կազմակերպիչներու ցլխաւոր նպատակն է՝ քաջալերել՝ երիտասարդ երաժիշտները, նիւթական թէ բարոյական դեռնի վրայ եւ անոնց առջեւ բանալ նոր հորիզոններ, նոր ուղիներ արուեստի բնագաւառէն ներս: Ուրեմն, առաջինը տեղի ունեցաւ 1994—ին՝ Ֆրանսայի ամենայայտնի դաշնակահարներէն՝ Փիէռ Պարպիղէի (1922—1990) յիշատակին եւ միայն դաշնակի համար: Փ. Պարպիղէն եղած է դաշնակի քառամթիւ մրցոյթներու դափնեկիրը, անոր՝ Մարսէյլի ազգային երաժշտանոցի: Ունեցած է սերտ յարաբերութիւններ հայ գաղութի, յատկապէս Մարսէյլի տիրակին դէմքերէն՝ ողբացեալ Արշամ Պապեանի հետ եւ միասնաբար կեանքի կոչած են «Արամ Խաչատուրեան» հիմնարկը, եւ գեեղած՝ մեծանուն հայ երգահանի կիսանդրին երաժշտանոցի բակին մէջ: Այս վերջին մրցոյթը տեղի ունեցաւ ջութակ — դաշնակ երկեակի համար, եւ դարձեալ Պարպիղէի եւ Քրիսթիան Ֆէրրասի (1933 — 1982) յիշատակին, որ եւ դած է շատ նշանաւոր ջութակահար եւ յաճախ նուագած է Պարպիղէի հետ, եւ աշխարհահռչակ դեկավար՝ Հէրպէրթ Ֆոն Գարայեանի դեկավարութեան ներքեւ:

Այս համերգ—մրցոյթի երեք փինալիսթներէն մէկն էր՝ Սուզաննա Կրեկորեան (ջութակ) եւ Օլէկ Փոլիանոքի (դաշնակ) երկեակը, որ հորս պարտադրական գործերէն ընտրած էր «Լա Լանտովսքի, օփ. 76»ը, զոր ժամանակակից երաժիշտ՝ Թրևսթան—Փաթրիս Շեյնլօ յօրինած էր «Մարսէյլի Ռոթարի Քլէօպ»ներու Երաժշտութեան Միջազգային Մրցոյթի» ապսպրանքին վրայ, եւ Սեզար Ֆրանքի «Լա Մաժէօռ Սօնատ»ը, որ ձօնուած է 19—րդ դարու ծանօթ ջութակահար Էօժէն Իզային:

Զորս մասերէ կազմուած բաւական բարդ, դժուար, սակայն սքանչելի այս ստեղծագործութեան մէջ կարելի է զգալ նել կեանքի խորունկ տրամադրութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը եւ անակնկալներով լի երեւոյթները:

Երիտասարդ արուեստագէտները՝ Սուզաննա Կրեկորեան եւ Օլէկ Փոլիանոքի նուագեցին այս զոյգ գործերը զմայլելի ներդաշնակութեամբ, իրերհասկացողութեամբ, բազմերանգ եւ նրբին կատարողութեամբ, հաստատ եւ յստակ թէքնիքով (կարելի չէր լսել նոյնիսկ մի քանի «fou rioբ»), ոգեւորիչ մեկնաբանութեամբ եւ խոր զգայնութեամբ, արդարացիօրէն հիացնելով ոչ միայն Օվերան դրեթէ լեցուցած արուեստասէրները, այլ նաեւ դատակազմի նախագահ՝ դերմանացի ծանօթ դեկավար՝ Քուրթ Ռէմլոու եւ բոլոր անդամները՝ Մարսէյլ ժամանած տարբեր երկիրներէ:

Արդարացիօրէն Սուզաննա Կրեկորեան եւ Օլէկ Փոլիանոքի դատակազմի միաձայնութեամբ հռչակուեցան դափնեկիրները այս մրցոյթին եւ ստացան 40·000 ֆրանք կազմակերպիչներէն, ինչպէս նաեւ համերգներու հրաւէրներ Մարսէյլի եւ շրջակայքի զանազան երաժշտական կազմակերպութիւններէն: Հրաւէրներ՝ որոնք առիթը պիտի տան մեզի կրկին ունկընդրելու Սուզաննա Կրեկորեանը եւ զնահատելու անոր բարձրորակ եւ արդէն դրեթէ հասունութեան հասած մեկնաբանական արուեստը:

Առիթը օգտագործելով ստորեւ կու տանք Սուզաննա Կրեկորեանի կենսագրական դիծերը, աւելի մօտէն ծանօթանալու համար այս տաղանդաւոր արուեստագիտուհին Ֆրանսահայ գաղութին, որ կրնայ թերեւս որեւէ առիթով, որեւէ առեն պինդ քայլերել, երաժշտական լուրջ նախաձեռնութիւն մը կազմակերպելով: Երիտասարդ հայ արուեստագէտներուն բանանք մեր սրտերը՝ անոնց արուեստի փշոտ նախաքայլերուն մէջ, որպէսզի հպարտանանք անոնց վաղուան համբաւով...:

***

Սուզաննա Կրեկորեան ծնած է Երեւան: 1975 — 1986 ուսանած է Կոնսերվատորիան մասնայատուկ դպրոցը, ապա 1986 — 1993 Մոսկուայի Զայքովսքի պետական երաժշտանոցը՝ ուսուցիչ ունենալով Մայա Կլեցարովան: 1993—ին անցած է Փըրակա, իր ուսումը շարունակելու «Մոցարթ Աքատէմի»ին մէջ: 1994—էն ի վեր Սուզաննա կը յաճախէ Քէօլնի պետական երաժշտութեան բարձրագոյն դպրոցը, կատարելագործելու համար իր արուեստը Սաչքօ Կավրիլովի մօտ: 1988—ին Սուզաննա Կրեկորեան տուած է համերգներ Ամերիկայի մէջ, ծանօթ դեկավար Զուպին Մէհթայի դեկավարութեան տակ: 1989—ին որպէս առաջին ջութակահար նուագած է Մոսկուայի երաժշտանոցի Սեներկային նուագախումբին, իսկ 1991—ին Ռուս—դերմանական երիտասարդաց նուագախումբին հետ, դեկավարութեան ներքեւ աշխարհահռչակ թաւջութակահար — դեկավար՝ Մ. Ռոստրոպովիչի: 1992—ին Լօրիս Ճղնաւորեանի դեկավարութեամբ Հայաստանի ազգ. նուագախումբին հետ հանդէս եկած է Անգլիոյ մէջ: 1993—ին Մոսկուայի երաժշտանոցի Սեներկային նուագախումբին հետ արձանագրած է Անթոնիօ Քորէլլիի 12 «Քոնչէրթօ կրօսսօ»ները՝ Մոսկուայի պետական ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին համար: 1994—ին մասնակցած է «Շէյվիկ — Հոլչթայն», իսկ 1995—ին Օլէկ Փոլիանոքիի հետ ժրնեւի «Երաժշտութեան ամառնային փառատօն»ին: Նոյն տարին Գերմանիոյ հեռատեսիլի երկրորդ կայանին համար, «Ուչաղութիւն դասական» յայտագրի ծիրին ներս կատարած է առանձին արձանագրութիւն: 1996—ին Գիմ Քաչքաչեանի հետ տուած է սեներկային երաժշտութեան համերգներ, որոնք սրսկուած են «Վէսթ տոյչը» եւ Պրէմէնի ձայնասփիւռներէն:

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

Մարսէյլ, Հոկտեմբեր 25

ՀԱՅՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ պատրիարքական համագումարը տեղի ունեցաւ 1997 Հոկտեմբեր 8—էն 12, Զմմառու Տիրամօր դարաւոր վանքին մէջ, Աթոռ, Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան:

Համագումարին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ աղօթքով, Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 7—ին երեկոյեան ժամը 5—ին, վանքին եկեղեցւոյ մէջ՝ ի ներկայութեան բոլոր անդամներուն եւ հաւատացեալ հոծ բազմութեան: Հուսկ՝ Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Յովհաննէս Պետրոս ԺԲ. Գասպարեան Պատրիարք կաթողիկոսը արտասանեց բացման խօսքը եւ տուաւ իր հայրապետական օրհնութիւնը:

Պատրիարքական համագումարը, որ առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, համախմբեց հոգեւոր Տիրոջ նախապահութեամբ՝ նուիրապետութեան Սինհոդոսին անդամ արքեպիսկոպոսները, եպիսկոպոսներն ու վիճակաւորները, միաբանութիւններու մեծաւորները, ղեղրեվանքներու տեսուչները, պատուիրակ կղերականներ եւ աշխարհականներ հեռեւեալ թեմերէն. Հայաստան, Վրաստան, Ռուսաստան, Պոլիս, Պաղատա, Հալէպ, Գամիշլի, Դամասկոս, Լիբանան, Իրան, Եգիպտոս, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Գանատա, Արժանթին, Ուրուկուէյ, Պրազիլիա, Յունաստան, Երուսաղէմ, Յորդանան, Լեհաստան եւ Իտալիա:

Մասնակցողներուն ընդհանուր թիւն էր 70 ժողովական:

Համագումարը քննարկեց հետեւեալ երեք հիմնահարցերը, որոնք կը յուզեն Հայ կաթողիկէ եկեղեցին այսօր.

Ա. — Տոհմային ինքնութիւն եւ համայնքային պատկանելիութիւն:

Բ. — Աչխարհականներու առաքելութիւն:

Գ. — Փոխյարաբերութիւն Սփիւռքի եւ հայրենիքի թեմերու միջեւ:

Այս հարցերուն հետ առընչուող կարեւոր նիւթ մը եւս ուսումնասիրուեցաւ, որ է.

Դ. — Քահանայական եւ կրօնաւորական կոչումներու արժարժումը:

1. — Ժողովականները խորապէս վհատկից զգածան, թէ Հայ կաթողիկէ եկեղեցին ինքնաւար պատրիարքական եկեղեցի է, իր իւրայատուկ կանոնագրով:

Ինչ որ գայն կը բնորոշէ, իր զոյգ ինքնութիւնն է. ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ու ԿԱԹՈՂԻԿՈՒԹԻՒՆԸ:

ՀԱՅ՝ ծէսով, լեզուով, արմատներով, պատմութեամբ, մշակոյթով, օրէնսդրութեամբ, աւանդութիւններով...

ԿԱԹՈՂԻԿ՝ հաւատքով եւ վարդապետութեամբ, ինչպէս նաեւ՝ հոգեւոր հաղորդակցութեամբ Ընդհանրական եկեղեցւոյ հետ:

Կաթողիկէութիւնը չի նսեմացներ անոր հայկականութիւնը, այլ իր ինքնատիպ հայկականութեամբ կը ճոխացնէ կաթոլիկ Տիեզերական եկեղեցին:

ՀԱՅ եւ ԿԱԹՈՂԻԿ. ա՛յս է անբաժան եւ ամբողջական ինքնութիւնը Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ:

Դպրոցներն ու ակումբները, մամուլն ու հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները, ինչպէս նաեւ մխիթեանական չարժումներն ու եկեղեցական հաստատութիւնները պարտականեց բացման խօսքը եւ տուաւ իր հայրապետական օրհնութիւնը:

Պատրիարքական համագումարը, որ առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, համախմբեց հոգեւոր Տիրոջ նախապահութեամբ՝ նուիրապետութեան Սինհոդոսին անդամ արքեպիսկոպոսները, եպիսկոպոսներն ու վիճակաւորները, միաբանութիւններու մեծաւորները, ղեղրեվանքներու տեսուչները, պատուիրակ կղերականներ եւ աշխարհականներ հեռեւեալ թեմերէն. Հայաստան, Վրաստան, Ռուսաստան, Պոլիս, Պաղատա, Հալէպ, Գամիշլի, Դամասկոս, Լիբանան, Իրան, Եգիպտոս, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Գանատա, Արժանթին, Ուրուկուէյ, Պրազիլիա, Յունաստան, Երուսաղէմ, Յորդանան, Լեհաստան եւ Իտալիա:

Մասնակցողներուն ընդհանուր թիւն էր 70 ժողովական:

Համագումարը քննարկեց հետեւեալ երեք հիմնահարցերը, որոնք կը յուզեն Հայ կաթողիկէ եկեղեցին այսօր.

Ա. — Տոհմային ինքնութիւն եւ համայնքային պատկանելիութիւն:

Բ. — Աչխարհականներու առաքելութիւն:

Գ. — Փոխյարաբերութիւն Սփիւռքի եւ հայրենիքի թեմերու միջեւ:

Այս հարցերուն հետ առընչուող կարեւոր նիւթ մը եւս ուսումնասիրուեցաւ, որ է.

Դ. — Քահանայական եւ կրօնաւորական կոչումներու արժարժումը:

1. — Ժողովականները խորապէս վհատկից զգածան, թէ Հայ կաթողիկէ եկեղեցին ինքնաւար պատրիարքական եկեղեցի է, իր իւրայատուկ կանոնագրով:

Ինչ որ գայն կը բնորոշէ, իր զոյգ ինքնութիւնն է. ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ու ԿԱԹՈՂԻԿՈՒԹԻՒՆԸ:

ՀԱՅ՝ ծէսով, լեզուով, արմատներով, պատմութեամբ, մշակոյթով, օրէնսդրութեամբ, աւանդութիւններով...

ԿԱԹՈՂԻԿ՝ հաւատքով եւ վարդապետութեամբ, ինչպէս նաեւ՝ հոգեւոր հաղորդակցութեամբ Ընդհանրական եկեղեցւոյ հետ:

Կաթողիկէութիւնը չի նսեմացներ անոր հայկականութիւնը, այլ իր ինքնատիպ հայկականութեամբ կը ճոխացնէ կաթոլիկ Տիեզերական եկեղեցին:

ՀԱՅՑ

ՀԱՎՈՒՆ ՂԱՂՈՒՏՈՆՈՎ

ՎԵՊ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻՑ ԿՅՈՒՂԵՐԻ

Ե.

Մահն էր ամբողջ ուժով իրար հետ խառնված, որովհետև ոչ ոք չէր կարող ասել, թե ո՞ր մեկն էր ավելի սոսկալի: Եվ այդ ամբողջ ընթացքում, երբ ես ինձ հետ էի տարել Ռոզային, որ ուշքի գար, ես ոչ մի րոպե չդադարեցի մտածել, թե ինչպես ազատվեմ այդ ամենից, որ ինձ շրջապատել էր, ինչպես ազատվեմ այդ ամենից, որ ինձ սպառնում էր, ինչպես ազատվեմ այդ ամենից, որ ինձ ճնշում էր:

Ես ոչ մի ուշադրություն չէի դարձնում ոչ ոտքերիս տակ ընկած մարդկանց, ոչ էլ նրանց վրա, որոնք ինձ հրում էին, ոչ էլ նրանց վրա, որոնք ինձ հետ էին գալիս, ոչ էլ նրանց վրա, որոնք ինձ հանդիպում էին: Ես միայն մի բան էի տեսնում, միայն մի բան էի զգում, միայն մի բան էի ուզում, որ ինձ հաջողվեր ազատվել այդ ամենից, որ ինձ ճնշում էր, որ ինձ սպառնում էր, որ ինձ հետ էր գալիս:

Ես ոչ մի ուշադրություն չէի դարձնում ոչ ոտքերիս տակ ընկած մարդկանց, ոչ էլ նրանց վրա, որոնք ինձ հրում էին, ոչ էլ նրանց վրա, որոնք ինձ հանդիպում էին: Ես միայն մի բան էի տեսնում, միայն մի բան էի զգում, միայն մի բան էի ուզում, որ ինձ հաջողվեր ազատվել այդ ամենից, որ ինձ ճնշում էր, որ ինձ սպառնում էր, որ ինձ հետ էր գալիս:

— Պարոնե՛ր, տասը տար, չորս տար, հինգ տարի ինձ տվեք, մի՛ պահեք ինձ ավելի երկար, ես ամեն ինչ կանեմ, ինչ որ ուզում եք, միայն ինձ ազատեցրեք ինձ հետ եղող այդ ամենից:

— Ներողություն, ձեր ուզածը հնարավոր չէ, մենք ձեզ չենք կարող ազատել ձեր հետ եղող այդ ամենից, որովհետև մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի մեջ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի ազդեցության տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի ճնշման տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի սպառնալիքի տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի հետ գալիս:

— Ներողություն, ձեր ուզածը հնարավոր չէ, մենք ձեզ չենք կարող ազատել ձեր հետ եղող այդ ամենից, որովհետև մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի մեջ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի ազդեցության տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի ճնշման տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի սպառնալիքի տակ, մենք ինքներս էլ ենք այդ ամենի հետ գալիս:

— Ներողությո՛ւն, ներողությո՛ւն, ներողությո՛ւն, ես ոչ մի կերպ չեմ կարող ձեզ ազատել ձեր հետ եղող այդ ամենից, որովհետև ես ինքս էլ այդ ամենի մեջ եմ, ես ինքս էլ այդ ամենի ազդեցության տակ եմ, ես ինքս էլ այդ ամենի ճնշման տակ եմ, ես ինքս էլ այդ ամենի սպառնալիքի տակ եմ, ես ինքս էլ այդ ամենի հետ եմ

ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակը,

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից

Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական բոլոր Մարմինները,

Տիկին Ալիս Մուճճեան,

Զաւակները, թոռները,

Տիկին Էլիզ Կէլիպոլեան,

Տիկին Շուշան Հէրիճեան եւ

ընտանեկան բոլոր պարագաները

կը ծանուցանեն, թէ՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2

Փարիզի Մ. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ,

յաւարտ պատարագի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի

իրենց երախտաչատ Առենապետին, սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր ու հարազատին՝

ՀԱՄԱԶԱՍՊ-ԿԱՊՐԻԷԼ ՄՈՒՄՃԵԱՆ-Ի

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առիթով:

Ցեղ արարողութեան, ցաւակցութիւնները կ'ընդունուին Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

(Շար. Ա. էջէն)

նկատուիլ այն առեն միայն, երբ անկողմնակալութեամբ կը վարուի: Սակայն այսօր Թուրքիա կողմնակալ դեր առանձնած վիճակ կը պարզէ:

Թուրքիա եթէ այսօր Հայաստանի դէմ արդելք կը կիրարկէ, մենք չենք կրնար Թուրքիոյ միջնորդութեան լրջութիւնը խնդրոյ նիւթ դարձնել: Եթէ ամփոփել պէտք ըլլայ, այնքան առեն, որ Թուրքիա Հայաստանի արդելք կը կիրարկէ, մենք Թուրքիան չենք կրնար ընդունիլ որպէս լուրջ միջնորդ երկիր մը: Միջնորդները անկողմնակալ կ'ըլլան:

Կրնայ պատահիլ, որ միջնորդ մը կողմնակալ կարծիքներ կամ հակումներ ունենայ: Սակայն տեսակցութիւններու ընթացքին ան պարտաւոր է, իր այդ զգացումները, հակումները մէկ կողմ հրել: Ահաւասիկ այդ պատճառաւ է, որ մենք Թուրքիան կ'ընդունինք որպէս Ազերբէյճանի կողմնակից երկիր, եւ կ'ըսենք. «Թուրքիան Ազերիներու կ'օգնէ, անոնց կողմը կը բռնէ»:

Այսուհանդերձ, եթէ Թուրքիա սկսի աւելի անկողմնակալ դիրքորոշում մը որդեգրել, այն առեն կը կարծեմ, որ ան տեսակցութիւններու ընթացքին կրնայ առանձնել աւելի լուրջ, աւելի հեղինակաւոր դեր մը:

Սակայն մտանանչեմ նաեւ հետեւեալը. եթէ Թուրքիոյ այսօրուան քաղաքականութիւնը բաղդատենք ասկէ մէկ քանի տարի առաջուան քաղաքականութեան հետ, կրնամ ըսել, որ Թուրքիա այսօր չատ աւելի առարկայական է: Սակայն Թուրքիոյ այսօրուան այդ ընթացքը մեր ակնկալածէն, մեր յուսացածէն չատ աւելի ետ կը մնայ: Մենք չատ մեծ ակնկալութիւններ ունինք Թուրքիայէն:

(Շար. 2)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԿԱՐԱՆԱԿԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿԸ անցաւ եւ Հոկտ. 28–ին, ժամը 16–ի չուրջ ամերիկեան ժամով երբ Ուոլ Սթրիթ սկսաւ յաւելում արձանագրել (4,7%) բոլորը չունէ առին: Ցաւելման այդ ձգտումը ամրապնդուեցաւ յաջորդ օրն իսկ, Հոկտ. 29–ին, երբ Հոնկ–Քոնկի սակարանը բացման պահուն իսկ 16%–ի յաւելում կը ներկայացնէր: Այսուհանդերձ կարճ ժամանակի փոթորիկին հետեւանքով, փարիզի սակարանը 550 միլիառ ֆրանք կորսընցուցած է, կ'ըսուի թէ երկրին ամէնէն հարուստ կինն ալ՝ տիկին Լիլիան Պէթանքուռ (Օրէալ) 13 միլիառ կորսընցուցած է (Էօրոփ 1, ձայնասփիւռի կայան):

Ֆ. Լէոթար, որու փաստաբանը Փաթրիք Տէվէճեանն է, չահեցաւ իր դատը Հոկտ. 28–ին, դատարանը վճռեց որ երկու լրագրողներու հրատարակած գիրքին պէտք է վերցուին այն էջերը որոնք կ'ամբաստանեն Լէոթարը (Լ'Անգորնէ ծածկանունին տակ) Եան Փիայէ սպանութեան կապակցութեամբ: Հրատարակիչը ակայն, Ֆլամարիոն որոշեց աւելի հետու երթալ եւ հրապարակէն քաշել հատորը եւ նոր հրատարակութեան ձեռնարկել: Լէոթար, ապա, որոշեց պատուոյ դատ բանալ երկու լրագրողներուն դէմ եւ վը-

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԵՐԸ, ՈՐՈՆՑ ԱՆՓՈՓՈԽ ԵՆ 1995 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ԷՆ Ի ՎԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿՐԱՑ ԾԱՆՐ ՑԱԽԵԼՈՒՄՆԵՐՈՒՆ, ԳԼԽԱՒՈՐԱԲԱՐ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՍԱԿԵՐՈՒՆ (50% ՄԱՐՏԷՆ Ի ՎԵՐ), ԹՈՒՂԹԻ, ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԵՒ ԱՅԼ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՑԱԽԵԼՈՒՄ ՊԻՏԻ ԿՐԵՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ, ԻՆՉՊԷՍ ՑԱՑՏԱՐԱԲԱՑ ԷԻՆՔ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՍԿԻԶԲԸ:

Նոր սակերն են. –

ՓՐԱՆՍԱ. –

Տարեկան	1.250 Ֆր.
Վեցամսեայ	635 Ֆր.
Հատը	6 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ. –

Ամէնօրեայ առաքում	1.500 Ֆր.
Շաբաթական առաքում	1.350 Ֆր.

Օգնաւային առաքումներու համար դիմել վարչութեան, սակերը տարբեր ըլլալով ըստ երկիրներու:

*
**

Նոյեմբեր 1–էն յետոյ ոչ մէկ բաժանորդագրութիւն կը դանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«Ց Ա Ռ Ա Զ»Ի

նասուց հատուցում պահանջել: Երկու լրագրողները բաւական վարկաբեկուեցան այս հարցին մէջ քանի ոչ մէկ փաստ կրցան բերել եւ իրենց ներկայացուցած տեղեկատու «զօրավար»ն ալ Առլէզիէնն մը մնաց: Լէոթար քանի մը օրուան մէջ, հապճեպով գիրք մըն ալ գրած է՝ «Պատուոյ համար» ուր, թէեւ չատ բան չըսեր բուն հարցին մասին:

ՓԱՓՈՆի գատավարութիւնը անդամ մը եւս յետաձգուեցաւ եւ սկզբունքով պիտի վերսկսի Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 31–ին: Դատարանին նշանակած քննիչ բժիշկը յայտնեց թէ Փափոն կը տառապի սուր բնոյթ ունեցող թոքատապ մը:

ՊԷՅՐՈՒԹի ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ դէմ ոճրափորձ մը գործուեցաւ Հոկտ. 28–ին առանց զոհ պատճառելու: Պայթուցիկ մը զետեղուած էր ներսը եւ պատ մը փլած է: Ամերիկեան Համալսարանը ամէնէն կարեւորներէն է արաբական աշխարհի: Հիմնուած է 1866–ին, քաղաքին արեւմտեան մասը: Հին բաժանմունքներէն մէկը քանդուած էր 1991 Նոյեմբեր 8–ին պայթումի մը հետեւանքով, քանի մը տարի առաջ ալ նախագահը սպաննուած էր, երբ դրասենեակէն դուրս կ'ելլէր:

ՄՈՍԿՈՒԱ. Նոր ղժուարութիւններու կը բախի համաձայնավարներուն հետ անցագրերու պատճառաւ: Արդարեւ, երեք չաբաթ է որ չրջագայութեան մէջ են նոր անցագրերը եւ բանավէճ մը ծագած է որ կրնայ ստիպել կառավարութիւնը հրապարակէն քաշելու եւ նորերը պատրաստելու: Այս նոր անցագրերուն մէջ ջնջուած է հինգերորդ կէտը որ կը վերաբերէր ազգութեան (որ կը տարբերի քաղաքացիութենէն): Ներհ. իշխանութեան օրով, մարզկային իրաւանց պաշտպանները պայքարած էին այդ նշումին դէմ որ խտրականութեան փաստ կը դանէին (օրինակ ով որ հրեայ պատասխանէր համալսարան մտնելու համար դժուարութիւն կ'ունենար, դաղտնի fոքաներու պատճառաւ): Համապատասխանելու համար միջազգային կանոններուն, Ռուսաստան ջնջած էր այդ 5–րդ կէտը, բայց համաձայնավարները կը բողոքեն եւ կը պահանջեն որ դրուի: Ռուսաստան 148 միլիոն բնակիչ ունի որու 20%–ը Ռուս չէ:

ԻՏԱԼԻՈՑ հիւսիսի Լիկային կազմակերպած «երեսփոխանական ընտրութիւնները»՝ հիմնելու համար Փատանիոյ Խորհրդարանը, չեղեալ հռչակուեցան Իտալիոյ կառավարութեան կողմէ: Ըստ այս անջատողական Շարժումին պարագլուխ՝ Ումպէրթօ Պոսիի 6 միլիոն հոգի մասնակցած են քուէարկութեան, մինչ մասմուլը եւ օրինակ Լա Ռեփուպլիքան կը դրեն թէ միայն 700 հազար էր մասնակցողներու թիւը, ուժ չրջաններու մէջ (22 միլիոն բնակիչ): 1100 թեկնածուներու մէջ, 200 «երեսփոխան» պիտի ընտրուէին:

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը ինչպէս ամէն տարի, ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1–ԻՆ ոգեկոչումի խմբական այց մը կուտայ Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու չիրիմին:

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը:

Շիրմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ:

Հաւաքուիլ ժամը 15–ին Սիմբիէէռ տը Պանեէօ Փարիզիէնի գլխաւոր մուտքին, Ավընիւ Մարքս Տորմոա:

Փորթ դ'Օռլէանէն առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմբիէէռ Փարիզիէն կայանը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 1
Տօն է Ամենայն Սրբոց,
Ցայտից եւ Անյայտից

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չըբնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆր. Պր. Յակոբ Մելէմէճեանէ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

REPAS

EN L'HONNEUR
DE A. TER-MINASSIAN

La Section de Vienne de la Croix Bleue Arménienne organise le Dimanche 16 Novmbre, à la Maison de la Culture Arménienne, 9, rue du Cirque à Vienne, un repas en l'honneur de

ANAHIDE TER-MINASSIAN
Maître de Conférences à la Sorbonne.

A l'issue de ce repas Mme Ter-Minassian donnera une conférence sur le thème :
«LA FEMME ARMENIENNE AU XXe SIECLE»

Pour les inscriptions téléphoner à Mme Yvette Mouradian au :
04 74 85 12 69.

*
**

SECTION «ARAXE»
LYON VILLEURBANNE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

au CASINO DE CHARBONNIERES
«*LE LYON VERT*»

avec pour la première fois à Lyon
NERSIK ISPIRIAN
accompagné par l'Orchestre «ANI»

Samedi 8 Novembre à partir de 21 h

Réservations et vente de billets :
Tél.: 04 72 35 15 86 ou 04 78 88 92 51
— Tenue correcte exigée —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՐՄԻՆ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2
«ՏՕՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ»
Ի յիշատակ հոգեվար հանգուցեալ
Մատաղօրհնութիւն
Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎԻՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ)

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խ. Երզմազեանի:

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Մատաղի օրհնութիւն:

Ի գիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեպարար հանդիսութեան:

Մատաղ նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն օր Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Հեռ. – 04 – 91 – 77 – 84 – 70

Դպրոցասէր Վարժարանը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Ընկերակցութեան հետ

Նոյեմբեր 7, Ուրբաթ

Դպրոցասէր Վարժարանին սրահին մէջ
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY
ժամը 20·30–ին:

Ընկերակցութիւնը պիտի ներկայացնէ իր տարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները:

Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆի «Դ Ի Մ Ա Կ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆի ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ի Ո Ն Շ Ա Ն Թ–ի
ժամանակակից թատերականը

● Ձ ա մ բ ու ճ վ բ ա յ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16–ին

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● Ե ս–ի Մ ա ր դ Ը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին

Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

1932–էն մինչեւ այսօր Տէսինի հայկական դպրոցէն բազմաթիւ սերունդներ անցած են: Պր. Հերոյեանի, Իսրայէլեանի, Թրաքոչի, Տէր եւ Տիկին Փափազեանի, Տիկին Մխիթարեանի եւ այլ նուիրեալներու չունչով դաստիարակուած մանուկ պատանիները այսօր գրուած են ծերունի պատանիները: Դպրոցին 65–ամեայ տարեդարձին: Դպրոցին առթիւ Տէսինի Ա. Ջամալեան մանուհիները կը հրաւիրէ բոլորը ճաշի մը, Նոյեմբեր 15–ին Տէսինի «Թոպոկան» սրահը վերապտնելու եւ լսելու Հայաստանէն հրաւիրուած երիտասարդ տաղանդը՝ Շուշան Պետրոսեանը:

Ճաշագինն է՝ 160 Ֆր.:
Տեղերը ապահովել մինչեւ Նոյեմբեր 12:
Հեռաձայնելով. –

04 – 78 – 49 – 42 – 97
կամ՝
04 – 78 – 49 – 07 – 15

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31
VENDREDI
31 OCTOBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

73ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·236 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.236

ԻՒՆԷՍՓՕ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ «ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ» ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ի վերջոյ, Հոկտեմբեր 29-ին, Թրքական բարեփոխուած բանաձեւը յաղթեց եւ ԻՒՆԷՍՓՕ-ի Թիւ 1 յանձնախումբը, որ կը զբաղի տարեդարձներու տօնակատարութեանց հարցերով, համախոհութեան մը յանգեցաւ իւրացնելով բանաձեւ մը որ կ'ըսէ թէ ԻՒՆԷՍՓՕ կը մասնակցի «Օսմանեան կայսրութեան մշակոյթային եւ գիտական ժառանգութեան քազմազգ երեսներուն սկզբնական կազմութեան» տօնակատարութեան:

Հայկական պատուիրակութիւնը սկիզբէն դէմ էր այս կարգադրութեան եւ ուզած էր որ քուէարկութիւն մը կատարուի: Բայց, ի վերջոյ յանձնախումբին նախագահը իրացնի տօքթ. Ժալալի կըրցած էր համախոհութեան մը չուրջ համաձայնութիւն գտնել եւ հայկական պատուիրակութիւնն ալ դուրս ելած էր, յոյս յայտնելով որ պատշաճ ելք մը կը գտնուի: Վերադարձին, նամակ մը կը յանձնէր իր բողոքը յայտնող, խնդրելով որ ան տեղ գտնէ նիստին տեղեկագրութեան մէջ եւ կարգացուի նաեւ լիակատար ժողովին:

Կասկած չկայ որ այս սենարիօն ի սկզբանէ նախատեսուած էր, քանի որ դեռ Սեպտեմբերի սկիզբի օրերուն (Սեպ. 10-13) երբ Մայոր Սոֆիա էր եւ ընդունած էր հայկ. համագրիչ խորհուրդի նախագահ Կարօ Հայրապետեանը, չէր տած էր որ այնպէս պէտք է ընել որ «մի-այն մշակութային երեւոյթները» նշուին (տե՛ս. «Յառաջ», Հոկտ. 7 եւ 23): Կը մնար Թուրքիոյ թելադրել որ առաջարկը բարեփոխէ, մնացեալն ալ անակնկալ մը չէ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գլինթըն եւ չինացի իր պաշտօնակիցը՝ Իանկ Զեմին մամուլի իրենց առաւիսեան ընթացքին հակաճառութիւն մը ցուցաբերած են մարդկային իրաւանց շուրջ: Միացեալ-Նահանգներու նախագահը հրաւիրած է Զինացին որ սերտացնեն իրենց կապերը եւ բացէ ի բաց խօսին իրենց տարբերութիւններուն մասին եւ դասեր առած է մարդկային իրաւանց վերաբերեալ, մինչ Իանկ Զեմին արդարացուցած է 1989-ի Թիանանմէնի հրապարակի ջարդերը: Կարեւորը, սակայն, կը վերաբերի առեւտրական պայմանագրին՝ Զինաստան 50 Պոյինգ պիտի գնէ (երեք միլիառ տոլար):

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴՈՒԻԺԸ նափալմով ռմբակոծած է հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերու դիրքերը: Հոն վերսկսած են Թալապանիի եւ Պարզանիի մրցակից խումբերու եղբայրասպան բախումները:

ՔԻՒՐՏ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼ մը՝ Ռամազան Ալփասլան, 28 տարեկան, անճնասպան եղած է Ֆլէօրի-Մերոժիսի բանտը ուր կը դտնուէր 1996 Դեկտեմբերէն ի վեր, մինչ քանի մը. ժամ առաջ, փարիզի վերաքննիչ տաեանը իր ազատ արձակումը պիտի յայտնէր: Ալփասլան անդամ էր Քաուա-լի քրտական ճակատ փոքր խմբակցութեան մը եւ ամբաստանուած էր որպէս անդամ ՓՔՔ-ի (որ արդիլուած է Ֆրանսայի մէջ): Ինք կ'ուրանար բայց տունը զէնք մը գտնուած էր:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

Թուրքիոյ Հայոց Գարեգին Պատրիարքը առջի օր փարիզ ժամանեց բժշկական անհրաժեշտ քննութիւններու ենթարկուելու համար:

Ծանօթ է որ պատրիարքը Թոքի վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր վերջի. Պերնար Անդրէասեանի կողմէ եւ ցարդ եղած քննութիւնները ցոյց տուած էին որ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, կը թուի որ պատրիարքին նոր անհանգրստութիւնները կապ չունին այդ գործողութեան պարագաներուն հետ:

Պատրիարքին կ'ընկերանար Մեսրոպ Արք. Մուրատեան որ Հինգշաբթի օր իսկ, Հոկտեմբեր 30-ին Պոլիս վերադարձաւ:

«ԱՐՄՔՆԻՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 29 / 30)

ՀԱՍԱՆՈՎ ԼԱԻԱՏԵՍ Է

Ազրբէյճանի Արտաքին նախարար Հ. Հասանով այն կարծիքը յայտնած է թէ հակամարտութիւնը լուծումի մը կրնայ յանգիլ մինչեւ տարեվերջ: Ան ըսած է թէ տասը հասար խոչընդոտներ չկան: Հայաստանին հարկաւոր է խաղաղութիւն եւ հաղորդակցութեան ուղիներ, իսկ Ազրբէյճանին տարածք՝ բնակազբաժանները վերադարձին համար: Աւելցուցած է նաեւ՝ «Հիմնականը այն է, որ Հայաստան դրական պատասխան տուած է երկփուլ կարգաւորման»:

Սակայն նոյնը չէ Ազրբէյճանի ընդդիմադիր չրջանակներու կարծիքը: Ըստ «Ենի Մուսաւաթ» թերթի մէկ լրատուութեան, ընդդիմադիր պարագլուխ Սուլհատտին Աքպար զգուշացուցած է իր երկրին իշխանութիւնները, ըսելով որ փուլ առ փուլ կարգաւորման վերջին առաջարկները կը հակասեն Ազրբէյճանի շահերուն: Ան նշած է նաեւ այլ վտանգի մը գոյութիւնը իրենց համար. ըստ Աքպարի, կարգաւորման այդ ծրագրի դործադրման պարագային Ռուսաստան կը կորսնցնի չրջանին վրայ իր հակակչիռը եւ կը փորձէ գտնել նոր միջոցներ, օրինակ՝ Լեզգիներու խնդիրը, ինչ որ չատ վտանգաւոր է Ազրբէյճանի համար:

*
**

Հոկտ. 28-ի երեկոյեան, Բաքուի մէջ նախկին նախագահներ՝ Մութալիպովի եւ Էլչիպէյի խորհրդական Գիւլչադ Զարբալիեւ սպանուած է: Ներկայիս կը վարէր ընկերութեան մը տնօրէնի պաշտօնը:

*
**

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հոկտ. 29-ին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի առաջադրած հրամանագրով Սեփականաշնորհման նախարարի իր պաշտօնէն հեռացուած է Նորայր Ղաչաթրեան եւ իր տեղը նշանակուած է Պաւէլ Ղալթախչեան: Նոյն օրը նախագահը ընդունած է նոր նախարարը խորհրդակցական հանդիպումի մը համար:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԱՏՐԱԿԻ ՀԱԻԱՔԱԿԱՆԻՆ ՑԱԶՈՂ ԸՆԹԱՑՔԸ

Զուիցերիոյ Լիւցերն քաղաքին մէջ տեղի ունեցող ճատրակի համաշխարհային խմբային ախոյենութեան Հայաստանի հատաքականը աւելի քան պատուարեր ելոյթ կ'ունենայ: Հայ վարպետները Ուկրանիոյ զօրաւոր խումբն ալ 2,5 - 1,5 արդիւնքով պարտութեան մատնած են մեծ անակնկալ ստեղծելով: Ներկայիս Հայաստան, ընդհ. դասաւորման մէջ Անդլիոյ հետ միասին կը գրաւէ երրորդ տեղը 9 միաւորով: Գլուխն են ԱՄՆ 10,5 միաւորով, երկրորդ է Ռուսաստան մէկ միաւորի տարբերութեամբ: Հայաստանի յաջորդ մրցակիցն է Խրուաթիա:

*
**

ՆՈՐ ԹԵՐԹԵՐ

Արդարադատութեան նախարարութեան մօտ պաշտօնապէս արձանագրուած են եւ կը սկսին լոյս տեսնել «Պիզնէս Լէտի», «Էկոլոդ», «Մալթիա» թերթերը եւ «Ֆարմացիա» ամսագիրը:

*
**

ԱՄՆ-ՈՒ ԵՐԻՑԱԳՈՑՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՀԱՑ ՄԸՆ Է

Վերջերս Միացեալ - Նահանգներու քաղաքացի դարձած Մաննիկ Պոխչալեան կը նկատուի երկրին երիցագոյն բնակիչը: Ան 117 տարեկան է եւ Թուրքիա, Սուրիա, Լիբանան ու Հայաստան ապրելէ ետք 100 տարեկանին ոտք կոխած է ամերիկեան հողին վրայ:

*
**

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Բիւրականի աստղադիտարանը քանի մը օր է զրկուած է ելեկտրականութենէ որու որպէս հետեւանք Եւրոպայի մեծագոյն դիտակներէն մէկը զադրած է գործելէ: Դիտարանի վոխ - տնօրէն Հայկ Յարութիւնեան բացատրելով կացութիւնը ըսած է թէ ելեկտրական հոսանքին խզման պատճառը 4 միլիոն դրամ պարտքն է զոր աստղադիտարանը չէ կրցած վճարել, իր 1 միլիոն 200 հազար դրամ ընդհ. պետական հազիւ բաւարար ըլլալով աշխատավարձքերը վճարելու: Հեռաձայնի գիծին խզումէն յետոյ ներկայիս ալ համակարգիչի հաղորդակցութենէ զրկուելով աստղադիտարանը բոլորովին մեկուսացած է արտաքին աշխարհէն:

ՖԻՏԱՅԻՒՆ ԱՃԻՒՆԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Հոկտեմբեր 18-ին Աչտարակ - Թալին ճամբուն ձախին՝ Վանի հերոսամարտի նահատակներու յուշակոթող՝ «Արծիւ Վասպուրականի» պատին մէջ ամփոփուած է վաճեցի Ֆիտայի Տաճատ Թերլէմէզեանի աճիւնը: Ան պատանեկան տարիներէն ընդգրկուած է Հայ ազգ. - ազատագրական պայքարին, ապա արեւելեան Հայաստանի մէջ կամաւորական մարտերու մասնակցած, Ա. աշխարհամարտի օրերուն: 1918-ի անկախութենէն ետք մասնակցած է իշխանութեան, դառնալով Լոռիի զաւառապետ: 1921-ին անցած է ԱՄՆ: Ամերիկեան փոխադրութիւնը կատարուած է իր կամքին համաձայն, թէեւ մահէն 15 տարի ետք: Արարողութեան մասնակցած են մեծ թիւով Վասպուրականցիներ. խօսք առած են «Վասպուրական» Հայրենակցական Միութեան փոխ - նախագահ Ռ. Յովհաննիսեան եւ պատուակալ նախագահ Վ. Յարութիւնեան:

(Շար.ր Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋԻ» ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ՝ ԼԷՅԼԱ ԹԱՎՇԱՆՕՂԼՈՒԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ի՞նչ կը մտածէք Ադրբեջանի դիւրաւառումի նիւթին շուրջ: Բաղուէն ի՞նչպիսի քայլեր կ'ակնկալէք դարաբաղեան հարցի առընչութեամբ:

Ա. Ղ. - Ադրբեջան կը յուսայ, որ Ղարաբաղ, Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ կողմէ իրեն պիտի հրամցուի, որպէս՝ ընծայ: Սակայն Ադրբեջան իր այդ յոյսը պէտք է վանի իր մտքէն:

Անյապաղ պէտք է բանակցութեան սեղան նստիլ եւ պէտք է փնտռել բանակցութեան եզր մը: Ադրբեջան, առանց բանակցելու, կը փափաքի ամէն ինչ ետ առնել: Սակայն կարելի չէ ոչինչ տալով ամէն ինչ ետ առնել:

Եթէ Ազերիները կը յուսան որ պիտի կարենան Ղարաբաղը որպէս նուէր ետ առնել, թող չյուսադրուին: Մինչեւ որ անոնք իրենց այդ յոյսէն չհրաժարին, թող չակնկալեն որ կարելի կ'ըլլայ իրականացընել իրական տեսակցութիւն մը:

Այն կողմը, որ պատերազմի մէջ պարտուած է, սակայն այսուհանդերձ, ինքզինքը աչխարհակալ կը համարի կարելի չէ, որ ան պահանջք մը ներկայացնէ: Եթէ մենք որպէս Ղարաբաղ պատերազմի մէջ պարտուէինք, այն ատեն պատշաճ պիտի ըլլար, որ Ադրբեջանի պահանջներուն դոհացում տայինք: Մենք պատերազմը չկրնցուցինք, անոնք են, որ կորնցուցին: Այսուհանդերձ ամէն բան ուղղ կողմը, իրենք են դարձեալ: Այս բոլորին առընթեր, անոնք իրենց այդ պահանջքը կը ներկայացնեն աչխարհակալի մը հովերով: Անոնք նպատակադրած են մեզի հետ տեսակցիլ որպէս տիրակալ մը, որպէս ուժականութիւն ձեռք բերած ուժ մը:

Սակայն օգտակար է չեշտել հետեւեալ կէտը. Կարելի չէ տեսակցութեան սեղանին վրայ ետ առնել այն ամէն ինչը, զոր պարտեալը կորնցուցած է ռազմադաշտին վրայ: Կը կարծեմ, որ անոնք այս նիւթին չուրջ աւելի խոհեմ ուներ: Մինչեւ պէտք է իրատես ըլլալ: Այսօր Ղարաբաղ ինքնիշխան, անկախ պետութիւն մըն է: Ան իր այդ անկախութիւնը թէ՛ պինուորական, թէ՛ քաղաքական եւ թէ դիւանագիտական մեթոտներով կը պաչտպանէ: Այսօր, Ղարաբաղ ինքնիշխան, պինուորական եւ քաղաքական տեսակէտէ ինքնաբաւ երկիր մըն է: Պէտք է ճանչնալ Ղարաբաղի այս կառոյցը: Աւելի բաց խօսիմ՞. հարկաւոր է Ղարաբաղը այս հարցին, այս փախումին մէջ ճանչնալ որպէս կողմ մը, եւ պէտք է անոր հետ բանակցութիւններու ձեռնարկել: Իսկ Ադրբեջան, առանց ընդունելու որ Ղարաբաղ հարցին մէջ կողմ մըն է, ամէն բան կ'ուզէ կորզել անկէ: Ընդունելով հանդերձ որ երկիր մը հարցի կողմերէն մէկն է, պահանջել որ ան հողատարածքէն քաչէ իր պինուորական միաւորները, տակտիկա տրամաբանական մտածելակերպ չէ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Այսինքն դուք ըսել կ'ուզէք, որ Ադրբեջան կացութիւնը արժեւորելու տեսակէտէ իրապաչտ մերձեցում ցոյց չի տար:

Ա. Ղ. - Այսօր, կացութիւնը պէտք է արժեւորել իրապաչտ մերձեցումով: Այն ատեն է, որ կրնանք աւելի դիւրութեամբ առնել համաձայնութեան ճամբան:

Ադրբեջանի կողմէ արտասանուած «ես Ղարաբաղին ինքնավարութեան իրաւունք կուտամ» խօսքը, լուրջ ընթացք մը չէ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ինչո՞ւ:

Ա. Ղ. - Որովհետեւ Ադրբեջան որեւէ բան չի կրնար տալ: Ան սա պահուս ո՛չ Ղարաբաղը, ոչ ալ իր հողերը հակակչռի տակ առած է: Ադրբեջան կ'ըսէ. «ես Ղարաբաղցիներու ապահովութիւնը կրնա՛մ ապահովել»: Հաւանաբար կը կատակէ:

(Շար.ր Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Հոկտեմբեր 24

Երէկ դիւբեր մասնակցեցայ վիճաբկու-մի մը, որ տեղի ունեցաւ Նիւ-Եորքի Գո-լոմպիա համալսարանին մէջ: Ձեռնարկը կազմակերպուած էր Նիւ-Եորքի եւ Նիւ-Ճըրզիի Հայ Ուսանողներու Միու-թեան նախաձեռնութեամբ: Խօսեցան տոքթ. Մարկ. Նշանեան, որ ներկայիս հայ գրականութիւն կը դասաւանդէ Գո-լոմպիայի «Գէորգ Ասեփեան» հայագի-տական ամպիոնէն, ապա փրոֆ. Ճորճ Պուրնութեան, Իոնա համալսարանի մէջ Հայոց Պատմութեան դասախօս, եւ վեր-ջապէս այս տողերը սորագրողը: Ի-րաքանչիւր խօսող ներկայացուց իր կար-ծիքը, «Հայագիտական Ուսումնասիրու-թիւններ»ու անցեալին, ներկային, ապա-գային եւ առաքելութեան մասին: Տեղի ունեցաւ իսկական երկխօսութիւն, ներ-կաներուն հետ:

Նպատակս հոն արտայայտուած նիւ-թերու համապարփակ ամփոփումը ներ-կայացնել չէ: Փրոֆ. Պուրնութեան, ըլ-լալով պատմագէտ, պատմական համա-ռօտ ակնարկով մը ներկայացուց հայա-գիտական աշխոյժներու նուաճումները ու սայթաքումները: Նշեց թէ բազմաթիւ գիրքեր հրատարակուեցան, հիմքը դըր-ուեցաւ ապագայ դասաւանդութեան եւ ու-սումնասիրութիւններու: Բայց եւ այն-պէս աշխոյժներու արտադրած եւ անոնց-մէ տոքթորա / վարդապետական վկա-յական ստացած հայ աշակերտներու հըս-կայ մեծամասնութիւնը չկրցաւ ուսուց-չական պաշտօն ապահովել ամերիկեան համալսարաններուն մէջ, որովհետեւ թուրք եւ թրքասէր պատմագէտներ կազ-մակերպուած պայքար մղեցին անոնց դէմ, առաջին աշխոյներու (մանաւանդ փրոֆ. Ռիչըրտ Ծովհաննէսեանի) արձա-նագրած յայտնութիւններուն անդրադառ-նալէ հաք: Կազմակերպիչին եւ կը չա-րունակեն հակահարուած, որ կը յայտի արդիլել Հայոց արդի պատմութեան ու-սումնասիրութեան պաշտօնական հիմ-նաւորումը՝ ամերիկեան համալսարանա-կան կառոյցին մէջ: Թուրքիա իր հո-դին վրայ կը կործանէ հայկական կո-թողները, ամէնուրեք կը մերժէ ընդունիլ ցեղասպանութիւնը եւ ահա նաեւ կը պայ-քարի Հայոց Պատմութեան ուսուցանու-մը եւ ուսումնասիրութիւնը ընդլայնելու ակադեմական ճիղին դէմ:

Տոքթ. Նշանեան կուռ վերլուծումով մը ցոյց տուաւ թէ ինչպէս –անդիտակ-ցօրէն եւ երբեմն նոյնիսկ դիտակցօրէն– Հայութիւնն ալ կը մեղանչէ հայագի-տական ուսումնասիրութիւններու դէմ: Երբ պատմաբաններ եւ քաղաքական դէ-կավարներ ու հասարակ հռետորներ մի-աբերան կը դովեն մխայն ու միմիայն պետականութիւնը, կը վերբերեն հայկա-կան հողի վրայ եւ հայ պետականութեան դոյութեան առեն ստեղծուած հայ մշա-կոյթը, արդիւնքը կ'ըլլայ 406–էն 1375 (Մերօպեան դիրերու գիւտէն մինչեւ Կլիվիոյ անկում) ստեղծուած մշակոյ-թին եւ Սփիւռքի մշակոյթին միջեւ բե-ւեռում մը, որ կը սառնացնէ եւ յաճախ կատարելօրէն կ'անտեսէ Սփիւռքը:

Այդ անտեսումը արդիւնքն է այն հզօր ենթագիտակցական մերժումին՝ որով Հայութեան մէկ կարեւոր մասը կը յամա-ռի հաշուի չնասիլ Ազէտին հետ, ոչ մի-այն Եղեռնին այլ նախա– եւ յետ–եղեռն-եան սփիւռքներու քաղաքական անցո-րութեան հետ: Սփիւռքը իր անցեալը, իր ներկան եւ նոյնիսկ իր ապագան կը չա-րունակէ մերժել, կը չարունակէ չընդունիլ իր իսկ էական իրավիճակը: Հա-մալսարանական աշխոյները երբեմն ա-կամայ մեղսակիցներ են, օրինակ՝ երբ կ'անտեսեն արեւմտահայերէնի դասաւան-դութիւնը, ի չահ արդի արեւելահայերէ-նին: Ամփոփելով՝ փրոֆ. Նշանեան ընդ-գծեց որ հայ ակադեմականներ մեղսա-կից եղած են եւ կը չարունակեն մնալ՝ Սփիւռքի լեզուին, գրականութեան եւ պատմութեան անտեսումի հարցին մէջ, եւ եզրափակեց՝ հաստատելով որ հա-յագիտութեան ամէնէն կարեւոր առաքե-լութիւնը թերեւս Հայուն հայ մշակոյթը եւ Սփիւռքահայ'ուն մանաւանդ՝ սփիւռ-քահայ մշակոյթը ծանօթացնելու գործն է:

Այս տողերը սորագրողը համակար-ծիք եղաւ փրոֆ. Նշանեանի, աւելցնելով որ հայագիտութիւնը, հայ մտաւորա-կանին պէս, ունի երեք պարտականու-թիւն:

Ա) Հայութիւնը հաղորդ պահել հայ մշակոյթին եւ պատմութեան հետ, անց-եալը մատչելի դարձնելով, զայն վերլու-ծելով եւ զօդելով ժամանակակից հայ մտածումին:

Բ) Հայութեան փորձառութիւնը և մը-տածումը ծանօթացնել օտար դիտոն-կաններուն եւ օտար աշխարհին, երբ պէտք ըլլայ պատասխանել կարգալով օտար մտա-ծողութեան, հիմնուելով հայկական ի-րականութեան վրայ եւ,

Գ) Օտար մտքի թարգմանը ըլլալ հա-յութեան համար, պատուաստելով մէկը՝ միւսով: Ընդգծեցի թէ մտաւորականը եւ ակադեմականը չնոյնացնելով հան-դերձ, կ'արժէ անդրադառնալ որ երկուքն ալ պարտին կատարել այս եռածալք դոր-ծի տարբեր մասերը: Ալեքսուցի թէ ըս-տեղծագործ արուեստագէտն ալ նոյն գործին լծուած է, այն խմաստով որ ան ալ, մանաւանդ երկակենցաղ կամ խառ-նակենցաղ Սփիւռքին մէջ, Հայը եւ իր փորձառութիւնը կը ներկայացնէ Հա-յուն եւ օտարին, ապա նաեւ արուեստին յատուկ համառութեամբ օտարին նարկայու-թեամբ կը պատուաստէ հայ արուեստը, միտքն ու աշխարհխմացութիւնը: Այսու-հանդերձ՝ մերժելով նոյնացնել ու միա-տարրել մտքի աշխատանքի զանազան մարզերը (արուեստ, մտաւորական եւ ակադեմական աշխատանք), խօսքս սեւե-ռեցի ակադեմական աշխոյներու անտե-սուած եւ վարչական տադնապներու վեր-լուծումին:

Ներկաները իրենց հարցումներով եւ հակաճառութիւններով ստեղծեցին տաք եւ առողջ մթնոլորտ: Նշմարելի էր որ ա-նոնց մեծամասնութիւնը երիտասարդներ էին (մօտ 70 հոգի): Ընդգծեցին լուրջ մտաւորական աշխատանքի կարեւորու-թիւնը, բազմաթիւ մարզերու եւ ոչ մի-այն համալսարանական կառոյցին մէջ, նչուեցան պարբերաթերթը (ի միջի այ-լոց Արմենիան Ֆօրում, որուն առաջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ 1998 Փեպրուա-րին, այս տողերը սորագրողին խմբա-գրած եւ Զօրեան Հիմնարկին պատկա-նող Տիասփորա–ն), եւ յիշուեցաւ նաեւ «Ծառայ»ը թէ՛ փրոֆ. Նշանեանի, թէ՛ ալ պատմական դիտութիւններու թեկնածու եւ հանդիսաւոր Վինսընթ Լիմայլ կոդ-մէ:

Տպաւորիչ երեկոյթ մը, որու ընթաց-քին փաստուեցաւ նորէն թէ որակ ունե-ցող խաւ մը կայ, ընդհանրապէս անդլի-ախօս հայ երիտասարդներու, որ պէտք կը զգայ հայ մշակոյթին եւ պատմու-թեան հետ հաղորդ մնալու, թէկուզ (դժբախտաբար) անգլիագիր ակադեմա-կաններու եւ մտաւորականներու միջնոր-դութեան չնորհիւ:

ԹՈՂՈՒԹԷՔ ԹՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկե-ղեցւոյ Ցովնանեան սրահին մէջ, Հոկտ. 10–ին, հանդիսում մը տեղի ունեցած է բանաստեղծ Արմանտի (Արամ Անտոնեան) հետ կոկիկ բազմութեան մը ներ-կայութեան, նախաձեռնութեամբ Հա-մազգայինի տեղւոյն Գլաձոր մաս-նաճիւղի վարչութեան եւ գրական յանձնախումբին: Ձեռնարկին բացումը կատարած է վարչութեան վոխ – ո-տենապետ՝ Այիդա Ֆրանդեան: Արմանտ չուրջ մէկուկէս ժամ խօսած է իրանա-հայ գրականութեան մասին, առանձնա-պէս անդրադառնալով յատուկ գրագէտ-ներու եւ բանաստեղծներու կեանքին ու գործին: Մեծարանքի երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցած է Հոկտ. 11–ին, Սրբոց Թարգմանչաց տօնին օրը, Ս. Աստուա-ծածին եկեղեցւոյ նոյն սրահը: Բացման խօսքը արտասանած է Մարզար Շարապ-խանեան որ անդրադարձած է Համազ-գայինի տեղւոյն մանանճիւղի սովորու-թեան՝ ամէն տարի Թարգմանչաց տօնին պատուելու հայ գրագէտ մը: Անցեալին մեծարուած են Մուշեղ Իշխան, Կարա-պետ Փօլատեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Համաստեղ, Արամ Հայկազ, Ցակոբ Կա-րապենց, Հրանտ Մաթեւոսեան, Ռուբիկ Դաւոյեան, Վեհանոյշ Թեքեան, Ժաղ Ցակոբեան եւ ուրիշներ: Արմանտի կեան-քին ու գործին մասին խօսած է Ցասմիկ Շարապխանեան, մէջ ընդ մէջ քերթո-ւածներ կարդացուած են հեղինակէն: Շը-նորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է բանաստեղծը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի Համազ-գայինի Ց. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Հոկտ. 16–ին, տեղի ունեցած է բա-ցումը նկարիչներ Ռոպէր Քաչատուրեանի եւ Հրայր Կարապետեանի գործերու ցու-ցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Հա-մազգայինի ցուցասրահի յանձնախում-բին:

ԹԷ ԻՆՉԵՐ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԷՆ

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – (Գերմանիա)

Այս տողերու հեղինակը՝ ոչ գրադէտ է եւ ոչ ալ դիտութիւններու թեկնածու, այլ միայն հայ մամուլի ընթերցող մը: Եւ մենք նպատակ ալ չունինք գրախօսական մը գրելու վերջերս հրատարակուած «Հայ-կական Հարց» Հանրագիտարանի համար, միայն կ'ուզենք մեր դիտողութիւնները յայտնել կարգ մը բացթողումներու շուրջ: Մենք դիտենք նաեւ, որ հանրագիտարա-նի խմբագրութիւնը հայ սփիւռքին մէջ ապաւինած է մի քանի անհատներու, եւ այս անհատները հայթայթած են սակա-ւական եւ իրենց դիտցածին չափ (քիչ կամ չատ) ապակողմնորոշ տեղեկու-թիւններ:

Հոս, մենք անկողմնակալ կ'անդրադառ-նանք հանրագիտարանի թեբութիւննե-րուն: Կարգ մը դէմքեր եւ թերթեր կը բացակային հանրագիտարանին մէջ. թե-րեւս մոռցուած են այս մեր յիշածները կամ ալ դիտակցաբար անտեսուած են՝ ինչպէս Ամէնքի «Ազատ Օր» օրաթերթը, որ 52 տարուան անցեալ ու ներկայ ունե-նցող թերթ մըն է: Նոյնպէս չի յիշուիր Ամէնքի Նէա – Ջմիռնիի Հայկական Ճե-մարանի խորհրդանիշ Ցուշարձանը:

Չեն «յիշուիր»՝

Փարիզի «Ցառաջ» օրաթերթը, հիմնա-դիր դաշնակցական Շաւարշ Մխաքեան, 72 տարուան անցեալ եւ ներկայ ունեցող թերթ մը: «Ցառաջ»ը Ֆրանսայի եւ ընդ-հանրապէս Արեւմտեան Եւրոպայի հայ գանգուածներուն ազդային, մտաւոր եւ ընկերային կեանքի գլխաւոր ազդակներէն մին է: Փարիզի «Կամք» օրաթերթը կը հրատարակուի 1985–էն ի վեր եւ Հ.Ց.Դ. կեդրոնական Կոմիտէի օրկանն է:

Հատորէն բացակայ են.–

– Մալխաս (Արտաշէս Ցովսէփեան), «1877 – 1962», Հայ Ցեղասպանութեան ժողովրդային Վիպասանը, կամ Հայ Ցե-ղասպանութեան Գրադէտը, դաշնակցական Մալխասի վէպերն ու յուշերը դպրոց մը եղան սփիւռքահայ սերունդներուն:

– Շաւարշ Մխաքեան, «1884 – 1957», դաշնակցական «Շաւարշ»ը խտացեալ հայ մըն էր, հայութեան արդար դատին հա-մար անխոնջ եւ աննկուն պայքարող մը եղաւ:

Հրապարակագիր մըն էր՝ կուռ եւ հա-տու ոճով, խոր եւ անչեզ զգաստարակ-նով, պարկեշտ ու ազնուական խարիս-խով: Մոլեռանդ եւ հպարտ Հայ մըն էր, հիմնադիր Փարիզի «Ցառաջ» օրաթեր-թին: Հայ մամուլի պատմութեան մէջ Շաւարշ Մխաքեան կը մնայ անմոռանա-լի, պայծառ անուն:

– Հրանտ–Սամուէլ, «1891–1977», դաշ-նակցական Հրանտ–Սամուէլը. չենք կար-ծեր որ Հայ Դատի վերջին քառասնամ-եակի մեր հրապարակագրային տարեգը-րութեանց մէջ իրեն չափ յամառ ու խո-րահմուտ յուշարար մը ունեցած ըլլանք: Եղած է Հ.Ց.Դ. Կ.Կ. եւ Բիւրոյի ան-դամ, նախապահ Հայ Գաղթականական Խորհուրդի, Հայաստանի Հանրապետու-թեան Պատուիրակութեան քարտուղար եւ նախապահ: Իբր ներկայացուցիչ Հ.Ց. Դաշնակցութեան՝ մասնակցած է Բ. Ըն-կերվար Միջազգայինին: Ընկեր Հրանտ Սամուէլ հպատակութիւն չունէր, մինչեւ վերջ կը պահէր Հայ գաղթականի հան-դամանքը եւ համապատասխան անցագի-րը:

– Լիպարիտ Նազարեանց (Ռ. Լեռնեան), «1877 – 1947», դաշնակցական Լիպարի-տը՝ արուեստի քննադատ, հրապարակա-գիր եւ հանրային գործիչ, Հ.Ց.Դ. Պոլ-սոյ օրկան «Ազատամարտ»ի խմբագիրնե-րէն մէկը: 1913–ին Պէռլինի մէջ կազ-մուեցաւ Հայ – Գերման ընկերութիւնը, Տոքթոր Ց. Լեփսիուսի նախագահու-թեամբ, Լիպարիտի խորհուրդներով եւ մասնակցութեամբ: 1921–ին Ս. Թեհլի-եանի դատավարութեան ժամանակ Լիպա-րիտ Նազարեանցը Հայաստանի Հանրա-պետութեան Դեսպանի խորհրդատուն էր եւ մեծ մասնակցութիւն ունեցաւ:

Հանրագիտարանի մէջ բացակայ են եւս Գերմանիոյ Հայ Դատի բարեկամները:

– Ralf Giordano – Ռալֆ Ճորտանօ. Հայրը իտալացի, մայրը հրեայ, ծնած է Համպուրգ 1923–ին: Գրագէտ եւ լրագի-րող: Ճորտանօն կը զբաղի հետաքրքիր մի քնոցով համայն աշխարհի հալածուած-ներու եւ փոքրամասնութիւններու ճակա-տագրով: 1986 Ապրիլ 21–ին Գերմանիոյ հեռատեսիլի առաջին կայանը, ցուցադրեց վաւերագրական ժապաւէնը մը 45 վայր-կեան տեւողութեամբ «Հայկական Հարցը Գոյութիւն Չունի Այլեւս» խորագրով: Այս ժապաւէնը պատրաստած էր Ռալֆ Ճորտանօն, հեռատեսիլէն քաղուած տե-ղեկութիւններուն համաճայն, աւելի քան 6 միլիոն հոգի տեսած են զայն: Գերմա-նահայ դաղութներու կազմակերպած Հայ-կական Սեմինարներու եւ Ապրիլ 24–ի հա-ւաքոյթներու օրուան սիրուած բանախօսն է, պաշտպանելով Հայ Դատը ամէն տեղ:

– Wolfgang Gust – Վոլֆկանկ Կուսթ, գերմանացի լրագրող, 1993–ին «Ցէր Շպիկըլ»ի (Հայելին) մէջ յաջորդական երեք թիւերով ներկայացուց «Հայերու Ցեղաս-պանութիւնը եւ Ղարաբաղի պայքարը»: Նոյն տարին լոյս տեսաւ Կուսթի առաջին գիրքը՝ «Հայերու Ցեղասպանութիւնը»: 1995–ին լոյս տեսաւ երկրորդ գիրքը՝ «Սուլթաններուն կայսրութիւնը»: Պր. Կուսթին յաճախ կը հանդիպինք հայ թե-մերուն վրայ իբրեւ բանախօս, որ կը ներկայացնէ Հայը եւ Հայաստանը գեր-ման հասարակայնութեան:

– Uwe Feigel – Վերապատուելի Ուվը Ֆայկէլ, 1987 – 1988–ին Քիլի համալսա-րանի աստուածաբանական բաժանմունքին ներկայացուց իր պատմագիտական ու-սումնասիրութիւնը իբրեւ տոքթորայի թէզ, որը նոյն տարին լոյս տեսաւ իբրեւ գիրք՝ «Աւետարանական Գերմանիան եւ Հայաստանը» խորագրով: Գիրքին մէջ ներկայացուած են Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին հայ – գերման, գերման – թուրք յարաբերութիւնները, Հայաստանի մէջ գաղթական Գերմանիոյ մխիթարա-կան պատմութիւնը, Առաքելական Ջարդերը եւ ցեղասպանութեան մասին բաւական ընդարձակ տեղեկութիւններ:

– Տոքթոր Աբա Բերքեան, ճարտարա-պետ. 1976–ին Տարմշտատի համալսարա-նին մէջ պաշտպանած է «Հայկական պաշտպանական չինութիւնները միջին դարերուն» թէզը: 1959–ին, Միւնիխի մէջ հիմնեց «Հայ Ուսանողական Միութիւն»ը, իսկ 1971–ին, չնորհիւ անոր ջանքերուն կրկին վերսկսաւ գործել «Հայ – Գերմա-նական Ընկերութիւն»ը, որ հիմնուած էր 1914–ին: Տարիներ չարունակ եղաւ միու-թեան հանդէսի խմբագիրը, պաշտպանե-լով Հայ Դատը ամէն տեղ եւ ամէն ժա-մանակ: 1988–ին գերմանացի իր բարեկա-մին հետ հրատարակեց «Հռենոսի եւ Ա-րաքսի միջեւ» գերման – հայկական յա-րաբերութիւններու 900 տարին, գիրքը: Հայ Դատը եւ Հայ պատիւը պաշտպանող մըն էր Արա Բերքեան: Հայ Դատի մա-սին հարիւրաւոր դասախօսութիւններ կազմակերպած էր Գերմանացիներուն հա-մար: Նախկին լիբանահայ այս մտաւո-րականը 1994–ին յանկարծամահ եղաւ:

Ամէն հանրագիտարանի մէջ կրնան տպրտիլ թերութիւններ, սակայն ցանկալի է, որ Սփիւռքի մտաւորականները, ի-րենց դիտողութիւնները հրատարակեն Սփիւռքի Հայ մամուլին մէջ եւ կամ գրեն հանրագիտարանի խմբագրութեան, որ-պէսզի յաջորդ հանրագիտարանները ըլլան այն թերութիւններէն, որոնք տեղ գտած են այս հատորին մէջ:

«Ազատ Օր»

ՓՈՓ ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 17–ին, երեկոյեան ժամը 7:30–ին, Թորոնթոյի Եորք Համալսարանի Կլենոան Գոլէճի մէջ, Փրոֆ. Վահագն Տատրեան տուաւ չափազանց շահեկան դասախօսութիւն մը, Հայկական ցեղասպանութիւնը անվիճելիօրէն հաստատող աղբիւրներու եւ 20–րդ դարու Մեծ ոճիրին ոչ հայ, ներառեալ թուրք քաղաքային եւ պետական վկայութիւններու շուրջ:

Աւելի քան երկու ժամ տեւող եւ ունկընդիր կոկիկ հասարակութիւն մը մէկտեղած այս դասախօսութիւնը կազմակերպուած՝ էր Զօրեան Հաստատութեան Թորոնթոյի մասնաճիւղին կողմէ:

Առաջին հերթին, խօսելով իր պրպտումներու մասին, յարգելի դասախօսը դիտել տուաւ որ իր աշխատանքները կեդրոնացած են զլխաւորաբար ատարիական եւ զերմանական աղբիւրներու վրայ, մինչեւ աղբիւրներու հեղինակները թուրքիոյ դաշնակիցներն էին Ա. Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին եւ հետեւաբար կարելի չէ դիրենք ներկայացնել իբրեւ թուրքիոյ ոչ բարեկամ կամ թշնամի ուժեր:

Այդ աղբիւրները, չեչտեց փրոֆ. Տատրեան, չափազանց հարուստ են այնպիսի տուեալներով, ապացոյցներով եւ վկայութիւններով որոնք ոչ մէկ կասկած կը թողուն այն իրողութեան վրայ որ թուրք իթթիհատական իշխանութիւնները պետականօրէն ծրագրեցին, կազմակերպեցին եւ քայլ առ քայլ զործադրեցին Հայ Ազգի հալածական սպանդը:

Փրոֆէսօրին պրպտումներու դաշտը երբեք չի սահմանափակուիր սակայն վերը յիշուած աղբիւրներով: Ան յաճուկ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձուցած է նոյնինքն թուրքիոյ կողմէ, կամայ թէ ակամայ, ղրսեւորուած ապացոյցներն ու վկայութիւնները յատկապէս այն շուրջ 18 ամիսներու ընթացքին երբ Եւրոպական դաշնակից ուժեր դրաւեցին Պոլիսն ու չքմեղները եւ թուրքերը իրենք իսկ դատական հետապնդումներու ենթարկեցին թուրք ցեղասպանները եւ դատավարութիւններու ընթացքին յայտնաբերեցին պաշտօնական փաստեր, փաստաթուղթեր եւ անհատական վկայութիւններ:

Սակայն, ի դժբախտութիւն Հայ ժողովուրդին Դաշնակից Պետութիւնները ներքին պայքարներով զիրար չհզօքացուցին եւ եղան ոմանք որ, թաքուն կերպով, պէնք եւ նիւթական այլ միջոցներ հայթայթեցին Թուրքերուն, այդպէսով ոտքի կանգնելու հնարաւորութիւն տալով պարտուած եւ կիսակործան պետութեան մը որ չատ մը ժողովուրդներու դահիճը եղած էր, ի մասնաւորի Հայ ժողովուրդին որ մարդկութեան պատմութեան մէջ ցարդ չտեսնուած ոճրագործութեան մը զոհը դարձաւ:

Եւ ապա եկաւ Լոզանի չարաղէտ դաշնագիրը ուր ոչ միայն Հայկական Դատը զերեզմանը զրուեցաւ, այլ նաեւ Թուրքը կրցաւ իր պահանջները ընդունիլ տալ եւրոպի յաղթական դաշնակիցներուն եւ ձեւով մը ներում ստանալ իր զործած ահաւոր ոճիրին համար, այլ նաեւ ամրացուց իր պետութեան սահմանները եւ վերածուեցաւ Փոքր Ասիոյ բացարձակ եւ միակ տիրակալին:

Բնականաբար կարելի չէ այստեղ ներկայացնել փրոֆ. Վահագն Տատրեանի խօսքը: Կը բաւարարուինք յայտնելով որ հակառակ իր երկար տեւողութեան, ներկանները կարծես աւելին կը պահանջէին եւ դժգոհ էին որ բաժնուեցան Հայկական Ցեղասպանութիւնը հաստատող հեղինակին վաստերէն, վաստարկումներէն եւ դատումներէն:

Այդ բոլորը այդպէս չհայլօրէն ներկայացնելով, յարգելի դասախօսը յստակօրէն ցոյց կուտար այն ուղին որուն պէտք է հետեւին բոլոր այն հայ եւ ոչ հայ պատմաբան դիտնականները որոնց հետեւողական եւ խորամուխ աշխատանքներուն շնորհիւ աշխարհը օր մը անպայման պիտի ճանչնայ Թրքական Պետութեան զործած Մեծ Ոճիրը եւ արդարութիւնը պիտի պարտադրէ հայ ժողովուրդին համար:

Այս առիթով կ'ուզենք մեր գնահատանքը արտայայտել Զօրեան հաստատութեան որ իր ծրագրուած աշխատանքներով, պիտական ամուր հիմնաւորումներով, առանց աղմուկի եւ մեծաշուխդ յայտարարութիւններու կը ծառայէ հայ ժողովուրդի ընդհանրական շահերուն:

Արդարեւ, նման դասախօսութիւններու եւ այլ աշխատանքներու կարզին, մեծապէս երախտաշատ եւ ապզօգուտ կը զտնենք այն հրատարակութիւնը որ դասախօսութեան սկիզբը տրամադրուեցաւ ներկաներուն «The Ottoman Empire» անունին տակ հատորի մը մէջ մէկտեղուած, միջազգային անուանի քաղաքագէտներու, պատմաբաններու եւ յարգուած անձնաւորութիւններու վկայութիւնները Թուրքին դէմ ընդհանրապէս եւ Թրքական կայսրութեան 700–ամեայ տիրապետութեան դէմ մասնաւորաբար:

Ամէնէն թերահաւատ ընթերցողներն իսկ այս հատորին ներկայացուցած վկայութիւններուն առջեւ, վստահաբար վերատեսութեան պիտի ենթարկեն իրենց համոզումները, իսկ երբեք կարծիք չունենցողները պիտի տեսնեն այն ահաւոր ոճիրն ու զայն զործադրող ոճրապարտ պետութիւնը, որուն հիմնադրութեան 700–ամեակը կը լնանայ համաշխարհային ոճնախմբութեան վերածել ԻՒՆԻՍԻՖՈ–յի նման պատկառելի կազմակերպութեան մը միջոցով:

Հոկտեմբեր 17–ի երեկոն յիշատակելի պիտի մնայ:

Գ. ՆԳՐՈՒՐԵԱՆ

Թորոնթօ
Հոկտեմբեր 19, 1997

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՍԵՄԻՆԱՐ

Փիքօ Ռիվերայի «Մեսրոպեան» ազգային վարժարանին մէջ, Հոկտեմբեր 13–ին, տեղի ունեցած է թեմին Ուսումնական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ ուսուցչական միօրեայ սեմինար մը, որուն մասնակցած են հայկական 9 վարժարաններէ շուրջ 300 կրթական մշակներ՝ տնօրէն, փոխ – տնօրէն, ուսուցիչ եւ պատասխանատու: Ուսումնական Խորհուրդին անդամներէն՝ տոքթոր Կարօ Միւրիկեան, բացումը կատարելով նշած է սեմինարին նպատակն ու կարեւորութիւնը: Գրիգոր Վրդ. Զիվզիճեան, յանուն Ազգային Վարչութեան եւ Առաջնորդին, գնահատանքի խօսք ուղղած է կազմակերպիչներուն եւ ուսուցիչներուն: Տրուած են մանկավարժական, դաստիարակչական նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ մասնագէտներու կողմէ:

***

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 82–ԱՄԵԱԿԸ

Ֆրէզնոյի մէջ, Սոզոմոն Թէհլիրեանի յուշարձանին շուրջ, Հոկտ. 5–ին տեղի ունեցած է Ուրֆայի հերոսամարտի 82–ամեակի յոբնամատութիւնը: Բացումը կատարած է Կարպիս Գաթարոյեան: Բանախօսած է Հ. Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամ Վիգէն Եփրեմեան, ներկայացնելով Ուրֆայի հերոսամարտն ու անոր կարեւորութիւնը: Խօսք առած է նաեւ Գառնիկ Գազանճեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ապա, Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուած է հոգեճաշ մը:

***

ՀԱԼԷՊԻ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՂՔԸ

Փասատինայի Թ. Մ. Մ.–ի «Պէվհէօ–Թիւբեան» սրահին մէջ, Սեպտ. 14–ին, տեղի ունեցած է Հալէպի Կրթասիրաց վարժարանի Գալիֆորնիոյ Սանուց Միութեան ճաշ – հաւաքոյթը, որուն մասնակցած են 230 հոգի: Բացումը կատարելով վարչութեան տաճնապետ Նուպար Ճաղոբեան, ի մէջ այլոց նշած է, թէ իր գոյութեան 73 տարիներու ընթացքին Կրթասիրացը աղբին տուած է կրթական վաստակաւոր մշակներ, կղերականներ, դիտնականներ, հայ գիրին ու զրականութեան նուիրեալներ, ազգային գործիչներ եւ բարերարներ: Կարդացուած են ողջոյնի գիրեր, ստացուած՝ Մոնրէալէն եւ Պոսթընէն: Ճաշի ընթացքին պատմուած են զպրոցական յուշեր: Սրտի խօսք արտասանած է 1931–ի չրջանաւարտներէն Սարգիս Եափուճեան: Եղած են նուէրներ ի նպաստ նորակազմ միութեան:

***

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԱԽԱՆԴԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 15–ի երեկոյեան, դասախօսութիւն մը տուած է թեմին առաջնորդը՝ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Բացումը կատարած է Տիկնանց Մխիթեան առենապետուհի Արփի Կիւլիմեան: Խօսք առնելով Նարեկ Ա. Քահանայ Շերիպեան նշած է, թէ Առաջնորդը եւ Կրօնական Ժողովը որոշած են թեմին ներս ընդհանրացնել կրօնա – դաստիարակչական աշխատանքները: Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան ներկայացուցած է Թարգմանչաց վարդապետներու եւ մանաւանդ Ս. Մեսրոպի տարած աշխատանքը եւ իր խօսքը եզրափակելով նշած է, թէ իբրեւ տեսիլք ունեցող ժողովուրդ, պարտաւոր ենք պահպանել Թարգմանչաց Վարդապետաց աւանդը: Հոգեւոր երգեցողով հանդէս եկած են զպրաց դասը եւ մեներդիչներ: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հոգաբարձութեան տեսնապետ Տոքթոր Յակոբ Տէր–Մկրտիչեան:

***

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Փասատինայի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 10–ին, նշուած է Թարգմանչաց տօնը, մասնակցութեամբ թեմին քահանայից դասուն: Ժամերգութեան ընթացքին խօսք առնելով Գրիգոր Վրդ. Զիվզիճեան դրուատած է Թարգմանիչներուն վաստակը: Ապա, յարակից սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայերէն դիրքերու ցուցահանդէս մը:

***

ՊՈԼՍՈՑ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս – Անճըլըսի Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 11–ին, նշուած է Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարանի 186րդ տարեդարձը: Ցայտագիրը վարած է Քրիսթինի Պալճեան, խօսք առած են Սերժ Պուլանըքեան եւ Միութեան տաճնապետ Աւետիս Թէքճեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՐԻ ԿԻՐԱԿՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Օրէնճ Քաունթիի «Արի Կիրակոս Մխիթարեան» Ազգային վարժարան այցելած է թեմին առաջնորդը՝ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Վարժարանի սրահին մէջ հաւաքուած աշակերտութեան եւ ուսուցչական կազմին ներկայութեան բարի գալուստի խօսք արտասանած է տնօրէն Աստուր Աստուրեան: Գեղարուեստական յայտագրի զործադրութենէն ետք խօսք առնելով Առաջնորդը անդրադարձած է հայ լեզուի, հայերէնախօսութեան եւ Կիրակոսեան վարժարանի կարեւորութեան:

***

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – ՎԱՃԱՌՔ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 12–ին, տեղի ունեցած է զեղարուեստական ցուցահանդէս – վաճառք մը, կազմակերպութեամբ Միութեան Տիկնանց Բաժանմունքին: Ցուցադրուած են Լոս – Անճըլըս ապրող 16 հայ արուեստագէտներու զործեր՝ արծաթէ ապարանջաններ, ժանեակներ, սփոռոցներ, նորաձեւ զարդեր, զարդարուած մոմակալներ, նկարչական պատառներ, քանդակներ եւայլն: Խօսք առած են Տիկնանց Բաժանմունքի տաճնապետուհի Թերեզա Յակոբեան եւ Կեդր. Վարչութեան տաճնապետուհի Քաթի Մկրտչեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ը.

Վաճառականը զժգոհ կերպարանքով մը նամակը առաւ, պահարանը պատուց եւ թուղթը բանալով հետեւեալը կարդաց.

«Աղն. Յակոբ էֆէնտի Սամիկեան.

«Մեր չաբաթ օրուան տեսակցութենէն ետքը, զժբախտաբար այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ ինձի համար ձեր քով պատուոյ վարել:

«Ձեր յաւակնութիւնը որով կ'ուզէք իմ ձեր մօտ ունեցած պաշտօնէա դուրս մղել ինձմէ իմ անհատական համոզումներուս եւ հանրային զործունէութենս վերջ, անընդունելի է ու չեմ կարող այդպիսի քմահաճոյքի մը զլուխ ծռել, որովհետեւ միշտ անձնական արժանապատուութիւնս աւելի բարձր նկատած եմ, քան հարստութիւնս:

«Պէտք չունիմ ըսելու թէ որքա՞ն յարգած եմ ձեզ մինչեւ ետքը: Իմ տասնամեայ հաստատիմ ծառայութիւնս ասոր մեծագոյն եւ անժխտելի ապացոյցն է, բայց եւ այնպէս չեմ կրնար հանդուրժել այն անիրաւ կշտամբանքներուն որոնք ուղղեցիք ինձ չաբաթ օրը:

«Գիտեմ թէ ինչ զրգռումներուն հպատակելով վարուեցաք այդպէս, քայց ասիկա ո՛չ թէ արդարացում մըն է ձեզի համար, այլ ընդհակառակն ալ աւելի կը զատապարտէ ձեր ընթացքը:

«Չհանեցէք ընդունիլ խորին յարգանքներս
ԳԱՐԵԳԻՆ ՄԱՏԱԼԵԱՆ»

– Թե՞նթ է այս տղան, մոլեցաց Յակոբ էֆէնտի, երբ նամակին ընթերցումը աւարտեց, ասանկ պարապ բանի համար տասը տարուան պաշտօնը կը թողու եւ կ'առնէ կը քալէ՞...

Երիտասարդին այս յանկարծական մեկնումը չա՞տ նեղացուց վաճառականը: Ի՞նչ պիտի ընէր հիմա, մէկ օրէն միւսը կարելի չէր անոր պէս մէկը գտնել: Ու յետոյ, տասը տարիէ ի վեր Գարեգինին մեծ փորձառութիւն ստացած էր վաճառատան մէջ, տեղեակ էր ամէն գործառնութեանց եւ գրեթէ ինքն էր որ կը վարէր ամէն բան, այնպէս որ վաճառականը կրնար յաճախ բացակայիլ իր վաճառատունէն վստահ ըլլալով որ ամէն բան կանոնաւորապէս պիտի ընթանար: Եւ ահա հիմա յանկարծ ամէն բան վեր ի վայր կը շրջէր:

– Թերեւս բարկութեան վայրկեանին բան մը ըրեր է, մտածեց, ինքն ալ պիտի զղջայ հարկաւ եւ պիտի ելլէ գայ ... մէկ երկու օր համբերենք:

Այս մտածումներուն մէջն էր, երբ ըսպասաւորը եկաւ եւ ըսաւ թէ Մարզար էֆէնտին զինք տեսնել կ'ուզէր:

– Թո՛ղ ներս հրամմէ, ըսաւ Յակոբ էֆէնտի:

Վաճառականը ներս մտաւ ժպտուն դէմքով մը, թէեւ այս ժպիտին տակ ներքին մտահոգութիւն մը ծածկուած էր:

– Հրամմեցէ՛ք բարի եկաք, ըսաւ Յակոբ էֆէնտի ոտքի ելլելով ու իր հիւրին թիկնաթոռ մը ցոյց տալով:

Յետոյ աւելցուց·

– Աստուն կանուխ, այսպէս, խեր է իշխալլահ:

– Հոգիկէ կ'անցնիէի կոր, մէյ մը հանդիպիմ ըսի, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, չատ յոյս չունէի ձեզ այս ժամուս հոս գտնելու:

– Մէկ քանի կարեւոր գործեր ունէի՝ անոր համար այսօր սովորականէն կանուխ եկայ:

– Թող գործ ըլլայ «տէ», վնաս չունի կանուխ գալը:

Երկու վաճառականները սկսան հրապարակի կացութեան մասին խօսիլ, զբաղմունքի մը յայտնելով գործերու վիճակին:

Սակայն Մարզար էֆէնտի առեւտրական տեսութիւն մը ընելու կամ լսելու համար չէր եկած մինչեւ հոն:

Իր նպատակն էր հասկնալ թէ ի՛նչ եղած էր Գարեգինի խնդիրը, թէ բարեկամը վերջապէս զոհացում տուա՞ծ էր իրեն եւ բիտասարդը ճամբելով,

Միայն թէ չէր ուզեր այս մասին առաջին անգամ խօսք փանալ, որպէսզի խօսքերուն չատ կարեւորութիւն ընծայած չըլլայ: Իսկ ծերունի վաճառականն ալ լաւ կռահած էր Մարզար էֆէնտիի այս այցելութեան չարժառիթը եւ դիտմամբ կը զգուշանար իր պաշտօնեային խօսքը ընելու:

Այս կերպով խօսակցութիւնը կը սպառնար անվերջանալի զառնալ, երբ Մարզար էֆէնտի առիթ ուտեցաւ խօսքը փոխել եւ անուղղակի ճամբով մը իր նպատակին հասնիլ:

– Իմացա՞ք, Վարչութիւնը երկու քընինչ զրկեց մեր թաղը, ըսաւ:

(Շար. 37)

(Շար. Ա. Էջէն)

Այսպիսի խօսք մը ի՞նչպէս կարելի է լուրջի առնել։

Ըստ իս, Ադրբեջանի կառավարութիւնը այլեւս իրապաշտ ճամբու մը պէտք է հետեւի։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ադրբեջան սա պահուս իրապաշտ հաղաքականութիւն մը չի՞ հետապնդեր։

Ա. Ղ. — Վճռաբար չի հետապնդեր։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Ղարաբաղի միջեւ կը շարունակուի արծարծ մնալ այս հարցը։ Միւս կողմէ, Ադրբեջանի նախագահ Հայդար Ալիեւ Ամերիկա գնաց եւ Ամերիկացիներու հետ հարիւրի գեղեցիկ համաձայնութիւն մը կնքեց ու վերադարձաւ։ Ըստ ձեզի, բոլոր այս հարցերը ի վերջոյ կովկասեան հարիւրներուն շո՞ւրջ է որ կը հանգուցաւորուին։

Ա. Ղ. — Այո՛, կովկասեան քարիւղները չուրջ է որ կը հանգուցաւորուին։ Որովհետեւ, երեք տարի առաջ երբ տակաւին ո՛չ ոք կրնար խօսիլ կովկասեան քարիւղներու մասին, Ադրբեջան աւելի կակուղ, աւելի դրական ընթացք ունէր։

Բայց երբ քարիւղի ազդակը երեւան եկաւ, Ադրբեյներ մոռցան իրապաշտութիւնը։ Այսինքն Ադրբեջանի կողմէ Ամերիկայէ եւ Թուրքիայէ ակնկալուած նուէրները քարիւղի ազդակէն ծնունդ կ'առնեն։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Որքան գիտեմ, Ադրբեջան կ'ուզէ կովկասեան հարիւղները միայն իր հողերէն անցնող հարիւղատար խողովակի գծով հոսեցնել, մինչդեռ ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, Ամերիկա ալ կողմնակից է, որ հարիւղին մէկ մասը Հայաստանի վրայով անցնի։ Եթէ Ամերիկա այս ուղղութեամբ ճնշում բանեցնէ, այն ատեն Ադրբեջանի դիրքորոշումը ի՞նչ կ'ըլլայ ըստ ձեզի։

Ա. Ղ. — Հարիւղատար խողովակի հարցը պէտք չէ առընչել ղարաբաղեան հարցին հետ։ Նախ եւ առաջ խողովակի դիծը կը հաստատուի, անկէ վերջ է որ ղարաբաղեան հարցի լուծումը օրակարգի կու գայ։ Այս կարգադրութիւնը հարցի լուծման վրայ լաւ ազդեցութիւն պիտի գործէ։

Եւ սակայն, եթէ փափաք յայտնուի, որ Ղարաբաղ քարիւղատար խողովակի հաչէոյն գոհուի, այն ատեն ատոր արդիւնքները չատ ժխտական կ'ըլլան։ Քարիւղատար խողովակին համար Ղարաբաղը որպէս զո՞հ պիտի մատուցանեն։ Այդպիսի պահանջքի մը դիմաց չեմ կարծեր, որ քարիւղատար խողովակը հաստատուի։ Մենք վճռաբար առիթ պիտի չտանք այդպիսի բանի մը։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Աշխարհի վրայ իրական հաղաքականութիւն մը կայ սա պահուս։ Դուք կերպով մը այն ըսել կ'ուզէք, թէ Ղարաբաղ հարիւղատար գիծին փոխարէն պատա՞նդ բռնուած է։

Ա. Ղ. — Ըստ իս քարիւղատար խողովակին համար ամէնէն աժան եւ ամէնէն յարմար ճամբան Հայաստանէն անցնիլն է։ Ամերիկացիները չատ լաւ գիտեն իրենց դրամը համրել։ Եթէ Ղարաբաղի հարցը դոյութիւն չունենար, քարիւղատար խողովակի հարցը չատ աւելի դիւրին եւ չատ աւելի արագ պիտի լուծուէր։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այն տարաձայնութիւնները կը շրջին, թէ Փետրուար ամսուան մէջ միասնաբար պիտի լուծուին Ղարաբաղի եւ կիպրոսի հարցերը։ Դուք ի՞նչ կ'ուզէք ըսել այս մասին։

Ա. Ղ. — Թուղթի վրայ կարելի է ամէն բանի մասին որոշում տալ, ամէն բան կարգադրել։ Սակայն երբ թուղթի վրայ արձանագրուած որոշումները կիրարկելու հանդրուանին կուգան, այն ատեն հարց կը ծագի։

Այն հաւանականութիւնը կայ թէ հարցը լուծել կարելի է ուժի գործածութեամբ։ Հարցի մասնակից կողմերուն չբնաւիճ մը, լուծում մը պարտադրել չատ դժուար պիտի ըլլայ։ Ըստ իս հարցի լուծման կարելի է յանդիլ փետրուար ամիսէն ալ առաջ։ Սակայն հարցի լուծման համար իրապաշտ ցուցանիշ մը պէտք է գտնել։

Օրինակ՝ պէտք է ճշդել առաւելագոյն այն սահմանները, ուրկէ անդին չեն կրնար եաքայլ ընել կողմերը։ Կողմերը առաւելագոյնս ո՞րքան զիջողութիւն կրնան ընել։ առիկա՛ է որ պէտք է լաւ որոշել։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Սա պահուս այդ սահմանները որոշուած չե՞ն։

Ա. Ղ. — Կողմերէն ամէն մէկը արդէն պիտէ թէ ո՞ւր են իր սահմանները։ Բայց այնպէս կը հասկցուի, որ միջնորդները չեն ուզեր պահանջ առիկա։ Ըստ իս, միջնորդներու համար չատ կարեւոր է պիտնալ թէ ո՞ւր կը գտնուին՝ այդ սահմանները։ Այդ պատճառաւ ալ այսօր ես հարցի լուծման համար իրապաշտ հիմ չեմ տեսներ։

Դարաբաղ, այսօր, բոլոր կողմերէն չատ աւելի կը վախնաք, որ լուծման չանդի այս հարցը։ Սակայն, մեզի առաջարկուած լուծումները Դարաբաղի համար անձնասպանութեան իմաստ ունին։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այսինքն միջնորդներու առաջարկները ձեզ որ Դարաբաղի համար անձնասպանութեան իմաստ ունին։

Ա. Ղ. — Այո՛։ Առիկա իրապաշտ հիմ մը չէ երբեք։ Տրամաբանութենէ բոլորովին հեռու է։ Լուծումը չո՞ւտ պիտի ըլլայ, թէ ուշ, առիկա կարեւոր չէ։ Կարեւորը հարցին ամէնէն յարմար եւ առիկան իրապաշտ լուծում պտնելն է։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Միջնորդներ կոչուած Մինսկեան խմբակի անդամները ակցեալ շաբաթ Վիէննայի մէջ հաւաքուեցան։ Ըստ ձեզի, այդ ժողովէն ի՞նչ արդիւնք դուրս եկաւ։

Ա. Ղ. — Մինսկեան խմբակը հարցին մէջ կողմ եղողներու պատասխանատուն մասին բանակցեցաւ։ Որպէս արդիւնք՝ խմբակի մասնակիցները իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին այն մասին, թէ Ղարաբաղ Մինսկեան խմբակի առաջարկները չընդունիր։ Առաջարկները ընդունուեցան թէ՛ Ադրբեջանի եւ թէ Հայաստանի կողմէ։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Լաւ։ ի՞նչ կ'ըլլայ այսուհետեւ։

Ա. Ղ. — Չեմ կրնար բան մը ըսել, թէ ասկէ վերջ անոնք ի՞նչ կ'ընեն կամ ի՞նչպիսի որոշումներ կու տան։

Ըստ իս, լաւագոյն ճամբան այն է թէ տեսակցութիւնները որպէս առանձին թիւրախ պէտք չէ ցոյց տալ։ Տեսակցութիւնները ի վերջոյ արդիւնք մը պէտք է տան։ Եթէ քաղաքական որոշում մը տալ կ'ուզուի, այդ որոշումը պէտք է կեանքի կոչուի քաղաքական ճամբով։

Եթէ քաղաքականութեան ճամբով ձեռք առնուած որոշում մը կարելի չըլլար կեանքի կոչել քաղաքական ճամբով, այն ատեն կը նշանակէ, թէ տեսակցութիւնները ապարդիւն անցած են։ Հարցերու լուծման հանդրուանին վրայ եւս, բոլոր կողմերը հաւասար չափով պէտք է արկածախնդրութեան ենթակայ ըլլան։ Ամէն մարդ մինոյն արկածախնդրութեան պէտք է ենթակայ ըլլայ։

Մեզի առաջարկուածը հաւասարակշռեալ արկածախնդրութիւն մը չէ։ Ասոր իմաստը հետեւեալն է. կ'առաջարկուի, որ Ղարաբաղ բազմաթիւ արկածախընդրութիւններու միջամուխ ըլլայ, մինչդեռ Ադրբեջան ոչ մէկ վտանգի մէջ նետուի։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Լաւ։ Ըստ ձեզի քանակցութիւնները պէտք է շարունակուի՞ն։

Ա. Ղ. — Իմ ըսել ուզածը ճիշդ ու ճիշդ ա՛յդ է ահաւասիկ։ Ինչպէս միջնորդները կ'ըսեն, Ադրբեջան ամէն վայրկեան կը սպառնայ բանակցութիւնները խզել։ Բանակցութիւններու չրջագիծին մէջ բոլոր կողմերը պէտք է այս հարցով հետաքրքրուին։

Այսօրուան կացութեան համաձայն, առաջին հանդրուանին վրայ կարելի է լուծել Ադրբեջանի հարցերը, իսկ երկրորդ հանդրուանի վրայ ալ՝ մնացեալ հարցերը։ Այսօրուան կացութիւնը նկատի առնելով, Ադրբեջան իր հարցերը լուծելէ եաք կրնայ աւելի կարծր դիրքորոշում մը որդեգրել։

Իսկ մենք աւելի տկար կացութեան կըրնանք մատնուիլ։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Այսինքն յետքայլ առնելու հարկադրանքին տակ կրնա՞ք դրուիլ։

Ա. Ղ. — Այո՛։ Տկար մնացած կողմը կրնայ տնկողութեան տակ դրուիլ կարգ մը յետքայլեր առնելու համար։ Ըստ մեզի, համաձայնութեան մը յանգելու համար, պէտք է, որ կողմերը հաւասարակաց կէտի մը վրայ խաչաձեւուին դիրար։ Այսինքն եթէ մենք յետքայլ մը առնենք, դիմացի կողմն ալ պէտք է յետքայլ մը առնէ։

Իսկ այսօր մեզի կ'առաջարկեն ամէն տեսակ զիջողութիւն ընել եւ ատոր փոխարէն կը թելադրեն յուսալ, որ Ադրբեջան ալ թերեւս օրին մէկը կրնայ կարգ մը զիջողութիւններ ընել։ Անոնք կ'ուզեն մեզ համոզել, որ մենք այդպիսի յոյսով մը ապրինք։ Այսինքն, Ադրբեջան չօշափելի չահեր պիտի ապահովէ, իսկ մենք յոյսով է, որ պիտի ապրինք։

Մեզի կ'առաջարկուի, որ հաւատք ընծայենք Ալիեւի։ Անոնց համաձայն, Ալիեւ խաղաղութիւն կը փափաքի եղեր։ Բայց պէտք չէ, մոռնալ, որ Ադրբեջանի մէջ պետութեան նախագահ մը, միշտ իր նախորդը դատապարտող հռչակած է։ Ո՞վ պիտի տայ մեզի երաշխիք, որ վաղը միւս օր եւս նմանօրինակ բան մը պիտի չկրկնուի։

Այսօր մենք կրնանք Ալիեւի հաւատալ, սակայն վաղը կրնայ ըլլալ, որ մենք պարտաւորութեան տակ դրուինք մեր այդ չարժումին փոխարժէքը վճարելու։ Այս դործը հաւատալով չըլլար։ Պէտք է իրապէս չօշափելի երաշխիքներ տրուին։ Սակայն այսօր չկայ այդպիսի բան։ Այդ պատճառաւ մենք ստիպուած ենք մեր ապահովութեան սպասնացող բոլոր վտանգները նկատի առնել։

Եթէ մեզմէ կարգ մը զոհողութիւններ կ'ակնկալուին, անոնք ալ մտաժամանակ մեզի համարժէք զիջողութիւններ պէտք է ընեն։ Այրբեջանի եւ Ղարաբաղի արկածախնդրութիւնները պէտք է հաւատարկշռուին։ Այս նիւթին չուրջ Ադրբեջան ո՛չ մէկ արկածախնդրութիւն յանձն կ'առնէ։

Մինչդեռ Ղարաբաղի համար ասիկա մահու կենաց հարց է։ Ո՛չ Ադրբեջանի, ոչ ալ Հայաստանի ապահովութեան համար նմանօրինակ վտանգ մը խնդրոյ առարկայ է։ Այդպիսի վտանգ մը ի զօրու է միայն Ղարաբաղի համար։

(Շար. 3 եւ վերջ)

ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակը,

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից

Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչականները բոլոր Մարմինները,

Տիկին Ալիս Մոսմճեան,

Զաւակները, Թոռները,

Տիկին Էլիզ Կէլիպոլեան,

Տիկին Շուշան Հէրմինի եւ

ընտանեկան բոլոր պարագաները

կը ծանուցանեն, թէ՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ,

յաւարտ պատարագի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ *կը կատարուի*

իրենց երախտաչատ Առենապետին, սիրելեաց ամուսնոյն, հօր, մեծ — հօր, եղբօր ու հարազատին՝

ՀԱՄԱԶԱՍՊ-ԿԱՊՐԻԷԼ ՄՈՒՄՃԵԱՆ-Ի

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առիթով։

Յետ արարողութեան, յաւակցութիւնները կ'ընդունուին Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը լինչպէս ամէն տարի, ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1-ին ոգեկոչումի խմբական այց մը կուտայ Պանեէօ Փարիզիէնի դերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու չիրիմին։

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը։

Շերմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ։

Հաւաքուիլ ժամը 15-ին Սիմբէթիէռ մը Պանեէօ Փարիզիէնի գլխաւոր մուտքին, Ավընիւ Մարքս Տորմոյ։

Փորթ դ'Օռլէանէն առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմբէթիէռ Փարիզիէն կայանը։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 1
Տօն Է Ամենայն Սրբոց,
Յայտից եւ Անյայտից
Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԱ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2
«ՏՕՆ ԱՄԵՆԱՑՆ ՍՐԲՈՑ»
Ի յիշատակ Համայն Ննջեցելոց
Մատաղօրհնութիւն
Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎԻՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ)
Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ա. Եղմայեանի։
Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Մատաղի օրհնութիւն։
Ի պիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին, որ կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեպարար հանդիսութեան։
Մատաղ նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն օր Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան։
Հեռ. — 04 — 91 — 77 — 84 — 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՇԸ
Շաբաթ, Յունուար 24
ժամը 20-ին
SOFITEL - Paris
Porte de Sèvres

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ-Ի
ժամանակակից թատերականը

● Ձ ա մ բ ու ն վ ր ա յ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 16-ին

Ակեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

● Ե ս-ի Մ ա ր դ Ը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16-ին

Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

1932-էն մինչեւ այսօր Տէօնմէի հայկեան դպրոցէն բազմաթիւ սերունդներ անցած են։ Պր. Հերոյեանի, Իսրայէլեանի, Թրաքոչի, Տէր եւ Տիկին Փափազեանի, Տիկին Մէլիտոնեանի եւ այլ նուիրեալներու չունչով դաստիարակուած մեծ ընտանիքի պատանիները այսօր ցրուած են Ֆրանսայի տարածքին։ Դպրոցին 65-ամեակին առթիւ Տէօնմէի Ա. Ջամալեան մտածեցաւ կը հրաւիրէ բոլորը ճաշի մը, Նոյեմբեր 15-ին Տէօնմէի «Թոպոլան» սրահը վերապտնելու եւ լսելու Հայաստան նէն հրաւիրուած երիտասարդ տաղանդը՝ Նուշաք Պետրոսեանը։

Ճաշավճարը է՝ 160 Ֆր.։
Տեղերը ապահովել մինչեւ Նոյեմբեր 12։
Հեռաձայնելով.—
04 — 78 — 49 — 42 — 97
կամ՝
04 — 78 — 49 — 07 — 15

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935